

ספר
קיצור שלחן ערוך
עם
מעדני השלחן

והוא הוספות והערות
בדברי רבותינו
הקיצור שלחן ערוך והמסגרת השלחן
בענינים השכיחים
(ע"כ לשון המחבר בפנקסי הכת"י)

סימנים א' - ב'
וחלק ממועדים

בצירוף מפתח ע"פ סדר השו"ע
ובו למעלה מאלף דינים והנהגות

אשר נכתבו על ידי הבהן הגדול מאחיו, "וללוי אמר - יורו משפטיך ליעקב, ותורתך לישראל" (דברים ל"ג, ח' - י'), לא משכחת צורבא מרבנן דמורי, אלא דאתי משבט לוי, או משבט יששכר (יזמא דף כ"ו ע"א), משיירי כנסת הגדולה, ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק, וגרים באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, לא ביטל רגע מזמנו, צדיק מושל ביראת אלקים, בעל מידות תרומיות, שומר פיו ולשונו, מעולם לא דיבר לשון הרע.

הגאון הצדיק רבי לוי זללה"ה

הבהן רבינוביץ (ראפפורט)

מחבר ספרי מעדני השלחן (על שו"ע יו"ד, קל"ד סימנים), שו"ת מעדני מלכים (ב' חלקים)
וללוי אמר (על חגדה של פסח)

בן חגה"ק רבן גמליאל זצ"ל, ראש ישיבת קשינוב

נערך ויצא לאור, ע"י בנו ותלמידו
אלחנן יעקב דוד הבהן רבינוביץ
לרגל הילולא רביעי
ב' אדר ראשון תשע"ט
בירושלים קרתא דשופריא

© כל הזכויות שמורות
למכון מעדני השלחן
050-41-29-226

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN E. ISRAEL

ספר זה נודב

לע"נ עטרת ראשנו
ר' יעקב בן ר' אברהם ז"ל
נלב"ע ו' חשון תשע"ח

וזקנינו

ר' אברהם בן ר' משה יהודה ע"ה
מרת פיגא בת ר' מנחם מענדל ע"ה
מרת לאה בת ר' חיים ע"ה

נדבת משפחת הירש

ZELIG REUVEN BENGIS

CHIEF RABBI

of the Ashkenasie Jewish Community

in JERUSALEM

בע"ה יצ' אל' ככה יצ'ה

ועליג ראובן במוהר"צ בענגיס

רב ואב"ד למקהלות האשכנזים

מחיים לפלגות ראובן

בעיה"ק ירושלים תובביא

Jerusalem

ב"ה ירושלים יצ' בק סיון תש"א

לאמירה נציגה בריחה יהיבא מנא להרב
המולאם גבול ברורה אצלנו ביראה וכו'
מורה ה' מו הכהן רבינו יהודה אשכנזי כי
כאמור מני מור הכהנים מלוא אשר הכין
ארוסות על הדיבורים הנצחים שנפס'
על ש"ע א"ה כמו הנש"ק והנש"ק אגלוא
יבול לזכרון עליהם ע"כ בדרים מולנים מה
ש. אהם שייכאג אכבריהם והנה הנם
כצווי והגון מולאג אהכוכים השנה שאלים
בהנ' עיונים אלה אלה אלה אלה אלה
אפינו אלה אלה אלה אלה אלה
מורה אהכוכים אלה אלה אלה אלה
נכנס מסכונ' אלה אלה אלה אלה
הנה אלה אלה אלה אלה אלה
מולאג אלה אלה אלה אלה אלה
יהיבא בדרים אלה אלה אלה אלה
אבה הנה אלה אלה אלה אלה
עצום אלה אלה אלה אלה אלה

בע"ה יום ד' לסדר "ככה יעשה"

זעליג ראובן במוהר"צ בענגיס

רב ואב"ד למקהלות האשכנים

מח"ס לפלגות ראובן

בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה ירושלים יום ד' ב"ך סיון תש"י לפ"ק

אמירה נעימה כתיבה יהיבא, מנאי להרב המופלג, גדול בתורה, ומצוין

ביראה וכו', מו"ה ר' לוי הכהן רבינוביץ שליט"א,

כי ראיתי אני את הכתבים שלך, אשר הכין להוסיף על החיבורים הקצרים, שנדפסו על שו"ע אורח חיים, כמו הקיצור שלחן ערוך, והמסגרת השלחן, ומצאה ידו לצרפן עליהם עוד דברים נחוצים, מה שיש להם שייכות לדבריהם.

והנה הנם כדאי והגון, להזכירם, בשעה שעוסקים בהני ענינים, להלכה ולמעשה, **ומסודרים היטב לדינא.**

והליקוטים שלך, נעשים כדת של תורה.

ובזמנים אלה שמחבבים הקיצורים, נרגש חסרונן, והשלמתן, על ידי הרב המחבר הנ"ל, טובים ויפים.

ומצוה לסייע אותו, בהדפסתם. והתומכים בידו, יתברכו בכל טוב סלה, כאוות נפשו.

הבא על החתום יום ופה הנ"ל
זעליג ראובן בענגיס החופ"ק

מפתח הסימנים

סימן א	דיני השקמת הבקר	לז
סימן ב	הלכות נטילת ידים שחרית	מה
סימן ג	דין לבישת בגדיו והלוכו	נו
סימן ד	הנהגות בית הכסא ודיני ברכת אשר יצר	סה
סימן ה	נקיון המקום לדבר שבקדשה	סט
סימן ו	קצת דיני ברכות ודיני ברוך הוא וברוך שמו ואמן	פח
סימן ז	הלכות ברכות השחר	ק
סימן ח	דברים האסורים משהאיר היום עד לאחר שיתפלל	קה
סימן ט	הלכות ציצית	קי
סימן י	הלכות תפלין	קלב
סימן יא	הלכות מזוזה	קסב
סימן יב	הכנת הגוף לתפלה ומקומות שראוי להתפלל שם	קע
סימן יג	דיני קדשת בית הכנסת ובית המדרש	קפו
סימן יד	דיני פסוקי דזמרה	קפז
סימן טו	דיני קדיש וברכו וצרוף עשרה, ואם יצאו מקצתן, ודין שליח הצבור	קצט
סימן טז	דיני הפסקות בברכות קריאת שמע ובקריאת שמע	ריג
סימן יז	הלכות קריאת שמע	רכ
סימן יח	הלכות תפלת שמונה עשרה	רלד
סימן יט	דיני משיב הרוח, וטל ומטר, ויעלה ויבא ועננו	רמה
סימן כ	דין חזרת תפלת שליח הצבור	רנה
סימן קיא	הלכות בדיקת חמץ ובטולו	רסב
סימן קטז	דיני הגעלה	ערה
סימן קלד	הלכות סכה	רפט
סימן קלה	דין ישיבת סכה	רצז
סימן קלט	הלכות חנכה	שו
סימן קמא	הלכות מגילה	שכו
סימן קמב	הלכות משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים וסעדת פורים	שלז
מפתחות	שמה	

אלון בכות

עיני עיני ירדה מים, על השבר הגדול שנשברנו
בהלקח מאתנו עטרת ראשינו ונזר תפארתינו
הגאון הצדיק **רבי לוי הכהן רבינוביץ** זצ"ל
בן להגאון הקדוש **רבן גמליאל** זצ"ל
מח"ס מעדני השלחן על שו"ע יורה דעה,
שו"ת מעדני מלכים, וללוי אמר, ועוד הרבה בכתובים.
נולד בש"ק פרשת פנחס, כ"ד תמוז תר"פ
נלב"ע בש"ק תרומה, ברעוא דרעוין ב' אדר תשע"ה

וזוגתו האשה צדקנית במעשיה הטובים,
משכלת ביראת ה' טהורה, אשת חיל עטרת בעלה
הרבנית **מיכלא איטא** ע"ה
בת הרה"ח ר' **יחיאל מאיר** זילבר ז"ל
נולדה יום ד' פרשת וארא, כ"ה טבת תרע"ח
נלב"ע אור ליום הששי י"א ניסן תשנ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

ברכה לראש משביר

אביע בזה את רגשי תודתי להנהלת כולל מצוינים "חסדי דוד" בעיה"ק ירושלים תובב"א אשר בכנפיה חוסים למעלה ממאתים וחמישים צורבים, ועמלי תורה, מטובי חכמי ורבני עיה"ק ירושלם ת"ו, מתוך הדחק.

אשר המחבר אאמו"ר הגה"צ בעל מעדני השלחן זללה"ה, איוה למושב לו, בביהמ"ד נעלה הזה כמחצית יובל שנים, והאציל מהוד תורתו ושקידתו על כל חובשי ביהמ"ד.

ומאד היה שבע רצון משקידת הת"ח העוסקים בהתוה"ק מתוך ריתחא דאורייתא נפלאה.

וברכה מיוחדת להמנהל העומד בראשה, המתמסר בכל לבו כוחו ואונו, לטובת הלומדים בכלל, ולאאמו"ר המחבר זצ"ל בפרט, בלונ"ח ובספני"י שלא על מנת לקבל פרס.

ה"ה הרה"ח הדגול כש"ת ר' ברוך צבי מרדכי טנזר שליט"א

זכות החזקת התורה במס"נ ע"י דילוג על הערי"ם – בכמה קצוות תבל, וקיפוץ על הגבאו"ת אצל גבאי הצדקות ונדיבי העם בלונ"ח, תעמוד לו שיזכה לברכה משולשת שהם בני חיי ומזוני רויחי, הוא ויוצ"ח, לאורך ימים ושנות חיים, ולהמשיך לישא את משא עבודת הקודש, בניהול משאת נפשו, הכוללים הגדולים והמפוארים, מתוך הרחבת הדעת רוב הצלחה וס"ד עד ביאת גו"צ בב"א.

הקדמה מאת בן המחבר הרה"צ המקובל רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

י'שמחו ה'חכמים ו'יגילו ה'נבונים. א'והבי ד'ינים נ'חמדים י'קרים. עם הופעת החיבור המסייע להקוצרים. אשר בקיצור שלחן ערוך חמה הוגים. כדי לדעת את עיקרי הדינים. ובו מבוארים פרטים נחוצים. אשר על ידם יזכו את התורה להשלים. כי עד כה לא היו אלו להם לעינים. ועל אף שנתרבו המקרים. אשר נחוצים היו להם הדברים. לא היו מודעים. שהמה בחושך הולכים. ומן ההלכה הצרופה הינם סוטים. אבי מורי האיש המחבר חיבורים. בעל ה'מעדני השלחן' על שו"ע יו"ד ועל הנושאי כלים. ראה לנכון שיהיו אלו הדברים חקוקים. כדי לזכות בהם את הרבים. ליישר את הדרכים בפני הנבוכים. ולהבינם את המעשים אשר יהיו עושים.

במעלת הלימוד ב'קיצור שלחן ערוך'

הנה ספר 'קיצור שלחן ערוך', היה חביב מאוד אצל הגאון אבי מורי זצ"ל – איש ההלכה. והרבה לדבר בשבחו של מחברו, הגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל, ואודות הסכמותיהם הנלהבות שקיבל מגדולי דורו, כי המה עטרו את הסכמותיהם, במאמר הכתוב (רות ד', ד') 'ויאמר לקוצרים ה' עמכם' בזה הכתוב ראו לנכון להעיד כי רוחם 'רוח חכמים' נוחה מזה החיבור, יען כי על ידה זוכה כל אדם, באשר הוא שם, לדעת בבחינת מה, כל דיני התורה הנחוצים על רגל אחת, ונמצא כי הקב"ה עמו, כי זוכה על ידה לפרוש מן האיסור, ולקיים את החיוב. ועל ידי זה החיבור זכה המחבר לזכות לכל אחד אשר בשם ישראל יכונה, הן להמוני העם, שאין עתותם בידם, להאריך בלימודם, כי על כל פנים יידעו את עיקרי ההלכות. וגם לאלו הזוכים לשבת באהלה של תורה, אשר להם הפנאי לברר

כל הלכה, לארכה ולרחבה, ולהעלות במצודתם כל פרטי ואופני ההלכה, גם להם זיכה לדעת מקודם כל עיקרי הדינים, כי על אף שזיכו אותם מן השמים להרחיב את ידיעותיהם, בכל זאת אין להם הכח לקבל תורה רחבה על רגל אחת, ורק ברבות הימים יזכו לכתרה של תורה, וכל עוד שלא זכו לגמרה של תורה, עליהם לדעת לכל הפחות עיקרי הדינים, ונמצינו למידים שזה הספר הוא יסוד היהדות, כי הוא המלמד אורחות יושר לכל דורש ומבקש את ה'.

ביאור 'מעדני השלחן' בהשלמה לקיצור

ובהיות שאבי מורי זצ"ל, ראה בזה הספר יסוד ויד לקיומה של תורה, לא חדל מלהפליא ולהוקיר את מחברו ופעלו, אך מאידך התעורר צערו, בראותו שאין הקיצור משביע את הדעת, כי ישנם הרבה פרטים נחוצים, אשר מחברו סתם מבלי לבארם, מפני דרכו בקוצר, מתוך הנחה שיהיו אלו הדברים מובנים מעליהם, אך ברבות הימים, נתקטנו המוחין, ונתמעטה ההבנה, וראה אבי מורי זצ"ל, שחוסר ההבנה גורם, שיהיו ההמונים דשים בעקבותיהם בדיני התורה, וכדי שלא תצא תקלה מן התקנה, ראה לנכון לתקן ידים שניות עם הופעת חיבורו הנוכחי 'מעדני השלחן' על 'קיצור שו"ע', כדי להאריך על ידו במקצת גם במקום אשר אמר המחבר לקצר, ולהסיר בכך את המכשילה.

בנוסף שמבאר היטב את כוונת מחבר הקיצור, הוסיף אבי מורי 'חידושי דינים', כי ישנם כמה וכמה אופנים, המוצאים כהיום, את בני האדם ונבוכים הם, מבלי לדעת מה עליהם לעשות, וגם אחר שילמדו את עיקרי ופרטי הדינים, לא ימצאו די מחסורם לדעת את אשר יעשו, באופן המסופק בידם, לפעמים נובעת הסיבה, מטעם שלא חששו הפוסקים להאריך בדברים, שהיה בשעתם מובנים מאליהם, ולפעמים נובעת הסיבה, מטעם שאלו האופנים לא היו שכיחים בימיהם, ורק ברבות הימים, נתרבו בסיבות הזמן, אך כיון שהפוסקים לא האריכו בדבר, נזקקים בני דורינו, לרב אשר רב חילו בש"ס ובפוסקים, אשר ימצא את המסילה,

לבאר את הדינים על פי יסודות חכמינו ז"ל, ואבי מורי, אכן היה מאלו אשר רב חילו בכח החידוש, לבאר פרטי דינים, על פי אלו היסודות, והוציא את כוחו אל הפועל, לבארם לפני ההוגה, כדי שיידע כל דין על בוריו.

במידת מה יש בחיבור זה תועלת להוגיו, יותר מהלימוד בארוכה בשו"ע ובנושאי כליו, שהרי הרבה ענינים שישנם אריכות עליהם בשו"ע, המה ענינים שבימינו אנו אינם אקטואליים, מאחר שנשתנו הליכות העולם, ע"י התפתחות הטכנולוגיא בעולם, אך בחיבור זה אין בה אריכות דברים, כי אם על דברים הנוגעים למעשה.

הדפסת הספר אחר עיכוב רבות בשנים

ולעת כזאת, עלינו להודות ולהלל להשי"ת, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, כי זה יותר משבעים שנה היה חיבור זה מונח בבית גנזיו של אבי מורי ז"ל, ולא זכה להדפיסו. כי נבצר הדבר ממנו מאחר שהיה טרוד מאוד בהוצאת יתר ספריו, ורק לעת עתה בעמדינו בסיומה של השנה הרביעית להסתלקותו, זכינו להשלים את המלאכה, ומתכוננים אנו להוציאו לאור עולם, ולקיים בכך רצון צדיק.

חיבור זה היה החיבור הראשון שביקש אבי מורי זצ"ל, להוציא לאור עוד בימי עלומיו, ולאמיתו של דבר, כבר היה כמעט מזומן לדפוס, וזכה אבי מורי וביום שהכנים אותי בבריתו של אברהם אבינו קיבל את הסכמתו לזה החיבור, ממרן שר התורה הגאון רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל, גאב"ד ירושלים. וכששאלתי את אבי מורי ז"ל מדוע לא הוציא את מחשבתו אל הפועל, אמר לי שמאחר שראה תלמידי חכמים אחרים העמלים להוציא חיבוריהם על שו"ע 'אורח חיים', אמר הוא בלבו לתת להם מקום להתגדר בו, שיהיו הם בין מזכי הרבים, והוא יפנה את עצמו במקומות שעדיין לא דרכו בו המזכים, ואז הניח את חיבורו בבית גנזיו, ופנה לערוך את ספרו הגדול 'מעדני השלחן' על שו"ע חלק 'יורה דעה'

אשר בו אכן ראה ברכה, כי חיבור זה היה חידוש עצום, בשעה שיצא לאור, ועד היום הזה הולכים הלומדים לאורו, והוגים בספרו כדי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

סיבה נוספת שהביאו לידי הנחת זה החיבור בצידו, כדי להתעסק בחיבוריו על 'יורה דעה', כי הוא ז"ל היה דבוק מאוד במרן בעל ה'חפץ חיים' זי"ע, וכבר בעודו נער יתום מאביו ומאימו, התדבק בספריו של ה'חפץ חיים', ולאורו הלך והתגדל, והרגיל את כל הליכותיו על פי המבואר בספריו הקדושים, והוא ז"ל החשיב את ה'חפץ חיים' כמורו ורבו, על אף שמעולם לא זכה לראותו. ובהיות ששמע שמרן ה'חפץ חיים' הצטער על כך שלא הספיק בימי חייו, לחבר חיבור 'משנה ברורה' על חלק 'יורה דעה' כעין שחיבר על חלק 'אורח חיים', ביקש הוא להשלים את המלאכה, ולעשות כמתכונת ה'משנה ברורה' גם על חלק 'יורה דעה' והכנים כל יגיעו, כדי לעשות נחת רוח לרבו זה, על אף שידע שכתוצאה מכך לא תהיה לאל ידו היכולת להשלים את מלאכת העריכה לחיבורו הנוכחי.

אמנם על אף שאלו הסיבות מנעו בעדו להוציא את חיבורו הנוכחי, השכיל ברבות הימים, להבין כי חיבורו זה, תהיה בו תועלת עצומה לבית ישראל, כי מאחר שהיה הוא ז"ל, איש ההלכה, השכיל להעריך היטב את מלאכת ידיו של מחבר הקיצור, והשתוקק מאוד ליטול גם הוא חלק בזיכוי הרבים הזה, כי דעתו היה שלא שייך זיכוי הרבים יותר מהפצת הקיצור, כי הוא המאיר לדרי ארץ, להורות להם את עיקרי המעשים אשר יעשו, וההכרח הוא לכל אחד מישראל, ללכת לאורו משחר ימיו כאמור לעיל, על כן תאבה נפשו להשלים את העבודה, כדי להפיץ את הקיצור באופן שתהיה תורה מפוארה ושלימה. ועל כן מובטחני שהוצאה זו הינו עבורו שמחה ונחת רוח לנשמתו בגן עדן.

הודאה ובקשה

ובאן המקום להודות לאחי היקר, הגאון רבי אלחנן שליט"א, שכמעשיהו בחיי חיותו של אבינו, כך מעשיהו לאחר סילוקו מן העולם, תמיד התמסר לעמוד לימינו ולשמשו, והרבה לעשות פעלים, כדי להביא את ספריו לבית הדפוס, וגם לעת עתה, מכבדו במותו, ומרבה הוא בפעלים אלו, ובזכות יגיעו, זוכים לנו לראות זה הספר יוצא לאור, ועוד ידו נטויה להוציא לאור חיבורים נוספים ויקרים, מאת אבינו זצ"ל, אשר עדיין לא שזפתם עין, ועל כן בדין הוא שיטול שכרו, ויזכה הוא עם נז"ב, לאריכות ימים ושנים, וידרו רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם, ויזכו בכל משאלות לבכם אכיה"ר.

ובהזדמנות זו אבקש לעורר את אחינו הנדיבים בעם, לעמוד לימין אחי היקר הנ"ל אשר אחר הרבה עמל ויגיעה, וכה לברך על המוגמר, ולהוציא מתחת ידו תורה מפוארה זו. מלאכה זו כרוכה היא בדמים תרתי משמע, ומן הראוי שיושימו לו ידיים נדיבות, כדי שתהיה ביכולתו להוציא את יגיעו לאור, וכל אלו אשר יושימו את ידיהם, ויהיו לו לעזר וסעד הינם, בכלל המזכים את הרבים, אשר אין חטא בא על ידם.

מלבד זאת ברצוני להעתיק מה שכתב אבי מורי בצוואתו, אודות אלו שיוזילו מכספם עבור הוצאת ספריו, וז"ל: 'והנני מברך את כל התורמים והעושים והמסייעים להוצאת הספרים, שיתברכו בבני חיי ומזוני רויחי, ובריאות ונחת מכל יוצאי חלציהם, ואושר ועושר, והצלחה בכל הענינים. ואם יהיה באפשרות, אמליץ עליהם ממרומים לטובה ולברכה' ע"כ.

מי שהכיר את אבי מורי, יודע הוא איך שמתון היה מאוד בכל מעשיו, וביותר בענין הדיבור, ואם ראה לנכון להבטיח, כי אלו אשר יסייעו בעד המוציא לאור, יהיו לזכרון לפניו, להמליץ טובה עליהם, ודאי יראה לנכון לקיים את הדברים,

ועל אף שבענוותנותו כתב 'אם יהיה באפשרות', במוחים אנו כי הדבר הוא באפשרותו של אותו צדיק.

בדבר חובת לימוד ההלכה

בהיות שאבי מורי זצ"ל היה מרבה לעורר על חובת לימוד ההלכה, וכאב מאוד על זלזולה של תורה, על שאין מקיימים 'אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא' על כן אמרנו שבהקדמה לחיבורו זה, מן הראוי להרחיב את היריעה אודות זה החיוב.

הנה בדורינו אנו, נתרבו הלומדים היושבים על התורה, משך כל היום כולו, זה הדבר לא היה בימים הקדמונים, כי על אף שהיו מעט שהקדישו את יומם לתורה, לא היה זה נחלת הכלל כולו, ואילו בימינו אנו, נתרבו ספסלי בית המדרש, ורבו האברכים אשר נשאם לבם לתורה, ומזניחים הם את חיי שעה, כדי לזכות בחיי עולם.

אך מה רב הוא הכאב, כשרואים שעל פי הרוב מקדישים הלומדים את עתותיהם בדרכי לימוד, שלא באים על ידם לידי מעשה, ועל אף שבכל לימוד, זוכה האדם לקיים מצות תלמוד תורה, אינו נפטר מחמת כן מלדעת את המעשה אשר יעשה, והרי זוהי עיקר תכלית הלימוד, כמו שאמרו חז"ל (קידושין דף מ' ע"א) גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ועוד אמרו (ברכות דף ח' ע"א) מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה, ומרן ה'חפץ חיים' מביא בהקדמתו לספרו 'משנה ברורה' שעל אף שגם הלומד סדר 'קדשים' וסדר 'טהרות', מקיים מצוות 'תלמוד תורה', צריך האדם לעשות עיקר לימודו בחלקי התורה הנוגעים למעשה, ועל כן ראוי לכל אברך, ובן ישיבה, לקיים את דבריו, ולהקדיש את עיקר תלמודו, בדברים הנוגעים למעשה, ויידע הלומד כי מה שאמרו חז"ל (פאה משנה א' הלכה א') ש'תלמוד תורה כנגד כולם, אינו כי אם בתורה המביא את הלומד

לידי מעשה, כפי שמוכח להלכה בשו"ע הרב למרן בעל התניא זי"ע, וכן אנו מתפללים מידי יום ביומו, בשעה שאומרים ברכת 'אהבה רבה', אז מתחננים לפני החונן לאדם דעת, שיזכינו בבינה, להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, וכל זה הוא כדי 'לשמור ולעשות'.

גם נשים מחוייבות בלימוד ההלכה, כי גם עליהם לדעת את המותר ואת האסור, מלבד דיני ציצית ותפילין, שאין הדברים נוגעים אליהן, זכור עמדי איך שנהג אבי מורי, ללמד את בני ביתו, הלכות שבת מידי שבת בשבתו, באחת הסעודות של שבת, ועל אף שרוב בני ביתו היו בנות, קבע את דבריו על הכלל כולו, וכל אחיותי בקיאות הן בהלכות שבת על בוריי, כי אבי מורי, חזר ושינן את הדברים שוב ושוב, למען יחדרו הדברים בלבות כל בני הבית, כי לענין האסור והמותר, אין שום נפק"מ בין איש לאשה.

מרן ה'חזון איש' מביא באגרותיו, שרבותיו לימדוהו, שכל מה שהאדם עושה, עליו להיוועץ מקודם בד' חלקי השו"ע, כדי לראות אם אינו עובר במעשיו זה, על איזה פרט שבשו"ע, שהרי אין לך כמעט שום פסיעה שהאדם עושה, ואין הדבר תלוי בהלכה, אדם הלובש את בגדיו, מוטל עליו לדעת איזה צד ללבוש תחילה, וכמו"כ כשפושטם, וכן כשנועל נעליו וכו' הכל מוכח בהלכה, ועל כן עליו להתבונן, מרם עשיית מעשה כל שהוא, אם אכן דעת השו"ע נוחה הימנו, אך כשאין האדם הוגה בהלכה, אינו מעלה כלל על דעתו, שיש חשש עבירה במעשיו, ועובר הוא מידי יום ביומו, על הרבה עבירות מבלי לדעת, ולאור האמור יוצא השאגה מן הלב, האך יכול האדם לבלות את ימיו בפלפול ובעיון, ולומר שלום עלי נפשי, מבלי לעשות חשבוננו של עולם, כי עתיד הוא לתת דין וחשבון על כל פרט ופרט? ואיתא בגמרא (ברכות דף ה' ע"א) אם רואה אדם שיסורים באים עליו, יפשפש במעשיו, כי אין יסורים בלא עוון (ברכות דף נ"ה ע"א), ומן השמים תובעים מאתנו, ליישר את דרכינו על פי דברי השו"ע.

הרבה פעמים שוחרים לפתחי, אנשים שרבו סאת צרותיהם, והינם שואלים ותמהים, על מה ולמה רבו צרותיהם, ותחילה לכל, אני משיאם לקחת את ה'קיצור שלחן ערוך' ולעבור סעיף אחר סעיף, ולראות אם אכן מקיימים אותו כראוי או לא, שהרי הבטיחה התורה לישראל (שמות ט"ו, כ"ו) 'אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, והישר בעיניו תעשה, והאזנת למצותיו, ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים, לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך' ע"כ, וזוהי הבטחה מפורשת, שהעידה עליה התורה, ובהכרח שכל צער וכאב, הנמשך על האדם, הוא מחמת העדר קיומו רצון בוראו, ואין עצה ותבונה, להינצל מאלו הצרות כי אם ע"י תשובה, ותשובה תלוי בחשבון הנפש, וחשבון הנפש תלוי בלימוד ההלכות.

אלו הלומדים העושים את העיקר טפל, ואינם נותנים לב לתורת ההלכה, אינם מוגדרים ח"ו כפורקי עול, ואדרבא מן הראוי להגדירם 'בני עליה', החפצים בקיום רצון העליון, ואשר על כן מוותרים הם על הנוחיות של חיי שעה, ורק בתורת ה' חפצים, והסיבה שאינם שמים דגש לחלק ההלכה, הוא כי כל עוד שאינם הוגים בהלכה, אינם מודעים עד היכן הדברים מגיעים, אין הם מעלים על דעתם, כי כמעט וכל תנועה בגופם, תלויה היא בהלכה למעשה, וכמאמר השגון האומר: 'אלו שלא לומדים יודעים הכל, ואלו הלומדים אינם יודעים כלום' כלומר אלו שלא לומדים, אינם מעלים על דעתם את רובי ההלכות הנחוצים לידיעתם, ולתומם חושבים הם, כי יודעים הם את הכל, ועל כן אינם דואגים את דאגת ברותם, אך אלו שיש להם יד וחלק בתורה ההלכה, הם יודעים כי כל מעשה תלויה היא בהמון פרטים, ומשכילים להבין, שברוב המקרים הנקרים בדרכם, אין הם יודעים את ההלכה על בוריה.

ועל כן מן הראוי לעורר לפקוח עיניים עיורות, ולדרבן את אלו הלנים בעומקה של תורה, שיתנו לבם גם ובעיקר לתורת ההלכה, ועליהם לדעת, כי בהעדר ידיעת ההלכה, הינם עוברים על חטאים, והינם מוגדרים כבעלי עבירה ח"ו, ועבירה אינה דבר של מה בכך, הרי בזמן הבית, היו מביאים על כל חטא 'קרבן חטאת', והבאת הקרבן והקרבנות, היתה עבודה רבה, כי כל המביא קרבן, הוטל עליו להתוודות מעומק

הלב, והיתה עבודה שלימה לעוררו לתשובה מעומק הלב ע"י שירת הכהנים, ואף אחר שהתעורר, אם לא היה זה מתוך עומק הלב, ניכר היה הדבר באש המזבח, כי היו רואים בו צורת כלב, וקשה היה הבזיון, ורק אם היתה תשובתו כדבעי, ראו על האש צורת אריה, וכל זה הוא רק על חטא אחד בשוגג, וכחיום מחמת העדר הידיעה, עוברים בשאט נפש על איסורים לרוב, ואין שמים על הלב, שמגדילים החטאים עד לשמים. ולא זו בלבד, אלא שאלו החטאים אינם מוגדרים כלל כשוגגין, שהרי שגגת תלמוד עולה זדון, ולא תהיה מענה בפניהם, כי טרודים היו בלימודיהם השונים, כי זאת ישיבו להם, שהיה עליהם להקדיש את עתותיהם לתורה, המביא לידי מעשה.

ומן הראוי להמחיש לפני הקורא עד היכן הדברים מגיעים, הנה האיש הישראלי בידעו שיומו של הקב"ה, הוא יום השבת מתקרב ובא, משכים הוא ביום השישי, כדי להכין כל צרכי השבת, ורובו של זה היום מקדיש להכין את עצמו, ואת ביתו, לכבוד שבת המלכתא, ובערבו של יום, כשהשבת פורשת את כנפיה, הולך הוא לבית הכנסת, לקבל פני השבת, מתוך רגשי קדושה, ומתפלל את תפילתו, מתוך התלהבות דקדושה, ומעיד הוא על מלכו של עולם, שברא כל עולמו, בששת ימי המעשה, ולאחר מכן חוזר לביתו, כדי להמשיך בעבודת יומו של הקב"ה, ולהעיד על אלוקותו גם על הכוס, את הכל הוא עושה מתוך נעימות של קדושה, ובבואו לסעוד את סעודת השבת, מאמין הוא שסועד הוא על שלחן המלך, הוא מלכו של עולם, ומתוך דבקות, מזמר לפניו שירות ותשבחות, אך תוך כדי אכילתו, מעלה הוא עצם דק, ומפרידו מן הדג או מן הבשר, ואינו שם על לב, שבזה המעשה הינו בגדר 'מורד במלכות שמים', הוא עבר על החמורות שבתורה ממש, זה האיש שכל כולו בוער לשמים, וכל היום כולו עמל קשות להתכונן לבואו של השבת, וכיון בכל פסיעה, לקיים רצון השי"ת, הוא זה שעבר על החמורות שבתורה, ונחשב זה עבורו למזיד ממש, מאחר ששגגת תלמוד עולה זדון, ומעשה זעירה, זו חמורה יותר מהבא על אשת איש, שזה נענש בכרת, וזה בסקילה.

לדאבוננו אפשר לומר, כי אין זה הדבר מוגדר כהמחשה, שאפשר לפעמים להיכשל בה, זהו מעשה, שנכשלים בה בהכרח, כשאין לומדים הלכות שבת, והינו דוגמא אחת מיני אלף, ליתר הלכות שבת, שהם כהררים התלויים בשערה.

גאולת ישראל התלויה בלימוד ההלכה

זוהי הסיבה שאחר שכלו כל הקיצין, עדיין לא זכינו לגאולתינו ופדות נפשינו, כי העדר ידיעת ההלכה, גורם שנעבור בשאט נפש על החמורות שבתורה, ואלו החטאים מאריכים עול גלותינו, כדאיתא בגמרא (סנהדרין דף צ"ח ע"א) ששאל רבי יהושע בן לוי את מלך המשיח, מתי יתגלה ויבוא לגאול את בני ישראל, והוא אמר לו 'היום' ובראותו שפנה יום ולא בא אמר לו לאליהו ששקר העיד בו מלך המשיח, ופירש לו אליהו שכוון לומר לו 'היום אם בקולו תשמעו' עכ"ל הגמרא. הרי לנו שכל הסיבה שאין אנו זוכים לגאולת ישראל היא, מפני שאין אנו מקיימים את דבר ה' זו הלכה, ועלינו להגות בתורת ההלכה כדי לגרום קירוב הגאולה.

חז"ל אמרו (סנהדרין דף צ"ז ע"ב) שכלו כל הקיצין, ואין ביאת המשיח תלוי אלא בתשובה, ולא תמצא ענינה של תשובה אלא במי שנוטל לפחות ספר 'קיצור שלחן ערוך', ומעביר דף אחר דף, לראות בכל הלכה אם אכן נוהג בה כמשפטה או לא. זכור עמדי כשיצא אל הפועל הרעיון של 'קירוב רחוקים' נענה כ"ק אדמו"ר מגור זצ"ל בעל ה'בית ישראל' ואמר, שירד מן השמים 'התעוררות לתשובה' וה'פורקי עול' נתעוררו על ידה, אך החרדים לעומתם אינם מתלהטים אחריה. בכך ביקש לבטא את היותינו אדישים למעשינו, ואין היראה ניכרת על פנינו מפני החשש שמא לא יצאנו חובת ההלכה כתיקונה.

צערם של תלמידי חכמים על שאין הוגים בהלכה

שאלתי פעם את הגאון רבי זונדל קרוזר זצ"ל, מה כיוונו חכמינו ז"ל באמרם (ברכות דף ח' ע"א) 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה', מהו המכוון באמרם 'ד' אמות' ענה לי רבי זונדל ז"ל מתוך הבעה של צער: למה אינך מבין? הרי נתמעטו כהיום לומדי ההלכה למעשה, ואלו שכן הוגים בה, מועטים הם, והינם כ'ד' אמות', לעומת רוב הלומדים הקובעים

את לימודיהם, בדרכי לימוד שאינם מביאים לידי בהירות המעשה. ובאמרו אלו הדברים, ראינו עד כמה כואב הוא את הכאב הזה, שרוב הלומדים מעבירים את ימיהם מתוך העדר ידיעה, ואינם חשים אחריות למעשיהם.

דרישת אבי מורי להגות בהלכה

כאמור לעיל גם אבי מורי, כאב מאוד על חילולה של תורה, מחמת העדר הידיעה בהלכה למעשה, והרבה לעורר על כך בכל הזדמנות, הן ליחידים, והן לרבים, וסיפר לי הרה"ג רבי מאיר סירומה שליט"א, שרבות בשנים מוסר הוא 'שיעורי תורה' לבעלי בתים, ופעם כשבני השיעור עשו סיום, הזמין את אבי מורי זצ"ל למעמד הסיום, כדי שידרוש לכבודה של תורה, לפני המסובין, אבי מורי ניאות להזמנתו, ובבואו דרש לפנייהם, על חובת לימוד ההלכה למעשה, והציע לפנייהם להקציב זמן מה, גם ללימוד הלכה למעשה, וקבלו בני השיעור את דבריו, ומאז החלו לקצר מעט בלימוד הגמרא, וקבעו להם 'עת' ללימוד ה'משנה ברורה' ומאז ועד היום כבר סיימו ב' פעמים כל ה'משנה ברורה' על ששת חלקיו.

ובך היה מנהגו של אבא, בכל עת שנקרו לפניו מגידי שיעור בגמרא, מכולם ביקש לקצר בגמרא, ולמלא את החלל בלימוד ההלכה גם כן, ואכן רבים שמעו לו, וראו ברכה ותועלת בלימודם.

במעלת 'שוני הלכות'

הוא ז"ל היה נוהג לדרוש על מאמר חכמינו ז"ל (נדה דף ע"ג ע"א) 'תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מוכטח לו שהוא בן עולם הבא' שממשמעות הדברים אתה לומד, שהשונה הלכות, זוכה לשכר, על אף שאין הוא הגון וטוב, דאי לאו הכי, אלא מדובר באדם שמעשיו הגונים הם, וראוי בזכותם לעולם הבא, מאי רבותא הוא שהוא בן עולם הבא? הלוא גם אם לא היה שונה הלכות, היה זוכה בזכות מעשיו לעולם

הבא, אלא בהכרח מדובר, באדם שגם מעשיו הטובים הם בלתי רצויים, ומצד עצם קיומם אינו ראוי לשכר, ואעפ"כ כיון שהוא שונה הלכות, על אף שעל עצם הלימוד אינו ראוי לשכר, בכל זאת על עצם היותה 'בכל יום' מזכים אותו בשכר, ומובטח לו שהוא בן עולם הבא. אך הפטיר אבי מורי, ואמר שבכדי לזכות להבטחה זו מוטל על האדם לקיים מאמר זה כתיקונה בשלימות, להיות שונה הלכות בכל יום ויום ממש, מבלי להחסיר ולו יום אחד, לרבות הימים, בהם אין זמנו של אדם פנויה, כבפורים, ויום הכיפורים, ושאר ימים טובים, ורק אם עומד בכך, זוכה בשכרה להיות מבני עולם הבא.

יגיעתו ובקיאותו של אבי מורי בהלכה

הוא ז"ל היה נאה דורש, ונאה מקיים, כי תמיד החזיק באמתחתו ספרי הפסק, בפרומט קטן, וכל רגע פנויה היה הוגה בהם, פעם הייתי מדבר עימו, בענין איזה מצוה ושאלתי אותו אם היא נוהגת בנשים, ועל אתר השיב לי על כך, והוסיף שזה עתה, היו לו איזה רגעים פנויים, ובאמתחתו היה ספר 'תורת הבית' למרן בעל ה'חפץ חיים', ובאלו הרגעים למד בזה הספר ענינה של מצוה זו, על כן יודע הוא להשיב על כל פרטיה ודקדוקיה. וסיבת עיונו בזה הספר היה כי זה הספר מדבר על כל המצוות השכיחים, וחייבים בקיומם בזמן הזה, וכיון שזה בכלל תורה, המביא לידי מעשה, החזיקו תחת ידו תמיד, כדי לנצל את הזמן בלימוד כעין זה. ומסיבה זו החזיק באמתחתו גם ספר ה'קיצור שו"ע' ועוד ספרים מעין אלו, המלמדים את האדם את חיובו למעשה.

בלימוד זה היה לנו למורה עד היכן מגעת חובת הלימוד המביא לידי מעשה, כי הוא הרי היה גאון עצום, ובתפיסתו המהירה, היה ביכולתו לבלות את אלו הרגעים, גם בלימודים עמוקים המושכים את הלבבות, אך בכל זאת לא בחר כי אם בלימוד פשוט, של דינים והלכות, בידעו שזהו תכלית הלימוד, ועל אף שעבר ושינן אלו ההלכות, אין ספור פעמים, וכבר היה בקי בהם על פה, בכל זאת, לא משו אלו הדברים מפיו, מאחר שידע שזה הלימוד, היא עיקר קיומה של מצות 'תלמוד תורה'.

ואכן ידיעתו המופלגת בכל דבר הלכה, היו מן הידועות, ועל אף שכל ימיו היה נחבא אל הכלים, עשו להם גאונותו ובקיעותו כנפיים, ושמעו יצא למרחקים. ואציג לפניכם איזה עובדות שבהם היה מבצבץ וניכר גודל בקיאותו, שמעתי מאיזה יהודי שבעוד אבי מורי היה בימי עלומיו שמע מאחד ממכיריו, שאבי מורי, בקי בכל חלקי המשנה ברורה, הלה לא האמין לדברי מכירו, וביקש להכחיש את דבריו, אמר לו חברו הבה ונתווכח על אלף דולאר, נבוא ונשאל לו שאלות, שכדי להשיב עליהם, יש צורך בבקיאות ב'שערי ציון' שבשולי ה'משנה ברורה', והיה אם ימצאו דבריי מכוונים, וידע להשיב על כל שאלה ושאלה, אז תתן אתה לי אלף דולאר, אך אם ימצאו שמעתי בדברי, וימצאו פרטים שלא יהיה בקי בהם אז אתן אני לפניך אלף דולאר, ואחר שנתרצו שניהם לדבר, התחילו לחפש אחר דברים המצויינים ב'שערי ציון' והמציאו כל מיני שאלות אשר פרטיהן, אינן מבוארות כי אם שם, וגדהמו שניהם לראות את גודל בקיאותו, אפילו בשולי המשנה ברורה, ולא היה שום שאלה שלא מצא אבי מורי מענה עבורה, ובלית ברירה קיים הלה את הבטחתו ושילם אלף דולאר למכרו.

כמו כן זכור עדיין עמדי, מעמד מסוים בעודי ילד קטן, היה זה באחת בתי הכנסיות שבירושלים, ששם קבע אבי מורי מקום תפילתו, באותו מנין היו מתפללים כמה וכמה יהודים מופלגים בתורה, ופעם לאחר שהוציאו את הספר תורה, נמצא פסול בספר, ונתעורר שאלה אם יש צורך בהוצאת ספר תורה אחרת או לא, והתנצחו אלו התלמידי חכמים בהלכה, זה אומר בכה, וזה אומר בכה, ולא ידעו מתפללי בית הכנסת ההכרעה עם מי, וכל אותה שעה ישב אבי מורי ושתק, מפני כבוד התלמידי חכמים, שהתנצחו זה עם זה, וכשראה אחד ממתפללי המקום, שאין יוצאים מן הסבך, הפנה את השאלה אל אבי מורי, רק אז פתח אבי מורי לפניו משנה ברורה והראה להם את המקורות המיישב את ספיקותיהם, והסכימו פה אחד לדעתו של אבי מורי ועשו כדבריו.

כהנה וכהנה ישנם עוד עובדות, שבהם נתגלה כוחו וחילו של אבינו, בהלכה הבהירה, וכל זה היה תוצאה מיראתו הקודמת לחכמתו, בהיותו מבעלי הנפש שחששו מכל נדנוד קל של עבירה.

כל הליכותיו של אבי מורי ע"פ ההלכה

ואכן ראה ראינו בו באבי מורי, את זהירותו המופלגת בכל פרט, התלוי בדבר הלכה, כי כל הליכותיו בנויים היו על פי ההלכה, לדוגמא ראינו אצלו שכל אימת שנכנס ויצא ועבר על מזוזת הדלת, היה ממשמש בה, והיה זה אפילו בתוך ביתו, בעברו מחדר לחדר, וזהו כפסקו של הרמ"א בהלכות מזוזה, ועל אף שזה הדבר כמעט ואין משגיחים בו, אך הוא ז"ל לא היה נמשך אחר ההמונים, והיה מדקדק על כך בכל אימת שעבר בין הפתחים, מאחר שזוהי הוראה מפורשת מהרמ"א.

כמו כן היה זהיר מאוד בברכת המזון בכל פרטיה ודקדוקיה, והיה מברך מתוך סידור, כראוי למצוות עשה מדאורייתא, והיה מוסר נפשו לברך, כשהוא מלובש בבגד עליון, ועטור בכובעו העליון, והקפיד על כך עד אחרית ימיו, וגם בערוב ימיו כשקשתה עליו ההליכה, היה טורח בעצמו להלך מקצה הבית לקצהו, כדי לעגוד את כובעו על ראשו, קודם ברכת המזון, כי הוא ז"ל הקפיד שלא להטריח את זולתו לצרכיו, ואף שהליכה קצרה זו, היתה יכולה לקחת לו כעשרה מינוטים, ראה לנכון להקפיד על אלו הב' דברים, הן שלא לוותר על ברכת המזון, כשהוא עטור בכובע עליון, והן שלא להטריח את זולתו לצורך כך.

כמו כן היו הדברים ניכרים בשעה שקרא 'קריאת שמע שעל המיטה', אז היה גם כן יושב וקורא מתוך סידור במתינות, וכמו כן היה בכל פרטי הדינים התלויים בדת של תורה, בכל דבר ירד עד עומקה של פרטי ההלכות, ועל פיהם השתיל כל הליכותיו, וכל מי שהיה נמצא במחיצתו, היה ביכולתו למשמש בידים את עצם היותו עבד ה' בכל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, כי כל פסיעה ותנועה היתה מנומקת בהלכה מסויימת.

דרכו של אבי מורי לעורר על שמירת ההלכה

הוא ז"ל לא היה חס על כבודו, וכל אימת שראה איזה אדם, העובר על הלכה כל שהיא, היה חש חויב לעוררו על כך, ועל אף שהיו הדברים כרוכים

לפעמים באי נעימות, לפעמים היה זה בחור צעיר, אשר רק מלאו לו י"ג שנים, ועדיין לא היה דעתו מבושל, כדי לאהוב את התוכחות, דבר המהווה סיבה להמנע מלהוכיחו, ולפעמים היה זה אדם חשוב, ונשוא פנים, שמעמדו מונע לעוררו, בכל זאת התגבר על רגשותיו, ועשה את המוטל עליו, ועל אף שהחשיב את המכובדים, לא היה זה סיבה להימנע מלהוכיחם על זלוזל בהלכה כל שהיא, מובן מאליו שעשה זאת בצורה של כבוד, כדי שלא יתבייש האדם שלמולו, אך מעולם לא השתמט מלעוררם, כי קיום ההלכה, היה אצלו יסוד שאין להזיזו.

בנוסף לכאבו על שמוזלים בקיומה של תורה, היה זה הדבר נובע ממידת הרחמנות, כי היה מרחם על העובר עבירה, פשוטו כמשמעו, ענין גיהנום וגן עדן היה תמיד לנגד עיניו, ובראותו אדם העובר על הלכה, נתעורר בו צער, על שיצטרך הלה לסבול יסורי גיהנום, על כן היה ממהר לעוררו, כדי לזכותו בתשובה, ובשיפור מעשיו.

הוא ז"ל הרבה לעורר על כך ששומעים משליחי ציבור, המתפללים חזרת הש"ץ, וכשאומרים 'מי כמוך בעל גבורות' וכו', אינם מדקדקים ואומרים 'בל גבורות' ונמצא שזה האדם אינו משבח כי אם מנאץ, שהרי זה כמי שאומר שאין ביכולתו יתב' לעורר גבורות ח"ו. כמו"כ היה מעורר, על שאין מבטאים היטב בקידוש ובהבדלה את תיבת 'השביעי', ובמקומה נשמע כאומר 'השבי', ונמצא יוצא ממשמעות התיבה, כי 'שבי' היינו 'שבו' ומהו שייך לכאן?

לאור כל האמור, בודאי תהיה הוצאת חיבור זה, נחת רוח לנשמת אבי מורי זצ"ל, מאחר שזה הספר, תביא לידי קיום הלכות השכיחים מידי יום ויום, והרי זה היה כל מגמתו לזכות את הרבים, בקיומה של תורה, ועל כל הוגי תושיה לקחת ברכה לביתם זה הספר, וירבו להגות בה, כדי שאכן יזכו לקיים כל משפטי התורה כתיקונם, ובזכות זה יזכו שתשרה עליהם השכינה וכל אשר יהיו עושים השי"ת יצליח בידם.

הופעת הספר בעתו ובזמנו

טרם אכלה דבריי ברצוני להזכיר הא דאיתא מהגאון הצדיק רבי זוגדל מסלנט זצ"ל מה ששמע על הגאון הצדיק רבי חיים מוולאזין זצ"ל, וז"ל: 'שמעתי מתלמידו בשמו, כל תפילותיו ומאודו היה נותן עבור דין מחודש (ר"ל חדש) אפילו מגירסא אחרת, שהיה יכול הרמב"ם לכתוב באופן אחר' ע"כ. אלו הדברים הם לנו לעד, עד כמה רבתה שמחת הצדיקים, כשזכו לחדש איזה חידוש דין, ולאור דבריו, מן הראוי שזה החיבור יראה אור בימים אלו, ימים שנכנסים בו לחדש השמחה, מאחר שגם בזה הספר נמצאים הרבה חידושי דינים, שנתחדש ע"י אבי מורי, וללא ספק שאבי מורי, שש ושמח בגן עדן, הן על זכייתו לחדש אלו הדינים בשעתם, והן על זכייתו שיוציאו את הדברים לאור, ויש בזה החיבור, גם ענין נוסף של שמחה כמאמר החכם 'אין שמחה כהתרת הספקות' וע"י הלימוד בזה הספר, יתפשטו כל הספקות שבהלכה.

ואסיים בצלותי ובבעותי, שזה הספר תהיה לתועלת לבית ישראל, ותהיה על ידי זה התעוררות לגאולה השלימה, כמאמר אליהו לרבי יהושע בן לוי 'היום אם בקולו תשמעו', ונזכה לראות בהרמת קרן ישראל, ובתחיית המתים, ואז נזכה לראות את אבינו משמש ככהן בבית המקדש, כשאיפתו הטהורה כל ימי חייו.

יום היארצייט של אבי מורי זצ"ל,

ב' אדר תשע"ט.

כה דברי הבן המדבר לכבוד אביו

גמליאל הכהן רבינוביץ (רפפורט)

בן לאאמו"ר רבי לוי זצ"ל

פתח דבר

י'שמח ה'מחבר ו'יגילו ה'לומדים בהופעת חמדה גנוזה שהיה ספון בכת"י כשבעים וחמש שנה, ה"ה "מעדני השלחן על קיצור שלחן ערוך" (כ"ו סימנים) והוא "הוספות והערות, בדברי רבותינו הקיצור שלחן ערוך והמסגרת השלחן, בענינים השכיחים" (לשון אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, על פנקסי הכת"י).

בצירוף מפתח מפורט על סדר שלחן ערוך אורח חיים ויורה דעה, למעלה מ"אלף" דינים, והנהגות.

חיבור זה כתב אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, לתלמידיו צעירי הצאן בשנת תש"ג - תש"ז, שלמד איתם (כל ערב - סדר שלישי), וחשב שהקיצור שו"ע ומסגרת השלחן לא מספיק עבורם, ומהראוי להוסיף עליהם עוד דברים ממשנה ברורה, ותוספות חיים ועוד.

וכתב על סימנים ב' - ב' (למעט סימן י"ג) ועל מועדים, ה"ה: הלכות בדיקת וביטול חמץ (סימן קי"א), דיני הגעלה (סימן קט"ז), הלכות סוכה (סימן קל"ד), דיני ישיבת סוכה (סימן קל"ה), הלכות חנוכה (סימן קל"ט) הלכות מגילה (סימן קמ"א), הלכות משלוח מנות וכו' (סימן קמ"ב).

והנה בחודש כסלו תשמ"א נתעורר אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, להמשיך כתיבת חיבור זה, וכתב אז סימן א' (שלא היה בכתובים, וכנראה שבאמצע שלמד עם התלמידים סימן א', אז נפל לו רעיון זה, לכתוב פירוש זה, ולכן התחיל אז, רק מסימן ב') ועבר קצת על הכתבים, ממה שכתב מקדמת דנא, והפסיק לכתוב, כיון שראה שזה לוקח לו הרבה זמן, וחשב שהמעדני השלחן על יורה דעה יותר נחוץ ללומדי תורה, ולכן הפסיק.

וגם במשך השנים, כמה פעמים רציתי לערוך כתבים אלו להדפיסם, ולא היה נוח ליה בזה, בטענה זו "העולם מחכה למעדני השלחן על יורה דעה".

הספר מעוטרי בהסכמתו של הגאון האדיר רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, אב"ד פעיה"ק ירושלים, מח"ס לפלגות ראובן שמפליג מאוד בשבחו של אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שכתב עליו "הרב המופלג, גדול בתורה, ומצויין ביראה", והיה אז כשלושים שנה.

וגם בשבח הכתבים כתב וז"ל: כדאי והגון להזכירם, בשעה שעוסקים בהני ענינים, "להלכה ולמעשה", "ומסודרים היטב לדינא", "והליקוטים שלו נעשית כדת של תורה".

סיפר לי אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, כשהביא כתבים אלו להרב בענגיס זצ"ל, לבקש הסכמתו, אמר לו הרב בענגיס זצ"ל, שלא נראה לו שנחוץ חיבור זה, הרי יש לכל אחד המשנה ברורה, וענה לו אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, אני משאיר זאת אצליכם, לעיין בזה, ואם זה לא ימצא בעיניכם, אתם לא צריכים ליתן לי הסכמה. והסכים לזה.

ובשחזור אחרי תקופה, נתן לו ההסכמה, ואמר לו אבל תשאיר כאן הכתבים. לאיזה תקופה, כי אני רוצה להשתעשע בכתבים אלו.

ואיך שנהנה מהספר, כתב בהסכמה (כנ"ל).

גם האדמו"ר מגור זי"ע הבית ישראל, ראה את הכתבים, בחיים חיותו של אביו, האמרי אמת זי"ע, והתפעל מספר זה.

"מעדני השלחן" על קיצור שלחן ערוך, "שם" זה, נתן אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, על כתבים אלו, ואילו על כתביו ב"יורה דעה" נתן השם "ביאור ובירור הלכות" והנה בחודש אב תשל"א, נתתי הצעה לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שספרו על יורה דעה, יתן שם "מעדני השלחן", ואז הגיע לירושלים עיה"ק חבירו וידיד נפשו מנעוריו, הגאון המובהק רבי חנוך דוד פדוואה זצ"ל, אב"ד דהתאחדות קהילות החרדים לונדון, וכשהלכתי עם אאמו"ר הגה"צ זללה"ה לבקרו, שטח לפניו שאלה זו לשמוע ממנו חוות דעתו, וענה הרב פדוואה זצ"ל לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה, בזה בנך צודק, ש"מעדני השלחן" הולם יותר מהות הספר.

ואני עומד נדהם, איך התגלגלו הענינים, שגם פירושו על "קיצור שו"ע" ישאר שמו "מעדני השלחן", וגופא דעובדא הכי הוה, כשהתחלתי לערוך הכתבים היה נדמה לי, שזה לא יחזיק אפילו מאה עמודים, ולכן חשבתי להדפיס "שו"ת מעדני מלכים חלק שלישי" והפירוש על הקיצור שו"ע, יהיה עשרים וששה סימנים הראשונים, ואח"כ להמשיך בס"ד עוד תשובות (וכן בדעתי לעשות עם עוד הרבה קונטרסים, שכתב אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, כגון הערות על שו"ע בעל התניא (הלכות תפילה, וק"ש), הערות על חכ"א (הלכות בשר בחלב), דיני תקיעות, והרשימה היא ארוכה). וכך עשיתי, ולפני ג' שבועות, כשעשו עימוד להספר, ראיתי שזה לבד מחזיק כמאתיים עמודים, ובצירוף מפתח על סדר השלחן ערוך, יהיה מזה ספר שלם, אז נפל ברעיוני להחזיר העטרה על יושנה על שמו הראשון "מעדני השלחן, על קיצור שלחן ערוך", ולהדפיסו עם הקיצור שלחן ערוך.

בעמדי בשער ספר זה, לא אמנע מלהביע רגשי לבי, על השבר הגדול שנשברנו, שנצחו אראלים את המצוקים, ואאמו"ר הגה"צ זללה"ה, עלה לגנוי מרומים, ואותנו עזב לאנחות, במסתרים תבכה נפשי, על האוצר היקר שנלקח מאתנו, והוא בבחינת (תהלים ע"ז, ג') 'מאנה הנחם נפשי'.

הגם שאיתא בגמ' (ברכות דף נ"ח ע"ב) "אמר רב, אין המת משתכח מן הלב, אלא לאחר שנים עשר חודש", ובפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ב) "רבי יוסי אומר, שלוש שנים עשה יצחק אָבֶל על שרה אמו", והסביר הרד"ל (שם ס"ק י"ז) ששלש שנים הוא זמן שכחה, הגמורה מהלב. ובשו"ת שבות יעקב (חלק ב' סימן קכ"ה) כתב דבשנה ראשונה, עדיין לא נשתכח המת לגמרי, ובשנה שניה, אינו עצב כל כך, ובשנה שלישית כבר נשתכח לגמרי (עכ"ד).

ואני עומד ומשתאה, עבר שנה ולא נשתכח, עבר שלוש שנים, ולא נשתכח, וכבר עומדים שנה רביעית וגם לא נשתכח.

וההסבר הוא פשוט, חז"ל אמרו (ברכות דף י"ח ע"א) "צדיקים במיתתם נקראו חיים", ועל יעקב אבינו כתיב (בראשית ל"ג, ל"ד - ל"ה) "ויתאבל על בנו ימים רבים, ויקומו כל בניו, וכל בנותיו, לנחמו, וימאן להתנחם", ובמסכת סופרים (פרק כ"א הלכה ט'), "וימאן להתנחם", לפי שאין מקבלין תנחומין על חי, אבל "מת" הוא מעצמו משתכח מן הלב, שנאמר (תהלים ל"א, י"ג) "נשכחתי כמת מלב". ובמדרש רבא (בראשית פרשה פ"ד ס"ק כ"א) מתנחמים על המתים, ואין מתנחמים על החיים. וז"ל רש"י (בראשית ל"ג, ל"ה) "וימאן להתנחם" אין אדם מקבל תנחומין על החי, וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח, ולא על החי (עכ"ל), ולכן כיון שצדיקים נקראים חיים, "אין מתנחמים על החיים", ולכן לא משנה כמה שנים עברו, אין מתנחמים על החיים.

והבט וראה בתנא דבי אליהו (רבא פרק ד' ס"ק א') וז"ל "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד, י') מה אור פנים שלמעלה, קיים לעולם ולעולמי עולמים, כך מאור פניו של משה, נכנס עמו לבית עולמו, שנאמר (שם ל"ד, ז') "ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו, לא כהתה עינו, ולא גם ליחה".

ולא משה בלבד, אלא כל "תלמיד חכם, שעוסק בתורה, מקטנותו ועד זקנותו ומת, באמת לא מת, אלא הוא עדיין בחיים, לעולם ולעולמי עולמים", שנאמר (שמואל א'. כ"ה, כ"ט) "והיתה נפש אדוני, צרורה בצרור החיים, את ה' אלקיך", מקיש התלמיד חכם הצדיק, אל אלקים, מה אלקים, יהא שמו הגדול מבורך, חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, כך תלמיד חכם שעסק בתורה כל ימיו ומת, הרי הוא בחיים, ועדיין לא מת, והוא חי לעולם ולעולמי עולמים, והיכן הוא נשמתו, תחת כסא הכבוד (עכ"ל).

חרי שלך לפניך שלשון התנא דברי אליהו הוא "כל תלמיד חכם שעוסק בתורה, מקטנותו ועד זקנתו, ומת באמת לא מת, אלא הוא עדיין בחיים, לעולם ולעולמי עולמים, (עכ"ל), ואין ספק שאאמו"ר הגה"צ זללה"ה היה תלמיד חכם כזה "שעסק בתורה מקטנותו ועד זקנתו".

ושמעתי מאאמו"ר הגה"צ זללה"ה, אחרי שנתייתם מהוריו, והיה אז בן שמונה שנים, ושמונה חדשים, ועזב עיר מולדתו צפת, ונכנס לבית יתומים "דיסקין" בירושלים עיה"ק, ובן אחותו הרה"צ רבי דוד הכהן בטלמן זצ"ל (חותנו בזיווג שני) תמך בו, והרבה פעמים כשהלך לבקרו בביתו במאה שערים, חזר רבי דוד זצ"ל, עם אאמו"ר הגה"צ זללה"ה לדיסקין, ולפעמים ראה, השכרון לב שלו, נשאר אתו גם שם להפיג צערו, ואמר לו רבי דוד זצ"ל, עליך נתקיים בדיוק הפסוק שאתה אומר בסוף שמונה עשרה (תהלים קי"ט, צ"ב) ל'לי תורתך שעשועי, אז אבדתי בעניי' (לוי) וזאת אמר לו עוד לפני הבר מצוה, שהתורה היה השעשועים שלו. ולפי זה מובן למה לא נשתכח מהלב.

אמנם עם כל הכאב והצער, ת"ל שלא עזב חסדו עמדי, שנתן לי כח ומוח להמשיך ולערוך ספריו של אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, ובשעות שאני עוסק בכתביו אני מרגיש בחוש, ש"לא מת", והסיעתא דשמיא בזה, אי אפשר להעלות על הכתב.

ובצאתי מן הקודש, מודה אני לפניך, ה' אלקי, ואלקי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי, ועם כל בני ביתי, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, שאוכל להוציא כל הכתבים, שהשאיר אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, וגם לרבות כל מה שכתבתי ממנו, לזכות את הרכים, וכמו ש"עד הנה לא עזבוני חסדיך", כך "אל תמשנו ה' אלקינו", ואזכה ביחד עם זוגתי החשובה מנב"ת תליט"א, לראות בנים ובנות, ויוצאי חלציהם, וכו', חיים וקיימים, עוסקים בתורה ובמצוות לשמה, על ישראל שלום, בביאת משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

יום ה' פרשת תרומה

ב' אדר א' תשע"ט

הכו"ח

אלחנן יעקב דוד

בן אאמו"ר הגה"צ רבי לוי זללה"ה

הכהן רבינוביץ (ראפפורט)

פתיחה

מאמר זה כתב אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, בצעירותו, לתלמידיו כשכתב חיבור זה, להלחיב אותם, ולעודדם על לימוד משניות, בעל פה, וצירף זאת לקונטרס על הלכות ציצית שחילק לתלמידיו.

מעלת לימוד משניות בעל פה

א. בגמ' (נדה דף ע"ג ע"א) תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר (חבקוק ג', ו') "הליכות עולם לו", אל תקרי הליכות, אלא הלכות. ופירש רש"י ז"ל הלכות "משנה, ובריתא".

והנה בכדי להראות את גודל מעלת "לימוד משניות בעל פה" אעתיק פה דברים אחדים מהמאמרים שאספם הר"ר חיים ווילשטיין (נ"י) [ז"ל] בספרו "חיי המשנה" (שנדפס בשנת תרפ"ח בהקדמה), ומעוד ספרים.

ב. איתא בתנא דבי אליהו רבא (פרק א' ס"ק ד') וז"ל: מכאן אמרו שיקרא אדם, שיהא תפוס בידו, כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה, בשעה שאומרים לו, עמוד וערוך, מקרא שקרית, וערוך "משנה ששנית".

ג. ובמנורת המאור (נר ג' כלל ח' חלק ג') בשם מדרש, מעשה נורא וז"ל: מעשה בחסיד אחד שהיה מתייחד במקום אחד, והיה לומד בו ב"מסכת חגיגה", והיה מהפך בה, ומהדרה כמה פעמים, עד שלמד אותה היטב, והיתה שגורה בפיו, ולא היה יודע מסכת אחרת מן התלמוד, והיה שונה בה כל ימיו, כיון שנפטר מן העולם, היה בביתו לבדו, ולא היה יודע שום אדם מפטירתו.

באה דמות אשה אחת, ועמדה עליו והרימה בכבי ומספד, נתרבה אנחתה וצעקתה, עד אשר נתקבצו ההמון, ותאמר להם, ספרו לחסיד הזה וקברוהו,

וכיבדו את ארוננו, ותזכו לחיי העולם הבא, שזה כבדני כל ימיו, ולא הייתי עזובה, ולא שכוחה,

מיד נתקבצו כל הנשים, וישבו עמה, ועשו עליו מספד גדול ועצום, והאנשים התעסקו בתכריכיו, וכל צרכי קבורתו, וקברו אותו בכבוד גדול.

ואותה אשה בוכה וצועקת, אמרו לה מה שמך, אמרה להם "חגיגה" שמי, כיון שנקבר אותו חסיד, נעלמה האשה מן העין, מיד ידעו ש"מסכת חגיגה" היתה נראית בצורת אשה, ובאה בשעת פטירתו לספור לו, ולבכותו, ולקוברו בכבוד, על שהיה שונה אותה תמיד, ושוקד ללמוד בה (הובא בתורת הבית להחפץ חיים ז"ל, פרק ו').

ד. והנה ידוע שהספר "מגיד משרים" להבית יוסף, כמעט כל הספר כולו, מפלוג מאד בשבח היודע "משניות בעל פה".

וז"ל (מוסר שהיה מייסר אותו) התחלתי לגרום משניות, וקריתי חמישה פרקים, ובעודי קורא במשניות, קול דופק, בתוך פי, מנגן מאליו, והתחיל ואמר, "ה' עמך בכל אשר תלך, וכל אשר עשית, ואשר תעשה, ה' מצליח בידך, רק תדבק בי וביראתי, ובתורת, וב"משניותי תמיד". ולא כאשר עשית בזאת הלילה. שאף על פי שקדשת עצמך במאכלך ובשתייתך, מכל מקום ישנת שנת עצל, - ועל זה היה ראוי לעזובך ולנמשך, - אבל בזכות ה"שיתא סדרי משנה", שאתה יודע בעל פה, - הסכימו בישיבה של מעלה, שאחזור לדבר עמך כבראשונה, ושלא אעזובך ולא אנמשך.

ה. וז"ל (בפרשת בראשית ד"ה הלא) הלא לך למינדע, דאנא המשנה הממלת בפומך, וכד תשמודע כולהו "שית סדרי משנה", כדקא יאות, תסתלק בדרגין עילאין, ויתפתחון לך צינורייתא דחכמתא דקושטא, דאנא המשנה, ובי היא חכמתא דקושטא, דאנא האם, דעלה אתמר (משלי ל"א, א') "אשר יסרתי אמו" (פירוש: עליך

לדעת, כי אני המשנה המדברת בפיד, וכאשר תדע כל "ששה סדרי משנה" כראוי, תעלה במדרגות עליונות, ויפתחו בך צינורות חכמת האמת, כי אני המשנה, ובי היא חכמת האמת, כי אני האם, שעליה נאמר "אשר יסדתו אמו".

ו. ובספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק י"ז ס"ק צ"ז – צ"ח) וז"ל: עוד התיקון לאות ברית, ג"כ על ידי עסק התורה, - שמי שפגם בנשמה, תיקונו ע"י עסק התורה, ב"ששה סדרי משנה" -.

ואם ישתדל לדעת "ששה סדרי משנה, בעל פה", מה טוב ומה נעים חלקו, שעיקר "משנה" לדעת אותה בעל פה, - והיודעם "בעל פה" אשריו, כמו שביאר הרשב"י (זוהר חלק א' פרשת בראשית דף מ"ב ע"א) היכלא תנינא כתיב (שמות כ"ד, י') "וכעצם השמים לטוהר" כמה דאת אמר (ישעיה ו', ב') "שרפים עומדים ממעל לו, שש כנפים" אלן אינון דאוקידן לאינון דלא חיישי על יקרא דמאריהון, ורזא (אבות פרק א' משנה י"ג) "דאשתמש בתגא חלף", מאן דקארי ותני "שית סדרי משנה", דא הוא מאן דידע לסדרא, ולקשרא קשורא, יחודא דמאריה כדקא יאות, אלן אינון דמקדשין שמו קדישא דמאריהון, בכל יומא תדיר.

פירוש: "היכל שני" ברקיע השמים, כתיב (שמות כ"ד י') "וכעצם השמים לטוהר", כמו שאתה אומר (ישעיה ו', ב') "שרפים עומדים ממעל לו, שש כנפים", אלו הם ששורפים, את אלו שלא חוששים על כבוד אדוניהם, והסוד (אבות פרק א' משנה י"ג) ד"אשתמש בתגא חלף" ועבר מן העולם (רבנו עובדיה מברטנורה שם). אבל מי שקורא ושונה "ששה סדרי משנה", זה הוא מי שיודע לסדר, ולקשור קשר ויחוד אדונו כיאות, אלו הם שמקדשים השם הקדוש, של אדוניהם, בכל יום תמיד.

ז. ובשל"ה (מסכת שבועות נר מצוה ס"ק ל"ה) כתב וז"ל, ואשרי הזוכה למשנה, שיהיו "שיתא סדרי משנה" שגורים בפיו, "בעל פה" ממש, ואז עושה סולם לנשמתו, שתעלה למדרגה קמא. וסימנך "משנה" אותיות "נשמה".

ומצאתי כתוב, שה"משנה" היא כתר תורה שבעל פה, ועל ידה נמצא תקון גדול, לדברים הנעלמים מעין כל חי.

ח. וז"ל אחיו של השל"ה הקדוש (בהגותו על ספר יש נוחלין פרק ה' ענין תלמוד תורה) וכמה טובה כפולה ומכופלת, אם תרגילו עצמכם שיהיו "ספרי המשניות" שגורים בפיכם, ובקיאם בהם "בעל פה", כי על כן נקראים בשם העצם שלהם "תורה שבעל פה", רק מפני הצרות והטרדות, אין רוב הציבור יכולים לעמוד בזה, ומשום "עת לעשות לה'" (תהלים קי"ט, קכ"ו) שלא תהא התורה משתכחת מישראל, ניתנו להכתב (גיטין דף ס' ע"א), אכן עצמות למודם הוא "בעל פה".

ואשרי מי שעושה כך, כי הוא דבר גדול וסגולה נפלאה, לטהרת הנשמה, ולהבריה הקליפות בהן במותו.

וזאת תורת העול"ה, להעלות הנשמה למעלה למעלה, ובתוך הליכתה, לא יוכלו לענותה בני עוולה, רק תלך בדרך ישרה וסלולה, ודרך הקודש יקרא לה.

ט. ובצוואת הגאון מוהר"ר שעפטיל זצ"ל, בנו של השל"ה (ס"ק כ"ה) כתב וז"ל: לימוד כל ה"משניות", אשריכם אם תהיו רגילים בהם ובשמותיהם, וקבלה בידי, שאין אדם רואה פני גיהנם, מי שהוא בקי במשניות.

י. וז"ל ספר עבודת הקודש, להגאון החסיד החיד"א ז"ל (מורה באצבע סימן ב' ס"ק מ' - מ"ב), יזהר לקבוע לימודו בלילה במשניות, - "משנה" אותיות "נשמה". - לימוד ה"משנה" בקול רם, ובנחת רוח, בשפה ברורה, אין ערוך אליו, ואמרו רז"ל ש"אשר" בן יעקב אבינו ע"ה, עומד בפתח גהינם, ולכל הלומד "משנה" מצילו, וזהו שאמר הכתוב (בראשית מ"ט, כ') מאשר "שמנה" אותיות "משנה" (גם במדבר קדמות מערכת א' ס"ק ג"א, מביא זאת החיד"א ז"ל, בשם "אמרו רז"ל").

יא. וז"ל מדרש תלפיות (ענף אפוד דף ר"א ד"ה גם ניתן) איתא בספר מזבח יעקב (דף י"ה ע"ב) משם האר"י הקדוש ז"ל, ש"אשר" היה עוסק "בתורה, ובמשנה",

יותר מאחיו, ולאחר פטירתו של אדם, כשדנין אותו לגיהנם, קורא לכל שבט ושבט, שיצילו משם, ואין קול ואין עונה, וכשקורא ל"אשר", משיב לו "אשר", קראת מימך "משנה", אם אומר לו "הן", מיד מוציא אותו מגיהנם, בזכות ה"משנה", וזהו שאמר הכתוב (בראשית מ"ט, כ') "מאשר שמנה", רצונו לומר "שמנה" אותיות "משנה", בשביל שקרא ה"משנה" "והוא יתן מעדני מלך", רצונו לומר "עדן" של מעלה (עכ"ל).

יב. והגאון הצדיק ה"חפץ חיים" כתב (תורת הבית פרק ו') וז"ל בקיצור, אמנם באמת מן הנכון, שכל אחד יהיה בקי באיזה מסכת בעל פה, או איזה "סדר משניות", ויהיה זה תועלת לכמה דברים.

א) ראשון לכל, שבוה יתקיים, מה שאמר הכתוב (דברים ו', ו') "והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך היום על לבבך", דפשומו הוא שיהיה דברי תורה, חרות על לבו.

ב) שעל ידי זה, יהיה נקל לו לקיים, מה שאמר הכתוב (שם ו', ז') "ודברת בם, בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך" כי פעמים רבות, מפני הקור, או סיבה אחרת, מתעצל לילך לבית המדרש, גם פעמים רבות מצוי שיכבה הנר בליל שבת, וכאשר יש לו מסכת, או איזה סדר, הוא לומד "בעל פה", ובפרט כשהוא בדרך, שאי אפשר לו ללמוד מתוך ספר, ויקיים "ובלכתך בדרך".

ג) ידוע מה דאיתא בתיקוני זוהר הקדוש (הקדמה דף י"ד ע"ב) "האי מאן דירית מסכת חדא, ירית עלמא חדא" (פירוש: מי שזוכה למסכתא אחת, יורש עולם אחד). ומובן לכל "כי ירית מסכת" לא נקרא כי אם, כאשר בקי בה היטב, וקנוי לו בנפשו.

ד) איתא בפסחים (דף נ' ע"א) רב יוסף, בריה דרבי יהושע בן לוי, חלש ואיתנגיד (גווע, ופרחה נשמתו, רש"י), כי הדר (חזר לחיות), אמר ליה אבוה, מאי חזית,

- ושמעתי שהיו אומרים "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו" (ע"כ), וזה בודאי אינו נקרא, כי אם כשהוא בקי בה "בעל פה".

ה) צריך האדם להתבונן, ומה אם לומד איזה דברי תורה, ידוע שהוא מקיים בזה מצות עשה, וכל העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד (אבות פרק ד' משנה י"א), על אחת כמה וכמה, כשהוא לומד מסכת, כמה פעמים, עד שנעשה בה בקי "בעל פה", כמה היא מליצה עבורו למעלה, להצילו מן הגיהנם, ומכל כוחות הרעים, הרודפים להנפש, ולהעלותו לכל טוב, לצרור בצרור החיים את ה' אלקיו.

יג. וכתב עוד החפץ חיים (תורת הבית שם) וראיתי בספרים הקדושים, שהפליגו מאוד בלימוד ה"משניות", מפני שהוא יסוד התורה שבעל פה.

ובתבו (ראה לעיל ס"ק י' - י"א) ש"אשר" בן יעקב, הוא ממונה למעלה על לימוד ה"משניות", ורמז לדבר (בראשית מ"ט, כ') "מאשר שמנה לחמו", "שמנה" אותיות "משנה", וכל מי שהוא בקי בה, אינו מניחו לראות פני הגיהנם (עכ"ל תורת הבית שם).

יד. והנה בעקבתא דמשיחא אנן, ואין כל הגלויות מתכנסות אלא בזכות המשניות, כדאיתא במדרש רבא (ויקרא פרק ד' ס"ק ג'), רב הונא אמר, אין כל הגלויות הללו מתכנסות, אלא בזכות משניות. יהי רצון שנזכה לזה במהרה, בביאת משיח צדקנו אמן.

סימן א

דיני השפמת הבקר ובו ז' סעיפים

א. [א] שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, אשר הולכים לפני האלהים. כי אין ישיבת האדם

מעדני השלחן

[א] "שויתי ה' לנגדי תמיד", הוא כלל גדול בתורה.

א. יצייר שם הוי"ה ב"ה תמיד לנגד עיניו, וזה תועלת גדול ליראת ה' (הארז"ל, פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פרק א', באר היטב סימן א' ס"ק ג', משנה ברורה שם ס"ק ד').

ב. כתב החינוך (בהקדמתו, ובסימן כ"ה, כ"ו, תי"ז, תי"ח, תל"ב, שפ"ז) "שיש מצות חיוב תמיד, ולא יפסקו מעל האדם, אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן, וכל רגע שיחשוב בהן, קיים מצות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות, ואלו הן:

א) להאמין שיש אלוך אחד בעולם, שהמציא כל הנמצאות, כמו שכתוב (שמות כ', ב'. דברים ה', ו') "אנכי ה' אלקיך".

ב) שלא נאמין בשום אלהים זולתו, כמו שכתוב (שמות כ', ג'. דברים ה', ז') "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני".

ג) ליחדו, כמו שכתוב (דברים ו', ד') "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

ד) לאהבו, כמו שכתוב (שם ו', ה') "ואהבת את ה' אלקיך", ועל ידי לימוד התורה תתיישב האהבה בלבנו.

ה) יראת ה' תהיה על פניו תמיד, כמו שכתוב (דברים ו', י"ג) "את ה' אלקיך תירא", ומי שכא דבר עבירה לידו, חייב להעיר רוחו, ולתת אל לבו באותו הפרק, שהקב"ה משגיח בכל מעשי בני אדם.

וּתְנוּעָתוֹ וְעֶסְקוֹ וְהוּא לְבָדוֹ בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ יְשִׁיבָתוֹ וּתְנוּעָתוֹ וְעֶסְקוֹ
כַּאֲשֶׁר הוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל. וְכֵן אֵין דְּבוּרוֹ וְהִרְחַבְתּוֹ פִּיּוּ בְּהִיּוֹתוֹ
עִם אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו, כְּמוֹ בְּהִיּוֹתוֹ בְּמוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ. כִּי אִזּוֹ מִשְׁנֵיחַ
בּוֹדָאי עַל כָּל תְּנוּעוֹתָיו וְדְבוּרָיו שֶׁיִּהְיוּ מְתַקְּנִים כְּרָאוּי. [ב] כָּל
שֶׁכֶן כַּאֲשֶׁר יָשִׁים הָאָדָם אֶל לְבֹ, כִּי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא אֲשֶׁר מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׁיו.
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נָאם ה',

מעדני השלחן

ו) לא לתור אחרי עינים, ומחשבת הלב, כמו שכתוב (במדבר ט"ו, ל"ט) "ולא תתורו
אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם" (הובא במשנה ברורה סימן א' בביאור הלכה סעיף
א' ד"ה הוא, ובשערים מצויינים בהלכה סימן א' ס"ק א').

ג. אמונה פשוטה שאדם מקבל, הוא ע"י עיסוקו בתורה לשמה, כי קוב"ה, אורייתא,
וישראל, אחד הוא (זהר חלק ג' פרשת אחרי דף ע"ג ע"א). ובן שנמצא ליד אביו,
אין לו ספק איפוא נמצא אביו, שרואה אותו ומרגיש אותו, כמו בן, ע"י לימוד תורה
לשמה, ה' מאיר לו עיניו, ורואה השגחה פרטית בכל פרט, ורואה שה' עמו, (וגודל
חיוב לימוד התורה, מבואר בשו"ע או"ח סימן קנ"ה, ובקיצור שו"ע סימן כ"ז), ומי
שאינו לו זמן, שטרוד בפרנסתו, צריך עכ"פ לקבוע שיעור ביום ובלילה, ולימוד תורה
ברבים חשוב מאוד.

[ב] כל שכן, כאשר ישים האדם אל לבו, כי המלך הגדול הקדוש
ברוך הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו. עומד עליו ורואה במעשיו,
- בודאי, מיד תגיע אליו היראה, וההכנעה, מפחד השי"ת, ויבוש ממנו.
ד. ואם לא יגיע אליו היראה, יעמיק הרבה במחשבתו בענין זה, וגם ישוב בתשובה
שלימה מכל עונותיו, שהם המונעים, כמו שכתוב (ישעיה נ"ט, ב') "עונותיכם היו
מבדילים" (ספר חסידים סימן ל"ה, שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן א' סעיף
ה', עמודי השלחן סימן א' ס"ק ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן למ

הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, בודאי מיד תגיע אליו
היראה וההכנעה מפחד השם יתברך ויבוש ממנו.

ב. וגם בשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב. ומיד
בשיעור משנתו יזכור חסדי ה' יתברך שמו אשר עשה עמו,
שהחזיר לו את נשמתו אשר הפקידה אצלו עיפה, והחזירה לו
חדשה ורגועה, כדי לעבוד עבודתו ית"ש בכל יכלתו ולשירתו
כל היום כי זה כל האדם. כמו שאמר הכתוב: חדשים לבקרים
רבה אמונתך. פרוש בכל בקר נעשה האדם בריה חדשה, ויודה
בכל לבבו להשם ית"ש על זאת. [ג] ובעודו על משכבו יאמר:
מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה
אמונתך, [ד] ואף על פי שעדיין אין ידיו נקיות יכול לומר זאת
ביון שאין בו שם). ויפסיק מעט בין תבת בחמלה לתבת רבה.

מעדני השלחן

[ג] ובעודו על משכבו, יאמר "מודה אני לפניך, מלך חי וקים,
שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך".

ה. ואפילו כשהמקום אינו נקי, כגון שיש שם גרף של רעי, מותר לומר "מודה אני"
(שו"ת ארץ צבי חלק א' סימן נ"ב, שערים מצויינים בהלכה סימן א' ס"ק ב').

[ד] ואף על פי, שעדיין אין ידיו נקיות, יכול לומר זאת (מודה אני),
ביון שאין בו שם.

ו. כתב בשו"ע בעל התניא (מהדורא תניינא סימן א' סעיף ו') לפי שבנוסח זה (מודה
אני), אין בו שום שם, משבע שמות שאינם נמחקין, אין איסור לאמרו קודם שנמל
ידיו, אף אם ישן על מטתו ערום, ומסתמא נגעו ידיו במקומות מטונפים, שבגופו. אבל

מ מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן

מ

ג. יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. עז כנמר, פרושו שלא יתביש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך שמו. קל כנשר, כנגד ראות העין. לומר שתהא קל לעצם עיניך מראות ברע כי הוא התחלת העברה, העין רואה, והלב חומד, וכלי מעשה גומרין. רץ כצבי, כנגד הרגלים, שרגליך לטוב ירוצו. וגבור כארי, כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב. ואמר שתחזק לבך בעבודתו, ותתגבר על היצר לנצחו, כגבור המתגבר על שונאו לנצחו ולהפילו לארץ.

ד. לכן צריך האדם להתגבר כארי, ומיד פשיעור משנתו (ואמר מודה אני וכו') יקום בזריזות לעבודת הבורא יתברך ויתעלה, קדם שיתגבר עליו היצר הרע בטענות ותואנות לבל יקום, ויתחכם עליו להשיאו בחרף, איך תקום עתה בבקר השכם והקר גדול. ובקוץ ישיאנו איך תקום ממטתך ועדין לא

מעדני השלחן

אסור להוציא דברי תורה מפיו, בידים מטונפות, אבל להרהר בדברי תורה, מותר. ואף על פי כן, אין לו להרהר, ואפילו לא לדבר בדברי תורה, בעודו מושכב על מטתו, גם אם נטל ידיו, אלא יקום, ויעמוד, או ישב באימה, שנאמר (עמוס ד', י"ב) "הכון לקראת אלקיך, ישראל".

ז. ודעת היעב"ץ (סידור רבי יעקב מעמדין, הנהגת הבוקר, סדר קימה ונטילת ידים, ס"ק א') שאם ידיו מטונפות, לא יאמר "מודה אני" בפיו, רק ירהר נוסח זה בדעתו (עמודי השלחן סימן א' ס"ק ג').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן מא

שְׂבַעַת מִשְׁנֶתֶד. או בְּטַעֲנוֹת אַחֲרוֹת וְכַדוּמָה. כִּי הַיֵּצֵר הָרַע הוּא יוֹדֵעַ הַיֵּטֵב לְצוּר בְּנֵי אָדָם בְּמַהֲמוֹרוֹת בַּל יָקוּם. וְלִכְּנֹן כָּל בַּעַל נֶפֶשׁ הַיָּרָא וְחֵרֵד לְדַבֵּר ה', צָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלֹא יִשְׁמַע לוֹ. וְאַף אִם יִכָּבֵד עָלָיו הַדְּבָר מִפְּנֵי כְּבִדּוֹת הַגּוֹף וְעֲצָלוּתוֹ, יֵשִׁים מִנְּמָתוֹ רִצּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְיֵשִׁים אֶל לְבוֹ כִּי אִם הָיָה קוֹרָא אוֹתוֹ אִיזָה אָדָם לְאִיזָה עֵסֶק שִׁירוּיָה בּוֹ מִמּוֹן אוֹ לְגִבּוֹת חוֹבוֹ. אוֹ שֶׁהָיָה קוֹרָא אוֹתוֹ שִׁיֵּצִיל אֶת מָמוֹנוֹ מִן הַהֶפְסֵד, כְּגוֹן אִם נִפְלָה דְּלָקָה בָּעִיר וְכַדוּמָה, בּוֹדֵאי הָיָה וְרִיז לָקוּם מִיָּד מִפְּנֵי אֲהַבַת מָמוֹנוֹ וְלֹא יִתְרַשֵּׁל. וְכֵן אִם הָיָה צָרִיךְ לְלַכֵּת לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ, הָיָה קָם בְּזִרְיוֹת וְלֹא הָיָה מִתְרַשֵּׁל פֶּן יַעֲלִילוּ עָלָיו, אוֹ כִּדִּי לְמִצּוֹא חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְעִבּוּדַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שִׁישׁ לוֹ לְהִזְהָר לָקוּם בְּמַהֲרָיוֹת וּבְזִרְיוֹת. וְהַמְּרַגֵּל אֶת עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אַרְבַּע אוֹ חֲמִשׁ פְּעָמִים לֹא יִכָּבֵד עָלָיו אַחֵר כָּךְ. וְהָבֵא לְפָנֶיךָ מְסִיעִין לוֹ.

ה. [ה] אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהִשָּׁכֵם וּלְקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לַעֲשׂוֹת אֹז

מעדני השלחן

[ה] אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהִשָּׁכֵם, וּלְקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, לַעֲשׂוֹת אוֹ תִּיקוּן חֲצוֹת, מַה טוֹב.

ח. וּזְמַן "חֲצוֹת" הוּא תְּמִיד בְּאִמְצָעוֹת הַלַּיְלָה מִמֶּשֶׁ, הֵינּוּ י"ב שָׁעוֹת אַחֵר חֲצִי הַיּוֹם, בֵּין בִּקְיָן וּבֵין בַּחוּרְף (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן א' ס"ק ו'), אֲרָצוֹת הַחַיִּים שֶׁם לֵב הָאָרֶץ סְעִיף ג', וְשֹׁאֵר הָרַבָּה אַחֲרוֹנִים, מ"ב שֶׁם ס"ק ט', וּבְשַׁעַר הַצִּיּוֹן שֶׁם ס"ק י"ג).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן

מב

ו[ח] תקון חצות מה טוב. כמו שנאמר: קומי רני בלילה לראש
אשמרות וגו'. וכמו שהקדוש ברוך הוא מקונן בעת ההיא
שנאמר: ה' מפרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו, ישאג ישאג
על גוהו. ואומר: אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי,
ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האמות. ו[ח] ואם אי אפשר לו

מעדני השלחן

ז. העת להתאונן על החורבן, נכון יותר שיהיה קודם חצות מעט, ומחצות ואילך,
יעסוק בתורה (מקדש מלך דף קצ"ה ע"ב, ארצות החיים סימן א' לב הארץ סעיף
א', מ"ב שם ס"ק ט'). ודעת האריז"ל, וחכמי הסוד, דבחצות יאמר תיקון חצות, ולא
קודם (תיקון חצות להרה"ג ר' שריה דבלצקי (זצ"ל) פרק ב'. וראה כף החיים סימן
א' ס"ק י').

י. מי שאינו יכול לקום בכל חצות לילה, יתאמץ עכ"פ לקום בחצות, באיזה לילה,
שיוכל להיות בכלל (תהלים קל"ד, א') "עבדי ה', העומדים - בלילות" (סידור בעל
התניא השכמת הבוקר, עמודי השלחן סימן א' ס"ק ד').

[ו] תיקון חצות.

יא. ובספר קומי רני, להמקובל הרה"צ הריא"ז מרגליות זצ"ל, מבאר בארוכה דיני
תיקון חצות. גם בספר תיקון חצות (להרה"ג ר' שריה דבלצקי זצ"ל, פרק א')
מבאר בקיצור, דיני תיקון חצות, וכתב שאם אינו יכול לבכות בתיקון חצות, די
כשעושה קול בכי.

[ז] ואם אי אפשר לו לקום בחצות, יתגבר על כל פנים, לקום קודם
עלות השחר.

יב. טוב לעסוק בתורה, שעה אחת קודם אור היום, מכמה שעות ביום (יעב"ץ,
סידור רבי יעקב מעמדין, אחרי סדר תיקון חצות, ס"ק ב', עמודי השלחן סימן
א' ס"ק ה').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן מג

לָקוּם בַּחֲצוֹת, יִתְגַּבֵּר עַל כָּל פָּנִים לָקוּם קֹדֶם עֲלוֹת הַשַּׁחַר. וְכֵמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "אֶעֱיֹדָה שָׁחַר", אֲנִי מְעוֹרֵר אֶת הַשַּׁחַר וְאֵין הַשַּׁחַר מְעוֹרֵר אוֹתִי. [ח] וְגַם לְאַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן חֲצוֹת. וְאַחֵר כֶּךָ יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה אִישׁ אִישׁ כְּפִי יִכְלָתוֹ. [ט] וְשִׁיעוּר מִשְׁנֵיּוֹת קוֹדֶם לְכָל דְּבָר (וְעַל יְדֵי זֶה זֻכָּה לְנִשְׁמָה, מִשְׁנָה אוֹתִיּוֹת נִשְׁמָה) וְאִם אֵינוֹ בֵּר הֵכִי יַעֲסֹק בַּתְּהִלִּים וּבִמְעֻמּוֹדוֹת וּסְפָרֵי מוֹסֵר. וְטוֹב מְעַט בְּכֹנֶנָה מִהֶרְבּוֹת בְּלֹא כֹנֶנָה. תֵּנָּה רַבִּי חֵיָא: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שְׂכִינָה בְּגֻדָּו. שְׁנַאֲמַר: קוֹמִי רִנִּי בַּלַּיְלָה לְרֹאשׁ אֲשֻׁמְרוֹת, שְׁפָכִי כַּמִּים לְבֶךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. פְּרוּשׁ, שֶׁהַשְׂכִּינָה הִיא אֲזַ בְּגֻדָּךְ. עוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, שֶׁכָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּלַּיְלָה נִקְרָא עֹבֵד ה' כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כָּל-עֹבְדֵי ה' הָעֹמְדִים בְּבֵית ה' בַּלַּיְלֹת

מעדני השלחן

[ח] וגם לאחר חצות הלילה, יכול לעשות תיקון חצות.

יג. דומן תיקון חצות, הוא עד עמוד השחר (כף החיים סימן א' ס"ק ח', וס"ק י"ז).

[ט] ושיעור משניות קודם לכל דבר.

יד. ואמרו חז"ל (כ"ב החיד"א, עבודת הקודש מורה באצבע סימן ב' ס"ק מ"ב, ובמדבר קדמות מערכת א' ס"ק נ"א, וראה לעיל בפתיחה ס"ק י' - י"א) ש"אשר" בן יעקב אבינו ע"ה, עומד בפתח גיהנם, ומציל לכל הלומד משנה, וזה שאמר הכתוב (בראשית מ"ט, כ') "מאשר שמנה לחמו" "משנה" אותיות "נשמה" (עמודי השלחן סימן א' ס"ק ו').

פז. ישתדל להיות בקי במשניות בעל פה, שיוכל לקיים מצות תלמוד תורה בכל עת, אפילו ו"בלכתך בדרך" (דברים ו', ז'). וראה לעיל (בפתיחה) "מעלת לימוד משניות בעל פה.

מד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן א השלחן

(ועין לקמן סימן עא). [י] ובלילות הקצרים שאי אפשר לו להשכים כל כך, לכל הפחות יתאמץ לקום בעוד שיהיה לו זמן להכין את עצמו ללכת לבית הכנסת, [יא] להתפלל עם הציבור.

ו. [יב] מזמורי תהלים וכן שאר פרשיות מתורה, נביאים וכתובים, שאינם שגורים בפי הכל, אסור לאמרם בעל פה.

מעדני השלחן

[י] ובלילות הקצרים, שאי אפשר לו להשכים כל כך, לכל הפחות יתאמץ לקום, בעוד שיהיה לו זמן להכין את עצמו, ללכת לבית הכנסת, להתפלל עם הציבור.

זז. שיוכל להתפלל כסדר, ולא יצטרך לדלג, כדאיתא בסידור הארז"ל (סידור רבי שבת, דיני הליכה לבית הכנסת) וז"ל: המגיד הזהיר לבית יוסף (בעל השו"ע) לבוא לבית הכנסת בהשכמה, כדי שיוכל להתפלל כסדר, ולא בדילוג, כי העושה כן (המודלג), מהפך הצינורות (באר היטב סימן נ"ב ס"ק א', מ"ב שם ס"ק א', וראה להלן סימן י"ג ס"ק ט"ז), כידוע ליודעי חן (תוספות חיים כלל י"ט ס"ק ג') חכמת הקבלה.

[יא] להתפלל עם הציבור.

זז. וגודל שכר מצות תפלה בציבור, מבואר בגמ' ברכות (דף ח' ע"א).

יח. יתאמץ להיות מעשרה ראשונים, כי נוטל שכר כנגד כולם (ברכות דף מ"ז ע"ב, רי"ף שם פרק א' דף ד' ע"א, רא"ש שם סימן ז', רמב"ם הלכות תפלה פרק ח' הלכה א', סמ"ג עשין י"ט, טור, ושו"ע או"ח סימן צ' סעיף י"ד). ולקמן (סימן י"ב ס"ק ל"ג) מבואר אם יש חילוק בשכר, בין העשרה ראשונים עצמם.

[יב] מזמורי תהלים, וכן שאר פרשיות, מתורה נביאים וכתובים, שאינם שגורים בפי הכל, לאמרם בעל פה.

יט. טעות סופר הוא, וצריך לומר "אין לאמרם בעל פה", ולשון השו"ע (סימן מ"ט סעיף א') הוא "אי אתה רשאי לאומרם על פה".

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלחן מה

אָפּלוּ מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְאָמְרָם בְּעַל פֶּה, יֵשׁ לוֹ לְהִזְהֵר שֶׁלֹּא
לְאָמְרָם בְּעַל פֶּה, וְסוּמָא מִתֵּר.

ז. יֵשׁ לְמַחֲזֵת בְּיַד הָאוֹמְרִים תַּחֲנוּת שְׂבַמְעָמְדוֹת, שְׁמִסְיָמִין: בְּרוּךְ
אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֲלֵא יֵשׁ לוֹמֵר: בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה,
בְּלֹא שֵׁם (טוֹרֵי זֶהב סוֹף סִימָן קלא).

סימן ב

הַלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם שִׁחְרִית וּבֹט' סְעִיפִים

א. לְפִי שֶׁהָאָדָם בָּאֲשֶׁר קָם מִמִּטָּתוֹ שִׁחְרִית הוּא כְּמוֹ בְּרִיָּה
חֲדָשָׁה לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לָכֵן צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ

מעדני השלחן

ב. אַבֵּל דְּבַר שְׂרָגִיל, וּשְׁגוּר בְּפִי הַכֵּל, כְּגוֹן קְרִיאַת שְׁמַע, וּבִרְכַּת כְּהֻנִּים, וּפְרִשַׁת הַתְּמִיד
(שׁו"ע סִימָן מ"ט סְעִיף א'), וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה (אֵלֶּיָּה רַבָּה שֵׁם ס"ק ב', מ"ב שֵׁם ס"ק
ה'), וְכֵן כָּל דְּבַר הַנֶּאֱמָרִים יוֹם יוֹם, מִקְרֵי ג'כ שְׁגוּר, וְרִגִּיל בְּפִי כָּל, דְּרוּבָא כְּכֹלָא
(שׁו"ת חוֹת יֵאִיר סִימָן קע"ה, שְׁעָרִים מְצוּיִינִים בְּהַלְכָּה סִימָן א' ס"ק ה').

בא. מִי שְׁדוּרֵשׁ בְּרַבִּים, בְּהִרְבֵּה פְסוּקִים שְׁבַתוֹרָה, וְקִשָּׁה עָלָיו לַחֲפֹשׁ כָּל שְׁעָה בַּחוּמָשׁ
(אוּ בְּנִבְיָאִים וּכְתוּבִים), מִפְּנֵי כְבוֹד הַצִּיּוּר, אֲפֻשֶׁר שִׁישׁ לְהַקֵּל (מ"ב סִימָן מ"ט
ס"ק ג', עֲמוּדֵי הַשְּׁלַחַן סִימָן א' ס"ק ח').

בב. בְּשׁו"ת חוֹת יֵאִיר (סִימָן קע"ה) מֵתִיר לֹמֵר כָּל "סֵפֶר תְּהִלִּים" בְּעַל פֶּה, דְּכִיּוֹן
שֶׁהוּא לְעוֹרֵר רַחֲמֵי ה', הוּא לִיָּה כְּתִפִּילָה, וְכַתֵּב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן מ"ט ס"ק
ו'), שִׁישׁ לְסַמּוֹךְ עָלָיו. וְכ"ה בְּשׁו"ת חֲתָם סוֹפֵר (י"ד סִימָן קצ"א) דְּשִׁירֵי תְהִלּוֹת
(תְּהִלִּים) נֶאֱמָרִים בְּעַל פֶּה, דְּמַעֲיָקְרָא הַכִּי נִתְקַנָּה, דְּגַם הַלּוּיִם לֹא שָׂרְרוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, וְכֵן אֵלּוּ שֶׁעָשׂוּ קֶרֶבֶן פֶּסַח, לֹא קִרְאוּ הַלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּידוּר.

וְלִטֹּל יָדָיו מִן הַבְּלִי, כְּמוֹ כֵּהֵן שֶׁהָיָה מְקַדֵּשׁ יָדָיו בְּכָל יוֹם מִן הַכִּיּוֹר
קֹדֶם עֲבוֹדָתוֹ. וְסִמְךָ לְנִטְיָלָה זֶה מִן הַמְּקָרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶרְחֵץ בְּנִקְיוֹן
כָּפִי וְאֶסְכְּבָה אֶת מִזְבְּחֶךָ ה' לְשִׁמְיעַ בְּקוֹל תְּוֹדָה וְגו'. וְעוֹד יֵשׁ טַעַם
לְנִטְיָלָה זֹאת, לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת שְׁנָה, שֶׁנִּסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ הַקְּדוּשָׁה
בְּאֵר רוּחַ הַטְּמֵאָה וְשׂוֹרָה עַל גּוֹפוֹ, וְכִשְׁנִיעוֹר מִשְׁנָתוֹ מִסְתַּלֵּק רוּחַ
הַטְּמֵאָה מִכָּל גּוֹפוֹ חוּץ מִן אֶצְבָּעוֹתָיו, שְׂאִינוֹ עוֹבֵר מֵעֲלֵיהֶם עַד
שֶׁשׁוּפָּךְ עֲלֵיהֶם ג' פְּעָמִים מִים בְּסִרוּגֵינוּ. [א] וְאִסּוּר לִילֵךְ ד' אַמּוֹת
בְּלִי נִטְיָלָה יָדַיִם, אִם לֹא לְצֶרֶךְ גָּדוֹל מְאֹד.

מעדני השלחן

[א] וְאִסּוּר לִילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, בְּלִי נִטְיָלָה יָדַיִם, אִם לֹא לְצוּרֵךְ
גָּדוֹל מְאֹד.

א. וּבִזְוָהר הַקְּדוּשׁ (כַּת"י בַּהֲקִדְמָה דף י' ע"ב, הוֹבֵא בְּאוּר הַלְבָנָה דף ג' ע"א, בְּרִכִּי
יוֹסֵף סִימָן א' ס"ק א', שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שֵׁם ס"ק ב') מִפְּלִיג עֹבֵר זֶה בִּעְנִשׁוֹ לְמֵאֹד,
כִּי הוּא מְשַׁהֵה עַל עֲצָמוֹ רוּחַ הַטּוֹמָאָה, וּמ"מ חֲלִילָה לְעֹבֵר שׁוֹם אִסּוּר, עֹבֵר חֲסֵרוֹן
נִטְיָלָה יָדַיִם, כְּגוֹן לְעִצּוֹר מִלְּהַטִּיל מִי רַגְלִים, עַל יְדֵי זֶה, אוֹ לִיקַח מִים שֶׁהֵכִין חֲבִירוֹ
עֹבֵר עֲצָמוֹ, אִם לֹא שֶׁבְּרֹר לֹו, שִׁיתֵּן תִּיכָף תְּמוּרָתָם אַחֲרֵיהֶם, וְיֵשׁ שְׁנֵכְשִׁלִים בִּזֶּה (מ"ב
שֵׁם ס"ק ב').

ב. אִם אִירַע שֶׁהֵמִים רַחוּקִים, וְאֵין לוֹ מִי שִׁיקְרָבָם אֵלָיו, נִהְגוּ קֶצֶת מִבְּעֲלֵי הַנֶּפֶשׁ,
שֶׁהוֹלְכִים פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת (בְּרִכִּי יוֹסֵף סִימָן א' ס"ק א'), וְכָתַב הַשְּׁעָרִי
תְּשׁוּבָה (שֵׁם ס"ק ב') וְלֹא נִהְיָרָא, דַּעֲדִיף יוֹתֵר שִׁילְכוּ בְּמִרְצָה, שְׁלֹא לְהַשְׁהוּת רוּחַ
הַטּוֹמָאָה עַל יָדָיו (מ"ב שֵׁם ס"ק ב').

ג. יֵשׁ אוֹמְרִים (שׁו"ת שְׁבוּת יַעֲקֹב חֶלֶק ג' סִימָן א') דִּלְעֲנִין זֶה (לֹא לִילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת
בְּלִי נִטְיָלָה יָדַיִם), אֲמַרְיִנֵּן כּוֹלָא בֵּיתָא כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דְּמִי (כַּסְּבֵּרַת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אַלְעָזָר, עַל דִּין אַחֵר, בְּגַמ' בְּרִכּוֹת דף כ"ה ע"ב), אֲבָל אֵין לְסַמוּךְ עַל זֶה, אֲלֵא בִּשְׁעַת
הַדַּחֵק (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן א' ס"ק ב', מ"ב שֵׁם ס"ק ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלחן

מז

ד. כתב בשו"ע בעל התניא (מהדורא תניינא סימן א' סעיף ז') וז"ל: מי שישן במלבושיו, מאחר שיכול להיות שלא נגעו ידיו, במקומות מטונפים שבגופו, הרי סתם ידים אלו, כשירות להזכיר השם בברכות, ולדבר דברי תורה, מדין התלמוד (ברכות דף ס' ע"ב), והפוסקים (רא"ש שם פרק ט' סימן כ"ג, שו"ת הרשב"א חלק א' סימן קנ"ג), פירוש: אפילו יש לו מים.

ה. וסיים בשו"ע בעל התניא (שם) אך בזהר (חלק א' הקדמה דף י' ע"ב, ובפרשת וישב דף קפ"ד ע"ב) החמירו מאוד שלא לברך ולא ללמוד, וכן שלא ליגע במלבושיו, וכן שלא לילך ארבע אמות, בעוד רוח הטומאה, שורה על הידים, קודם נטילת ידים שחרית.

ו. ומכל מקום, אם אירע, כשמשכים בלילה, ואין לו מים ליטול ידיו ג' פעמים כראוי, להעביר רוח הטומאה, אעפ"כ חלילה לו לבטל מדברי תורה משום זה, עד שיארו היום, אלא יטול ידיו מעט, או ינקה ידיו בכל מידי דמנקה, ויברך וילמד, כדין התלמוד והפוסקים (שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן א' סעיף ז', מ"ב שם ס"ק ב'), רק יזהר של ליגע בפה, ובחוטם, ושאר דברים הנזכר בשו"ע (סימן ד' סעיף ג'), וקיצור שו"ע (סימן ב' סעיף ה').

ז. כתב הברכי יוסף (סימן ד' ס"ק א') הניעור בלילה, וצמא לשתות, ואינו יכול לקום לרחוץ ידיו, יקנח ידיו בכותל, או בכל מידי דמנקה, ויברך וישתה. וכן כתב תוספות חיים (כלל ב' ד"ה כתב בשם אחרונים) דאם הקיץ משנתו, ורוצה לשתות מים בלילה, ואין רואה מקום שיוכל לרחוץ בו, ינקה ידיו בכל מידי דמנקה. אמנם השערי תשובה (סימן ד' ס"ק כ"ח) אחרי שהביא דברי הברכי יוסף (הנ"ל) סיים, ולפי דעת מוריניו הרב חיים ויטאל, ומהר"ם לונזאנו (דרך חיים שם ס"ק פ"ג) שאסור לברך כשרוח רעה שורה עליו, ובוה לא מהני נקיון כפיו, כי אם נטילה במים שלוש פעמים, (ולכן) אסור לברך (עכ"ד שערי תשובה).

ח. צריך לזהר, מלשתות שיורי המים, הנותרים מהרחיצה (תוספות חיים כלל ב' ד"ה כתב, בשם חופת אליהו שער ו').

מ. בידים מטונפות, מותר להרהר בדברי תורה (שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן א' סעיף ו').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלחן מח

ב. יִלְבֹּשׁ מִלְבוּשׁ הָרִאשׁוֹן אֶת הַטְּלִית־קָטָן, שֶׁלֹּא יִלְבֹּשׁ ד' אֲמוֹת
בְּלִי צִיצִית. וְלִפִּי שְׂעֵדִין אֵין יָדָיו נִקְיֹת לֹא יִבְרַךְ עָלָיו.

ג. [ב] נְטִילַת יָדַיִם שְׁחֵרִית הִיא בְּדֶרֶךְ זֶה, [ג] נוֹטֵל אֶת הַכְּלִי
בְּיַד יְמִינוֹ וְנוֹתְנוֹ לְשִׁמְאָלוֹ וְשׁוֹפֵךְ תְּחִלָּה עַל יַד יְמִין, וְאַחֵר

מעדני השלחן

י. אפילו אם לא יהיה לו מים בסוכה, סמוך למטתו, אעפ"כ יש לו לישון בסוכה,
מלישן בבית, כיון דמדינא דגמ' (ברכות דף ס' ע"א) משמע להיפך, דאיתא התם
כשהולך, יברך "המכין מצעדי גבר", וכי נוטל ידיו אח"כ, מברך "על נטילת ידים"
(שערים מצוינים בהלכה סימן ב' ס"ק א').

[ב] נטילת ידים שחרית.

יא. לא יטול ממי שלא נטל ידיו שחרית (שו"ע סימן ד' סעיף י"א), רמז לזה (במדבר
י"ט, י"ט) "והזה הטהור, על הטמא" (ב"י סימן ד' דף ו' ע"א, מג"א שם ס"ק
ח', תוספות חיים כלל ב' ס"ק ט'), אבל להביא לו מים, מותר מי שלא נטל ידיו
(משנה ברורה שם ס"ק כ"ג, תוספות חיים שם).

[ג] נוטל את הכלי ביד ימינו, ונותנו לשמאלו, ושופך תחילה על יד
ימין, ואח"כ נוטל את הכלי בימינו, ושופך על יד שמאל, וכן יעשה
ג' פעמים.

יב. ונכון שאחר שנטל ידיו בסירוגין, יטול ג"כ כל יד ויד, שלושה פעמים רצופים
(סדר היום כונת נטילת ידים שחרית, ד"ה אחר, אליה רבה סימן ד' ס"ק ה',
כנה"ג שם בהגהת הטור ד"ה דף ג', יעב"ץ בסידור רבי יעקב מעמדן, בסדר קימה
ונטילת ידים, ס"ק ו', עבודת היום סימן ד' סעיף ז', ארצות החיים שם לב הארץ סעיף
י', תוספות חיים כלל ב' ס"ק ח').

יג. אם נטל רק ידו אחת ג' פעמים, מהני ג"כ להעביר הרוח רע, מאותו יד (ארצות
החיים סימן ד' לב הארץ סעיף י', עמודי השלחן סימן ב' ס"ק ג').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלחן מט

כך נוטל את הפלי בימינו וְשׁוֹפֵךְ עַל יַד שְׂמָאל. [ד] וְכֵן יַעֲשֶׂה ג' פְּעָמִים. וְטוֹב לְטָלֵן עַד פֶּרֶק הַזְרוּעַ, אֲךָ בְּשַׁעַת הַדְּחָק דִּי עַד קִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְרוּחֵן פָּנָיו לְכָבוֹד יוֹצְרוֹ שְׁנֵאֲמַר: כִּי בְּצִלָּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. וְגַם יִרְחֵן פָּיו מִפְּנֵי הָרִירִין שֶׁבְּתוֹכוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם הַגָּדוֹל בְּקִדְשָׁהּ וּבְמִתְהַרָהּ, וְאַחֵר כֵּךְ מְנַגֵּב יָדָיו. וְיִזְהַר לְנִגֵּב פָּנָיו יָפָה.

ד. צָרִיךְ לְטַל יָדָיו דְּיֻקָּא לְתוֹךְ כְּלִי. וְאַסּוּר לְהַנּוֹת מִמֵּי הַנְּטִילָה שְׂרוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, [ה] וְיִשְׁפְּכֶם בְּמָקוֹם שְׂאִין בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִין.

מעדני השלחן

[ד] וכן יעשה ג' פעמים.

יד. ובספר מעשה רב (הלכות ברכת השחר סעיף ה') כתב ארבע פעמים, שלוש פעמים להעביר רוח רעה, והרביעית להעביר המים שנשמאו (מ"ב סימן ד' ס"ק י').

טז. אין צריך שלוש פעמים, כי אם בקם מן המטה (מ"ב סימן ד' ס"ק ל"ט). ויש מחמירין (אליה רבה שם ס"ק י"ב, בשם מקור חיים שם ס"ק י"ח) בהולך בין המתים (דהיינו בבית הקברות), ומשמש ממתו (מ"ב שם). ובספר היכל הקודש (שם ס"ק ג') מחמיר ביוצא מבית הכסא, ליטול שלוש פעמים, ובמגן אברהם (סימן ז' ס"ק א') סתר דבריו (מ"ב סימן ד' ס"ק ל"ט).

[ה] וישפכם, במקום שאין בני אדם הולכין.

טז. ואין לקרות ולברך כנגדם (ברכי יוסף סימן ד' ס"ק ד', שערי תשובה שם ס"ק ח', ארצות החיים לב הארץ שם סעיף ט', תוספות חיים כלל ב' ס"ק ד'), ומ"מ אין להחמיר בו כל כך, כמו בצואה, לבטל על ידי זה מתורה ותפלה, רק די שיבטל

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלח

ה. [ו] לא יגע קדם נטילה לא בפה, ולא בחטם, ולא בְּעֵינָיו, ולא באָזְנֵיו, ולא בפִּי הַטֶּפֶּעַת, ולא באַכְלִין, ולא בַּמָּקוֹם

מעדני השלח

אותן המים, ברוב מים אחרים (תוספות חיים (שם), וכתב שכן שמע בשם החיד"א, וכן שמע בשם הדברי חיים מצאנז, שאמר להקל בזה, כי לא חמור, המים שנמלו בהם הידים, מהידים עצמן, קודם נטילתן, ולא מצינו שיהיה אסור לקרות כנגדם).

[ו] לא יגע קודם נטילה, - לא באוכלין.

יז. וכן יש לזהר בשחרית, שימלו הקטנים ידיהם, כי הוא חשש סכנה, שנוגעים במאכלים, בלא נטילה (פמ"ג סימן ד' מש"ז ס"ק ז', דרך החיים, הלכות השכמת הבוקר, דיני נטילת ידים, סעיף ב', מסגרת השלחן סימן ב' ס"ק א', תוספות חיים כלל ב' ס"ק י"א). ויש מקילין בקטנים שלא הגיעו לחינוך (שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן ד' סעיף ב', הובא בתוספות חיים (שם), ונכון להחמיר (תוספות חיים שם, בשם עבודת היום סימן ד' סעיף ט').

יח. אבל לנגיעת הנכרים, אין לחוש (פמ"ג סימן ד' מש"ז ס"ק ז'), כי רוח טומאה זו, אינה מתאווה לשרות, אלא בכלי של קודש, במקום קדושה, שנסתלקה משם, שהם גופות ישראל, כשהם ישנים, ונשמתם הקדושה מסתלקת מגופם, ואז רוח הטומאה שורה על גופם, וכשהנשמה חוזרת לגוף, מסתלקת רוח הטומאה מכל הגוף, ונשארת על הידים בלבד (שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא שם סעיף ב', תוספות חיים כלל ב' ס"ק י"א).

יט. לא יגע בגיגית שכר (שו"ע סימן ד' סעיף ה'), קודם נטילה (ב"ח שם דף ה' ע"ב, ט"ז שם ס"ק ד', ביאור הגר"א שם סעיף ד' ד"ה אפילו, מ"ב שם בביאור הלכה סעיף ה' ד"ה לא יגע), שמשמוש היד מפסיד השכר (שו"ע שם), שיוכל להכניס רוח רעה לתוך השכר, ומזיק אחר כך להשותים (ב"ח שם, ט"ז שם, ביאור הגר"א שם, ביאור הלכה שם), ולדבריהם פשוט דאפילו בדיעבד יש לזהר מאוד, לשתות השכר הזה (ביאור הלכה שם). ויש מי שמוקל בדיעבד (ארצות החיים לב הארץ סימן ד סעיף ב'). וצ"ע למעשה (ביאור הלכה שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלח נא

הַקִּנְיָה, מִפְּנֵי שְׂרוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל הַיָּדִים קֹדֶם נְטִילָה, מִזְּקַת לְדַבָּרִים אֱלוֹ.

מעדני השלח

ב. לכתחילה מאוד יש לזוהר, שלא ליגע, לפני נטילת ידים שחרית, בשום מאכל (מ"ב סימן ד' ס"ק י"ד). ואם נגע במאכל, הוא חשש סכנה (דרך החיים, הלכות השכמת הבוקר, דיני נטילת ידים, סעיף ב').

בא. בדיעבד אם נגע באוכלין, אין לחוש (חיי אדם כלל ב' סעיף ב', משנה ברורה סימן ד' ס"ק י"ד, וביאור הלכה שם ד"ה לא יגע, מסגרת השלחן סימן ב' ס"ק א').

בב. ומכל מקום, כל ירא שמים יחמיר על עצמו, שלא לאכול זה המאכל, שנגעו בו בטומאת ידים, כי כן כתבו המקובלים ז"ל, דהאוכל מאכלים שנעשו בטומאת ידים, הוא עלול להכשל ח"ו בדבר עבירה, ע"י אותו רוח הטומאה, השורה על זה המאכל, ומטמטם לבו, ולב בניו לתורה (תוספות חיים כלל ב' ס"ק י"ב, וכ"כ מנחת אהרן כלל א' סעיף י"ב, בשם של"ה).

בג. ויש אומרים תקנה, שירחץ זה המאכל ג' פעמים, ואז ילך לו רוח הטומאה, דלא גרע המאכל מהיד עצמו (ארצות החיים לב הארץ סימן ד' סעיף ה', בשם רבינו מורדום הלוי, ובית מאיר שם סעיף ה', וכ"ה במ"ב שם ס"ק י"ד).

כד. יש לזוהר שלא ליגע במלבושיו, קודם נטילת ידים (סדר היום כוונת נטילת ידים, שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן א' סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ב' ס"ק א').

כה. כל מדקדק במעשיו יזהר, שמיד שניעור משנתו, יטול ידיו, אע"פ שנשאר מושכב, ובזה ינצל מהוצאת שו"ל (של"ה מסכת חולין דרך חיים ס"ק ה', באר היטב סימן א' ס"ק ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף ז', מ"ב שם ס"ק ב', מסגרת השלחן סימן ב' ס"ק א'), וההצלה מעוון המר הזה, לא להרהר הרהורים רעים (ועונשו מבואר בגמ' נדה דף י"ג ע"ב), אלא ידיבק מחשבתו בלימוד התורה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלחן

נב

ו. [ז] טוב להקפיד בנטיילת ידים שחרית בכלי ובמים ובכח גברא כמו בנטיילת ידים לסעודה (לקמן סימן מ'). אך בשעת הדחק שאין לו כראוי והוא רוצה להתפלל, יכול לטל ידיו מתוך כל דבר ובכל מיני מים ובלא כח גברא, ויכול לברך על נטיילת ידים. ואם יש לפניו נהר, טוב יותר שיטבל בו ידיו ג' פעמים או אפילו בשלג. [ח] אבל אם אין לו מים כלל יקנח ידיו באיזה דבר ויברך על נקיות ידים ודי לו לתפלה, ולכשיזדמן לו אחר כך מים וכלים הראויים, יטל ידיו עוד הפעם כראוי אבל לא יברך עוד.

מעדני השלחן

[ז] טוב להקפיד בנטיילת ידים שחרית, בכלי, ובמים, ובכח גברא, כמו בנטיילת ידים לסעודה. אך בשעת הדחק שאין לו כראוי, והוא רוצה להתפלל, יכול ליטול ידיו, מתוך כל דבר.

כו. אם אין לו כלי שלם, מותר ליטול אף מכלי נקוב, וכן אפילו בפחות מרביעית, ומהני אף להסיר את הרוח רעה (חיי אדם כלל ב' סעיף ג').

[ח] אבל אם אין לו מים כלל, יקנח ידיו באיזה דבר.

כו. דהיינו בצרור, או בעפר (שו"ע סימן ד' סעיף כ"ב), או שישפשף במלית יבש (שו"ת הרדב"ז חלק א' סימן ל"ח, ארצות החיים סימן ד' המאיר לארץ ס"ק צ"ג, מ"ב שם ס"ק נ"ז), או בכל מידי דמנקי (שו"ע שם). ויברך על נקיות ידים, ויועיל לתפלה, אבל לא להעביר רוח רעה שעליהם (שו"ע שם).

כח. ודע דנקיון, כיון שהוא עומד במקום מים, צריך לנקות כל היד, בין גבו ובין תוכו, עד הפרק, ובדיעבד די עד סוף קשרי אצבעותיו, אבל לא כמו שנוהגין איזה אנשים, שמנקים רק ראשי אצבעותיהן (מ"ב סימן ד' ס"ק נ"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלח נג

ז. פְּתִיב: בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קָרְבִי אֶת שֵׁם קְדֹשׁוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם בְּכָל קָרְבּוֹ, אֲסוּר לְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּנָּקֶה אֶת הַקָּרְבָּיִם מִצּוֹאֲתָם וּמִי רַגְלָיִם. וּבִבְיָקָר בְּקוֹמוֹ מִסֵּתָמָא הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ אוֹ לְכָל הַפְּחוֹת לְהִשְׁתַּיֵּן, [ט] עַל כֵּן

מעדני השלח

[ט] עַל כֵּן, לֹא יִבְרַךְ בְּרֶכֶת עַל נְטִילַת יָדַיִם, בְּשַׁעַת נְטִילָה, עַד לְאַחֵר שִׁינָקָה אֶת עֲצָמוֹ, וִירְחֹץ יָדָיו עוֹד פַּעַם אַחַת, וְאִזּוֹ יִבְרַךְ עַל "נְטִילַת יָדַיִם", ו"אֲשֶׁר יִצַּר".

כט. יֵשׁ אוֹמְרִים (כֵּן מִשְׁמַע מִלְבוּשׁ הַתְּכֵלֶת סִימָן ד' סַעִיף א') דָּאֵם הַטִּיל מִי רַגְלָיִם בְּלִילָה, יוֹכֵל לְסַמּוֹךְ לַעֲנִין בְּרֶכֶת "אֲשֶׁר יִצַּר", עַל אֲשֶׁר יִצַּר דְּשַׁחְרִית, וּצ"ע לְדִינָא (אֵלִיָּה רַבָּה סִימָן רמ"א ס"ק א', פמ"ג סִימָן ד' אֲשֶׁל אַבְרָהָם ס"ק ב', מ"ב שֵׁם ס"ק ג'). גַּם פַּעֲמִים רַבּוֹת יִקְרָה, שֶׁבְּבוֹקֵר מִשְׁתַּוָּקֵק עוֹד הַפַּעַם לְהַטִּיל מִי רַגְלָיִם, וְלֹא יוֹכֵל לְחַוֵּל עוֹד הַבְּרֶכֶת אֲשֶׁר יִצַּר דְּבִבּוֹקֵר, עַל זֶה הַטֵּלָה דְּלִילָה (מ"ב שֵׁם, וּסִימָן ז' ס"ק א').

ל. וִירָא שְׁמַיִם יַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ, וְיִטּוֹל יָדָיו, וְיִלְבּוֹשׁ מְכַנְסִים, אוֹ יַחְגוּר בְּשָׂאֵר דְּבָר, לְהַפְסִיק בֵּין לְבֹו לַעֲרוּהָ, וְיִבְרַךְ "אֲשֶׁר יִצַּר", אֲךָ יִרְאֶה בַּעַת הַבְּרִכָּה לְהַרְחִיק מִהַעֲבִיט שֶׁל הַמִּי רַגְלָיִם, אַרְבַּע אֲמוֹת לְאַחֲרוּיוֹ, אִם הוּא עוֹמֵד בַּחֲדָרוֹ, וְאִם לֹא הִיא הַעֲבִיט מִיּוֹחַד לִזְדָּה, דִּי בַּהֲטִילָה רַבִּיעִית מִיָּם, לְתוֹךְ הַמִּי רַגְלָיִם, בְּכָל פַּעַם וּפַעַם שְׁעוֹשָׂה (מ"ב סִימָן ד' ס"ק ג').

לא. הַרוּצָה לְהַסְתַּלַּק מִן הַסַּפֵּק, יִזְהַר לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ, תִּיכַף אַחֵר שְׁעִירָה מִיָּם עַל יָדָיו שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים, וּכְשִׁיצֵא מִבֵּית הַכֶּסֶּא, יִטּוֹל יָדָיו פַּעַם שְׁנִיָּה, וְיִבְרַךְ "אֲשֶׁר יִצַּר", וַיֵּצֵא יָדָיו חוֹבָה לְכוּ"ע (מג"א סִימָן ד' ס"ק א', בִּשְׁם כְּתוּבִים, פְּרִי עֵץ חַיִּים שְׁעַר הַבְּרִכּוֹת פֶּרֶק ד', מ"ב סִימָן ד' ס"ק ד'), וְטוֹב יוֹתֵר שֶׁלֹּא יִבְרַךְ אֶפִּילוֹ בְּרֶכֶת נְטִילַת יָדַיִם, עַד לְאַחֵר נְטִילָה שְׁנִיָּה, שְׁנוּטֵל אַחֵר יֵצִיאָתוֹ מִבֵּית הַכֶּסֶּא, וּבִפְרָט אִם הִיא צָרִיךְ לְנִקְבּוֹ, בַּעַת נְטִילָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁאִזּוֹ בּוֹדָאִי אֵינּוּ רִשְׁאִי לְבָרֵךְ (מג"א שֵׁם, מ"ב שֵׁם), וְהַחֲיִי אָדָם (כָּלֵל ז' סַעִיף ו') כְּתַב, דְּנִכּוֹן לְהַמְתִּין מִלְּבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם, עַד לְאַחֵר שְׁמִנְקָה עֲצָמוֹ,

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שְׁלַחַן עֲרוֹךְ סִימָן ב הַשְּׁלַחַן נד

לֹא יִכָּרֵךְ בְּרֶכֶת עַל נְטִילַת יָדַיִם בְּשַׁעַת נְטִילָה, עַד לְאַחַר שְׁיִנְקָה אֶת עֵצְמוֹ. וַיִּרְחֹץ יָדָיו עוֹד פֶּעַם אַחַת, וְאָז יִכָּרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם וְאֲשֶׁר יֵצֵר וּבְרֶכֶת הַתּוֹרָה וּבְרֶכֶת אֱלֹהֵי נְשָׁמָה וְכו'.

ח. אִם הַשָּׂפִים וְנָטַל יָדָיו בְּעוֹד לִילָה פְּדִינוֹ, וְהָיָה עַר עַד אֹר הַיּוֹם, אוֹ שֶׁהָיָה יָשֵׁן אַחֵר כֶּךָ שְׁנִית בְּעוֹד לִילָה, וְכֵן הַיָּשֵׁן בַּיּוֹם שְׁתֵּינָן נְשָׁמִין (שֶׁהוּא לְעֶרְךָ חֲצִי שָׁעָה) וְכֵן הַנֶּעוֹר כָּל הַלַּיְלָה וְלֹא יָשֵׁן שְׁתֵּינָן נְשָׁמִין, בְּכָל אֵלּוּ יֵשׁ סֶפֶק אִם צְרִיכִין נְטִילַת יָדַיִם אוֹ לֹא. לְכֵן יִטַּל יָדָיו ג' פְּעָמִים בְּסֵרוּגִין, אֲבָל לֹא יִכָּרֵךְ עֲלֵיהֶם.

ט. וְיֵן אֵלּוּ דְּבָרִים צְרִיכִין נְטִילַת יָדַיִם בְּמָיִם: הֵקֵם מִן הַמָּטָה,

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

ורוצה להתפלל, וכן היה נוהג הגר"א ז"ל (מעשה רב הלכות ברכת השחר סעיף ג', הובא במ"ב שם, ובביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה ואפילו).

[י] אלו דברים צריכין נטילת ידיים, במים.

לב. ומפרט כאן "חמשה עשר" דברים שצריכים נטילת ידיים. ובשו"ע (סימן ד' סעיף י"ח) סיים "ומי שעשה אחת מכל אלו, ולא נטל ידיו, אם תלמיד חכם הוא, תלמודו משתכח, ואם אינו תלמיד חכם, יוצא מדעתו". והסביר המשנה ברורה (שם ס"ק מ"ז, בשם אליה רבה שם ס"ק י"ג) דרצונו לומר, דנתלבש בו רוח שטות, ועל ידי זה, יוכל לבוא אחר כך לעבירה, וכמאמרם (סוטה דף ג' ע"א) דאין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות.

לג. והבט וראה במחזור ויטרי (הלכות כלה סימן תקכ"ט) וז"ל: ומי שעושה אחת מכל אילו, ואינו רוחץ ידיו, אם חכם הוא, תלמודו משתכח ממנו, ואם בור הוא, ייצא מדעתו קודם מיתתו (עכ"ל), וכתבו עוד פעם במסכת סופרים סימן תקכ"ד ד"ה האדם, היינו שאינו מת בדעה צלולה, רח"ל.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ב השלח נה

[יא] והיוצא מבית הכסא ומבית המרחץ, [יב] והנוטל צפרניו, והמגלח שערוֹתיו, [יג] והחולץ מנעליו, והמשמש מטתו, והנוגע בכנה, והמפלה את בגדיו אִפְלוּ לא נגע בכנה, והחופף ראשו,

מעדני השלחן

[יא] והיוצא מבית הכסא, ומבית המרחץ.

לד. היוצא מבית הכסא, אפילו לא עשה צרכיו (ארצות החיים סימן ד' המאיר לארץ ס"ק ע"ה), וכן מבית המרחץ, אפילו לא רחץ שם, צריכים נטילת ידים, משום רוח רעה, ששורה באלו המקומות (מ"ב שם ס"ק מ').

[יב] והנוטל צפרניו.

לח. ואין חילוק אם מוריד הצפרניים בסכין, או בשיניו (קצות השלחן סימן ב' סעיף י"א). ואפילו לא נטל כולם, צריך נטילת ידים (כף החיים סימן ד' ס"ק ס"ח בשם הרבה פוסקים).

לו. ואפילו אינו נוטל צפרניו בידיו, אלא ע"י אחרים, ג"כ צריך ליטול ידיו (כף החיים סימן ד' ס"ק ס"ח, וס"ק צ"ב).

לז. ואין חילוק בין ציפרני ידיו, לציפרני רגליו (פרישה סימן רמ"א ס"ק ד', קצות השלחן סימן ב' סעיף י"א).

[יג] והחולץ מנעליו.

לח. מיהו אם נגע במנעלים חדשים, שעדיין לא לבשם אדם, אפילו פעם אחת, לית לן בה, ואין צריך רחיצה כלל (מור וקציעה סימן ד', ד"ה שבעה, יפה ללב חלק א' ס"ק כ"א, בן איש חי שנה ראשונה פרשת תולדות ס"ק י"ז, כף החיים סימן ד' ס"ק ע"א).

[יד] וְהִנּוּגָע בְּגוּפוֹ [טו] בְּמִקְוֹת הַמְּכֻסִּים, וְהִיזָא מִבֵּית

מעדני השלחן

[יד] וְהִנּוּגָע בְּגוּפוֹ.

לפ. וכן הנוגע בצואת האוּז, וצואת האף (רמ"א סימן צ"ב סעיף ז', שו"ע בעל התניא שם סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ב' ס"ק ז'). והביאור הגר"א (סימן צ"ב סעיף ז' ד"ה וכן) מיקל בזה, הובא במשנה ברורה (שם ס"ק ל'), וסיים שכן כתב שיערי תשובה (שם ס"ק י'), בשם מור וקציעה (שם ד"ה ונ"ל).

[טו] בְּמִקְוֹת הַמְּכֻסִּים.

מ. אבל במקומות המגולים, בראשו ובפניו (שו"ע סימן ד' סעיף כ"א), וכן בצווארו עד החזה (ב"י סימן צ"ב דף פ"ה ע"א, מג"א סימן ד' ס"ק כ"ג, מ"ב שם ס"ק נ"ג), אין להקפיד (שו"ע שם), וכתב מחצית השקל (שם ס"ק כ"ג) דבצווארו, תלוי לפי מנהג המקומות, אם הדרך להיות מגולה שם (מ"ב שם).

מא. ובמקומות המגולה שבזרעותיו, אין להקפיד (שו"ע סימן ד' סעיף כ"א), עד הפרק (מג"א שם ס"ק כ"ג, פמ"ג סימן ב' אשל אברהם ס"ק ד', מ"ב סימן ד' ס"ק נ"ד), הנקרא עלנבוגן (פמ"ג שם), איילין בויגין (מ"ב שם). וכן אם הולך יחף ברגליו, אפשר דהוי בכלל המקומות המגולים (פמ"ג סימן צ"ב מש"ז ס"ק ב', מ"ב סימן ד' ס"ק נ"ד).

[טז] וְהַמְלוּה אֶת הַמֵּת.

מב. הרואה את המת, ואינו מלווה, עובר משום לועג לרש (משלי י"ז, ה'), ובר נידוי הוא, ולפחות, ילוונו ארבע אמות (שו"ע יו"ד סימן שע"ו סעיף ג').

מג. בשעת רחיצת הידים, בחזרתם מן המת, מקפידים שלא ליקח הכלי מיד הרוחץ (בית לחם יהודה יו"ד סימן שע"ו ס"ק ג', מענה לשון (ליקוטים, קטע אחרון, הובא בחדושי רעק"א יו"ד סימן שע"ו סעיף ד' ד"ה ורוחצין, ובחכ"א כלל קנ"ח סעיף ל', אליה רבה או"ח סימן רכ"ד ס"ק ח', כף החיים סימן ד' ס"ק ע"ט).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ג השלחן

הקברות, [יז] והמלוה את המת [יז] או שנכנסם באהל המת, [יח] והמקוץ דם.

סימן ג

דין לבישת בנגדיו והלובו וכו' ח' סעיפים

א. פתיב: והצנע לכת עם אלהיך. לפיכך צריך האדם להיות צנוע בכל ארחותיו. ולכן פשלוש או פושט את חלוקו או

מעדני השלחן

מד. כתב שירי כנסת הגדולה (יו"ד סימן שע"ו ס"ק י"ד) מנהיגו שלא לקנח (לנגב) הידים, מאותה רחיצה, אלא מניחים שיתנגבו מעצמם (כף החיים סימן ד' ס"ק ע"ח), ובימות החורף יש להקל (יפה ללב חלק ג' יו"ד סימן שע"ו ס"ק ב', בן איש חי שנה ראשונה פרשת תולדות ס"ק ט"ז, כף החיים סימן ד' ס"ק ע"ח).

מה. נהגו להקפיד אם יכנס אדם לבית אחר, קודם שירחוץ, ומנהג אבותינו תורה היא (רמ"א יו"ד סימן שע"ו סעיף ד', מ"ב סימן ד' ס"ק מ"ד).

[יז] או שנכנסם באהל המת.

מו. וכן מי שנגע במת (שו"ע סימן ד' סעיף י"ח). וה"ה נמי מי שנגע בעכו"ם, או בישראל מומר, שהם בחייהם כמתים, צריך נטילת ידים (יפה ללב חלק א' ס"ק כ"ד, כף החיים סימן ד' ס"ק פ"א). והנוגע בבעלי חיים טמאים, יש להחמיר, היכא דאפשר, להצריך נטילת ידים (כף החיים שם).

[יח] והמקוץ דם.

מו. ואפשר עלוקה (שקורין פיווקעס, או ביינקעס), ג"כ צריך ליטול, וטוב להחמיר (פמ"ג סימן ד' אשל אברהם ס"ק כ"ב, מ"ב שם ס"ק מ"ח).

שָׂאָר בְּגֵד שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ, יִדְקֶדֶק מְאֹד שֶׁלֹּא לְגַלּוֹת אֶת גּוּפוֹ, אֲלֵא
 יִלְבִּישׁוּ וַיִּפְשְׁטוּ בְּשֵׁהוּא שׁוֹכֵב עַל מִשְׁכְּבוֹ מְכַסֶּה. וְאֵל יֹאמֶר הֲנִי
 בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים וּבְחֻשְׁכָּה מִי רֹאֵנִי, כִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֵא
 כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וּבְחֻשְׁכָּה כְּאוֹרָה לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְהַצְנִיעוּת
 וְהַבְּשָׁת מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לַיָּד הַכֹּנֶעָה לִפְנֵי יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ.

ב. [א] אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְלֹא מִדְּמִין לָהֶם, לֹא
 בְּמַלְבוּשׁ וְלֹא בְּשֹׁעַר וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקוֹת
 הַגּוֹי, וְנֶאֱמַר: וּבְחֻקוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ, וְנֶאֱמַר: הִשְׁמַר לָךְ פֶּן תִּנָּקֶשׁ
 אַחֲרֵיהֶם. לֹא יִלְבַּשׁ מַלְבוּשׁ הַמִּיחָד לָהֶם לְשׁוֹם גִּאוּת וְהוּא
 מַלְבוּשׁ שָׂרִים. וְלִדְגֻמָּא הָא דְאַמְרִינָן בְּגֻמְרָא, דְּאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל
 לְהַדְמוֹת לָהֶם אֲפִלּוּ בְּרִצּוּעוֹת הַמִּנְעֵל, שָׂאֵם הִיָּה דְרָכָם לְקִשּׁוֹר
 כֶּךָ וְדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיָן אַחֵר, אוֹ שֶׁהִיָּה מִנְהַגָם לְהִיּוֹת לָהֶם
 רִצּוּעוֹת אֲדָמוֹת וְשֵׁל יִשְׂרָאֵל שְׁחֻרוֹת, מִשּׁוּם דְּצָבַע שְׁחֹר מוֹרָה
 עַל עֲנֻה וְשִׁפְלוּת וְצִנִּיעוּת, אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְשִׁנּוֹת. וּמִזֶּה יִלְמַד
 כָּל אָדָם לִפִּי מְקוֹמוֹ וּשְׁעָתוֹ, שֶׁהַמַּלְבוּשׁ הָעָשׂוּי לִיְהִירָא וּפְרִיצוֹת
 לֹא יַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל כֵּן, אֲלֵא מַלְבוּשָׁיו יִהְיוּ עֲשׂוּיִין בְּעִנְיָן הַמּוֹרָה
 עַל הַכֹּנֶעָה וְצִנִּיעוּת. הִכִּי אַמְרִינָן בְּסִפְרֵי: שֶׁלֹּא תֹאמַר הוֹאִיל

מעדני השלחן

[א] אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְלֹא מִתְדַמִּין לָהֶם.

א. וְכֵן לֹא יִגְדֵל צִיצִית רֹאשׁוֹ, כִּמוֹ צִיצִית רֹאשׁוֹ, וְלֹא יִגְלַח רֹאשׁוֹ, כְּעִנְיָן שְׁמַנְלָחִין
 הַעֲבוּרִים, כִּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר, צָרִיךְ לְהִיּוֹת מוֹכֵל מֵהֶם בְּכָל דָּבָר (חֲכֻמַּת אָדָם כִּלְלֵי
 פ"ט סעיף ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ג השלח נט

וְהֵן יוֹצְאִין בְּאַרְגָּמָן אֶף אֲנִי אֵצֶא בְּאַרְגָּמָן, הוֹאִיל וְהֵן יוֹצְאִין בְּקוֹלָסִין (פְּרוּשׁ כְּלִי זֵינ) אֶף אֲנִי אֵצֶא בְּקוֹלָסִין. שְׂדֵבָרִים הִלְלוּ דְבָרֵי שַׁחַץ וְגִאֲוָה הֵם וְלֹא בְּאַלֶּה חֶלֶק יַעֲקֹב, אֲלֹא דִרְכָם לְהִיטֵל צְנוּעִים וְעֲנֻוִים, וְלֹא לִפְנוֹת אֶל רֵהֲבִים. וְכֵן כָּל דְּבַר שֶׁנִּהְיָה לְמִנְהַג וּלְחֹק דֹּאכָא לְמִיחָשׁ שֵׁישׁ בּוֹ שְׂמִיץ עֲבוּ"ם לֹא יַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל בֶּן. וְכֵן לֹא יִגְלַח וְלֹא יִגְדֵּל שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ כְּמוֹהֶם, אֲלֹא יִהְיֶה מְבֻדָּל מֵהֶם בְּמַלְבוּשָׁיו וּבְדַבְּרוֹ וּבְשָׂאָר מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֻדָּל מֵהֶם בְּמַדְעוֹ וּבְדַעוּתָיו. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים.

ג. לֹא יִלְבַּשׁ בְּגָדִים יְקָרִים, כִּי דְבַר זֶה מְבִיא אֶת הָאָדָם לְיָדֵי גִאֲוָה. וְלֹא בְּגָדִים פְּחוּתִים מְאֹד אוֹ מְלֻכָּלְכִים, שֶׁלֹּא יִתְבַּהֵל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. אֲלֹא יִהְיוּ לוֹ בְּגָדִים מְמַצְעִים וְנִקְיִים. לְעוֹלָם יִמְכַּר אָדָם אֶפְלוֹ קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וַיִּקַּח מִנְעָלִים לְרִגְלָיו.

ד. [ב] לְפִי שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַיָּמִין הִיא חֲשׂוֹבָה בַּתּוֹרָה, לְעֵנֵן עֲבוּדָה וּלְעֵנֵן בְּהֵן יָד וּבְהֵן רִגְלֵי שֶׁל מַלְּוָאִים וְשֶׁל מִצְרַע וּלְעֵנֵן מִצְוֹת

מעדני השלח

[ב] לְפִי שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַיָּמִין הִיא חֲשׂוֹבָה בַּתּוֹרָה, - לְכֵן בִּלְבִישָׁהּ, וְכֵן בְּשָׂאָר דְּבָרִים, לְעוֹלָם יְקָדִים שֶׁל יָמִין, לְשֶׁל שְׂמָאל.

ב. גַּם אִם נִזְדַּמֵּן לוֹ שֶׁל שְׂמָאל, יִמְתִּין עַד שִׁיבִיאוּ לוֹ שֶׁל יָמִין (אַרְצוֹת חַיִּים סִימָן ב' לִב הָאָרֶץ סְעִיף ד', מ"ב שֶׁם ס"ק ז').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ג השלח

חֲלִיצָה, לָכֵן בְּלִישָׁה וְכֵן בְּשָׂאָר דְּבָרִים [ג] לְעוֹלָם יְקָדִים שֶׁל יָמִין לְשֵׁל שְׂמָאל. וּבְחֲלִיצַת הַמְּנַעֲלִים וּשְׂאָר בְּגָדִים יַחֲלִץ שֶׁל שְׂמָאל תַּחֲלָה (שְׁזָהוּ כְּבוֹדָהּ שֶׁל יָמִין). [ד] וְאֵךְ לְעֲנִין קְשִׁירָה, הַשְׂמָאל חָשׁוּב יוֹתֵר מִפְּנֵי שְׁקוּשְׁרִין עָלָיו אֶת הַתְּפִלִּין. וְלָכֵן כְּשֶׁצָּרִיךְ לְקַשֵּׁר, שֶׁל שְׂמָאל תַּחֲלָה, כְּגוֹן מְנַעֲלִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְשִׁירָה, נוֹעֵל שֶׁל יָמִין וְאֵינּוּ קוֹשְׁרוֹ וְנוֹעֵל אֶת שֶׁל שְׂמָאל וְקוֹשְׁרוֹ וְאַחֲרֵי כֵךְ קוֹשֵׁר שֶׁל יָמִין. וְכֵן בְּשָׂאָר בְּגָדִים.

מעדני השלח

[ג] לְעוֹלָם יְקָדִים שֶׁל יָמִין, לְשֵׁל שְׂמָאל.

ג. כשהוא רוחץ וסך, ימין תחילה (גמ' שבת דף ס"א ע"א, דרכי משה סימן ב' ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ז').

ד. ואם סך כל גופו, ראש תחילה, מפני שהוא מלך על כל האברים (דרכי משה סימן ב' ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ז').

[ד] אך לענין "קשירה", השמאל חשוב יותר, מפני שקושרין עליו את התפילין, ולכן כשצריך לקשור, יקשור של שמאל תחילה, כגון מנעלים, שיש בהם "קשירה", נועל של "ימין", ואינו קושרו, ונועל אל של "שמאל", וקושרו, ואחר כך, קושר של ימין, וכן בשאר בגדים.

ה. וכן במכנסים, ואנפלאות, אם יש בהם קשירה, יקשור של שמאל תחילה (שו"ע בעל התניא מהדורה תניינא סימן ב' סעיף ד', עבודת היום שם סעיף ה', תוספות חיים כלל א' ס"ק כ"ח), ויש חולקין על זה, דדוקא במנעלים כן, ולא בשאר דבר (ארצות החיים סימן ב' המאיר לארץ ס"ק ל"א, מ"ב שם ס"ק ו', תוספות חיים כלל א' ס"ק כ"ח).

ו. אישר שמניח תפילין בימין של כל אדם, יקדים ימין גם לקשירה (תבואות שור בבכור שור, שבת דף ס"א ע"א, שערי תשובה סימן ב' ס"ק ג', ארצות החיים שם לב הארץ סעיף ד', מ"ב שם ס"ק ו', תוספות חיים כלל ב' ס"ק כ"ח).

ה. [ה] יִזְהַר מִלִּלְבָּשׁ שְׁנֵי בְּגָדִים בְּיָחַד מִשּׁוּם דְּקָשָׁה לְשַׁכְּחָהּ.

מעדני השלחן

[ה] יִזְהַר מִלִּלְבָּשׁ שְׁנֵי בְּגָדִים בְּיָחַד, מִשּׁוּם דְּקָשָׁה לְשַׁכְּחָהּ.

ז. נעתיק כאן את הדברים דקשים לשכחה, שמבואר בגמ' (הוריות דף י"ג ע"ב) תנו רבנן, חמשה דברים משכחים את הלימוד. א) האוכל ממה שאכל עכבר, וממה שאכל חתול. ב) והאוכל לב בהמה. ג) והרגיל בזיתים, משכח לימודו של שבעים שנה (שסדור בפיו כל שבעים שנה, רש"י). ד) והשותה מים של שיורי רחיצה. ה) והרוחץ רגליו זו על גב זו.

ויש אומרים אף המניח כליו (מלבושיו, רש"י) תחת מראשותיו, וכתבו האחרונים (מגן גבורים באלף המגן סימן ב' ס"ק ד', מ"ב שם ס"ק ב') דאפשר אם מניח דבר אחר, המפסיק בין ראשו לבגדיו, אין קפידא.

ח. ואמרינן בגמ' (שם) חמשה דברים משיבים את הלימוד. א) האוכל פת חיטין, ואין צריך לומר חיטין עצמן, כן הוא גירסת מסורת הש"ס (שם ס"ק א'), אבל לשון הגמ' הוא "האוכל פת פחמין (פת האפוי בגחלים, רש"י), וכל שכן פחמין עצמן". ב) והאוכל ביצה מגולגלת, בלא מלח. ופירוש "מגולגלת" שתתבשל קצת בישול (פירוש המשניות להרמב"ם שבת פרק ג' משנה ג'), שתצלה קצת, עד שתהא מגולגלת (רש"י שבת דף ל"ח ע"ב), כלומר מעורבת, (רבנו עובדיה מברטנורא שם). ג) והרגיל בשמן זית, דאמר רבי יוחנן, כשם שהזית, משכח לימוד של שבעים שנה (מה שסדור בפיו כל שבעים שנה, רש"י), כך שמן זית, משיב לימוד של שבעים שנה (מחזיר את הלימוד, שנשתכח הימנו כבר שבעים שנה, רש"י). ד) והרגיל ביין, ובשמים. ה) והשותה מים של שיורי עיסה (שגשתיירה מהלישה, רש"י). ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח ואוכל (עכ"ד הגמ'). והפמ"ג (סימן ב' אשל אברהם ס"ק א') מסתפק אם הסמוך לאגודל דוקא, כי הוא הנקרא אצבע, (לאפוקי שאר אצבעות), או של ימין דוקא (ולאפוקי גם אצבע אסמוך לאגודל של יד שמאל).

ט. ואמרינן בגמ' (שם) עשרה דברים קשים ללימוד, פירוש העושה אותן יהא קשה לשמוע (רש"י), היינו ע"י שכחה (כף החיים סימן ב' ס"ק ג').

א) העובר תחת האפסר הגמל, וכל שכן תחת הגמל עצמו. ב) והעובר בין שני גמלים. ג) והעובר בין שתי נשים. ד) והאשה העוברת בין שני אנשים. ה) והעובר מתחת

ריח רע של נבילה, (כלומר ההולך ומריח ריח נבילה, דכל ההולך ומריח, הוי עובר תחת אותו ריח, שהריח הולך ועולה, רש"י). ו) והעובר תחת הגשר, שלא עברו תחתיו מים, ארבעים יום. ז) והאוכל פת של נתבשל כל צרכו. ח) והאוכל בשר מזוהמא ליסטריין (אותו כף שבחשין את הקדירה, קרי להו הכי, על שם שמעבירין את הזוהמא לצדדין "על שני צדיו" (שמות ל"ז, כ"ז), תרגום "על תרין סטרוהי", רש"י). ט) והשותה מאמת המים, העובר בבית הקברות. י) והמסתכל בפני המת. ויש אומרים אף הקורא כתב, שעל גבי הקבר (עכ"ד הגמ'), דווקא כתיבה בולטת, אבל כתיבה שוקעת, ליכא למיחש (שער המצות פרשת ואתחנן ד"ה גם ע"ד הפשט, כף החיים סימן ב' ס"ק ג').

י. ויש לומר "אהבה רבה" עד "באהבה", ומסוגל מאוד לשכחה (מענה לשון ליקומים ד"ה בהוריות, הובא בחידושי רעק"א סימן שע"ו סעיף ד' ד"ה ורוחצין, ובאליה רבה או"ח סימן רכ"ד ס"ק ח').

יא. הב"ח (יו"ד סימן רע"ז) כתב דמדברי הירושלמי (מגילה פרק א' הלכה ט') יש ללמוד, שלא ילך אדם לחוץ, ויניח הספר פתוח, אם אין עליו מפה, והוסיף הש"ך (שם ס"ק א') וז"ל: וידוע לחכמי האמת, שיש מלאך אחד נקרא ש"ד, והוא ש'ומר ד'פין, על מי שמניח ספר פתוח, ויוצא, שמשכח תלמודו.

יב. התופר בגדיו כשהוא לבוש, קשה לשכחה (חופת אליהו רבא שער ג' ס"ק כ"ג, נדפס בסוף ספר ראשית חכמה)^(א).

א. אמר בן המחבר, ואמו"ר הגה"צ זללה"ה, הזהיר אותנו תמיד, בשם אמו הרבנית הצדקנית מרת אסתר מירל ע"ה, (שלא הספיקה לגדלו, רק עד גיל שמונה שנים, ושבע שבועות, נלב"ע ט' תשרי תרפ"ט), כשמחברים כפתור, על בגד שלובשים, זוכר שאמו ע"ה, נתנה לו "חוט" ללעוס כל זמן התפירה, ואמו"ר הגה"צ זללה"ה הקפיד על זה מאוד. ומקור לזה, ראיתי ב"ספר זכרון" להגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א, שכתב (חלק ב' ס"ק ל"א) וז"ל: ובמחזור ויטרי (סימן תקכ"ט, הלכות כלה) איתא התופר בגדיו כשהוא ערום, נותן קיסם לתוך פיו, מפני שקשה לשכחה (ע"כ).

וז"ל ספר זכירה (דף 130 ד"ה סגולה לרפואה) התופר בגדיו, כשהוא מלובש, הוא קשה לשכחה, ולשם רע, וסגולתו לזה, יטול קסם בפיו, בשעת תפירה, ויאמר: "ה' ישמרני מכל רע" (הובא בספר סגולות ישראל מערכת ח' ס"ק ט'). והרה"ג רבי חיים ישעיה הכהן ז"ל (בעל מסגרת השלחן, וסידור ישועות ישראל) כתב בספרו כתר תורה (עץ חיים, שמירות וסגולות פרק ב' סעיף י', בזה זכב שם ס"ק ב') דאם נחוץ לו לתפור על עצמו, איזה דבר קטן, ואי אפשר לו לפשוט המלבוש, "שמעתי" שיקח בפיו איזה "חוט, וילעוס את החוט בשעה שתופר" (הובא בסגולות ישראל הנ"ל, ובשלחן מלכים על קיצור שו"ע סימן ג' בהלכה למשה ס"ק י"ט, ובהגהותיו של הרה"ג ר' צבי מאשקאוויטש ז"ל, על שמירת הנפש, דפוס ירושלים שנת תשי"ח, אות ש' סימן שמ"א דף קי"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ג השלחן סג

ו. [ו] אָסור לִילֵךְ ד' אַמּוֹת [ז] אוּ לְהוֹצִיא מִפּוֹ דָּבָר שֶׁבִקְדֻשָּׁה בְּגִלּוֹי הָרֹאשׁ. וְגַם הַקְטָנִים צָרִיכִין לְהַרְגִּילָן לְכַסּוֹת רֹאשָׁן פִּי

מעדני השלחן

[ו] אָסור לִילֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - בְּגִלּוֹי הָרֹאשׁ.

יג. כתב המשנה ברורה (סימן ב' ס"ק י"א) יש שמצדדין לומר, דאפילו ארבע אמות, אינו אסור מדינא, רק להצנועין במעשיהן, אבל כבר כתב הט"ז (סימן ח' ס"ק ג') דבזמנינו, איסור גמור מדינא, להיות בגילוי הראש, ואפילו יושב בביתו (וכ"כ שו"ת מהר"י ברונא סימן ל"ד).

יד. ולא דוקא הליכה אסור, אלא אפילו עמידה ושיבה, צריך לזהר (תבואת שור בבכור שור, שבת דף ק"ח ע"ב, שערי תשובה סימן ב' ס"ק ו')

טו. ומדת חסידות, אפילו פחות מארבע אמות (מג"א סימן ב' ס"ק ו', באר היטב שם ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י"א). ואפילו בעת השינה בלילה (של"ה מסכת חולין דרך חיים ס"ק ס"ב, מ"ב שם).

טז. ודע דלענין גילוי ראש, די בכיסוי היד, על הראש (שו"ת מהרש"ל סימן ע"ב, ט"ז סימן ח' ס"ק ג', מ"ב סימן ב' ס"ק י"א), אבל לילך ארבע אמות תחת אויר השמים, לא מהני בזה כיסוי הראש, ביד (פמ"ג שם מש"ז ס"ק ה', מ"ב שם).

יז. המפלה ראשו, שרי בגילוי הראש (פמ"ג סימן ב' מש"ז ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י"א), אפילו לא מכסה ראשו בידו (מ"ב שם, ובביאור הלכה שם סעיף ו' ד"ה ולא ילך).

[ז] אוּ לְהוֹצִיא מִפּוֹ דָּבָר שֶׁבִקְדֻשָּׁה, בְּגִלּוֹי הָרֹאשׁ.

יח. ולא מהני בזה כיסוי היד, דיד וראש, חד גופא אינון, ואין הגוף יכול לכסות את עצמו (ט"ז סימן ח' ס"ק ג', מג"א סימן צ"א ס"ק ד', מ"ב סימן ב' ס"ק י"ב). ויש מקילין בזה בשעת הדחק, כגון בלילה, שרוצה לשתות, ואין לו כובע בראשו, דדי במה שמכסה ראשו בידו (שו"ת מהרש"ל סימן ע"ב, אליה רבה סימן צ"א ס"ק ד', מ"ב סימן ב' ס"ק י"ב). אבל יותר טוב לנהוג, כמו שהעולם נוהגין, שממשיך הבית יד של

היכי דתהוי עליהו אימתא דשמאי. בדמצינו ברב נחמן בר יצחק: אמיה דרב נחמן בר יצחק אמרו לה פלדאי (חוזים בפוכבים) בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלוני רישא, אמרה ליה פסי רישך: כי היכי דתהוי עלך אימתא דשמאי וכו' (שבת דף קנ"ו ע"ב).

ז. אסור לילך בקומה זקופה וגרון נטוי, כענין שנאמר: ותלכנה נטויות גרון וגו'. ומכל מקום לא יכף ראשו יותר מדי אלא במדה בינונית בכדי שיראה את הבא בנגד פניו, וגם יראה מדרך כף רגלו (ר"י בספר היראה). גם ממהלכו של אדם נפר אם חכם ובעל דעה הוא או שוטה וסכל. וכן אמר שלמה בחכמתו: וגם בדרך כשהסכל הלך לבו חסר ואמר לכל סכל הוא, הוא מודיע לכל על עצמו שהוא סכל.

ח. יש להזהר שלא ילך איש בין שתי נשים, ולא בין שני כלבים או שני חזירים. וכן לא יניחו האנשים שתלך ביניהם אישה או כלב או חזיר.

מעדני השלחן

הבגד, על היד, ומכסה בו ראשו, דאז הוי שפיר כיסוי, לכו"ע (ב"ח סימן צ"א סעיף ה', מ"ב שם ס"ק י', וסימן ב' ס"ק י"ב).

יז. וכל זה ביד שלו, אבל יד חבירו, הוי כיסוי מעליא (שו"ע סימן צ"א סעיף ד').

כ. יש לזוהר בשעת הנחת תפילין של ראש, שלא לברך בראש מגולה (פמ"ג סימן ב' אשל אברהם ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י"ב).

סימן ד

הנהגות בית הכסא ודיני ברפת אשר יצר
ובו ו' סעיפים

א. ירגיל את עצמו להפנות ערב ובקר שהוא זריזות ונקיות. אם אינו יכול להפנות ילך ד' אמות וישב, עד שיתפנה, או יסיח דעתו מדברים אחרים. המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו. ואם משהה מלהטיל מים בעת צרכו, עובר גם משום לא יהיה בך עקר.

ב. יהא צנוע בבית הכסא, לא יגלה את עצמו עד שישב. וגם אז יצמצם, שלא לגלות רק מה שמכרח לו לגלות שלא למגף את בגדיו. ויזהר בזה גם בלילה כמו ביום. [א] אם נפנה במקום מגלה שאין שם מחיצות, יכונן שיהא פניו לדרום ואחוריו לצפון או אפכא [ב] אבל בין מזרח למערב אסור. ואם

מעדני השלחן

[א] אם נפנה במקום מגולה, שאין שם מחיצות, יכונן שיהא פניו לדרום, ואחוריו לצפון, או איפכא.

א. ויש אומרים דאיפכא לא (היכל הקודש סימן ג' ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ט'), וטוב לזהר בזה (מ"ב שם).

[ב] אבל בין מזרח למערב, אסור.

ב. ואם יש מחיצה לצד מעריב, מותר לפנות סמוך למחיצה, אם מחזיר אחוריו למעריב (שו"ע בעל התניא מהדורא תניינא סימן ג' סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ד' ס"ק

יש מחצה יכול להפנות בכל ענין, אם אחוריו לצד המחצה. ולהשתין מתר בכל ענין. לא יפנה בפני שום אדם ואפלו בפני עכו"ם אסור. אבל להשתין מתר אפלו ביום בפני רבים אם צריך לכהן, משום דאכא סכנה אם יעצר את עצמו, ומכל מקום יש לו להסתלק לצדדין.

ג. לא יפנה בעמידה. ולא יאנח לדחק עצמו יותר מדאי שלא ינתק שני הכרפשתא. ולא ימהר לצאת מבית הכסא עד אשר ברור לו שאינו צריך עוד, וגו' וכשמטיל מים בעמידה,

מעדני השלחן

ב'. וכתב הפמ"ג (סימן ג' מש"ז ס"ק ד' ד"ה אחקור) דאין שיעור לגובה המחיצה, רק כל שאין פירעו מגולה על ידי זה, שרי (מ"ב שם ס"ק ח').

ג. אסור לעמוד לפנות להדיא, נגד בית הכנסת, או נגד בית המדרש, דלא יהא מכלל מי שנאמר עליהם (יחזקאל ח', ו') "ואחוריהם, אל היכל ה'" (מ"ב סימן ג' ס"ק י"ד).

ד. וכן לא יעשה בית הכסא, מכוון כנגד בית הכנסת, או בית המדרש, שלא יהיה הפי מבעת מגולה נגדם (ספר חסידים סימן תתי"ד, אליה רבה סימן ג' ס"ק ו', הגהות רעק"א שם סעיף י"ב, מ"ב שם ס"ק י"ד).

ה. אם בונה כותל באמצע, להפסיק בין מחיצת בית הכסא, לבית הכנסת, לכאורה אין להחמיר (מ"ב סימן ד' ס"ק י"ד).

ו. כשיוצא בית הכסא, יראה המקום שישב עליו, שלא יהיה מנופת, שמא יבוא חבירו פתאום, או בלילה וישב עליו (ספר חסידים סימן תתי"ז, הגהות רעק"א סימן ג' סעיף י"ב, מ"ב שם ס"ק כ"א).

[ג] וכשמטיל מים בעמידה, ישגיח, שלא ינתזו על מנעליו, ובגדיו.

ז. אם איתרמי שנפלו ניצוצות על רגליו, מצוה לשפשפם (גמ' יומא דף ל' ע"א, מ"ב סימן ג' ס"ק כ"ד), ועיצות שלא יפלו ניצוצות עליו, מבואר בשו"ע (סימן ג' סעיף י"ג, ובמ"ב שם ס"ק כ"ד).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ד השלחן סו

יִשְׁגִּיחַ שְׁלֹא יִנְתְּזוּ עַל מִנְעָלָיו וּבִגְדָיו. וַיִּזְהַר מְאֹד שְׁלֹא לֵאחֹז בְּיָדָיו בְּמִלְתּוֹ (ע"ן לְקַמֵּן סִימָן קנא).

ד. נידן בבית הכסא אסור להרהר בדברי תורה (כדלקמן סימן ה' סעיף ב'), לכן בהיותו שמה טוב שיהרהר בעסקיו ובחשבונותיו, שלא יבא לידי הרהור תורה או הרהור עברה חס ושלום. ובשבת שאין להרהר בעסקיו, ירהר בדברים נפלאים שראה ושמע וכדומה.

ה. יזהר לקנח את עצמו יפה, כי אם יש לו אפלו משהו צואה בפיו המפעת אסור לו לומר שום דבר שבקדושה (כדלקמן סימן ה' ס"ג) לא יקנח ביד ימין מפני שקושר בה התפלין. ומהאי טעמא אין לקנח באצבע אמצעית של שמאל שפורך עליה

מעדני השלחן

[ד] בבית הכסא אסור להרהר בדברי תורה.

ח. ספרים וכתבים, שיש בהן שמות של הקב"ה, אסור להיכנס עמהם בבית הכסא. אבל אם הם בכיס, שרי להכניסם בבית הכסא (מג"א סימן מ"ג ס"ק י"ז, מ"ב שם ס"ק כ"ה), ואפילו בבית הכסא שבבית (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"ז, מ"ב שם), הגם שיכול להניחם במקום המשתמר, עם כל זה מותר להכניסם, אם הם בכיס. ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף ו') מחמיר. ובשו"ת רדב"ז (חלק ג' סימן תתקמ"ח) משמע להקל (מ"ב סימן מ"ג ס"ק ב', ובשער הציון שם ס"ק י"ז). ויש אומרים (אליה רבה סימן מ"ג ס"ק ו') דבעינן דוקא תיק בתוך תיק, אם צריך ליכנס לבית הכסא (מ"ב שם ס"ק כ"ה).

ז. אותן המלבישים התינוקות ב"קמיע", שכתוב שמות בקלף, צריך להזהר, שיהיה כלי בתוך כלי, כיון שהתינוקות נפנים בהם, בעודם עליהם (שערי תשובה סימן מ"ג ס"ק י"א, מ"ב שם ס"ק כ"ה).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ד השלחן סח

הַרְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, וְאַחֲרָיו יִקְנֶה בְּשִׁמְאֵל דִּידֵיהּ שֶׁהוּא יָמִין
שֶׁל כָּל אָדָם.

ו. [ה] בְּכָל פֶּעַם שֶׁנִּפְנָה אוֹ שֶׁמָּטִיל מַיִם וְאַפְלוּ רַק טֶפֶח אַחַת,
יִרְחֹץ יָדָיו בְּמַיִם וַיְבָרֶךְ בְּרֶכֶת אֲשֶׁר יֵצֵר. [ו] אִם הִטִּיל מַיִם
אוֹ נִפְנָה וְשָׁכַח מִלְּבָרֵךְ אֲשֶׁר יֵצֵר, וְאַחֲרַיִךְ שׁוּב הִטִּיל מַיִם אוֹ
נִפְנָה וְנִזְכָּר שֶׁבְּרֵאשׁוֹנָה לֹא בִּרְךָ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ רַק פֶּעַם אַחַת.
ז. [ז] וּמִי שֶׁשׁוֹתֶה סֵם הַמְּשַׁלְּשֵׁל, וְיִוָּדַע שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהַפְנוֹת כַּמָּה
פְּעָמִים, לֹא יִבְרָךְ עַד לְאַחֲרֵי הַגִּמְרָה.

מעדני השלחן

[ה] בְּכָל פֶּעַם שֶׁנִּפְנָה, אוֹ שֶׁמָּטִיל מַיִם, - יִרְחֹץ יָדָיו בְּמַיִם, וַיְבָרֶךְ בְּרֶכֶת
"אֲשֶׁר יֵצֵר".

י. כתב רש"ל (בתשובה סימן צ"ז) מי שאכל דבר שחייב ברכה אחרונה, ושכח, והטיל
מַיִם, וְנִזְכָּר קֹדֶם שֶׁבֹא לְבָרֵךְ אֲשֶׁר יֵצֵר, אֵיזָה מֵהֶם קֹדֶם, וְהַשִּׁיב, דֹּאשֶׁר יֵצֵר קֹדֶם,
דַּתְדִּיר הוּא (מ"ב סימן ז' ס"ק ב').

[ו] אִם הִטִּיל מַיִם, אוֹ נִפְנָה, וְשָׁכַח מִלְּבָרֵךְ "אֲשֶׁר יֵצֵר", וְאַחֲ"כַּ שׁוּב
הִטִּיל מַיִם, אוֹ נִפְנָה, וְנִזְכָּר שֶׁבְּרֵאשׁוֹנָה לֹא בִּרְךָ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ
רַק פֶּעַם אַחַת.

יא. ולכתחילה נכון לזוהר, לברך תיכף "אשר יצר", אחר הטלת מים, דשם יצטרך
עוד אח"כ להטיל מים, או לפנות (שלחן שלמה סימן ז' סעיף א', מ"ב שם ס"ק ו').

[ז] וּמִי שֶׁשׁוֹתֶה סֵם הַמְּשַׁלְּשֵׁל, וְיִוָּדַע שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְפָנוֹת כַּמָּה פְּעָמִים, לֹא
יִבְרָךְ, עַד לְאַחֲרֵי הַגִּמְרָה.

יב. ויש אומרים, דיברך בכל פעם (שערי תשובה סימן ז' ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'),
וכן המנהג (מ"ב שם), אך בשלשול חזק, שמרגיש שמיד יצטרך לפנות שנית,

סימן ה

נקיון המקום לדבר שבקדושה ובו י"ז סעיפים

א. כתיב: וכסית את צאתך כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך וגו', והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וגו', מכאן למדו רבותינו ז"ל, שבכל מקום אשר ה' אלהינו מתהלך עמנו, דהינו בשאנו עוסקים בדבר שבקדושה כגון קריאת שמע, תפלה, תורה ובדומה צריך להיות המחנה קדוש, שלא תהא צואה מגלה שם, ושלא יראה דבר ערוה כנגד פניו של אדם הקורא או מתפלל.

ב. [א] ואפילו להרהר בדברי קדושה במקום צואה או מי רגלים או כל דבר שהוא מסריח, אסור עד שיכסה אותו, כמו

מעדני השלחן

אסור לברך (שערי תשובה שם, מ"ב שם), שאפילו בדברי תורה אסור (כמבואר בשו"ע סימן צ"ב סעיף א').

[א] ואפילו להרהר בדברי קדושה, במקום צואה, או מי רגלים, או כל דבר שהוא מסריח, אסור, עד שיכסה אותו, - או שיטיל לתוך מי רגלים של פעם אחת, רביעית מים.

א. ואז מותר (שו"ע סימן ע"ז סעיף א'), אם אין ריח רע, שאין מסריחין, אבל אם ידוע שהם מסריחין, אז אסור מדין תורה, לקרות כנגדם, ואין מועיל רביעית מים, אלא צריך שירבה עליהן מים, לבטל הסרחון (פמ"ג שם אשל אברהם ד"ה מ"ש המחבר, מ"ב שם ס"ק ב', תוספות חיים כלל ג' ס"ק נ"ז).

ע מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן

שנאמר וכסית את צאתך. או שיטיל לתוך מי רגלים של פעם אחת רביעית מים, לא שנא היו הם בכלי תחלה וגו' ונתן עליהם מים ולא שנא היו המים בכלי תחלה (ואם היו מי הרגלים בעביט המיוחד להן לא מהני להו מים כדלקמן סעיף י"ג). ולמי רגלים של שני פעמים צריכין ב' רביעיות מים וכן לעולם. ואפלו אם נבלעו מי הרגלים בקרקע, או בבגד כל שיש שם עדיו קצת לחלוחית מהם, צריך לשפך שם מים.

ג. [א] אם יש צואה על בשרו אף על פי שמכסה בבגדיו אסור בדברי קדושה, שנאמר: כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, בעיניו שיהיו כלם נקיים, ויש מקילין בזה, אבל הנכון להחמיר. ואם יש לו אפלו מעט צואה בפיו הטבעת אף על פי שהיא מכסה לכלי עלמא לא מהני מפני שבמקומה זהמטה מרבה (מי שיש לו חלי הטחורים עין מג"א סימן ע"ו סעיף קטן ח' שהביא תשובת הרדב"ז בזה והיא בחלק ג' סימן שט"ו, ובסוף דברי המג"א שכתב ואין לו תקנה, הוא טעות סופר וצריך להיות ואינו צריך תקנה, עין יד אפרים).

מעדני השלחן

ב. ויראה, שילכו המים, על כל המקומות שהמי רגלים נשפכים שם, שהם טופח על מנת להטפוח (מ"ב סימן ע"ז ס"ק ד')

[ב] אם יש צואה על בשרו, אף על פי שמכוסה בבגדיו, אסור בדברי קדושה.

ג. אבל אם ברכיו לחות ממי רגלים, ומכוסה, מותר (שו"ע סימן ע"ח סעיף א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן עא

ד. [ג] צריבין לְהִזְהֵר שְׁבֶכֶל מָקוֹם שֵׁישׁ לְהִסְתַּפֵּק שָׁמָּה יֵשׁ שֵׁם צוּאָה אוּ מִי רְגָלִים, לֹא יֹאמֶר שֵׁם שׁוֹם דְּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה עַד

מעדני השלחן

[ג] צריבין לְהִזְהֵר, שֶׁבֶכֶל מָקוֹם שֵׁישׁ לְהִסְתַּפֵּק, שָׁמָּה יֵשׁ שֵׁם צוּאָה, אוּ מִי רְגָלִים, לֹא יֹאמֶר שׁוֹם דְּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה, עַד שִׁיבְדוּק אֶת הַמָּקוֹם.

ד. הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהִיָּה כָּאֵן מִי רְגָלִים, וְנִסְתַּפֵּק אִם הַטִּיל לְתוֹכָן רְבִיעִית מַיִם, וְכִיּוּצָא בּוֹ, נִרְאֶה לִי, כִּיּוֹן דִּאֲתַחֲזֹק אִיסוּרָא, אִפִּילוּ בְּדִרְבְּנָן, אֲזֵלִינָן לְחֹמְרָא (חִי אָדָם כֻּלָּל ג' סְעִיף ל"ב, מ"ב סִימָן ע"ו ס"ק כ"ה), לְפִי שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵין אִסוּר לְקָרוֹת, רַק כִּנְגֹד עֲמוּד שֶׁל קִילוּחַ בִּלְבָד, וְאַחֵר שֶׁנִּפְלַע אֶל הָאָרֶץ, אֵין אִיסוּרוֹ רַק מִדְּבָרֵי סוּפְרִים (מ"ב סִימָן ע"ו ס"ק ב', וְכַמְבֹּאֵר בְּשׁו"ע סִימָן ע"ו סְעִיף ז'), אֲבָל אִיתַחֲזֹק אִיסוּרָא, אִפִּילוּ בְּדִרְבְּנָן אֲזֵלִינָן לְחֹמְרָא (כנ"ל). וּמ"מ בְּשַׁעֲת הַדַּחֲק, שִׁיתַּבְטֵּל עַל יְדֵי זֶה מִקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה, מוֹתֵר לְסֻמוֹךְ עַל הַפּוֹסְקִים, דִּאֲפִילוּ בִּאִיתַחֲזֹק אִיסוּרָא, אֲזֵלִינָן לְקוּלָּא (חִי אָדָם כֻּלָּל ג' סְעִיף ל"ב, מ"ב סִימָן ע"ו ס"ק כ"ה).

ה. אֲבָל אִם אִירֵעַ לוֹ כֹּזֶה בְּצוּאָה (שֶׁאִסוּר מִדְּאוּרִייתָא), דִּהְיִינוּ שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהִיָּה כָּאֵן צוּאָה בְּבֵית, וְנִסְתַּפֵּק אִם פְּנוּהוּ, אִסוּר לְקָרוֹת וְלִהְתַּפְּלֵל, עַד שִׁיתְּבַרְרַר לוֹ, דְּכַמִּילְתָּא דְּאוּרִייתָא, אֲזֵלִינָן לְחֹמְרָא (מ"ב סִימָן ע"ו ס"ק כ"ה, תּוֹסֵפוֹת חַיִּים כֻּלָּל ג' ס"ק ס"ג, וְסִיִּים וּפְשוּטֵי הוּא).

ו. אִם אֲנִי יוֹדֵעִים שֶׁהוּא מִי רְגָלִים, וְהִסְפֵּק הוּא אִם הוּא מִי רְגָלִים שֶׁל אָדָם, אוּ שֶׁל בְּהֵמָה, דַּעַת הַחַיִּי אָדָם (כֻּלָּל ג' סְעִיף ל"א) שֶׁאֲזֵלִינָן בְּתֵר הַמְּצוּי, דִּהְיִינוּ אִם יֵלְדִים קְטָנִים מְצוּיִים יוֹתֵר, תִּלְיָנָן בָּהֶם, וְהַמְּשָׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן ע"ו בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ז' ד"ה אֲבָל) הִנִּיחוּ בְּצ"ע.

ז. אֲבָל אִם מִצָּא בְּבֵית, שֶׁשְׁפוּךְ עַל הָאָרֶץ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם הוּא מַיִם, אוּ מִי רְגָלִים, יֵשׁ לְהַקֵּל, אִפִּילוּ בְּמָקוֹם שֶׁמְצוּי שֵׁם יֵלְדִים קְטָנִים, דְּכַךְ מְצוּי גַם מַיִם שֶׁנִּשְׁפָּךְ, כְּמוֹ מִי רְגָלִים (מ"ב סִימָן ע"ו בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ז' ד"ה אֲבָל).

ח. סֵתֵם אֲשַׁפָּה (אִפִּילוּ אֵין שֵׁם רִיחַ רַעִה), אִסוּר לְקָרוֹת, עַד שִׁיבְדוּק אִם אֵין שֵׁם צוּאָה (שׁו"ע סִימָן ע"ו סְעִיף ז').

מַעֲדָנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרֶךְ סִימָן ה' הַשְׁלָחַן עב

שִׁיבִדְק אֶת הַמָּקוֹם. וְאִין לְהַתְפַּלֵּל בְּבֵית, אִם בְּעֶלְיָה יֵשׁ מָקוֹם
מְטַנֵּף (פְּרִי מִגְדִּים סִימָן קנ"ד מִשְׁבָּצוֹת סְעִיף קָטָן א').

ה. תִּינוֹק שְׂאֲחָרִים בְּיָמָיו יְכוּלִין לֶאֱכֹל כְּזֵית מִיָּנִי דָגָן אֶפְלוּ עַל
יְדֵי תַבְשִׁיל בְּכַדֵּי שְׁגָדוֹל אוֹכֵל שְׁעוֹר פָּרֶם (וְכַתֵּב בְּסֵפֶר
מִגְדָּל עֹז לְהַגְאֹן מוֹרְנוּ הָרֶב יַעֲבִ"ץ ז"ל: דְּהִינוּ כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה בֶּן שָׁנָה)
מִרְחִיקִין מִצּוֹאָתוֹ וּמִמֵּי רִגְלָיו. וְטוֹב וַיִּשָּׁר לְהִרְחִיק גַּם מִצּוֹאֵת קָטָן
בֶּן ח' יָמִים.

ו. צוֹאֵת אָדָם אֶף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ רֵיחַ רָע, וְכֵן צוֹאֵת חֲתוּל
וְנִמְיָה וְצוֹאֵת תְּרִנְגוּל אֲדוּמִי (תְּרִנְגוּל-הָדוּ - אֵינְדִּיק) מִרְחִיקִין
מֵהֶם. [ה] וְשֹׂאֵר צוֹאֵה שֶׁל בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף מִסְתַּמָּא אֵינָהּ

מַעֲדָנֵי הַשְׁלָחַן

[ד] וְכֵן צוֹאֵת חֲתוּל וְנִמְיָה, וְצוֹאֵת תְּרִנְגוּל אֲדוּמִי (עֲנַגְלִישַׁע חִינָה,
אֵינְדִּיק), מִרְחִיקִין מֵהֶן.

ז. וּמֵהֵנֶכּוֹן שֶׁלֹּא לְהַחְזִיק אוֹתָם, בְּבֵית שְׁלוֹמֵדִים וּמִבְרָכִים שֵׁם, וּכְפֹרֵט בְּבֵית תַּלְמוּד
חֲכָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹ בִּלָּא הִרְהוּר תּוֹרָה (מִנַּחַת שְׁמוּאֵל, בְּהִלְכָּה בְּרוּרָה, בְּרֻכּוֹת
דף כ"ה ע"א ד"ה אִמֵּר רַבָּא, מ"ב סִימָן ע"ט ס"ק כ"ו).

[ה] וְשֹׂאֵר צוֹאֵה, שֶׁל בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, מִסְתַּמָּא אֵינָהּ מִסְרַחַת, וְאִין
צָרִיכִין לְהִרְחִיק מֵהֶן.

י. הָעוֹפּוֹת שִׁוּשִׁיבִים עַל בִּיצָתָם, יָדוּעַ שֶׁאֵין צוֹאֵתָם מִסְרַחַת מְאוּד, עַל כֵּן פְּשוּט דְּדִינָם,
כְּצוֹאֵת אָדָם (מ"ב סִימָן ע"ט ס"ק כ"ז).

יא. דִּיר שֶׁל בְּהֵמוֹת, הַחַיִּי אָדָם (כָּלֵל ג' סְעִיף ו) כָּתֵב שְׁדִינוּ כְּצוֹאֵה, וְכֵן סוֹבֵר הַמִּשְׁנָה
בְּרוּרָה (סִימָן ע"ט בְּבִיאוֹר הַלְכָּה סְעִיף ז' ד"ה אֲבָל). וְהַמְסַגֵּר הַשְׁלָחַן (בִּלְחָם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן עג

מסרחת ואין צריכין להרחיק מהן. אבל אם מסרחת וכן נבלה המסרחת [ו] וכל דבר המסריח מחמת עפוש, וכן לול של תרנגולין, מרחיקין מהן וכן מרחיקין מפנים סרוחים. ומי משנה ששורין בהן פשתן או קנבוס, סתמן מסריחין וצריכין להרחיק מהן כמו מן הצואה.

ז. צואה יבשה כל כך שהיא נפרכת על ידי גלילה הרי היא כעפר, והוא שלא יהא בה ריח רע. אבל אם נקרשה מחמת הקר, כיון שיכולה לחזור לקדמותה בזמן החם, עדין נשם צואה עליה. וצואה שנתכסתה בשלג חשוב כפוי.

מעדני השלחן

הפנים סימן ה' סעיף ה' מתיר. ולכתחילה יש להחמיר (תוספות חיים כלל ג' ס"ק י"ח, בשם עבודת היום סימן ע"ט סעיף י', ובשערי ציון שם ס"ק ב'). אבל אם הרפת מסריח, שדרך בני אדם להצטער, ברור שאסור, דהיא בכלל אשפה שריחה רע (ביאור הלכה שם).

[ו] וכל דבר המסריח מחמת עיפוש, - מרחיקין מהן.

יב. דבר שמבעו ריח רע, מותר, ולא נקרא צואה, אלא מחמת שנסרח מחמת עיפוש (חיי אדם כלל ג' סעיף י"ב, מנחת שמואל, בהלכה ברורה, ברכות דף כ"ה ע"ב ד"ה אמר רבא, מ"ב סימן ע"ט ס"ק כ"ג).

יג. אין צריך להרחיק ממה שאדם מקיא, אף שהוא מאוס (הגהות רעק"א סימן ע"ו סעיף א', בשם נזירת שמשון שם, מ"ב שם ס"ק ב').

מַעֲדָנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרֶךְ סִימָן ה' הַשְּׁלָחַן

ח. [ז] עַד כַּמָּה מִרְחִיקִין, [ח] הֵיטָה הַצּוּאָה מֵאַחֲרָיו, צָרִיךְ לְהִרְחִיק מִמָּקוֹם שְׂכָלָה הָרִיחַ ד' אַמּוֹת. וְאַפְלוּ אִם הוּא אֵינוֹ מֵרִיחַ, צָרִיךְ לְהִרְחִיק שְׁעוֹר זֶה בְּאֵלוּ הֵיךְ מֵרִיחַ. וְאִם

מַעֲדָנֵי הַשְּׁלָחַן

[ז] עַד כַּמָּה מִרְחִיקִין.

י. הֵיטָה הַצּוּאָה בַּחֲדָר אַחֵר, וְהוּא בַּחֲדָר אַחֵר, אֵפִילוּ הִפְתַּח פְּתוּחַ בִּינֵיהֶם, וְהוּא יוֹשֵׁב אֶצֶל הַפְּתָח בְּסֻמוֹךְ לָהּ, מוֹתֵר בְּכָל דָּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה, אִם אֵין רִיחַ מִגִּיעַ אֵלָיו, וְיַעֲצִים עֵינָיו (מִג' א' סִימָן ע"ט ס"ק ח', שו"ע בַּעַל הַתְּנִי"א שֵׁם סַעִיף ה', מ"ב שֵׁם ס"ק י"ד, מִסְגֶּרֶת הַשְּׁלָחַן סִימָן ה' ס"ק ז').

מז. וְיֵשׁ אוֹסְרִין (אֵלֶּיָּה רַבֵּה סִימָן ע"ט ס"ק ח', הוֹבָא בַּמ"ב שֵׁם ס"ק י"ד). וּבִשְׁעַת הַדַּחֲק שְׁאִינוּ יִכּוֹל לְהַחֲזִיר פָּנָיו, יֵשׁ לְסֻמוֹךְ עַל דַּעַת הַמְּקִילִין (דֶּרֶךְ הַחַיִּים, הַלְכוֹת תְּפִילָּה, מִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהִרְחִיק, סַעִיף י"ח, מִשְׁנָה בְּרוּרָה שֵׁם) דְּדִי בַּעֲצִימַת עֵינַיִם לְחוּד. אוֹלָם בְּשִׁאֵינוּ יִכּוֹל לִרְאוֹת הַצּוּאָה, מַחֲמַת גּוֹבְהוּ אוֹ עוֹמְקוֹ, לְכוּ"ע שְׂרִי (אֵלֶּיָּה רַבֵּה שֵׁם, דֶּרֶךְ הַחַיִּים שֵׁם, מ"ב שֵׁם).

מז. אִם רֹאֵה אֶת הַצּוּאָה, דֶּרֶךְ חֲלוֹן שֶׁל זְכוּכִית, לְכוּ"ע שְׂרִי (פַּמ"ג סִימָן ע"ט מִש"ז ס"ק א' דִּין א', מ"ב שֵׁם ס"ק י"ד).

יז. דָּבָר שֶׁהוּא גְבוּהָ, אוֹ נִמוּךְ, עֲשֶׂרָה טַפְחִים, וְרַחֵב אַרְבַּע טַפְחִים, עַל אַרְבַּע טַפְחִים, הוּא נִמְי רְשׁוֹת בְּפָנָיו עֲצָמוֹ (שו"ע סִימָן ע"ט סַעִיף ב').

[ח] הֵיטָה הַצּוּאָה מֵאַחֲרָיו, צָרִיךְ לְהִרְחִיק מִמָּקוֹם שְׂכָלָה הָרִיחַ, אַרְבַּע אַמּוֹת.

יח. לַעֲנִין צּוּאָה, לְכוּ"ע לֹא מֵהֵנִי הַחֲזוֹרָת פָּנִים לְחוּד, בְּלֹא גּוֹפֹן, שִׁיחָא זֶה נִחְשָׁב כְּמוֹ צּוּאָה לְאַחֲרָיו (מ"ב סִימָן ע"ט בְּבִיאוֹר הַלָּכָה סַעִיף א' ד"ה אוֹ שֶׁהוּא סוּמָא).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן עה

הצואה אינה מסרחת, די אם מרחיק ממנה ד' אמות. [ט] ואם הצואה מלפניו, צריך להרחיק במלא עיניו. [י] ואפילו בלילה צריך להרחיק בשעור שהיה יכול לראותה ביום. ואם היא מן הצדדין, יש להחמיר באלו היתה בפניו. ויטה את עצמו כדי שתהא לאחוריו.

ז. בית שמתפללין בו בצבור ונמצאה שם צואה, אף על פי שהיא אחורי השליח-צבור ורחוקה ממנו יותר מד' אמות ממקום שכלה הריח, מכל מקום צריך הוא לשתק ולהמתין עד שיוציאוה או יכסוה, מפני שאי אפשר שלא תהא לאחד מן הצבור תוך ד' אמות ממקום שכלה הריח, ואסור לו לשמע ולכונן למה שאומר השליח-צבור.

מעדני השלחן

[ט] ואם הצואה מלפניו, צריך להרחיק במלא עיניו.

יז. סומא, צריך לשער בכ"מלא עיניו, דאדם בינוני (מ"ב סימן ע"ט בביאור הלכה סעיף א' ד"ה או שהוא סומא).

[י] ואפילו בלילה, צריך להרחיק כשיעור, שהיה יכול לראותה ביום.

כ. וצריך כל אחד לשער לפי ראות עיניו ביום, ראיה גדולה, או קמנה (מ"ב סימן ע"ט בביאור הלכה סעיף א' ד"ה או שהוא סומא).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן

י. [יא] מי שֶׁהִתְפַּלֵּל וּמָצָא אַחֵר בֶּךָ שֵׁשׁ שָׁם צוּאָה, אִם הַמָּקוֹם
הַהוּא הָיָה רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ שָׁמָּה יֵשׁ שָׁם צוּאָה, וְהוּא פָּשַׁע
וְלֹא בְּדַק, בִּיּוֹן דִּתְפַּלֵּת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה הִיא בַּמָּקוֹם קָרְבָּן, הוּי לִיָּה
זָבַח רְשָׁעִים תוֹעֵבָה וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. וְכֵן
קָרִיאת שְׁמֵעַ שֶׁהִיא מִדְּאוּרִיתָא וְאֵין בָּהּ חֲשִׁשׁ בְּרָכָה לְבַטְלָהּ חֲזוֹר
וְקוּרָא, אֲבָל בְּלֹא הַבְּרָכוֹת. וְכֵן שָׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁאָמַר שָׁם וְאֶפְלוּ
בְּרַפְת הַמְּזוֹן אֵינּוּ חֲזוֹר וּמְבָרָךְ. [יב] וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק
בְּצוּאָה דָּאז לֹא פָּשַׁע, אֲפֹלוּ בְּתַפְלָה יוֹצֵא בְּדִיעֵבֶד. וְאִם נִמְצָאוּ
מִי רְגָלִים, אֲפֹלוּ הַמָּקוֹם רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק יוֹצֵא בְּדִיעֵבֶד גַּם בְּתַפְלָה.

מעדני השלחן

[יא] מי שֶׁהִתְפַּלֵּל, וּמָצָא אַחֵר בֶּךָ, שֵׁשׁ שָׁם צוּאָה, אִם הַמָּקוֹם הַהוּא,
הִיָּה רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ, שָׁמָּה יֵשׁ שָׁם צוּאָה, וְהוּא פָּשַׁע וְלֹא בְּדַק,
בִּיּוֹן דִּתְפַּלֵּת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה" הִיא בַּמָּקוֹם קָרְבָּן, הוּי לִיָּה (מִשְׁלִי כ"א,
כ"ז) "זָבַח רְשָׁעִים תוֹעֵבָה", וְצָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל "שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה".

כא. וּפְשוּט, דה"ה אִם לֹא אַחֵר הִתְפַּלֵּה, מָצָא שֶׁהוּי בְּגִדּוֹ, אוּ מִנְעֵלָיו מִטּוֹנְפִין, וְיִוֹדַע
שֶׁנִּמְנָפוּ, עַל יְדֵי שֶׁהִיָּה קוֹדֵם הִתְפַּלֵּה, בַּמָּקוֹם מִטּוֹנָף, כְּגוֹן בֵּית הַכֶּסֶּם, וְכֵהָא
גוֹוֵנָא, בַּמָּקוֹם הָאֲשַׁפְתוֹת, וְלֹא שָׁמַר אֶת עֲצָמוֹ לְהוֹיֹת נָקִי, בְּצִאתוֹ מִשָּׁם, דְּצָרִיךְ לַחֲזוֹר,
דְּפָשַׁע (מ"ב סִימָן ע"ו ס"ק ל').

[יב] וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק בְּצוּאָה, דָּאז לֹא פָּשַׁע, אֲפִילוּ
בְּתַפְלָה, יוֹצֵא בְּדִיעֵבֶד.

כב. וְה"ה אִם יֹשֵׁב בְּלִילָה, בַּמָּקוֹם שֶׁהִיָּה שָׁם צוּאָה חֲתוּל, וְכִיּוּצָא, וְנִדְבַק בְּבִגְדוֹ,
וְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת, וּבְשׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ, רָאָה שֶׁהִטְיִנוּף דְּבוּק בְּבִגְדוֹ, אֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר
וּלְקָרוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, דְּדָמִי לֹאֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לְהִסְתַּפֵּק (בְּרִכֵּי יוֹסֵף סִימָן ע"ו ס"ק ג'),
שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם ס"ק ג', מ"ב שָׁם ס"ק ל').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן עז

יא. יצא ממנו ריח מלמטה אסור בדבר שבקדשה עד שיכלה הריח. ואם יצא מחברו גם כן צריך להמתין. רק אם הוא עוסק בלמוד תורה, אינו צריך להמתין בשביל ריח שיצא מחברו.

יב. בית הכסא אף על פי שיש לו מחצות ואין בו צואה, צריכין להרחיק ממנו. ולכן ספסל העשוי עם נקב שמעמידין תחתיו גרף להפנות עליו, אף על פי שהוציאו את הגרף וכסו את הנקב בגרף, מכל מקום יש לספסל הזה דין בית הכסא, וצריכין להוציאו מן הבית או לכסותו כלו. אך אם הוא כסא המיוחד לישיבה ומכסה בכר לישיב עליו, ורק לעת הצורך מסירין את הכר ונפנין שם ושוב מחזירין עליו את הכר, בזה יש להקל.

יג. יגן גרף של רעי ועביט של מי רגלים וידן אם הם של

מעדני השלחן

[יג] גרף של רעי, ועביט של מי רגלים, - דינם בבית הכסא.

כג. שצריך להרחיק ממנה (מסגרת השלחן סימן ה' ס"ק י').

כד. כתב החיי אדם (כלל ג' סעיף ל') דיש להחמיר בכל גרף, כמו בבית הכסא.

כה. ספסל נקוב שמפנין עליו, כיון שמויחד לכך, יש לו דין בית הכסא, ואפילו בשעה שאין הגרף מונח תחתיו, ולא מהני מה שיכסה הנקב, אלא צריך לכסות כל הכסא (ט"ז סימן פ"ג ס"ק ג', מג"א שם ס"ק ה', אליה רבה שם ס"ק ז', שו"ע בעל התניא שם סעיף ה', דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ו, חיי אדם כלל ג' סעיף י', מ"ב סימן פ"ג ס"ק י"ג).

כו. אם הוא ספסל המיוחד לישיבה, ומכוסה ב"כר" לישיב עליו, ורק לעת הצורך, מסירין את ה"כר", ונפנין שם, ושוב מחזירין עליו את ה"כר", יש להתיר מבלי

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרוֹךְ סִימָן הַשְּׁלַחַן עַח

חֶרֶם אוֹ שֶׁל עֵץ [טו] דִּינָם כְּבֵית הַכֶּסֶּא, [טז] וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵם
נִקְיִים וְאִין לָהֶם רִיחַ רָע, וְאֶפְלוּ נָתַן לְתוֹכָן מִים אוֹ שֶׁכָּפְאוּ
עַל פִּיהֶם לֹא מְהֵנִי, וְאֶפְלוּ נָתַן תַּחַת הַמָּטָה לֹא מְהֵנִי (דְּמַטוֹת

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

כִּיסוּי כֻּלָּל (דֶּרֶךְ הַחַיִּים, הַלְכוֹת תְּפִילָּה, מִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהִרְחִיק, סְעִיף כ"ו, עֲבוֹדַת הַיּוֹם
סִימָן פ"ג סְעִיף ו', מ"ב שֵׁם ס"ק י"ג, תוֹסֵפוֹת חַיִּים כֻּלָּל ג' ס"ק ל"א), אֲמַנָּם דַּעַת
הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שֵׁם בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ה' ד"ה בְּנֵי אָדָם) דֶּה־סִּפְסָל יִהְיֶה מְכוּסָה
ב"כר" בשַׁעַת הַבְּרָכָה.

כֹּז. כֶּסֶּא שֶׁל קָטָן, הֵיכָא דְעִיקָר מִלֵּאכְתּוֹ נַעֲשֶׂה לְעִמּוּדֵי הַתִּינוּקָא, רַק שְׁבִדְרָךְ אֲנִי,
עוֹשֶׂה ג"כ צִרְכּוֹ שֵׁם, לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְלֵל, אִם הוּא נָקִי מִצּוּאָה, וְאִין מוֹנִיעַ מִמֶּנּוּ
רִיחַ רָעָה, וְצ"ע (מ"ב סִימָן פ"ג בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ה' ד"ה בְּנֵי אָדָם).

[יד] אִם הֵם שֶׁל חֶרֶם, אוֹ שֶׁל עֵץ, דִּינָם כְּבֵית הַכֶּסֶּא, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם
נִקְיִים, וְאִין לָהֶם רִיחַ רָע.

כח. אִם הַכֵּלִי חֶרֶם מִצּוּפָה זְכוּכִית (גְּלִיזִירֵט), אוֹ שֶׁהוּא מִצּוּפָה בִּאֲבָר, מִבּוֹאֵר דִּינוֹ
בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן פ"ז ס"ק ה').

כט. הַכֵּלִים שֶׁאֵינוֹ קוֹרִין "פֶּאֶרְצִלִיין", לַעֲנִין שֶׁאֵין אִיסוּרִים, דִּינָם כְּכֵלִי חֶרֶם, דִּלָּא מְהֵנִי
הַגְעֵלָה (מ"ב סִימָן פ"ז ס"ק ה'), וְכַמְבּוֹאֵר בַּמַּעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן סִימָן צ"א ס"ק פ"ד).
וְלַעֲנִין גֶּרֶף שֶׁל רַעִי, הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן פ"ז בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף א' ד"ה אֲבָל)
מִסְתַּפֵּק בּוֹה, וּמִסִּיק (שֵׁם, וּבִמ"ב שֵׁם ס"ק ה') דִּישׁ לְהַחֲמִיר.

[טו] דִּינָם כְּבֵית הַכֶּסֶּא.

ל. מַחֲצוֹת בֵּית הַכֶּסֶּא, אִם רִיחַ רָע מוֹנִיעַ לוֹ, אוֹ שֶׁהַמַּחֲצוֹת אֵינָן גְּבוּהִים עֲשֶׂה
טַפְחִים, לְכוֹ"ע אִסוּר (חַיִּי אָדָם כֻּלָּל ג' סְעִיף י"א).

לא. וְאֶפְלוּ גְבוּהִים עֲשֶׂה טַפְחִים, כֹּל הַפּוֹסְקִים הָאֲחֵרוֹנִים, אוֹסְרִים כְּדֵין צוּאָה (חַיִּי
אָדָם כֻּלָּל ג' סְעִיף י"א), אֶפְלוּ אִין רוּחַ רָע מוֹנִיעַ לוֹ (מ"ב סִימָן פ"ג ס"ק ה'),
דְּכִיּוֹן דֶּה־מַּחֲצוֹת מִיּוֹחָדוֹת לְקַבֵּל צוּאָה, כְּמוֹ צוּאָה דִּינִין לְהוֹ, וְכַגֵּרֶף שֶׁל רַעִי (שְׁמִבּוֹאֵר

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן עט

שֶׁלָנוּ אֵינָן חוֹצְצוֹת) אֶלָּא צָרִיךְ לְהוֹצִיאָן מִן הַבֵּית אוֹ לְכַסּוֹתָן.

מעדני השלחן

בסימן פ"ז סעיף א'), דאסור אפילו אין בו ריח רע (ט"ז סימן פ"ג ס"ק א', מג"א שם ס"ק ח', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ח', ביאור הגר"א שם סעיף א', דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ד, מ"ב שם), וסבירא להו, דצריך להרחיק מהמחיצות ארבע אמות, ולפניו כ"מלא עיניו", אפילו פינו ממנו הצואה, ואין בו ריח רע (מ"ב שם).

לכ. ולכן צריך לזוהר, שלא לקרות ולהתפלל, ולדבר בדברי תורה, בחצר כנגד בית הכסא, כ"מלא עיניו", אף על פי שהוא סגור, ואי אפשר לראות הצואה שבו (מ"ב סימן פ"ג ס"ק ה').

לג. ולכן נכון לזוהר, כשעושה סוכה בחצר, שיעשה בענין, שלא יהיה מכוון מחיצות בית הכסא, נגד פתח הסוכה, כשהוא פתוח, דאז יהיה צריך לזוהר בזה, בעת שהוא מדבר דברי תורה, ושאר דברי קדושה (מ"ב סימן פ"ג ס"ק ה').

לד. וכן אפילו אם הוא ברשות אחרת, כגון אם יש נגד חלון ביתו, בית הכסא, והחלון פתוח, והוא עומד בביתו, ופניו כלפי בית הכסא, נכון לזוהר מלדבר אז דברי תורה (דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ד, מ"ב סימן פ"ג ס"ק ה'). ומכל מקום, לעת הדחק, יש לסמוך ולהקל, אם אין מגיע לו ריח רע, דאיכא ספק ספיקא, להקל (דרך החיים שם). היינו הבית יוסף (שם סעיף א'), והב"ח (שם סעיף א'), דמתירין במחיצות גבוהות עשרה. והרא"ש (ברכות פרק ג' סימן מ"ו, הובא בשו"ע סימן ע"ט סעיף ב'), דמתיר אפילו בצואה, כשהוא ברשות אחרת, אף דרואה אותה (מ"ב שם). ובעוצם עיניו, לכו"ע מהני בכהאי גונא (פמ"ג שם מש"ז ס"ק א', מ"ב שם).

לה. עוד כתבו האחרונים (ט"ז סימן פ"ג ס"ק א', ושאר אחרונים) דמה דאנו מחמירין במחיצות בית הכסא, לדונם מבחוץ כצואה, דוקא במחיצות שאינם נעשים, אלא בשביל בית הכסא, כגון שעשה בחצר חדר מיוחד לזה. אבל אם בנה במחיצה של בית, שהסמיכה לאותה מחיצה, אף על פי שאותה מחיצה, הוא מחיצה של בית הכסא

פ מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן

[יז] ואם הם של מתכת או זכוכית, אם הם רחוצים יפה ואין

מעדני השלחן

ממש, אין על אותה מחיצה, דין בית הכסא, לענין זה, ומותר לקרות אפילו בסמוך, כיון שאין המחיצה מיוחדת לבית הכסא לבד (מ"ב שם ס"ק ה').

[מז] אף על פי שהם נקיים, ואין להם ריח רע, - צריך להוציאן מן הבית, או לכסותן.

לו. אם אין מגיע לו ריח רע (דרך החיים, הלכות תפלה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ט, מ"ב סימן פ"ז ס"ק ח'), אז יכול לכסותן.

לו. אם כפה עליהם כלי, אפילו יש קצת אויר, בין הכלי לקרקע, כגון שבולט קצת מצד אחד, כל שהוא פחות משלושה טפחים, אמרינן לבוד, והוי כמכוסה (שו"ע סימן פ"ז סעיף ג').

[יז] ואם הם של מתכת או זכוכית, אם הם רחוצים יפה ואין בהם ריח רע, אין צריכין להרחיק מהם.

לח. לפי שבזמנינו^(ב) רוב גרפי התינוקות, הם של מתכת, לכן נאריך קצת בדינם. אם הגרף של מתכת, אינו רחוק מבפנים, מהני כפיה, דאין איסורו אלא מתוכו, וכפיה חשוב כיסוי (פמ"ג סימן פ"ז אשל אברהם ס"ק ד', מ"ב שם ס"ק ח'), אם אין ריח רע (דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ט, מ"ב שם).

לט. אם ריח רע נודף מהגרף, והוא אינו רחוק, אע"פ שהוא מכוסה, צריך להרחיק ארבע אמות, ממקום שכלה הריח, דזה מקרי "ריח רע, שיש לו עיקר" (דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ט, מ"ב סימן פ"ז ס"ק ח').

מ. אם הוא רחוק, ויש לו ריח רע, די שירחיק עד מקום שיכלה הריח רע, דזהו "ריח רע, שאין לו עיקר" (מ"ב סימן פ"ז ס"ק ח').

ב. אמר בן המחבר, אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, כתב זאת בשנת תש"ג - תש"ז בערך (ראה לעיל בפתח דבר). וגם בשנת תשי"ט, כתב מכתב למערכת "דער אידישער שטראל" בנושא זה, וכתב ג"כ שם "ולפי שבזמנינו, רוב גרפי התינוקות, הם של מתכת" (נדפס בשו"ת מעדני מלכים חלק ב' סימן כ"ה). משא"כ כהיום, עושים זאת מפלאסטיק.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פא

בָּהֶם רִיחַ רַע, אֵין צְרִיכִין לְהִרְחִיק מֵהֶם. פִּי חֲזִיר כִּיּוֹן שֶׁדִּרְכוֹ
לְנֶקֶד בְּצוּאָה דִּינוּ כְּגֵרָף שֶׁל רֶעִי, וְאִפְּלוּ עוֹלָה מִן הַנֶּהָר אֵין
הִרְחִיצָה מוֹעֵלֶת לוֹ.

יד. [יח] בְּבֵית הַמֶּרְחֵץ גַּם בֵּן אָסוּר לְדַבֵּר אוֹ לְהִרְהַר בְּשׁוּם
דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה. וְאָסוּר לְהַזְכִּיר שְׁמוֹת הַמִּיחָדִּין לְהַקְדוּשׁ

מעדני השלחן

מא. כתב השל"ה (שער האותיות ערך טהרה ס"ק ה') ירגיל האדם, שיהא לו עביט של
מתכת, או זכוכית, ויהיה רחוק ונקי, ויטיל לתוכו רביעית מים, כשמטיל מי רגלים, ואז
מותר לברך "אשר יצר", וללמוד תורה אצלו. ואם הוא נקי, ואינו יוצא שום ריח רע ממנו,
אזי די שירחצוהו מערב שבת, לערב שבת (אליה רבה סימן פ"ז ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ח').

[יח] בבית המרחץ, גם בן אסור לדבר, או להרהר, בשום דבר שבקדושה.

מב. דוקא בבית המרחץ ישן, שכבר רחצו בו, אפילו פעם אחת, אבל אם רק הזמינו
למרחץ, מותר לקרות (מ"ב סימן פ"ד ס"ק א'), ואע"ג דבבית הכסא קי"ל (שו"ע
סימן פ"ג סעיף ב') דאסור על ידי הזמנה בעלמא, שאני בית הכסא, דמאים טפי (גמ'
שבת דף י' ע"ב, מ"ב סימן פ"ד ס"ק ב').

מג. ודוקא בבית הפנימי, שכולם עומדים שם ערומים (שו"ע סימן פ"ד סעיף א'),
ולכן אפילו בעת שאין שם אדם, אסור (מ"ב שם ס"ק ג').

מד. אבל בבית האמצעי, שקצת העומדים שם לבושים, וקצת ערומים, אסור בדברי
תורה וברכות, ומותר בשאלות שלום (שו"ע סימן פ"ד סעיף א'), וכן מותר
להרהר שם בדברי תורה (רמ"א שם).

מה. וכן אם הוא בבית האמצעי, ושמע מאחד מבחוץ, שבירך איזה ברכה, מותר לענות
אמן (פמ"ג סימן פ"ד מש"ז ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ז'), וכמוכן שידקדק שלא יהיה
פניו, כנגד ערותו של חבירו, בשעה שהוא עונה (קיצור שו"ע סימן ה' סעיף י"ב).

פב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן

ברוך הוא אֵפֶלֹו בְּלִשׁוֹן חַל (בְּגוֹן גָּאט בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ אוּ בּוֹנֵא בְּלִשׁוֹן פּוֹלִין וְרוֹסְיָא) בְּבֵית הַמֶּרְחֵץ אוּ בְּמִבְּאוֹת הַמְּטַנְפוֹת. [יט] וְכֵן אֶסוּר לִיתֵן שֵׁם שְׁלוֹם לְחֵבְרוֹ, כִּי שְׁלוֹם הוּא שְׁמוֹ שֶׁל

מעדני השלחן

מו. אם שאל לו אדם, דבר הלכה בבית המרחץ, אסור לומר לו "אין משיבין במרחץ" (מג"א סימן פ"ד ס"ק ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף א', מסגרת השלחן סימן ה' ס"ק י"ב), אבל רשאי לומר לו "מרחץ הוא", דזה לא הוי אפילו הרהור (מ"ב סימן פ"ד ס"ק ז').

מו. אין צריכים לעמוד בפני זקן, או תלמיד חכם, בבית המרחץ בחדר הפנימי, שכולם עומדים שם ערומים, שאסור ליתן שם שלום, דכתיב (ויקרא י"ט, ל"ב, "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן", ודרשינן בגמ' קידושין דף ל"א ע"ב) "תקום והדרת", קימה שיש בה הידור, אבל בבית אמצעי של מרחץ, וכל שכן בבית החיצון, חייב (שו"ע יו"ד סימן רמ"ד סעיף ד', ש"ך שם ס"ק ג', חיי אדם כלל ס"ט סעיף ז', מסגרת השלחן סימן קמ"ד ס"ק ב').

[יט] וכן אסור ליתן שם שלום לחבירו, כי שלום הוא שמו של הקדוש ברוך הוא.

מח. והוא הדין כשנתן לו אדם אחד "שלום" במרחץ, אסור לומר לו "אין משיבין במרחץ" (פר"ח סימן פ"ד ד"ה אפילו, מ"ב שם ס"ק ז'), אבל רשאי לומר "מרחץ הוא", דזה לא הוי אפילו הרהור (מ"ב שם).

מז. וכן לא יגיד "שלום" במקומות הממונפים (מג"א סימן פ"ד ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ו').

נ. אסור ליתן "שלום", לאנשים המתירים עצמם, לישב בגילוי הראש, דהרי מסתמא, גם הם ישיבו לו "שלום", ואסור להזכיר בראש מגולה, נמצא שהוא עובר על "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא י"ט, י"ד. חינוך מצוה רל"ב). ורק במקום צורך גדול, יש להתיר למען השלום (שו"ת מור ואהלות, אוהל ראשי בשמים סימן ז' דף ה' ע"א בהג"ה).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פג

הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּקְרָא לוֹ ה' שְׁלֹם. וְאָדָם שֶׁשְּׁמוֹ שְׁלֹם, יֵשׁ אוֹסְרִין לְקָרוֹתוֹ שֵׁם בְּשֵׁמוֹ, וַיֵּשׁ מִתִּירִין בֵּינָן שְׂאִינוֹ מְכֻוֵּן עַל עֲנֵן הַשְּׁלֹם, אֲלֵא לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם. וְכֵן נוֹהֲגִין לְהַקְל. וַיֵּרָא שָׁמַיִם יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר.

טו. [כ] אָסוּר לְדַבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה וּקְדוּשָׁה נֶגֶד עֲרוּהָ בֵּין שְׁלֹו בֵּין שְׁלֹ אַחֵר [כא] וְאִפְּלוּ מִקָּמָן וּקְמִנָה (רַק לְצַרְף מִצּוֹת מִילָה

מעדני השלחן

נא. גַּם בִּאגְרוֹת הַרְשוּת, נֶכּוֹן שֶׁלֹא לִכְתּוֹב עִם ו', רַק "שְׁלֹם", שֶׁמִּצּוֹי לְזִרוּק בִּאשְׁפוֹת (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן פ"ד ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ו').

[ב] אָסוּר לְדַבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה וּקְדוּשָׁה, נֶגֶד עֲרוּהָ.

נב. אֲבָל מוֹתֵר לְהַרְהֵר בְּדְבָרֵי תוֹרָה, כִּשְׁהוּא עָרוֹם, וְאִין צָרִיךְ לֹמַר כִּנְגַד עֲרוּהָ אַחֲרֵת, (שְׁמוֹתֵר), שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ג, ט"ו) "וְלֹא יֵרָאֶה בָךְ עֲרוּת דְּבַר", דִּיבּוּר אָסוּר, הַרְהוּר מוֹתֵר (שו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא סִימָן ע"ה סְעִיף י', מ"ב שם ס"ק כ"ט). וּמִכָּל מְקוֹם, אִין לוֹ לְשִׁמּוּעַ אוֹ, בְּרַכָּה מִחֲבִירוֹ, לְצֵאת יָדֵי חוֹבָה, כִּי אִי אִפְשָׁר לֹמַר "שׁוּמַע כְּעוֹנָה", כִּיִּין שְׂאִי אִפְשָׁר לוֹ לַעֲנוֹת (שו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא שֵׁם, מ"ב שם).

[כא] וְאִפְּלוּ מִקָּמָן.

נג. וַיֵּשׁ מִתִּירִין כִּנְגַד עֲרוּת קָמָן, עַד שִׁיְהִיָּה בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וַיּוֹם אַחַד, וְכֵן עִיקָר (רמ"א סִימָן ע"ה סְעִיף ד', מַג"א שֵׁם ס"ק ח', שו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא שֵׁם סְעִיף ז', דֶּרֶךְ הַחַיִּים, הַלְכוֹת תְּפִילָה, מִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְחִיק, סְעִיף ל"ד, מִסְגֶּרֶת הַשְּׁלַחן סִימָן ה' ס"ק י"ג).

נד. וְקָמָן בְּעִצְמוֹ, יִכּוֹל לְקָרוֹת כִּשְׁהוּא עָרוֹם, עַד בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים (מ"ב סִימָן ע"ה ס"ק כ"ב).

נה. אֲבָל נֶגֶד עֲרוּת אִישׁ, יִכּוֹל הַקָּמָן לְקָרוֹת, רַק עַד שֶׁהִגִּיעַ הַקָּמָן לְחִינּוּךְ (מ"ב סִימָן ע"ה ס"ק כ"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פד

מִתֵּר לְכַרְךָ נֶגֶד עֲרוֹת הַתִּינוֹק. וְאַפְלוּ אִם עוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא לִרְאוֹת אֶת הָעֲרוֹה, לֹא מִהֵנִי כִּינֹן שֶׁהִיא נִגְדוֹ, אֲלֵא יִטָּה פָּנָיו וְגוֹפּוֹ מִכִּנְגְּדָה.

טז. [כב] גוף האשה [כג] כל מקום שדרכה להתכסות, אם

מעדני השלחן

[כב] גוף האשה, כל מקום שדרכה להתכסות, אם נתגלה שם שיעור טפח, - חשוב כמו ערוה, לגבי איש.

נו. ושיעור זה שייך אפילו בקטנה, מבת שלוש ואילך. ואם היא בתו, השיעור מי"א שנה (שלחן שלמה סימן ע"ה סעיף א', מ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה טפח).

נז. אם השוק מגולה, אפילו באשתו, ופחות מטפח, אסור לקרות נגדה, שהוא מקום הרהור, יותר משאר איברים (ב"ח סימן ע"ה סעיף ב', ט"ז שם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ז').
נח. פרסות הרגל עד השוק (והוא עד המקום שנקרא בלשון אשכנז "קניא"), במקום שדרכן לילך יחד, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגל בהן, אינו בא לידי הרהור, ובמקום שדרכו לכסות, שיעורו טפח, כמו שאר גוף האשה (פמ"ג סימן ע"ה מש"ז ס"ק א', חיי אדם כלל ד' סעיף ב', מ"ב סימן ע"ה ס"ק ב').

נמ. אבל זרועותיה (מהמקום הנקרא עלינבוגין), ושוקה, אפילו רגליה לילך מגולה, כדרך הפרוצות, אסור (אליה רבה סימן ע"ה ס"ק ב', בשם רוקח סימן שכ"ה, חיי אדם כלל ד' סעיף ב', מ"ב סימן ע"ה ס"ק ב').

ס. ידיה עד הזרוע, ג"כ תלוי במנהג.

[כג] כל מקום שדרכה להתכסות, אם נתגלה שם שיעור טפח, - חשוב כמו ערוה, לגבי איש.

סא. ואסור אפילו בעצימת עינים, עד שיחזיר פניו וגופו, כמו נגד ערוה (מ"ב סימן ע"ה ס"ק א', ובביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה במקום).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פה

נתגלה שם שעור טפח, נכד] וכן שערות של אשה נשואה אשר

מעדני השלחן

סב. כשאי אפשר לו להחזיר פניו, יש להתיר כאן, בעצמת עינים לחוד (מ"ב סימן ע"ה ס"ק א', ובביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה במקום).

סג. וה"ה אם מפסיק חלון של זכוכית, או שמכוסה בבגד דק, עד שנראית הערוה, מהני בזה עצמת עינים לחוד, כיון שעכ"פ הערוה מכוסה (מ"ב סימן ע"ה ס"ק כ"ט).

סד. ודע דכל זה לא איירי, אלא לענין איסור ק"ש, ודברי קדושה, דהאיסור הוא להרבה פוסקים לקרות נגד המגולה, אפילו בלא מכוין לאיסתכולי. אבל לענין איסור הסתכלות, לכו"ע המסתכל באשה, אפילו באצבע קטנה, כיון שמסתכל בה להנות, עובר בלאו ד"לא תתורו אחרי עיניכם" (במדבר ט"ו, ל"ט), ואמרו (ברכות דף ס"א ע"א) שאפילו יש בידו, תורה, ומעשים טובים, לא ינקה מדינה של גיהנם (פמ"ג סימן ע"ה מש"ז ס"ק א', חיי אדם כלל ד' סעיף ד', מ"ב סימן ע"ה ס"ק ז').

סה. וראיה בעלמא לפי תומו, שלא נהנה, שרי, אם לא מצד המוסר (פמ"ג סימן ע"ה מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ז', תוספות חיים כלל ד' ס"ק ז'), ואדם חשוב יש לו לזהר בכל גוונא (מנחת שמואל, בהלכה ברורה ברכות דף נ"ח ע"ב ד"ה ראה, מ"ב שם, תוספות חיים שם). ובמקומות שדרך להיות מכוסה, כגון זרועותיה, וכהאי גוונא, שאר מקומות הגוף, אף ראייה בעלמא אסור (פמ"ג שם, מ"ב שם). וכתבו הפוסקים, דבתולות דידן, בכלל נדות הם, משיגיעו לזמן וסת, ובכלל עריות הם (מ"ב שם, תוספות חיים כלל ד' ס"ק ז'), והוסיף התוספות חיים (שם) ולכן יזהר שלא יכשל ח"ו, וסיים: ואמרו חז"ל כל השומר את עצמו מניאוף, אין לו לשר של גיהנם חלק בו (עכ"ל).

[כד] וכן שערות של אשה נשואה, אשר דרכה לכסותן, אם נתגלה קצת מהן, חשוב כמו ערוה, לגבי איש.

סו. אבל מהני בזה עצמת עינים לחוד (נשמת אדם כלל ד' ס"ק א', מ"ב סימן ע"ה ס"ק ה')

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פו

סז. וכן מותר לדבר בדברי תורה, וקדושה, נגד שערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (רמ"א סימן ע"ה סעיף ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף ד', דרך החיים, הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף ל"ב, מסגרת השלחן סימן ה' ס"ק ט"ו), רצונו לומר, מלבד כובע שעל ראשה, יש לה צמת, והוא בגד המצמצם השער שלא יצא לחוץ, לאותו מעט שאי אפשר לצמצם, ויוצא מהצמת, מקיל הרשב"א (ברכות דף כ"ד ע"א ד"ה והא) דווקא (שו"ת חתם סופר או"ח סימן ל"ו, מ"ב סימן ע"ה ס"ק י"ד).

סח. ואף על זה, החמיר הוזהר (חלק ג' פרשת נשא דף קכ"ה ע"ב) מאוד, שלא יתראה שום שער מאשה, ד"גרמא מסכנותא לביתא" (גורמת עניות לבית), "וגרמא לבנהא דלא יתחשבון בדרא" (וגורמת לבניה שלא יתחשבו בדור), "וגרמא מילה אחרא, דשריא בביתא" (וגורמת לסטרא אחרא, לשורות בבית), "מאן גרים דא, ההוא שער דאתחזי מרישה לבר" (מי גרם זה, אותו שער, שנראה מראשה לחוץ), "ומה בביתא האי, כל שכן בשוקא" (ומה בבית כך, כל שכן אם הולכת בשוק כך). "בגין כך, בעיא אתתא, דאפילו מסירי דביתא, לא יחמוץ, שער אחר מרישא, כל שכן לבר" (משום כך, צריכה אשה, שאפילו קורות הבית, לא יראו שער אחת מראשה, כל שכן בחוץ). "ועל דא, בעיא אתתא, לאתכסיי בוויית דביתא" (ועל כן, צריכה אשה להתכסות בוויית הבית), "ואי עבדת כן" (ואם עושה כן), "מה כתיב (תהלים קכ"ח, ג') בניך כשתילי זיתים, כך בנהא, יסתלקון בחשיבו, על שאר בני עלמא" (כך בניה, יתעלו בחשיבות, על שאר בני העולם), "ולא עוד, אלא דבעלה מתברך בכלא, בברכאן דלעילא, בברכאן דלתתא, בעותרא, בבנין, בבנין" (ולא עוד, אלא שבעלה מתברך בכל, בברכות שלמעלה, בברכות שלמטה, בעשירות, בבנים, בבני בנים), "הדא הוא דכתיב (שם קכ"ח, ד') "הנה כי כן יבורך גבר, ירא ה'", וכתיב (שם קכ"ח, ה') "יברך ה' מציון, וראה בשוב ירושלים, כל ימי חיך, וראה בנים לבניך, שלום על ישראל" (עכ"ד הוזהר), הובא במשנה ברורה (סימן ע"ה ס"ק י"ד).

סז. והמשנה ברורה (סימן ע"ה ס"ק י"ד) אחרי שציטט לשונו של הוזהר הק', הביא דברי המגן אברהם (שם ס"ק ד') דראוי לנהוג כהוזהר. ובגמרא (יומא דף מ"ז ע"א) איתא במעשה דקמחית, בזכות הצניעות היתירה שהיתה בה, שלא ראו קורות ביתה, אמרי חלוקה, יצאו ממנה כהנים גדולים (עכ"ל המ"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ה השלחן פו

דְּרָכָה לְכַסּוּתָן, אִם נִתְגַּלָּה קֶצֶת מֵהֶן חָשׁוּב כְּמוֹ עֲרוּה לְגַבִּי אִישׁ.
וְאִין חֲלוּק בֵּין שְׁהִיא אִשְׁתּוֹ אוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, אֲכָל לְגַבִּי אִשָּׁה
לֹא חֲשִׁיבִי כְּמוֹ עֲרוּה. קוֹל זֶמֶר מֵאִשָּׁה חָשׁוּב גַּם כֵּן כְּמוֹ עֲרוּה.
וּמִכָּל מְקוֹם בְּשַׁעַת הַדָּחַק שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ נָשִׁים מְזֻמְרוֹת וְאִי אֶפְשָׁר
לוֹ לְמַחֲזוֹת, לֹא יִתְבַּטֵּל מִשּׁוּם זֶה מִקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה וְתוֹרָה,
אֲלֹא יִתְאַמֵּץ לְכוּן כָּל לִבּוֹ לְהַקְדִּישָׁה שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהּ, וְלֹא יִתֵּן
לֵב עֲלֶיהָ.

יז. אִם לְבוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֲרוּה שָׁלוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָעֲרוּה הִיא
מְכַסֶּה כְּגוֹן שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּחֲלוּק, גַּם כֵּן אָסוּר לוֹ לִזְמֹר כָּל
דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. אֲלֹא צָרִיךְ לְהִיטֵל לְבוּשׁ בְּמִכְנָסִים שֶׁהֵם מְדַבְּקִים
עַל גּוּפוֹ אוֹ שֵׁינָיו בְּאֶזְרוֹ, אוֹ יָנִיחַ זְרוּעוֹתָיו עַל הַחֲלוּק כְּדִי
לְהַפְסִיק בֵּין לְבוֹ לְעֲרוּתוֹ. וְאִשָּׁה אֵינָה צָרִיכָה לְזֹאת.

מעדני השלחן

ע. גודל האיסור מי שהולכת בגילוי הראש, מבואר במשנה ברורה (סימן ע"ה בבאור
הלכה סעיף ב' ד"ה מחוץ)

עא. בתולות שדרכן לילך בגילוי ראש, מותר, ודוקא כששערותיהן קלועות, אבל אם
השערות סתורות אסור (מג"א סימן ע"ה ס"ק ג'), ויש מקילין בכל ענין (מחצית
השקל סימן ע"ה ס"ק ג' ד"ה רק, מנן גיבורים שם בשלמי הגיבורים ס"ק ב', הובא
במ"ב שם ס"ק י"ב).

עב. שער של נכריות, כיון שאין מוזהרות לכסות שערן, החיי אדם (כלל ד' סעיף
ה') מסתפק אם דומים לכתולות שמותר (הובא במ"ב סימן ע"ה ס"ק י"ב), ובדרך
החיים (הלכות תפילה, ממה שצריך להרחיק, סעיף ל"ב) פשיטא ליה דמותר, אפילו
דרכן לכסות (תוספות חיים כלל ד' ס"ק י"א).

סימן ו

קצת דיני ברכות ודיני ברוך הוא וברוך שמו
ואמן וכו' י"א סעיפים

א. קדם שיברך איזו ברכה צריך הוא לדעת איזו ברכה שהוא צריך לברך, כדי שבשעה שהוא מזכיר השם יתברך שהוא עקר הברכה ידע מה שישים. ואסור לעשות שום דבר בשעה שהוא מברך, [א] ולא יברך במהירות אלא יבין פירוש המלות. וזה לשון ספר חסידים: פשהוא נוטל ידיו או שמברך על הפרות

מעדני השלחן

[א] ולא יברך במהירות, אלא יבין פירוש המלות.

א. יבין בברכות, פירוש המילות, כשיזכיר ה', יבין פירוש קריאתו באדנות, שהוא "אדון הכל", ויבין בכתיבתו ביו"ד ה"א, שהוא "היה, הוה, ויהיה" (שו"ע סימן ה' סעיף א').

ב. והביאור הגר"א (סימן ה' סעיף א') כתב דלפי עומק הדין, אין צריך לבין אלא פירוש קריאתו, דבכל מקום הולכין אחר הקריאה, אף שיש בהכתיבה סודות גדולות, לבר בקריאת שמע, שם צריך לבין ג"כ "היה הוה ויהיה" (הובא במ"ב שם ס"ק ג').

ג. במקום שנכתב ב"אדני", לכו"ע אין צריך לבין אלא שהוא אדון הכל (מ"ב סימן ה' ס"ק ג').

ד. בהזכירו "אלקים" יבין שהוא תקיף ובעל היכולת, ובעל הכחות כולם (שו"ע סימן ה' סעיף א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן פט

או על המצוות השגורות בפי כל האדם, יבון לבו לברך בשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפרות או הלחם להנות מהם וצוהו על המצוה, ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג ומוציא דברים מפיו בלא הגיון הלב. ועל דבר זה חרה אף ה' ושלח לנו ביד ישעיהו ואמר: יען פי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה. אמר הקדוש ברוך הוא לישעיהו: ראה מעשי בני כי אינם אלא לפנים, ומחזיקים בם כאדם שמחזיק ונוהג מנהג אבותיו בידו, באים בביתי ומתפללים לפני תפלות הקבועות כמנהג אבותיהם לא בלב שלם. הם מנקים את ידיהם ומברכין על גמלת ידים ובוזעין ומברכין ברפת המוציא, שותים ומברכין כמו שהדבר שגור בפיהם, אף בעת שהן מברכין אינן מתכוונו לברכני. לכן על כן חרה אפו ונשבע בשמו הגדול לאבד חכמת חכמיו היודעים אותו ומברכים אותו במנהג ולא בכונה, דכתיב בתריה: לכן הגני יוסף וגו' ואבדה חכמת חכמיו כו', לפיכך הזהירו חכמים על הדבר ואמרו עשה דברים לשם פועלם וכו' עד כאן לשונו. וראוי לאדם שירגיל את עצמו לומר את הברכות בקול רם, כי הקול מעורר את הכונה.

ב. כשהוא מברך יהא פיו נקי מן הרק וגם שאר דבר לא יהא בתוך פיו, שנאמר: ימלא פי תהלתך.

ג. [ב] אסור להוציא שם שמים לבטלה. [ג] וכל המוציא שם שמים לבטלה עובר על מצות עשה דכתיב: אַתָּה' אֱלֹהֶיךָ

מעדני השלחן

[ב] אסור להוציא שם שמים לבטלה.

ה. צריך לזהר מאוד, בדקדוק קצת תיבות, שאומר לפני השם, ולאחריו, שאם יבליע קצת מהם, יוכל להיות השם לבטלה ח"ו (מסגרת השלחן סימן ו' ס"ק ב').

ו. גם צריך לזהר באמירת השם, שיאמר נקודת כל "אות" כהוגן, דהיינו שיאמר האל"ף בחטף פתח, והדלי"ת בחולם, דלא כאותן שחוטפים הדלי"ת, ונראה כאילו אומרים אותו בשוא, והנו"ן בקמץ. ובאמירת הנו"ן ידגיש היו"ד היטב במבטא, כי היו"ד הזאת היא נח נראה, וצריך להדגישה (פמ"ג סימן ה' אשל אברהם ס"ק א', חיי אדם כלל ה' סעיף כ"ז, מסגרת השלחן סימן ו' ס"ק ב').

ז. ודע דאם אחד מאותיות אלו: מ. ש. ה. בא לפני השם, או לא יסיר האל"ף ממנו, כמו מאלקים, האלקים שהשם, או נרגש במבטא האלף, אבל אם אחת מאותיות ו. כ. ל. ב. משמשות לפני השם, אין אלף ראשונה משמשת מאומה, שמבליעו תחת שפתיו, ולא מפיק א. במבטא, והשם, כהשם, להשם, בהשם (ואמרו אמן חלק ב' ס"ק מ"א, בשם תוספת חיים, תהלים ס"ח, ט"ו, ומנחת שי תהילים קל"ה, א') ואין צריך לומר לאד' להוציא במבטא אות א'.

[ג] וכל המוציא שם שמים לבטלה, עובר על מצות עשה.

ח וז"ל חיי אדם (כלל ה' סעיף א') וכדי להלחיב אנשים, לגדול הזהירות בזה, אעתיק מעשה רב. גדול אחד אנגיד (גווע ופרחה נשמתו, רש"י פסחים דף ג' ע"א), ושמע בבית דין של מעלה, קול רעש גדול, "פנו מקום לצדיק אחד שנפטר", וקבלוהו בכבוד גדול, ונתנו לו ספר תורה בזרועו, ושאלוהו, קיימת מה שכתוב בזה, ואמר "הן", (ושאלו) קיימת מצוה ראשונה, שהיא פו"ר, לא להנאתך, אלא לשם שמים, ואמר "הן", אמרו מי מעיד כך, ובאו המלאכים שנבראו מהמצוות אשר עשה, עד אין מספר, והעידו בו, זה אומר נבראתי ממצוה זו, וכו', אח"כ הביאו לפני ארבעה טורים,

תִּירָא, וּכְתִיב אִם לֹא תִשְׁמֹר וְגו' לִירְאָה אֶת־הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד
וְהַנּוֹרָא, וְזֶהוּ מִכָּלל הִירְאָה שְׁלֹא לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי אִם
בְּדֶרֶךְ שִׁבְחָ וּבִרְכָּה, בְּמָה שֶׁהוּא מְחִיב אוֹ בְּדֶרֶךְ לְמוֹד, וְיִירָא
וְיִזְדַּעְזַעוּ אִיבָרָיו בְּשַׁעֲהָ שֶׁהוּא מְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, אֲבָל
לֹא לְהוֹצִיאוֹ חֵם וְשָׁלוֹם לְבַטְלָהּ. וְלֹא שֵׁם הַמִּיחָד בְּלִבָּד אֶלָּא כָּל
הַשְּׁמוֹת הַמִּיחָדִים לְשֵׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְלֹא לְבַד בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲסוּר
אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּכָל לִשׁוֹן אֲסוּר. וְהַמִּקְלָל אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ אֶת עַצְמוֹ
בְּשֵׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ אוֹ בְּכַנּוּי (כַּנּוּי הוּא מָה שֶׁמְשַׁבְּחִין בּוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ
הוּא, כְּמוֹ הַגָּדוֹל, הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא, הַנָּאֵמָן, הָאֲדִיר וְהַחֲזָק וְהָאֲמִיץ,
הָעֲזִיז, חַנוּן וְרַחוּם, קַנָּא, אֶרֶךְ־אֵפָיִם וְרַב־חֶסֶד) בְּכָל לִשׁוֹן חֵיב
מִלְּקוּת. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים רַב הַמוֹנֵי עִם אֵינֶם נִזְהָרִים וְאוֹמְרִים
בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֶנּוּ: גָּאֵט זָאל אִיהֶם שְׁטָרָאפִין (ה' יַעֲנִישֵׁהוּ) וְכַדּוּמָה,
וְעוֹבְרִים בָּזֶה עַל לָאוּ שֶׁל תּוֹרָה. וְאִם קָלָל בְּלֹא שֵׁם וּבְלֹא כַּנּוּי,
אוֹ שֶׁהִיתָה הַקְלָלָה בָּאָה מִכָּלל הַדְּבָרִים, כַּנּוּן שְׁאֵמֵר: אֵל יְהִי
פְּלוֹנִי בְּרוּךְ לֵה' וְכַדּוּמָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֵיב מִלְּקוּת אֲסוּרָא

מעדני השלחן

ושאלוהו, קיימת תורה שבעל פה, ואמר "הן", ומי מעיד, ובאו המלאכים, כנוכר לעיל.
אחרי זה שאלוהו, נזהרת מלהוציא שם שמים לבטלה, "וידום", חזרו ושאלו "אשתיק
ולא אמר להם, ולא מיד", והכריזו אחר עדות, ובאו גדודים מלאכים, לבושים שחורים
והעידו, זה אומר נבראתי ביום פלוני, כשהוציא אזכרות כך וכך בתפלה, בלא כוונה,
וזה אומר כך, ויקרעו שמלותם, כל הבית דין של מעלה, וגם אני קרעתי, ואמרו "טיפה
סרוחה, איך לא יראת וכו'", ונגמר דינו, או לבוא לגיהנם, או לחזור, ולבוא בגלגול,
ובחר בגיהנם מבגלגול, וסיים החיי אדם, ואיך לא ישים האדם אל לבו, להזכיר השם
ביראה, ופחד, ובכוונה.

מִיָּהָא אָפָא (חֲשֵׁן הַמִּשְׁפָּט סִימָן כ"ו). וְכֵן אָסוּר לְכַתֵּב בְּשׁוּם מִכְתָּב שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכָל לְשׁוֹן. וְרַבִּים טוֹעִים וְכוֹתְבִים שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּלְשׁוֹן אֲשֻׁכְנוֹ, אוֹ שְׂכוֹתְבִים תֵּבֶת "אֲדִיעַ" וְהוּא לְשׁוֹן צָרֶפֶת וּבְאוּרוֹ: עִם ה', וְהוּא אָסוּר גָּמוּר, כִּי לְאַחַר זְמַן יִתְגַּלְגַּל הַמִּכְתָּב בְּאַשְׁפָּה. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם עֲנִיּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַ שְׁשֵׁם שָׁמַיִם מִצִּוֵּי וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּבִזְיוֹן חֵם וְשָׁלוֹם, וְצָרִיכִין הַתְּחַכְּמוֹת וְהַתְּאֻמָּצוֹת לְבַטֵּל זֹאת (אוּרִים שָׁם). בְּשָׂבָא לֹא רַק בְּתוֹךְ פִּיּוּ יֵרֶק תִּחְלָה וְאַחֲרֵי כֵן יֵאמֹר אֵת הַשֵּׁם, וְלֹא שְׂיֵאמֹר אֵת הַשֵּׁם וְאַחֲרֵי כֵן יֵרֶק. וְכֵן בְּשִׁמְנֵשֶׁק אֵת הַסֶּפֶר, יֵרֶק תִּחְלָה וְלֹא אַחֲרֵי כֵן. בְּשִׁרְיָה לְהַזְכִּיר אֵת הַשֵּׁם יֵאמֹר תֵּבֶת "הַשֵּׁם" וְלֹא כְּמוֹ שְׁטוּעִים הַהֶמּוֹן וְאוֹמְרִים: אֲדוֹשֵׁם, כִּי אֵין זֶה דֶּרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה (טוּרֵי זָהָב סִימָן תֵּרַכ"א).

ד. וְהַ צָּרִיכִין לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ חֵם וְשָׁלוֹם בְּרָכָה לְבַטֵּלָהּ, אוֹ לְגֵרֵם לַעֲצֹמוֹ לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה. וְאִם גִּבְשָׁל וּבִרְךְ

מעדני השלחן

[ד] צָרִיכִין לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ ח"ו "בְּרָכָה לְבַטֵּלָהּ", אוֹ לְגֵרֵם לַעֲצֹמוֹ לְבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה.

ט. כָּל הַמְּבָרֵךְ בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיךְ, הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לְשׁוֹא, וְהָרִי הוּא כְּנֹשֶׁבֶע לְשׁוֹא, וְאָסוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אִמֵּן (שו"ע סִימָן רמ"ו סעיף ד').

י. בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה, הֵינּוּ שֶׁמְבָרֵךְ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, עַל דְּבָרִים שֶׁנִּפְטְרוּ כְּבָר עַל יָדֵי בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא, דּוּ הַבְּרָכָה שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ כָּלָל (מ"ב סִימָן רמ"ו ס"ק י"ח).

יא. וְאִפִּילוּ אִם עֲכָשׂוּ לֹא הִיא הַבְּרָכָה לְבַטֵּלָהּ, ג"כ הִיא כָּלָל בְּרָכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה, כִּגוֹן אִם שֶׁלַּחְנוּ עֶרְוֶה לִפְנֵי, וְדַעְתּוֹ לִילֵךְ וּלְטוֹל יָדָיו וְלֹאכּוֹל, וְלֹקַח קוֹדֶם הַנְּטִילָה,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן צנ

בְּרָכָה לְבָטְלָהּ, וְכֵן בְּעֵינֵי אַחֵר אִם נִכְשֵׁל וְהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם לְבָטְלָהּ יֹאמַר אַחֲרֶיהָ: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְאִם מִיָּד לְאַחֵר שֶׁהוֹזִיֵּר אֶת הַשֵּׁם נִזְכָּר שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ יָסִים "לְמַדְנֵי חֻקֶּיךָ" שֶׁזֶּהוּ פָּסוּק שָׁלֵם וְהָיָה כְּמוֹ לְמוֹד וְלֹא לְבָטְלָהּ. וְאִם הִתְחִיל גַּם תַּבַּת "אֱלֹהֵינוּ", וְנִזְכָּר מִיָּד לְאַחֵר שֶׁאָמַר "אֱלֹהֵי" וְלֹא גָמַר לִזְמַר "נִי", יָסִים וְיֹאמַר "יִשְׂרָאֵל אֲבִינוֹ מַעֲוֹלָם וָעֶד עוֹלָם" (שֶׁזֶּהוּ גַם כֵּן לְשׁוֹן הַפָּסוּק בְּדִבְרֵי הַיָּמִים א' כ"ט). וּמִכָּל מְקוֹם יֹאמַר גַּם בְּזֶה: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד (צ"ח בְּרָכוֹת דף ל"ח).

ה. בְּרִיךְ עַל הַיָּמִים וְשִׁמְעֵנִי שֵׁשׁ יָמִת בְּשִׁכּוּנָהּ, וְהַמְנִיחָהּ הוּא לְשִׁפְךָ הַיָּמִים שֶׁבְּשִׁכּוּנַת הַיָּמִת (כְּדִלְקָמֶן סִימָן קצ"ד) מִפְּנֵי הַסִּפָּקָה,

מעדני השלחן

ומברך על דברים שדעתו לאכלם בתוך הסעודה, ג"כ אסור, דגורם ברכה שאינה צריכה (מג"א סימן רי"א ס"ק ט', מ"ב סימן רט"ו ס"ק י"ח).

יב. ובחיי אדם (כלל מ"א סעיף ה') משמע עוד יותר, דאפילו אין דעתו לאכלם בתוך הסעודה, כיון שיכול לפטור את הדבר על ידי הסעודה, שהולך מיד לאכול, ג"כ אסור לברך קודם, דגורם ברכה שאינה צריכה, שכתב (שם) וז"ל: הא דמותר לאכול קודם המוציא, דווקא כשאין בדעתו לאכול תיכף, אבל אם השלחן ערוך, והלחם לפניו, אסור לגרום ברכה שאינה צריכה, אלא יברך "המוציא" על הלחם, ויפטור שאר דברים (כמבואר במג"א סימן רי"ט ס"ק ט').

יג. והוא הדין אם יש לפניו שני דברים, שיכול לפטורם בברכה אחת, והוא מברך על כל אחת, הוא בכלל ברכה שאינה צריכה (מ"ב סימן רט"ו בשער הציון ס"ק י"ח).

יד. וכל שכן המפסיק בין הברכה לעשייה, דגורם שתתבטל הברכה ראשונה לגמרי, בודאי אסור (מ"ב סימן רט"ו ס"ק י"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן

מִכָּל מָקוֹם בֵּינָן שֶׁבִּרְךָ יִשְׁתָּה מַעַט שְׁלֹא תִּהְיֶה בִּרְכָּתוֹ לְבַטְלָהּ. וְאֵל יִדְאָג מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה כִּי שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דְּבַר רָע (עֵין לְקַמֵּן סִימָן ק"ט סְעִיף ט'), וְלֹא־חַר יִשְׁתָּה מַעַט יִשְׁפֹּךְ הַשָּׂאֵר.

ו'. וְהֵן כָּל הַבִּרְכוֹת (חוּץ מִבִּרְכַּת הַמּוֹזֵן שְׂיִבְאָר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם בְּסִימָן מִדְּ סְעִיף יא), אִם נִסְתַּפֵּק בָּהֶם אִם אֲמָרָם אוֹ לֹא אֲמָרָם אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵּךְ.

מעדני השלחן

[ח] כָּל הַבִּרְכוֹת אִם נִסְתַּפֵּק בָּהֶם, אִם אֲמָרָם, אוֹ לֹא אֲמָרָם, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵּךְ.

מזו. והטעם שאינו חוזר ומברך, כיון שהן מדברי סופרים, וספיקא דרבנן לקולא (מ"ב סימן ר"ט ס"ק ט'), חוץ מ"ברכת המזון" מפני שהיא של תורה (שו"ע שם סעיף ג').

מזו. והנה מהמחבר (סימן ר"ט סעיף ג') משמע שסתם כהרמב"ם (הלכות ברכות פרק ח' הלכה י"ב), וסמ"ג (עשין כ"ז) שסוברין דברכה "מעין שלוש" שמברכין על "שבעת המינים" הוא מדרבנן, אבל באמת יש הרבה ראשונים, שסוברים שהוא מראורייתא, ועל כן כתבו האחרונים, דמי שאכל כדי שביעה מפירות, או תבשיל של שבעת המינים, ונסתפק לו אם בירך אחריו, יאכל עוד מאותו המין שיעור כזית (כמובן בברכה ראשונה), ויברך אחריו, ויציא עי"ז גם הספק שלו (מ"ב סימן ר"ט ס"ק י').

יז. ואם אין לו מאותו המין, יקח ממין אחר, שהוא משבעת המינים, כגון שאכל פרי עץ, יקח מיני מזונות, ויכלול בהברכה (פמ"ג סימן ר"ט מש"ז ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י').

יח. אם אכל פת הבאה בכיסנין, ונסתפק אם בירך אחריו, כתב המשנה ברורה (סימן ר"ט בשער הציון ס"ק י"ד) אם אכל מהם כדי שביעה, הוא כמו לחם גמור, וחייב לברך עליו ברכת המזון (כמבואר בשו"ע סימן קס"ח סעיף ו'), ולכאורה משמע דהוא

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלח צ"ח

ז. וְחַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם מֵאָה בְּרָכוֹת לְפָחוֹת. וְדוֹד הַמֶּלֶךְ תִּקֵּן זֹאת, רָמְזוּ לְדָבָר: וְנֵאָם הַגִּבּוֹר הֵקֵם עָלַי, עַל בְּגִימָטְרִיא

מעדני השלח

מן התורה, אם אכל כדי שביעה, כמו בשאר לחם, וסיים דהפרי מגדים (סימן קס"ח מש"ז ס"ק ו') נסתפק בזה.

י"ז. אם נסתפק לו, אם אמר ברכת התורה, הרי הן כשאר ברכות, שאין מברכין מספק (לחם הפנים על קיצור שו"ע סימן ו' סעיף ו', בשם שערי תשובה סימן מ"ז ס"ק א', ופמ"ג בפתילה להלכות ברכת השחר סימן מ"ו ד"ה והנה). אמנם המשנה ברורה כתב (סימן מ"ז ס"ק א') מאחר דהרכבה ראשונים (רמב"ן, שכחת עשין מצוה ט"ו, חינוך מצוה תל"ו, רשב"א ברכות דף מ"ח ע"ב ד"ה הא) סוברים דברכת התורה היא מן התורה, על כן אם יכול לבקש מאחר, שיוציאונו בברכת התורה, או שיכוין לכתחילה בברכת "אהבה רבה", לפטור, וללמוד תיכף לאחר התפלה מה טוב, אך אם זה לאחר התפלה, שכבר בירך "אהבה רבה", אפשר דיש להקל בזה, אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה.

[ו] חייב אדם לברך בכל יום "מאה ברכות" לפחות, ודוד המלך תיקן זאת. - ובשבת ויום טוב - שחסרים מן "מאה ברכות", משלימין במה שמכוונים לברכות השליח ציבור, בחזרות התפלות, וברכות ה"קוראים בתורה", וה"מפטירין", ועונין אחריהם "אמן", וגם ב"ברכות הנהנין".

כ. ודע דביום השבת, חסר לו י"ג ברכות מהמאה ברכות, על כן יראה להשלימם, במיני פירות ומגדים, ואם אין לו, יוצא על פי הדחק, במה שיכוין לשמוע "ברכת התורה, והמפטיר", ויענה אמן (מג"א סימן מ"ו ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק י"ד).

כ"א. לא יכניס עצמו בחשש ברכה שאינה צריכה, משום מצות "מאה ברכות" (מג"א סימן מ"ו ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק י"ד).

כ"ב. ביום הכפורים, יוצא ג"כ, בשמיעת הברכות כמו בשבת, אך ביום הכפורים, אחר כל החשבונות, חסרו לו עוד שלוש ברכות, וכתב המגן אברהם (סימן מ"ו ס"ק

ק'. וְסֶמֶךְ מִן הַתּוֹרָה: וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' וְגו', אֵל תִּקְרִי מָה אֱלֹא מֵאָה, הֵן מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁהֵן לִירְאָה אֶת ה' וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְזָכְרוֹ תָּמִיד עַל יְדֵי הַבְּרָכוֹת שֶׁמְבָרְכִין. הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה הֵן צ"ח וּכְתִיב גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה, הֲרִי ק'. וְק' בְּרָכוֹת שֶׁאֵנוּ מְבָרְכִין בְּכָל יוֹם מְגִנּוֹת עָלֵינוּ לְהַנְצִיל מֵהֶן. וּבְשֶׁבַת וַיּוֹם טוֹב וְכֵן בְּתַעֲנִית שְׁחֹסְרִים מִן מֵאָה בְּרָכוֹת, מִשְׁלִימִים בָּמָה שֶׁמְכַוְּנִים לְבְּרָכוֹת הַשְּׁלִיחַ-צָּבוֹר בַּחֲזֶרֶת הַתְּפִלוֹת, וּבְרָכוֹת הַקּוֹרְאִים בַּתּוֹרָה וְהַמְּפָטִירִין, וְעוֹנִין אַחֲרֵיהֶם אָמֵן וְגַם בְּבְרָכוֹת הַנֶּהֱנִין.

ח. [ז] כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵדָם שׂוֹמֵעַ מַחְבִּירוֹ, כְּשֶׁשׂוֹמֵעַ אוֹמְרוֹ: בְּרוּךְ

מצדני השלח

ח') דיישלימו ב"ברכת הריח" על הבשמים. אך כל זמן של הסיח דעתו מלהריח, אסור לחזור ולברך, משום ברכה שאינה צריכה. וכן יכול להשלימם בברכת "אשר יצר", אם נודמן לו. ואפשר דיוצא על פי הדחק, במה שמכוין לשמוע ברכת הש"ץ (מ"ב שם ס"ק י"ד).

[ז] כל ברכה שאדם שומע מחבירו, כששומע אומרו "ברוך אתה ה'", הוא אומר "ברוך הוא וברוך שמו", ובשגומר את הברכה, צריך לומר "אמן".

כג. כתב המשנה ברורה (סימן קכ"ד ס"ק כ"ב) ברכות שחתימתן קצר, רק כב' תיבות, כ"פוקח עורים" בברכת השחר, וכהאי גוונא ב"שמונה עשרה" בכל הברכות, מהנכון לש"ץ להזהר אז, שלא למהר כ"כ תיכף את הברכה, אלא לשהות מעט, כדי שכל העונים ישמעו איזה ברכה מסיים אח"כ, וגם יהיו יכולים לענות ה"אמן" תיכף, דאם לאו הכי, לפעמים ע"י הקול של עניית "ברוך הוא וברוך שמו" מהרבה שעונים,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן

אָתָּה ה', הוּא אוֹמֵר "בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ" [ח] וּבְשִׁגְמוֹר אֶת
הַבְּרָכָה צָרִיךְ לֵאמֹר "אֱמֵן". וּפְרוּשׁ אֱמֵן הוּא אֱמֶת. וַיְכֹן בְּלִבּוֹ:
אֱמֶת הִיא הַבְּרָכָה שֶׁבֶרֶךְ הַמְּבָרֵךְ וְאֲנִי מֵאֱמֵן בָּזָה.

מעדני השלחן

אינם יודעים איזה ברכה מסיים, וגם ענייתם הוא איננו תיכף אחר שכלה הברכה, וכל
זה יש בו חשש של אמן יתומה.

כד. אם יודע שהמברך ירוץ דברו, ובעוד שיאמר "ברוך הוא וברוך שמו", יסיים
המברך ברכתו קודם, יותר טוב שלא יענה "ברוך הוא וברוך שמו", כדי לענות
"אמן" תיכף בסיום הברכה, ולא שיאמר "ברוך הוא וברוך שמו - אמן" בבת אחת
בלי הפסק, דעניית "אמן" הוא קודם ל"ברוך הוא וברוך שמו", שהכל הולך אחר
החתום (יפה ללב חלק א' סימן קכ"ד ס"ק ה', וישר ללב סימן קכ"ד ס"ק ה', ואמרו
אמן חלק א' דף ע"ב ס"ק י"א).

כה. אבל במקום שאין החששות הנ"ל, צריך לענות "ברוך הוא וברוך שמו" (כמבואר
בשו"ע סימן קכ"ד סעיף ה'), ורמז לזה ממה שאמר הכתוב (דברים ל"ב, ג') "כי
שם ה' אקרא, הבו גודל לאלקינו", ועוד אם כשמוכירין צדיק בשר ודם צריך לברכו,
שנאמר (משלי י', ז') "זכר צדיק לברכה", צדיקו של עולם, על אחת כמה וכמה (טור
שם, מ"ב שם ס"ק כ"ב).

[ח] ובשגמור את הברכה, צריך לומר "אמן".

כו. השומע אחד מישראל, מברך אחת מכל הברכות, אע"פ שלא שמע כולה, חייב
לענות אחריו "אמן" (שו"ע סימן רמ"ו סעיף ב'), אפילו לא שמע הזכרת השם,
רק חתימת הברכה, צריך לענות "אמן" (אליה רבה שם ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ו'),
וכו"ע מודו בזה, כיון שיודע על איזה ברכה הוא עונה, צריך לענות (חיי אדם כלל ו'
סעיף א', מ"ב שם, וכמבואר ברמ"א סימן קכ"ד סעיף ח').

כז. איתא במדרש, כששומע אחד מתפלל דבר, או מברך לישראל, אפילו בלא הזכרת
השם, חייב לענות אמן, ולכן נתפשט המנהג, שעונים אמן אחר "הרחמן" בברכת
המזון (מג"א סימן רמ"ו ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ט').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן

ובברכות שיש בהם גם בן תפלה, כגון בברכות שמונה עשרה, מן אתה חונן עד המחזיר שכינתו לציון, ובברכת שים שלום, יכון באמירת אמן לשני דברים: אמת היא הברכה, ויהי רצון שיאמנו הדברים במהרה. ובקדיש שאינו אלא תפלה על העתיד, יכון רק לבקשה שיאמן הדבר במהרה.

ט. אם השומע הוא עומד במקום שאסור לו להפסיק, לא יאמר ברוך הוא וברוך שמו. וכן אם הוא שומע ברכה שגם הוא צריך לצאת בברכה זאת, שתהא נחשבת לו כאלו אמרה בעצמה, כגון ברכות השופר וברכות המגלה, לא יאמר ברוך הוא וברוך שמו, משום דזה הוי הפסק באמצע הברכות (דגול מרובה סימן קכ"ד). ולענין עניית אמן אם הוא עומד במקום שאינו רשאי להפסיק יבאר אם ירצה השם לקמן במקומו (בסימן י"ד ובסימן ט"ז).

מעדני השלחן

בח. גם אחר קטנים בני חינוך, צריך לענות "אמן" אחר ברכתו (שו"ע סימן רט"ו סעיף ג', פמ"ג סימן קכ"ד אשל אברהם ס"ק י"ד, מ"ב שם ס"ק מ"ז), כשמברכין לפטור את עצמן, אבל אם אומר את הברכה דרך לימוד, אין לענות אחריו אמן (שו"ע שם).

כט. אחר "שומה" אין לענות אמן, דלאו בר מצווה כלל (פמ"ג סימן קכ"ד אשל אברהם ס"ק י"ד, מ"ב שם ס"ק מ"ז).

ל. אחר "נשים", שברכו על מצות עשה, שהזמן גרמא, כגון לולב, רשות הוא לענות אמן (פמ"ג סימן קכ"ד אשל אברהם ס"ק י"ד, מ"ב שם ס"ק מ"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ו' השלחן צט

י. [ט] צריך להזהר מאד שיאמר תבת אמן בתקוננו, שלא יחטף האל"ף ולא יבלע הנו"ן. גם יזהר מאד שלא יענה אמן קדם ששים המברך, כל הברכה, כי זהו אמן חטופה. [י] וגם לא יאחר מלענות אמן דזהו אמן יתומה. אלא תכף בשמים המברך את

מעדני השלחן

[ט] צריך להזהר מאד, שיאמר תיבת "אמן" בתיקונו. - גם יזהר מאד, שלא יענה "אמן" קודם ששים המברך כל הברכה, כי זהו "אמן חטופה", - אלא תיכף בשמים את הברכה, יענה "אמן".

לא. ואם הש"ץ מאריך בניגון של "ואמרו אמן", יאמרו הקהל "אמן" מיד, כי הניגון הוא הפסק, ודוקא אם מאריך הרבה בניגון (מג"א סימן קכ"ד ס"ק י"ד, מ"ב שם ס"ק ל"ה), ודוקא לענין קדיש, שכבר כלה עצם הבקשה, אחר תיבת "בזמן קריב", או אחר תיבת "דאמירן בעלמא" (מ"ב שם). אבל אם הש"ץ מאריך בשאר ברכה, בסופה באיזה ניגון, לא יענה אמן, כל זמן שלא סיים את עצם התיבה של הברכה (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"ד, מ"ב שם).

[י] גם לא יאחר מלענות "אמן", דזהו אמן יתומה.

לב. ותוך כדי דיבור, כדיבור דמי (פמ"ג סימן קכ"ד אשל אברהם ס"ק י"ד, מ"ב שם ס"ק ל"ד). ושיעור תוך כדי דיבור, מחלוקת הפוסקים, יש אומרים שלושה תיבות, ויש אומרים ארבע תיבות (פמ"ג שם, מ"ב שם), וביותר מזה לא יענה כלל, דהוי בכלל אמן יתומה. ובציבור, קיי"ל דעד שכלו רוב הציבור לענות אמן, הוא עדיין בכלל הברכה, ומותר לכל אחד לענות עמהם (מ"ב שם).

לג. המשנה ברורה (סימן קכ"ד בביאור הלכה סעיף ח' ד"ה מיד) מחדש, דאם המתין, ולא ענה, עד שסיימו רוב העונים לענות, וענייתו היא בתוך כדי דיבור לענייתם, יצטרף עמהם, ולא יהיה אמן יתומה.

ק מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ז השלחן

הַבְּרָכָה יַעֲנֶה אָמֵן. [יא] וְלֹא יִגְבִּיחַ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ שְׁנֵאמַר
גִּדְּלוּ לַה' אֶתִּי וְנִרְוַמָּה שְׁמוֹ יַחֲדָיו.

יא. אֵין עוֹנִין אָמֵן עַל בְּרַכַּת עֲצָמוֹ (מִלְכָּד בְּבְרַכַּת הַמְּזוֹן לְאַחַר
בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם). וְאִפְּלוּ מִסִּים בְּרַכָּה אַחַת בְּשׁוּגָה עִם
הַשְּׁלִיחַ-צָּבוּר לֹא יַעֲנֶה. אֲכָל אִם הוּא בֶּרֶךְ בְּרַכָּה אַחֲרֵת וְסִימּוֹ
בְּשׁוּגָה, עוֹנֶה אָמֵן עַל בְּרַכַּת הַשְּׁלִיחַ-צָּבוּר. וְאִם סִים בְּרַכַּת
יִשְׁתַּבַּח אוֹ בְּרַכַּת שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְעַד, אוֹ בְּרַכַּת יְהִלְלוּךָ
שְׁלֹאֲחֵי הַלֵּל בְּשׁוּגָה עִם הַשְּׁלִיחַ-צָּבוּר, עוֹנֶה גַם כֵּן אָמֵן (כִּיּוֹן
דִּהְרַבָּה פּוֹסְקִים סְבִירֵי לְהוֹ דְּאִפְּלוּ לְאַחַר עֲצָמוֹ, עוֹנֶה בְּאֵלוֹ אָמֵן).

סימן ז

הַלְבוֹת בְּרַכּוֹת הַשְּׁחַר וְכו' ח' סְעִיפִים

א. אַחֲרֵי לַעֲסֹק בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, יֵשׁ מַחְלֶקֶת הַפּוֹסְקִים אִם הַשּׁוֹמֵעַ
יַעֲנֶה אָמֵן אוֹ לֹא. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין כָּאֵן סִיּוֹם הַבְּרַכָּה, אֲלֹא

מעדני השלחן

[יא] וְלֹא יִגְבִּיחַ קוֹלוֹ, יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים ל"ד, ד') "גִּדְּלוּ
לַה' אֶתִּי, וְנִרְוַמָּה שְׁמוֹ יַחֲדָיו".

לד. אֲבָל אִם כּוֹונָתוֹ, בְּהִרְיָמוֹ קוֹלוֹ, כְּדִי לִזְרוֹץ לְהַעֲמִיד שִׁיעָנוּ גַם הֵם, מוֹתֵר (מ"ב סימן
קכ"ד ס"ק מ"ז).

לה. וְה"ה לְעִנִּין בְּרַכּוֹ, אוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, ג"כ לֹא יִגְבִּיחַ הָעוֹנֶה יוֹתֵר מִן הַמְּבָרֵךְ (מ"ב
סימן קכ"ד ס"ק מ"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ז השלחן קא

וְהָעֶרֶב וְכו' גַּם בֵּן נִמְשָׁךְ לְמַעֲלָה, וְהַכֵּל הוּא בִּרְכָה אַחַת, וְעַל
בֵּן אֵין לְעֲנוּת אָמֵן. וַיֵּשׁ אֲמָרִים דְּכָאן הוּא סִיּוּם הַבִּרְכָּה, וְהָעֶרֶב
נָא הִיא בִּרְכָה אַחֶרֶת וְצָרִיכִין לְעֲנוּת אָמֵן. וְלִבֵּן הַמְּבָרָךְ יֵשׁ לוֹ
לֹאמֹר בִּרְכָה זֹאת בְּלִחַשׁ שְׁלֵא יִשְׁמַע חֲבֵירוֹ וַיָּבֹא לְיָדֵי סְפִיקָא.

ב. [א] בְּרַכַּת הַנוֹתֵן לְשִׁכּוֹי בִּינָה וְכו' לֹא יִבְרַךְ עַד שְׂיֵאִיר הַיּוֹם.

מעדני השלחן

[א] בְּרַכַּת "הַנוֹתֵן לְשִׁכּוֹי בִּינָה".

א. אם בירך מתחילה "שלא עשני אשה", יש אומרים (מג"א סימן מ"ו ס"ק ט',
נתיב חיים שם, חיי אדם כלל ח' סעיף ב') דשוב לא יוכל לברך "שלא עשני
גוי", ו"שלא עשני עבד", כי אשה עדיפה משתיהן, וממילא נכלל ההודאה, כי בכלל
מאתים מנה (ב"ק דף ע"ד ע"א). וכן אם בירך "שלא עשני עבד", לא יוכל לברך
"שלא עשני גוי", כי עבד עדיף מגוי, דחייב בקצת מצות (הובא במ"ב סימן מ"ו ס"ק
ט"ז). אבל הרבה אחרונים חולקין בכל זה (שו"ת מהרש"ל סימן ס"ד, ב"ח סימן מ"ו
סעיף ח', ט"ז שם ס"ק ו', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ט', הגהות רעק"א שם על
מג"א ס"ק ט' ד"ה לא, הובא בשער הציון שם ס"ק ט"ו), וכן הסכים אליה רבה
(שם ס"ק ט'), ודרך החיים (הלכות השכמת הבוקר, דיני ברכת השחר, סעיף י"ב)
דיכול לברך (מ"ב שם).

ב. אם קדם, ובירך "זוקף כפופים" קודם שבירך "מתיר אסורים", לא יברכנה (שו"ע
סימן מ"ו סעיף ה', מג"א שם ס"ק י"א, שו"ע בעל התניא שם סעיף ה', מסגרת
השלחן סימן ז' ד"ה אם), דכיון שנתן הודאה, שזוקף לגמרי, זה בכלל, דהרי "מתיר
אסורים" נתחייב מיד כשיושב (מ"ב שם ס"ק כ'), וטוב שיראה שישמע אח"כ מאחר,
ברכת "מתיר אסורים", ויכוין לצאת (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"א, מ"ב שם).

ג. אם בשעה שאמר "ברוך אתה ה'", היתה כונתו לברך "זוקף כפופים", יסיים "זוקף
כפופים", אע"ג דאז לא יוכל לברך "מתיר אסורים" (כמבואר בס"ק הקודם), ומכל
שכן בשאר ברכות, שלא יקפיד על הסדר, אלא יסיים כמו שחשב, בשעה שהזכיר את
השם (חיי אדם כלל ח' סעיף ה', מ"ב סימן מ"ו ס"ק כ').

קב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ז השלחן

ג. ברכת פוקח עורים יכול גם סומא לברך, שיש לו הנאה שאחרים מראים לו את הדרך. אם קדם וברך זוקף כפופים קדם שברך מתיר אסורים שוב לא יברך מתיר אסורים, ודבר נכלל בזוקף כפופים, שכלל וקיפת הקומה היא התרת האברים.

ד. אחר המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי אין ענין אמן, כי אין כאן סיום ברכה אלא ויהי רצון וכו' שיש גם בן לברכה זאת, וסיום הברכה הוא הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

ה. [ב] הניעור כל הלילה מברך בבקר כל ברכות השחר, חוץ מברכת על נטילת ידים שאינו מברך. וברכת אלהי נשמה והמעביר שנה [ג] וכן ברכת התורה יש ספק אם יברך או לא,

מעדני השלחן

[ב] הניעור כל הלילה, מברך בבוקר כל ברכת השחר, חוץ מברכת "על נטילת ידים" שאינו מברך, וברכת "אלקי נשמה, והמעביר שינה" (שאינו מברך).

ד. כן דעת אליה רבה (סימן מ"ו ס"ק י"ב). אבל הפרי מגדים (שם) אשל אברהם ס"ק ב', ושערי תשובה (שם ס"ק י"ב) השאירו דבריו בצ"ע. ומסיק השערי תשובה, דיראה לשמוע אלו השאר ברכות, מאחר, ויכוין לצאת (מ"ב שם ס"ק כ"ד).

[ג] וכן "ברכת התורה" יש ספק (להניעור בלילה) אם יברך או לא, ולכך יש לו להדר, לשמוע אותן מפי אחרים, ולענות "אמן".

ה. ואם לא אפשר לו, יברך בעצמו "ברכת התורה" כשיאיר היום (מסגרת השלחן סימן ז' ס"ק ג', בשם הרבה אחרונים).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ז השלחן קג

וְלִכְךָ יֵשׁ לוֹ לְהַדָּר לְשִׁמְעַת אוֹתָן מִפִּי אֲחֵרִים וְלַעֲנוֹת אָמֵן (וְעֵין לְעֵיל סִימָן ו' סְעִיף ט').

ו. כָּל בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר אִם לֹא אָמַרְם קֹדֶם שֶׁהִתְפַּלֵּל יָכוֹל לְאָמְרָם לְאַחַר הַתְּפִלָּה, חוּץ מִבְּרַכַּת עַל נְטִילַת יָדַיִם (דְּכִיּוֹן דִּישׁ אוֹמְרִים דְּנְטִילַת יָדַיִם שְׁחֲרִית נִתְקַן מִשּׁוֹם הַתְּפִלָּה אִם בֵּין לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל אֵין עוֹד מָקוֹם לְבִרְכָּה זֹאת), וְחוּץ מִבְּרַכַּת אֱלֹהֵי נְשָׁמָה (שְׁכָכָר יֵצֵא בְּבִרְכַּת מַחֲיָה מֵתִים).

מעדני השלחן

ו. כתב המשנה ברורה (סימן מ"ז ס"ק כ"ח) אם היה ניעור כל הלילה, יש אומרים (חיי אדם כלל ט' סעיף ט', בשם פר"ח סימן מ"ז סעיף י"ב, ביאור הגר"א שם סעיף י"ב ד"ה אף) דאין צריך לברך ברכת התורה. ויש אומרים (דרך החיים, הלכות השכמת הבוקר, דיני ברכת השחר, סעיף ה', בשם מג"א סימן מ"ז ס"ק י"ב, ואלה רבה שם ס"ק ט') דצריך לברך, כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכת השחר, וספק ברכות להקל, אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברכת התורה מאחר, ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות, והוא יכוין לצאת ויענה אמן, ויאמר אח"כ איזה פסוקים, כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה, וילמוד תיכף מעט, אחר שיסיים תפלתו.

ז. אם היה ישן ביום, שינת קבע על מטתו, ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה, פסק הגאון רבי עקיבא איגר (הגהות רעק"א סימן מ"ז על מג"א ס"ק י"ב) דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר ברכת התורה, ואין ברכת התורה של ערבית פוטרת, אם לא למד מיד אחר התפילה (מ"ב סימן מ"ז ס"ק כ"ח).

ח. נכון שלא להפסיק, בין ברכת התורה להלימוד, לכן נהגו לומר פרשת כהנים, סמוך לברכת התורה (שו"ע סימן מ"ז סעיף ט', שו"ע בעל התניא שם סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ז' ס"ק ג'). ואם אירע לו שהפסיק, אחר ברכת התורה, טוב שיכוין אח"כ

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ז השלחן

ז. וברכות התורה אם לא אמרן קדם התפלה נחלקו הפוסקים אם יאמרן לאחר התפלה או לא. יש אומרים דלא יאמרן משום דכבר נפטר באהבה רבה (או אהבת עולם), שיש בברכה זאת גם כן מעין ברכת התורה: ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמע ללמוד וללמד וכו', ויש אומרים דאין ברכת אהבה רבה פוטרת מברכות התורה אלא אם לומד לאחר התפלה מיד בלי הפסק, לכן לכתחלה צריכין להזהר לברך ברכת התורה קדם התפלה. ובדיעבד אם שכח לברך קדם התפלה ולמד איזה דבר מיד אחר התפלה, ואם גם זאת שכח אזי מספיקא גם כן אינו צריך לברך עוד ברכת התורה.

ח. אם קראוהו לעלות לתורה קדם שברך ברכות התורה, אם אפשר לו לברך קדם כל ברכות התורה וגם לומר לכל הפחות פסוק אחד, כגון יברכה וגו', יעשה כן ואחר כך יעלה לתורה ויברך, ואם אי אפשר לו לעשות כן, יעלה כך לתורה. וכיון שברך אשר בחר בנו וכו', לא יאמר אחר כך רק ברכת אשר קדשנו וכו' והערב נא וכו' עד לעמו ישראל, ויאמר יברכה וכו'.

מעדני השלחן

בברכת "אהבה רבה" לצאת בזה ידי חובת ברכת התורה, וילמוד מיד, תיכף אחר שיסיים תפילתו (מ"ב סימן מ"ז ס"ק י"ט).

סימן ח

דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשְׁהֲאִיר הַיּוֹם עַד לְאַחַר
שְׁתַּפְּלֵל וּבּו' ו' סְעִיפִים

א. מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר שֶׁהוּא אוֹר הַנוֹצֵץ מִן הַשָּׁמֶשׁ בַּמִּזְרָח,
בֵּינוֹן שָׂאוֹ מִתְחִיל זְמַן הַתַּפְּלָה (שָׂאם הַתַּפְּלָל אִזּוּ בְּדִיעָבֵד
יֵצֵא בְּדִלְקָמָן רִישׁ סִימָן י"ח), לְכֵן אֲסוּר לְאָדָם לְהִתְחִיל בְּמִלָּאכָה
אוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּעִסְקָיו אוֹ לֵילֵךְ בַּדֶּרֶךְ קֹדֶם שְׁתַּפְּלֵל, שְׁנֵאמַר: צִדְקָה
לִפְנֵינוּ יְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, "צִדְקָה" זוֹ תַּפְּלָה שְׁמִצְדִּיק לְבוֹרְאוֹ
וְאַחֲרֵי כֵן וַיֵּשֶׁם פְּעָמָיו לְדֶרֶךְ חֻפְצוֹ.

ב. [א] וְאֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל אוֹ לְשִׁתּוֹת, שְׁנֵאמַר: לֹא תֹאכְלוּ
עַל-הַדָּם, לֹא תֹאכְלוּ קֹדֶם שְׁתַּתְּפִּלּוּ עַל דְּמַמְכֶּם. וְכֵן
הָאוֹכֵל אוֹ שׁוֹתֵה וְאַחֲרֵי כֵן מִתְּפַלֵּל, עָלָיו הַכֶּתוּב אוֹמֵר: וְאִתִּי
הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גִּנְךָ, אֵל תִּקְרִי גִּנְךָ אֶלָּא גִּאֲדָה, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ

מעדני השלחן

[א] וְאֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל אוֹ לְשִׁתּוֹת, שְׁנֵאמַר (ויקרא י"ז, כ"ו) "לֹא
תֹאכְלוּ עַל הַדָּם", לֹא תֹאכְלוּ, קוֹדֶם שְׁתַּתְּפִּלּוּ עַל דְּמַמְכֶּם (בְּרִכּוֹת
דף י' ע"ב).

א. כְּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סִימָן פ"ט ס"ק י"א) דְּמִשְׁקָה שְׂכַר, שְׁקוּרִין בִּיעַר, וּדְאִי אֲסוּר.

קו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ח השלחן

הוא לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים. [ב] ואפילו לשמות קפה או תה עם ספר וחלב אסור, ואיש זקן וחלוש

מעדני השלחן

[ב] ואפילו לשמות קאפע, או טהע, עם צוקער וחלב, אסור.

ב. וז"ל משנה ברורה (סימן פ"ט ס"ק כ"ב) והעולם נוהגין להקל, לשמות עם צוקער, ואפשר דכוונת האחרונים, וכן הרדב"ז (חלק ד' סימן אלף ש"ט) שכתב "עם צוקער, אין לך גאווה גדולה מזו, קודם התפלה", רק אם נותן הצוקער בתוך המיידא, כדי למתקן, דוהו אסור קודם התפלה, אבל אם לוקח מעט צוקער בפיו בעת השתיה, ובלתי זה אין יכול לשמות, אין זה בכלל גאווה.

ג. היוצא מדברינו, דבנתינת הצוקער בתוך המיידא, או לאכול מיני תרגימא, בעת השתיה, כדי שלא לשמות המיידא, והקאפע, אליבא ריקנא, אין שום צד להקל בזה קודם התפלה, אם לא מי שיש לו חלישת הלב, והוא צריך זה לרפואה (מ"ב סימן פ"ט ס"ק כ"ב), כמו שכתב החיי אדם (כלל מ"ז סעיף א') דאפשר הצריך לאכול קודם התפלה, מפני חולשת הלב, מותר (הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה וכן). ומ"מ טוב שיאמר עכ"פ פרשת שמע ישראל (מ"ב שם, ובביאור הלכה שם סעיף ג' ד"ה וכן).

ד. אמנם בספר עיקרי דינים - עיקרי הד"ט (או"ח סימן א' ס"ק ו') כתב וז"ל: מותר לשמות מים, או קאווי"י קודם תפלת שחרית, בין בחול, בין בשבת, דעיקר האיסור משום גאווה, ובזה לא שייד, וכן מנהג כל ארץ ישראל, דהוי כדוגמת רפואה לגדד השינה (שו"ת הרמ"ז סימן נ"ט). ומי הקאווי"י אף בציקארו (סוכר), יש להתיר, דאל"כ אינו ראוי לשתייה, למי שאינו רגיל, וכל שכן לדעת הרופאים, ראו להשים בו מעט צוקארו (סוכר), לתקן מעט מרירות הקאווי"י (וכ"כ שם סימן י"ז ס"ק ל"א, והובא בכף החיים סימן ד' ס"ק ל"א).

ה. גם הקצות השלחן (סימן י"א סעיף ב') כתב דהעולם נוהגין לשמות עם צוקער, ויש להם על מה לסמוך (עיקרי הד"ט, או"ח סימן א' ס"ק ו', הובא בס"ק הקודם). וסיים הקצות השלחן (שם) והאידנא רבים נוהגין לתת גם מעט חלב בתוכם, ועושים

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ח השלחן קז

שאינו יכול לעמוד על נפשו עד עת יציאת הצבור מבית הכנסת, בפרט בשבתות וימים טובים שמאריכין הרבה, יותר טוב להתיר לו להתפלל שחרית בביתו בנחת ויקדש ויאכל איזה דבר (עין לקמן ע"ז סעיף ט"ו), ואחר כך ילך לבית הכנסת ויבין לבו עם הצבור בתפלת שחרית ויתפלל אחר כך עמהם מוסף, ולא שישתה קפה עם ספר וכדומה בלא קבלת על מלכות שמים תחלה (באר היטב סימן פ"ט בשם לקט הקמח). אך לצורך רפואה מתר לאכל ולשתות קדם התפלה שאין בזה משום גאות. וכן אם אין בו יכולת לבין דעתו בתפלה בלי אכילה ושתיה, אם ירצה יכול לאכל ולשתות קדם התפלה.

ג. יש אומרים שאפלו אם קם בחצות הלילה אסור לו לטעם קדם שיתפלל, וכן נכון להחמיר. אך אם חלש לבו מתר לו לאכל ולשתות איזה דבר לחזק גופו לתורה.

מעדני השלחן

כן משום ישוב הדעת, והתחזקות הלב לתפלה, ומי שאפשר לו בלא זה, יש לו להחמיר (עכ"ד קצות השלחן).

ו. וכן כתב להדיא בדעת תורה (סימן פ"ט סעיף ג') וז"ל: ונראה לי דהאידינא, שכל העולם שותים עם צוקער, וכמעט אי אפשר להם לשתות בלא זה, וכן קאווע עם חלב, שוב ליכא חשש גאווה, זולת כששותה בכלי כסף הערוכים לזה, כדרך העשירים, המתנהגים בגדלות (עכ"ל).

ז. וכן כתב ערוך השלחן (שם סעיף כ"ג) וז"ל: והעולם נוהגים היתר גם בחלב, לפי שאינו בא אלא להטעים המים, וגם קאו"א מותר לשתות, אע"ג דנראה דקאו"א משביע, מכל מקום כתבו הפוסקים דמותר.

ד. מים וכן תה או קפה בלא סכר ובלא חלב, מתר לשותות קדם התפלה אף לאחר שעלה עמוד השחר, כי אין באלו משום גאות. ואפלו בשבת ויום טוב שחייב בקדוש מתר לשותות דברים אלו קדם התפלה ואין הקדוש מעכבו, כיון שקדם התפלה עדין לא הגיע זמן קדוש, דאין קדוש אלא במקום סעודה דהינו סמוך לאכילה, והרי אי אפשר לו לאכל קדם תפלת השחר.

ה. ג] אסור להקדים לפתח חבירו לקבל פניו וליתן לו שלום ואפלו לומר לו: צפרא דמרא טב (בקר טוב), שנאמר: חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, כלומר במה חשבתו לזה שהקדמת כבודו לכבודי. [ד] ואם פגעו

מעדני השלחן

[ג] אסור להקדים לפתח חבירו, לקבל פניו, וליתן לו שלום.

ח. והוא הדין אם היה אביו, או רבו (מ"ב סימן פ"ט ס"ק י').

ט. וכן אם הולך בבית הכנסת ממקום הקבוע לו, למקום חבירו ליתן לו שלום, הוי נמי כמו לפתח חבירו (פמ"ג סימן פ"ט אשל אברהם ס"ק ז', דרך החיים, הלכות תפילה, דברים האסורים קודם התפלה, סעיף א', וכן מצדד עולת תמיד סימן פ"ט ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק ט').

[ד] ואם פגעו דרך מקרה, מצד הדין, מותר ליתן לו "שלום", אך נכון לשנות בלשוננו, כדי שיתן לב, שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים, עד שיתפלל.

י. זו"ל השו"ע (סימן פ"ט סעיף ב') ויש אומרים שאפילו במוצא חבירו בשוק, לא יאמר לו, אלא "צפרא דמרי טב", כדי שיתן לב, שהוא אסור להתעכב בדברים

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ח השלחן קט

דָּרֵךְ מִקְרָה מֵצֵד הַדִּין מִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם. אֵךְ נִכּוֹן לְשִׁנּוֹת
בְּלִשׁוֹנוֹ כְּדֵי שְׂיִתֵּן לֵב שֶׁהוּא אֲסוּר לְהִתְעַפֵּב בְּדְבָרִים אֲחֵרִים
עַד שְׂיִתְפַּלֵּל.

ו. אֲפִלּוּ לְלַמֵּד אֲסוּר לוֹ לְהִתְחִיל מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר. אֵךְ מִי
שֶׁהוּא רָגִיל לִילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵין לְחוּשׁ שְׂיַעֲבֹר הַזְּמַן מִתֵּר
לוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהוּא לוֹמֵד עִם אֲחֵרִים וְאֵם לֹא יִלְמְדוּ עִתָּה יִתְבַּטְּלוּ
מִלְמוּדָם מִתֵּר לְלַמֵּד עִמָּהֶם, כִּי זְכוּת הַרְבִּים דְּבָר גָּדוֹל הוּא.
וּבְלִבְד שְׂיִשְׁגִּיחוּ שְׁלֹא לְעֹבֵר זְמַן הַתְּפִלָּה.

מעדני השלחן

אחרים כלל, עד שיתפלל (עכ"ל). והם דברי הראב"ד (הובא בחידושי הרשב"א ברכות
דף י"ד ע"א ד"ה אמר, ובב"י שם).

יא. כתב מחצית השקל (סימן פ"ט סעיף ב' ד"ה בש"ע) נסתפקתי דבימיהם (בזמן
הראב"ד, שהוא מקור דין זה, כמבואר בס"ק הקודם), שהיה מנהגן ליתן שלום,
ואם כן כשאומר "צפרא דמרי טב" הוי שינוי, ועל ידי זה יזכור, משא"כ בזמן הזה,
דדרך כל אחד לומר "צפרא דמרי טב" ולא ליתן שלום, אם כן אין בזה שינוי, וא"כ
אפשר דלהראב"ד (הובא בחידושי הרשב"א ברכות דף י"ד ע"א ד"ה אמר) בזמן הזה
אין לומר "צפרא דמרי טב".

יב. אם התחיל הברכות, אין לחוש כל כך, ומותר ליתן שלום (פמ"ג סימן פ"ט מש"ז
ס"ק ב', דרך החיים, הלכות תפילה, דברים האסורים קודם התפלה, סעיף ב',
מ"ב סימן פ"ט ס"ק ט"ז) בכהאי גוונא, שפגעו דרך אקראי.

יג. ודע דכל זה הוא רק לפתוח לומר לחבירו שלום, אבל כשחבירו שואל בשלומו,
מותר להשיב בכל ענין (דרך החיים, הלכות תפילה, דברים האסורים קודם
התפלה, סעיף א', מ"ב סימן פ"ט ס"ק ט"ז). וכל שכן מי שכבר התפלל, דמותר
להשכים לפתחו של חבירו, שלא התפלל, ליתן לו שלום, אע"פ שיצטרך להשיבו (מ"ב
שם, ובשער הציון ס"ק כ"ג).

סימן ט

הלכות ציצית ובו כ"א סעיפים

א. [א] גדולה מצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כלן, שנאמר: וראיתם אותו וזכרתם את כל-מצות

מעדני השלחן

[א] גדולה מצות ציצית, שהרי הכתוב שקלה, ותלה בה, כל המצוות כולן, שנאמר (במדבר ט"ו, ל"ט) "וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ה'".

א. טוב להסתכל בציצית, בשעת עמיפה, כשמברך עליהם (שו"ע סימן כ"ד סעיף ג'), שנאמר (במדבר ט"ו, ל"ט) "וראיתם אותו, וזכרתם", ראה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביא לידי עשיה (גמ' מנחות דף מ"ג ע"ב, שו"ע בעל התניא סימן כ"ד סעיף ה', מ"ב שם ס"ק ו').

ב. עיקר מצות "טלית קטן", ללבושו על בגדיו, כדי שתמיד יראהו, וזכור המצוות (שו"ע סימן ח' סעיף י"א), כמו שכתוב (במדבר ט"ו, ל"ט), "וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ה'" (מ"ב שם ס"ק כ"ו).

ג. וז"ל משנה ברורה (סימן ח' ס"ק כ"ה) ובכתבים (פרי עין חיים שער הציצית פרק א') איתא, דטלית קטן יהיה תחת בגדיו. וכתב המגן אברהם (סימן ח' ס"ק י"ג) דעכ"פ צריך שיהיו הציצית מבחוץ, ולא כאינך שתוחבין אותן בהכנפות.

ד. אך האנשים שהולכים בין העכו"ם, יוצאין בזה. אך בשעת ברכה, יהיה מגולין, לפחות כדי הילוך ארבע אמות (מ"ב סימן ח' ס"ק כ"ה).

ה. כתב המשנה ברורה (סימן ח' ס"ק כ"ו) אותן האנשים המשימין הציצית בהמכנסים שלהם, לא די ממה שמעלימין עיניהם, ממאי דכתיב (במדבר ט"ו, ל"ט) "וראיתם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קיא

ה', ציצית בגימטריא ת"ר (עין טור) ח' חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג. [ב] לכן צריך כל איש להיות נזהר שיהיה לו טלית-קטן

מעדני השלחן

אותו, וזכרתם את כל מצות ה'", עוד מבזין הן את מצות השי"ת, ועתידין הן ליתן את הדין. ומה שאומרים שהולכין בין הנכרים, לזה היה די, ששימו הציצית בתוך הכנף, ואילו היה להם איזה דורן, ממלך בשר ודם, שחקוק עליו שם המלך, כמה היו מתקשטין בו, לפני האנשים תמיד, וקל וחומר בציצית, שמרמוז על שם "מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא" (כמבואר בשו"ע סימן כ"ד סעיף ה'), כמה מתכבד האדם הנושא שמו עליו.

ו. ואמרו חז"ל (מנחות דף מ"ג ע"ב) הזהיר במצות ציצית, זוכה ורואה פני השכינה. ומשמע מן הכתובים, דהיהודים שישארו לעת קץ, יהיו מצויינים במצוה זו, כדרכיב (זכריה ח', כ"ג) "ובאו עשרה אנשים, מכל לשונות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי", ואמרו חז"ל (שבת דף ל"ב ע"ב) על זה, כל הזהיר במצות ציצית, זוכה ומשמשין לו "שני אלפים ושמונה מאות עבדים" (מ"ב סימן ח' ס"ק כ"ו).

ז. אסור ליכנס בציצית מגולין בבית הקברות (שו"ע סימן כ"ג סעיף א'), או בארבע אמות של מת (שו"ע שם סעיף ג'), דהוי כלועג לרש (משלי י"ז ה'). שו"ע שם סעיף א'). ואפילו בקבר של קטן, יש להחמיר משום "לועג לרש", דשמא נשמת אדם גדול הוא (אליה רבה שם ס"ק ג', פמ"ג שם, אשל אברהם ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ה'). אבל בקבר אשה, דבחייה ג"כ פטורה, ליכא משום "לועג לרש" (פמ"ג שם, מ"ב שם).

[ב] לכן צריך כל איש, להיות נזהר, שיהיה לו טלית קטן, שיהא מלוכש בו כל היום.

ח. קטן היודע להתעטף, אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו (שו"ע סימן י"ז סעיף ג'). והשערי תשובה (שם ס"ק ד') הביא דברי אליה רבה (שם ס"ק ג') בשם ספרי יראים, להלביש לקטן טלית קטן, כשיודע לדבר, ולפחות מחוייב להלבישו, כשיגיע לבן ג' שנים, וסימן (דברים כ', י"ט) "כי האדם עץ השדה", כמו להעין, הוא שלוש שנים ערלה.

מַעֲדָנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרֶךְ סִימָן ט הַשְׁלָחַן קיב

שִׁיחָא מְלָכָשׁ בָּהּ כָּל הַיּוֹם. [ג] וַיְהִיָּה שֶׁל צֶמֶר רַחֲלִים לָבָן וּגְדוּלָּה כְּשִׁעוֹר, דְּהֵינּוּ ג' רַבְעֵי אִמָּה בְּאֹרֶךְ וַחֲצֵי אִמָּה בְּרֹחַב. וַיֵּשׁ אֲמֹרִים אִמָּה עַל אִמָּה. וְאוֹתָן שְׁעוֹשִׁין אֶת הַטְּלִית־קָמֶן תְּפוּרָה מִן הַצִּדָּדִין, צְרִיכִין לְהַזְהִיר שִׁיחָיָה מִן כָּל צַד פְּתוּחָה רַב הַנֶּרְאָה לַעֲיָנִים, וְאַפְלוּ עַל יְדֵי קָרְסִים לֹא תִחַבֵּר. [ד] גַּם יֵהָא כָּל אָדָם

מַעֲדָנֵי הַשְׁלָחַן

ט. וְשִׁיעוֹר הַ"טְלִית" לְקָמֶן, כְּתֹב הַפִּמָּ"ג (סִימָן ט"ז מִשׁ"ז ס"ק א') וּדְרֹךְ הַחַיִּים (הַלְכוֹת צִיצִית, דִּין שִׁיעוֹר הַטְלִית, סְעִיף א') שֶׁהוּא כְּדִי לְהַתְעַמֵּף בּוֹ, רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ שֶׁלּוֹ, וּמִשְׁעָרָיו, בְּקָמֶן עֲצָמוֹ שֶׁמִּתְעַמֵּף בּוֹ, לְפִי גְדָלוֹ, וּלְפִי קָמְנוֹ, וְאִם יֵשׁ בּוֹ זֶה הַשִּׁיעוֹר, אִזּוֹ צָרִיךְ אֲבִיו לְהַטִּיל בּוֹ צִיצִית, וּלְכַרֵּךְ עִמּוֹ, וְאִם אֵין בּוֹ זֶה הַשִּׁיעוֹר, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו (מ"ב סִימָן י"ז ס"ק ט')

[ג] וַיְהִיָּה שֶׁל צֶמֶר רַחֲלִים, לָבָן, וּגְדוּלָּה כְּשִׁיעוֹר, דְּהֵינּוּ ג' רַבְעֵי אִמָּה בְּאֹרֶךְ, וַחֲצֵי אִמָּה בְּרֹחַב.

י. לֹא יִפְחוֹת מִשְׁלוּשָׁה רַבְעֵי אִמָּה, בְּאֹרֶךְ בְּכָל צַד, דְּאִי לֹא הֵכִי, יֵשׁ בּוֹ חֲשֵׁשׁ בְּרַכָּה לְבַטְלָהּ, כִּי כְּתוּב הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁמִּדְּדוֹ, וְנִמְצָא שִׁיעוֹר רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ שֶׁל קָמֶן, בֵּן ט' שָׁנָה, הוּא אִמָּה וַחֲצֵי (אַרְצוֹת הַחַיִּים סִימָן ט"ז לֵב הָאָרֶץ סְעִיף א', מ"ב שֵׁם ס"ק ד', שַׁעַר הַצִּיּוֹן שֵׁם ס"ק ח', בִּיאוֹר הַלְכָה שֵׁם סְעִיף א' ד"ה לְשׁוֹק).

יא. יַעֲשֶׂה הַכְּתָפִים שֶׁל הַטְּלִית קָמֶן רַחֲבִים, כְּדִי שִׁיחָיו נִיכְרִים, וַיְהִיָּה עָלֵיהֶם תּוֹרֵת בְּגָד, וְלֹא שֵׁם רְצוּעוֹת (שׁו"ת מַהְרִי"ל הַחֲדָשׁוֹת סִימָן ד', לְפִי בִיאוֹר מַחֲצִית הַשְּׁקָל סִימָן ט"ז סְעִיף א' ד"ה דְּלֹא, מ"ב שֵׁם ס"ק א').

[ד] גַּם יֵהָא כָּל אָדָם נֹזֶהר, שִׁיחָיָה לוֹ "טְלִית גְּדוּלָּה" בְּצִיצִית שִׁיתְעַמֵּף בּוֹ בְּשַׁעַת תְּפִילָּה.

יב. נִכּוֹן שִׁיכְסָה רֹאשׁוֹ בַּטְּלִית (שׁו"ע סִימָן ח' סְעִיף ב'), שְׂכִיסוֹי זֶה מְכַנִּיעַ לֵב הָאָדָם, וּמְבִיאוֹ לִידֵי יִרְאַת שָׁמַיִם (ב"י שֵׁם סְעִיף ב' ד"ה וּמְכַסֶּה רֹאשׁוֹ, ב"ח שֵׁם סְעִיף

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן ק"ג

נוהר שיהיה לו מלית גדול בציצית שיתעטף בה בשעת תפלה. [ה] ויהדר שיהיה לו מלית נאה. וכן כל המצוות צריך לעשותן בהדרגה בכל מה דאפשר, דכתיב: זה אלי ואנוהו, ודרשינן התנאה לפניו במצוות. [ו] וידקדק לקנות ציצית מאיש נאמן

מעדני השלחן

ה', מ"ב שם ס"ק ד'. ונכון שלא יסיר הכובע הקטן שעל ראשו, בעת התפלה, אף שהוא מכסה ראשו בהמלית (מ"ז שם ס"ק ג', מ"ב שם).

יג. האריז"ל היה מכסה המלית, על התפילין של ראש (שער הכוונות דרושי ציצית דרוש ו', מ"ב סימן ח' ס"ק ד'), ועכ"פ לא יכסה לגמרי (מ"ב שם, וכמבואר בשו"ע סימן כ"ז סעיף י"א).

[ה] ויהדר שיהיה לו מלית נאה.

יד. מצוה לעשות מלית נאה, וציצית נאה, והוא הדין כל המצוות, צריך לעשות בהידור, בכל מה דאפשר, כמבואר בגמ' (שבת דף קל"ג ע"ב) שנאמר (שמות ט"ו, ב') "זה קלי ואנוהו", התנאה לפניו במצוות (שו"ע בעל התניא סימן כ"ד סעיף ג').

טז. קנה מלית, ועשה בו ציצית, מברך שהחיינו (שו"ע סימן כ"ב סעיף א'). ואם לא בירך בשעת עשיה, מברך בשעת עימוף ראשון (רמ"א שם).

טז. יש אומרים "שהחיינו" תחילה, ואח"כ "להתעטף" (מג"א סימן כ"ב ס"ק א', מחצית השקל שם ד"ה מברך, ב"ח שם סעיף א', עולת תמיד שם ס"ק ב', תוספות חיים כלל י"ב ס"ק ט'). ויש אומרים תחילה "ברכת ציצית", ואח"כ "שהחיינו" (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק א', שערי תשובה שם ס"ק ב', דרך החיים, הלכות ציצית, דין לקיחת מלית מעכו"ם, סעיף ז', תוספות חיים שם), וכן פסק המשנה ברורה (סימן כ"ב ס"ק ג').

[ו] וידקדק לקנות ציצית, מאיש נאמן, שיהיה בטוח שנעשו בטויה ובשזירה, בפירוש לשמן וכמצוותן.

יז. בשעה שתוחב את הציצית בכנף, יאמר שתולה כל אלה הציצית "לשם מצות ציצית" (מ"ב סימן י"ד ס"ק ח').

קיד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

שִׁיהִיָּה בְּטוֹחַ שְׁנַעְשׂוּ בְּטוֹיָה וּבְשׂוֹרָה בְּפִרוּשׁ לְשִׁמָּה וּכְמִצּוֹתָן.
וְיִהְיוּ אֲרָכוֹת פְּשְׁעוֹר.

ב. מִי שָׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ אֶלָּא בְּמִלִּית שֶׁל פִּשְׁתָּן, שָׂאִי אֶפְשָׁר
לַעֲשׂוֹת בָּהּ צִיצִית שֶׁל צָמֵר מְשׁוּם אֶסּוּר שְׁעִטָּנָה, יֵשׁ מִי

מעדני השלחן

יח. גם אם לא אמר, רק חשב במחשבתו "לשמה", יכול לברך עליו (מ"ב סימן י"ד
בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה בלא כוונה).

יט. וכן אם הכונה "לשמה" לא היה רק בתליית ציצית ראשונה, והשאר הטיל בסתמא,
מכל מקום יכול לברך עליו, דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה
(מ"ב סימן י"ד בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה בלא כוונה).

כ. אם לא חשב "לשמה" בשעת תחיבת הציצית, ואי אפשר לו כעת להתירם, ולחזור
וליתנם בבגד לשמה, לא יברך עליו (שו"ע סימן י"ד סעיף ב', מ"ב שם ס"ק ח').

כא. גם ה"אשה" כשרה לעשות (שו"ע סימן י"ד סעיף א'), היינו להטיל בבגד (מ"ב
שם ס"ק א'). ויש מחמירין להצריך "אנשים" שיעשו אותן, וטוב לעשות כן
לכתחילה (רמ"א שם), אבל בדיעבד, נאמנת ה"אשה" לומר, שהטילה לשם ציצית
(מ"ב שם ס"ק ה'). ודוקא התליה בבגד, אבל הטוייה, והשזירה, מותר ע"י נשים (לבוש
התכלת שם סעיף א', עולת תמיד שם ס"ק ג', דברי חמודות על הרא"ש הלכות
קטנות הלכות ציצית ס"ק ל"ו, ט"ז סימן י"ד ס"ק א', אליה רבה שם ס"ק ג', ביאור
הגר"א שם סעיף א', מ"ב שם ס"ק ג').

כב. וכן ראוי ונכון, שלא לעשות לכתחילה הטלת הציצית בבגד של גדול, ע"י קטן
פחות מ"ג שנים. אבל אם הוא בן י"ג שנים ויום אחד, אף שלא הביא ב' שערות,
אפילו לכתחילה, אין להחמיר (מ"ב סימן י"ד ס"ק ד'). והארצות החיים (שם לב הארץ
סעיף א') מיקל אפילו לכתחילה ע"י קטן (מ"ב שם). וכל זה דווקא בגדול עומד על
גבו, המלמדו לעשות לשמה, אבל בלאו הכי, אפילו כבר הטילם בבגד, צריך להתירם
ולחזור וליתנם (מ"ב שם).

כג. נסתפקתי, אם יש לקמן נאמנות לומר "שהטילן לשמה".

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קטו

שאומר דיעשה בנפות של עור ובהן ציצית של צמר. ויש חולקין עליו שלא לעשות כן (ע' שערי תשובה סוף סימן ט').

ג. הנקב שמכניסין בו את הציצה לא יהא רחוק משפת הבגד הן בארך הן ברחב יותר מן שלשה אגודלין (יש אומרים דאגודלין אלו מודדין במקום הקצר שבאגודל דהינו בראשו. ונכון להחמיר בן, עין שע"ת), כי למעלה משלשה אגודלין לא מקרי בגד אלא בגד. ואם עשה את הנקב למעלה משלשה אגודלין, אף על פי שבשקושר את הציצה מושך את הקשר ומקמיט מן הטלית עד שבא הנקב למטה, מכל מקום פסולה. ואם לאחר שתלה את הציצה בנקב שהוא למעלה מן השעור חתך בנקב כדי שתתלה הציצה למטה מג', פסולה משום תעשה ולא מן העשוי (כדלקמן סעיף ו'). וגם לא יהא הנקב קרוב לשפת הבגד בין בארך בין ברחב, פחות מכשעור שיש מן הקשר האמצעי של אגודל עד סוף הצפרן, כי למטה מזה גם כן לא מקרי בגד אלא תחת הבגד, ואם היה הנקב רחוק כשעור אלא שעל ידי משיכת הקשר נקמטה שפת הטלית ואין בה כשעור, מכל מקום כשרה. והחוטין שהן בשפת הטלית ואינן ארוגין יש ספק אם נמדדין לשעור זה או לא, על כן צריכין לחתכם משם קדם קשירת הציצית (עין לקמן סעיף ו'). בטלית קטן נוהגין קצת לעשות שני נקבים זה אצל זה כמו צירי, ומכניסין בשניהם את הציציות והן תלויות על הטלית מבחוץ.

ד. אם בשעת קשירת הציציות היה הנקב רחוק בשעור, ואחר כך נקרע קצת הנקב או שפת הטלית, עד שהציצה היא בפחות משעור הרחוק מהקצה, לא נפסלה בכך, כי לא הקפידה התורה שלא תהא הציצה תחת הכנף, אלא בשעת עשייה, שנאמר: ועשו להם ציצת על-כנפי בגדיהם וגו'. ומכל מקום, לכתחלה טוב לעשות אמרה סביב הנקב (ועין לקמן סעיף י"ז), וכן בשפת הטלית שלא יפחת משעור קשר אגודל.

ה. נוהגין לעשות בציצית חמשה קשרים כפולים שיש ביניהם ארבע חליות, דהיינו שמכנים את ארבעת החוטין בתוך הנקב וקושרן בשני קשרים, וכורך בחוט הארוך הנקרא שמש שבע פריכות וחזור וקושר שני קשרים, ושוב כורך שמונה פריכות וקושר שני קשרים, וכורך שלש עשרה פריכות וקושר שני קשרים, וכורך שלש עשרה פריכות וקושר שני קשרים. ומהיות כי נוי ציצית הוא שתהיינה כל החליות שוות בארךן, לכן בחליה הראשונה שהפריכות מועטות ירחיקן זו מזו, ובחליה שניה יקריבן קצת יותר וכן בשלישית וברביעית. [ז] ושעור כל

מעדני השלחן

[ז] ושיעור כל אורך "הציצה", דהיינו מן הקשר הראשון, עד קצה החוטין, צריך להיות לכל הפחות, י"ב אגודלין.

כד. יכול לקשור שני חוטין, ולעשותן חוט אחד, שיהיה ארוך כשיעור, ולהטילו בבגד, במקום חוט אחד, אבל לאחר שנפסל הציצה, לא מהני קשירה, משום "תעשה ולא מן העשוי" (ט"ז סימן י"ב ס"ק ב', מג"א סימן ט"ו ס"ק א', שו"ע בעל התניא

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קיז

אָרְךְ הַצִּיצָה דִּהְיָנוּ מִן הַקָּשֶׁר הָרִאשׁוֹן עַד קֶצֶה הַחוּטִין, צָרִיךְ לִהְיוֹת לְכָל הַפְּחוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר אֶגוּדָלִין. וְהַנּוֹי הוּא שְׁתֵּהִינָה כָּל הַחֲלִיּוֹת בְּיַחַד שְׁלִישׁ וְהַחוּטִין הַתְּלוּיִין שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, עַל כֵּן יִדְקָדֵק שְׁתֵּהֵא כָּל חֲלִיָּה בְּרֹחַב אֶגוּדָל, וְתִהְיֶינָה כָּל הַחֲלִיּוֹת אֲרֻבָּעָה אֶגוּדָלִין וְהַחוּטִין הַתְּלוּיִין שְׁמוֹנָה אֶגוּדָלִין. וְאִם הֵם אֲרָפִים יוֹתֵר, יַעֲשֶׂה הַחֲלִיּוֹת גַּם כֵּן קֶצֶת אֲרָפוֹת יוֹתֵר. טוֹב לְדַקְדֵּק לַעֲשׂוֹת כָּל

מעדני השלחן

שם סעיף ב', ג', דרך החיים, הלכות ציצית, דיני חוטי הציצית, סעיף ח', מסגרת השלחן סימן ט' ס"ק ו').

כח. והמשנה ברורה (סימן י"ב ס"ק ז') מבארו באריכות, בשם האחרונים (מ"ז שם ס"ק ג', אליה רבה שם ס"ק א', פמ"ג שם מש"ז ס"ק ג', דרך החיים, הלכות ציצית, דיני חוטי הציצית, סעיף ח'), וז"ל: אם מתחילה קודם שעשה הציצית מהחוטין, נפסקו החוטין, וקשרן בקשר קיימא, ואחר כך עשה מהם ציצית, כשר, דקשירה הוי חיבור גמור, וכן לאחר שנעשה בהכשר, דהיינו אם נפסק ראש אחד, לאחר הטלת הציצית בהבגד, אף אם לא נשתייר בו כדי עניבה, מהני לקשרו עתה, ואף אם יפסק אח"כ, ראש השני מאותו החוט, יהיה כשר, כיון שבעת הקשירה, היה הציצית כשר (מ"ב שם).

כו. אבל אם נתקצרו, באופן שנפסלו הציצית על ידי זה, כגון שנפסקו שני ראשין, ולא נשתיירו כדי עניבה, או שנפסק החוט, במקום הנקב, לא מהני מה שחזר אח"כ, וקשרו לאחר הכריכה וקשירה, של חוליא ראשונה, דזהו בכלל "תעשה ולא מן העשוי" בפסול (מ"ב סימן י"ב ס"ק ז').

כז. וכל שכן אם היה החוט קצר משיעורו, בתחילתו בשעת עשיה, בודאי לא מהני, מה שחזר אחר כך, וקשרו לאחר הכריכה והקשירה, של חוליא ראשונה, דזהו ממש "תעשה ולא מן העשוי" (מ"ב סימן י"ב ס"ק ז').

הקשרים בארבעת החוטין שמצד זה, שיהא כל חוט חלוק חציו לכאן וחציו לכאן (ע"ן לקמן סעיף י"ג).

ו. אם לא פסק את החוטין זה מזה, אלא שלקח חוט אחד ארך מאד וכפלו לארבעה וכך הכניסם בתוך הנקב וקשרם, ואחר כך פסקן פסול, משום דכתיב: גדלים תעשה-לך ודרשינן, תעשה ולא מן העשוי, פרוש דבעינן שתהיינה הציציות בשעת עשייתן על הבגד כהלכה, ולא שיהיו נעשים בפסול ואחר כך תכשרנה על ידי מעשה, שנמצאו עשויים כראוי דזהו פסול. וכן אם היתה הציצה עשויה בתקונה על בגד אחר ונקרע הבגד ורוצה לתת את הציצה כך בבגד אחר או אפלו בבגד הזה, כגון שנפסקה הטלית מן הנקב עד סופו ונפלה הציצה ורוצה להחזירה למקומה ולתפר את הטלית עד הנקב, זהו גם כן פסול משום תעשה ולא מן העשוי. וכן אם קשר את הציציות בשעה שהיתה טלית זו פטורה מציציות, כגון שהיה רבה תפור (ע"ן לעיל סעיף א'), ואחר כך התיר מן התפירות עד שרבה פתוח וחיב בציצית, אם תשארה הציציות כמו שהן גם כן פסולות משום תעשה ולא מן העשוי, אלא צריך להתיר את הציציות ולחזור ולקשרן כהלכה. וכן כל ביצא בזה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קיט

ז. [ח] קדם שיתעטף בטלית יבדק את הציציות אם הן כשרות. וצריך לבדק גם את החוטין שהן בתוך הנקב ואת הפריכות, וגם יפריד את החוטין שלא יהיו מהדקין זה בזה. ואם נשתהה לבא לבית הכנסת, שבעוד שיפריד את הציציות ויבדקן יתבטל מלהתפלל עם הצבור, אינו צריך לבדקן ולהפרידן.

ח. כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן, פרוש קדם העשיה ולאחר הברכה תכף ומיד צריך לעשות את המצוה בלא הפסק. לכן אוזחו את הטלית בשתי ידיו ויבנו שצונו הקדוש ברוך הוא להתעטף בציצית כדי שנוזכר את כל מצוותיו לעשותם, שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה',

מעדני השלחן

[ח] קודם שיתעטף ב"טלית", יבדוק את הציציות, אם הן כשרות. - ואם נשתהה לבוא לבית הכנסת, שבעוד שיפריד את הציציות ויבדקן, יתבטל מלהתפלל עם הצבור, אינו צריך לבדקן ולהפרידן.

בח. וכן אם קראוהו לעלות לתורה, יכול ללבוש טליתו, בלי בדיקה (מ"ב סימן ח' ס"ק כ"ב). כט. ודוקא שידע שהיו החוטין שלמים אתמול, או אפשר ללבושם, באופנים אלו, בלי בדיקה (מג"א סימן ח' ס"ק י"א, מ"ב שם ס"ק כ"ב), ומכל מקום נכון לעיין קצת מאי דאפשר (חיי אדם כלל י"ב סעיף א', מ"ב שם).

ל. אם שאל מאחר טליתו לעלות לתורה, דמנהיגו שלא לברך עליו (הגהות רעק"א סימן ח' על ט"ז ס"ק ח', דרך החיים, הלכות ציצית, דיני טלית שאולה, סעיף ג', מ"ב סימן ח' בביאור הלכה סעיף ט' ד"ה קודם), אין צריך לבדוק כלל (מ"ב שם ס"ק כ"ב). לא. אם בדק הטלית, כשהסיר אותו מעליו, והניח בכיס שלו, אין צריך לחזור ולבדוקו למחר, כשמתעטף בו (מ"ב סימן ח' ס"ק כ"ב).

קב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

טו] ויברך מעמד להתעטף בציצית (הבי"ת בפתח) ויעטף מיד את ראשו עד למטה מפיו, ואחר כך יעלה הכנפות על צוארו ויתעטף פעמיים הישמעלים ויעמד כך כדי הלוח ארבע אמות ויאמר הפסוקים: מה יקר וגו', ואחר כך יכול להסירה מעל ראשו. ונכון להזהר שלא לגרר את הציציות על הארץ משום בזוי מצוה, לכן יגביהן ויכול לתחבן תוך החגורה.

טז. אין מברכין על הציציות אלא ביום ולא בלילה.

מעדני השלחן

[ט] ויברך מעומד להתעטף בציצית, ויעטף מיד את ראשו, עד למטה מפיו. לב. העטיפה והברכה, שתיהן בעמידה (ב"י סימן ח' סעיף א', פמ"ג שם מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), "העטיפה" משום דכתיב (במדבר ט"ו, ל"ט) "והיה לכם לציצית", וילפינן גזירה שוה מעומר, דכתיב ג"כ לכם (ויקרא כ"ג, ט"ו), ובעומר כתיב (דברים ט"ז, ט') "מהחל חרמש בקמה", ודרשינן^(ג) בקומה (בעמידה). והברכה, משום דכל ברכת המצוות צריך להיות בעמידה (ב"י שם, מ"ב שם). והוא רק לכתחילה, דבדיעבד יצא בשתיהן בכל גווני (מ"ב שם בשם אחרונים).

[י] אין מברכין על הציציות, אלא ביום, ולא בלילה.

לג. ולכן אם איחר להתעטף, עד הלילה, שוב לא יברך (מ"ב סימן י"ח ס"ק ז').

ג. "מדרש לקח טוב" המכונה "פסיקתא זוטרותא", פרשת אמור (ויקרא כ"ג, ט"ו), ופרשת שלח (במדבר ט"ו, מ"א ד"ה מעשה). מדרש הגדול, פרשת ראה (דברים ט"ז, ט'). תשובות הגאונים - שערי תשובה (סימן ע"ט), תשובת רב האי גאון (כמבואר שם תחילת סימן ע"ה, וסוף סימן פ"ב). שו"ת הגאונים (כת"י) תשובת רב שמואל כהן צדק גאון (הובא בהלכות פסחים, לרבינו יצחק אבן גיא, הלכות חדש וספירת העומר, ובברכי יוסף אור"ח סימן ח', בשו"ת ברכה ס"ק א'). הדר זקנים, פרשת ראה (דברים ט"ז, ט'). פירוש הרא"ש, פרשת אמור (ויקרא כ"ג ט"ז). רבינו בחיי, פרשת ראה (דברים ט"ז, ט'). רא"ש פסחים (פרק י' סימן מ"א). ארחות חיים הלכות ציצית (סעיף כ"ח). רוקח (דיני ברכות, סימן שי"ט). כסף משנה, הלכות תמידין ומוספין פרק ז', בשם הרב יצחק בן גיא, הנ"ל. ועוד הרבה ראשונים, ואין כאן המקום להאריך בזה, והארכתי בזה במקום אחר. א. י. ד.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קכא

[יא] ולכתחילה יזהר שלא יברך עליהם עד שיהא כל כך יום שיכיר בין תכלת ללבן. ואם לבש את הטלית-קטן בעוד לילה ולא ברך עליה או שלבשה בעוד שלא היו ידיו נקיות ולכן לא ברך עליה, אזי כשהוא מברך על הטלית-גדול יכון בברכה זו גם על הטלית-קטן. ומי שאין לו טלית-גדול אם לובש את הטלית-קטן ביום וידיו נקיות יברך עליה על מצות ציצית (הואו בפתח), ואם לובשה כשאינו יכול לברך עליה, אזי אחר כך כשהוא יום וידיו נקיות, יקח את הציציות בידיו ויברך על מצות ציצית. [יב] ואם ישן בטלית-קטן, לא יברך עליה אחר כך כלל. אך כשמברך על טלית-גדול יכון לפוטרה.

מעדני השלחן

לד. אבל בין השמשות, מותר לברך, עד צאת הכוכבים (מג"א סימן י"ח ס"ק ד', דרך החיים, הלכות ציצית, דין מי החייבין בציצית, סעיף ג', מ"ב שם ס"ק ז'), אבל המטה אפרים (סימן תרי"ט סעיף ז') מחמיר בזה (מ"ב שם).

לה. ואם הוא מסתפק, אם כבר הגיע בין השמשות, נראה דבדאי יכול לברך (מ"ב סימן י"ח ס"ק ז').

[יא] ולכתחילה יזהר שלא יברך עליהם, עד שיהיה כל כך יום, שיכיר בין תכלת ללבן.

לו. אם בירך קודם עמוד השחר, לא יחזור ויברך, דשמא הלכה כהרא"ש (הלכות קטנות, הלכות ציצית סימן א') דכסות יום בלילה, חייב (מ"ב סימן י"ח ס"ק י').

[יב] ואם ישן בטלית קטן, לא יברך עליו אחר כך כלל.

לז. בכתבי האריז"ל (שער הכוונות דרושי תפלת ערבית דרוש א') כתב על פי הסוד, שיש לשכב בלילה, בטלית קטן (מ"ב סימן כ"א ס"ק ט"ז, וכ"כ היעב"ץ בסידור רבי יעקב מעמדין, סדר הלילה סימן ד' ס"ק ד', סידור בעל התניא הלכות ציצית, אליה רבה סימן כ"א ס"ק ד', באר היטב שם ס"ק ד').

קבב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

י. [יג] הפושט טליתו ודעתו לחזור וללבוש מיד, אפילו הלך לבית הכסא כשחוזר ולבוש לא יברך עליה (כיון דמצד הדין מתר לקבלת ביה לבית הכסא לכן לא הוי הפסק), אבל אם היה דעתו שלא ללבוש מיד ונמלך וחזר ולבוש, צריך לברך.

מעדני השלחן

לח. הישן ביום שינת הצהרים, ומסיר מעליו הטלית קטן, יש דעות בין הפוסקים, אם זה בכלל היסח הדעת, על כן מהנכון שעכ"פ יכסה בו בשעת השינה, וכשלושו אח"כ, אין צריך ברכה לכו"ע (שו"ת הר"מ מינץ סימן ע"ח, כנסת הגדולה סימן ח' בהגהת הטור ד"ה שיטה י', מ"ב שם ס"ק מ"ב).

[יג] הפושט טליתו, ודעתו לחזור וללבוש מיד, אפילו הלך לבית הכסא, כשחוזר ולבוש, לא יברך עליו, אבל אם היה דעתו, שלא ללבוש מיד, ונמלך וחזר ולבוש, צריך לברך עליו.

לט. אפילו נשאר עליו טלית קטן, הדין כך, דבנמלך צריך לחזור ולברך (שו"ע סימן ח' סעיף י"ד, מ"ב שם ס"ק ל"ח).

מ. אם פשט סתמא, הדין הוא כך, אם נשאר עליו טלית קטן, אמרינן דעדיין לא הסיח דעתו מן המצוה, ואין צריך לברך כשלושו, ולא שהה זמן מרובה. ואם לא נשאר עליו טלית קטן, צריך לברך (מ"ב סימן ח' ס"ק ל"ח).

מא. ונראה אם פשט אותו בתוך התפילה, אפילו בסתמא, ולא נשאר עליו טלית קטן, הוי כמו שפשט אותו, על דעת לחזור (מ"ב סימן ח' ס"ק ל"ח).

מב. וכן אם קפלו, והניחו בתוך כיסו, אפילו נשאר עליו טלית קטן, הוי כמו שפושט אותו בפירוש, על דעת שלא לחזור (מ"ב סימן ח' ס"ק ל"ח).

מג. הפושט טליתו ודעתו להחזירה, ושהה זמן מרובה, כמו ב' או ג' שעות, צריך לחזור ולברך עליהם (שו"ע בעל התניא סימן כ"ה סעיף כ"ט, יעב"ץ בסידור רבי יעקב מעמדין, הלכות תפילין ס"ק ד', מ"ב שם ס"ק מ"ז. הגם שהם מיירי מתפילין, דין שהיה דתפילין וציצית, דין אחד להם, כמבואר בפתחי תשובה יו"ד סימן רפ"ט ס"ק א', הובא לקמן סימן י"א ס"ק א', וס"ק ג').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קבג

עליה. ואם נפלה טליתו ממנו שלא במתכוון, אם מקצתה נשארה על גופו אף על פי שרבה נפל, כיון שנשארה עליו קצת מן המצוה אינו צריך לחזור ולברך בשמירתה עליו. אבל אם לא נשאר כלום על גופו אף על פי שאוחזה בידו כיון דלא נשאר מהמצוה על גופו, דהא אין המצוה לאחוז את הטלית בידו אלא להתעטף בה גופו, לכן צריך לברך כשחוזר ולובשה. ואם ארע לו כן בתפלתו במקום שאין רשאי להפסיק, לא יברך אז, אלא ימתין עד שיוכל לברך, ואוחז את הציציות בידו ומברך.

יא. מתר לטל טלית של חברו באקראי בעלמא גם שלא מדעתו להתפלל בה ולברך עליה, משום דמסתמא ניחא ליה לאגש דליעבד מצוה בממונה במקום שאין חסרון כים. אבל לא יוציאה מן הבית שמנחת שם, כי אולי חברו מקפיד על זה. ואם היתה הטלית מקפלת יחזור ויקפלה ובשבת לא יקפלה, דכיון שאין מקפלה משום אסור שבת, חברו מוחל לו. והשואל מחברו טלית רק לעלות בה לתורה יש ספק אם לברך עליה, על כן יתבונן שאינו רוצה לקנותה, ואז לכלי עלמא אין צריך לברך. אבל על טלית הקהל אפלו אינו נוטלה רק לעלות לתורה צריך לברך עליה, דהוי כשלו.

יב. סתם צמר האמור בתורה ובפוסקים הוא צמר רחלים ואילים. וטלית שהשתי הוא של צמר והערב הוא של צמר גפן או משי וכדומה, או להפך שהערב הוא של צמר והשתי הוא ממין אחר, ירא שמים לא יברך על טלית כזאת, משום דיש אומרים דגם ציציות של צמר אינן פוטרות רק בגד שהוא

קבר מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

ממינן. וכן טלית של משי והציציות הן של צמר, לא יברך עליה
אלא יברך תחלה על טלית של צמר ויתעטף בה ואחר כך
יסירה ויתעטף בזאת. אך אם גם הציציות הן של משי יכולין
לברך עליה (ולא שכיחי במדינתנו ציצית של משי, דהא ציצית
בעינן טויה לשמה). ואם מקצת ציציות של משי ומקצתן של
צמר, גרע טפי ואין לעשות בן.

יג. וידן ציצה שנפסק ממנה חוט מארבעת החומין (שהן כפולין
לשמונה) ונשאר ממנו כדי עניבה, דהיינו ארבעה אגודלין
(עין חיי אדם), או נפסקו שנים ונשאר מכל אחד ארבעה
אגודלין ושני חומין הן שלמין כשעור, כשרה. [טו] אבל אם

מעדני השלחן

[יד] "ציצה" שנפסק ממנה "חוט" מארבעת החומין, ונשאר ממנו כדי
עניבה, דהיינו ארבעה אגודלין, - כשירה.

מד. בחיי אדם (כלל י"א סעיף כ') הוכיח דכדי עניבה (שקורין שלייה, מ"ב סימן י"ב ס"ק
א') הוא פחות מארבעה אגודלין, וכן מסיק המסגרת השלחן (סימן ט' ס"ק י"ד) דכדי
עניבה, פחות הרבה מארבעה אגודלין. והמשנה ברורה (שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה
אם) כתב דהחיי אדם הפריז על המידה, וכדי עניבה, לא הוי יותר משני אגודלין.

[טו] אבל אם נפסקו ג' חומין, אפילו נשאר מכל אחד ארבעה אגודלין,
והחוט הרביעי הוא שלם, או שנפסק אפילו רק חוט אחד, ולא
נשאר ממנו ארבעה אגודלין, אע"פ שג' חומין הן שלמות, מכל מקום
"פסולה", אם לא בשעת הדחק.

מה. ושעת הדחק הוא, כגון במקום שאין ציצית מצויים, או בשבת, או יש לסמוך
על דעת הרא"ש (הלכות קטנות, הלכות ציצית סימן ז') דאפילו נפסקו כל
החומין, ונשתייר בהם כדי עניבה כשר (מסגרת השלחן סימן ט' ס"ק ט"ו).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קכה

נפסקו שלשה חוטין אפלו נשאר מכל אחד ארבעה אגודלין
והחוט הרביעי הוא שלם, או שנפסק אפלו רק חוט אחד ולא
נשאר ממנו ארבעה אגודלין, אף על פי ששלשה חוטין הן
שלמין מכל מקום פסולה (אם לא בשעת הדחק). ולכן אם נפסק
חוט אחד מן השמונה חוטין התלויין, אפלו נפסק לגמרי עד
החליות פשיטא דכשרה, בין שחוט זה אינו רק חצי חוט והרי
יש עדין בחציו השני כדי עניבה ויותר. ואם נפסקו שני חוטין
ולא נשאר מהן בכל אחד ארבעה אגודלין, אם יש לחוש שפא
שני חוטין אלו הן חוט אחד אם כן הציצה פסולה. אבל אם
הוא בטוח שהן משני חוטין, כגון שבשעת קשירתן דקדק לקשר
תמיד ארבעה ראשים שבצד זה (כמו שכתבתי סוף סעיף ה')
ועתה נפסקו שני ראשים מצד אחד של הקשר, אם כן הרי הן
בודאי משני חוטין וכיון שיש בכל חוט עדין שעור ארבעה
אגודלין ויותר בצד השני של הקשר, והשני החוטין הן שלמין
הרי הציצה כשרה. אם נפסק חוט אחד במקום שהן תלויין בנקב
פסולה. זה שאמרנו שאם נפסק חוט אחד ונשאר ממנו כדי

מעדני השלחן

מו. וכן היכא דלא נמצא ציצית כלל, יש לסמוך על ר"י (תוס' מנחות דף ל"ח ע"ב
ד"ה כדי) דמכשיר אפילו נחתך כל הענף, ולא נשתייר כדי עניבה, אלא מן הגדיל
(שו"ע סימן י"ב סעיף ג', מ"ב שם ס"ק י"ג). ומ"מ לא יכרך עליו (מ"ב שם). וגם
אסור לצאת בו בשבת לרשות הרבים (מ"ב שם).

מוז. אבל אם נפסק החוט, במקום הנקב, פסול אפילו לר"י (תוס' מנחות דף ל"ח ע"ב
ד"ה כדי) מן התורה (פמ"ג סימן י"ב מש"ז ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י"ג).

קבו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

עניבה בשרה זהו דוקא אם בשעת עשיה היו כל החוטין ארפין
בשעור אלא שאחר כך נפסקו, אבל אם בשעת עשיה היה אפלו
רק חוט אחד קצר רק משהו מן השעור פסולה.

יד. [טז] חומי הציצה צריכין להיות שזורין [יז] ואם איזה חוט
נפרד משזירתו, אזי כל הפרוד נחשב כאלו נקצץ ואינו.

מעדני השלחן

[מז] חומי "הציצה", צריכין להיות שזורין.

מח. ונהגו לעשות בסוף כל חוט קשר, כדי שיעמוד בשזירתו (שו"ע סימן י"א סעיף
י"ד), וכן כתב הרמ"א (שם סעיף ג') דלכחילה טוב לקשור החוטין למטה. אבל
הלבוש (התכלת שם סעיף י"ד) כתב ואין נוהגין כן באלו הארצות, ואפשר משום
שהשזירה שלנו יפה היא וחזקה. והמג"א (שם ס"ק כ"ג) הוסיף וכן שמעתי, דהוי
כמוסיף על הקשרים, פירוש בל תוסיף ליכא, כי הקשרים אין מן התורה, כי אם
קשר עליון, רק שלא להוסיף על הקשרים המבוארים (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק
כ"ג), ונכון להחמיר אם הם שזורים יפה, דלא שכיח שיתפרקו (מג"א שם, מ"ב שם
ס"ק י"ח).

[יז] ואם איזה חוט נפרד משזירתו, אזי כל הפרוד, נחשב כאילו
נקצץ, ואינו.

ממ. ואפילו אם לא נשתייר מכל אחד ואחד, מארבעה חוטין הארוכים, אלא כדי
עניבה, כשר (שו"ע סימן י"א סעיף ג', מג"א שם ס"ק ד', שו"ע בעל התניא
סימן י"ב סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ט' ס"ק ט"ז).

נ. ודוקא בשזור כל חוט לשנים, אבל אם כפול ושזור, לארבעה או לשמונה, כמו
שמצוי בזמנינו, ונתפרקו למ"ז, אפילו לא נשתייר כדי עניבה, כשר, דהא עכ"פ
נשארו החוטין שזור לשנים (מ"ב סימן י"א ס"ק י"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קבו

טו. טלית שיש בה ציצית ונחלקה לשני חלקים, כמו שהוא שכיח בהרבה טליתות שלנו שהן מחברות משני חלקים ולפעמים מפרידין אותן כדי לכבסה או לתקנה ואחר כך חוזרין ומחברין אותן בתפירה, כיון דמסתמא יש בכל חלק כדי להתעטף בו, על כן די אם יטל שתי הציציות מאיזה חלק שירצה, ולאחר שיחבר את הטלית יחזור ויקשרן. אבל אם אין בכל חלק בפני עצמו כדי להתעטף בו, צריך להסיר כל הציציות (משום שפושגתפרדו החלקים נפטר כל חלק מציצית ולאחר ששוב נתחברו ונתחייב בציצית אם תשארגה בו הראשונות פסול משום תעשה ולא מן העשוי בדלעיל סעיף ו). ואם בחלק אחד יש בו כדי עטוף ובחלק אחד אין בו כדי כדי עטוף, יסיר את הציציות מחלק זה שאין בו כדי עטוף.

טז. אם נחתך או נקרע הכנף ונפרד לגמרי מן הטלית ואין בחתיכה זו שלשה גודלין על שלשה גודלין, יש אומרים שחתיכה זו אפלו לאחר שתפירה היטב אל הטלית פסולה מלהטיל בה ציצית, דכיון שאין בה ג' גודלין על ג' גודלין אין עליה שם בגד, ואפלו אם נתחברה עם הטלית נחשבה כפרודה. ויש להחמיר כן. אבל אם אינו נפרד לגמרי מן הטלית כיון

מעדני השלחן

נא. ולענין שלא יעבור על "כל תוסיף", כתב הפרי מגדים (סימן י"א אשל אברהם ס"ק ג') דיאמר בפירוש, דלא ניחא ליה בתוספות, או שיחתוך להמותר, וישאר רק שמונה חוטין (מ"ב שם בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה ונעשו).

שנשארו מחבר מעט, מועלת התפירה שיהא נחשב בכלל הטלית, והציציות שיטיל בו אחר התפירה בשרות. ונוהגין לתפר חתיכת בגד בכנפי הטלית, משום דבהרבה בגדים אפלו חרשים יש בהן חתיכות מחברות שאין בהן ג' על ג', לכן נותנים במקום הטלית הציציות חתיכה של ג' על ג'.

יז. יש אומרים שבכל השטח של הכנף שראוי להטיל שם את הציצה, דהינו ממלא קשר גודל משפת הטלית עד ג' גודלין, לא יהיה שם שום תפר אפלו משהו בחוט שהיה ראוי לעשות מחוץ כאלו ציצית לטלית זו, כגון אם הטלית של פשתן לא יתפר שם בחוטי פשתן רק בחוטי משי וכדומה, ואם הטלית של משי לא יתפרנה בחוטי משי, ואם הטלית של צמר לא יתפרנה בחוטי צמר אלא בשל משי וכדומה. ויש להחמיר בזה גם באמרה שעושין סביב הנקב לחזקו. וכל זאת אינו רק בחוט לבן, אבל בחוט צבוע אין לחוש.

יח. אם רוצה להסיר ציציות מן הטלית כדי לתלות בה ציציות אחרות יותר יפות, או מפני שנפסק אחד מן החוץ ורוצה לתלות שלמות, אף על פי שגם הראשונות עדין בשרות מכל מקום מתר, בין שאינו מבטל את הטלית מן הציצית, ואדרבה יתלה בו ציציות יותר יפות. ויהא נזהר שלא ישליך את הראשונות למקום בזיון.

יט. ואפלו ציציות שנפסלו והסירן מן הטלית, לא יזרקן לאשפה משום בזוי מצוה. ויש מדקדקין לגנון בספר ולעשות מהן

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קכט

סימן בספר, משום דאתעביד בהו מצוה חדא זמנא לתעביד בהו מצוה אחריתא, וגם הטלית שנתישנה ואינו לובשה עוד למצוה, לא יעשה בה תשמיש מגנה.

ב. [יח] אם בא בשבת לבית הכנסת ומצא שנפסלה ציצה מן הטלית, ואינו מוצא לשאל טלית אחרת והוא מתבטל

מעדני השלחן

[יח] אם בא בשבת לבית הכנסת, ומצא שנפסלה "ציצה" מן הטלית, ואינו מוצא לשאול טלית אחר, והוא מתבטל לשבת בלא טלית, אזי כיון שאי אפשר לו היום לקשור "ציצה" אחרת, לכן משום כבוד הבריות, מותר לו ללבוש את הטלית כך, ולא יברך עליו.

בב. ודע, דאין הכוונה שנחתך כל הענף, ולא נשתייר כדי עניבה, אלא מן הגדיל, דזה מותר, היכא שלא נמצא ציצית כלל (שו"ע סימן י"ב סעיף ג', מ"ב שם ס"ק י"ג, וכמבואר לעיל ס"ק מ"ו), אפילו שאין שם כבוד הבריות. רק כאן מיירי שנפסק במקום הנקב, דפסול לכו"ע, או שלא נשתייר כדי עניבה מהגדיל, עכ"ז משום כבוד הבריות יש להכשיר.

גג. אבל בחול, אם נפסקו לו הציצית ממלית גדול, צריך לפושטו אפילו בשוק, משום דבחול, עובר באיסור דאורייתא, אם אינו מטיל בו ציצית, וגם אין זה גנאי גדול כל כך, בפשיטת הטלית גדול (מג"א סימן י"ג ס"ק ח', שו"ע בעל התניא שם סעיף ד', דרך החיים, הלכות ציצית, דין אם נודע לו בשוק, סעיף א', מסגרת השלחן סימן ט' ס"ק י"ט).

גד. ופשוט הוא, דכשנפסלים הציצית, צריך לפושטו, ולא מהני לעמוד על עמדו, שלא ילך ארבע אמות בלי ציצית, דאין דין ארבע אמות, אלא להולך בלי ציצית. גם לא יתקן הציצית, בעוד הטלית עליו, אלא פושטו ומתקנו (אליה רבה סימן י"ב ס"ק ז', מ"ב שם ס"ק י"ג).

קל מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן

לְשַׁבֵּת בְּלֹא טְלִית, אָזִי בִּיּוֹן שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ הַיּוֹם לְקַשֵּׁר צִיצָה
אַחֲרֵת, לָכֵן מִשּׁוֹם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת מִתֵּר לוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַטְּלִית כָּהֵן,
וְלֹא יִבְרָךְ עָלֶיהָ. בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּשֵׁלֹא נֹדַע לוֹ קֶדֶם שַׁבֵּת
שְׁנַפְסָלָהּ, אֲבָל אִם יָדַע קֶדֶם שַׁבֵּת שְׁנַפְסָלָהּ אִסּוּר לְלַבֵּשָׁה דְּהִיָּה
לוֹ לְתַקֵּן מֵאֶתְמוּל.

מעדני השלחן

נח. אם הציצית הם פסולין, רק מטעם ספק, כגון שלא חסר לו מכל השמונה חוטין,
רק שנים וכהאי גוונא, יש להקל, דאין צריך לפושטו בבית הכנסת, אפילו בחול,
ונמצאים ציצית בעיר (מ"ב סימן י"ג בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה ודוקא, תוספות חיים
כלל י"א ס"ק פ"ג).

נו. אם אין ציצית בעיר, דינו בחול כמו בשבת (מג"א סימן י"ג ס"ק ח', מ"ב שם
ס"ק ט"ז).

נז. וה"ה טלית דמחויב בציצית רק מדרבנן, כגון שאולה לאחר שלושים יום, דינו
בחול, כמו בשבת (פמ"ג סימן י"ג אשל אברהם ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק ט"ז).

נח. הרואה בחבירו שנפסקו לו ציצית, לא יאמר לו עד שיבא לביתו, דהיינו שיקראנו
לבוא לביתו, ושם יאמר לו שיפשיטנו (מג"א סימן י"ג ס"ק ח', שו"ע בעל התניא
שם סעיף ט', דרך החיים, הלכות ציצית, דין אם נודע לו בשוק, סעיף ה', מ"ב סימן
י"ג ס"ק ט"ז).

נמ. אבל אם נפסקו לו הציצית, מן הטלית קטן בשוק, או בבית הכנסת, אפילו בחול,
אין צריך לפושטו שם, משום דהוי גנאי גדול, לפשוט הטלית קטן, ובגנאי גדול
דוחה כבוד הבריות, אפילו איסור דאורייתא, בשב ואל תעשה, ומ"מ צריך למהר,
לילך לביתו, להפשיטו מעליו (מג"א סימן י"ג ס"ק ח', שו"ע בעל התניא שם סעיף
ד', דרך החיים, הלכות ציצית, דין אם נודע לו בשוק, סעיף א', מסגרת השלחן סימן
ט' ס"ק י"ט).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן ט השלחן קלא

כא. [יט] הלובש בגד שהוא חייב בציצית בלא ציצית, הרי זה בטל מצות עשה, [כ] וצריכין להשגיח בקצת בגדים

מעדני השלחן

[יט] הלובש בגד שהוא חייב בציצית, בלא ציצית, הרי זה בטל מצות עשה.

ס. אסור ללבוש כסות של לילה ביום, בלי ציצית, וכן כסות של יום בלילה, בלי ציצית, משום ספק (עולת תמיד סימן י"ח ס"ק ב', אליה רבה שם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), דהרא"ש (הלכות קטנות הלכות ציצית סימן א') סובר "וראיתם אותו" (במדבר ט"ו, ל"ט), דדרשינן (מנחות דף מ"ג ע"א) "פרט לכסות לילה", רצונו לומר המיוחד ללילה, אע"פ שלובשו ביום פטור, "וכסות יום" אע"פ שלובשו בלילה חייב. ודעת הרמב"ם (הלכות ציצית פרק ג' הלכה ז' - ח') "דפרט לכסות לילה" רצונו לומר שלובש בלילה, אע"פ שמיוחד ליום פטור, ואם לובש ביום, אע"פ שמיוחד ללילה, חייב (שו"ע סימן י"ח סעיף א').

סא. אך לענין ברכה, משום ספק, לא מברכין אלא על כסות המיוחד ליום, אפילו לובשו גם בלילה, ולובשו ביום (מ"ב סימן י"ח ס"ק ב').

סב. ויש חולקין (תוס' מנחות דף מ"א ע"א ד"ה תכלת), וסבירא להו, דאפילו אם יציע תחתיו, בגד של ארבע כנפות, חייב בציצית, וכש"כ דרך העלאה, על כן הכריע המגן אברהם (סימן י"ח ס"ק ג') דיעשה קרן אחת עגולה, וייצא אליבא דכו"ע (מ"ב שם ס"ק ח'). אכן משמע מדבריו דאין להחמיר בזה רק בסדין של צמר, אבל לא של פשתן, או שאר מינים (מ"ב שם, והטעם מכאן בפמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ג').

[כ] וצריכין להשגיח בקצת בגדים, העשויין באופן שיש להן "ארבע כנפות", צריכין לחתוך קרן אחת, שיחא עגול.

סג. ואותן הבגדים, שנהגו מחדש, לעשותן פתוח מלאחריהם (שקורין שפאלט), ומצוי כמה פעמים שרובו פתוח, ולפי דברי הדרכי משה (סימן י' ס"ק ו') חייב הוא בציצית, שהרי ב' כנפות שלאחריו מכוונות, כנגד ב' כנפות שלפניו, על

קלב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

הַעֲשׂוּיִין בְּאִפֵּן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַרְבַּע כְּנָפוֹת, צְרִיכִין לְחַתֵּךְ קֶרֶן אַחַת שֶׁתִּהְיֶה עֲגֻלָּה, אֲכָל אִם כָּפַל אֶת הַקֶּרֶן וּתְפֹרָה בְּעֵינֵן שְׁנֵאֵרִית עֲגֻלָּה, לֹא מִהֵנִי דְּכָל מָה שֶׁלֹּא חֲתָכוּ עֲדִין מִכָּלֵל הַבֶּגֶד הוּא. [כא] וְגֵדוֹל עֹנֵשׁ הַמִּבְטָל מִצִּיצִית. וְהִזְהִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית זֹכֶה וְרוֹאֶה פָּנֵי הַשְּׂכִינָה.

סימן י

הַלְבוּת תְּפִלִּין וְבוֹ כ"ו סְעִיפִים

א. מִצְוֹת תְּפִלִּין הֵינּוּ גַם בֵּין מִצְוֹת יְקָרָה מְאֹד שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הִקְשָׁה לְתִפְלִין, שְׁנֵאָמַר: לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ, וּמִי

מעדני השלחן

בֵּין הַרְצָה לַפֶּטֶר עֲצֻמוֹ, מִחֻיֵּב לַעֲשׂוֹת שֵׁם עַב"פ קֶרֶן אֶחָד, מֵאוֹתָן אַרְבַּע כְּנָפוֹת, עֲגוּלָה, וּתְפִטֵּר מִן הַצִּיצִית. וְיוֹתֵר טוֹב שִׁיעֲגַל עוֹד שְׁתֵּי קֶרְנוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁאָר רַק בֵּת שְׁלוֹשׁ, כִּי עֵתָה הִיא בֵּת שֵׁשׁ (מ"ב שם ס"ק ל"ו), ב' אֶצֶל הַצּוּאָר, ב' סְמוּךְ לָאָרֶץ, ב' מִלֵּאחֲרֵיהֶם בִּשְׁפָאֵלֵט.

[כא] וְגֵדוֹל עֹנֵשׁ הַמִּבְטָל מִצִּיצִית צִיצִית.

סד. וְעָלִיו נֹאמַר (אִיּוֹב ל"ח, י"ג) "לֹאֲחוֹז בְּכְנָפוֹת הָאָרֶץ, וַיִּנְעֲרוּ רִשְׁעִים מִמֶּנָּה" (שו"ע סימן כ"ד סעיף ה'), שו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא סִימָן כ"ד סעיף ח'), פִּירֵשׁ רִשְׁ"י (אִיּוֹב ל"ח י"ג) "כֹּאדָם שֶׁאֲחוֹז בְּכַנְפֵי הַטְּלִית וּמִנְעֶרָה, כֵּן אֲנִי עֹתִיד לֹאֲחוֹז בְּכַנְפוֹתֶיהָ, וְלִנְעֹר אֶת הָרִשְׁעִים". וְכָל הַזִּהוּר בְּמִצְוֹת צִיצִית זֹכֶה וְרוֹאֶה פָּנֵי הַשְּׂכִינָה (שו"ע שם, קִיצוּר שו"ע סִימָן ט' סעיף כ"א).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י' השלחן קלג

שאינו מניח תפלין הרי הוא בכלל פושעי ישראל בגופו, ומי שמניח תפלין פסולין לא בלבד שאינו מקים את המצוה אלא שמברך כמה וכמה ברכות לבטלה שהוא עוון גדול. ולכן ידקדק לקנות תפלין מסופר ממחה וירא שמים, וכן רצועות יקנה מאיש נאמן שהוא בטוח שנתעבדו לשמה מעורות מהורות. ובעוונותינו הרבים רבה המכשלה כמה שקונים תפלין ורצועות ממאן דהוא, לפי שמוכרים בזול והם פסולים. וכל ירא שמים יתן אל לבו, אם על מלבושיו וכליו הוא מהדר שיהיו בתקונן, מכל שפן בחפצי ה' יתברך שמו שלא יצמצם ויחוס על הכסף, אלא יהדר לקנות אותן שהם בודאי כשרים אף שמחירם רב, וישגיח עליהם שיהיו מתקנין ושחורים הבתים והרצועות, ויש למשח הרצועות תדיר בשומן שיהיו שחורים (ולא ימשחם בשמן דג הנקרא פישטראן כי הוא מודג טמא). ואם נתקלקלו התפלין אפלו רק במקצת, או שנפסקו התפירות יעשה מיד שאלת חכם אם הם כשרים. וביותר יש לדקדק על הקרנות ובפרט בשל ראש שהוא שכיח מאד שמשתחקות ונעשים שם נקבים ונפסלו. וכן שכיח מאד שמחמת שנתישנו התפלין נפרד קצת מהעור העליון של ראש ונפסל, וצריכין להשגיח על כל זה במאד, וכל הזהיר במצות תפלין לנהוג בהם קדשה, שלא לדבר בהם דברי הבליים ושיחת חלין, מאריך ימים ומבטח שהוא בן עולם הבא, שנאמר: ה' עליהם (שנשאין עליהם שם ה' בתפלין) יחיו ולכל בהן חיי

קלד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

רוחי ותחלימני והחייני. [א] תפלין הוא לשון פלילה והוכחה (ולכן הלמ"ד דגושה למלאות חסרון השגיה), כי התפלין הן עדות והוכחה שהשכינה שורה עלינו, כמו שאמר הכתוב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו', ודרשו רבותינו ז"ל: אלו תפלין שבראש שיש בה שי"ן מהשם שדי. ולכן אין לכסות תפלין של ראש לגמרי עם הטלית.

ב. זמן הנחתן בבקר משיראה את חברו הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות ויכירנו. אחר שלבש את הטלית מניח את התפלין. והא דמקדימין את הציצית לתפלין משום דמצות ציצית תדירה יותר שנוהגת בין בחל בין בשבת ויום טוב, נכ ומצות תפלין

מעדני השלחן

[א] "תפילין" הוא לשון "פלילה וחובחה", כי ה"תפילין" הן עדות וחובחה, שהשכינה שורה עלינו, כמו שאמר הכתוב (דברים כ"ח, י) "וראו כל עמי הארץ, כי שם ה' נקרא עליך" ודרשו רז"ל (ברכות דף ו' ע"א) "אלו תפילין שבראש", שיש בה "ש" מהשם "שקי". ולכן אין לכסות תפילין של ראש לגמרי, עם הטלית.

א. וז"ל שו"ע (סימן כ"ז סעיף י"א) תפילין של ראש, טוב להיותם גלויים, ונראים. וכתב הרמ"א (שם) ובשל יד, אין להקפיד אם הם גלויים, או מכוסים (עכ"ל). ומ"מ לכתחילה טוב יותר (בתפילין של יד) לכסותם (אליה רבה שם ס"ק י"ז, ארצות החיים שם לב הארץ סעיף י"א, מ"ב שם ס"ק מ"ז).

[ב] ומצוות תפילין, אינה נוהגת אלא בחול.

ב. "אבל" ביום ראשון, אסור להניח תפילין (שו"ע סימן ל"ח סעיף ה'), פירוש, אפילו ביום שנקבר, שאינו יום המיתה (ג"כ לא יניח תפילין), כיון שהוא יום ראשון

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קלה

אינה נוהגת אלא בחל, וקומא לן; תדיר ושאינו תדיר תדיר קדם.
ואם פגע תחלה בתפלין, אף על פי שהן בתוך כיסן צריך להניחן
תחלה ואחר כך יתעטף בטלית (כך כתוב בחיי אדם), משום
דאין מעבירין על המצוות, דכתיב: ושמרתם את המצוות קרי
בזה "את המצוות", מצוה שבאה לידי אל תחמיצנה.

ג. כתיב: והיה לאות על-ידכה (בפרשת והיה כי יביאך),
מדכתיב ידכה בה"א דרשו רבותינו ז"ל דהינו יד כהן זו
שמאל שהיא תנשא וכהה. [ג] ויניחה שם במקום שהבשר הוא

מעדני השלחן

לאבילות, ולמנחמים (ט"ז שם ס"ק ג', אליה רבה שם ס"ק ג', דגול מרבבה יו"ד סימן
שפ"ח סעיף א', דרך החיים, הלכות אבילות, דיני אונן, סעיף ח', וכן הסכים בשערי
תשובה סימן ל"ח ס"ק ד', מ"ב שם ס"ק ט"ז). ועל כן, אפילו אם נקבר בלילה, לא
יניח תפילין ביום שלמחרתו (אליה רבה שם, דרך החיים שם, מ"ב שם).

ג. מיום שני של אבילות, ואילך, חייב בהנחת תפילין (שו"ע סימן ל"ח סעיף ה'),
דכתיב (עמוס ח', י) "ואחריתה כיום מר", שמע מינה, דעיקר מרירות הוא יום
ראשון (מ"ב שם ס"ק י"ח). ומשמע דביום שני של אבילות, חייב מיד (מ"ב שם ס"ק
י"ט). ויש פוסקים (טור, ושו"ע יו"ד סימן שפ"ח סעיף א') דביום שני של אבילות, אין
להניח קודם נץ החמה, על כן מהנכון להמתין מלהניח, עד אחר הנץ (מ"ב סימן ל"ח
ס"ק י"ט).

[ג] ויניחה שם (על יד שמאל), במקום שהבשר הוא גבוה.

ד. ולא יניחנו בחצי העליון, שכלפי בית השחי, ולא סמוך לעלינוביגי"ן, אלא דוקא
במקום שהבשר גבוה, בחצי עצם התחתון (מג"א סימן כ"ז ס"ק ב', שו"ע בעל
התניא שם סעיף ב', חיי אדם כלל י"ד סעיף י', מסגרת השלחן סימן י' ס"ק ה').

גבוה, שנאמר: ושמרתם את דברי אלה על לבבכם, שתהא שימה כנגד הלב, ולכן יניחה שמה ויטה אותה מעט לצד הגוף, ששיכוף הזרוע למטה תהיה כנגד לבו. והא דכתיב בתפלין של ראש: בין עיניך, קבלו רבותינו ז"ל, שאין זאת בין עיניך ממש אלא כנגד בין עיניך, ומקומה היא במקום שהשערות מתחילין לצמח ונמשך מקומה למעלה עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס, דהינו שקצה התתורה שלמטה לא תהא למטה במקום התחלת צמיחת השערות, וקצה המעברתא שלמעלה לא תהא למעלה במקום שמוחו של תינוק רופס. וצריך להזהר מאד שתהא מנחת במקומה הראוי. ואם מניח אפלו מקצתה על המצח במקום שאין שערות גדלות, או אפלו הניחה בלה במקום שער אלא שהיא מן הצד ולא כנגד בין העינים, לא עשה את המצוה וברך לבטלה. והקשר יהא מנח כנגדו מאחורי הראש למעלה בגובה הערף שהוא סוף הגלגלת במקום שער שהוא כנגד הפנים, ולא יטה לקאן או לקאן. וצריכה שתהא מהדקת

מעדני השלחן

ה. על כן נכון למנוע מלהניח תפילין גדולים, כי על פי רוב מצוי בתפילין גדולים, שסוף הקציצה, מונחת למטה ממקום הקיבורת (פירוש בשר התפוח), אם לא שיקשרם לכתחילה, בחצי העצם העליון, וגם זה לא נכון להקל לכתחילה בזה, אחרי דעת המחבר, והרמ"א (סימן כ"ז סעיף א') להחמיר בזה, אך אם אין לו, כי אם תפילין גדולים, טוב יותר שיקשרם בחצי העצם העליון, במקום שנמצא עדיין בשר התפוח, ויצא בזה עכ"פ דעת הביאור הגר"א (שם סעיף א' ד"ה בבשר) ושאר פוסקים, ממה שיהיו מונחים למטה ממקום הקיבורת, ולא יוציא בזה, אליבא דכו"ע, וגם הברכה יהיה לבטלה (מ"ב סימן כ"ז ס"ק ד').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קלו

בראשו. והנה בשהפית עם המעברתא רחבים קשה שתהא מהדקת כראוי, וצריך להזהר בזה מאד.

ד. מניחין את התפלין מעמד. לא ינער את התפלין מן התיק משום בזוי מצוה, אלא יקחם בידו. [ד] מניח תחלה של יד, וקדם שמהדק את הקשר, מברך: להניח תפלין (ה"א בקמין והלמ"ד של תפלין דגושה), ומהדק את הקשר ועושה שבע כריכות על ידו [ה] ואחר כך מניח תכף את של ראש, וקדם שמהדקה על ראשו מברך: על מצות תפלין (הוא"ו בפתח), [ו] ומהדקה על ראשו ואומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם

מעדני השלחן

[ד] מניח תחילה של יד, וקדם שמהדק את הקשר, מברך "להניח תפילין".
ו. ובדיעבד, יברך אפילו אח"כ, דמצוה שיש לה משך זמן, הוא בכולי יומא (פמ"ג סימן כ"ה אשל אברהם ס"ק י"ב, מ"ב שם ס"ק כ"ו).

[ה] ואחר כך מניח תכף את של ראש, וקדם שמהדקה על ראשו, מברך "על מצות תפילין".

ז. כן דעת הרמ"א (סימן כ"ה סעיף ה'), אבל דעת המחבר (שם) שלא לברך על מצות תפילין.

[ו] ומהדקה על ראשו, ואומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".
ח. ויזהר מאוד שלא לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" רק אחר שיהדק השל ראש, על ראשו כראוי, דאל"כ יהיה הפסק בין הברכה להנחה, ויהיה ברכה זו לבטלה בודאי, וצריך לחזור ולברך, והעולם נכשלין בזה (פמ"ג סימן כ"ה אשל אברהם ס"ק י', מ"ב שם ס"ק כ"א).

קלח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

וְעַד (עֵין פְּרִי מִגְדִּים). וְהַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לֹאמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, הוּא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ קֶצֶת סֶפֶק בְּבִרְכָּה זֹאת (עֵין לְעֵיל סִימָן ו' סְעִיף ד'). וּמִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ סֶפֶק בְּבִרְכָּה זֹאת, לְכֵן יֵשׁ גַּם בֵּין סֶפֶק אִם הַשּׁוּמֵעַ יַעֲנֶה אָמֵן אוֹ לֹא (פְּרִי מִגְדִּים), עַל בֵּין נִרְאָה לִי כִּי טוֹב לְבָרֵךְ בִּרְכָּה זֹאת בְּלִחָשׁ. לְאַחֵר שֶׁהֵנִיחַ שֶׁל רֹאשׁ עוֹשֶׂה בְּרִצּוּעָה שֶׁל יָד שְׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת עַל הָאֶצְבָּע הָאֲמֻצָּעִית, אַחַת בַּפֶּרֶק הָאֲמֻצָּעִי וּשְׁתֵּים בַּפֶּרֶק הַתַּחְתּוֹן.

ה. אֲפִלוּ אִם אֵרַע לוֹ שֶׁהוֹצִיא מִן הַכִּים שֶׁל רֹאשׁ תַּחֲלָה, צָרִיךְ לְהַעֲבִיר עַל הַמְצוּה, וַיִּנְיְחָהּ מִתּוֹךְ יָדוֹ וַיִּכְסֶּה אוֹתָהּ בְּאִיזָה דְּבָר וַיִּנְיֵחַ תַּחֲלָה שֶׁל יָד, דְּכִיּוֹן דְּקַדִּימָתָא שֶׁל יָד לְשֶׁל רֹאשׁ הִיא מִן הַתּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר: וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדָךְ וְהָיוּ לְטַטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ, לְפִיכָךְ אֵין מְשַׁנֵּיחִין עַל הָעֵבֶרֶת הַמְצוּה בָּזֶה.

ו. [ז] לֹא יֵהָא דְּבָר חוּצָין בֵּין תַּפְלִין לְבִשְׁרוֹ, לֹא שְׁנָא שֶׁל יָד לֹא שְׁנָא שֶׁל רֹאשׁ, וְשַׁעֲרוֹת קְצָרוֹת לֹא הָיוּן חֲצִיצָה שְׁדַרְכָּן

מעדני השלחן

[ז] לֹא יֵהָא דְּבָר חוּצָין, בֵּין תַּפְלִין לְבִשְׁרוֹ, לֹא שְׁנָא שֶׁל יָד, לֹא שְׁנָא שֶׁל רֹאשׁ.

ט. הֵיינו דּוּקָא בַּתְּפִלִּין, אֲבָל בְּרִצּוּעוֹת אֵין לְהַקְפִּיד (רמ"א סִימָן כ"ז סְעִיף ד'). אֲבָל הָאֲחֵרוֹנִים כְּתִבּוּ (לְבוֹשׁ הַתְּכֵלֶת שֵׁם, עוֹלֶת תְּמִיד שֵׁם ס"ק ד', מ"ז שֵׁם ס"ק ד', אֵלִיהָ רַבָּה שֵׁם ס"ק ד', וְכֵן מִשְׁמַע מִבִּיאֹר הַגִּר"א שֵׁם סְעִיף ד' ד"ה וְדוּקָא) דֹּאֵין לְהַקְלִי רַק בַּמּוֹקֵם הַכְּרִיכוֹת, אֲבָל מֶה שֶׁשִּׁייד לְהַקְשִׁירָה, יֵשׁ לְהַחֲמִיר אַף בְּרִצּוּעוֹת, בֵּין בִּשְׁל יָד, וּבֵין בִּשְׁל רֹאשׁ (מ"ב שֵׁם ס"ק מ"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קלט

י. ומכל מקום, אם יש לו מכה בראשו, רק במקום שהרצועות מונחים, ולא במקום הקציצה, מותר לו להניח הרצועות, על גבי סמרטוטין שעל המכה, או על גבי כובע דק, ולברך, אע"ג שיש חציצה בין הרצועות, כיון דבמקום הקציצה אין חציצה (מ"ב סימן כ"ז ס"ק ט"ז, וכתב דכן משמע במג"א שם ס"ק ה', וחיי אדם כלל י"ד סעיף י"ד).

יא. וכן בשל יד, אם יש לו מכה, אפילו במקום היקף הקשר שסביב ידו, מותר לו להניח היקף הקשר של יד, על גבי סמרטוטין, ולברך, אך בזה יזהר לכסות מלמעלה, כדי שיתקיים (מנחות דף ל"ז ע"ב) "לך לאות" (שמות י"ג, ט'), ולא לאחרים לאות (מ"ב סימן כ"ז ס"ק ט"ז).

יב. אם יש לו מכה ביד, במקום הנחת הקציצה, והמכה לא מתפשטת בכל הקיבורת, יניח של יד, על שאר מקום הקיבורת (מ"ב סימן כ"ז בשער הציון ס"ק כ"א, וכמבואר בשו"ע שם סעיף ז', ומ"ב שם ס"ק כ"ט).

יג. אבל אם יש לו מכה ביד, במקום הנחת הקציצה, והמכה מתפשטת בכל הקיבורת, מותר לו להניח על הרמיה (מג"א סימן כ"ז ס"ק ו', אליה רבה שם ס"ק ה', חיי אדם כלל י"ד סעיף י"ד, מ"ב סימן כ"ז ס"ק י"ח), אם לא סגי בלאו הכי, ולא יברך (מג"א שם ס"ק ח', הגהות רעק"א שם, על מג"א ס"ק ח', מ"ב שם), דהא דעת רוב הפוסקים דחציצה פוסלת (מ"ב שם), ויברך שתים על של ראש, לדעת הרמ"א (סימן כ"ז סעיף ב', הובא במ"ב סימן כ"ז ס"ק י"ח), ולדעת המחבר (סימן כ"ז סעיף ב') מברך על של ראש רק על מצות. אך ילבש על תפילין של יד, מלמעלה בגד אחר, כדי לכסותם, דהא כתיב (שמות י"ג, ט') "והיה לך לאות" ודרשינן (מנחות דף ל"ז ע"ב) "לך לאות", ולא לאחרים לאות (מ"ב סימן כ"ז ס"ק י"ח).

יד. ודוקא על רמיה, (מותר להניח תפילין של יד, דאינו רק אלא משום חציצה), אבל להניח תפילין על חלוקו, יש אומרים (ארצות החיים סימן כ"ז לב הארץ ס"ק ה', וכן משמע בחיי אדם כלל י"ד סעיף י"ד) דאסור, אפילו ביש לו מכה, אפילו אם ילבש עליו בגד אחר (מ"ב סימן כ"ז ס"ק י"ח).

טז. כתב רביד הזהב (פרשת בא ד"ה והיה לך לאות) נראה מה שרצועה חוצצת לפעמים, בין תפילין לבשרו, לא מקרי חציצה, דמין במינו אינו חוצץ (הובא במ"ב

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמ

בְּכָד. אֲבָל אוֹתָן הַמְגִדְלִין בְּלוֹרִיּוֹת, מְלָבֵד שֶׁהוּא דֶּרֶךְ שֶׁחֵץ וְגִּאָוָה וַיֵּשׁ בָּזָה אִסּוּר (עֵין סִימָן ג' סְעִיף ב'), יֵשׁ עוֹד אִסּוּר מִשּׁוּם הַנִּחַת תְּפִלִּין, דְּכִיּוֹן שְׁגֵדוֹלִים הִרְבֵּה הָיוּן חֲצִיצָה.

ז. יִזְהַר בְּתַפְלָה שֶׁל יָד שֶׁלֹּא יִזְיז הַקָּשֶׁר מִן הַבֵּית (וְגַם בְּשֶׁהֵן בְּתוֹךְ כִּיסָן צְרִיכִין לְהִזְהַר בָּזָה), וְהַיּוֹ"ד שֶׁל הַקָּשֶׁר תִּהְיֶה לְצַד הַלֵּב. [ח] הַמַּעֲבֶרְתָּא אֲשֶׁר בָּהּ הִרְצוּעָה תִּהְיֶה לְצַד מַעְלָה וְהַבֵּית

מעדני השלחן

סימן כ"ז ס"ק י"ד. ומהנכון לכתחילה להחמיר בזה (מ"ב שם, וכתב דכן משמע בלבושי שרד שם סעיף ד').

[ח] "המעברתא" אשר בה הרצועה, תהיה לצד מעלה, והבית לצד מטה. ובשעת הדחק, כגון "איטר" שהוא מניח בימין, ועתה אין לו תפילין, אלא ממי שמניח בשמאל, - ואינו יכול לשנות את הקשר, - על בן יהפוך ויניח, ש"המעברתא" תהיה לצד מטה, והבית לצד מעלה, כדי שתהיה היו"ד והקשר, לצד הלב.

טז. עצה זו כתב השבות יעקב (חלק א' סימן ג'), וארצות החיים (סימן כ"ז לב הארץ ס"ק ג', הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה המנהג).

יז. אבל החיי אדם (כלל י"ד סעיף י"ג) כתב עצה אחרת, דטוב אם יכול להוציא הרצועה, ולהכניסה מצד אחר, כדי שתהיה היו"ד סמוך ללב, אע"פ שאינו יכול להפוך הקשר של היו"ד, שתהיה פניה לצד הבית, ועכ"פ לא יתבטל ממצות תפילין עבור זה, ויניחם כך (הובא במשנה ברורה סימן כ"ז בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה המנהג), וכ"כ מחצית השקל (שם על מג"א ס"ק ג' ד"ה אבל) בשם תשובת נחלת שבעה (סימן מ"א).

יח. אמנם המשנה ברורה (סימן כ"ז בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה המנהג) כתב דלענ"ד, בודאי טוב יותר, לעשות כשבות יעקב.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמא

לְצַד מִטָּה. וּבִשְׁעַת הַדָּחֶק, כְּגוֹן אִמֵּר שֶׁהוּא מְנִיחַ בְּיָמִין וְעַתָּה
אֵין לוֹ תַּפְלִין אֲלָא מִמִּי שֶׁמְנִיחַ בְּשִׁמְאָל (וְכֵן אִפְּכָא), וְאֵינוֹ יָכוֹל
לְשַׁנּוֹת אֶת הַקֶּשֶׁר, וְאִם כֵּן אִם יָנִיחַ בְּאַפֵּן זֶה הַמַּעֲבָרָא לְצַד
מַעֲלָה וְהַבִּית לְצַד מִטָּה, תִּהְיֶה הִיו"ד עִם הַקֶּשֶׁר לְצַד חוּץ, עַל
כֵּן יִהְיֶה וַיִּנְיחָה שֶׁהַמַּעֲבָרָא תִּהְיֶה לְצַד מִטָּה וְהַבִּית לְצַד
מַעֲלָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הִיו"ד וְהַקֶּשֶׁר לְצַד הַלֵּב.

ח. [ט] אָסוּר לְהַפְסִיק בְּשִׁיחָה בֵּין שָׁל יָד לְשָׁל רֹאשׁ. וְאֶפְלוּ
לְרַמּוֹז בְּעֵינָיו וּלְקָרִין בְּאַצְבָּעוֹתָיו אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה לָךְ
לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, צָרִיךְ זְכִירָה שֶׁתִּהְיֶה תַּכְף תַּפְלָה
שָׁל רֹאשׁ לְשָׁל יָד, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הָיָה אַחַת לְשִׁתִּיחָן, וְאֶפְלוּ אִם
שׁוֹמֵעַ קְדִישׁ אוֹ קְדוּשָׁה, לֹא יִפְסִיק אֲלָא יִשְׁתַּק וַיִּכּוֹן לְמָה
שֶׁאֹמְרִים הַקְהָל, אֲךְ אִם שׁוֹמֵעַ שְׁאֶחָד בִּרְדָּה בְּרַכַּת לְהַנִּיחַ תַּפְלִין
יָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן, שֶׁהָרִי אָמֵן הוּא הָאֲמֵנָה הַדְּבָרִים שֶׁהוּא מְאֵמֵן

מעדני השלחן

[ט] אָסוּר לְהַפְסִיק בְּשִׁיחָה, בֵּין שָׁל יָד לְשָׁל רֹאשׁ. - וְאֶפְלוּ אִם שׁוֹמֵעַ
קְדִישׁ אוֹ קְדוּשָׁה, לֹא יִפְסִיק. - אֲךְ אִם שׁוֹמֵעַ שְׁאֶחָד בִּירְדָּה בְּרַכַּת
"לְהַנִּיחַ תַּפְלִין", יָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן, שֶׁהָרִי אָמֵן הוּא הָאֲמֵנָה הַדְּבָרִים,
שֶׁהוּא מְאֵמֵן בְּמִצְוֹת תַּפְלִין, וְהוּא כְּמוֹ הוּיָה אַחַת.

יז. אַבֵּל הַמְּשֻׁנָּה בְּרוּרָה (סִימָן כ"ה ס"ק ל"ה) פֶּסֶק דְּאָסוּר לַעֲנוֹת אָמֵן, אִם לֹא,
שֶׁחֲבִירוֹ מְכוּיֵן לְהוֹצִיאוֹ בְּבִרְכָּה זֹאת (וּמִקּוּרוֹ תְּשׁוּבָת דְּבַר שְׁמוּאֵל סִימָן קמ"ב,
וְהַגְהוֹת רַעֲק"א סִימָן כ"ה סְעִיף ט').

קמב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

בְּמִצְוֹת תְּפִלִּין וְהָיָה כִּמּוֹ הַיָּיָה אַחַת. וְיֵן בְּתַפְלִין דְּרַבְנֵנוּ תָּם גַּם
כֵּן אֲסוּר לְהַפְסִיק בֵּין שֵׁל יָד לְשֵׁל רֹאשׁ, אֲךָ לְקַדִּישׁ וּלְקַדְשָׁה
יָכוֹל לְהַפְסִיק.

ז. [יא] אִם טָעָה וְהַפְסִיק, יִמְשָׁמֵשׁ בְּשֵׁל יָד וַיְבָרֵךְ שְׁנִית לְהַנִּיחַ
תְּפִלִּין וַיַּחֲזֹק אֶת הַקֶּשֶׁר וְאַחֵר כָּךְ יַנִּיחַ שֵׁל רֹאשׁ וַיְבָרֵךְ עָלָיו.
וְאִם הַפְסִיק לְצַרְךָ הַתְּפִלִּין, אֵינּוּ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית עַל שֵׁל יָד.

מעדני השלחן

[י] בְּתַפְלִין ד"רַבְנֵנוּ תָּם", גַּם כֵּן אֲסוּר לְהַפְסִיק, בֵּין שֵׁל יָד לְשֵׁל רֹאשׁ.
אֲךָ לְקַדִּישׁ וּלְקַדְשָׁה, יָכוֹל לְהַפְסִיק.

ב. וְהָיָה בַּחֹל הַמוֹעֵד, שְׁמִינִי (תְּפִלִּין שֶׁל רֶש"י) בְּלִי בִּרְכָה, יֵשׁ לַחֲקֹל וּלְהַפְסִיק,
לְעֵנִיית אִמֵּן יֵהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה, וְקַדְוֶשָׁה וּבִרְכוּ, וְאִמֵּן (מַג"א סִימֵן כ"ה ס"ק י"ז, דֶּרֶךְ
הַחַיִּים, הַלְכוֹת תְּפִלִּין, דִּין הַנַּחַת תְּפִלִּין, סְעִיף ז', אֲרֻצּוֹת הַחַיִּים סִימֵן כ"ה לֵב הָאָרֶץ
ס"ק י', וְעוֹד הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, מ"ב שֵׁם ס"ק ל"ו), רַק אַחֵר כֵּךְ יִזְוֶה הַשֵּׁל יָד מִמְקוֹמוֹ,
קוֹדֵם שִׁנִּית הַשֵּׁל רֹאשׁ, כְּדֵי שִׁיחִיהָ הִוִּיָּה אַחַת לְשִׁתִּיהֶן (אֲרֻצּוֹת הַחַיִּים שֵׁם, מ"ב שֵׁם).

[יא] אִם טָעָה, וְהַפְסִיק (בְּשִׁיחָה, בֵּין שֵׁל יָד, לְשֵׁל רֹאשׁ) יִמְשָׁמֵשׁ בְּשֵׁל
יָד, וַיְבָרֵךְ שְׁנִית "לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין", וַיַּחֲזֹק אֶת הַקֶּשֶׁר, וְאַח"כּ יַנִּיחַ
שֵׁל רֹאשׁ, וַיְבָרֵךְ עָלָיו.

כא. וְדַע דֶּהֱגָאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגַר (הַגְהוֹת רַע"א סִימֵן כ"ה סְעִיף ט' עַל מַג"א ס"ק
ט"ו) מִסִּיק דְּבִסְחָה, יִבְרַךְ תַּחֲלִילָה עַל שֵׁל רֹאשׁ "עַל מִצְוֹת", וְאַח"כּ יִמְשָׁמֵשׁ בְּשֵׁל
יָד, וַיַּחֲזֹק הַקֶּשֶׁר, וַיְבָרֵךְ "לְהַנִּיחַ" (מ"ב שֵׁם בְּבִיאוֹר הַלְכָה שֵׁם סְעִיף ט' ד"ה וּלְדִידוֹן).

כב. וְכֹל זֶה לְדַעַת הַרְמ"א (סִימֵן כ"ה סְעִיף ה') דְּמִבְרַךְ לְעוֹלָם עַל שֵׁל רֹאשׁ "עַל
מִצְוֹת תְּפִלִּין", אֲבָל לְדַעַת הַמַּחֲבֵר (שֵׁם) שְׁאִינוּ מִבְרַךְ עַל שֵׁל רֹאשׁ, אִם הַפְסִיק
בְּשִׁיחָה, מִבְרַךְ עַל שֵׁל רֹאשׁ "עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין", וְתוֹ לֹא (שׁו"ע סְעִיף ט').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמג

י. יבון בהנחת תפלין שצונו הקדוש ברוך הוא להניח תפלין, שיש בהם ארבע פרשיות שכתוב בהן יחוד שמו ויתברך ויציאת מצרים. על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח, כדי שזכר תמיד נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והמשלה בעליונים ובתחתונים לעשות כרצונו. וישעבד לו את הנשמה שהיא במוח, וגם הלב שהוא עקר התאוות והמחשבות, ובזה יזכר את הבורא וימעיט הנאותיו ויקים: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ולכן כתיב בתפלין: בין עיניך.

יא. [יב] תפלין של יד ושל ראש שתי מצוות הן ואינן מעכבות זו את זו, שאם אין לו אלא אחת, או שמחמת איזה אנם

מעדני השלחן

כג. אמנם אם פסק וענה לקדיש וקדושה, אף לשיטת הרמ"א (סימן כ"ה סעיף ה', וסימן כ"ו סעיף ב'), לא יברך כי אם ברכה אחת "על מצות תפלין" (ארצות החיים סימן כ"ה המאיר לארץ ס"ק ע', מ"ב שם בביאור הלכה סעיף י' ד"ה אם שמע, וכתב שהוא מילתא בטעמא).

[יב] תפלין של יד, ושל ראש, שתי מצוות הן, ואינן מעכבות זו את זו, שאם אין לו אלא אחת, - אם מניח של יד, מברך "להניח תפלין" לבר, ואם מניח של ראש, מברך עליה "להניח תפלין", וגם "על מצות תפלין".

כד. כן דעת הרמ"א (סימן כ"ה סעיף ה', וסימן כ"ו סעיף ב') דלעולם מברך על של ראש "על מצות", אבל לדעת המחבר (שם) אם אינו מניח רק השל ראש, מברך עליה רק "על מצות".

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמד

אינו יכול להניח אלא אחת מניח אחת. אם מניח של יד מברך להניח תפלין לבד. ואם מניח של ראש, מברך עליה להניח תפלין וגם על מצות תפלין, ואומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

יב. אטר גמור אפלו נעשה אטר מחמת שהרגיל את עצמו בן, מכל מקום יניח בימין של כל אדם שהיא שמאלו. ואם עושה כל מלאכה בימין רק שכותב בשמאל, או בהפוך, הדין שכותב בה היא חשובה ימין ויניח התפלה בידו השנייה. ואם שולט בשתי ידיו מניח בשמאל של כל אדם. וכן אם לא נולד אטר כלל, אלא שאחר כך הרגיל את עצמו לכתב בשמאל ועושה כל מלאכתו בימיו, מניח בשמאל של כל אדם.

יג. [יג] שיעור רחב הרצועות בין של ראש בין של יד לא פחות

מעדני השלחן

[יג] שיעור רוחב הרצועות, בין "של ראש", בין "של יד", לא פחות מאורך שעורה.

כה. היינו שעורה בקליפתה, אבל בלא העוקץ שלה, דיש בה עוקצים ארוכים מאוד (פמ"ג סימן כ"ז אשל אברהם ס"ק י"ח, מ"ב שם ס"ק מ"ד).

כו. ויש אומרים (כן דעת תוס' מנחות דף ל"ה ע"ב ד"ה וכמה, מרדכי הלכות קטנות, הלכות תפלין דף י"ב ע"א, אגודה מנחות סימן י"א, הובא במג"א סימן כ"ז ס"ק י"ח) דדי ברוחב מאורך חטה, ופחות מכשעורה (מ"ב שם ס"ק מ"ב). ובמקום הדחק יש לסמוך על זה (מ"ב שם, וכתב שכן משמע בארצות החיים שם לב הארץ ס"ק י"א).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמה

מֵאֲרֶךְ שְׁעוֹרָה. [יד] וְשִׁיעוֹר אֶרְבֵּן: שֶׁל רֹאשׁ מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל עַד הַטָּבוֹר אוֹ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מַעַט. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דָּשֶׁל צַד יָמִין תִּגִּיעַ עַד הַמִּילָה (שְׁמוּשָׁא רַבָּה), וְכֵן נִכּוֹן לְהַחֲמִיר לְכַתְּחִילָה. [טו] וְשֶׁל

מעדני השלחן

כז. אבל אם לא היה הרצועה, רק כדי אורך חיטה, יניחן בלי ברכה (ארצות החיים סימן כ"ז לב הארץ ס"ק י"א, הובא במ"ב שם ס"ק מ"ד).

כח. וכתבו האחרונים, דצריך לזוהר מאוד במקום כפל ההידוק, שרגיל שהרצועה נתקמטה שם, או שנפסקת, עד שלא נשאר בה כשיעור (מ"ב סימן כ"ז ס"ק מ"ב).

[יד] ושיעור ארכן (של הרצועות) של ראש, מימין ומשמאל, עד הטבור, או למעלה ממנו מעט. ויש אומרים דשל צד ימין, תגיע עד המילה (שימושא רבה), וכן נכון להחמיר לכתחילה.

כט. וז"ל משנה ברורה (סימן כ"ז ס"ק מ"א) בחידושי רבי עקיבא איגר (הגהות רעק"א שם סעיף י"א), ובארצות החיים (שם לב הארץ ס"ק י"א) מסקי, של ימין עד הטבור, ושל שמאל עד החזה. ובטור (שם סעיף י"א) כתב ויש אומרים דשל ימין עד המילה, ושל שמאל עד הטבור.

ל. ואם אין לו רצועות גדולות בשיעור הנ"ל, כתב ארצות החיים (סימן כ"ז לב הארץ ס"ק י"א) דדוקא אם יש חוץ ממה שמקיף הראש, עכ"פ כשיעור שני טפחים, (אז יכול לברך על התפילין), הא לאו הכי, יניחן בלא ברכה (מ"ב שם ס"ק מ"ד).

[טו] ושל יד (שיעור אורך הרצועות של יד), כדי שיהדקת, ויעשה בה ז' כריכות על הזרוע, וג' כריכות על האצבע, ויחזקה.

לא. היינו שברצועות יקשור ממנה הקשר, ויקיף את הזרוע, שבע כריכות, ותמתח על האצבע אמצעית, ויכרוך ממנה על אצבעו שלושה כריכות. וכתב המשנה ברורה (סימן כ"ז ס"ק מ"ד) דהאחרונים מסקי, דאם פחת משיעור האורך בשל יד, יניח בלי ברכה (עולת תמיד שם ס"ק י"ב, אליה רבה שם ס"ק מ"ו, פמ"ג שם אשל אברהם

קמו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

יד, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה וַיַּעֲשֶׂה בָּהּ שִׁבְעַת כְּרִיכוֹת עַל הַזֶּרֶעַ וְשִׁלַּשׁ כְּרִיכוֹת עַל הָאֶצְבַּע וַיַּחֲזֶקֶה. [טז] וְאִם נִפְסְקָה הָרְצוּעָה, בֵּין שֶׁל רֹאשׁ בֵּין שֶׁל יָד יַעֲשֶׂה שְׂאֵלָה.

יד. [יז] יִזְהַר שִׂיְהִיו הָרְצוּעוֹת בְּצַד הַשְּׁחוֹר לַחוּץ. וְאִם אֶרֶץ לֹא שְׁנֵתֶהֱפָכָה הָרְצוּעָה שְׁסָבִיב רֹאשׁוֹ אוֹ סָבִיב זְרוּעוֹ בְּצַד הַלָּבָן

מעדני השלחן

ס"ק י"ט, ארצות החיים שם לב הארץ ס"ק י"א, וכן משמע בביאור הגר"א שם סעיף י"א ד"ה אם פחת). ואם יש כדי לפשוט עד אצבע צרידה, הכריכות אין מעכבין (פמ"ג שם, מ"ב שם).

[טז] ואם נפסקה הרצועה, בין של ראש, בין של יד, יעשה שאלה. לֵב. ולענין אם מהני לתקן הרצועות, מבואר דינו בשו"ע (סימן ל"ג סעיף ה'), ובמשנה ברורה (שם), ובלחם הפנים (על קיצור שו"ע סימן י' סעיף י"ג).

[יז] יזהר שיהיו הרצועות בצד השחור לחוץ. ואם אירע לו שנתהפכה הרצועה שסביב ראשו, או סביב זרועו, בצד הלבן לחוץ, יתענה, או יפרה בצדקה.

לג. המגן אברהם (סימן כ"ז ס"ק י"ז) כתב ואם נתהפכו, מידת חסידות הוא להתענות. והחיי אדם (כלל י"ד סעיף י"ב) כתב ואם נתהפך, נכון להתענות, או יתן לצדקה (הובא במ"ב סימן כ"ז ס"ק ל"ח).

לד. ואין להקפיד שלא יתהפכו, אלא מה שמקיף את הראש, ואת הקיבורת פעם אחת (מג"א סימן כ"ז ס"ק י"ז, מ"ב שם ס"ק ל"ח), וכן הג' כריכות שעל אצבע האמצעי (מחצית השקל על מג"א ס"ק י"ז), אבל מה שכורך אח"כ (השבע כריכות על היד), וכן מה שמשלשל לפניו מהרצועה, של תפילין של ראש, אין צריך להקפיד כלל שלא יתהפך, לפי שאינו מעיקר המצוה (מג"א שם, מ"ב שם). ומכל מקום, משום נוי המצוה,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמז

לחויץ, יתענה או יפדה בצדקה. [יח] וכן אם נפלו לו התפליין לארץ בלא נרתיקן יש לו גם כן להתענות. אבל אם נפלו בנרתיקן אינו צריך להתענות, אלא יתן איזה דבר לצדקה.

טו. [יט] אם הסיר את התפליין [כ] מפני שצריך ללכת לבית

מעדני השלחן

ראוי להפוך, שיהיה השחור לצד חוץ, אפילו בהמות (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"ז, מ"ב שם).

[יח] וכן אם נפלו לו התפליין לארץ, בלא נרתיקן, יש לו גם כן להתענות.

לה. כתב תוספת חיים (כלל י"ד ס"ק מ"ח) ובמדינותינו נוהגין דוקא בתפליין של ראש להתענות, ולא בשל יד.

לו. אם נפלו התפליין בשבת, יתענה למחר (עבודת היום סימן מ"ד סעיף ב', תוספת חיים כלל י"ד ס"ק נ').

[יט] אם הסיר את התפליין, - צריך לחזור ולברך עליהם.

לז. נשמטו ממקומם, וממשמש בהם להחזירם למקומן, צריך לברך (שו"ע סימן כ"ה סעיף י"ב). ודוקא שנשמטו כולן או רובן, אבל מקצתן, אף צריך להחזירן על מקומן, אין צריך לחזור ולברך (ט"ז סימן ח' ס"ק י"ד, פמ"ג משבצות זהב שם ס"ק י"ד, מ"ב סימן כ"ה ס"ק מ"ה).

לח. כתב השל"ה (מסכת חולין נר מצוה ס"ק ל"א) הא דלא נהיגי האידנא לברך, כשנשמטו ממקומם, משום דבשעת תפלה, מסתמא אינו מסיח דעתו מהם, והוי כחולצין על מנת להחזיר, שפסק הרמ"א (סימן כ"ה סעיף י"ב) דאין צריך לחזור ולברך (מ"ב שם ס"ק מ"ד).

למ. אבל אותן שהולכין לפעמים עד חצות בתפליין, אם נשמטו ראוי לברך (פמ"ג סימן כ"ה אשל אברהם ס"ק כ"א, מ"ב שם ס"ק מ"ד), אלא דלמעט בברכות

קמח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

עדיף (פמ"ג שם). והנה המשנה ברורה לא הביא מסקנת הפמ"ג על דין זה "למעט בברכות עדיף", הגם שהפמ"ג כתבו. ורק על דינו של החיי אדם (שמוכא בס"ק הבא), "אם נשמטו בשעת תפלה, המברך לא הפסיד", על זה סיים המשנה ברורה (שם) בשם הפמ"ג (שם) "דלמעט בברכות עדיף", בו בזמן שהפמ"ג לא הביא דין זה בכלל. ולכאורה משמע שדעת המשנה ברורה להכריע, דההולכים עד חצות בתפילין, "הם צריכים לברך", אם נשמטו כולן, או רובו ממקומם, כמו שכתב השל"ה (מסכת חולין נר מצוה ס"ק ל"א) דמי שלובש תפילין כל היום, הוי היסח הדעת אם נשמטו (הובא בבאר היטב סימן כ"ה ס"ק מ"ז), ולכן סובר המשנה ברורה, דגם אלו, שהולכים לפעמים עד חצות, אם נשמטו צריך לברך. משא"כ נשמטו בשעת תפלה, "המברך לא הפסיד", אבל לא צריכים מעיקר הדין, כמו שכתב השל"ה (שם) דבזמן הזה, שאין לבוש התפילין רק בזמן תפלה, לא הוי היסח הדעת נשמטו (הובא במג"א סימן כ"ה ס"ק כ"א). אמנם מפמ"ג משמע דלמעט בברכות עדיף בכל גווני, אפילו שלא בשעת תפלה.

מ. יש אומרים (חיי אדם כלל י"ג סעיף ז') דאף בשעת תפלה, אם נשמטו, המברך לא הפסיד (הובא במ"ב סימן כ"ה ס"ק מ"ד), ומכל מקום נראה, דלמעט בברכות עדיף (מ"ב שם בשם פמ"ג, וראה בס"ק הקודם).

מא. מי שהניח תפילין של יד ובירך, ובתחילת ההידוק, או אחר ההידוק, קודם שהניח של ראש, נפסק, או הותר הקשר של יד, או שהותר, או נפסק הקשר של ראש, לפני ההידוק, אמנם לא הסיח דעתו מהם, אין צריך לחזור ולברך (שו"ע סימן כ"ה סעיף י"ב, מ"ב שם ס"ק מ"ח), דכיון שלא הניח עוד השל ראש, עדיין לא נגמר המצוה שבירך עליו, עד שיניח תפילין של ראש, ועשיית הקשר אינו מפסיק, כיון שהוא מענין המצוה, על כן חייל הברכה על הנחה שניה (מ"ב שם ס"ק נ').

מב. ואם אין שם מי שידוע לתקן הקשר, והוצרך לקחת תפילין אחרים, בכל גווני צריך לחזור ולברך (ארצות החיים סימן כ"ה לב הארץ ס"ק י"ב, שערי תשובה שם ס"ק י"ז, מ"ב שם ס"ק נ').

מג. אמנם אם נפסק הקשר של ראש, או של יד, לאחר שכבר הניח השל ראש והדקו, צריך לחזור ולברך (מ"ב סימן כ"ה ס"ק נ'). ויש אומרים (מג"א שם ס"ק כ"ג),

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קמט

דלפי דברי השל"ה (מסכת חולין נר מצוה ס"ק ל"א, הובא לעיל ס"ק ל"ח) גם זה דמי לנשמו ממקומם, ואין צריך לברך (הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף י"ב ד"ה אינו, וחולק עליו).

[כ] מפני שצריך ללכת לבית הכסא, בשחזור ומניחן, צריך לחזור ולברך עליהם.

מד. כתב המשנה ברורה (סימן כ"ה ס"ק מ"ז) אם חלצן, ליכנס לבית הכסא, אפילו היה דעתו ללבשן תיכף, צריך לברך לכו"ע, דהא אין רשאי לילך בהם לבית הכסא, ואדחי ליה (וכמבואר בביאור הלכה שם סעיף י"ב ד"ה ויש אומרים).

מה. מי שחלץ את תפיליו, והיה בדעתו שלא יחזור להניחן, עד לאחר זמן מרובה, כמו ב' או ג' שעות, ואח"כ נמלך, לחזור ולהניחן מיד, צריך לחזור ולברך עליהם (שו"ע בעל התניא סימן כ"ה ס"ק כ"ט, יעב"ץ בסידור רבי יעקב מעמדין, הלכות תפילין ס"ק ד', מ"ב שם ס"ק מ"ז). ובקצות השלחן (סימן ח' בדי השלחן ס"ד ס"ג) כתב שצריך עיון הלשון ב' או ג' שעות, דאם ב' הוי זמן מרובה, כל שכן ג', וסיים מיהו לענין דינא, ספק ברכות להקל, ודוקא בשהיה שלוש שעות יחזור לברך, ובפחות מזה יברך בלא שם ומלכות (עכ"ל).

מו. וכן אם לא היה בדעתו להחזירו מיד, רק לאחר זמן, אפילו אם אח"כ לבשן תיכף, או שהיה בדעתו להחזיר תיכף, ואח"כ נשתהה הדבר, והסית דעתו בינתיים, לכו"ע צריך לחזור ולברך (מ"ב סימן כ"ה ס"ק מ"ז).

מז. אבל אם בשעת חליצת התפילין, היה דעתו לחזור ולהניחם מיד, וחזור ומניחן מיד, אין צריך לחזור ולברך עליהם, מפני שכבר נפטרו בברכה שבירך עליהם, כשהניחם בפעם הראשון (שו"ע בעל התניא סעיף כ"ט, וכמבואר ברמ"א סימן כ"ה סעיף י"ב).

מח. אם הסיר התפילין אדעתא להחזירם מיד, אפילו שינה מקומו, אין צריך לחזור ולברך (מג"א סימן ח' ס"ק י"ח, מ"ב סימן כ"ה ס"ק מ"ז).

הפסא, פִּשְׁחוֹזֵר וּמְנִיחֵן צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם. [כא] וְאִם עוֹמֵד

מעדני השלחן

[כא] וְאִם עוֹמֵד "בברכות של קריאת שמע", דהיינו מן ברכת יוצר אור ולהלן, לא יפסיק בברכות שעל התפילין, אלא יניחן בלא ברכות, ולאחר תפלת שמונה עשרה, ימשמש בהם, ויברך עליהם.

מז. בשו"ע (סימן ס"ו סעיף ב') לא כתוב כן, אלא דעת המחבר והרמ"א (שם) שיכול להפסיק בין הפרקים, להניח התפילין, ולברך עליהם.

ג. והטעם שיברך על התפילין בין הפרקים, כתבו האחרונים דתפילין הוא חובת הגוף, וגם בלתי תפילין, הוא כמעיד עדות שקר בעצמו חס ושלום (ברכות דף י"ד ע"ב) , שאומר "וקשרתם" ואינו קושר, על כן נקמין דלא חשיבה הפסק (מ"ב סימן ס"ו ס"ק ט"ז).

נא. אמנם אם נודמן לו באמצע הפרק, ישהה מלהניחם עד בין הפרקים, כדי שיהיה יוכל לברך עליהם (פמ"ג סימן ס"ו מש"ז ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ט"ו).

נב. ודוקא אם נודמן לו באמצע ברכת "יוצר אור", או באמצע ברכת "אהבה רבה", אז ישהה מלהניחם עד בין הפרקים. אבל אם נודמן לו תפילין באמצע קריאת שמע, יניח תיכף, כי בכל תיבה ותיבה של קריאת שמע, מצוה שיהיה עליו תפילין, וההנחה תהיה בברכה (פמ"ג סימן ס"ו ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ט"ו). וכמו כן יעשה, אם נודמן לו ב"אמת ויציב".

נג. והטעם לזה, הסביר המשנה ברורה (סימן ס"ו בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה אם) כי אנו פוסקין כהרמ"א (שם סעיף ח') דגם באמצע הפרק של "אמת ויציב", מותר לברך, ואעפ"כ באמצע הפרק של "יוצר אור", או "אהבה רבה", גם הרמ"א מודה לדעת המחבר, דטוב יותר להמתין עד בין הפרקים, כדי שיהיה יוכל לברך, אליבא דכולי עלמא (וסיים שכן מוכח מפמ"ג (שם מש"ז ס"ק ב'), דרך החיים (הלכות תפילה, דיני ק"ש, סעיף ב'). והגאון רבי עקיבא איגר, (הגהות רעק"א סימן ס"ו סעיף ח') ג"כ מצדה לומר כן).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קנא

בברכות של קריאת שמע, דהינו מן ברכת יוצר אור ולהלן, לא יפסיק בברכות שעל התפלין אלא יניחן בלא ברכות, ולאחר תפלת שמונה עשרה, ימשמש בהם ויברך עליהם.

טז. כל זמן שהתפלין עליו לא יסית דעתו מהן כלל, חוץ מבשעת תפלת שמונה עשרה ותלמוד תורה. אסור לאכל בהן סעודת קבע, אבל אכילת ארעי מתיר לאכל בהן. ולישון, אפלו שנת ארעי, אסור בהן.

יז. חייב אדם למשמש בתפלין בכל שעה ושעה שנוזר בהם, שעל ידי זה לא יבוא לידי הפסח הדעת גמור. וימשמש תחלה בשל יד ואחר כך בשל ראש. ומנהג יפה למשמש בהן כשמוזכר מצותן בקריאת שמע. כשאומר: וקשרתם לאות על ידך, - ממשמש בשל יד ונושק. וכשאומר: והיו למטפות בין עיניך - ממשמש בשל ראש ונושק.

יח. מעלין בקדש ולא מורידין. ותפלין של ראש קדשתה גדולה משל יד, לפי שיש בה ארבעה בתים וגם השני. ולכן רצועה שהיתה בשל ראש אסור לעשותה של יד. אבל משל

מעדני השלחן

נד. וכל זה בתפילין, אבל אם הביאו לו הטלית, בברכת "יוצר אור", יתעטף בלי ברכה, ואפילו בין הפרקים לא יברך עליהם, רק יברך עליו, אחר התפלה (רמ"א סימן ס"ו סעיף ב'). והמעם כתבו אחרונים, דציצית אינו חובת גברא, שאם אין לו טלית, פטור מציצית, ויוכל לקרות קריאת שמע בלי ציצית, על כן מקרי הפסקה, על ידי הברכה (מ"ב שם ס"ק ט"ז).

קנב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

יָד מִתֵּר לַעֲשׂוֹתָהּ לְשֵׁל רֹאשׁ. וְכֵן בְּרִצּוּעָה שֶׁל יָד שְׁנֶפֶסְקָה
לְמַעַלָּה אֶצֶל הַקֶּשֶׁר, וְרוֹצֶה לְהַפְכָּה שְׂעִיעֶשֶׂה עֵתָה הַקֶּשֶׁר בְּקֶצֶה
הָאַחֲרוֹן אֲסוּר, אֲלֹא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַקֶּשֶׁר בְּהַקְצָה שְׁנֶפֶסְקָה שֶׁם
(עֵין בְּשַׁעֲרֵי-תְשׁוּבָה). וְכֵן בְּרִצּוּעָה שֶׁל רֹאשׁ, אֲסוּר לְהַפְךָ מֶה
שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הַקֶּשֶׁר שֶׁהָיָה חוּץ לְקֶשֶׁר. נִכְנָן כִּים שְׂעִישָׂאוּ לְהַחְזִיק

מעדני השלחן

[כב] כִּים שְׂעִישָׂאוּ לְהַחְזִיק בּו תְּפִילִין, וְגַם הַחֲזִיק בּו, שׁוֹב אֲסוּר
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִים זֶה, דְּבַר שֶׁל חוּלִין.

נח. אִם עָשָׂה כִּים לִשְׁם תְּפִילִין, אִפִּילוּ צָר בִּיה תְּפִילִין חֲדָא זִימְנָא, אִפִּילוּ עַל דַּעַת
לִפְנוֹתוֹ (מִגִּ' א סִימָן מ"ב ס"ק ה', מ"ב ש"ס ס"ק י"ד), אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִים זֶה,
דְּבַר שֶׁל חוּלִין, כִּיוֵּן שְׂעִישָׂאוּ לִשְׁם תְּפִילִין, וְגַם הַכְּנִים שֶׁם הַתְּפִילִין.

נו. וְכַתֵּב הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן מ"ב ס"ק ט"ז) וּלְפִי זֶה אֵין לְתַת סִידוּר, בְּכִים שֶׁהָיָה
מִיּוֹחַד מִתְּחִילָה לְתְּפִילִין לְבַד, וְאַעֲפ"כּ אֵין לְמַחֲוֹת בּוֹה, דְּכִיוֵּן דְּרִגְלִין בּוֹה, הוּי לִיה
כֵּאלִילוּ הַתְּנוּ מִתְּחִילָה (כַּמְבֹּאֵר בַּט"ז ש"ס ס"ק א', מ"ב ש"ס ס"ק י"א).

נז. קָמֵן שְׂצַר בִּיה תְּפִילִין, בַּהֲכִים שֶׁהוּמִינוּ לְכַךְ, ג"כ נֶאֱסַר (מ"ב סִימָן מ"ב ס"ק י"ג).

נח. אֲבָל תִּיק שֶׁל טְלִית, לֹא מִיקְרֵי תִשְׁמִישׁ קְדוּשָׁה, רַק תִּשְׁמִישׁ מִצּוּה, וְלִכֵּן מוֹתֵר
לְהַנִּיחַ בּו שְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁל חוּל, דֹּאף דְּמוֹנָה בּו ג"כ תִּיק שֶׁל תְּפִילִין, לֹא הוּי
הַתִּיק שֶׁל טְלִית, כִּי אִם תִּשְׁמִישׁ דְּתִשְׁמִישׁ (מ"ב סִימָן מ"ב ס"ק י"א).

נז. וְאִפִּילוּ אִם נָתַן בְּתוֹכּוֹ הַסִּידוּר שְׁלוֹ, דִּישׁ בּו קְדוּשָׁה, אוֹ הַתְּפִילִין בְּלֹא תִיק, מ"מ
בַּעַת הַצּוּרֶךְ, מוֹתֵר לִיתֵּן בְּתוֹכּוֹ דְּבָרִים שֶׁל חוּל, דֶּהֲלֹא הוּא עֲשׂוּי מִתְּחִילָה גַם
לְטְלִית, דֶּהֲוֹא דְּבַר שֶׁל חוּל (מ"ב סִימָן מ"ב ס"ק י"א), וְהוּי כֵּאלִילוּ הַתְּנָה (כַּמְבֹּאֵר
בְּרַמ"א ש"ס סְעִיף ג').

ס. וְכֹל זֶה מִיִּירֵי, שְׁלֹא הַתְּנָה עֲלָיו, אֲבָל אִם הַתְּנָה עֲלָיו מִתְּחִילָה, שְׂיוּכַל לְהַכְּנִים שֶׁם
דְּבָרִים אַחֲרִים, חוּץ מִתְּפִילִין, בְּכֹל עֲנִין שְׂרִי (רַמ"א סִימָן מ"ב סְעִיף ג').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קנג

בו תפלין וגם החזקן בו, שוב אסור להשתמש בכים זה דבר של חלין.

יט. [כג] אין לחלץ את התפלין עד אחר קדשת וּבֹא לְצִיּוֹן כְּשֶׁאָמַר: יְהִי רְצוֹן שְׁנִשְׁמֹר חֻקְךָ (עין אליה רפה).

מעדני השלחן

סא. ואפילו עשה הכים לשם תפלין, וגם צר ביה בקביעות, שרי, כיון דהתנה בעת עשייה, שיהיה יוכל לשנות כשירצה (מ"ב סימן מ"ב ס"ק י"ז).

סב. ודע, דתנאי מהני להשתמש בהן, אפילו בעודן בקדושתן, אך לתשמיש מגונה, לא מהני תנאי (מג"א סימן מ"ב ס"ק ו', מ"ב שם ס"ק י"ז).

סג. נייר שכתב עליו דברי קדושה, אסור להשתמש בהמותר לדבר חול, ואם התנה עליו מתחילה להשתמש בו, מותר (חיי אדם כלל י"ד סעיף כ"א). אבל המשנה ברורה (סימן מ"ב ס"ק כ"ג) כתב דלא מהני בזה תנאי (ומקורו, אליה רבה שם ס"ק ו', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ו').

[כג] אין לחלוץ את התפילין, עד אחר קדושת "ובא לציון".

סד. היינו לאחר קדיש של "ובא לציון". ומכל מקום, משמע מפרי מגדים (סימן כ"ה אשל אברהם ס"ק כ"ח) ושאר אחרונים, דבמקומות שנוהגים לומר קדיש יתום, בכל יום, אחר עלינו, טוב שלא לחלוץ התפילין, עד אחר קדיש יתום (מ"ב שם ס"ק נ"ו).

סה. נכון לומר ארבע פרשיות תפילין, שהם "קדש" "והיה כי יביאך" "שמע" "והיה אם שמע" בעוד שהתפילין עליו, בין בתפילין דרש"י, ובין בתפילין דר"ת. ושני פרשיות ("שמע", "והיה אם שמע") אומרים בקריאת שמע. ו"קדש" "והיה כי יביאך" צריכים לומר קודם "ברוך שאמר", שהם קודמים ל"שמע" "והיה אם שמע" (ד"קדש, והיה כי יביאך" כתוב בחומש שמות י"ג, א' - מ"ז. ו"שמע והיה אם שמע" כתוב בחומש דברים ו', ד' - מ'. י"א, י"ג - כ"א). (מחזיק ברכה, בקונטרס אחרון סימן ל"ד ס"ק ג', בשם אור צדיקים, תיקון התפלה סעיף י"ד, שמצא כתוב בשם הרמב"ן, ובשם

קנר מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

[כד] ובמקום שנוהגין שביום קריאת ספר תורה אין מחזירין את ספר התורה עד אחר קדשת ובא לציון, אין חולצין את התפילין עד שיחזירו את ספר התורה להיכל, סימן לדבר: ויעבר מלכם לפניכם זה בראשם. וביום שיש מילה אין לחלץ עד אחר

מעדני השלחן

מהרח"ו, הובא בשערי תשובה סימן ל"ח ס"ק י"ב, תוספות חיים כלל י"ד ס"ק ל"ז). ואם אי אפשר לו לומר קודם "ברוך שאמר", יאמר אחר עלינו, קודם שמסיר התפילין (מחזיק ברכה שם, שערי תשובה שם, תוספות חיים שם).

סו. כתב המשנה ברורה (סימן כ"ה ס"ק נ"ו) וז"ל: ואנשים שנוהגין לקפל הטלית והתפילין, ולהניחן בתיקן, בעת אמירת קדיש, לא יפה הן עושין, דמאוד יש לכוין בעניית "אמן יהא שמיה רבה" (כמבואר בטור וש"ע סימן נ"ו סעיף א'). ו"אמן יהא שמיה רבה", הוא עוד במדריגה גבוהה, יותר מקדושה (כמבואר במג"א שם ס"ק א'), ובודאי לא גרע משאר ברכות דרבנן, דאסור לעשות אפילו תשמיש קל, בשעה שהוא מברך (כמבואר במג"א סימן קצ"א ס"ק ב').

[כד] ובמקום שנוהגין, שביום קריאת ספר תורה, אין מחזירין את ספר תורה, עד אחר קדושת "ובא לציון", אין חולצין את התפילין, עד שיחזירו את הס"ת להיכל.

סז. והחולצין קודם, עכ"פ יזהר שלא יחלוץ התפילין של ראש, בפני ה"ספר תורה", כדי שלא יגלה ראשו בפניה, אלא יסתלק לצדדין, (ומהאי טעמא נראה, דגם ללבוש את התפילין לפני ה"ספר תורה", אסור). ובתפילין של יד, דליכא גילוי, או בתפילין של ראש, תחת הטלית גדול, שרי (פמ"ג סימן כ"ה אשל אברהם ס"ק כ"ט, מ"ב שם ס"ק נ"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קנה

המילה. [כה] בראש חודש חולצין קדם תפלת מוסף. [נו] בחל

מעדני השלחן

[כה] בראש חודש, חולצין (התפילין) קודם תפלת מוסף.

סח. ופשוט דאם שכח, והתחיל להתפלל בהם, לא יחלצם באמצע, דאינו רק מנהגא (מ"ב סימן כ"ה ס"ק ס"א).

סז. כתב הפרי חדש (סימן תכ"ג סעיף ד') אם השעה דחוקה, שאינו מספיק לחלוץ תפילין, יזיזם ממקומם לצד אחר, דחשיב כמונחים בכיסם (עכ"ל). ונראה שיש מציאות לענין זה, כגון שהוא עומד לבוש בתפילין, והציבור כבר התחילו קדושת "כתר", שאין שהות לחלוץ, יזיזם ממקומם (שערי תשובה סימן כ"ה ס"ק כ"ב).

ע. מי שיצא ידי חובת חזרת מוסף, וחזר להניח תפילין, והלך לבית הכנסת שעדיין לא התפללו מוסף, כתב הפרי חדש (סימן תכ"ג סעיף ד') שדעתו נוטה שיכול לומר "כתר" עמהם. והחיד"א (מחזיק ברכה סימן כ"ה ס"ק י"ד) מביא דבריו, וסיים שנראה לו שישלך התפילין, ויאמר "כתר" (הובא בשערי תשובה שם ס"ק כ"ב). וכתב שלמי ציבור (דין חליצת תפילין ס"ק ב') מדלא אמר "אסור עד שיסלקם", שמע מינה דדוקא לכתחילה יש לו לסלקם, אבל אם היה עסוק בלימודו, ולא אדעתיה, וכשהתחילו הציבור הקדושה, ננער ממשנתו, ושמעה אזנו, ואין שהות לחלוץ, מודה להפרי חדש, דעונה "כתר" עמהם (הובא בשערי תשובה שם).

עא. האנשים המניחים תפילין דרבינו תם, בראש חודש יוכלו להניחם אחר שסיים הש"ץ תפלת מוסף, או שישירו התפילין של רש"י קודם "ובא לציון", ושל רבנו תם, ילבשו בעת אמירת "ובא לציון" (פמ"ג סימן כ"ה מש"ז ס"ק ט"ז, מ"ב שם ס"ק ס').

עב. הנוהגים ללבוש תפילין כל היום, יחזור וילבש בראש חודש אחר תפלת מוסף (הרמ"ע סימן ק"ח, באר היטב סימן כ"ה ס"ק כ"ב, מ"ב שם ס"ק ס'), ואין צריך לחזור ולברך, אם היה דעתו לזה בשעת חליצתו (מ"ב שם).

עג. וכ"כ החיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע סימן ו' ס"ק קפ"א) וז"ל: קודם מוסף יחלוץ התפילין, ואם אחר התפלה רוצה ללבוש התפילין, ללמוד הקביעות, יכול להניחם, וכל שכן שצריך שלא ימנע מלהניח תפילין בתפלת המנחה, משום

קנו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן

המועד ספות, בלם חולצין קדם הלל, ובחל המועד פסח הצבור
חולצין קדם הלל ושלח הצבור אחר הלל.

ב. [כז] חולצין מעמד. מסיר את הפריכות מן האצבע ושתים
או שלוש פריכות מהזרוע וחולץ תחלה של ראש, ואחר

מעדני השלחן

ראש חודש, וכ"ב החיד"א (במחזיק ברכה סימן כ"ה ס"ק י"ג, וסימן תכ"ג ס"ק ד'),
והוסיף וכן נהגו בארץ הצבי, ובערי המערב. וכן דעת הפר"ח (שם סעיף ד', הובא
לעיל ס"ק ע')

עד. אבל הכף החיים (סימן כ"ה ס"ק צ"ו) כתב, דאין להניח עוד אותם (אחרי
שחולצים אותם לפני מוסף) כל היום, אך בתפלת המנחה. יניח אותם (כ"כ רבנו
הרש"ש נהר שלום דף י"ט טור ב', ובן איש חי שנה שניה פרשת ויקרא סעיף י"ח).
ועל כן ביום המילה, שנוהגים ללבוש אבי הבן, והסנדק, והמוהל, "ציצית, ותפילין"
בשעת המילה, אם אירע בראש חודש, לא יחזרו להניח "תפילין" אחר מוסף, רק ילבושו
"ציצית" לבדו.

עה. ובכתבי הארז"ל (פרי עין חיים שער ראש חודש פרק ג') מובא מנהג רבי חיים
ויטאל ז"ל, שלא להניח תפילין דר"ת, לאחר שאמרו קדושת "כתר", עד שחרית
של יום ב' לחודש (וכ"כ מוהר"מ פאפר"ש בהגהותיו לפרי עין חיים שער ראש חודש
פרק ג' דף ק"ז טור ב', אור צדיקים סימן ט' ס"ק ח', סידור רבי שבתי חלק ב' בכוונת
ראש חודש דף צ"ח ע"א).

[כו] בחול המועד סוכות, כולם חולצין קודם הלל, ובחול המועד פסח,
הציבור חולצין קודם הלל, ושלח ציבור אחר הלל.

עו. האנשים המניחים תפילין דרבינו תם, בחול המועד לא יניחום כלל (מ"ב סימן
כ"ה ס"ק ס'). וכן תפילין של רש"י, לא יניחם שוב, אחרי מוסף (מ"ב שם). וראה
לקמן ס"ק פ"ד).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י' השלחן קנו

כך חולץ של יד, משום דכתיב: והיו לטמפות בין עיניך, ומדכתיב: והיו לשון - רבים דרשו רבותינו ז"ל: כל זמן שבין עיניך יהיו שמים. ולכן מניחין תחלה של יד וחולצין תחלה של ראש שכל זמן שיש עליו של ראש תהיה עליו גם של יד. ויש לחלץ של ראש ביד שמאל שהיא יד כהה, כדי להראות שקשה עליו חליצתו, מפני שהמצוה היא שיהיו עליו תפלין כל היום, אלא שמפני שאין לנו גוף נקי חולצין מיד לאחר התפלה. [כח] ולא יחלץ את התפלין לא בפני ספר תורה ולא בפני רבו, אלא יסלק את עצמו לצדדין. מנהג חכמים לנשק את התפלין בשעת הנחתו ובשעת חליצתו. אין להסיר את הטלית עד לאחר חליצת התפלין.

מעדני השלחן

[כו] חולצין מעומד, מסיר את הכריכות מן האצבע, וב' או ג' כריכות מהזרוע, וחולץ תחילה של ראש, ואחר כך חולץ של יד.

עו. המסגרת השלחן (סימן י' ס"ק ט"ו) כתב על דברי הקיצור שו"ע "מסיר ב', או ג' כריכות מהזרוע" לא מצאתי זה בפוסקים (עכ"ל). אמנם בשערי תשובה (סימן כ"ה ס"ק כ"א) הביא מקור לזה, וז"ל: ובספר הכוונות, המסודר ממהר"ש ויטאל, כתב בהגותיו (שער הכוונות דרושי התפלין דרוש ה' הגהה ד') שיסיר הכריכות מהאצבע, ושמים או שלוש כריכות מהזרוע, ויסיר של ראש, ואח"כ של יד (עכ"ל), וזה כמו שכתב רבינו הקיצור שו"ע.

[כח] ולא יחלוץ את התפלין, - לא בפני רבו, אלא יסלק עצמו לצדדין.

עת. היינו רבו מובהק, שרוב חכמתו ממנו (מ"ב סימן ל"ח ס"ק ל"ה).

כא. [כט] יניח את התפלין בתוך הכים שלֵהן באפֿן שִׁידע לְמַחֲר להוציא תחלה של יד. אָבֵל לֹא יניח שֶׁל יד עַל שֶׁל ראש בִּינֵן דְּשֶׁל ראש קְדוּשָׁתוֹ גְּדוּלָּה מִשֶּׁל יד, אֲלֵא יניחם זו אַצֵּל זו. וַיִּנִּיחַ הַכִּים עִם הַתְּפִלִּין בְּתוֹךְ כִּים הַטְּלִית לְמַטָּה וְהַטְּלִית לְמַעְלָה, כְּדִי שִׁיפְנֶע בַּטְּלִית תַּחֲלָה.

כב. מִי שֶׁאִין לוֹ תְּפִלִּין וְהַצְבוֹר מִתְּפִלִּין, מוֹטֵב שִׁיתַּעֲבֹב עַד לְאַחֵר תְּפִלַּת הַצְבוֹר לְשֶׁאֵל לוֹ תְּפִלִּין מֵאַחֵר, כְּדִי שִׁיקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע וַיִּתְּפַלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בַּתְּפִלִּין, מִמָּה שִׁיתְּפַלֵּל עִם הַצְבוֹר בְּלֹא תְּפִלִּין. אָבֵל מִי שֶׁמְתִירָא שְׁמָא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע עַד שִׁימְצָא תְּפִלִּין, קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין. וְאִם מְתִירָא שְׁמָא יַעֲבֹר גַּם זְמַן תְּפִלָּה, מִתְּפַלֵּל גַּם כֵּן, וְכִשְׁימְצָא אַחֵר כֶּךָ תְּפִלִּין יניחם בְּבִרְכוֹת וַיֹּאמֶר בָּהֶם אִיזָה מְזֻמּוֹר אוֹ יִתְּפַלֵּל בָּהֶם מְנַחָה (וְעֵין לְקַמְזֵן סִימָן י"ד סְעִיף ח'), אָבֵל לִילָה לֹא זְמַן

מעדני השלחן

[כט] יניח את התפילין בתוך הכים שלֵהן, באופֿן שִׁידע לְמַחֲר להוציא תחילה "של יד". אָבֵל לֹא יניח "של יד" עַל "של ראש", בִּינֵן דְּ"של ראש" קְדוּשָׁתוֹ גְּדוּלָּה מִ"של יד", אֲלֵא יניחם זו אַצֵּל זו.

עט. נוהגין להניח תפילין של ראש בצד ימין מהכים, שקדושתו גדולה, מתפילין של יד. והתפילין של יד בשמאל, לרמזו שמקום הנחתן הוא ביד שמאל (תוספות חיים כלל י"ג ס"ק ד'). ובשלחן שלמה (סימן כ"ח סעיף ב') כתב שיניח בצד ימין, התפילין של יד, כדי שיפגע בו תחילה למחר, כשירצה להניח. וכמו שאמרו חז"ל (יומא דף ט"ו ע"ב) דכל פינות שאדם פונה, לא יהיה אלא לימין (הובא בתוספות חיים שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י השלחן קנט

תפלין הוא ואסור להניחן בלילה. ול מתר לקח תפלין של חברו גם שלא בידעתו להניחן ולברך עליהן, כמו שכתוב בסימן שלפני זה סעיף י"א לענין טלית.

כג. תפלין צריכין גוף נקי, וצריכין להזהר שלא להפיח בהם (עין לקמן סימן י"ב סעיף ד'). חולה מעים אפלו אין לו צער פטור מן התפלין, מפני שאינו יכול לשמור את עצמו בנקיות פראוי. ואם נראה לו שיכול להיות בגוף נקי בשעת קריאת שמע ותפלת שמונה עשרה יניחם אז. אבל שאר חולה, אם מצטער

מעדני השלחן

[ל] מותר ליקח תפילין של חברו, גם שלא בידעתו, להניח, ולברך עליהם.

פ. ודוקא באקראי מותר, אבל בקביעות אסור (ב"ח סימן י"ד סעיף ב', מג"א שם ס"ק ז', מ"ב שם ס"ק י"ג).

פא. כתב הפרי מגדים (סימן י"ד מש"ז ס"ק ו') דבכל גווני ראוי להזהר, כשבעליו עמו, שישאלנו, ואין סומכין על החזקה, במקום שיכולין לבררו בקל, וכל שכן אם יודע בו שהוא מקפיד (מ"ב שם ס"ק י"ג).

פב. אסור ללמוד מספרים של חברו, בלא דעתו, דחיישינן שמא יקרע אותו בלימודו (רמ"א סימן י"ד סעיף ד'). ואסור אפילו באקראי בעלמא, דחיישינן שמא יקרא בהן הרבה, עד שיתקרעו מרוב המשוש (מ"ב סימן י"ד ס"ק ט"ז).

פג. והעולם נוהגין, כשמוצאין סידור תפלה, או מחזור בבית הכנסת, שלוקחין אותו, כדי להתפלל בו, ואיני יודע היתר לזה, דמאי שנא סידור מספרים (פמ"ג סימן י"ד מש"ז ס"ק ז', מ"ב שם ס"ק ט"ז).

בְּחֵלְיוֹ וְאִין דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֶּת עָלָיו מִפְּנֵי צַעְרוֹ פֶּטוּר, מִפְּנֵי שְׁאִסוּר
לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהֶן, וְאִם לֹא חַיֵּב.

בד. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִשְׁמֹר תְּפִלִּין שֶׁלֹּא יִפִּיחַ בָּהֶם וְשֶׁלֹּא יִישֵׁן בָּהֶם,
אָבִיו חַיֵּב לְקַנּוֹת לוֹ תְּפִלִּין שְׁיִנִּיחֶם. וְעִכְשָׁיו נִתְּפַשֵּׁט הַמִּנְהָג
שֶׁמִּתְחִיל הַקָּטָן לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין שָׁנִים אֹ אוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים קֹדֶם
שֶׁנַּעֲשֶׂה בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

בה. וְלֹא בְּעֵנִין הַנֶּחֱת תְּפִלִּין בְּחַל הַמוֹעֵד יֵשׁ מִחֻלְקַת הַפּוֹסְקִים
וְחִלּוּקֵי מִנְהָגִים. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁאוּחֲזִין בְּדַעַת הַפּוֹסְקִים
שֶׁלֹּא לְהַנִּיחֵן. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִין בְּדַעַת הַפּוֹסְקִים לְהַנִּיחֵן, אֲלֹא
שְׂאִין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם בְּקוֹל רֶם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כִּמּוֹ שְׂאֵר יְמוֹת
הַשָּׁנָה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לְהַנִּיחֵם בְּלֹא בְּרָכוֹת (וְיֵשׁ לוֹ לְכוּן שְׂאִם חַל
הַמוֹעֵד לֹא זָמַן תְּפִלִּין תְּהִינָה בְּרִצּוֹעוֹת בְּעֶלְמָא, פְּרִי מְגִדִּים).
וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְבָרֵךְ, מִכָּל מְקוֹם אִסוּר לְהַפְסִיק בֵּין שֵׁל יָד
לְשֵׁל רֹאשׁ. אֲךָ לְקַדִּישׁ וְלְקַדְשָׁה יַפְסִיק. וְצָרִיכִין לְהִזָּהֵר
שֶׁהַמִּתְפַּלְלִים בְּבֵית כְּנֶסֶת אֶחָד, לֹא יִהְיוּ קֶצֶת מִנִּיחִין וְקֶצֶת אֵין
מִנִּיחִין (בֶּן גֵּרָא, דְּבָזָה וְדָאִי אָכָא מְשׁוּם לֹא תִתְגַּדְּדוּ).

מעדני השלחן

[לֹא] בְּעֵנִין הַנֶּחֱת "תְּפִלִּין בַּחֹל הַמוֹעֵד", יֵשׁ מִחֻלּוֹקַת הַפּוֹסְקִים,
וְחִלּוּקֵי מִנְהָגִים.

פד. וּבִכְתָּבִי הָאֵרִיז"ל (שַׁעַר הַכּוֹנוֹת דְּרוּשֵׁי חוֹרַת הָעֵמִידָה דְּרוּשׁ ב' דף ל"ח טו"ר ד'
ד"ה וְנִמְצָא) מְבֹאֵר שֶׁאֵין מִנִּיחִין בְּכֹל תְּפִלִּין, בַּחֹל הַמוֹעֵד (וְרָאָה לְעִיל ס"ק ע"ו).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן י' השלחן קסא

כו. תפלין שהחזקו בכשרות, מן הדין כל זמן שהבית שלם גם הפרשיות הרי הן בחזקתו, ואינן צריכין בדיקה. ומכל מקום נכון לבדקן, מפני שלפעמים מתקלקלין מן הזעה. ואם אינו מניח אותן אלא לפרקים, צריכין בדיקה שתי פעמים בכל שבע שנים כי יש לחוש שמא נתעפשו. ולכן וכן אם נקרע הבית צריכין גם הפרשיות בדיקה, וכן אם נשרו במים. ומכל מקום אם אין לו מי שיוודע לבדקם ולחזור לתפרן, יניחן כך בלא בדיקה שלא יתבטל ממצות תפלין, אבל לא יברך עליהם (פרי מגדים).

מעדני השלחן

[לב] וכן אם נקרע ה"בית", צריכין גם ה"פרשיות" בדיקה. וכן אם נשרו במים. ומכל מקום אם אין לו מי שיוודע לבדקם, ולחזור לתפרן, יניחן כך בלא בדיקה, שלא יתבטל ממצות תפילין.

פה. ומכל מקום לא יברך עליהם (פמ"ג סימן ל"ט מש"ז ס"ק ו', מסגרת השלחן סימן י' ס"ק י"ז).

פו. אבל אם מניחן לפרקים, דצריך בדיקה פעמיים בשמיטה (שו"ע סימן ל"ט סעיף י'), אם אין לו מי שיוכל לבדוק, ולחזור ולתפרן, יניחם כך בלא בדיקה (רמ"א שם). ולענין ברכה, משמע מחיי אדם (כלל י"ד סעיף כ') דצריך לברך. והטעם נראה, משום דלא ראינו עליהם ריעותא ברורה, משא"כ בנשרו במים, או שנתקלקל העור, לא יברך (כמבואר בס"ק הקודם), ולמעשה צ"ע (מ"ב סימן ל"ט ס"ק כ"ח).

סימן יא

הלכות מזוזה וכו' כ"ה סעיפים

א. מצות עשה לקבוע מזוזה בכל פתח. ואפלו יש לו כמה חדרים ולכל חדר כמה פתחים העשויים לכניסה ויציאה, אף על פי שהוא רגיל רק באחד מהן, מכל מקום כלם חייבים במזוזה. ואפלו אם נתמעטו הדיוורין ואינו צריך עתה רק לפתח אחד, מכל מקום כלן חייבים. אך אם יש איזה פתח שאינו עשוי אלא להכניס דרך שם איזה משה לפרקים, ויש שם פתח אחר לכניסה ויציאה, אזי הפתח העשוי רק להכניס משאות פטור.

ב. גם שערי חצרות ומבואות ועירות ומדינות חייבין במזוזה שנאמר: ובשעריך (ועין לקמן סעיף ט"ז).

ג. צריך לקבוע בימין הנכנס. ואם קבעה בשמאל פסולה וצריך להסירה ולקבעה בימין ויברך עליה. ואין חלוק בזה בין אטר לאינו אטר.

ד. שני בתים אשר לכל אחד יש פתח לרשות הרבים או לחצר, ובמחצה אשר ביניהם יש גם כן פתח והשתא יש להסתפק בפתח הזה באיזה צד יתן את המזוזה. אזלינן בזה בדרך הפר

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן קסג

ציר, פרוש במקום שנעשים הצירים להדלת שהדלת נפתחת לתוכו זהו עקר הבית, ונותנים את המזוזה בצד ימין שנכנסים לתוכו. ודוקא בפשיטת הבתים שוים בתשמישו, אבל אם אחד הוא עקר תשמישו, בזה לא אזלינן בתר הפר ציר, אלא לעולם נותנין את המזוזה בצד הימין שנכנסין להבית אשר עקר תשמישו שם, ואפלו הדלת נפתחת לתוך השני.

ה. מקומה, מתחלת שליש העליון של גבה השער. קבעה למעלה מזה בשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. קבעה למטה משליש העליון, צריך להסירה ולקבעה כראוי ובברכה. ואם קבעה בטפח העליון, יסירה גם כן ויקבעה כראוי אבל לא יברך. ויש לקבעה בטפח הסמוך לחוץ, ואם שנה בזו אינו מעכב.

ו. כיצד קובעה, בורכה מסופה לראשה, דהינו מאחד כלפי שמע, ומניחה בשפופרת או בשאר דבר וקובעה במסמרות במזוזת הפתח באלכסון. ויהא ראשה דהינו שמע כנגד הבית ושטה האחרונה לצד חוץ. ואם מזוזת הפתח אינה רחבה יקבענה זקופה. וזה טוב יותר מלתתה אחורי הדלת. אם לא קבעה אלא תלואה פסולה. ולכן צריך להזהר למסמרה למעלה וגם למטה, שלא תהא תלויה.

קסד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן

ז. קדם שקובעה יברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה. ואם קובע כמה מזוזות די בברכה אחת לבל. [א] אם נפלה

מעדני השלחן

[א] אם נפלה המזוזה מעצמה, וחוזר וקובעה, צריך ג"כ לברך. אבל אם הוא הסירה, כדי לברקה, יש להסתפק אם צריך לברך.

א. כתב ברכי יוסף (יו"ד סימן רפ"ו ס"ק י') אם הסיר המזוזה לבדקה, ודעתו לחזור ולקובעה, יש להסתפק אם יברך, כשחוזר וקובעה (לשון למודים או"ח סימן י"ד). וכתב הפתחי תשובה (יו"ד סימן רפ"ט ס"ק א') ולא ידעתי מקום הספק בזה, אמאי לא הוי זה, כמו פושט טליתו, על דעת לחזור ולהתעטף בו (שמבואר ברמ"א (שו"ע או"ח סימן ח' סעיף י"ד) שאין מברכין), או בתפילין, על מנת לחזור ולהניחם (שמבואר ברמ"א (שו"ע או"ח סימן כ"ה סעיף י"ב) שלא לברך). ושמא יש לומר, דהכא לא הוי על דעת לחזור ולקובעה, דשמא ימצא פסול, ולכן נסתפק בזה.

ב. אבל אם משעה שהסירה, עד שקבעה שוב, נשתהה זמן מרובה, צריך לברך כשקבעה, כן מוכח מפתחי תשובה (שהובא בס"ק הקודם), שמשמע מדבריו דהאמת הוא, דין מזוזה כדין טלית, ואם נשתהה זמן מרובה משקבעה, צריך לברך. רק במזוזה יתכן לומר, שאפילו לא נשתהה זמן מרובה, ג"כ צריך לברך, היות שבמזוזה יש ספק, אולי ימצא פסול, ולכן אפילו שנמצא שהיא כשירה, לא יכול לקבעה בלי ברכה, אפילו לא נשתהה, דכשהורידה לא היה ברור לו שיחזור ויקבענה. משא"כ אם נשתהה זמן מרובה עד שקבעה, צריך לברך בודאי, כמו שאמרו לענין טלית ותפילין. ג. ושיעור זמן מרובה הוא ב' או ג' שעות, כמבואר בשו"ע בעל התניא (סימן כ"ה סעיף כ"ט, הובא לעיל סימן ט' ס"ק מ"ג), וכן הדין בטלית, ובמזוזה.

ד. וז"ל ערוך השלחן (יו"ד סימן רפ"ט סעיף ד') אם נוטלה מהפתח לבדקה, ונמצאת כשירה, וחוזר וקובעה, אין צריך לברך, כמו הפושט טליתו לפי שעה, לחזור ללבושו, דאינו מברך, ואם קבעה לאחר יום, וודאי דמברך.

ה. אם נפל המזוזה מעצמו לארץ, ורוצה לקובעה, צריך ודאי לברך, כמו נפל טליתו (פתחי תשובה יו"ד סימן רפ"ט ס"ק א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן קסה

הַמְּזוּזָה מַעֲצָמָה וְחֹזֵר וְקִבְּעָה צָרִיד גַּם בֵּן לְבָרָךְ. אָבֵל אִם הוּא הַסִּירָה בְּדִי לְבָרָקָה, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק אִם צָרִיד לְבָרָךְ.

ח. בַּקָּצֵת שְׁעָרִים יֵשׁ פֶּתַח קָטָן אֲצֵל הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל, וְדֶרֶךְ הַפֶּתַח הַקָּטָן יוֹצֵאִין וְנִכְנָסִין, וְהַשַּׁעַר הַגָּדוֹל אֵינוֹ נִפְתָּח רַק לְפָרְקִים, וְכִיּוֹן שֶׁהֵם שְׁנֵי פִתְחִים וּבִינֵיהֶם עֲמוּד רָחֵב טַפַּח, חֵיבִין בְּשֵׁתֵי מְזוּזוֹת.

ט. בַּמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שָׂמָּה יִגְנְבוּ אוֹתָהּ, אִם אֲפָשָׁר לוֹ יַחְפֹּר חֲפִירָה בַּמְּזוּזוֹת הַבֵּית וַיִּנְיַחְנָה שָׁמָּה, אָבֵל לֹא יַעֲמִיק לְחַפֹּר טַפַּח כִּי שָׁם לֹא הָיוּ "עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ" רַק תוֹךְ מְזוּזָה וּפְסוּלָה. עוֹד צָרִיד לְהִזְהֵר שֶׁיִּהְיֶה עַל כָּל פָּנִים גֹּבֵר מָקוֹם הַמְּזוּזָה. וְאִם אֵי אֲפָשָׁר לוֹ לְחַפֹּר בְּתוֹךְ מְזוּזוֹת הַבֵּית יֵשׁ לְסַמֵּךְ בַּשַּׁעַת הַדְּחָק לְקִבְּעָה בַּפָּנִים אַחֲרֵי הַדִּלְתָּ, וְדוֹקָא בַּמְּזוּזָה עֲצָמָה וְלֹא בַּכֶּתֶל (עֵין חֲכֻמַּת אָדָם וְנִשְׁמַת אָדָם), וְלֹא יִרְחִיקָה מִחֲלָל הַפֶּתַח טַפַּח כִּי אִזּוֹ פְּסוּלָה.

י. אֵין הַבֵּית חֵיב בַּמְּזוּזָה אֲלֵא אִם בֵּן יֵשׁ בּוֹ ד' אֲמוֹת עַל ד' אֲמוֹת. וְאִם אֵין בּוֹ ד' אֲמוֹת עַל ד' אֲמוֹת אָבֵל יֵשׁ בּוֹ בְּדִי לְרִבַּע ד' אֲמוֹת, כְּגוֹן שֶׁאַרְכּוֹ יֵתֵר עַל רָחְבוֹ אוֹ שֶׁהוּא עָגֹל, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּחֵיב וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּפִטוּר.

יא. אֵין הַפֶּתַח חֵיב בַּמְּזוּזָה אֲלֵא אִם יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי מְזוּזוֹת [עַמּוּדֵי הַפֶּתַח] (פָּפֶאסְטֶען, טִיר-שְׁטַאק) גְּבוּהוֹת לְכָל הַפָּחוֹת

עשרה טפחים ומשקוף על גביהן. ואפלו אין המזוזות מעצים או מאבנים אחרים, רק שפתלי הפנין בעצמן הן המזוזות ועליהן תקרה גם כן חייב. ואם אין לבית אלא מזוזה אחת כגון שמצד האחד עובר הכתל להלן אם היא מצד שמאל פטור ואם היא מצד ימין יש ספק אם חייב או לא, ויש לקבעה בלא ברכה, או שיקבעה לאחר שיקבע בפתח המחייב ויפטור גם את זה. וכן בכל מקום שיש ספק יעשה כן.

יב. יש לו שתי מזוזות ואין לו משקוף אלא שיש עליהן כפה כמין קשת, או אפלו גם מזוזות אין לו אלא שהכפה מתעגלת מן הארץ, אם יש בה בגובה עשרה טפחים רחב ארבעה טפחים חייב (עין טורי זהב). ואותן החניות שעושין מזוזה אחת מן הקרקע עד המשקוף ומזוזה אחת שאינה מגעת עד המשקוף רק שכונסין את הכתל לערך אמה או יותר, אם המזוזה שהיא גבוהה עד המשקוף היא מימין הפניסה נותן את המזוזה באותה המזוזה. ואם המזוזה הקטנה היא מימין הנכנס, אם היא גבוהה עשרה טפחים נותן את המזוזה בה, ואם אינה גבוהה עשרה טפחים נותנה במקום הרחב.

יג. יש אומרים דאפלו אין דלתות לפתח חייב במזוזה. ויש אומרים דבעינן דוקא דלת. ולכן לא יקבע את המזוזה עד שיתלה מקדם את הדלת. ולא יקבע אותה תחלה ואחר כך.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן קסז

יתלה את הדלת, משום דבעינן תעשה ולא מן העשוי (עין לעיל סימן ט' סעיף ו').

יד. בית שאינו עשוי לדירה בקביעות פטור, לפיכך סבת החג בחג פטור. וכן אותן חגיות שעושין ביוםא דשוקא לימי משך היריד, ואחר כך מפרקין אותן או שגשגאים בלי שום תשמיש פטורין. אבל החגיות הקבועות בסחורה, חיבין במזוזה.

טו. אכסדרה שיש לה שלש מחצות ותקרה על גביהן ופרוצה ברביעית, אף על פי שיש לה שתי פצימין כמו צורת פתח פטורה ממזוזה, מפני שהפצימין לא נעשו משום מזוזות אלא כדי להעמיד התקרה. אבל אם יש לה מחצה גם ברוח הרביעית אף על פי שהמחצות גמוכות ואינן מגיעות עד התקרה, ואף על פי שהן עשויות חלונות חלונות, חיבת.

טז. בית שער והוא בית קטן שאצל שער החצר שהשומר יושב שם, ומרפסת (גאניג) שהיא דרך לעלות בה לעליה, והגנה והדיר, פטורין ממזוזה, כיון שאין עשוין לדירה. ואם יש בית שחיב במזוזה פתוח לאחד מאלו או לאכסדרה, חיבים אף בפתח שנכנסים להם מרשות הרבים. ולכן שערי חצרות ושערי מבואות ושערי מדינות ועירות כלם חיבים במזוזה, כיון שפתחים החיבים במזוזה פתוחים לתוכן. אפלו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה (אפלו תשעה החיצונות הן בגונא דפטורין), אם הפנימי חיב במזוזה כלן חיבים. ולכן שער הפתוח מן הגנה לחצר

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן

קסח

חֵיב בַּמְזוּזָה (רמב"ם). וַיֵּשׁ אֲמָרִים דְּבֵית שְׁעָר וּמִרְפֶּסֶת חֵיבִים
אֲפֵלוּ אֵין בֵּית פֶּתוּחַ לָהֶם. וַיֵּשׁ לְקַבְּעָה בְּלֹא בִרְכָה.

יז. בֵּית הַמֶּרְחֵץ וּבִרְסָקִי וּבֵית הַטְּבִילָה פֶּטוּרִין, מִפְּנֵי שְׁאִינֵן
לְדִירַת כְּבוֹד, אֲבָל רֶפֶת בְּקָר וְחֶדֶר שְׁמֹנְדָלִין בּו עוֹפוֹת,
וּבֵית הַתֵּבֶן וְהַעֲצִים וְאוֹצְרוֹת שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁל שָׂאֵר מִשְׁקִין, אִם
יֵשׁ לָהֶם שְׁעוֹר בֵּית חֵיבִין, וַיֵּשׁ פּוֹטְרִין.

יח. בְּמָקוֹם שֶׁתִּינוּקוֹת מְצוּיִין אוֹ שֶׁלִּפְעָמִים רוֹחֲצִין שָׁם אוֹ
שְׂמִשְׁתִּינִים שָׁם, יִכְסֶּה אֶת הַמְּזוּזָה. וְדוֹקָא בְּהַזְדַּמְנוֹת דְּרָדָה
אֲרַעִי סוֹמְכִין עַל הַפֶּסוּי, אֲבָל לְקַבֵּעַ שָׁם תְּשֻׁמִּישׁ בְּזִיוֹן כְּגוֹן
לְהַעֲמִיד שָׁם כְּלֵי לְשׁוֹפְכִין, אֵין לְסַמֵּךְ עַל הַפֶּסוּי (פֶּתִיחֵי תְּשׁוּבָה
בְּשֵׁם יַד הַקְּטָנָה).

יט. בֵּית וְכֵן חָצֵר שְׁגָם עֲבוּ"ם דֶּר שָׁם, פֶּטוּר.

כ. מִרְתֵּף (קַעֲלָלֶער) שֶׁהַמְּזוּזוֹת עִם הַפֶּתַח שׁוֹכְבִים בְּאַרְץ פֶּטוּר,
דְּלֹא נִקְרָאת מְזוּזָה אֲלָא כְּשֶׁעוֹמְדָת (נֹדַע בִּיהוּדָה תַּנְיָנָא
סִימָן קפ"ד).

כא. הַשׁוֹכֵר בֵּית בְּחוּץ לְאַרְץ פֶּטוּר מִמְּזוּזָה שְׁלִשִּׁים יוֹם דְּלֹא
הָיִי דִירַת קִבְעָה.

כב. הַיּוֹצֵא מִן הַבַּיִת וַיִּשְׂרָאֵל אַחֵר יִכָּנֵס לְדוֹר שָׁם, לֹא יִטַּל
הָרֵאשׁוֹן אֶת הַמְּזוּזוֹת אֲלָא יִנְיָחֵם, וְהַשְּׁנִי יִשְׁלַם לוֹ עֲבוּרָם.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יא השלחן קסט

בג. חַיֵּב אָדָם לְהִזָּהֵר מְאֹד בְּמַצּוֹת מְזוּזָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֹבֶת הַכֹּל תָּמִיד, וְכָל זְמַן שִׁיכָנֶס וַיֵּצֵא יִפְגַּע בִּיחֹדֵד הַשֵּׁם, שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּזְכֹּר אֶהְבָּתוֹ וַיַּעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ וּשְׁגִיזוֹתָיו בְּהַבְלֵי הַזְּמַן, וַיֵּדַע כִּי אֵין דָּבָר הָעוֹמֵד לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים אֲלֵא יְדִיעַת צוּר הָעוֹלָם, וּמִיָּד הוּא חוֹזֵר לְדַעְתּוֹ וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי מִישָׁרִים. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ תַּפְּלִין בְּרֹאשׁוֹ וּבִזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדוֹ וּמְזוּזָה בְּפֶתְחוֹ מְחַזֵּק הוּא שְׁלֵא יִחַטָּא, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ מִזְכִּירֵין רַבִּים וְהֵן הֵן הַמַּלְאָכִים שֶׁמַּצִּילִין אוֹתוֹ מִלְּחַטָּא, שֶׁנֶּאֱמָר: חוֹנָה מִלֵּאדָּה ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיַּחֲלֹצֵם. עוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: בְּעוֹזֵן מְזוּזָה בָּנָיו וּבְנוֹתָיו מֵתִים קְטָנִים, וְכָל הַזֹּהִיר בְּמְזוּזָה יֵאָרִיכוּ יָמָיו, שֶׁנֶּאֱמָר: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְּנֵיכֶם.

בד. וּלְפִי שֶׁהַמְּזוּזָה הִיא לְהַזְכִּירוֹ יַחֲדוֹ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, לָכֵן כְּשִׁיֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ וְכֵן כְּשֶׁנִּכְנֵס וַיִּנָּשֶׁק אוֹתָהּ, אֲבָל לֹא יִנִּיחַ אֶת הַיָּד עַל הַמְּזוּזָה עֲצָמָה, אֲלֵא יִזְהַר שֶׁתִּהְיֶה זְכוּכִית עַל הַשֵּׁם (עֵין בְּסִפְרֵי קֶסֶת הַסּוֹפֵר מִהַדוּרָה תַּנְיִנָא חֲקִירָה י"ט), וְכִשְׁיֹצֵא מִבֵּיתוֹ וַיִּמְנִיחַ יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה יֵאֱמָר: ה' שׁוֹמְרֵי ה' צִלִּי עַל יַד יְמִינִי ה' יִשְׁמֵר יְצִאתִי וּבֹאִי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

בה. מְזוּזָת הַיַּחֲדִיד נִבְדָּקָת שְׁתֵּי פְעָמִים בְּשִׁבְעַ שָׁנִים, וְשֶׁל רַבִּים (שֶׁאֵין לְהַטְרִיחַ עֲלֵיהֶם) נִבְדָּקָת שְׁתֵּי פְעָמִים בַּיּוֹבֵל (עֵין רֹא"ש - רַבֵּנוֹ אֲשֶׁר - סוֹף הַלְכוֹת תַּפְּלִין).

סימן יב

הַכֶּנֶת הַגּוֹף לְתַפְלָה וּמְקוֹמוֹת שְׂרָאוֹי לְהַתְפַּלֵּל
שֵׁם וּבּו ט"ו סְעִיפִים

א. כְּתִיב: הַכּוֹן לְקִרְאָת אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, פְּרוּשׁ שִׁכִּין אֶת עֲצָמוֹ
לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁילְבִישׁ אֶת עֲצָמוֹ בְּמַלְבוּשֵׁי כְבוֹד
כְּשֶׁהוּלֵךְ לְהַתְפַּלֵּל כְּמִי שֶׁהוּלֵךְ לִפְנֵי שֵׁר נִכְבָּד, וְאִפְלוּ אִם מִתְפַּלֵּל
בְּבֵיתוֹ בִּיחִידוֹת יִלְבִּישׁ אֶת עֲצָמוֹ כְּרָאוֹי. [א] וּבְמְקוֹמוֹת שְׁנוּהֲגִין
לֵילֵךְ בַּחֲגוּרָה, אָסוּר לְהַתְפַּלֵּל עַד שִׁיחְגוּר אֶת עֲצָמוֹ.

ב. טוֹב לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם הַתְפָּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲנִי בְצֶדֶק אֶחְיֶה
פְּנִיךָ. גַּם יִקְבַּל עָלָיו קֹדֶם כָּל תְּפִלָּה מִצּוֹת וְאֶהְבֶּתָ לְרַעְדָּה
כְּמוֹדִי, וַיְכּוֹן לְאַהֲבָה אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּנִפְשׁוֹ כִּי אִם חָם
וְשָׁלוֹם יֵשׁ פְּרוּד לְבָבוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, אֲזִי גַם לְמַעְלָה אֵין
הַתְאֲחָדוּת. אֲבָל הַתְאֲחָדוּת בְּגוּפֵיהֶן שְׁלֻמָּטָה גוֹרֵם הַתְאֲחָדוּת

מעדני השלחן

[א] בְּמְקוֹמוֹת שְׁנוּהֲגִין לֵילֵךְ בַּחֲגוּרָה, אָסוּר לְהַתְפַּלֵּל, עַד שִׁיחְגוּר
אֶת עֲצָמוֹ.

א. מִי שֶׁהוּלֵךְ כָּל הַיּוֹם בְּלֹא חֲגוּרָה, אֵין צָרִיךְ לֵאזוּר בְּשַׁעַת הַתְפָּלָה (מג"א סימן צ"א
ס"ק א', שו"ע בעל התניא שם סעיף ב', מסגרת השלחן סימן י"ב ס"ק א'). וּמִיָּהוּ
מִידַת חֲסִידוּת, לַחֲגוּר, אֵף בְּכֵהָאֵי גוּוּנָא, מִשּׁוּם (עמוס ד', י"ב) "הַכּוֹן לְקִרְאָת ה'
אֱלֹהִים" (מגן גִּיבּוּרִים שֵׁם בְּאַלְף הַמּוֹגן ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ד').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קעא

וּדְבָקוֹת נַפְשׁוֹתֵיהֶן לְמַעַלָּה וְעַל יְדֵי זֶה גַּם תְּפִלוֹתֵיהֶן מְתַאֲחָדוֹת, וְאִזּוּ בְּהִיּוֹת תְּפִלוֹתֵיהֶן כְּלוּלוֹת יַחַד, הֵן רְצוּיוֹת לְפָנָיו וְתַפְרֵךְ שְׁמוֹ.

ג. כְּתִיב: שֹׁמֵר רִגְלֶיךָ בְּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל דְּרִגְלֶךָ, הֵינוּ הַנִּקְבִּים שְׂאֵצֵל הָרִגְלִים, [ב] וְלִבְנֵי צָרִיךְ לְבָדֹק אֶת עַצְמוֹ קֹדֶם הַתְּפִלָּה אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ, וְאִם מְרַגֵּישׁ בְּעַצְמוֹ אֶפְלוּ קִצְתַּת הָרִגְשָׁה לְצָרְכּוֹ, אֲסוּר לוֹ לְהַתְּפַלֵּל. וְאֶפְלוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה אֲסוּר כָּל זְמַן שְׁגוּפּוֹ מִשְׁקָן עַד שִׁינָקָה אֶת עַצְמוֹ, [ג] וּבְדִיעָבֵד אִם הַתְּפִלָּה כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לְנִקְבִּי, וְאִם אֵינוֹ.

מעדני השלחן

[ב] וְלִבְנֵי צָרִיךְ לְבָדֹק אֶת עַצְמוֹ קֹדֶם הַתְּפִלָּה, אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ, וְאִם מְרַגֵּישׁ בְּעַצְמוֹ, אֶפְלוּ קִצְתַּת הָרִגְשָׁה לְצָרְכּוֹ, אֲסוּר לוֹ לְהַתְּפַלֵּל, - עַד שִׁינָקָה אֶת עַצְמוֹ.

ב. וְאֶפְלוּ אִם עַל יְדֵי זֶה, שִׁינָקָה אֶת עַצְמוֹ, לֹא יִהְיֶה יוֹכֵל לְהַתְּפַלֵּל אִם הִצִּיכּוֹר, אֶפְלוּ הִכִּי, טוֹב יוֹתֵר לְהַתְּפַלֵּל בִּיחִידִי, בְּגוֹף נָקִי (אֵלֶיהָ רַבָּה סִימָן צ"ב ס"ק ג'), דְּרַךְ הַחַיִּים, הַלְכוֹת תְּפִילָּה, דִּינֵי סְמִיכַת גְּאוּלָּה לְתַפְּלָה, סְעִיף ט"ו, מ"ב סִימָן צ"ב ס"ק ה').

[ג] וּבְדִיעָבֵד אִם הַתְּפִלָּה כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לְנִקְבִּי, אִם הוּא מִשְׁעָר בְּעַצְמוֹ, שְׁחִיָּה יִכּוֹל לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ, שִׁיעוּר הִילּוּךְ פֶּרֶסָה, שְׁעָה וְחֹמֶשׁ, תְּפִלַּתוֹ תְּפִלָּה.

ג. רְצוּנוֹ לֹמַר, מִעַתַּת הַתְּחִלָּתָה הַתְּפִלָּה, הִיא בּוֹ כַּח לְשִׁחוּת שִׁיעוּר זֶה (מ"ב סִימָן צ"ב ס"ק ד'). וּמִשְׁמַע אֶפְלוּ אִם אַח"כ, תִּכְפֹּף אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה, הִלָּךְ וַעֲשֵׂה צָרְכּוֹ, וְהִיא בְּתוֹךְ שִׁיעוּר זֶה, יֵצֵא בְּדִיעָבֵד (שם).

ד. כְּתִבְהוּ הַגְּהוּת רַעַק"א (סִימָן צ"ב סְעִיף א') בְּשֵׁם גִּיטָה וְרָדִים (גן הַמֶּלֶךְ סִימָן מ"ח) הַמַּעֲמֵם דְּלֹא נִקְטָה הַשּׁו"ע בַּהֲדִיא, שִׁיעוּר שְׁעָה וְחֹמֶשׁ (וְכַתֵּב (שם סְעִיף א'), שִׁיעוּר

קעב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

אם הוא משער בעצמו שהיה יכול להעמיד את עצמו שיעור הלוח פרסה (שעה וחמש) תפלתו תפלה, [ד] ואם לאו אפילו בדיעבד אם התפלל תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל. [ה] ויש אומרים שאם יכול להעמיד את עצמו (שיעור פרסה)

מעדני השלחן

הילוך פרסה), דבא להורות, דאף אם על ידי שיושב במקום אחד, יכול להעמיד עצמו, מעט יותר, מ"מ משערין כאילו הוא מהלך, שאינו יכול להעמיד עצמו ולילך עד פרסה (מ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה שיעור פרסה).

[ד] ואם לאו (פירוש: שאינו יכול להעמיד עצמו, עד פרסה), אפילו בדיעבד, אם התפלל, תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל.

ה. היינו דוקא תפלת שמונה עשרה, אבל קריאת שמע, ושאר ברכות, אין צריך לחזור ולקרות בדיעבד (כן משמע מדברי הפמ"ג סימן צ"ב מש"ז ד"ה מ"ש, וכ"כ הרמב"ן במלחמות ברכות פרק ג' דף ט"ז ע"א, הובא במ"ב סימן צ"ב ס"ק ו').

[ה] ויש אומרים, שאם יכול להעמיד את עצמו שיעור פרסה, אפילו לבתחילה, מותר לו להתפלל.

ו. כל הנצרך לנקביו, ואינו יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה, אסור בדברי תורה, וקריאת שמע, ושאר ברכות (שו"ע סימן צ"ב סעיף א-ב, רמ"א שם סעיף ב').

ז. אם יכול להעמיד עצמו, שיעור פרסה, משמע מפרי מגדים (סימן צ"ב אשל אברהם ס"ק ב') דמותר. והשערי תשובה (סימן ו' ס"ק ה') מחמיר בזה (הובא במ"ב סימן צ"ב ס"ק ז').

ח. אם הוא מלמד תורה לרבים, או דורש, ובאמצע נצטרך לנקביו, אפילו גדולים, מותר לו לשהות עצמו, ד"ב לשקצו" הוא רק איסור דרבנן, ומפני כבוד הבריות נדחה (ב"י סימן ק"ג בשם תרומת הדשן סימן ט"ז, פמ"ג סימן ג' מש"ז ס"ק י"ג, מ"ב סימן צ"ב ס"ק ז').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קעג

אָפֿלוּ לְכַתְּחֵלָה מִתֵּר לֹא לְהַתְּפַלֵּל, וַיֵּשׁ לְסִמּוֹד עַל זֶה אִם הוּא
בְּעֵינֵי שְׂבָעוֹד שְׂיִפְנָה יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה, וְעַיִן לְקַמֵּן סִימָן י"ח
סְעִיף ט"ז.

ד. וְהָיָה מִי שֶׁבָּרִי לֹא שָׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל עֲצֻמוֹ מִלְּהַפִּיחַ עַד
שִׁיגְמוֹר קְרִיאַת שְׁמַע וְתְּפִלָּה, מוֹטֵב שִׁיעָבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע

מעדני השלחן

ז. ש"ץ שהוא צריך לנקביו, קודם חזרת הש"ץ, אם יכול להעמיד עצמו, עד פרסה,
בין דבדיעבד תפלתו תפלה, ויש בזה משום כבוד הבריות, מותר להתפלל. ואם
אין יכול להעמיד עצמו, בשיעור פרסה, דלכו"ע תפלתו תועבה, אפשר דאין להקל
משום כבוד הבריות, משנה ברורה (סימן צ"ב בביאור הלכה סעיף א' ד"ה היה צריך),
ונשאר ב"וצריך עיון גדול".

י. ואם נודמן לו כן, להקרא בספר תורה, כשעלה לבימה, ונצרך לנקביו, ואינו יכול
להעמיד עצמו שיעור פרסה, פשוט דמותר לו לקרוא בתורה, דשם בדיעבד קריאתו
קריאה. וכש"כ אם כבר התחיל לקרוא, ונתעורר לו, דמותר לו לקרוא את כל הקריאה
(מ"ב סימן צ"ב בביאור הלכה סעיף א' ד"ה היה צריך).

[ו] מי שבריו לו, שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפית, עד שיגמור
קריאת שמע ותפלה, מוטב שיעבור זמן קריאת שמע ותפלה,
ממה שיתפלל בלא גוף נקי. ואם עבר זמן תפלה, אנוס הוא, ומשלים
אחר כך.

יא. היינו כגון שאירע לו כך, בשביל שום מאכל שהזיק לו, וכיוצא בו, באופן שלערב,
בודאי יוכל להתפלל בגוף נקי. אבל מי שרגיל בכך, שיש לו חולי רח"ל, שמחמתו
מוכרח להפית בכל עת, ואם כן יפטר מהתפלה לעולם, ולכן מותר לו להתפלל בלא
גוף נקי, דלא אתי איסור הפחה, שהוא ריח רע, שאין לו עיקר, דהוא רק איסור דרבנן,
ודחי לקריאת שמע דאורייתא, או לתפלה, שהוא מצוה דרבים, ולכן יקרא קריאת

קעד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

וּתְפִלָּה מִמֶּה שִׁיתְּפַלֵּל בְּלֹא גּוֹף נָקוּ, וְאִם עֶבֶר זְמַן תְּפִלָּה, אָנוּס הוּא (וּמִשְׁלִים אַחֵר כִּךְ בְּדִלְקָמֶן סִימָן כ"א). וְאִם יֵרָאֶה לוֹ שִׁיכוּל לְעֵמֶד עַל עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, יֵנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְקְרִיאַת שְׁמַע וּמְבַרֵּךְ עֲלֵיהֶם (וְעֵין פְּרִי מִגְדִּים סִימָן פ').

ה. [ז] צָרִיךְ לְרַחֵץ אֶת יָדָיו בְּמִים עַד הַפֶּרֶק (רמב"ם) קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְלִכְנֹן אַף עַל פִּי שֶׁרַחֵץ אֶת יָדָיו בִּבְקָר (כְּדִלְעִיל סִימָן ב'), אִם נִגַּע אַחֵר כִּךְ בִּידָיו בְּאַיִזָּה מְטוֹנָה, דְּהֵינּוּ בְּמִקְוֹת הַמִּכְסִּים בְּאֶדָם שִׁישׁ שֵׁם מְלִמּוּלֵי זַעַה, אוֹ שֶׁחֲכִיךְ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שֶׁלֹּא רָחַצָם בִּבְקָר עַד הַפֶּרֶק, צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְרַחֵצָם

מעדני השלחן

שמע, ויתפלל (שו"ת הרמ"א סימן פ"ח, פר"ח סימן פ' ד"ה אע"ג, מ"ב שם ס"ק ד', תוספות חיים כלל ג' ס"ק ע"ב), וכשיגיע לו הפחה, ישתוק, וימתין עד שיכלה הריח, כמו בריח רע שאין לו עיקר, וחוזר ומתפלל (פר"ח שם, מ"ב שם, תוספות חיים שם), אך יתפלל בלי תפילין (מ"ב שם).

[ז] צריך לרחוץ את ידיו במים, עד הפרק, קודם התפלה. ולכן אף על פי שרחץ את ידיו בבוקר, אם נגע אחר כך בידיו, באיזה מקום מטונף, - צריך לחזור ולרחצם, קודם התפלה. ואם אין לו מים, צריך לחזור אחריהם, ללכת לפניו, ארבע מילין, או לאחריו, מיל.

יב. וכל זה דוקא כשיועד בוודאי שימצא שם מים, אבל בספק, לא צריך לחזור אחריהם (מ"ב סימן צ"ב ס"ק י"ז, וכתב שכן מוכח בטור סימן רל"ג, ורמב"ם הלכות תפלה פרק ד' הלכה ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קעה

קדם התפלה. [ח] ואם אין לו מים צריך לחזור אחריהם ללכת לפניו ארבעה מילין או לאחריו מיל, [ט] ואם מתירא שמתוך כך

מעדני השלחן

[ח] ואם אין לו מים, צריך לחזור אחריהם, ללכת לפניו, ארבע מילין, או לאחריו, מיל.

יג. שיעור מיל הוא י"ח מינוט - דקות (שו"ע סימן רס"א סעיף א', וסימן תנ"ט סעיף ב', מ"ב שם ס"ק ט"ו). ויש פוסקים שחולקים על שיעור זה, וחושבין שיעור מיל לחשבון כ"ב וחצי מינוט (ביאור הגר"א סימן תנ"ט ד"ה ושיעור, לפי גירסתינו בגמ' פסחים דף מ"ו ע"א, וספר סדר זמנים סימן י', הובא במ"ב סימן תנ"ט בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה הוי). ויש פוסקים שחולקין על שיעור זה, ולדידהו שיעור מיל, הוא שליש שעה, וחלק ט"ו מן השעה, והם שני חומשי שעה (מג"א שם ס"ק ג', פרי חדש שם סעיף ב' ד"ה ומ"ש הוי, חק יעקב שם ס"ק י', ביאור הגר"א שם, הובא בביאור הלכה שם). ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף י') מסיק דהעיקר הוא כדעה זו, שסוברת, דשיעור מיל, הוא ב' חומש שעה, והם כ"ד מינוט - דקות (וכמבואר במעדני השלחן סימן ס"ט ס"ק פ', ובפאר השלחן שם ס"ק שי"ט), נמצא ששיעור פרסה, הוא מהלך של אלפיים אמה (קצות השלחן סימן י"ג בבדי השלחן ס"ק ב'), שעה אחת ול"ו מינוט. יד. ואם צריך לחזור לאחריו, למקום מים, עד מיל, חוזר, יותר ממיל אין צריך לחזור (שו"ע סימן צ"ב סעיף ד', שו"ע בעל התניא שם סעיף ד', מסגרת השלחן סימן י"ב ס"ק ה'). אבל המשנה ברורה (סימן צ"ב ס"ק י"ט) כתב דהרבה פוסקים (דברי חמודות על הרא"ש ברכות פרק ב' סימן י"א ס"ק ל"ח, פרי חדש סימן צ"ב סעיף ד', ביאור הגר"א שם סעיף ד' ד"ה צריך) סוברין, דמיל עצמו, דינו כיותר ממיל, שאינו חוזר.

[ט] ואם מתירא, שמתוך כך (שיחזור אחר מים), יעבור זמן תפלה, מנקה ידיו, בצרור, או בעפר, או בכל מידי דמנקי, ומתפלל.

מז. כתב המשנה ברורה (סימן צ"ב ס"ק כ') אם הוא במקום שיש שם עשרה שמתפללים, ואם יחזור אחר מים, יעבור זמן תפלת הציבור, כתב הב"ח (שם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

יעבר זמן תפלה, מנקה ידיו בצרור או בעפר או בכל מידי דמנקי ומתפלל, דכתיב: ארחץ בנקיון כפי וגו', ארחץ - במים אם אפשר, ואם לאו - בנקיון, בכל מידי דמנקי.

ו. ואם רחץ ידיו בבקר פראוי ואין ידוע לו שנתלכלכו ידיו באיזה דבר, מכל מקום כיון שהסיח דעתו בינתים, ואפלו למד בינתים גם כן הוי הפסח הדעת, וצריך גם כן לרחצם במים לצורך תפלה, אך בזה אין צריך לחזור אחר המים דוקא. שאם אין לו מים מזמנים ובאם יחזור עליהם יאחר תפלת הצבור, לא יחזור עליהם, אלא מנקה ידיו בכל מידי דמנקי ומתפלל עם הצבור (עין באר היטב סימן רל"ג סעיף קטן ז).

ז. ישתדל ויתאמץ להתפלל עם הצבור, דכתיב: ואני תפלת־לך ה' עת רצון, אימתי עת רצון, בשעה שהצבור מתפלל, וכתיב: כה אמר ה' בעת רצון עניתה. ואין הקדוש ברוך הוא מואם בתפלה של רבים ואפלו יש בהם חוטאים, דכתיב: הן־אל כביר (פרוש רבים) ולא ימאם. וכתיב: פדה בשלום נפשי מקרב־לי כי־ברבים היו־עמדי.

מעדני השלחן

סעיף ג') דאף שיש לו שהות, אין צריך לחזור, וינקה במידי דמנקי (וכ"כ חיי אדם כלל ז' סעיף ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קעז

ח. ההולך בדרך והגיע למקום שהוא רוצה ללון שם, [י] אם יש לפניו עד ארבעה מילין מקום שמתפללין בצבור, [יא] אם יוכל לבוא שמה בעוד יום שלא יצטרך ללכת יחידי

מעדני השלחן

[י] אם יש לפניו עוד ארבע מילין, מקום שמתפללין בצבור.

פז. אם יש לפניו עוד ארבע מילין, ועד בכלל (שו"ע בעל התניא סימן צ' סעיף י"ז).

[יא] אם יוכל לבוא שמה, בעוד יום, שלא יצטרך ללכת יחידי בלילה, צריך לילך ארבע מילין לפניו, כדי שיתפלל בצבור.

יז. ואם הוא ספק אם ימצא מנין, אין צריך לחזור, כמו לענין חזרה אחר מים (שמבואר לעיל ס"ק י"ב), דרמו להדדי (קצות השלחן סימן י"ג בבדי השלחן ס"ק ג').

יח. והנה מלשון הקיצור שלחן ערוך משמע, דעיקר הקפידה היא, שלא ילך יחידי בלילה, אבל ביום, לא איכפת לו, אם הולך על ידי זה ביחידי. אבל מלשון המנן אברהם (סימן צ' ס"ק ל') משמע דאפילו ביום, אם יצטרך ללכת בשביל זה יחידי, פטור מללכת, דז"ל (שם) "צריך לילך שם, אם יוכל לבוא שם בעוד היום גדול, ושלא יהא צריך ללכת יחידי", וכ"ה בשו"ע בעל התניא (שם סעיף י"ז), ולא הזכירו לילה, וכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ק נ"א) וז"ל: צריך לילך שם, באופן שלא יצטרך לילך יחידי על ידי זה, וגם מיירי שעוד היום גדול, שאפילו אם ילך עד שם, יוכל להגיע שם, בעוד השמש על הארץ, דאי לאו הכי, אינו מחוייב, דלעולם יכנס אדם בכי טוב (ב"ק דף ס' ע"ב).

יט. ודוקא כשיש מנין בדרך ההולכת לפניו, שבלאו הכי יצטרך לבסוף לילך שם (אז צריך לילך ארבע מילין), אבל בצדדין, דינו כמו לאחריו (אליה רבה סימן צ' ס"ק י"ט, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ל', מ"ב שם ס"ק נ'), ורק עד מיל, הוא הולך.

קעה מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

בְּלִילָה, צָרִיךְ לִילֵךְ אַרְבָּעָה מִלִּין לְפָנָיו בְּדִי שְׂתִתְּפֹלֵל בְּצָבוֹר,
[יב] וְלֵאחֲרָיו צָרִיךְ לַחְזֹר מִל מִל בְּדִי לְהִתְפַּלֵּל בְּצָבוֹר, וּמִכָּל שְׁפָן
שֶׁלֹא לִילֵךְ מִמָּקוֹם שְׂמִתְּפֹלֵלִין שָׁם בְּצָבוֹר, אִם יָכוֹל לָבוֹא לְמַחֲזֹז
חֶפְצוֹ בְּעוֹד יוֹם.

מעדני השלחן

[יב] "ולאחריו" צריך לחזור מיל, כדי להתפלל עם הציבור.

ב. צריך לחזור מיל, ולא עד בכלל (שו"ע בעל התניא סימן צ' סעיף י"ז), זאת אומרת
דשיעור מיל הוא כיותר ממיל, שאין צריך לחזור.

כא. היושב בביתו, דינו כמו לאחריו (חיי אדם כלל מ' סעיף י"א, מ"ב סימן צ' ס"ק
נ"ב), דעד שיעור מיל, צריך לילך להתפלל במנזן.

כב. שיעור מיל, אין חושבין מביתו, דאם כן עיר גדולה כאנמוכיא, והבית הכנסת
יהיה בעיר, רחוק מביתו מיל, לא יהיה צריך לילך, אלא העיקר לחשוב שיעור
מיל, כמו בשבת חוץ לעיר, דשיעור מיל סמוך לעיר, בתר עיר גריר (שו"ת בנין עולם
סימן ג', כף החיים סימן צ' ס"ק ק"ז).

כג. כתב המשנה ברורה (סימן צ' ס"ק נ"ב) בשם שו"ע בעל התניא (שם סעיף י"ז)
על כן הדר בישוב, תוך מיל, למקום שמתפללין בעשרה, צריך לילך בכל יום
בבוקר, להתפלל בעשרה, אבל לא בערב, כי אין צריך לילך בלילה בדרך, בשביל מנזן
(עכ"ל מ"ב). והגם דלשון שו"ע בעל התניא (שם) "הדר בישוב, תוך מיל, למקום
שמתפללין שם בעשרה, חייב לילך בכל יום, בוקר וערב, להתפלל בעשרה", כתב
הקצות השלחן (סימן י"ג בדי השלחן ס"ק ד') דכוונתו רק על תפלת המנחה, ולא על
ערבית, דהא בהולך בדרך, כתב להדיא בשו"ע בעל התניא (שם) "דדוקא אם יכול
לבוא שם, בעוד היום גדול חייב", מבואר דבלילה אינו מחויב ללכת, ופשוט.

כד. וסיים המשנה ברורה (סימן צ' ס"ק נ"ב) וזה הסעיף, הוא תוכחת מגולה, לאותם
האנשים, שהם בעיר, ומתעצלים לילך לבית הכנסת, להתפלל מנחה ומעריב.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קעט

ט. [יג] מצוה גדולה להתפלל בבית הכנסת או בבית המדרש שהם מקומות מקדשים, [יד] ואפילו אם לפעמים מזדמן שאין

מעדני השלחן

[יג] מצוה גדולה להתפלל "בבית הכנסת", או "בבית המדרש", שהם מקומות מקודשים.

כה. מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס בו להתפלל, נקרא שכן רע (גמ' ברכות דף ח' ע"א, שו"ע סימן צ' סעיף י"א), דכן דרך שכנים הרעים, שאין נכנסין לבית חבריהם (מ"ב שם ס"ק ל"ח), וגורם גלות, לו ולבניו (גמ' שם, שו"ע שם).

כו. מי שיש לו בית הכנסת בעירו, דקדק לומר, "בעיר", לאפוקי אם הוא חוץ לעיר, אז לא מקרי שכן רע, אע"ג דלתפלה מחויב לילך עד ארבע מילין (כמבואר לעיל ס"ק ט"ז), מ"מ לא מקרי שכן רע, אא"כ יש בית הכנסת בעירו ממש (עיון יעקב ברכות דף ג' ע"ב, יפה ללב סימן צ' ס"ק י"ג, כף החיים שם ס"ק ע"ט).

כז. אם מתפלל בביתו בעשרה, בכל גוונ, אינו נקרא שכן רע, דכל בי עשרה שכנתא שריא (מחזיק ברכה סימן צ' ס"ק ד', שערי תשובה שם ס"ק י"ז, מ"ב שם ס"ק ל"ח).

כח. אם יש שתי בתי כנסיות בעיר, טוב לילך להרחוקה, כי שכר פסיעות יש (ב"מ דף ק"ז ע"א, מג"א סימן צ' ס"ק כ"ב, אליה רבה שם ס"ק י"ב, מ"ב שם ס"ק ל"ז).

[יד] ואפילו אם לפעמים מזדמן שאין שם מנין, מכל מקום מצוה להתפלל שם גם ביחידות, כיון שהן מקומות מקודשים.

כט. והמשנה ברורה (סימן צ' ס"ק ל"ח) כתב כן בשם אחרונים, שאפילו אין שם מנין עשרה, יתפלל בבית כנסת, דהא סתמא קתני בגמרא (ברכות דף ח' ע"א) "מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס בו להתפלל, נקרא שכן רע" (וכ"כ באר היטב שם ס"ק י"ח, בשם מטה משה סימן ו', ושיירי כנסת הגדולה סימן צ' בהגהת הטור ס"ק ג'). והפמ"ג (שם אשל אברהם ס"ק כ"ג) מסתפק בזה (מ"ב שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

שם מנין, מכל מקום מצוה להתפלל שם גם ביחידות, כיון שהן מקומות מקדשים. [טו] ומי שדרכו ללמוד בבית המדרש יתפלל גם בן שמה בעשרה, אף על פי שיש בעירו גם בית הכנסת. אבל מי שאין דרכו ללמוד בבית המדרש, יתפלל בבית הכנסת שיש בו רב עם "וברכעם הדרת מלך". ואם יש בעירו שני בתי כנסיות ילך להרחוק שיהיה לו שכר פסיעות. אמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ישבים אדם לבית הכנסת כדי שימנה עם עשרה הראשונים שאפלו מאה באים אחריו, נוטל שכר כנגד כלם. עוד אמרו רבותינו ז"ל: כל מי שהולך שחרית וערבית לבית הכנסת

מעדני השלחן

ל. ופשוט הוא, דאם הוא תלמיד חכם, ויש חשש חילול השם, כשיבוא אחר התפלה בבית הכנסת, יתפלל בביתו (מ"ב סימן צ' ס"ק ל"ג).

[טו] מי שדרכו ללמוד "בבית המדרש", יתפלל ג"כ שמה בעשרה, אף על פי שיש בעירו גם "בית הכנסת". אבל מי שאין דרכו ללמוד "בבית המדרש", יתפלל "בבית הכנסת", שיש בה רוב עם, וברוב עם הדרת מלך.

לא. ונראה פשוט, דזה דוקא בבית המדרש שקבוע ליחיד ללמוד, דלא קבוע קדושתו כל כך (כדמשמע ממג"א סימן קנ"ג ס"ק א'), דבזה איירינן הכא, אבל בית המדרש שקבוע לרבים, ללימוד התורה, בוודאי קדושתו חמורה, יותר מבית הכנסת, ומוטב להתפלל בו בעשרה, יותר מבית הכנסת, שיש בו רוב עם, אפילו מי שאינו לומד בו כלל, וכדאיתא בגמ' (ברכות דף ח' ע"א) "אוהב ה', שערים המצוינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות", וכן משמע מכמה אחרונים (שו"ע בעל התניא סימן צ' סעיף י"ז, הגהות רעק"א שם על מג"א ס"ק ל"ב, חיי אדם כלל י"ז סעיף א', מ"ב סימן צ' ס"ק נ"ה).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קפא

או לבית המדרש בזמן הראוי, ומתאחר שם כראוי ומתנהג שם בקדושה כראוי וזכה לאריכות ימים, דכתיב: אֲשֶׁרִי אָדָם שִׁמְעָ לִי לְשָׁקֵד עַל דִּלְתָתַי יוֹם יוֹם לְשֹׁמֵר מְזוּזוֹת פֶּתְחֵי, וּכְתִיב בְּתִרְיָה: כִּי מֵצְאֵי מֵצְא חַיִּים.

י. [טז] יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְקַבֵּעַ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ שִׁיתְפִּלֵּל שָׁם בְּקִבְעוֹת, וְגַם יִקְבֹּעַ לוֹ שָׁם מָקוֹם מְיֻחָד

מעדני השלחן

[טז] יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְקַבֵּעַ לוֹ "בֵּית הַכְּנֶסֶת", אוֹ "בֵּית הַמִּדְרָשׁ", שִׁיתְפִּלֵּל שָׁם בְּקִבְעוֹת.

לב. ישכים אדם לבית הכנסת, כדי שימנה עם עשרה ראשונים (שו"ע סימן צ' סעיף י"ד). ודוקא שיתפלל שם עמהם (מג"א שם ס"ק כ"ח, מ"ב שם ס"ק מ"ז). ואם אי אפשר לו לקיימה בשחרית, ישתדל לקיימה, במנחה מעריב (כף החיים שם ס"ק צ"ט).

לג. והשכר לזה, מבואר בגמ' (ברכות דף מ"ז ע"ב) שאפילו מאה באים אחריו, נותנים לו שכר כנגד כולם. ופירש רבינו יונה (שם פרק א' דף ד' ע"א ד"ה אלא אימא) כלומר, כל אחד ואחד מעשרה הראשונים, נוטל שכר, כנגד כל הבאים אחריהם, ומעם הדבר, מפני שהשכינה שורה בבית הכנסת, כשיש שם ציבור, דכתיב (תהלים פ"ב, א') "אלקים נצב בעדת אל" (עכ"ד רבינו יונה), והסביר מעדני מלך (מעדני יום טוב על הרא"ש ברכות פרק א' סימן ז' ס"ק י') על כרחך סבירא להו (לרבינו יונה) דאין דין קדימה לעשרה הראשונים, לאחד על חבירו, שאף האחרון זכה כמו הראשון, דכלאו איהו, לא סגי שאין כאן עדה וציבור. וסיים אבל לי היה נראה, דודאי אף בעשרה עצמן, כל הקודם זכה יותר, והכא פירשו, שאפילו מאה באין אחריו, הוא נוטל שכר, כנגד כל הבאים אחריו, ואם הוא הראשון מעשרה, נוטל שכר התשעה המנויים עמו, וכל הבאים אחריהם, והשני נוטל שכר השמונה, והבאים אחריהם, ועל דרך זו, כל העשרה (הובא באליה רבה סימן צ' ס"ק י"ז, מחצית השקל שם ס"ק כ"ח, כף החיים שם ס"ק צ"ו).

קפב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

לְתַפְּלוֹתוֹ, וְכָל תּוֹךְ ד' אַמּוֹת בְּחֹד מְקוֹם חָשׁוּב. וְטוֹב אִם יָכוֹל לִקְבֹּעַ לוֹ מְקוֹם אֶצֶל הַקִּיר בְּדַמְצִינוּ בְּחִזְקִיהוּ הַמֶּלֶךְ, דְּכָתִיב: וַיִּסַּב חִזְקִיהוּ פָנָיו אֶל-הַקִּיר וְגו'. וְלֹא יַעֲמֹד וְלֹא יֵשֵׁב בְּתַפְּלָה אֶצֶל רִשְׁעִי. וּבְשִׁמְתַּפְּלָל בְּבֵיתוֹ יִקְבֹּעַ לוֹ גַּם בֵּין מְקוֹם, שֶׁלֹּא יִבְלָבְלוּהוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ.

יא. [יז] מִצּוּה לָרוּץ בְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹ לְשָׂאֵר מִצְּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: נִרְדַּפָּה לְדַעַת אֶת-ה' וְכָתִיב: דֶּרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ אֲרוּץ. וְלִכֵּן אֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת מִתֵּר לָרוּץ לְדַבֵּר מִצְּוָה. אֲבָל בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבְתוֹךְ בֵּית הַמִּדְרָשׁ אָסוּר לָרוּץ. [יח] וּבְכוֹאוֹ לִפְנֵי הַפֶּתַח יִשְׁהָה מְעַט שֶׁלֹּא יִפְגֹּם בְּפֶתַע פְּתָאָם.

מעדני השלחן

[יז] מִצּוּה לָרוּץ, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ו', ג') "וְנִדְעָה נִרְדַּפָּה לְדַעַת אֶת ה'".

לד. וּמִזֶּה נִלְמָד, דְּכָל שָׂכֵן שִׁישׁ לִיזְהָר אוֹ, שֶׁלֹּא לַעֲמוֹד בְּאִמְצַע הַדֶּרֶךְ, לְהִסִּיחַ עִם חֲבִירוֹ, בְּאִיזָה חֲפָצִי עֲצוּמוֹ, כִּי עַל יְדֵי זֶה מִצְוִי, שֶׁבֹא אַחֵר בִּרְכוּ וּקְדוּשָׁה (מ"ב סִימָן צ' ס"ק מ').

לה. כְּתַב הַפְּרִישָׁה (סִימָן צ' ס"ק מ"ז) דַּעִיקָר הַרִיצָה יְהִיָּה, כְּשֶׁבֹא סְמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, דֶּשֶׁם מִינְכֵר הוּא, שֶׁעוֹשֶׂה לְשֵׁם מִצְּוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת (מ"ב שֵׁם ס"ק מ'). וְכָתַב הַפַּמ"ג (שֵׁם אֶשֶׁל אֲבֵרָהֶם ס"ק כ"ד) דְּבִשְׁחֲרִית, שֶׁהוֹלֵךְ עִם הַטְּלִית וְתַפְּלִין בִּידוֹ, תִּמְיֹד מִינְכֵר הוּא, וּמ"מ בְּרַחוּב עֲכוּ"ם, לֹא יִרְוֶץ (מ"ב שֵׁם).

[יח] וּבְכוֹאוֹ לִפְנֵי הַפֶּתַח, יִשְׁהָה מְעַט, שֶׁלֹּא יִכְנֹס בְּפֶתַע פְּתָאָם.

לו. לֹא יִמָּהֵר לְהִתְפַּלֵּל מִיד כְּשִׁיכְנֹס, אֲלֵא יִשְׁהָה כְּדֵי הִילוך שִׁיעוֹר שְׁמוֹנֶה מִפְּחִים (שו"ע סִימָן צ' סעיף כ'), כְּדֵי שֶׁתִּישֵׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְיִתְפַּלֵּל בְּכוּוֹנָה, כִּי כְּשִׁיתְפַּלֵּל תִּיכַף בְּכִנְיֻסָּתוֹ פְּתָאָם, אֵין דַּעְתּוֹ מִיוֹשֶׁבֶת עָלָיו (מ"ב שֵׁם ס"ק ס"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קפג

וַיִּרְתֶּע וַיִּפְחַד מִהֲדַר גָּאוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, וַיֹּאמֶר הַפְּסוּק: וְאֲנִי בָּרַב חֶסֶדְךָ וְגו' שֶׁהוּא כְּמוֹ גְּמִילַת רְשׁוּת, וְאַחֵר כֶּךָ יִפְגֵּם וַיִּלְךְ בְּאִמָּה וּבִירָאָה בְּהוֹלֵךְ לִפְנֵי מֶלֶךְ. בְּקַהֲלוֹת שֵׁישׁ לַיהוּדִים רְחוּבוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן מִצֹּהָ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּבֵיתוֹ וַיִּלְךְ כֶּךָ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּבְמָקוֹם שְׂדָרִים בֵּין הָאֲמוֹת אוֹ שְׂצָרִיךְ לַעֲבֹר דֶּרֶךְ מְבֹאֹת מְטַנְפּוֹת, יֵשׁ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּפֶרוֹזְדוֹר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, כִּי הוּא עֲנִין גָּדוֹל לְהַכְנִס לְבֵית הַכְּנֶסֶת מֵעֵטָף בְּצִיצִית וּמִכְתָּר בְּתִפְּלִין.

מעדני השלחן

לז. וכמו כן, אם אין מקומו מיוחד אצל הפתח, לא ישב שם (שו"ע סימן צ' סעיף ב'), ומדכתב השו"ע "לא ישב שם" משמע, דלאו דווקא בתפלת "שמונה עשרה" אסור לעמוד אצל הפתח, אלא הוא הדין שאר התפלה. לפי שנראה עליו כמשאוי, עיכוב בית הכנסת (שו"ע שם), ויהיה מזומן סמוך לפתח לצאת. אלא יכנס לפניו, שיעור שמונה טפחים (שו"ע שם). ואם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח, אין בכך כלום (שם).

לח. אחר התפלה, ישהה ג"כ מעט, שלא תהא נראית עליו כמשאוי, שממהר לצאת ממנה (שו"ע סימן צ"ג סעיף א', מ"ב שם ס"ק א').

לז. אם יכול להתעכב, עד שלא ישאר עשרה בבית הכנסת, טוב לו (סדר היום סדר הלימוד אחר התפלה, ד"ה ולעולם, מ"ב סימן צ"ג ס"ק א'), שלא לגרום להרום הבנין, לסלק השכינה (סדר היום שם).

מ. כשיוצא מבית הכנסת, אסור לרוץ (שו"ע סימן צ' סעיף י"ב). וה"ה שלא יפסיע פסיעה גסה, לפי שמראה עצמו, שעוכב בית הכנסת, דומה עליו כמשאוי (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק כ"ו, מ"ב שם ס"ק מ"ג). במה דברים אמורים, כשהולך לעסקיו, אבל אם יוצא על מנת לחזור, מצוה לרוץ, כדי לחזור מהר, וכן אם יוצא מבית הכנסת לבית המדרש, כדי ללמוד תורה (מג"א שם ס"ק כ"ו, מ"ב שם).

קפד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן

יב. [יט] אם מחמת איזה אדם אינו יכול לילך לבית הכנסת או לבית המדרש, ואפלו לשאר מנין קבוע יש לו איזה מניעה מללכת, יתאמץ לקבץ עשרה אנשים שיתפלל על כל פנים בביתו בצבור. ואם אי אפשר לו, יתפלל על כל פנים בשעה שהצבור מתפללין שאז הוא עת רצון. וכן מי שהוא דר במקום שאין שם מנין, יתפלל בשעה שהצבור מתפללין בעירות. אך

מעדני השלחן

[יט] אם מחמת איזה אונס, אינו יכול לילך לבית הכנסת, או לבית המדרש, - יתפלל על כל פנים בשעה שהציבור מתפללין.

מא. היינו שתש כח, אף שאינו חולה (מג"א סימן צ' ס"ק ט"ז, מ"ב שם ס"ק כ"ט).
מב. ואם הוא אונס ממון, שמחמת השתדלותו להתפלל עם הציבור, יבוא ליד הפסד, יכול להתפלל בביתו ביחיד, או בבית הכנסת בלא ציבור (מ"ב סימן צ' ס"ק כ"ט).

מג. אבל משום מניעת ריוח, לא ימנע מלהתפלל עם הציבור, דחילוק יש בין מניעת ריוח, לבין הפסד מכיסו (מ"ב סימן צ' ס"ק כ"ט).

מד. ובספר שם יעקב (ערך תפלה סימן ט"ו) העיד על הגאון מורינו הרב זלמן מירל"ש (אב"ד דק"ק האמבורג), שפעם אחת הלך לבית הכנסת, מעוטף בטלית ותפילין, כדרכו, ופגע בו אדם אחד, שהיה לו למכור אבנים טובות, ורצה שילך עמו לביתו, והגאון השיב לו, שימתין עד שיבוא מבית הכנסת, ובתוך כך מוכן לאחר, והאחר הרויח בהם "כמה אלפים רובל מאהלער", ושמח הגאון שמחה גדולה, שהשליך מנגד, ממון רב, עבור תפלת ציבור (מגן גיבורים סימן צ' באלף המגן ס"ק י"ג, מ"ב שם ס"ק כ"ט).

מה. אבל שלא להתפלל לגמרי, משום הפסד ממון, אסור (רמ"א סימן ק"ח סעיף ח'). ואפשר אם יפסיד יותר מחומש נכסיו, אם יתפלל, אינו מחויב (פמ"ג שם מש"ז ס"ק ז', מ"ב שם בביאור הלכה סעיף ח' ד"ה מיהו), וישלים בתפלה הסמוכה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יב השלחן קפה

אם צריך ללמוד או לעסוק במלאכתו הנחוצה לו, ונתפאר לעיל
סימן ח' דאסור להתחיל קדם התפלה, יכול להקדים עצמו
ולהתפלל תכף משתגין החמה.

יג. וכן מי שחלש לבו וקשה עליו להמתין מלאכל עד לאחר גמר
תפלת הצבור, מתר לו להקדים תפלתו בביתו כדי לאכל מיד
(כדלעיל סימן ח' ס"ב). ודוקא בביתו מתר לו להקדים תפלתו
בענין זה, אבל אם בא לבית הכנסת שיש שם צבור אסור לו
להקדים תפלתו לתפלת הצבור, ואפלו אם רוצה לצאת חוץ לבית
הכנסת להתפלל קדם הצבור אסור. אלא אם כן רואה שהצבור
מתאחרין מלהתפלל יתפלל הוא בפני עצמו כדי שלא לעבר הזמן.
וכן אם הוא חולה או שיש לו אגס אחר מתר להקדים תפלתו
אפלו בבית הכנסת. ויותר טוב שילך לביתו להתפלל.

יד. יש אומרים שאם התפללו צבור בבית הכנסת ואחר כך באו
צבור אחר להתפלל שם, אין לשליח הצבור השני לעמוד
במקום שעמד הראשון משום דהוי גנאי להראשונים, אם לא שכבר
יצאו הראשונים מבית הכנסת. ואם הראשונים הוציאו ספר תורה
וקראו בו, אין להאחרונים להוציא שנית ספר תורה לקרות באותו
בית הכנסת. אבל בהרבה קהלות אין מקפידין באלו הדברים, והכל
כמנהג הקהלה (עין מג"א סוף סימן ס"ט ובר"י שם וסימן קמ"ד).

טו. כופין בני העיר זה את זה לבנות בית הכנסת או בית
המדרש ולקנות ספרים ללמד בהם. ובמקום שאין מגין

תמיד כופין זה את זה בקנסות, שיבואו תמיד למנין שלא יתבטל התמיד. ואפלו הלומדים, שעל ידי זה יתבטלו מלמודם, כופין אותם שיבואו למנין, וזמן תורה לחדוד וזמן תפלה לחדוד.

סימן יג

דיני קדשת בית הכנסת ובית המדרש
ובו ה' סעיפים

א. קדשת בית הכנסת ובית המדרש גדולה מאד, ומזהרים עליהם לירא ממי שהוא שוכן בהם יתברך שמו, בדכתיב: ומקדשי תיראו, ובית הכנסת ובית המדרש נקראים גם כן מקדש, בדכתיב ואהי להם למקדש מעט, ודרשינן: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ולכן אסור לדבר בהם דברים בטלים, ואין מחשבין בהם חשבונות אלא של מצוה, כגון קפה של צדקה וכדומה. ונוהגין בהם כבוד לכבדם ולרבצם, ומדליקין בהם גרות לכבוד. אין לנשק בהם בגיו הקטנים, שאינו ראוי להראות נשם אהבה אחרת זולת אהבת השם יתברך שמו.

ב. קדם שיכנס לתוכם יקנח את המיט מעל רגליו, וישגיח שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך. מתר לרק בהם אך ישפשף תכף ברגליו.

ג. אין נכנסין בהם לא בחמה מפני החמה ולא בגשמים מפני הגשמים. ואם צריך להכנס לקרא את חברו, יכנס ויקרא

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קפו

שם איזה פסוקים או איזה משנה או יאמר איזה תפלה או שישמע מאחרים איזה למוד, או לכל הפחות ישב שם מעט, פי גם הישיבה בהם היא מצוה, ואחר כך יקרא את חברו.

ד. אסור לאכל או לשותות או לישן בהם אפלו שנת ארעי. ולצורך מצוה, כגון בליל יום הכפורים מתר לישן, אך יתרחק מן הארון הקדש. וכן לאכל שם לצורך מצוה, סעודה שאין בה שכרות ולא קלות ראש מתר. וכן אותן אנשים שלומדים שם בקביעות, מתרים לאכל ולישן שם אפלו שנת קבע, שלא יתפטלו מלמודם.

ה. כשבונים בית הפנסת צריכין להוראת תלמיד חכם, איך ובאיזה ענין לבנותו.

סימן יד

דיני פסוקי דזמרה וכו' ח' סעיפים

א. [א] מן הודו עד לאחר השירה המה פסוקי דזמרה. וברוך שאמר היא ברכה שלפניהם, וישתבח היא ברכה

מעדני השלחן

[א] מן "הודו", עד לאחר ה"שירה", המה פסוקי דזמרה. ו"ברוך שאמר", היא ברכה שלפניהם.

א. "ברוך שאמר" שבח זה, תקנוה אנשי כנסת הגדולה, על ידי פיתקא דנפל מן שמיא, ומצאוהו כתוב בו (תולעת יעקב סוד פסוקי דזמרה, בשם אור זרוע, ב"ח

קפח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

שְׁלֹאֲחֵיהֶם. מִשֶּׁהִתְחִיל בְּרוּךְ שְׁאָמַר עַד לְאַחַר גִּמְרַת הַתְּפִלָּה, אָסוּר לְהַפְסִיק בְּדַבּוּר אֲפִלּוּ בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ (וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שְׁאָסוּר לְהַפְסִיק אָסוּר אֲפִלּוּ בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ), אֲךָ לְעִנְיַן הַפֶּסֶק לְדַבֵּר מִצְוָה יֵשׁ חֲלוּק בֵּין פְּסוּקֵי דִּזְמֶרָה וּבִרְכוּתֶיהָ, לְקִרְיַת שְׁמַע וּבִרְכוּתֶיהָ. וְכֵן בְּפִסּוּקֵי דִּזְמֶרָה אֲפִלּוּ בְּאֻמָּצָה בְּרוּךְ שְׁאָמַר

מעדני השלחן

סימן נ"ג סעיף א', ט"ז סימן נ"א ס"ק א', אליה רבה שם ס"ק א', שו"ע בעל התניא שם סעיף ב', מ"ב שם ס"ק א', כף החיים שם ס"ק א'), ויש בו פ"ז תיבות, וסימנו (שיר השירים ה', י"א) "ראשו כתם פז" (מור סימן נ"א בשם ספר היכלות), ר"ל ראש התפלה, הוא ברכה של פ"ז תיבות (מ"ב שם ס"ק א').

ב. צריכים לומר "כפה עמו", בסגול, ולא בפי עמו. "בתשבחות" התי"ו בחיריק (שו"ע בעל התניא סימן נ"א סעיף ב', מ"ב שם ס"ק א').

[ב] בפסוקי דזמרה, אפילו באמצע "ברוך שאמר", ובאמצע "ישתבח", אם שומע איזה ברכה, מותר לו לענות אמן.

ג. וכל זה דוקא לענין שאר אמינים, שמותר לענות או, כיון שלא הזכירה ברכה זו בגמרא (מג"א סימן נ"א ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ב'). אך אם הוא עומד אחר תיבת "ברוך אתה ה'" קודם שסיים "מלך מהולל בתשבחות" כתב החיי אדם (כלל כ' סעיף ג') דאסור לו לענות, דבזה מקלקל לגמרי את הברכה (מ"ב שם).

ד. אבל לענות אמן אחר ברכת "ברוך שאמר", לא יענה (שו"ע סימן נ"א סעיף ב', מ"ב שם ס"ק ב'), כי אם אחר שיסיים "מלך מהולל בתשבחות", או קודם שיאמר "ברוך אתה ה'", דהוי שבחא בעלמא, אבל באמצע לא יענה, אחר ברכת ברוך שאמר.

ה. וה"ה בברכת "ישתבח", אם עומד באמצע הברכה, אין לו לענות אמן, על ברכה זו, אחר סיום החזן (או אדם אחר), הברכה (מ"ב סימן נ"א בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה ברוך). והברכה מתחלת, מהתחלת ברכת ישתבח (ביאור הלכה שם, כמבואר בשו"ע סימן נ"ד סעיף א', ובמ"ב שם ס"ק ג').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קפט

ובאמצע ישתבח, אם שומע איזה ברכה, מתר לו לענות אמן.
[ג] וכן אם שומע שהקהל אומרים קריאת שמע, אומר עמהם

מעדני השלחן

ו. אם סיים "ברוך שאמר" יחד עם החזן (או אדם אחר), לא יענה אמן, הנראה כ"עונה אמן אחר ברכתיו", דקיי"ל (ברכות דף מ"ה ע"ב) ד"הרי זה מגונה". וה"ה בכל הברכות, הדין כן, לבד בישתבח, או יהללך אחר הלל, או אחר שומר עמו ישראל לעד, אם סיים בשוב עם השליח ציבור, או עם אדם אחר, עונה אמן (קיצור שו"ע סימן ו' סעיף י"א, מ"ב סימן נ"א ס"ק ג').

[ג] וכן (בפסוקי דזמרה) אם שומע שהקהל אומרים "קריאת שמע", אומר עמהם פסוק "שמע ישראל".

ז. כתב המשנה ברורה (סימן נ"א ס"ק י') וז"ל: פשוט, דאם מתיירא שיעבור זמן קריאת שמע, קודם שיגיע לקרותה, בסדר התפלה, ושכח לאומרה, קודם ברוך שאמר, מותר לו להפסיק ולקרותה.

ח. וכן אם שכח לברך "ברכת התורה" קודם התפלה, מותר לו לברך באמצע פסוקי דזמרה, ולומר אח"כ פסוקים הנוהגין, דיש אומרים דאסור לומר אפילו פסוקי דזמרה, קודם ברכת התורה (מ"ב סימן נ"א ס"ק י').

ט. אין לקרות לספר תורה, לכתחילה, מי שעומד באמצע פסוקי דזמרה, רק ל"כהן", אם אין שם כהן אחר, וכן ל"לוי", אם אין שם אלא הוא (שער אפרים שער א' סעיף א', מג"א סימן קל"ה ס"ק ו', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ו', דרך החיים, הלכות קריאת התורה, דין לאיזה אנשים שאין קורין, סעיף ג', מ"ב סימן נ"א ס"ק י', תוספות חיים כלל כ' ס"ק ד'). ורשאי לקרות בלחש עם הקורא. אך לא יפסיק לחזן, לעשות מי שבירך (שער אפרים שם, מ"ב שם, ביאור הלכה שם סעיף ד' ד"ה ואפילו, תוספות חיים כלל כ' ס"ק ד'). ואם החזן התחיל מעצמו, ושכח שמו, ושואלו, מותר להושיבו מפני הכבוד (מ"ב שם, ביאור הלכה שם), ואם הוא עומד סמוך לפרק, שיוכל לגמור עד הפרק, בלי שהות, קודם שיעלה, יעשה כן, אבל אם צריך לזה שהות, לא ישהא מפני טורח הציבור (שער אפרים שם, דרך החיים שם סעיף ד', מ"ב שם, תוספות

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

פסוק שמע ישראל וגו'. ומכל שבן לקדיש ולקדשה ולברכו, דמתר לו להפסיק ולענות עם הקהל, ומכל מקום אם אפשר לו לבין שיפסיק לאלו במקום הפסק, כגון בין מזמור למזמור או לכל הפחות בין פסוק לפסוק יעשה כן, וברוך הוא וברוך שמו, לא יאמר תוך פסוקי דזמרה אפלו במקום הפסק (בין שאינו נזכר בגמרא). וכן הנסח "יתברך וישתבח וכו'". שאומרים בשהחזן מנגן ברכו, לא יאמר בין שאינו אלא מנהג. [ד] וכן אם עשה צרכיו ורוחץ ידיו, נראה לי דלא יאמר ברכת אשר יצר, בין שיכול לאמרה אחר כך (ועין לקמן סעיף ח'). ודיני הפסק בקריאת שמע וברכותיה יבאר אם ירצה השם בסימן ט"ז).

מעדני השלחן

חיים שם). ונכון יותר, שהכהן והלוי, שילכו חוץ לבית הכנסת, בשעת קריאה (דרך החיים שם, תוספות חיים שם).

[ד] וכן אם עשה צרכיו, ורוחץ ידיו (באמצע פסוקי דזמרה), נראה לי, דלא יאמר ברכת "אשר יצר", בין שיכול לאמרה אח"כ.

י. אבל המשנה ברורה (סימן נ"א ס"ק ח', ובביאור הלכה שם סעיף ד' ד"ה צריך) פסק כדרך החיים (הלכות תפלה, דיני פסוקי דזמרה, סעיף ג') דמותר לומר "אשר יצר" בפסוקי דזמרה. והסביר (בביאור הלכה שם), אף דהחיי אדם (כלל כ' סעיף ג') כתב דברכה זו, יכול לברך אחר התפלה, לא נהירא, פן יצטרך אז עוד הפעם, לצאת לנקביו, ויתבטל הברכה, וסיים המשנה ברורה, וטוב שיניחה מלברך, עד בין הפרקים, היינו בין מזמור למזמור.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קצא

ב. יאִחוּ שְׁתֵּי הַצִּיצִיּוֹת שֶׁלִּפְנֵי [ה] וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ שֶׁאָמַר בַּעֲמִידָה, וּבִתְשֻׁלוֹם מְהֵלָּל בַּתְּשַׁבְּחוֹת יְנַשְׁקֶם וַיְנַיֶּחֶם. וַיֹּאמֶר כָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה בְּנִחַת וּבְנִעִימָה וְלֹא בְמְרוּצָה, וַיִּדְקֶדֶק בְּכָל הַתְּבוּת כְּאִלוּ הָיָה מוֹנֶה מַעוֹת [ו] וַיְכַוֵּן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת. וּמִכָּל שֶׁכֵּן בַּפֶּסוּק: פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וְגוֹמֵר, שֶׁצָּרִיךְ לֵאמֹרוּ בְכוּנָה גְדוּלָּה, שִׁיְכוּן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת, וַיִּתְּפִלֵּל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ עַל מְזוֹנוֹתָיו וְעַל מְזוֹנוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאִם לֹא בֵּין בּוֹ כֶּלֶל, אֲפִלּוּ בְדִיעֲבַד צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְאָמְרוּ בְכוּנָה. בֵּין אֱלִילִים וּבֵין וְה' שָׁמַיִם עֲשֵׂה, צָרִיךְ לְהַפְסִיק קִצֵּת שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה כְּחוֹזֵר לְמַעְלָה.

ג. [ז] יִזְהַר שְׁלֹא לִגַּע בַּשַּׁעַת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אַחֵר כֵּךְ עַד גִּמַּר הַתְּפִלָּה בַּמְּקוֹמוֹת הַמְּכֻסִּים בְּגוּפוֹ אוֹ בְּרֹאשׁוֹ בַּמָּקוֹם

מעדני השלחן

[ה] וַיֹּאמֶר "ברוך שאמר" בעמידה.

יא. וּנְכוּן לֵאמֹרוּ מַעוֹמַד, אֲפִילוּ בִּיחִידִי (מ"ב סימן נ"א ס"ק א').

[ו] וַיְכַוֵּן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת (בַּפֶּסוּקֵי דְזִמְרָה). וּמִכָּל שֶׁכֵּן בַּפֶּסוּק "פּוֹתַח אֶת יָדָךְ", שֶׁצָּרִיךְ לֵאמֹרוּ בְכוּנָה גְדוּלָּה, שִׁיְכוּן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת.

יב. וּפִירוּשׁ פֶּסוּק זֶה "פּוֹתַח אֶת יָדָךְ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן", אֵתָּה פּוֹתַח אֶת יָדָךְ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי, לְפִי רְצוֹנוֹ וְתַאוּתוֹ (מַצּוֹדֶת דּוֹד תְּהִלִּים קמ"ה, ט"ז).

[ז] יִזְהַר שְׁלֹא לִיגַע בַּשַּׁעַת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אַחֵר כֵּךְ, עַד גִּמַּר הַתְּפִלָּה, בַּמְּקוֹמוֹת הַמְּכֻסִּים, בְּגוּפוֹ אוֹ בְּרֹאשׁוֹ, בַּמָּקוֹם הַמְּכֻסֶּה.

יג. אִם נִגַּע בַּמְּקוֹמוֹת אֵלּוּ, בַּקְּרִיאַת שְׁמַע, וּבַפֶּסוּקֵי דְזִמְרָה, צָרִיךְ לִילֵךְ אַחֵר מֵיַם הַמְּזוּמְנִים בַּעִיר, לִישׁוּל יָדָיו, וּפְשׁוּט הוּא (פמ"ג סימן צ"ב מש"ז ס"ק ג', מַסְגֶּרֶת

קצב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

הַמִּכְסָּה, וְכֵן בְּצוֹאת הַחֶמֶס וּבְצוֹאת הָאֵזֶן אָסוּר לָגַע בִּי אִם עַל יְדֵי מְטַפַּחַת. וְאִם נָגַע בְּיָדוֹ יֵשׁ לוֹ לִרְחֹץ יָדָיו בַּמַּיִם, וְאִם הוּא בִּשְׁעַת תְּפִלָּה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָזוּז וּלְבַקֵּשׁ מַיִם, דִּי לוֹ בְּנִקּוּן צָרוּר אוֹ חוֹבֵךְ יָדוֹ בַּבֶּתֶל וּבְדוּמָה.

ד. [ח] מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה אוֹמְרִים בְּעִמּוּדָה וּבְשִׁמְחָה, שֶׁהוּא בְּמָקוֹם קָרְבֵּן תּוֹדָה. וְכֵן מִן וַיְבָרֶךְ דָּוִיד עַד אֲתָה הוּא ה' הָאֱלֹהִים יֹאמַר בְּעִמּוּדָה. וְכֵן הַשִּׁירָה יֹאמַר בְּעִמּוּדָה בְּכוֹנָה וּבְשִׁמְחָה. וְכֵן בְּבִרְכַּת יִשְׁתַּבַּח יַעֲמֹד.

ה. בְּשִׁבְתָּ וּבְיוֹם טוֹב אֵין אוֹמְרִים מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה, מִפְּנֵי שֶׁקָּרְבֵּן תּוֹדָה בָּא בְּנִדְבָה וְאֵין מְבִיאִין גְּדָרִים וְנִדְבוֹת בְּשִׁבְתָּ וּבְיוֹם טוֹב. גַּם אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּחַל הַמוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח מִפְּנֵי שֶׁאֵין קָרְבֵּן תּוֹדָה בָּא אָז, לְפִי שֶׁעַם הַתּוֹדָה צָרִיכִין לְהֵבִיא עֲשָׂרָה לַחֲמִי

מעדני השלחן

השלחן סימן י"ד ס"ק ב'). אבל המשנה ברורה (שם בביאור הלכה סעיף ד' ד"ה אבל אם) כתב, ואין העולם נוהגין להחמיר בזה כהפרי מגדים, להפסיק באמצע פסוקי דזמרה, ולחזור אחר מים המזומנים בעיר, דעל פי רוב, יבטל על ידי זה מתפלה בציבור, וכבר הקילו בזה הב"ח (סימן רל"ג ס"ק ג'), ואלוה רבה (סימן צ"ב ס"ק ו'), דינקה במידי דמנקי (מ"ב שם ס"ק כ'), אם על ידי שיחזור אחר מים, יתבטל מתפלה בציבור (וכמבואר לעיל סימן י"ב ס"ק ט"ו). ויתכן לומר, דדעת הפמ"ג, היכא שלא יתבטל על ידי זה מתפלה בציבור.

[ח] "מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה" אוֹמְרִים בְּעִמּוּדָה.

יד. בשערי תשובה (סימן נ"א ס"ק א') הביא ב' דעות בזה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קצנ

חֲמִין. וְלֹא בְּעֶרְב פֶּסַח, כִּי שָׂמָא לֹא יוֹכְלוּ לְאָכְלָם עַד זְמַן אֶסּוּר חֲמִין וַיִּצְטָרְכוּ לְשָׂרְפָן. וְלֹא בְּעֶרְב יוֹם הַפֶּסַח מִפְּנֵי שְׂמֻמַּעַם זְמַן אֲכִילָתָם וּמִבֵּיא קִדְּשִׁים לַיָּדִי פֶּסוּל.

ו. [ט] אִם אַחֲר מַלְבּוֹא לְבֵית הַכִּנְסַת עַד לְאַחֲר שְׁהַתְחִילוּ הַצִּיבּוֹר לְהַתְפַּלֵּל, [י] וְאִם יִתְפַּלֵּל כְּסֹדֶר לֹא יִגִּיעַ לְהַתְפַּלֵּל

מעדני השלחן

[ט] אִם אַחֲר מַלְבּוֹא לְבֵית הַכִּנְסַת, עַד לְאַחֲר שְׁהַתְחִילוּ הַצִּיבּוֹר לְהַתְפַּלֵּל, וְאִם יִתְפַּלֵּל כְּסֹדֶר, לֹא יִגִּיעַ לְהַתְפַּלֵּל תְּפִילַת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" עִמָּהֶם, וְהַעִיקָר הוּא שִׁיתְפַּלֵּל "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה", עִם הַצִּיבּוֹר, עַל בֶּן יָכוֹל לְדַלֵּג כֹּאשֶׁר יִתְבַּאֵר.

טו. כֹּתֵב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה (סִימָן נ"ב ס"ק א') וז"ל: וְאִמְנָם כָּל זֶה מִיָּרִי, בְּמִתְאַחֵר, אֲבָל מִי שְׁדָּרְכוּ לְהַתְפַּלֵּל בְּמִתּוֹן וּבִכְוֹנָה, וְאִם שָׁבָא בְּתַחֲלִיל הַתְּפִלָּה, אֵין יָכוֹל לְהַתְפַּלֵּל בְּשׁוּגָה, לֹא יוֹעִיל לְהַתְפַּלֵּל עִמָּהֶם יָחִיד, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מִתְנַהֵל לֹאט וּבְמִתּוֹן, וְאִם יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם בְּשׁוּגָה, יִפְסִיד הַכְּוֹנָה, מוֹתֵר לוֹ לְהַתְפַּלֵּל עַל הַסֹּדֶר, וְיִרְאֶה לְכוּיִן ש"בִּרְכוּ וְקִדּוּשָׁה" יֹאמֵר עִמָּהֶם בֵּין הַפְּרָקִים, וְלֹא יַעֲמִיד בְּאִמְצַע הַפְּרָק, וְכָל לִבְבוֹת דּוֹרֵשׁ ה'.

[י] וְאִם יִתְפַּלֵּל כְּסֹדֶר, לֹא יִגִּיעַ לְהַתְפַּלֵּל תְּפִילַת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" עִמָּהֶם, וְהַעִיקָר הוּא שִׁיתְפַּלֵּל "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה", עִם הַצִּיבּוֹר, עַל בֶּן יָכוֹל לְדַלֵּג כֹּאשֶׁר יִתְבַּאֵר.

טז. וְכָל זֶה בְּדִיעְבָּד, שֶׁעֵבֶר וְשָׂהָה לְבּוֹא לְבֵית הַכִּנְסַת, אֲבָל לְכַתְחִילָה חַיִּיב כָּל אָדָם, לִזְרוֹ אֶת עֲצֻמוֹ, לְבּוֹא לְבֵית הַכִּנְסַת, בְּעִנְיִן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְדַלֵּג כְּלוּם, כְּדִי לְהַתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוֹר (מִגִּיד מִשְׁרִים פֶּרֶשֶׁת בְּהַר ד' הַסֹּדֶר, שו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא סִימָן נ"ב סֵעִיף ב', חַיִּי אָדָם כָּלִל י"ט סֵעִיף א', מִסְגֶּרֶת הַשְּׁלַחָן סִימָן י"ד ס"ק ג').

יז. כֹּתֵב בְּסִידוֹר הָאֲרִיז"ל (סִידוֹר רַבִּי שְׁבָתִי סֹדֶר הַלִּיכָה לְבֵית הַכִּנְסַת) וז"ל: הַמִּגִּיד הַזֶּה לְבֵית יוֹסֵף (בַּעַל הַשּׁו"ע), לְבּוֹא לְבֵית הַכִּנְסַת בְּהִשְׁכָּמָה, כְּדִי שִׁיּוּכָל לְהַתְפַּלֵּל

קצד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

תַּפְּלַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עֲמָהֶם, וְהַעֲקָר שְׁתֵּיפָלֵל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה
עִם הַצִּבּוּר, עַל כֵּן יוּכַל לְדַלֵּג כַּאֲשֶׁר יִתְּבָאָר. [יא] אֵךְ בְּרַכַּת

מעדני השלחן

כסדר, ולא בדילוג, כי העושה כן (המדלג), מהפך הצינורות, כידוע ליודעי חן (באר
היטב סימן נ"ב ס"ק א', מ"ב שם ס"ק א', תוספות חיים כלל י"ט ס"ק ג').

יח. והרבה אנשי מעשה נוהגים, להתפלל כסדר, מטעם זה, אפילו אם איחרו לבוא
לבית הכנסת (באר היטב סימן נ"ב ס"ק א', מ"ב שם ס"ק א', תוספות חיים כלל
י"ט ס"ק ג'). אבל בתשובת חכם צבי (סימן ל"ו) כתב שמה שכתוב בספר הזוהר
(חלק ג' פרשת במדבר דף ק"כ ע"א) שיש להתפלל על הסדר, היינו כשאנו מתפלל
עם הציבור, אבל אם איחר לבוא לבית הכנסת, ובא כשהציבור מתפלל, כו"ע מודו,
דידלג, כדי להתפלל עם הציבור (וכן פסק הפר"ח סימן נ' סעיף א', באר היטב סימן
נ"ב ס"ק א', מ"ב שם ס"ק א').

יז. וכ"כ קול יעקב (מר' יעקב קאפיל, בעמ"ח ספר שערי גן עדן), וז"ל: אם נתעכב
לבוא לבית הכנסת, ואינו יכול להתפלל בשוה עם הציבור, כתבו הפוסקים לדלג,
ונראה לי דיעשה כמו שכתבו הפוסקים לדלג, רק יכוין במחשבתו, בעת שהוא מתחיל
להתפלל עם הציבור, שכבר נתקנו העולמות, ע"י תפלת הציבור, ויכלול כוונתו עמהם,
ואח"כ כשחוזר (אחרי התפלה) לומר מה שדילג, לא יכוין כלל לשם תפלה כלל, ולשם
תיקון העולמות, רק שאומר מזמורים, ושירים (תוספות חיים כלל י"ט ס"ק ג').

[יא] אֵךְ בְּרַכַּת "עַל נְמִילַת יָדַי", ו"בְּרַכּוֹת הַתּוֹרָה", ו"בְּרַכַּת אֱלֹקֵי
נִשְׁמָה", לַעֲוֹלָם צָרִיךְ לֹמַר קוֹדֵם הַתּוֹפֵלָה.

ב. כתב תוספות חיים (כלל י"ט ס"ק ט') וז"ל: ונראה לי, דאם אפשר יאמר ג"כ
ברכת "אשר יצר", דאף דבזה אין ספק כלל, דאם לא אמרן קודם תפלה, צריך
לומר לאחר התפלה, מ"מ אפשר דלאחר התפלה, יצטרך שנית (לעשות צרכיו), ויפסיד
אותו הברכה.

בא. אם לא בירך "על נמילת ידי" קודם התפלה, דעת החיי אדם (כלל ז' סעיף
ה', וכלל ח' סעיף ח') דיברך "על נמילת ידי", כשהוא רוחץ את ידיו לתפלת

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קצה

על נטילת ידים וברכות התורה וברכת אלהי נשמה, לעולם צריך לומר קודם התפלה (כמו שכתוב בסימן ז'). ועל פן אם לא אמרם בביתו צריך לאמרם בבית הכנסת ואפלו אם על ידי זה יתאחר מלהתפלל עם הצבור. וגם קריאת שמע עם

מעדני השלחן

המנחה. ויש אומרים (עבודת היום סימן ד' סעיף ג', תוספות חיים כלל ז' ס"ק י"ג) דאם גם לא בירך עדיין הברכות, שהם מברכת "הנותן לשכוי בינה", עד ברכת "המעביר שינה", עד אחר התפלה, מותר לברך אז ברכת על נטילת ידים, קודם ברכות אלו, והוכיח כן מדברי שו"ת הרשב"א (חלק א' סימן קצ"א, שהובא בב"י סימן ו' סעיף ב'), בהסבר הפרישה (שם ס"ק ג') דהנטילה מצד עצמה, אין צריך ברכה, ולא תקנו הברכות, כי אם בשחרית, כדי לספר לפני השי"ת שבחו בקדושה ובטהרה, הברכות בכל יום.

כב. אם שכח "ברכת התורה", והתחיל ברכת "קריאת שמע", יכוין בפירוש בברכת "אהבה רבה", לפטור ברכת התורה, ויראה ללמוד תיכף לאחר התפלה, ויוצא בזה אליבא דכו"ע (מ"ב סימן נ"ב ס"ק ט').

כג. אם שכח לומר "אלקי נשמה" קודם התפלה, יכוין בפירוש בברכת "ונאמן אתה להחיות מתים", שאינו רוצה לפטור בזה, ברכת "אלקי נשמה", ואז לכו"ע יברכנה אחר התפלה, דנהי דברכות אינן צריכות כוונה לצאת, מ"מ היכי דמכוין בפירוש שלא לצאת, שפיר דמי (פמ"ג סימן נ"ב מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ט').

כד. אם לא אמר "ברכת השחר" קודם התפלה, לכתחילה צריך לזוהר, שלא לאחר הברכות, יותר מארבע שעות על היום (מ"ב סימן נ"ב ס"ק י'), דהיינו זמן תפלה. אך בדיעבד, עכ"פ יכול לברך אותם עד חצות (מ"ב שם, כי כן מוכח מהרבה אחרונים, שלא הפסיד הברכות, אחר ארבע שעות). והמיקל לסמוך בדיעבד, על הגדולים (הלא המה: מאמר מרדכי (סימן ע"א ס"ק ג') נהר שלום (שם ס"ק ב'), מעשה רב להגר"א (הלכות ברכת השחר סעיף ז'), דומן כל הברכות הוא, כל היום), ולברך אותם אחר חצות, עד סוף היום, אין למחות בידו (מ"ב סימן נ"ב ס"ק י').

קצו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

הַבְּרָכוֹת בְּשַׁחֲרִית צָרִיךְ לומר דְּוָקא קֹדֶם הַשְּׁמוּנָה עֲשֶׂרָה, דִּהְיוּ שִׁיתִּחִיל בְּרַכַּת יוֹצֵר אור וְיִתְפַּלֵּל בְּסֹדֶר עַד אַחֵר הַשְּׁמוּנָה עֲשֶׂרָה בְּלִי שׁוּם הַפֶּסֶק (כְּדִי לְהַסְמִיךְ גְּאֻלָּה לְתַפְלָה דִּהְיוּ גְּאֻל יִשְׂרָאֵל לַשְּׁמוּנָה עֲשֶׂרָה), אֲבָל שָׁאֵר הַבְּרָכוֹת וְכָל הַסֵּדֶר וּפְסוּקֵי דְזִמְרָה (בְּלִי בְּרַכַּת בְּרוּךְ שְׁאָמַר וְיִשְׁתַּבַּח) יִכּוֹל לְאָמְרָם גַּם לְאַחֵר הַתְּפִלָּה.

ז. וְלִכֵּן לְאַחֵר שְׁאָמַר שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הַנּוֹכְרוֹת לְעֵיל וְהֵנִיחַ טְלִית וְתַפְלִין, [יב] אִם הוּא רוֹאֶה כִּי אֵין לוֹ עוֹד זְמַן שְׁיֻכַּל לְהַגִּיעַ לְהַתְפַּלֵּל שְׁמוּנָה עֲשֶׂרָה עִם הַצִּבּוּר אֶלָּא כְּשִׁידְלָג וְיִתְחִיל בְּבְרַכַּת יוֹצֵר אור, אִזִּי יִתְחִיל שֵׁם. וְאִם יֵשׁ לוֹ זְמַן לומר גַּם בְּרוּךְ שְׁאָמַר וְיִתְחִיל לְדוֹד עַד סוּפוֹ, דִּהְיוּ שֵׁם קִדְּשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְיִשְׁתַּבַּח

מעדני השלחן

[יב] אִם הוּא רוֹאֶה, כִּי אֵין לוֹ עוֹד זְמַן, שְׁיֻכַּל לְהַגִּיעַ, לְהַתְפַּלֵּל "שְׁמוּנָה עֲשֶׂרָה" עִם הַצִּבּוּר, אֶלָּא כְּשִׁידְלָג, וְיִתְחִיל בְּבְרַכַּת יוֹצֵר אור, אִזִּי יִתְחִיל שֵׁם.

כה. אֲבָל בְּתִשְׁבּוּת מִשְׁכָּנוֹת יַעֲקֹב (סימן ס"ז) הָאֵרִיךְ כֹּזֶה, וְהוֹכִיחַ, דְּבְרַכַּת "בְּרוּךְ שְׁאָמַר" ו"יִשְׁתַּבַּח" תִּקְנָה קְדוּמָה הִיא, מִיָּמֵי הַתְּנָאִים, וְעַל כֵּן מוּטָב לְהַתְפַּלֵּל בִּיחִידִי, מִשִּׁידְלָג לְגַמְרִי, בְּרַכַּת "בְּרוּךְ שְׁאָמַר" ו"יִשְׁתַּבַּח" (הוֹבָא בַּמ"ב סימן נ"ב ס"ק ו', וְכ"ה בְּשַׁעֲרֵי תִשְׁבּוּבָה שֵׁם ס"ק א' בְּשֵׁם יוֹסֵף אֹמֵץ סִימָן רפ"ה). אֲךָ אִם לֹא יִצְטָרֵךְ לְדַלֵּג לְגַמְרִי, שְׁיֻכַּל לומר "בְּרוּךְ שְׁאָמַר" ו"אֲשֶׁרִי" ו"יִשְׁתַּבַּח", בַּעֲת שֶׁחֲזוֹן מֵאֲרִיךְ הַמְּלוֹת, מִ"יוֹצֵר אור" וְהַלֵּאָה, לְכוּ"ע יַעֲשֶׂה כֵן, דַּעֲיָקֵר קְפִידָה הוּא, שִׁיתְפַּלֵּל "שְׁמוּנָה עֲשֶׂרָה", עִם הַצִּבּוּר בְּלַחֲשׁ. אֲךָ פְּשׁוּט, דְּכָל זֶה הוּא בְּתַנְאִי, דַּעֲי"ז לֹא יַחֲסֹר מִצְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּדִין (הַמְּבֹאֵר בְּשׁו"ע סִימָן ס"א, וּבְקִיצוֹר שׁו"ע סִימָן י"ז), דְּלֹא דַחֲיִנֵּן מַלְקִיִּים הַמְּצוּה כְּתִיקוּנָה, בְּשִׁבְלֵי תַפְלָה בְּצִיבּוּר (מ"ב סימן נ"ב ס"ק ו').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן קצו

יאמרו. יש לו זמן יותר יאמר גם הללויה הללויה אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה הללויה. יש לו עוד זמן יותר יאמר גם הללויה הללו אלה מן השמים וגו'. יש לו עוד זמן יותר יאמר גם שאר הללויה. יש לו עוד זמן יותר יאמר גם וברוך דוד עד לשם תפארתה, ואם יש לו עוד זמן יותר יאמר גם הודו עד והוא רחום, וידלג עד והוא רחום שקדם אשרי ושם יתחיל. והמזמורים שמוסיפין בשבת וביום טוב אם אין לו זמן לאמרו, אזי כל המזמורים והפסוקים שאומרים אותן בכל יום להם הקדימה. ואם יש לו זמן לומר קצת גם מאלו שמוסיפים, ניגן נראה לי דבשבת וביום הכפורים, מזמור שיר ליום השבת והלל הגדול (שהוא הודו לה' כי טוב וכו') להם הקדימה, ובשאר יום טוב, להלל הגדול לבד הקדימה, ואחר כך המזמור למנצח, לדוד בשנותו, תפלה למשה. וכל אלו המזמורים

מעדני השלחן

[יג] נראה לי דבשבת, - "מזמור שיר ליום השבת" ו"הלל הגדול", שהוא "הודו לה' כי טוב", להם הקדימה.

כו. כתב החיי אדם (כלל י"ט סעיף ו') דבשבת מחויב לומר "נשמת", והיא נקראת (פסחים דף ק"ח ע"א) "ברכת השיר". ואם אין שהות כלל, יאמר "ברוך שאמר" ו"תהלה לדוד", ויאמר "נשמת" ו"ישתבח" (עכ"ד חיי אדם). והמסגרת השלחן (סימן י"ד סעיף ז' בלחם הפנים), חולק על החיי אדם.

כז. אם שכח לומר "נשמת", ואמר "ישתבח", כמו בחול, יאמר נשמת אחר "ישתבח", ולא אחר התפלה (מכתם לדוד סימן ק"ג, ברכי יוסף סימן רפ"א ס"ק ב', שערי תשובה שם ס"ק א', מסגרת השלחן סימן י"ד סעיף ז' בלחם הפנים).

קצח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יד השלחן

וְהַפְסוּקִים יֵאמְרוּ קֶדֶם יִשְׁתַּבַּח, וְלֵאחֶר גָּמַר הַתְּפִלָּה יִשְׁלִים כָּל מֵה שְׁדִלְג, רַק בְּרוּךְ שֶׁאֵמַר וְיִשְׁתַּבַּח, אֵין אֲמֹרִים לֵאחֶר הַתְּפִלָּה. וְאִם רוּאָה שֶׁאֵפְלוּ אִם יִתְחִיל בְּבִרְכַּת יוֹצֵר אֹר לֹא יוּכַל לְהַתְּפִלָּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עִם הַצְּבוּר אֲלֵא אִם בֵּין יְמֵהָר, טוֹב לוֹ יוֹתֵר לְהַתְּפִלָּל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ בַּסֵּדֶר בְּמַתִּינּוֹת וּבִכְוִנָּה (וְעַיֵן לְקַמֵּן סִימָן כ' סְעִיף י"א וי"ב).

ח. [יד] אִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהַצְּבוּר מִתְחִילִין לְהַתְּפִלָּל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְאֵין לוֹ טְלִית וּתְפִילִין וְהוּא מְצַפֶּה שִׁיבְיָאוּ לוֹ, יְכוּל לְהַתְּפִלָּל גַּם בֵּין פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וּכְשִׁיבְיָאוּ לוֹ טְלִית וּתְפִילִין יִנְיָחם

מעדני השלחן

[יד] אִם בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהַצְּבוּר מִתְחִילִין לְהַתְּפִלָּל "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה", וְאֵין לוֹ טְלִית וּתְפִילִין, וְהוּא מְצַפֶּה שִׁיבְיָאוּ לוֹ, יְכוּל לְהַתְּפִלָּל גַּם בֵּין "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה", וּכְשִׁיבְיָאוּ לוֹ טְלִית וּתְפִילִין, יִנְיָחם לֵאחֶר "יִשְׁתַּבַּח", קוֹדֶם בְּרִכַּת "יוֹצֵר אֹר", וַיְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם.

כח. אַבֵּל אַחֶר הַשִּׁירָה, לִפְנֵי "יִשְׁתַּבַּח", אִפֵּי שֶׁהוּא בֵּין הַפְּרָקִים, לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, כִּיּוֹן שֶׁבְּרִכַּת "יִשְׁתַּבַּח", קָאֵי עַל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, אֵין רְאוּי שִׁיחָא הַפֶּסֶק בֵּינֵיהֶם (שו"ע סִימָן נ"ג סְעִיף ג', מ"ב שֵׁם ס"ק ה'). וְנִלְע"ד דְּמִשְׁמַע דִּה"ה דִּלֹּא יִפְסִיק, אַחֲרֵי סוּיָם "מֶלֶךְ מִהוּלָּל בְּתִשְׁבָּחוֹת" לִפְנֵי "הוֹדוּ" (לְנוֹסַח אֲשַׁכְּנוּ), אוֹ לִפְנֵי "מְזֻמּוֹר לְתוֹרָה" (לְנוֹסַח סִפְרָד).

כט. אִם הִבִּיאוּ לוֹ הַטְּלִית וּתְפִילִין, בַּפְּסוּקֵי דְזִמְרָה, יִנְיָחם בֵּין הַפְּרָקִים, דִּהְיִינוּ בֵּין מְזֻמּוֹר לְמְזֻמּוֹר, וַיְבָרֵךְ עַל הַטְּלִית, וְעַל הַתְּפִילִין (לְבוּשׁ סִימָן נ"ג סְעִיף ג', הַגְהוֹת רַעֲק"א שֵׁם סְעִיף ג', בְּרִכַּי יוֹסֵף שֵׁם ס"ק ד', מִגֵּן גִּיבוּרִים שֵׁם בְּאַלְף הַמִּגֵּן ס"ק ג', וְכַתְּבוּ שֶׁמִּצְאוּ בֵּין תְּשׁוּבָה מִפּוֹרֶשֶׁת לְהִרְמַב"ם, בַּפֶּאֶר הַדּוֹר סִימָן קמ"ו, מ"ב סִימָן נ"ג ס"ק ה', וּבִבְיָאוֹר הַלְכָה שֵׁם סְעִיף ג' ד"ה אֵין לְבָרֵךְ, תּוֹסֵפוֹת חַיִּים כָּלֵל כ' ס"ק ו').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן קצט

לְאַחַר יִשְׁתַּבַּח קֹדֶם בְּרַכַּת יוֹצֵר אוֹר וּבִבְרָךְ עֲלֵיהֶם. וְאִם מִתְּוִירָא שְׁבַע עוֹד שְׁיִנִּיחֵם יִתְעַכֵּב מִלְּהַתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עִם הַצָּבוֹר, יִדְלֹג מִן וְהוּא רַחוּם שְׂבָהוּדוֹ עַד וְהוּא רַחוּם שְׁקָדִים אֲשֶׁרִי, אוּ מִן וַיִּזְשַׁע עַד יִשְׁתַּבַּח, וְלֹא יֹאמַר רַק מְזֻמּוֹרִים הָעֲקָרִיִּים כָּמוֹ שְׁכָתוֹב לְעִיל, כִּדִּי שְׁיֵהָא לוֹ פְּנָאִי לְהַנִּיחֵם לְאַחַר שֶׁהוּא אָמַר יִשְׁתַּבַּח קֹדֶם שְׁיֹאמַר שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר הַקִּדִּישׁ (וְעֵינִי לְעִיל סִימָן י' סְעִיף כ"ב).

סימן טו

דִּינֵי קִדִּישׁ וּבִבְרָכָה וְצִרוּף עֲשָׂרָה, וְאִם יֵצְאוּ מִקְצָתוֹ, וְדִין שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר וְכו' י"ג סְעִיפִים

א. אַחֲרֵי יִשְׁתַּבַּח אוֹמֵר שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר חֲצִי קִדִּישׁ. [א] אֵין אוֹמְרִים קִדִּישׁ וּבִבְרָכָה וְקִדְשָׁה וְאֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה אֶלָּא בְּעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים

מעדני השלחן

ל. אִם הֵבִיאוּ לַש"ץ טְלִית וּתְפִילִין, סוֹף פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, מִבּוֹאֵר דִּינוֹ בְּרמ"א (סימן נ"ג סְעִיף ג', וּבמ"ב שם ס"ק ח').

לא. מִי שְׁמוּכְרַח לִצְאָת לִנְקִבּוֹ, קוֹדֶם "יִשְׁתַּבַּח", נִכּוֹן אַח"כ לַחֲזוֹר עוֹד הַפֶּעַם עַכ"פ "תְּהִלָּה לְדוֹד" קוֹדֶם "יִשְׁתַּבַּח", כִּדִּי שִׁידִיָּה לְהַבְרָכָה, עַל מַה לַּחֲלוֹל (עֲקָרֵי דִינִים סִימָן ד' ס"ק א', בִּשְׁם גִּינַת וִרְדִּים כָּלֵל א' סִימָן נ"ב, מ"ב סִימָן נ"ג בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ב' ד"ה וְקִצָּת).

[א] אֵין אוֹמְרִים "קִדִּישׁ", - אֶלָּא בְּעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים גְּדוּלִּים, וְאִם לֹא הָיוּ עֲשָׂרָה, בִּשְׁעָה שֶׁאָמְרוּ "יִשְׁתַּבַּח", אֶלָּא שֶׁנִּשְׁלְמוּ אַחֲרָיו, לֹא יֹאמַר הַש"ץ קִדִּישׁ, כִּי אֵין אוֹמְרִים "קִדִּישׁ", אֶלָּא אַחֲרָיו דְּבַר שֶׁנֶּאמַר בְּעֲשָׂרָה.

א. כְּתֵב הַמ"ז (סִימָן נ"ה ס"ק ג') בַּעַת אֲמִירַת "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה", אֵין צָרִיךְ עֲשָׂרָה, דֹּאפִּילוּ אִם אֲמִירוֹהּ בִּיחִידוּת, כֹּל שִׁישׁ עֲשָׂרָה, בִּשְׁעַת אֲמִירַת הַקִּדִּישׁ, דִּי בִּכְר.

ר מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן

גְּדוּלִים. וְאִם לֹא הָיוּ עֲשָׂרָה בְּשָׁעָה שָׁאֲמָרוּ יִשְׁתַּבַּח, אֲלֵא שֶׁנִּשְׁלְמוּ אַחֵר כָּךְ, לֹא יֵאמַר הַשְּׁלִיחַ-צֶבֶר קִדִּישׁ, כִּי אֵין אוֹמְרִים קִדִּישׁ אֲלֵא אַחֵר דְּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֲשָׂרָה. [ב] וְלִבֵּן יִמְתִּינּוּ מְלֹמֶר יִשְׁתַּבַּח עַד שִׁיבֹאוּ עֲשָׂרָה. וְיִכּוּלִין לְהִמָּתִין עַד קְרוֹב לַחֲצִי

מעדני השלחן

וכן אם התחילו להתפלל "ערבית" ביחידות, ובאו עשרה, לעת אמירת הקדיש, יכול לומר הקדיש. וכן בכל "לימוד", שאדם לומד, פסוקים, או אגדה, או באמירת "עלינו", או באמירת "אשרי" שקודם מנחה, או באמירת "תהלים" בבוקר, אם היה בלי מנין, ונודמן תיכף מנין, שיש לומר קדיש, הובא במשנה ברורה (שם ס"ק ב'), וסיים דהמגן אברהם (סימן ס"ט ס"ק ד', וסימן רל"ד ס"ק א') לא כתב כן, וכן מביאור הגר"א (סימן רל"ד סעיף א' ד"ה אבל) מוכח כהמגן אברהם, על כן הסכימו האחרונים (פמ"ג סימן נ"ה מש"ז ס"ק ג', דרך החיים, הלכות תפלה, דיני פסוקי דזמרה, סעיף כ"ו, ושאר פוסקים) דהנכון שיאמרו אח"כ מזמור, או ג' פסוקים, ויאמרו קדיש. וכתב הפמ"ג (שם) דמוכח מיניה, דלענין פסוקי דזמרה, ולענין תפלת ערבית, גם המגן אברהם מודה להט"ז (מ"ב שם).

[ב] ולבן ימתינו מלומר "ישתבח", עד שיבואו עשרה.

ב. הרמ"א (סימן נ"ג סעיף ג') כתב אם אין מנין בבית הכנסת, ימתין השליח ציבור, עם "ישתבח", והסביר המשנה ברורה (שם ס"ק ט') כדי שיהיה יכול להסמך לו, אח"כ הקדיש מיד, וסיים בשם מגן אברהם (שם ס"ק ג') אבל היחיד יאמר "ישתבח" מיד, וכן בשבת אם גמר פסוקי דזמרה, קודם הש"ץ, יאמר "ישתבח, מיד", (וכן משמעות הרמ"א סימן נ"ד סעיף ג', כמבואר במ"ב שם ס"ק ז'). היינו שהציבור לא יחכו לעשרה, והם יאמרו "ישתבח" מיד, ורק הש"ץ לבד, אומר "ישתבח" כשיש עשרה, להסמיכו לקדיש.

ג. אבל דעת השערי תשובה (סימן נ"ג ס"ק ד') כהקיצור שלחן ערוך, שכתב, דגם היחיד, שצריך לשמוע הקדיש, ולענות אחריו, דשומע כעונה, אין לו להפסיק ג"כ בין "ישתבח", לעניית הקדיש (עכ"ל).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן רא

שָׁעָה, וַיֹּתֵר לֹא יִמְתִּינוּ אֶלָּא יֹאמְרוּ יִשְׁתַּבַּח וַיִּמְתִּינוּ. וּכְשִׁיבוּאוּ
עֲשֶׂרָה יֹאמְרוּ תַחֲלָה אֵיזָה פְּסוּקִים, וְאַחֲרֵיהֶם יֹאמַר הַשְּׁלִיחַ-צֶבֶר
חֲצִי קָדִישׁ.

ב. [ג] גָּדוֹל, הֵינּוּ שֶׁעָבְרוּ לוֹ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְנִכְנָס לְשָׁנַת
הָאַרְבָּעָה עָשָׂר (וְסוּמְכִין עַל הַחֲזָקָה דְּמִסְתַּמָּא הֵבִיא ב' שְׁעָרוֹת),
כְּגוֹן שֶׁנּוֹלַד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, אֵינּוּ נַעֲשֶׂה גָדוֹל עַד
רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן, דִּהְיִינוּ בְּתַחֲלַת הַלֵּילָה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן לְאַחֵר
שֶׁל שְׁעָרָה שָׁנָה נַעֲשֶׂה גָדוֹל. מִי שֶׁנּוֹלַד בְּחֹדֶשׁ אֲדָר כְּשֶׁהִיָּתָה

מעדני השלחן

[ג] "גדול" היינו שעברו לו "שלשה עשרה שנה" ונכנס לשנת
הארבעה עשרה.

ד. מי שנולד ביום ראשון של ראש חודש כסלו (היינו ל' חשוון), דהיה אז שני ימים
ראש חודש (כסלו), ובשנת שלש עשרה, היה חשוון חסר, וכסלו, אינו אלא יום
אחד ראש חודש, אעפ"כ אינו נעשה בר מצוה, עד ראש חודש כסלו (מג"א סימן נ"ה
ס"ק י', שו"ע בעל התניא שם סעיף י"ג, דרך החיים, הלכות תפלה, דיני קדיש בעשרה,
סעיף ד', מ"ב סימן נ"ה ס"ק מ"ה). אע"פ שלחדשים ושנים, מונין מיום ב' של ראש
חודש, שהוא עיקר, ויום א' הוא מן חודש שלפניו, מ"מ עדיין לא מלאו י"ג שנים
שלימות, מיום אל יום, עד שיעברו כ"ט יומין שלמים ממרחשון, כמו שנולד, אחר
שעברו כ"ט יום (שו"ע בעל התניא שם).

ה. מי שנולד בראש חודש כסלו, ולא היה אז רק יום אחד ראש חודש, ובשנת שלש
עשרה, היו שני ימים ראש חודש, נעשה בר מצוה, ביום א' דראש חודש (שו"ת
הב"ח סימן קמ"ה, אליה רבה סימן נ"ה ס"ק ט', הגהות רעק"א שם על מג"א ס"ק י'
ד"ה עמש"כ, דרך החיים, הלכות תפלה, דיני קדיש בעשרה, סעיף ד', מ"ב סימן נ"ה
ס"ק מ"ה).

שנה פשוטה וכשנעשה גדול השנה מעברת, אינו נעשה גדול עד אדר שני, אבל אם נולד בשנה מעברת באדר ראשון נעשה גדול גם כן באדר ראשון. ואם שנולד היתה שנה מעברת וכשנעשה גדול היא שנה פשוטה, בין שנולד באדר ראשון בין שנולד באדר שני נעשה גדול ביום זה באדר של עתה. ונמצא כי לפעמים נער שנולד קדם לחברו, ותאחר יותר להיות גדול מחברו שנולד אחריו, כגון שנולדו בשנה מעברת, זה בעשרים לאדר ראשון וזה בעשרה לאדר שני, והשנה אשר נעשים גדולים היא שנה פשוטה.

ג. צריכין להזהר שלא למנות את האנשים לגלגלותם לידע אם יש מניין, כי אסור למנות את ישראל לגלגלותם אפלו לדבר מצוה, דכתיב: וישמע שאול את־העם ויפקדם בטלאים (פרי חדש). ונוהגין למנותם באמירת הפסוק: הושיעה את־עמך וגו' שיש בו עשר תבות.

ד. ויד צריכין שיהיו כל העשרה במקום אחד והשליח־צבור עמהם. אבל אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפין אף על פי שהפתח פתוח ביניהם. ואפלו אם

מעדני השלחן

[ד] צריכין שיהיו כל העשרה, במקום אחד, והש"ץ עמהם.

ו. ואפילו אם אינו רואין אלו את אלו, כיון שהם בבית אחד (מ"ב סימן נ"ה ס"ק מ"ח, בשם אחרונים).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן

הָרֹב הָמָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַמְּעוּט בְּעֶזְרָה שְׁלֹפְנֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵינָם נִגְרָרִים אַחֲרֵי הָרֹב לְהִצְטָרֵף עִמָּהֶם. [ה] וְאֵפִילוּ הָעוֹמְדִים עַל הָאֶסְקָפָה בְּתוֹךְ הַפֶּתַח מִן הָאֲנָף וְלַחוּץ, דִּהְיִינוּ כְּשֹׁמוֹנִין אֶת הַדֵּלֶת נִמְצָא מְקוֹם זֶה לַחוּץ, אָף עַל פִּי שַׁעֲתָה הַפֶּתַח פְּתוּחַ,

מעדני השלחן

[ה] ואפילו העומדים על האסקופה (בתוך הבית), בתוך הפתח, מן האנף ולחוץ, דהיינו כשמונרין את הדלת, נמצא מקום זה לחוץ, אף על פי שעתה הפתח פתוח, מכל מקום נידון כלחוץ.

ז. כן נפסק גם בשו"ע (סימן נ"ה סעיף י"ג). אמנם המגן אברהם (שם ס"ק י"א) כתב, שיש חולקים על זה, ומכריע כמותם, דמקום זה הוי כלפנים (מ"ב שם ס"ק נ'). ובספר אבן העזר (שם סעיף י"ג) פסק ג"כ בפשטות, דהיכא דהמיעוט עומדים תוך המקום הזה, מצטרפים לעשרה, וכן משמע מביאור הגר"א (שם סעיף י"ג ד"ה ממקום, מ"ב שם).

ח. וכל זה כשהעומדים בחוץ, או על האסקופה, אינם נראים להעומדים בפנים, אבל מי שמראה פניו, להעומדים בבית הכנסת, אפילו הוא בבית אחר, ואפילו הוא עומד אחורי בית הכנסת, ומראה להם פנים, דרך חלון שבניהם, מצטרף עמהם לעשרה (פר"ח סימן נ"ה סעיף י"ג, שו"ע בעל התניא שם סעיף ט"ז, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"ב, וכתב שכן דעת השו"ע שם סעיף י"ד, ומג"א שם ס"ק י"ב, וכ"כ בשלחן שלמה שם סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ט"ו ס"ק א').

ט. וכתב המשנה ברורה (סימן נ"ה ס"ק נ"ז) דבמקום הדחק, אפשר שיש להקל. והסביר בביאור הלכה (שם סעיף י"ח ד"ה ולחוץ) דלכתחילה יותר טוב להחמיר בזה, שיכנסו לפנים, דקולא זו, דמהני רואין אלו את אלו, לענין צירוף, נובע מתשובת הרשב"א (חלק א' סימן צ"ו), והוא לא כתב שם רק בדרך אפשר (עכ"ד), וכן משמע משערי תשובה (סימן נ"ה ס"ק ט"ו).

מִכָּל מָקוֹם נִדוֹן בְּלַחֲוִין. [ו] וְכָל זֹאת לְעֵנִין צִרּוּף לְעֵשְׂרָה,
[ז] אֲבָל אִם הָיוּ כָּאֵן עֵשְׂרָה וְאוֹמְרִים קִדִּישׁ אוֹ בְּרָכוֹ אוֹ קִדְּשָׁה,

מעדני השלח

[ו] וכל זאת לענין צירוף לעשרה.

י. כתב החיי אדם (כלל ל' סעיף א') כשיש בית, ולפנים הימנו חדר, המתפלל שם, כאילו מתפלל ביחודי, ורק קדיש או קדושה, יכול לענות. וסיים ומצאתי בתשובת רדב"ז (חלק ב' סימן תר"ג) דזה דוקא לענין צירוף, אבל שיהיה כמתפלל עם הציבור, אם אין לחדר פתח אחר, רק דוקא דרך הבית הגדול, חשוב כמתפלל עם הציבור (מ"ב סימן נ"ה ס"ק נ"ח).

[ז] אבל אם היו כאן עשרה, ואומרים "קדיש" או "ברכו", או "קדושה", אזי כל השומע קולם, יכול לענות עמהם, אפילו כמה בתים מפסיקים ביניהם, כי אפילו מחיצה של ברזל, אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ובלבד שלא תהא שם צוואה, או עבודת גילולים.

יא. כתב המשנה ברורה (סימן נ"ה ס"ק ס"ד) דדוקא צוואה הוי הפסק. אפילו הוא מרוחק ממנו, יותר מארבע אמות, דבעלמא, מותר ע"י החזרת פניו, אם אינו מגיע לו ריח רע, והכא אינו מועיל, כיון שמפסיק, בין העשרה, ובין זה שרוצה להצטרף עמהם, הוא מפסיק בין השכינה, וגורם לשכינה שאינו שורה כאן.

יב. אבל מי רגלים, לכו"ע אינו מפסיק בזה, רק צריך להרחיק ממנו, כדין הרחקה (מ"ב סימן נ"ה בביאור הלכה סעיף כ' ד"ה ויש).

יג. ודע דהלכה זו כתב המחבר (שו"ע סימן נ"ה סעיף כ') וכתב "שצריך שלא יהא מפסיק מינוף, או עכו"ם". וכתב המג"א (שם ס"ק ט"ו) נראה לי שרצונו לומר, שלא יהא עבודת אלילים מפסקת. אבל עובד עבודת אלילים, אינו מפסיק, וכ"כ דבר שמואל (סימן קפ"ט, הובא בבאר היטב סימן נ"ה ס"ק י"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן רה

אֲזִי כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלָם יָכוֹל לַעֲנוֹת עִמָּהֶם, אֲפֹלוּ כְּמָה פְּתִים מִפְּסִיקִים
בִּינֵיהֶם, כִּי אֲפֹלוּ מִחֲצָה שָׁל בְּרִזֵּל אֵינָה מִפְּסִקָת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם
שְׂפִשְׁמִים, וּבְלִבָּד שְׁלֹא תִהְיֶה שָׁם צוּאָה אוֹ עֲבוּדָת גִּלּוּלִים.

ה. [ח] צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מְאֹד לְשִׁמּוֹעַ הַקִּדְיֵשׁ וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו בְּכּוֹנָה,

מעדני השלחן

יד. אבל הפמ"ג (סימן נ"ה אשל אברהם ס"ק ט"ו) כתב וז"ל: ואליה רבה (שם ס"ק
י"ח) כתב, עובד עכו"ם נמי מפסיק (עכ"ל), וכ"כ החיד"א (מחזיק ברכה שם ס"ק
ט"ו), שערי תשובה (שם ס"ק י"ז).

פזו. וז"ל המשנה ברורה (סימן נ"ה ס"ק ס"ה) "עכו"ם" רצונו לומר "עבודת כוכבים",
או "עובד כוכבים" (לבוש התכלת שם סעיף כ', אליה רבה שם ס"ק י"ח, פמ"ג
שם אשל אברהם ס"ק ט"ו, דרך החיים, הלכות תפלה, דיני קדיש בעשרה, סעיף ח'),
היינו גוי. (גם התוספות חיים כלל ל' ס"ק ד' הביא ב' השיטות כהמ"ב).

פזו. והנה הקיצור שו"ע (סימן ט"ו סעיף ד') שכתב "עבודה גילולים" שמע מינה
שסובר כהמגן אברהם, שרק עבודה זרה מפסיק, שאינו יכול לענות אמן, משא"כ
גוי, אינו מפסיק, ויכול לענות אמן.

יז. אמנם על דין זה יש מפקפקים, דז"ל המשנה ברורה (סימן נ"ה ס"ק ס"ב) מדכתב
השלחן ערוך (שם סעיף כ'), דין זה בלשון "ויש אומרים, שצריך שלא יהא מפסיק
מינוף, או עכו"ם", משמע דדין זה לא פסיקא ליה (לבושי שרד שם סעיף כ'), וכן
משמע מהרמ"א (סימן ע"ט סעיף א') דלא סבירא ליה כן (כמו שכתב המג"א שם).
וסיים לבושי שרד (שם) ומ"מ ראוי להחמיר, אבל בשעת הדחק, העושה כדעה
ראשונה, לא הפסיד. והחיי אדם (כלל ל' סעיף א') כתב, דנראה לו, ד"אמן יהא שמיה
רבא", ו"קדושה", יענה, דהוי רק פסוקים, אבל "ברכו" לא יענה (עכ"ד המ"ב שם).

[ח] צָרִיךְ לְיִזְהָר מְאֹד, לְשִׁמּוֹעַ הַקִּדְיֵשׁ, וְלַעֲנוֹת אַחֲרָיו בְּכּוֹנָה.

יח. מנהג כל ישראל, שאין אומרים קדיש חוץ מתפלה, אלא בסיום ה"פסוק", או
"אגדה", שהיא דרשת הפסוקים, אבל לא בסיום התורה שבעל פה, שאינם דרשת

ומכל שכן באמן יהא שמה רבא שצריך לבון היטב, שכל העונה
אמן יהא שמה רבא בכל כחו וכוונתו, קורעין לו גזר דינו של
שבעים שנה. ויש לענות אותו בקול רם, שפקול זה שובר כל
המקטרגים ומבטל כל גזרות קשות. ומכל מקום לא יתן קולות
גדולים, שלא יתלוצצו עליו בני אדם ויגרם להם חטא. אומרים
אמן יהא שמה רבא וכו' עם תבת יתברך, ואחר כך ישמע מן
השליח-צבור ויאמר אמן.

ו. יש אומרים שאין צריך ללמוד בקדיש, אך כל קדיש שתפסו
בעמידה, כגון אחר הלל יש ללמוד עוד בו, עד לאחר אמן
יהא שמה רבא. ויש אומרים שיש ללמוד תמיד לקדיש ולשאר
דבר שפקדושה, ויש ללמוד בקל וחומר מעגלון מלך מואב דכתיב:

מעדני השלחן

הפסוק. ולכן נוהגין לומר אחר "פטום הקטורת", ו"כמה מדליקין", אגרת "אמר רבי
אלעזר, אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבין שלום" (מכות דף כ"ג ע"ב). וא"כ גם
כשלומדין משניות, יש לומר איזה אגדה בסיומן, כדי לומר קדיש לאחריו (מג"א סימן
נ"ד ס"ק ג', שו"ע בעל התניא שם סעיף ד', מסגרת השלחן סימן ט"ו ס"ק ב').

יז. אחר תנ"ך, אומרים קדיש שלם, אפילו רק אחר ג' פסוקים (פמ"ג סימן נ"ד אשל
אברהם ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ט').

כ. אין לומר קדיש, אא"כ היו עשרה אנשים בבית הכנסת, בשעת אמירת הפסוקים,
והלימוד (כמבואר במ"ב סימן נ"ה ס"ק ב', וסימן נ"ד ס"ק ט'). ואפילו אם רק
שנים או שלושה לומדים, אומרים קדיש, כשיש שם עשרה (מג"א סימן ס"ט ס"ק
ד', בשם לחם חמודות ברכות פרק ח' סימן ה' ס"ק מ', מ"ב סימן נ"ד ס"ק ט').
ואפילו מי שלא למד, יכול ג"כ לומר הקדיש (חיי אדם כלל ל' סעיף ז', מ"ב סימן
נ"ד ס"ק ט').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל וְיִקָּם מֵעַל הַפֶּסַח, וְכִּי תֵּלֵךְ מִלֶּךְ מִצְרָיִם וְהָיָה עֹבֵד בְּכָבִים וּמִזֵּלוֹת, קָם לְדָבָר הַזֶּה, כָּל יְשָׁן אֲנַחְנוּ עִמּוֹ, וְכֵן יֵשׁ לְהַחֲמִיר.

ז. אם אין תשעה שומעין לשליח הצבור לא יאמר כלל קדיש, כי כל דבר שבקדשה אין אומרים בפחות מעשרה, דהינו אחד אומר ותשעה שומעין. ומכל מקום אם אחד מהעשרה מתפלל תפלת שמונה עשרה, אף על פי שאינו יכול לענות עמהם מצטרף, והוא הדין לשנים לשלשה ולארבעה כל שנשארו הרב שעונין, אין המעוט מעכב (ועין לקמן סימן כ' סעיף ב'). אבל אם אחד מהן ישן, צריכין להקיצו כי הישן אינו מצטרף לעשרה.

ח. [ט] לאחר שאמר שליח הצבור חצי קדיש, אומר בקול רם: ברכו את ה' המבורך, והצבור עונין: ברוך ה' המבורך לעולם

מעדני השלחן

[ט] לאחר שאמר שליח ציבור חצי קדיש, אומר בקול רם "ברכו את ה' המבורך", והציבור עונין "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", ושליח ציבור חוזר ואומר גם כן "ברוך ה' המבורך לעולם ועד".

כא. אם לא שמע אחד, מהשליח ציבור, כשאמר "ברכו", רק שמע מהקהל שאמרו "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", עונה עמהם ג"כ "ברוך ה' המבורך לעולם ועד". אבל אם (לא שמע מהקהל, רק) שמע מהשליח ציבור לבד, כשעונה "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", לא יענה עמו, רק יענה אמן על דבריו (אליה רבה סימן קל"ט ס"ק ט', דרך החיים, הלכות קריאת התורה, הנהגת הקהל בשעת קריאה, סעיף ח', מ"ב סימן נ"ז ס"ק ב', וחולק על המג"א שם ס"ק א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן

רח

ועד, ושלח הצבור חזיר ואמר גם כן: ברוך ה' המבורך לעולם ועד, שלא יוציא את עצמו מן הכלל, שאמר להם ברכו, והוא אינו מברך. [י] יש נוהגין לענות אחר שלח הצבור אמן, אבל שלח הצבור לא יענה אחר אמירת הקהל. אם שלח הצבור מאריך בנגון בברכו, אומרים הקהל יתברך וכו', ואין לאמרו אלא בשעה שהוא מנגן, אבל כשאומר התבות לא יאמרו כלום, אלא ישמעו מה שהוא אומר. אף מי שלא שמע מן שלח הצבור שאמר ברכו אלא שומע שהצבור עונין ברוך וכו', יכול גם הוא לענות עמהם (עין אליהו רבה סימן קל"ט סעיף קטן ט').

ט. [יא] הקדשה שביוצר [יב] יש להדר לאמרה בצבור. ואם אי אפשר אמרה גם ביחידות.

מעדני השלחן

[י] יש נוהגין לענות אחר הש"ץ (שאמר "ברוך ה' המבורך לעולם ועד") "אמן".

כב. כן הכריע הפמ"ג (סימן נ"ז אשל אברהם ס"ק א', וסימן קצ"ח מש"ז ס"ק א') ד"אמן" זה רשות הוא ביד הציבור, אם ירצו, עונין על זה אמן (מ"ב סימן נ"ז ס"ק ד'). ועכ"פ מי שהוא עומד במקום שאסור להפסיק, לא יענה אמן זה (מ"ב שם).

[יא] הקדשה שביוצר.

כג. קדושה זו, יש לומר אותה דוקא מיושב (פרי עץ חיים שער חזרת העמידה פרק ד', מג"א סימן נ"ט ס"ק ב', בשם ספר הקנה, ענין מצות ציצית וקשירתו, באר היטב סימן נ"ט ס"ק ג', שערי תשובה שם ס"ק ג'). והמשנה ברורה (שם ס"ק י"ב) כתב, אם אפשר טוב לומר מיושב, ולא שיישב אם היה עומד, אלא שאם היה יושב, אין לו לעמוד לקדושה זו (שו"ע בעל התניא שם סעיף ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן רט

י. [יג] אם אין בבית הכנסת רק מנין מצמצם, אסור לכל אחד מהם לצאת, ועל היוצא נאמר: ועוזבי ה' יכלו, אבל אם ישארו עשרה יכולים היתרים לצאת, אם כבר שמעו ברכו וקדשה והקדישים עד לאחר עלינו. ובדיעבד אם לא נשארו עשרה, יכולין לגמר גם בלא עשרה (רק שיהיה רב מנין) את הענין שהתחילו בעשרה, [יד] ואם התחיל שליח הצבור לחזור

מעדני השלחן

[יב] יש להדר לאמרה בציבור, ואם אי אפשר, אומרה גם ביחידות. כד. וה"ה לקדושת "ובא לציון", דדינו שוה לקדושת יוצר (שו"ע בעל התניא סימן נ"ט סעיף ב').

כה. כתב הפרי מגדים (סימן נ"ט אשל אברהם ס"ק ד') בשם לבוש (התכלת שם סעיף ג') אם אומר קדושה זו ביחיד, טוב להדר שיאמרם בניגון ומעמים, כקורא בתורה (וכ"ה בשו"ע בעל התניא שם סעיף ב', מ"ב שם ס"ק י"א).

[יג] אם אין בבית הכנסת, רק מנין מצומצם, אסור לכל אחד מהם לצאת.

כו. והמשנה ברורה (סימן נ"ה בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה ומכל מקום) מסתפק אם העשירי עבר והלך, אם מותר להתשיעי ג"כ לילך, כיון דבלאו הכי, ליכא עשרה להשראת השכינה, וגם בלא"ה מותר לגמור, ונשאר בצ"ע.

[יד] אם התחיל שליח ציבור לחזור את התפלה (ולא נשארו עשרה), גומר חזרת כל התפלה, ואומרים "קדושה", וגם אומרים "אלקינו ואלקי אבותינו, ברכנו בכרכה המשולשת", אבל אין הכהנים נושאים את כפיהם, וגם אין אומרים "קדיש" לאחר שמונה עשרה, כי המה ענינים אחרים.

כז. מה שכתב "וגם אין אומרים קדיש, לאחר שמונה עשרה" דעת הפוסקים אינו כן (מג"א סימן נ"ה ס"ק ב', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ב', שו"ע בעל התניא שם

ר' מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן

את התפלה, גומר חזרת כל התפלה ואומרים קדשה וגם אומר:

מעדני השלחן

סעיף ד', חיי אדם כלל ל' סעיף ב', מסגרת השלחן סימן ט"ו ס"ק ג', וכמבואר ברמ"א (סימן נ"ה סעיף ג') דאומר הקדיש שלם שלאחר "ובא לציון", כל שכן החצי קדיש, שאחר תפלת שמונה עשרה (הגהות רעק"א שם סעיף ג' ד"ה להשלים, מ"ב שם ס"ק י"ט), דשייך לתפלה, שהרי אומר "תתקבל צלותהון" (שו"ע בעל התניא שם).

כח. אבל הקדיש שאחר "עלינו", או אחרי אמירת "היום יום", (או אחרי "קוה אל ה'"), או אחרי "שיר היחוד", לא יאמר בלי מנין (מ"ב סימן נ"ה ס"ק כ' בשם אחרונים), אין אומרים הקדיש בלי מנין. גם אחרי הלימוד, וכדומה, אפילו כבר אמרו הענין, צריך דוקא מנין בשעת קדיש (ט"ז שם ס"ק ג', מ"ב שם).

כז. אם התחילו ברכת ערבית בעשרה, או אפילו רק ברכו לחוד (לבוש התכלת סימן נ"ה סעיף ג', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ג', דרך החיים, סדר התפלה, דיני קדיש בעשרה, סעיף י"ג), ואח"כ יצאו מקצתן, אין לו רק לגמור הקדיש שקודם התפלה (שמונה עשרה), לפי שה"קדיש" שייך לברכת קריאת שמע, אבל לא יאמר הקדיש שאחר תפלת שמונה עשרה, לפי שהתפלה אינה חיבור לברכות קריאת שמע (מ"ב שם ס"ק כ"ב).

ל. אבל אם היו עשרה, בשעה שהתחילו להתפלל תפלת שמונה עשרה של ערבית, בלחש, ואח"כ יצאו מקצתן, יש לומר הקדיש שלם שלאחר התפלה, דהקדיש שייך לתפלה (פמ"ג סימן נ"ה אשל אברהם ס"ק ג', שערי תשובה שם ס"ק ו', שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא או"ח סימן ז', דרך החיים, הלכות תפלה, דיני קדיש בעשרה, סעיף י"ג, מ"ב סימן נ"ה ס"ק כ"ב). ובמוצאי שבת, יכול לומר החצי קדיש שאחר התפלה, וגם הסדר קדושה (פמ"ג שם), וקדיש שלם שלאח"כ, לפי שכל זה שייך לתפלה, כמו בשחרית (מ"ב שם ס"ק כ"ב).

לא. אמנם בשחרית, אם התפללו בלחש בעשרה, ואח"כ יצאו מקצתן, דמלבד שלא יכול הש"ץ לחזור תפלתו, גם לא יכול לומר שום קדיש אחר זה, ולא דמי לערבית (שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא או"ח סימן ז', ומבאר שם מילתא בטעמא, מ"ב סימן נ"ה בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה ותפלת ערבית).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן ריא

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרַכְנוּ בַּבֶּרֶכָה וְכו' אָבֵל אֵין הַכֹּהֲנִים
נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם וְגַם אֵין אוֹמְרִים קִדִּישׁ לְאַחַר הַשְּׁמוּנָה עֲשֶׂרָה,
כִּי הִמָּה עֲנִינִים אֲחֵרִים (בֵּן כָּתֹב הַפָּרִי חֲדָשׁ וְעוֹד מֵהֶאֱחָרֹנִים
ז"ל). וְאִם הִתְחִילוּ לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה בַּעֲשָׂרָה וַיֵּצְאוּ מִקְצָתָן גּוֹמְרִין
אֶת הַקְּרִיאָה, אָבֵל אֵין מוֹסִיפִין וְגַם אֵין קוֹרִין לְמַפְטִיר, אֲלֹא
הֶאֱחָרוֹן שְׁבַמְנָן הַקְּרוֹאִים קוֹרֵא אֶת הַהַפְטָרָה בְּלֹא בִּרְכוּת.

יא. [טו] שְׁלִיחַ הַצִּיבוֹר צָרִיךְ שִׁיחִיָּה הַגּוֹן שְׁנֵאמַר: נִתְּנָה עָלַי
בְּקוּלָּה עַל כֵּן שְׁנֵאֲתִיָּה, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: זֶה שְׁלִיחַ-צִיבוֹר

מעדני השלחן

[טו] שְׁלִיחַ הַצִּיבוֹר צָרִיךְ שִׁיחִיָּה "הַגּוֹן", שְׁנֵאמַר (ירמיה י"ב, ח') "נִתְּנָה
עָלַי בְּקוּלָּה, עַל כֵּן שְׁנֵאֲתִיָּה", וְאָמְרוּ רז"ל (תענית דף ט"ז ע"ב)
זוה ש"ן, שאִינוּ הַגּוֹן, וְיורֵד לִפְנֵי הַתִּיבָה". ואִיזְהוּ "הַגּוֹן", זֶה שֶׁהוּא
רִיקָן מֵעֲבִירוֹת, וּפְרָקוֹ נָאָה, פִּירוּשׁ: שֶׁלֹּא יֵצֵא עָלָיו שֵׁם רַע, אֲפִילוּ
בִּילְדוּתוֹ, וְשֶׁהוּא עֲנִיו, וּמְרוּצָה לִקְהָל, שִׁיסְכִּימוּ לְתַפְלָתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ
נְעִימָה, וְקוֹל עֶרֶב, שְׁמוּשָׁךְ הַלֵּב, וְרָגִיל לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים,
כְּדֵי שִׁיחִיו הַפְּסוּקִים שֶׁבַתְּפִלָּה, סְדוּרִים בִּפְיוֹ. וְאִם אֵין מוֹצִיאִין, מִי
שִׁיחִיָּה בּוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַלֵּלוֹ, יִבְחָרוּ אֶת הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, בַּחֲכָמָה,
וּבִמְעֻשִׁים טוֹבִים.

לב. כֹּתֵב תּוֹסֵפוֹת חַיִּים (כֻּלָּל כ"ט ס"ק י"ט) דַּעכ"פ רָאוּי לִמְנַהֲיֵי הַקְּדִילוֹת, שֶׁלֹּא
לִמְנֻחַת שְׁלִיחַ צִיבוֹר, אֲלֹא עַל פִּי חֶכֶם, - שִׁיחִיָּה יוֹדֵעַ סֵפֶר, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ, יִבִּין אֶת
אֲשֶׁר הוּא מוֹצִיא מִפִּיו, - וְגַם צָרִיךְ שִׁיזְהַר בִּיזְהָר, שֶׁלֹּא יִפְגּוֹם אֶת פִּיו, בְּשׁוּם דִּיבוּר
שֶׁל אִיסוּר, לְבַל יִקְרַב לְשֶׁרֶת בְּכָלִי טָמֵא וּמְלוּכָלֵךְ, וְגַם יִהְיֶה בְּתִשּׁוּבָה קוֹדֵם תַּפְלָתוֹ,
לְבַל יֹאמַר עָלָיו (מִשְׁלֵי ט"ו, ח') "זֹבַח רָשָׁעִים תוֹעֵבֶת ה'" ח"ו, וְיִשְׁתַּדֵּל בְּכָל עוֹז לְכוּן

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טו השלחן ריב

שאינו הגון ויורד לפני התבה. ואיזהו הגון, זה שהוא ריקן מעבירות ופרקו נאה, פרוש שלא יצא עליו שם רע אפלו בילדותו, ושהוא ענו ומרצה לקהל שישפיו לתפלתו, ויש לו נעימה וקול ערב שמושיף הלב, ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים, כדי שיהיו הפסוקים שבתפלה סדורים בפיו. ואם אין מוצאין מי שיהיו בו כל המדות הללו, יבחרו את הטוב שבהם בחכמה ובמעשים טובים.

יב. אין לאדם להתפלל לפני התבה שלא ברצון הקהל, וכל מי שמתפלל שלא ברשות מחמת אלקמות וגאונות, אין עונין אמן אחר ברכתיו, שנאמר: ובצע ברך נאין ה' (ועין לקמן סימן כ"ט סעיף ט').

יג. [טז] אין ממנין לשליח-צבור קבוע אלא מי שנתמלא זקנו,

מעדני השלחן

בתפלתו, ושלא ישל בלשונו, שהרי אמרו (ברכות דף ל"ד ע"ב) "שליח ציבור שמעה, סימן רע לשולחיו" (פלא יועץ ערך שליח ציבור).

לג. אין ל"אבל" להיות ש"ץ בשבת וי"ט, ואפילו הוא ש"ץ קבוע, כיון דאפשר באחר (שו"ת מהרי"ל סימן ל"ו, פמ"ג סימן קל"ב אשל אברהם ס"ק ב' ד"ה באליה, תוספות חיים כלל כ"ט ס"ק י"ט). ויש אומרים דהוא הדין בראש חודש, ואפילו בשחרית (כ"ב חיי אדם כלל קל"ח סעיף ד', בשם הגר"א, והובא בתוספות חיי כלל כ"ט ס"ק י"ט, וכ"ה במ"ב סימן קל"ב בביאור הלכה, דיני קדיש בקיצור).

[מז] אין ממנין לש"ץ קבוע, אלא מי שנתמלא זקנו.

לד. ובשו"ע (סימן נ"ג סעיף ח') מבואר דנתמלא זקנו, היינו שהגיע לכלל שנים, שראוי להתמלא זקנו, הלכך בן עשרים שנה, אע"פ שאין לו זקן, ממנין אותו.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן ריג

[יז] אבל באקראי בעלמא, כל שהוא בן שלש עשרה שנה ויום אחד יכול לירד לפני התיבה (יתר דיני שליח הצבור בשלחן ערוך סימן נ"ג).

סימן טז

דיני הפסקות בברכות קריאת שמע ובקריאת שמע וכו' ה' סעיפים

א. [א] קריאת שמע ושלוש ברכותיה שהן [ב] יוצר אור, אהבה

מעדני השלחן

לה. וכן אם היה לו זקן, ואפילו מעט, קרינן ביה "נתמלא זקנו", אם הוא מבן שמונה עשרה שנה ולמעלה (רמ"א סימן נ"ג סעיף ח').

[יז] אבל באקראי בעלמא, כל שהוא בן שלוש עשרה שנה, ויום אחד, יכול לירד לפני התיבה.

לו. וכל זה בשאר ימות השנה, אבל בתעניות, ובראש השנה, ויום הכיפורים, אפילו באקראי, אין מורדין, למי שלא נתמלא זקנו (ט"ז סימן נ"ג ס"ק ג', ושאר אחרונים, מ"ב שם ס"ק כ"ד), ולא מהני בזה מחילת הציבור (פמ"ג שם מש"ז ס"ק ג', מ"ב שם).

לו. ודעת המגן אברהם (סימן נ"ג ס"ק ט') דבתענית לא מהני ראוי להתמלא זקנו, אלא שיהיה לו זקן ממש, וכן הוא בשו"ע בעל התניא (שם סעיף ט').

[א] קריאת שמע, ושלוש ברכותיה, שהן "יוצר אור", "אהבה רבה", "אמת ויציב". וכן ב"מעריב", קריאת שמע וברכותיה, הן חמורות, יותר מפסוקי דזמרה, והן נחלקים לפרקים.

א. כן הוא במגן אברהם (סימן רל"ו ס"ק א') דבין הפרקים דערבית, דינן כמו בשחרית (הובא במ"ב סימן ס"ו ס"ק כ"ז). ובביאור הלכה (שם סעיף ה' ד"ה ואלו) כתב

מערדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן ריד

המשנה ברורה וז"ל: דלכאורה הם כשחרית, דבכל מקום שיש הפסק, נחשב בין הפרקים, ואלו הן: בין ברכה ראשונה לשניה, ובין שניה לשמע, ובין שמע להיה, ובין והיה לויאמר, ובין ויאמר לאמת ואמונה (ובדפוסים המאוחרים, נדפס הג"ה מהמשנה ברורה בשולי הגליון, ושם כתב "ולאחר העיון, נראה לי, דדינו כמו בין ויאמר לאמת ויציב", שלא יפסיק).

ב. והמשנה ברורה (סימן ס"ו בביאור הלכה סעיף ה' ד"ה ואלו) הוסיף וגם בין "גאל ישראל להשכיבנו" (הוא בין הפרקים), וכמו כן אחר ברכת "שומר עמו ישראל לעד". ומסתפק (שם) לענין פרשת "ויאמר" בלילה, אם באמצעה נחשב לאמצע הפרק, או לא, כיון ד"ויאמר" אינו נוהג אלא ביום, ונשאר בצ"ע.

ג. ומה נקרא "בפני הכבוד" אדם נכבד (שו"ע סימן ס"ו סעיף א'), שראוי להקדים לו שלום, כגון שהוא זקן, או תלמיד חכם (מ"ב שם ס"ק ג'). וכן אם הוא עשיר, שראוי לכבד לו, מחמת עשרו (דברי חמודות מעדני יום טוב על רא"ש ברכות פרק ב' סימן ה' ס"ק ג', פמ"ג סימן ס"ו מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ג').

ד. כתב בהגהות רעק"א (סימן ס"ו סעיף א') בשם שו"ת פנים מאירות (חלק א' סימן ס"ז) מי שמניח תפילין דרבינו תם, וקורא קריאת שמע בלי ברכות, לא יפסיק בחינם, אבל שואל מפני הכבוד, אפילו באמצע הפרק (מ"ב סימן ס"ו בביאור הלכה סעיף ה' ד"ה ואלו), כיון דאינו יוצא בה מצוות עשה של קריאת שמע, ורק קורא אותה, כדי לקרות "שמע" בתפילין (ביאור הלכה שם). וממילא משמע דמותר לענות "אמן" באמצע הפרק, על כל ברכה שהוא שומע, כיון דאינו יוצא בה מצוות עשה של קריאת שמע. ומסתברא דיכול לענות גם "ברוך הוא וברוך שמו", כיון שקריאתו אז כקורא בתורה, והיינו שכתב בשו"ת פנים מאירות "דלא יפסיק בחינם".

ה. וכן מה שקורא פרשה ראשונה של קריאת שמע בהתחלת התפלה "לפיכך אנו חייבים להודות לך", כיון שאינו יוצא בה, מותר לענות "אמן" ו"ברוך הוא וברוך שמו" (וראה לקמן סימן י"ז ס"ק מ"ד - מ"ה).

ו. וכל זה כשקורא קריאת שמע בתפילין של רבינו תם, כדי לקרותה בתפילין של רבנו תם. אבל אם קורא "קריאת שמע", אפילו בלי ברכות, לצאת בה ידי קריאה, כי ירא שיעבור הזמן, אסור להפסיק באמצע הפרק מדינא, כמו בשאר קריאת שמע (מ"ב סימן ס"ו בביאור הלכה סעיף ה' ד"ה ואלו).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן רטו

רַבָּה, אֶמֶת וַיֵּצִיב (וְכֵן בְּמַעְרִיב קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוּתֶיהָ) הֵן

מעדני השלחן

[ב] "יוצר אור".

ז. צריך להפסיק בין "יוצר" ובין "אור", כי היכי דלא ישתמע "יוצרור" (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק א').

ח. כשאומר "יוצר אור" ימשמש בתפלה של יד, וכשאומר "ובורא חושך" ימשמש בתפלה של ראש (באר היטב סימן נ"ט ס"ק א').

ט. "רצון קוניהם", ולא "רצון קונם" (לחם רב סימן א', וכ"כ האריז"ל, משנת חסידים מסכת תפלת הבריאה פרק ב' משנה א', עולת תמיד סימן נ"ט ס"ק א', ורוב פוסקים, באר היטב שם ס"ק א'). ויש אומרים "רצון קונם" (עמרת זקנים שם ס"ק א' , באר היטב שם).

י. "מעריצים ומקדישים", כולם במ"ם. ויש גורסין בנו"ן. והאומרים במ"ם, צריכים להפסיק בין "ממליכים" ל"את שם הקל המלך" (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א').

יא. מ'שרתים ו'אשר מ'שרתיו, ר"ת מו"ם, והוא שם אחרון משם ע"ב (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א'), שיוצא משלושה פסוקים, בפרשת בשלח (שמות י"ד, י"ט - כ"א) "ויסע" ויבא "ויט" (כמבואר בזהר הק' חלק שני דף ע"ר ע"א). לכן יש לדקדק, שלא ידלג ו' של ו'אשר (עמרת זקנים שם, באר היטב שם).

יב. א'הובים ב'רורים ג'בורים, ר"ת אב"ג, והוא שם אחד משם מ"ב (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א'), א"נא ב'כח ג'דולת.

יג. ע'ושים ב'אימה, ר"ת ע"ב (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א').

יד. כל המכוין בשמות אלו, אינו ניזוק כל אותו היום (עמרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן

רטז

חמורות יותר מפסוקי דזמרה והן נחלקות לפרקים. ואלו הן בין הפרקים: בין יוצר המאורות לאהבה רבה, בין הבוחר בעמו ישראל באהבה לשמע ישראל, בין ובשעריך לוהיה אם שמוע, בין על הארץ לויאמר.

ב. וגו' בין הפרקים מתר לומר אמן על כל ברכה שהוא שומע, ומכל שכן דמתר לענות לקדשה ולקדיש ולברכו. אבל ברוך הוא וברוך שמו לא יאמר, וגם אם שומע שהקהל אומרים קריאת שמע לא יאמר עמהם את הפסוק שמע ישראל, אלא

מעדני השלחן

טז. "לקל ברוך נעימות" הלמ"ד בקמץ (עטרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א').

טז. "למלך קל חי" הלמ"ד בפתח (עטרת זקנים סימן נ"ט ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א'). והאריז"ל כתוב בקמץ (משנת חסידים מסכת תפלת הבריאה פרק ב' משנה', באר היטב שם. וכ"כ בספר אור צדיקים סימן ט"ז סעיף י"ד).

[ג] "בין הפרקים" (של קריאת שמע, וברכותיה), מותר לומר "אמן" על כל ברכה שהוא שומע.

יז. בין ברכת "הבוחר בעמו ישראל באהבה" ל"שמע", יכול לענות או "אמן" אחר ברכת "הבוחר בעמו ישראל באהבה", כשסיים הברכה (דרך החיים הלכות תפלה, דיני ק"ש וברכותיה, סעיף י"ח, מסגרת השלחן סימן ט"ז ס"ק ב', וכן כתב הרמ"א (סימן ס"א סעיף ג'), וכן הסכימו האחרונים (מ"ב סימן נ"ט ס"ק כ"ה). ולכתחילה יותר טוב, שיסיים בשוה עם הש"ץ, ולא יצטרך לענות אמן אחריו (אלוה רבה שם ס"ק ד', שערי תשובה שם ס"ק ה', בשם השל"ה מסכת תמיד פרק נר מצוה ס"ק כ"ו, מ"ב שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן ריז

יאמר מה שהוא אומר בקול רם, בדרך שאומרים הקהל שמע ישראל, שיהא נראה כאלו קורא עמהם.

ג. [ד] באמצע הפרק אינו עונה אמן רק אחר ברכת האל הקדוש ואחר ברכת שומע תפלה. ובקדיש יאמר: אמן יהא

מעדני השלחן

[ד] באמצע הפרק (של קריאת שמע, וברכותיה), אינו עונה "אמן", רק אחר ברכת "הקל הקדוש", ואחר ברכת "שומע תפלה"

יח. והוא הדין להפסיק בעניית קדיש, וקדושה, ואמן, באמצע הברכות ארוכות אחרות, כגון באמצע ברכת "אשר יצר", דינו כמו באמצע ברכת קריאת שמע, שמותר לענות אמן על אלו (חיי אדם כלל ה' סעיף י"ג, זכור לאברהם חלק ג' אות ב' ס"ק ב', מסגרת השלחן סימן ט"ז ס"ק ג').

יז. כתב ארץ חמדה (פתיחה סעיף ח') דאפילו אינה מתחלת בברוך, רק שמסיימת בברוך, כמו "אלקי נשמה", וכדומה, דינה באמצע ברכת קריאת שמע, שמותר לענות אמן של ה"קל הקדוש", ו"שומע תפלה", ו"אמן" של ברכת התורה, ו"אמן יהא שמיא רבה" עד לאחר תיבת יתברך, ו"אמן" שמסיים החזן "דאמירן בעלמא". ו"מודים דרבנן" יאמר רק מודים אנחנו לך. ו"בקדושה" לא יאמר רק "קדוש" וכו', עד "כבודו", וידלג "לעומתם", ויענה "ברוך כבוד ה' ממקומו" ולא יותר. ואם שומע "ברכו" יענה "ברוך ה' המבורך לעולם ועד". אבל "ברוך הוא וברוך שמו" לא יענה (עכ"ד).

כ. באמצע ברכה קצרה, כ"ברכת הפירות", ו"ברכת המצוות", אסור לענות לכתחילה "קדיש, וקדושה", וכל שכן לענות אמן, על שאר ברכות (חיי אדם כלל ה' סעיף י"ג). ובדיעבד שענה אמן, או קדיש, או קדושה, צ"ע אם יחזור ויברך (שם). אבל ארץ חמדה (פתיחה סעיף ח', בביאור ס"ק א') חולק עליו, וכתב, ולי נראה פשוט, אף דלכתחילה, אין לענות באמצע ברכה קצרה, אבל בדיעבד, שענה אמן, לא הוה הפסק, והראיה, דאם בירך על מים, "בורא פרי הגפן", ובתוך כדי דיבור, נזכר, וסיים "שהכל", יצא (כמבואר בשו"ע סימן ר"ט סעיף ב'), נמצא אף דהפסיק בתוך הברכה,

מַעֲדָנִי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרֶוֹךְ סִימָן מִזְּ הַשְּׁלַחַן רִיח

שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא, וְכִשְׁאוּמֵר שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר:
דְּאִמִּירֵן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן, יֹאמֵר גַּם כֵּן אָמֵן, וְשֹׁאֵר אָמֵנִים
שְׁבִקְדִישׁ לֹא יַעֲנֶה שְׂאִינָם מַעְקַר הַקְּדִישׁ. וּבְקִדְשָׁהּ יִשְׁתַּק וְיִשְׁמַע
מִשְׁלִיחַ הַצָּבוֹר וְיֹאמֵר עִם הַקְּהָל: קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת
מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְיִשְׁתַּק וְיֹאמֵר עִם הַקְּהָל: בְּרוּךְ כְּבוֹד ה'
מִמְּקוֹמוֹ, וְיִוָּתֵר לֹא יֹאמֵר, שְׂאִינוּ מַעְקַר הַקְּדִישׁ. [ה] וְאִם שׁוֹמַע
בְּרַכּוֹ בֵּין מִן שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר בֵּין מִן הָעוֹלָה לְתוֹרָה, עוֹנֶה: בְּרוּךְ ה'
הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד, וְגַם אָמֵן שְׂאֵחַר בְּרָכוֹת הָעוֹלָה. [ו] וְאִם

מַעֲדָנִי הַשְּׁלַחַן

עִם שְׁלֹשָׁה תִּיבוֹת "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" לֹא הוּא הַפֶּסֶק, וְכֹל שֶׁכֵּן כֹּאן, בְּתִיבַת אָמֵן,
דְּבִדְעֵבֵד לֹא הוּא הַפֶּסֶק.

[ה] וְאִם שׁוֹמַע "בְּרַכּוֹ", בֵּין מִן שְׁלִיחַ צִיבוֹר, בֵּין מִן הָעוֹלָה לְתוֹרָה, עוֹנֶה
"בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרַךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְגַם "אָמֵן" שְׂאֵחַר בְּרַכַּת הָעוֹלָה.

כֹּא. כְּתִבַּת הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן ס"ו ס"ק י"ח, וּבִשְׁעַר הַצִּיּוֹן שֵׁם ס"ק כ"ו) דָּכֵן מוֹכַח
מִדְּרַךְ הַחַיִּים (הַלְכוֹת תַּפְּלָה, דִּינֵי ק"ש וּבְרֻכּוֹתֶיהָ, סְעִיף ה'), וְשֶׁלַחֵן שְׁלֵמָה (סִימָן
ס"ו ס"ק ג'), וְשֹׁאֵר אַחֲרוֹנִים, דְּעוֹנֶה אָמֵן עַל סוּף הַבְּרָכָה שֶׁל הָעוֹלָה לְתוֹרָה. וְהוֹסִיף
(שֵׁם) וַיֵּשׁ מִפְּקָפְקִים בְּאָמֵן זֶה (פִּמ"ג שֵׁם אִשְׁלֵי אֲבֵרָהם ס"ק ו', חַיִּי אָדָם כֹּלָל כ' סְעִיף
ד'), וּבֵין הַפְּרָקִים, יֵשׁ לְהַקֵּל (מ"ב שֵׁם), דְּבִלְאוּ חֵכִי הַפִּמ"ג (שֵׁם), מִיקָל עַל כָּל אָמֵן
(שְׁעַר הַצִּיּוֹן שֵׁם ס"ק כ"ח).

[ו] וְאִם הַקְּהָל אוֹמְרִים "מוֹדִים", יִשְׁחַח גַּם כֵּן, וְיֹאמֵר "מוֹדִים אֲנַחְנוּ
לָךְ" וְלֹא יוֹתֵר.

כֹּב. הֵייוֹ שְׁלֵא יֹאמֵר כָּל הַ"מוֹדִים דְּרַבְנָן", דְּהוּי הַפֶּסֶקָה גְּדוּלָּה (מ"ב סִימָן ס"ו ס"ק
כ'). וְנִרְאָה דְּה"ה בְּכִין הַפְּרָקִים (מ"ב שֵׁם), מִדְּמַדְהוּ הַרְמ"א (שֵׁם סְעִיף ג')
לִיתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח (מ"ב שֵׁם בִּשְׁעַר הַצִּיּוֹן ס"ק ל').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן טז השלחן ריט

הַקֹּהֵל אוֹמְרִים מוֹדִים יִשְׁחָה גַם כֵּן וַיֹּאמֶר: מוֹדִים אֲנִיחֵנוּ לָךְ, וְלֹא יוֹתֵר. [ז] וְאִם שׁוֹמֵעַ קוֹל רַעַם, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמָתָר לוֹ גַם כֵּן לְהַפְסִיק וּלְבַרֵּךְ (מג"א) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יַפְסִיק בְּזֶה (בְּכוֹר שׁוֹר).

ד. אֵלּוּ הַהִפְסָקוֹת שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁמָתָר לְהַפְסִיק בְּאַמְצַע הַפֶּרֶק: אִם הוּא בְּבִרְכּוֹת, יִכּוֹן שִׁיחָא הַהִפְסֵק הֵיכָא דְסֵלִיק עֲנִינָא. וְאִם הוּא בְּקִרְיַאת שְׁמַע, יִכּוֹן שִׁיחָא הַהִפְסֵק בֵּין פָּסוּק לְפָסוּק, וְאִם אִי אֶפְשָׁר מִתָּר לוֹ לְהַפְסִיק אֶפְלוּ בְּאַמְצַע הַפָּסוּק, וַיִּתְחִיל אַחֵר כִּד מִתְחַלֵּת הַפָּסוּק.

ה. מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁמָתָר לְהַפְסִיק בְּאַמְצַע הַפֶּרֶק לְדָבָרִים שֶׁאֲמַרְנוּ, אֵינּוּ הַדִּין בְּפָסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבִרְוֹד שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כִּי בָהֶם אָסוּר לְהַפְסִיק בְּכָל עֲנִין וְאֶפְלוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ לֹא יַפְסִיק לְהַשִּׁיבּוֹ. וּבֵין אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם לְאַמֶּת וַיִּצִיב גַם כֵּן לֹא יַפְסִיק כָּלֵל, מִשּׁוּם דְּכָתִיב בְּקֶרֶא: וְה' אֱלֹהִים אֱמֶת (יִרְמְיָהוּ י'). לְכֹךְ אֵין מִפְסִיקִין בֵּין אֱלֹהֵיכֶם לְאַמֶּת, וְנִכּוֹן לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק עַד לְאַחֵר שֶׁאֲמַר גַם תִּבֶּת וַיִּצִיב (לְפִי שְׁגָם וַיִּצִיב הוּא לְשׁוֹן אֱמֶת), וְאַחֵר כִּד יָכוֹל לְהַפְסִיק כְּמוֹ בְּמָקוֹם

מעדני השלחן

[ז] וְאִם שׁוֹמֵעַ קוֹל רַעַם, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמוֹתֵר לוֹ גַם כֵּן לְהַפְסִיק, וּלְבַרֵּךְ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּלֹא יַפְסִיק בְּזֶה.

כג. כתב המשנה ברורה (סימן ס"ו ס"ק י"ט) דגם מהחיי אדם (כלל כ' סעיף ד') משמע, דאם שמען באמצע הפרק, אין לו לברך עליהן, כי אם כששמע אותן בן הפרקים.

מַעֲדָנִי קִיצוֹר שְׁלַחַן עֲרוּךְ סִימָן י"ז הַשְּׁלַחַן רב

אַחֵר בְּאַמְצַע פֶּרֶק (דִּין לְשֹׂאֵל בְּשָׁלוֹם וּלְהָשִׁיב שְׁלוֹם בְּזֶמֶן הַזֶּה
אֵין מִקְפִּידִין, וְאֵין לְהַפְסִיק בָּזֶה אֶפְלוּ בֵּין הַפְּרָקִים).

סִימָן י"ז

הַלְבוּת קְרִיאַת שְׁמַע וְבו' י' סְעִיפִים

א. [א] הַתְּחִלַּת זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחֵרִית הוּא כְּמוֹ זְמַן
תְּפִלִּין (לְעֵיל סִימָן י' סְעִיף ב'), וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּה עַד רְבִיעִית

מַעֲדָנִי הַשְּׁלַחַן

[א] הַתְּחִלַּת זְמַן "קְרִיאַת שְׁמַע" שֶׁל שְׁחֵרִית, הוּא כְּמוֹ זְמַן תְּפִלִּין.
וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּה, עַד רְבִיעִית הַיּוֹם.

א. וְצִדִּיק לְגוֹמְרָה כּוֹלֵה, בּוֹמְנָה (פּמ"ג סִימָן פ"ט אֶשֶׁל אֲבֵרָהם ס"ק ד', מ"ב סִימָן ג"ח
ס"ק ה').

ב. הַמֵּאֲחֵרִים קְרִיאַת שְׁמַע, בְּשִׁבּוּל צִיצִית, אוֹ תְּפִלִּין, טוּעִים, אֵלֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע
וּבִרְכוּתֶיהָ בּוֹמְנָה, בְּלֹא צִיצִית וְתְּפִלִּין, וְכִשְׁהִיָּה לוֹ, יִנִּיחֶם, וִיקְרָא בָהֶם קְרִיאַת שְׁמַע,
אוֹ פִּרְשָׁה אַחֶרֶת, אוֹ מִזְמוּרֵי תְהִלִּים (לְבוּשׁ הַתְּכֵלֶת סִימָן ג"ח סְעִיף ב', דְּבָרֵי חֲמוּדוֹת
עַל הָרֵא"ש בְּרִכּוֹת פֶּרֶק א' סִימָן י' ס"ק ס"ד, מ"ב שֵׁם ס"ק ה'). וְאֶפְּלוּ אִם סִפֵּק לוֹ,
שְׁמָא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, ג"כ אֵין לְהַמְתִּין, עַל טְלִית וְתְּפִלִּין, דְּאִינוּ מַעֲכָב זֶה אֶת
זֶה, אֲבָל בְּלֹא הַכִּי יִמְתִּין, דְּאִמְרוּ חֲזו"ל (בְּרִכּוֹת דף י"ד ע"ב) כֹּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע
בְּלִי תְּפִלִּין, כְּאִילוּ מַעֲדֵד עֵדוֹת שֶׁקֶר, בַּעֲצָמוֹ (מ"ב שם).

ג. וַיֵּשׁ אֲנָשִׁים שְׁמֵאֲחֵרִים זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, בְּשִׁבּוּל תְּפִלָּה בְּצִיבוּר, וְגַם זֶה שֶׁלֹּא כַּדִּין
הוּא, וְעַכ"פּ יִזְהָרוּ לִקְרוֹת שְׁמַע בּוֹמְנָה, קוֹדֵם הַתְּפִלָּה, וּלְכוּיִן לְצֵאת בּוֹה (מ"ב סִימָן
ג"ח ס"ק ה'). וְהִנֵּה מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שֵׁם ס"ק ה', וס"ק י') מִשְׁמַע דִּיוֹתֵר עֲדִיף
שִׁיתְּפַלֵּל בִּיחִידִי, כְּדֵי לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע עִם בְּרִכּוּתֶיהָ, כִּיּוֹן שֶׁהֵם נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא כַּדִּין,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכא

היום בין שהיום ארך בין שהוא קצר, [ב] ונחשב היום מן עלות השחר עד צאת הכוכבים. [ג] ומצוה מן המבחר לקרותה כותיקים (המחבבים את המצוות) שהיו מכונים לקרותה מעט

מעדני השלחן

שמאחרים זמן קריאת שמע, בשביל תפלה בציבור, ולפחות שיקראו קריאת שמע בזמנה, לפני התפלה, אבל עדיף יותר, שיתפללו בזמן קריאת שמע ביחידות, ואיני יודע מנין לו זה (ד).

[ב] ונחשב היום, מן עלות השחר.

ד. כן כתב המגן אברהם (סימן נ"ח ס"ק א'). ודעת הביאור הגר"א (סימן תנ"ט סעיף ב' ד"ה ושיעור) משעת הנץ החמה (מ"ב סימן נ"ח ס"ק ד'). ולענין לכתחילה אין נפקא מינה בזה, דבלאו הכי אסור להתאחר עד סוף שלוש שעות (מ"ב שם ס"ק ג' - ד') כמבואר בשנות אליהו (ברכות פרק א' משנה ב') בשם ירושלמי (שם פרק א' הלכה ב'), ובשו"ע (סימן נ"ח סעיף ב').

[ג] ומצוה מן המובחר, לקרותה כותיקים, המחבבים את המצוות, - ומי שיכול לבוין לעשות כן, שברו מרובה מאוד.

ה. ומובטח לו שהוא בן עולם הבא (גמ' ברכות דף ט' ע"א, מ"ב סימן נ"ח ס"ק ח').
ו. המשנה ברורה (סימן נ"ח בביאור הלכה סעיף א' ד"ה ומצוה) מחדש דבר גדול, וז"ל: דע דהזהירים לקרות כותיקין, מותר לקרות ולהתפלל ביחיד, אם אין להם מנין (עכ"ל). ובספר שבט הלוי (להרה"ג יעקב אשר גרייבסקי ז"ל, נדפס בשנת חצר"ת, קונטרס א' סימן א') חולק עליו בראיות ברורות, ומביא ג"כ (שם סימן א' ס"ק ג') דברי הגר"א במעשה רב (הלכות פסוקי דזמרה וק"ש ותפילה סעיף כ"ה) וז"ל: להתפלל שחרית כוותיקין, ובלבד עם מנין עשרה דוקא (עכ"ל). ובסוף (שם סימן א' ס"ק י"ח) מביא, שהגאון ר' משה מרדכי עפשטיין זל"ה (ר"מ דישיבת סלובודקא, מח"ס לבושי מרדכי), הסכים עמו.

ז. והנה בסידור הגר"א שער נפתלי (אמרי שפר, הלכות פסוקי דזמרה דף מ"ג, ליקוטי דינים וביאורים ס"ק א') כתב על דברי המשנה (ברכות פרק ג' דף כ"ב ע"ב) "ירד למבול, אם יכול לעלות, ולהתכסות ולקרות, עד שלא תהא הנץ החמה, יעלה

ד. אמר בן המחבר, ראה שו"ת מעדני מלכים (חלק ב' סימנים י"ז - כ') חליפות מכתבים, בין אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, להרה"ג ר' שלמה סובל ז"ל, בדין זה.

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שֶׁלחַן ערוֹךְ סִימָן יז הַשְּׁלַחַן רַכֵּב

קֶדֶם הַנֵּץ הַחֲמָה, בְּדֵי שְׂיָסִים קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוּתֶיהָ עִם הַנֵּץ הַחֲמָה וַיִּסְמַךְ לָהּ הַתְּפִלָּה. וּמִי שְׂיֻכַּל לִבְנוֹן לַעֲשׂוֹת בֵּן שְׁכָרוֹ מְרַבָּה מְאֹד. וְעַל כָּל פָּנִים צָרִיכִין לְהִזְהָר מְאֹד שֶׁלֹּא לְאַחֵר הַזְּמַן מִרְבִּיעֵית הַיּוֹם, וּבִפְרָט בְּיָמֹת הַקָּיִץ בְּשָׁהִיּוֹם אֶרֶץ, בְּמִדְיָנִתָנוּ לַפְּעָמִים סוּף הַזְּמַן הוּא קֶדֶם שְׁבַע בִּפְקָר (זִיבֵן אוֹהֶר). [ד] וּמִכָּל

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

וַיִּתְכַּסֶּה וַיִּקְרָא, וְאִם לֹא, יִתְכַסֶּה בְּמִים וַיִּקְרָא, הַכוּוֹנָה שֶׁגַם "בִּרְכוּת קְרִיאַת שְׁמַע", וְ"תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" יִתְפַּלֵּל אֹז. וּבִשְׁבַט הַלּוֹי (הַנ"ל בַּס"ק הַקּוֹדֶם) הַשִּׁיג עָלָיו וַז"ל: מֶה דְּפָשִׁטָא לִיָּה כָל כֶּךָ, דְּהֵךְ ד"יֵרֵד לְטַבּוּל", הַתִּירוּ לוֹ גַּם לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, (סוֹבֵר שְׁבַט הַלּוֹי) דְּגַם עַל בִּרְכוּת קְרִיאַת שְׁמַע, יֵשׁ לְדוֹן וּלְזִמְרָא דְלֹא מִבְּרַךְ, וְרַק קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִבְדָּה, שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹבֵרָת, הַתִּירוּ לוֹ לְקִרְוָתָהּ שֵׁם, וְאִח"כּ כְּשִׁיּוּצָא מִהַמְּבִילָה, יַחֲזוֹר וַיִּקְרָא "קְרִיאַת שְׁמַע עִם בִּרְכוּתֶיהָ" (עכ"ל שְׁבַט הַלּוֹי סִימָן א' ס"ק ו').

ח. וְהַבֵּט וּרְאֵה^(ה) בַּכֶּסֶף מִשְׁנֵה (הַלְכוֹת בִּרְכוּת פֶּרֶק ב' הַלְכָה ז') וַז"ל: כְּתִיב בְּאַרְחוֹת חַיִּים (הַלְכוֹת ק"ש סִימָן י"ד) בְּשֵׁם שׁו"ת הַרְשֵׁב"א (חֶלֶק א' סִימָן ש"ט) עַל מִשְׁנֵה זֶה "יֵרֵד לְטַבּוּל", מִסְתַּבְּרָא דְחֻזּוֹר וְאֹמֵר (אִח"כּ) בִּרְכוּת בִּפְנֵי עֲצֻמָּן, וְאִע"פ שְׂאִינוּ קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהַבִּרְכוּת לֹא נִתְקַנָּה עַל קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהָרִי אֵין אֹמְרִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוּוּנוּ עַל קְרִיאַת שְׁמַע" (עכ"ל). רֹאִים שֶׁהַרְשֵׁב"א סוֹבֵר, שֶׁקוֹרָא שֵׁם רַק "קְרִיאַת שְׁמַע", וְכִשִּׁיּוּצָא קוֹרָא בִּרְכוּת ק"ש, אִפִּילוּ בְּלִי ק"ש, וּמִתְּפַלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

[ד] וּמִכָּל מְקוֹם בְּדִיעֵבֵד, אִם עֵבֵר הַזְּמַן, מוֹתֵר לְקִרְוָת "קְרִיאַת שְׁמַע" עִם בִּרְכוּתֶיהָ, עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם. אֲבָל לְאַחֵר שְׁלִישׁ הַיּוֹם, אִסּוּר לְזִמְרָא הַ"בִּרְכוּת" (שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע), אֲלֹא אֹמֵר "קְרִיאַת שְׁמַע" לְבַד, וְאִפִּילוּ כָּל הַיּוֹם. וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּגַם הַ"בִּרְכוּת" (שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע), יֻכּוֹל לְזִמְרָא כָּל הַיּוֹם. ז. וּבִשְׁו"ת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב (סִימָן פ') דַּעְתּוֹ נוֹטֵה לְהַכְרִיעַ, בְּדִיעֵבֵד, לְזִמְרָא עִם הַבִּרְכוּת, עַד חֲצוֹת, דְּקִי"ל (בִּשְׁו"ע סִימָן פ"ט סֵעִיף א') שֶׁאִם עֵבֵר זְמַן תְּפִלָּה, אִע"פ"כּ,

ה. אִם בֶּן הַמַּחְבֵּר, זֹאת (ס"ק ח') כְּתִיב אֲמַר"ר הַגַּה"צ זִלְלָה"ה, עַל שׁוּלְי גִלְיוֹן "שְׁבַט הַלּוֹי", וְהַכְּנַסְתִּי זֹאת כֹּאן, לְהַשְׁלֵמַת הָעִנִּיין.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכג

מקום בדיעבד אם עבר הזמן, מתר לקרות קריאת שמע עם ברכותיה עד שליש היום, אבל לאחר שליש היום, אסור לומר הברכות אלא אומר קריאת שמע לבד ואפלו כל היום (ויש אומרים דגם הברכות יכול לומר כל היום, (פרי חדש).

ב. [ה] מתר לקרות קריאת שמע בין יושב בין עומד. ואם היה

מעדני השלחן

מתפלל עד חצות. וכתב על זה המשנה ברורה (סימן נ"ח בביאור הלכה סעיף ו' ד"ה קוראה) ואפשר שיש לסמוך על זה, לענין אם היה לו אונס, שלא היה יכול לקרות הברכות, עד ארבע שעות, כי מצאתי בספר מהרי"ל (הלכות תפלה סימן י"ג) שכתב בשם מהר"ש, שהמנהג להקל בנאנס, שלא להפסיד הברכות.

[ה] מותר לקרות "קריאת שמע", בין יושב, בין עומד. ואם היה יושב, אסור להחמיר ולעמוד.

י. מיירי בתפלת שחרית. דהלכה כבית הלל (רמב"ם הלכות תפלה פרק ב' הלכה ב', סמ"ג עשין י"ח, טור ושו"ע סימן ס"ג סעיף א'), דס"ל (ברכות דף י' ע"ב) דהא דכתיב (דברים ו' , ז') "ובקומך", אין הכוונה בעמידה, כדעת בית שמאי (שם), אלא בזמן שדרך בני אדם לקום ממשנתם, ואסור לו להחמיר, לעשות כבית שמאי (מ"ב סימן ס"ג ס"ק ה').

יא. ואפילו אם אין הכוונה בעמידתו, לעשות כבית שמאי, אלא לעורר הכוונה, וכדומה, אפילו הכי אסור (פמ"ג סימן ס"ג אשל אברהם ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ה'). ומ"מ בדיעבד יצא, ואין צריך לחזור ולקרות (פמ"ג שם, מ"ב שם).

יב. אבל אם עומד יכול לישב, דאז אינו נראה דמשום חומרא קעביד, רק משום שצריך לישב (עטרת זקנים (סימן ס"ג ס"ק ב'), אליה רבה (שם ס"ק ד'), מגן גיבורים (שם באלף המגן ס"ק ג'), מ"ב (שם ס"ק ז'), וחולק על הפמ"ג (שם אשל אברהם שם ס"ק ב') שמפקפק בזה).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכד

יושב אסור להחמיר ולעמוד. [ו] אבל אסור לקרות פשהוא שוכב

מעדני השלחן

יג. ודוקא בשחרית, אבל בערבית, אין לו להטות ולישב, כשעומד, דנראה דעושה כבית שמאי (פמ"ג סימן ס"ג אשל אברהם ס"ק ב', ומגן גיבורים שם באלף המגן ס"ק ג', ושניהם הסכימו להב"ח שם סעיף ב', וחולקים על אליה רבה שם ס"ק ד', הובא במ"ב שם ס"ק ז', ושער הציון שם ס"ק ז'). ומשמע דבערבית יכול לעמוד, ולקרות.

[ו] אבל אסור לקרות (קריאת שמע), כשהוא שוכב.

יד. היינו ששוכב פרקדן, שפניו טוחות בקרקע, או מושלך על גבו, ופניו למעלה (שו"ע סימן ס"ג סעיף א'). ואפילו מוטה מעט על צידו, ג"כ אסור (מג"א שם ס"ק א', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), מפני שנראה כמקבל עליו עול מלכות שמים, דרך שררה וגאווה (גמ' ברכות דף י"ג ע"ב, מ"ב שם). ובוזה אין חילוק בין שחרית לערבית.

פז. כתב הרב מנוח, מי שאינו בעל בשר, או חולה, אסור לקרות אלא מיושב, כאדם העומד באימה וביראה (כסף משנה הלכות ק"ש פרק ב' הלכה ב', וכתב שכן הוא הגירסא בראב"ד שם).

פז. כתב המגן אברהם (סימן רל"ט ס"ק ה') דכל זה, דוקא כשקורא זו הקריאת שמע, לשם חובה, כגון שהתפלל ערבית מבעוד יום, וצריך עתה לכוין לקיים המצות עשה, דקריאת שמע, לכך צריך לזהר בכל פרטיה. אבל אם כבר קרא בזמנה, וקורא עתה רק משום קריאת שמע שעל המטה, מותר לכתחילה לקרותה בשכיבה (הובא במ"ב שם ס"ק ה'). ויש מחמירין לכתחילה לקרותה בעמידה, או בישיבה (חיי אדם כלל ל"ה סעיף א', גם הפמ"ג סימן רל"ט אשל אברהם ס"ק ה', מפקפק על ראיית המג"א, מ"ב שם, שער הציון שם ס"ק י'). אכן אם כבר שכב, לכו"ע מותר להטות על צידו ולקרא (מ"ב שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכה

[ז] ואם הוא שוכב כּבֵר, יִטֶּה אֶת עַצְמוֹ עַל צִדּוֹ מִמֶּשׁ וַיִּקְרָא.
[ח] ואם הוא חוֹלָה קָצַת וְקָשָׁה לוֹ לְשָׁכַב עַל צִדּוֹ מִמֶּשׁ, מִכָּל
מָקוֹם מְחַיֵּב לְהַטּוֹת אֶת עַצְמוֹ קָצַת עַל צִדּוֹ.

ג. [ט] קֹדֶם שִׁיתְחִיל, יִכּוֹן לְצֵאת מִצּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שְׁצִוָּנו
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִאֲמָרוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יִכּוֹן אֶת הַפְּרוּשׁ:

מעדני השלחן

יז. כתב המשנה ברורה (סימן רל"ט בשער הציון ס"ק י') ומ"מ המרגיל עצמו לקרותה
בישיבה, בעמידה, טוב יותר, דהקריאה בשכיבה, מצוי שנרדם באמצע הקריאה,
ומפסיד ברכת המפיל.

[ז] ואם הוא שוכב כּבֵר, יִטֶּה אֶת עַצְמוֹ עַל צִדּוֹ מִמֶּשׁ, וַיִּקְרָא
(קריאת שמע).

יח. רצונו לומר, שפשט כל מה שעליו, ואיכא טורח לעמוד, ולחזור וללכשם (מג"א
סימן ס"ג ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ג'). אבל בלא זה, אין לקרות בשכיבה, אפילו
על צידו ממש.

[ח] ואם הוא חוֹלָה קָצַת, וְקָשָׁה לוֹ לְשָׁכַב עַל צִדּוֹ מִמֶּשׁ, מִכָּל מָקוֹם,
מְחַיֵּב לְהַטּוֹת אֶת עַצְמוֹ קָצַת עַל צִדּוֹ (ולקרות קריאת שמע).

יט. כתב הפרי מגדים (סימן ס"ג אשל אברהם ס"ק א') אם קשה עליו הישיבה
והעמידה, יכול אפילו לכתחילה, לילך ולשכב מעט על צידו, ולקרא, אם אינו
יכול על צידו ממש (מ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה נוטה).

[ט] קודם שיתחיל (לקרות קריאת שמע), יכוין "לצאת מצוות קריאת
שמע, שציונו הקדוש ברוך הוא".

כ. כן הוא בשו"ע (סימן ס' סעיף ד'). וז"ל החיי אדם (כלל ס"ח סעיף ט') אם קורא
קריאת שמע, כדרך שאנו קורין, בסדרתפלה, וכן שאכל מצה, או תקע, ונטל

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרֶךְ סִימָן י"ז הַשְּׁלַחַן רכז

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי ה' שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא ה' אֶחָד יָחִיד וּמִיָּחִד בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. וַיֹּאדָרֵךְ בְּחִי"ת שֶׁל אֶחָד, כְּדֵי שְׁיִמְלִיךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וּבְדִל"ת יֹאדָרֵךְ קֶצֶת גַּם כֵּן, שְׁעוֹר שְׁיִחַשֵׁב שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ וּמוֹשֵׁל בְּאֶרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם. וְלֹא יֹאדָרֵךְ יוֹתֵר מִשְׁעוֹר זֶה, וַיִּדְקֶדֶק שֶׁלֹּא יִקְלָקֵל קְרִיאַת הַתְּבָה אֶחָד, עַל יְדֵי מֶה שֶׁמֵּאֲרִיךְ בּוֹ קֶצֶת, כִּי קֶצֶת מִהֶמוֹן הָעַם מְקַלְקֵלִין, יֵשׁ אוֹמְרִים "אֶחָד" וַיֵּשׁ אוֹמְרִים "אֶחָדֵע" וּמוֹטָב שֶׁלֹּא לְהֵאֲרִיךְ מִלְּהֵאֲרִיךְ וּלְקַלְקֵל. נוֹהֲגִין לִזְמֹר שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל רֶם לְעוֹרֵר הַפְּנִינָה, וּמְשִׁימִין יָד יְמִין עַל הָעֵינַיִם. לְאַחֵר שְׁאוֹמְרִים אֶחָד שׁוֹהִינ׳ קֶצֶת וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בְּלִחַשׁ (חוּץ מִבְּיֹם הַכְּפוּרִים), וְיִזְכְּרוּ לְכוּן בּוֹ גַּם כֵּן פִּירוּשׁ הַמִּלּוֹת.

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

לולב, אע"פ שלא כוון לצאת, יצא, שהרי משום זה עושה, כדי לצאת, אע"פ שאינו מכוין (עכ"ל). והסביר המשנה ברורה (סימן ס' ס"ק י') רצונו לומר, היכא שמוכח לפי הענין, שעשייתו הוא כדי לצאת, אע"פ שלא כוון בפירש יצא. וסיים המשנה ברורה (שם) וכל זה לענין בדיעבד, אבל לכתחילה, וראי צריך לזהר לכוין, קודם כל מצוה, לצאת ידי חובת המצוה, וכן העתיקו כל האחרונים בספריהם (חיי אדם כלל כ"א סעיף ד', דרך החיים, הלכות תפלה, דיני ק"ש וברכותיה, סעיף כ"א, מעשה רב הלכות פסוקי דזמרה וק"ש ותפילה סעיף ל"ז). אפילו במצוה דרבנן (ביאור הגר"א סימן תפ"ט סעיף ג').

[י] וצריכין לכוין בו (בקריאת שמע) גם פירוש המילות.

כא. ואם לא כוון ב"פסוק ראשון", או ב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", צריך לחזור ולקרוא בכוונה (לבוש התכלת סימן ס"ג סעיף ה', שו"ע בעל התניא שם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכו

ד. שוֹהֶה מֵעַט וְאֹמֵר וְאֶהְבֶּתָּ וְגו', וְכֵן בֵּין פֶּרֶשֶׁה זֶה לְפֶרֶשֶׁת וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ יִפְסִיק מֵעַט, וְכֵן קוֹדֵם וַיֹּאמֶר יִפְסִיק מֵעַט, וַיִּכּוֹן בְּפֶרֶשֶׁת וַיֹּאמֶר, לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם.

מעדני השלחן

סעיף ה', חיי אדם כלל כ"א סעיף י', דרך החיים, הלכות תפילה, דיני ק"ש וברכותיה, סעיף כ"א - כ"ב, מסגרת השלחן סימן י"ז ס"ק ב', מ"ב סימן ס"ג ס"ק י"א. ויש מחמירין עד "על לבבך" (כ"ח שם סעיף ד', מ"ב שם).

כב. וכשקורא פסוק "שמע ישראל" פעם שנית, יקרא בלחש (ט"ז סימן ס"א ס"ק ג', שו"ע בעל התניא סימן ס"ג סעיף ה', מסגרת השלחן סימן י"ז ס"ק ב').

כג. ואם ליכא שומעים, אפילו בקול רם מותר (פמ"ג סימן ס"א משי"ז ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק כ"ב).

כד. אבל אם כוון מעיקרא, אפילו בלחש אסור לומר עוד פעם (פמ"ג סימן ס"א משי"ז ס"ק ג', בשם ב"ח שם סעיף ט', מ"ב שם ס"ק כ"ב).

כה. ואם נזכר אחר כך (שלא כוון בפסוק ראשון), צריך לחזור לראש (מג"א סימן ס"ג ס"ק ו', שו"ע בעל התניא שם סעיף ה', חיי אדם כלל כ"א סעיף י', דרך החיים, הלכות תפילה, דיני ק"ש וברכותיה, סעיף כ"ב, מסגרת השלחן סימן י"ז ס"ק ב').

כו. ואפילו אם כבר קרא כל פרשת "שמע", והיה אם שמוע", ואח"כ נזכר שלא קרא פסוק ראשון, צריך לחזור ולקרות כל פרשת "שמע" (מג"א סימן ס"ג ס"ק ו', מ"ב שם ס"ק י"ד), עד "והיה אם שמוע".

כז. ואם נזכר באמצע פרשת "והיה אם שמוע" (שלא קרא פסוק ראשון), יגמור עד "ויאמר" ויתחיל ויקרא "שמע" עד "והיה אם שמוע", ויחזור לפרשת "ויאמר" (דרך החיים, הלכות תפילה, דיני ק"ש וברכותיה, סעיף כ"ב, מ"ב סימן ס"ג ס"ק י"ד).

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שְׁלַחַן עֲרוֹךְ סִימָן י"ז הַשְּׁלַחַן רכח

ה. [יא] צָרִיךְ לְקָרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּדַקְדּוּק גָּדוֹל מִתּוֹךְ סְדוּר מְדִיק הַיָּטֵב, וַיִּשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מַה שֶּׁהוּא מוֹצִיא מִפִּי, וַיִּשְׁגִּיחַ שְׁלֹא יֵאמַר דְּגוּשׁ בְּמָקוֹם רַפָּה אוֹ רַפָּה בְּמָקוֹם דְּגוּשׁ, וַיִּפְסִיק קֶצֶת בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּרְשָׁם קוֹ כָּזֶה וְגַם בְּפִסּוּקֵי דִּמְרָה צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּכָל זֶה. וַיִּטְעִים יָפָה הָעֵי"ן שֶׁל תַּבַּת נִשְׁבַּע, שְׁלֹא יִהְיֶה נִשְׁמַע בְּאֵלּוֹ אִמֵּר נִשְׁבַּח בְּה"א, וְכֵן בּוֹי"ן שֶׁל תִּזְכְּרוּ וְשֶׁל וּזְכַרְתֶּם יִדְקְדֵק הַיָּטֵב, שְׁלֹא יִהְיֶה נִשְׁמַע בְּאֵלּוֹ אִמֵּר בְּשִׁי"ן.

ו. [יב] הַקּוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע, לֹא יִרְמוֹז בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְרֹץ בְּשִׁפְתָיו וְלֹא יֵרָאֶה בְּאַצְבָּעוֹתָיו, אֶךְ לְצֹרֶךְ מִצְוֶה מִתּוֹר לִרְמוֹז בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה.

ז. קֶדֶם קְרִיאַת שְׁמַע בְּשֵׁאוֹמֵר וְהִבִּיאֵנוּ וְכו', נוֹטֵל אֶת הַצִּיצִית בְּיָדוֹ וְאוֹחֶזֶן בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע בְּיָד שְׁמַאל בֵּין קְמִיצָה לְזֶרֶת

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

[יא] צָרִיךְ לְקָרוֹת "קְרִיאַת שְׁמַע", בְּדַקְדּוּק גָּדוֹל.

בח. שְׁלֹא יֵרָאֶה, כְּמוֹ שְׁקוּרָא "וְאֵהֶפֶת" (בְּמָקוֹם וְאֵהֶבֶת), "לִבְכֹּךְ" (בְּמָקוֹם לִבְכֹּךְ), "נִבְשֹׁךְ" (בְּמָקוֹם נִפְשִׁיךְ), "מוֹדִיךְ" (בְּמָקוֹם מְאוֹדִיךְ), "פְּנִיפְתָה" "פֶּן אֵיפֶת" (בְּמָקוֹם פֶּן יִפְתָּה) (יִסוּד וְשׁוֹרֵשׁ הָעֵבוּדָה שֶׁעַר ד' פֶּרֶק ז', וּמֵאֲרִיךְ בְּהִרְבֵּה דּוּגְמָאוֹת, מ"ב סִימָן ס"א ס"ק ל"ד).

[יב] הַקּוּרָא "קְרִיאַת שְׁמַע", לֹא יִרְמוֹז בְּעֵינָיו, וְלֹא יִקְרֹץ בְּשִׁפְתָיו, וְלֹא יֵרָאֶה בְּאַצְבָּעוֹתָיו, אֶךְ לְצֹרֶךְ מִצְוֶה, מוֹתֵר לִרְמוֹז בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה.

כט. וז"ל הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן ס"ג בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה סְעִיף ו' ד"ה לֹא) נִרְאֶה לִי, דִּישׁ לְהַקֵּל בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה, לְמִי שֶׁרָגִיל הִרְבֵּה, בְּשִׁאִיפֶת טַבָּאק, וְאִי אִפְשָׁר לוֹ לְכוּיֵן מִחֲמַת זֶה (עכ"ל), שְׁאִינוּ שׁוֹאֵף אֶת הַטַּבָּאק.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רכט

כְּנַגֵּד לְבוֹ, וּכְשִׁמְגִיעַ לְוִיֶּאמֶר שֶׁהָיָא פְּרִשְׁת צִיצִית אוֹחֲזִין גַּם בְּיָמֵינוּ, וּכְשִׁאמֵר וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ נֹתֵנִן עַל הָעֵינַיִם וּמִסְתַּכֵּל בָּהֶן וְנוֹשְׁקֵן. וְנוֹהֲגִין שֶׁכָּכָל פֶּעַם שֶׁאֵמֵר תֵּכֵת צִיצִית נוֹשְׁקֵן, וְאוֹחֲזִין עַד וְנִחְמָדִים לָעַד, שֶׁאֵין נוֹשְׁקֵן וּמִנִּיחֵן מִיָּדָיו.

ח. בְּאֶמְרוֹ: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, יֹאמֵר מִיָּד גַּם תֵּכֵת אֶמֶת שְׁלֹא לְהַפְסִיק בְּיַנְיָהֶם, נִיגַן וְגַם שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר אֹמֵר בֶּן וְחוֹזֵר

מעדני השלחן

[יג] וגם ש"ץ - חוזר ואומר "ה' אלקיכם אמת". ויכוין כל אחד לשמוע ג' תיבות אלו, מפי הש"ץ, כי באלו ג' תיבות, נשלמו רמ"ח תיבות בקריאת שמע, כנגד רמ"ח איברים שבאדם. - ומי שמתפלל ביחידות, יאמר קודם קריאת שמע "קל מלך נאמן", להשלים בג' תיבות אלו, מנין רמ"ח.

ל. אם שכח לומר לפני קריאת שמע "קל מלך נאמן", יכוין בשחרית, בחמשה עשר ווי"ן, שבאמת ויציב, שעולים תשעים, והם כנגד שלוש שמות הוי"ה. דכל שם (הוי"ה) עולה עשרים וששה, וארבעה אותיותיו (של שם הוי"ה), הם שלשים (שו"ע סימן ס"א סעיף ג').

לא. ויש עוד מעם אחר בדבר, דחמשה עשר ווי"ן, עולין תשעים, והקריאה נחשבת אחד, הרי תשעים ואחד (רמ"א סימן ס"א סעיף ג'), כמנין "אמן" (דרכי משה שם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק י"ג), וכמנין השם בקריאתו (הוי"ה, שעולה 26), וכתיבתו (אדנ', שעולה 65, נמצא שביחד מספרם 91, צ"א), והוי כאילו אמר "ה' אדנ' אמת" (רמ"א שם).

לב. ובערבית, אם שכח לומר קודם קריאת שמע "קל מלך נאמן", יכוין שאמת עולה במקום שלושה שמות (מג"א סימן ס"א ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י"ב), הוי"ה עם אותיות, כנ"ל (ס"ק ל').

וְאָמַר: ה' אֱלֹהֵיכֶם אִמָּת. וַיְכֹּן כָּל אֶחָד לְשִׁמְעַת שְׁלֹשׁ תְּבוּת אֱלוֹ מִפִּי שְׁלִיחַ הַצִּבּוֹר, כִּי בָּאוּ שְׁלֹשׁ תְּבוּת נִשְׁלְמוּ רַמ"ח תְּבוּת בְּקִרְיַת שְׁמַע כְּגִיד רַמ"ח אֲבָרִים שְׁבָאָדָם. וּמִתְחִילִין אַחֵר כֶּךָ וַיִּצִיב, אֲבָל אֶסוּר לֹאמַר עוֹד הַפֶּעַם אִמָּת. וּמִי שְׁמַתְפִּיל בִּיחִידוֹת יֹאמַר קֹדֶם קִרְיַת שְׁמַע: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן לְהַשְׁלִים בְּשִׁלֹשׁ תְּבוּת אֱלוֹ מִנֵּן רַמ"ח.

ז. וידן אם הפסיק באמצע קריאת שמע (דהינו מן שמע ישראל עד על הארץ) מחמת אנס שהיה מכרח להפסיק, כגון

מעדני השלחן

[יד] אם הפסיק באמצע "קריאת שמע", מחמת אונס, שהיה מוכרח להפסיק, כגון שהיה צריך לצאת לעשות צרכיו, - אם שהה משך זמן, שהיה הוא יכול לומר, כל "קריאת שמע", צריך לחזור לתחילת "קריאת שמע".

לג. אבל אם לא היה אונס, שאם היה רוצה, היה יכול לקרות, לא הוי הפסק השתיקה (מ"ב סימן ס"ה ס"ק ב'). ואפילו אם דיבר, בדיעבד לא הוי הפסק (מ"ב שם ס"ק א' - ב').

לד. ובאונס אחר, כגון מחמת ליסטים, וכהאי גוונא, הוי כמו ששחק ברצון, ולא חשיב הפסק (מג"א סימן ס"ה ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ב'). ודוקא בקריאת שמע וברכותיה, וכהאי גוונא, אבל בתפלה חוזר לראש, אפילו באונס אחר (מ"ב שם ס"ק ב').

לה. והוא הדין, כששח באמצע הלל, ומגילה, וברכת המזון, או שאר ברכה ארוכה, לא הוי הפסק (מ"ב סימן ס"ה ס"ק א').

לו. ולכתחילה לא יפסיק, אפילו בשתיקה בעלמא, לשהות כדי לגמור כולה, אפילו שלא מחמת אונס (מג"א סימן ס"ה ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ד').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רלא

שְׁהִיָּה צָרִיךְ לְצִאת לַעֲשׂוֹת צָרְכָּיו אוֹ שְׁנַמְצָאָה צוֹאָה בְּבֵית, אִם שְׁהִיָּה מִשְׁדָּךְ זָמַן שְׁהִיָּה הוּא יָכוֹל לֵאמֹר כָּל קְרִיאַת שְׁמַע, צָרִיךְ לְחַזֵּר לְתַחֲלֵל קְרִיאַת שְׁמַע.

מעדני השלחן

לז. ולפי שהקיצור שו"ע, קיצר כאן, לכן אבאר קצת. אם שהה מחמת אונס, בקריאת שמע (רמ"א סימן ס"ה סעיף א'), דהיינו מן "שמע ישראל", עד "ויציב", ובין הפרשיות, גם כן בכלל זה, בין אם ההפסק היה רק כדי לגמור הקריאת שמע, דהיינו "קריאת שמע", עד "ויציב", ובין ההפסק היה גדול כל כך, שהיה יכול לגמור מתחילת ברכת "קריאת שמע", דהיינו מ"יוצר אור", עד "גאל ישראל", אין צריך לחזור, רק ה"קריאת שמע" לבדה, בלי הברכות (מ"ב שם ס"ק ה'), וביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה חוזר).

לח. ואם הפסיק בברכת "קריאת שמע", בין ברכה לברכה, בכל גווני, אין צריך לחזור ולברך בדיעבד, אלא מתפלל הלאה (מ"ב שם ס"ק ה'), וביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה חוזר).

לט. ואם הפסיק, באמצע ברכת קריאת שמע, לא יחזור לראש הברכה שפסק בתוכה, אלא אם כן, שהה כדי לגמור, מתחילת ברכת יוצר אור, עד גאל ישראל (מ"ב שם ס"ק ה'), וביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה חוזר).

מ. נמצא דאם הפסיק, באמצע "אהבה רבה" (לנוסח אשכנז), או "אהבת עולם" (לנוסח ספרד), לא יצטרך לחזור ל"יוצר אור", בשום אופן, אלא אם שהה כדי לגמור מ"יוצר אור", עד "גאל ישראל", או מתחיל מ"אהבה רבה" או "אהבת עולם" (מ"ב שם ס"ק ה'), וביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה חוזר).

מא. ואם פסק באמצע "ויציב ונכון", ושהה כדי לגמור מ"יוצר אור" עד "גאל ישראל", יתחיל מקריאת שמע "שמע ישראל".

מב. וממילא הוא הדין, בקריאת שמע של ערבית, וברכותיה.

רלב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן

י. [טו] קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת, ומצא צבור שקורין קריאת שמע, צריך לקרות עמהם כל קריאת שמע, שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, ויקבל שֶׁכָּר פְּקוּרָא בתורה. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי להפסיק (ואם

מעדני השלחן

מג. ומשערינו ענין השהיה, לפי הקורא, ולא לפי רוב בני אדם (רמ"א סימן ס"ה סעיף א'). (כל זה ממ"ב סימן ס"ה ס"ק ה', וביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה חזרה. ומבואר כאן בס"ד בטוב טעם).

[טו] קרא "קריאת שמע", ונכנס לבית הכנסת, ומצא ציבור שקורין "קריאת שמע", צריך לקרות עמהם, כל "קריאת שמע", שלא יראה, כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו.

מד. אבל דעת השו"ע (סימן ס"ה סעיף ג) והרמ"א (שם), ושו"ע בעל התניא (שם סעיף ג'), וחיי אדם (כלל כ"א סעיף ז') שאינו חייב לקרות עמהם, אלא פסוק ראשון (הובא במסגרת השלחן סימן י"ז ס"ק ט'). וגם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (מ"ב סימן ס"ה ס"ק י' בשם אחרונים). רק שטוב לקרות עמהם כל קריאת שמע (שו"ע שם, שו"ע בעל התניא שם, חיי אדם שם, מסגרת השלחן שם).

מה. כתב המשנה ברורה (סימן ס"ה ס"ק ח') נראה לי, דאפילו אם הוא אצלו קודם ברכת התורה, יכול לומר הפסוק "שמע ישראל", כיון שאינו אומר לשם לימוד, אבל לא יקרא יותר. וכמו כן באמצע פסוקי דזמרה, לא יקרא יותר (מ"ב שם ס"ק י"א). ובין הפרקים דברכות קריאת שמע, ובקריאת שמע, לא יאמר עמהם, רק יאמר מה שהוא אומר, שיהא נראה כאילו קורא עמהם (קיצור שו"ע סימן ט"ז סעיף ב', מ"ב סימן ס"ה ס"ק י"א).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יז השלחן רלג

עומד במקום שאינו ראוי נתפאר לעיל). [טז] ואם הוא עדין לא קרא קריאת שמע קורא גם כן עם הצבור, אבל צריך שיתכוון

מעדני השלחן

[טז] ואם הוא עדיין לא קורא "קריאת שמע", קורא גם כן עם הציבור, אבל צריך שיתכוון שלא לצאת ידי חובתו, כדי שיקרא אחר כך עם הברכות.

מז. כשיאמר "לפיכך אנחנו חייבים להודות לך, וכו'", פסוק "שמע ישראל, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כיון שאינו רוצה לצאת בזה ידי קריאת שמע, אלא בקורא בתורה (פר"ח סימן מ"ו סעיף ט', מג"א שם ס"ק ט"ז, שו"ע בעל התניא שם סעיף ט', חיי אדם כלל ח' סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ז' ס"ק ג', מ"ב סימן מ"ו ס"ק ל"א), שמוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הציבור, ולקרוא אותה כדינה, בברכותיה, ולסמוך גאולה לתפלה (מג"א שם, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ט"ז, שו"ע בעל התניא שם, מ"ב שם).

מז. אבל אם מתירא שיעבור זמן קריאת שמע, יקרא כל ג' פרשיות של קריאת (כשאומר לפיכך), ויתכוון לצאת ידי קריאת שמע (פר"ח סימן מ"ו סעיף ט', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ט"ז, שו"ע בעל התניא שם סעיף ט', חיי אדם כלל ח' סעיף ז', מסגרת השלחן סימן ז' ס"ק ג', מ"ב סימן מ"ו ס"ק ל"א).

מח. וכל זה בשבת, אבל בחול לא יכוין לצאת, אא"כ הניח תפילין מקודם, דהרי אמרו רז"ל (ברכות דף י"ד ע"ב) "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו" (דגול מרובה סימן מ"ו על מג"א ס"ק ט"ז, הגהות רעק"א שם על מג"א ס"ק ט"ז ד"ה שיתעכבו, מ"ב שם ס"ק ל"ג).

מט. ופשוט דאם אי אפשר לו להניח תפילין עתה מאיזה ענין, אל ימנע מחמת זה המצוות עשה ד"קריאת שמע", כי "תפילין וקריאת שמע" שתי מצוות הם, ואין מעכבין זה את זה, ואפילו איסורא ליכא, דלא אמרו (ברכות דף י"ד ע"ב) "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו", רק במזיד, ולא כשיש לו איזה אונס, כמו שכתב הלבוש (התכלת סימן נ"ח סעיף ב', מ"ב סימן מ"ו ס"ק ל"ג).

שלא לצאת ידי חובתו כְּדִי שִׁיקְרָא אַחֵר כֶּךָ עִם הַבְּרָכוֹת, וְכֵן שָׁאֵר דְּבָרִים שֶׁהַצָּבוּר אוֹמְרִים כְּגוֹן תְּהִלָּה לְדוֹד וְעֲלִינוּ וְכוּמָה, וְאֶפְלוּ פְּיוּטִים אוֹמֵר עִמָּהֶם וְאֵל יִפְרֹשׁ אֶת עֲצָמוֹ מִן הַצָּבוּר.

סימן יח

הלכות תפלת שמונה עשרה וכו' כ"ב סעיפים

א. זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל עם הגיע החמה בדכתיב: יִירָאוּךָ עִם שָׁמֶשׁ, וּבְדִיעָבֶד אִם הִתְפַּלֵּל לְאַחַר שְׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר יֵצֵא. וְנִמְשָׁךְ זְמַנָּה עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם וְאִסוּר לְהִתְאַחֵר יוֹתֵר. וּמִכָּל מְקוֹם בְּדִיעָבֶד אִם עָבַר וְהִתְאַחֵר יוֹתֵר אֶפְלוּ בְּמִזִּיד, יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל עַד חֲצוֹת הַיּוֹם, אֵף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ שָׂכָר בְּתַפִּלָּה בְּזְמַנָּה, שָׂכָר תַּפִּלָּה מִיָּהּ אִיכָּא. עָבַר בְּמִזִּיד עַד חֲצוֹת הַיּוֹם וְלֹא הִתְפַּלֵּל אֵין לוֹ עוֹד תַּשְׁלוּמִין, וְעָלִיו נֶאֱמַר: מַעֲנֵת לֹא-יֻכַּל לְתַקֵּן. וְאִם שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַם יִבְאֵר בְּסִימָן כ"א.

ב. כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְתַהֲלוֹת לֹאֵל עֲלִיוֹן, יַעֲמֹד וַיִּכִּין אֶת עֲצָמוֹ לְתַפִּלַּת שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה. וַיִּסֵּר כִּיחוֹ וַיִּנְעֵז וְכָל דְּבַר הַמְּכַלְכֵּל אֶת

מעדני השלחן

ג. וכן אם הוא ירא שהציבור יעברו, גם זמן ברכות קריאת שמע, דהיינו שיעבור ארבע שעות, שהוא שליש היום, אין לו להמתין עליהם כלל, כי יפסיד על ידם הברכות, וגם הזמן תפלה שהוא ג"כ לכתחילה, רק עד ארבע שעות, אלא יקרא בזמנה בברכותיה, ויתפלל ביחידי (מ"ב סימן מ"ו ס"ק ל"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רלה

מחשבתו, וילך שלש פסיעות לאחוריו ויאמר: תהלות לאל עליון וכו' עד גאל ישראל, ואז יחזר לפניו שלש פסיעות דרך קרוב והגשה למלך. לא יפסיק בין גאל ישראל לשמונה עשרה אפלו לקדיש וקדשה וברכו, מפני שצריך להסמך גאלה לתפלה. וטוב שיצמצם לגמר ברכת גאל ישראל עם שליח הצבור בשונה, כי אם יגמר הוא תחלה ואחר כך שליח הצבור, יש ספק אם יענה אמן על ברכת שליח הצבור או לא, אבל כשהוא גם כן גומר את הברכה ודאי אין צריך לענות אמן, דאין עונין אמן על ברכת עצמו (ועין לעיל סימן ו' סעיף י"א). ובמעריב בין שאין הברכה שלפני השמונה עשרה מסימת בגאל ישראל, מתר להפסיק כמו בשאר מקום בין פרק לפרק. קדם השמונה עשרה אומר הפסוק: ה' שפתי תפתח וגו', ואינו הפסק כי הוא שיד להתפלה. אבל הפסוק: כי שם ה' אקרא וגו' לא יאמר כי אם במוסף, ובמנחה יאמרו קדם ה' שפתי תפתח.

ג. המתפלל צריך שידע שהשכינה כנגדו, כמו שאמר הכתוב: שפכי כמים לבך נכח פני ה'. ויעיר הפונה ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו, עד שתשאר מחשבתו וכונתו זכה בתפלתו, ויחשב כי אלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם בודאי היה מסדר דבריו ומבונ בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שצריך לבונ לפניו את מחשבתו, כי לפניו יתברך שמו המחשבה כמו דבור וכל המחשבות הוא חוקר. וקדם התפלה יחשב מרוממות האל יתברך שמו ושפלות האדם, ויסיר כל תענוגי אדם מלבו.

ד. המתפלל, צריך שיכון בלבו פרוש המלות שהוא מוציא בשפתיו, שנאמר: תכין לבם תקשיב אזנה. וכבר נדפסו הרבה סדורים עם פרוש אנחנו ויכול כל אדם ללמוד ולהבין מה שהוא מתפלל. ואם אינו יכול לבון פרוש המלות, לכל הפחות צריך שיחשב בשעת התפלה בדברים המכניעים את הלב ומכונים את לבו לאביו שבשמים. ואם תבוא לו מחשבה זרה בתוך התפלה ישתק וימתין עד שתתבטל המחשבה.

ה. יבון רגליו זו אצל זו כאלו אינן אחת, להדמות למלאכים, שנאמר: ורגליהם רגל ישרה, כלומר רגליהם נראות כרגל אחת. ויכף ראשו מעט למטה ויסגר עיניו שלא יסתכל בשום דבר, ואם מתפלל מתוך הסדור לא יסיר עיניו מן הסדור. ויניח ידיו על לבו ימינו על שמאלו, ויתפלל בלב שלם באימה וביראה ובהכנעה כעני העומד בפתח, ויציא את המלים מפיו בכונה ובדקדוק. ויתפלל כל אחד כפי הנסחא שלו הן אנחנו הן ספרד וכדומה כלם יסודתם בהררי קדש, אבל אל יערב תבות מנסחא לנסחא, כי כל נסחא, תבותיה מנויות וספורות על פי סודות גדולים, ואין להוסיף או לגרע.

ו. יזהר להתפלל בלחש רק שהוא עצמו ישמע מה שהוא אומר, וחברו שבסמוך לו לא ישמע קולו, כמו שאמר הכתוב בחנה: רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רלו

ז. לא יסמך עצמו על שום דבר אפלו סמיכה כל דהו. ואם הוא חולה קצת, יכול להתפלל אפלו יושב או שוכב והוא שיכול לבון דעתו. ואם אי אפשר לו להתפלל בפיו מכל מקום ירהר בלבו.

ח. לא יאחז בידו בשעת תפלת שמונה עשרה רק את הסדור או המחזור אם צריך לו. ויש לו לרשם תחלה את המקומות שהוא צריך להתפלל בסדור או במחזור שלא יצטרך לחפש באמצע תפלתו. לא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר, שנאמר: ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל. ולא מקרי חציצה אלא דבר שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, אבל דבר קטן לא חשיב הפסק. ואפלו דבר גדול אם הוא דבר קבוע כגון ארון ותבה לא חשיב הפסק. ואדם נמי אינו חוצץ. ובשעת הדחק בכל ענין אין להקפיד, כיון שסוגר עיניו או מתפלל מתוך הסדור שלא תתבטל כונתו. וכן לא יתפלל כנגד איזה ציור. ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כתל מציר יסגר עיניו, וכנגד מראה (שפיגעל) אסור להתפלל אפלו בעינים סגורות. לא יתפלל במקום פרוץ כגון בשדה, מפני שפשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת המלך ולבו נשבר ונכנע. ואם הוא בדרך מטר לו להתפלל בשדה. ואם אפשר לו, יתפלל בין האילנות.

ט. לא יגהק ולא יפהק (גהוק, הינו מה שלפעמים אדם מוציא מגופו לפיו נפיקה מחמת שבעו, כריח המאכל שאכל. ויש

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלח רלח

אומרים דהינו שפושט גופו וזרועותיו מחמת כבוד. ופהוק, הינו שפותח מלקוחיו באדם שרוצה לישן או שעמד משנה). ואם נצטרך לכך מחמת אנסו יניח ידיו על פיו שלא תתראה פתיחתו. וכן אסור לו לירק, ואם בא לו רק לתוך פיו ומצטער בו הרבה עד שנמרד מתפלתו, מבליעו בתוך מטפחת או בגד. ואם מאוס לו, יטה לשמאלו ויירק לאחוריו, ואם אי אפשר לאחוריו יירק לשמאלו, ואם אי אפשר לשמאלו יירק לימינו. ואם בנה עוקצתו, ימשמש בכגדיו להסירה שלא תתבטל בונתו, אבל לא יסירה בידו. אם נשמטה הטלית מעליו, יכול להחזירה אפלו נפל רבה, אבל אם נפלה בלה, אינו רשאי להתעטף בה משום דהוי הפסק. ואם נפל ספר לפניו על הארץ ומתוך זה מתבלבל מונתו, מתר להגביה בין ברכה לברכה. כל הדברים האסורים בתוך תפלת שמונה עשרה אסורים עד לאחר שיפסע הפסיעות (ואף לענין הפסק יש חלוק כמו שאכתב בסעיף ט"ו).

י. צריך לעמוד בפניו לצד ארץ ישראל, שנאמר: והתפללו אליך דרך ארצם. ויבון גם כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש וכנגד בית קדשי קדשים. ולכן אנו במדינותינו שיושבים במערכה של ארץ ישראל, צריכין לעמוד בפנים לצד מזרח (לא למזרח ממש אלא לצד קרן מזרחית דרומית, עין טורי זהב ומגן אברהם בשם הלבוש). והיושבים בצפון של ארץ ישראל פניהם לדרום, והיושבים במזרח פניהם למערב, והיושבים בדרום פניהם לצפון,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רלט

נמצא כל ישראל פונים בתפלותיהם למקום אחד, דהינו נגד ירושלים ובית קדשי קדשים, ששם שער השמים שכל התפלות עולות דרך שם. ולכן נקרא בית המקדש תלפיות, כמו שכתוב: כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות - תל שהכל פונים אליו. ואם מתפלל במקום שאינו יכול לבוא לצד שכנגד ארץ ישראל, יכול לבוא לאביו שבשמים, שנאמר: והתפללו אל ה'. ואם עמד כנגד צפון או דרום, ונזכר באמצע שמונה עשרה שאינו עומד כראוי, לא יעקר רגליו אלא יטה פניו למזרח. ואם אי אפשר לו או שהוא עומד במערב, יגמר תפלתו כך ויבוא לבית קדשי קדשים, ולא יעקר רגליו. וכן אם הוא מתפלל במקום שיש צורות במזרח, יתפלל לצד אחר אף שאינו מזרח.

יא. צריך לברע ולהשתחוות ארבע פעמים בשמונה עשרה: בתחלת ברכה הראשונה ובסופה, ובברכת מודים בתחלתה ובסופה. פשאומו "ברוך" בורע בברכיו, פשאומו "אתה" משתחוה כל כך, עד שהקשרים של חליות השדרה בולטים, וגם ראשו יכף, וקדם שאומר את השם, זוקף בנחת (על שם שנאמר: ה' זוקף כפופים). וכן ב"מודים" בורע ומשתחוה, וקדם שאומר את השם זוקף. לא ישתחוה יותר מדאי, דהינו עד שיהיה פיו כנגד החגור, כי זה דרך יהרא, וזמן וחולה שמצטער בכריעה, כיון שהרכין ראשו דיו. אסור להוסיף השתחויות ביותר הברכות, לא בתחלתן ולא בסופן.

יב. לאחר השמונה עשרה אומרים אלהי נצור וכו', וקדם עושה שלום וכו' כורע ופוסע אך שלש פסיעות, כעבד הנפטר מרבו. הפסיעות יהיו בינוניות, ולכל הפחות כרי שיתן אגודל בצד עקב. ולא יפסע פסיעות גסות ולא יפסע יותר משלש פסיעות. פוסע תחלה ברגל שמאל ואחר כך ברגל ימין, ושוב פוסע ברגל שמאל, ועודהו בכריעה הופך פניו לשמאלו, שהיא ימין השכינה, שהיא כנגדו בשעת התפלה ובצאתו מן התפלה, ואומר: עושה שלום במרומו, והופך פניו לימינו שהוא שמאל השכינה ואומר: הוא יעשה שלום עלינו, ואחר כך משתחוה לפניו ואומר: ועל כל ישראל ואמרו אמן, אחר כך זוקף ואומר: יהי רצון וכו' שיבנה בית המקדש וכו', כי התפלה היא במקום עבודה ולכן אנו מתפללים על בנין בית המקדש שנוכל לעשות את העבודה ממש במהרה בימינו. והטעם שפוסעין תחלה ברגל שמאל, לפי שדרך הליכות האדם היא לעקר רגל ימין תחלה ולכן עוקר כאן שמאל תחלה, להראות כאלו כבד עליו לפטר מלפני המקום ברוך הוא. ולכן אטר רגל, עוקר תחלה רגל שמאלו שהיא ימין של כל אדם.

יג. במקום שכלו הפסיעות יעמד ברגלים מכוונות כמו בתפלה, ולא יחזיר פניו למערב ולא יחזור למקומו עד שיגיע שליח הצבור לקדשה. וכן כשמתפלל ביחידות יעמד כשעור זה. ואם המקום צר ודחוק, וכן כשאומרים פיוטים, חוזר כשמתחיל שליח הצבור התפלה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רמא

יד. בתפלת שמונה עשרה לא ירמוז בעיניו ולא יקרץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו, ואינו פוסק אפלו לקדיש וקדישה וברכו, אלא ישתק ויכוון למה שאומרים שליח הצבור והצבור, ויחשב לו כעונה לענין זה שיוציא, ומכל מקום לא נחשב להפסק.

טו. אבל בתפלת אלהי נצור, מתר להפסיק לדברים שמפסיקין באמצע פרק של ברכות קריאת שמע וקריאת שמע (לעיל סימן ט"ז), ומכל מקום אם אפשר לו יאמר תחלה יהיו לרצון וגו', ואם אפשר עוד יפסע גם בן שלש פסיעות. ויש נוהגין לומר מיד לאחר "המברך את עמו ישראל בשלום", את הפסוק "יהיו לרצון" וגו', ואומרים "אלהי נצור" ופעם שנית "יהיו לרצון" וגו' וכן נכון לעשות. ונראה לי דבענין זה, מתרין להפסיק בתפלת אלהי נצור לענות כל אמן. יש אומרים דקדם שאומר את הפסוק "יהיו לרצון", טוב לומר פסוק אחד מן התורה או מנביאים או מכתובים, המתחיל באות כהתחלת שמו ומסיים באות כמו סיום שמו (אליהו רבה בשם כנפי יונה). ונראה לי דהאומר "יהיו לרצון" שתי פעמים, לא יאמרו אלא קדם יהיו לרצון השני.

טז. כבר נתבאר בסימן י"ב סעיף ג' דאם מרגיש בעצמו אפלו קצת הרגשה לצרכיו, אסור לו להתפלל עד שינקה את עצמו, ומכל שכן לתפלת שמונה עשרה שאסור לו לעמוד להתפלל, כשהוא מרגיש קצת לצרכיו עד שינקה את עצמו.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רמב

ואולם אם מתחלה לא הרגיש כלל ואחר כך באמצע תפלת שמונה עשרה הרגיש שהוא צריך לצרכיו בין גדולים בין לקטנים, יעצר את עצמו עד שיגמר השמונה עשרה ולא יפסיק, אפלו אם ההרגשה היא גדולה, מכל מקום יעצר את עצמו כל זמן שיכול, ולא יפסיק לצאת באמצע שמונה עשרה, עד לאחר שפסים: המברך את עמו ישראל בשלום.

יז. הרגיש שיצא ממנו רוח מלמטה ואי אפשר לו לעצר, אם מתפלל בביתו הולך לאחוריו ארבע אמות או לצדדין ומוציא הרוח וממתין עד שיכלה הריח וחוזר למקומו, ואומר: רבון העולמים יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו, חרפה וכלמה בחיינו, רמה ותולעה במותנו, וגומר תפלתו. ואם יצא ממנו הרוח במקומו לאונסו, וכן אם מתפלל בצבור שיתביש אם יתרחק לאחוריו, אינו צריך להרחיק את עצמו וגם לא יאמר הרבון, אלא ימתין עד שיכלה הריח וגומר תפלתו.

יח. אסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל תפלת שמונה עשרה בין מלפניו בין לאחוריו בין מן הצדדין. ואם היושב עוסק גם כן במה דשיך לסדר התפלה מתר. ויש מקלין דאפלו אינו עוסק בעניני תפלה אלא שלומד תורה בפיו, אינו צריך להתרחק. והירא דבר ה' לא ישב לפני המתפלל תפלת שמונה עשרה במלא עיניו, אפלו אומר קריאת שמע. אבל לאחוריו ולצדדין אין להקפיד. ולעמוד מתר בכל ענין אפלו לפניו.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רמג

יט. אם זה היושב הוא אדם חלוש, אין למחות לו.

כ. אם זה היושב יושב קדם, ואחר כך בא זה ועמד להתפלל מצדו או מלפניו שנמצא זה היושב לאחריו, אינו צריך לעמוד בין שזה בא בגבולו. אבל עמד להתפלל לאחריו שנמצא היושב לפניו, יש לו להזהר ולעמוד. וכל זה בשמירת פלל בביתו אבל אם מתפלל בבית המיוחד למנין קבוע, ומכל שכן בבית הכנסת המיוחד לכל אחד להתפלל שם, אפלו יושב הוא קדם צריך לעמוד, בין שהמקום מיוחד לתפלה לכל איש.

כא. אסור לעבר בתוך ארבע אמות לפני המתפלל תפלת שמונה עשרה. ולכן אם אחד התפלל וגמר תפלתו ואחד עומד לאחריו ומתפלל ועדין לא גמר, אל יפסיע זה שלפניו את הפסיעות שנמצא בעובר לפני המתפלל. ולעבר מן הצדדין, ומכל שכן לאחריו מחר.

כב. [א] שבור, [ב] אם אינו יכול לדבר לפני אדם גדול ונכבד אסור לו להתפלל. ואם עבר והתפלל, תפלתו תועבה

מעדני השלחן

[א] "שיכור".

א. אם שתה רביעית יין בבת אחת (מג"א סימן צ"ט ס"ק א', אליה רבה שם ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), בלא מזוג במים, או ששתה יותר מרביעית, אפילו מזוג (שו"ע סימן קכ"ח סעיף ל"ה, מחצית השקל סימן צ"ט ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), יש לו דין שיכור.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יח השלחן רמד

וְצִדִּיק לְחֹזֵר וּלְהִתְפַּלֵּל בְּשִׁסּוּר יֵינוּ מַעֲלִיו. וְאִם עָבַר זְמַן תְּפִלָּה מִשְׁלִים אוֹתָהּ בְּתִפְלָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה, כְּדִין שׁוּגֵג וְאֲנוּס לְקַמֵּן סִימָן כ"א. (דִּין תְּפִלָּה בְּאִשָּׁה גְּדָה עֵין לְקַמֵּן סוּף סִימָן קנ"ג).

מעדני השלחן

ב. אע"פ שהוא רגיל לשתות הרבה יין, ואינו שיכור בשתיה זו, אפילו הכי, אם שתה רביעית יין, לא יתפלל שמונה עשרה, עד שיסיר יינו מעליו (ברכי יוסף סימן צ"ט ס"ק א', שער תשובה שם ס"ק א', פמ"ג שם מש"ז ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ד').

ג. יין שבתוך הסעודה, אינו משכר (סמ"ק סימן קל"ג, מג"א סימן צ"ט ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), וכל זה הכל לפי מה שמבין בדעתו (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק א', מ"ב שם).

[ב] אם אינו יכול לדבר, לפני אדם גדול ונכבד, אסור לו להתפלל. ואם עבר והתפלל, תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל, כשיסור יינו מעליו.

ד. ואפילו אם על ידי המתנתו, יעבור זמן תפלה, אל יתפלל (פר"ח סימן צ"ט סעיף א', מ"ב שם ס"ק ג'). אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק ב', וס"ק י"ז) סיים בשם ים של שלמה (ביצה פרק ב' סימן ה') דעכשיו שבלאו הכי אין מכווין כל כך בתפלה, אין לחוש כל כך להחמיר, אם על ידי המתנתו יעבור זמן תפלה.

ה. ודין קריאת שמע, כדין תפלה (רמ"א סימן צ"ט סעיף א'). וברכות קריאת שמע, ג"כ דינם כקריאת שמע (אליה רבה סימן קפ"ה ס"ק ד', מ"ב סימן צ"ט ס"ק ז').

ו. ויש מקילין בקריאת שמע, אף אם הוא שיכור, דשאני תפלה, שהיא בקשת צרכיו (לבוש התכלת סימן צ"ט סעיף א', וכ"ה בליקוטי רמב"ן ברכות דף כ"ב ע"ב, הובא במ"ב סימן צ"ט ס"ק ח'). אמנם לפי דברי ביאור הגר"א (שם סעיף א' ד"ה אבל), מסקנת הירושלמי (תרומות פרק א' הלכה ו') לאסור שיכור בקריאת שמע. ומסיק המשנה ברורה (שם) דלכתחילה יש ליזהר שלא לבוא לידי כך. ובדיעבד, אם נשתכר, אין לפטור את עצמו מקריאת שמע, משום זה (מ"ב שם). ואם יפוג יינו, עד שלא עבר זמן קריאת שמע, יחזור ויקרא, הפרשיות (מ"ב שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רמה

סימן יט

דיני משיב הרוח, וטל ומטר, ויעלה ויבא ועננו
ובו י"ד סעיפים

א. בחרף אומרים: משיב הרוח ומוריד הגשם. ומתחילין במוסף של שמיני עצרת והשמש מכריז מקדם: משיב הרוח ומוריד הגשם, ואם לא הכריז אין אומרים אותו אז בתפלת המוסף שבלחש. וחולה שמתפלל ביחידות בבית וכן בני הכפרים שאין להם מגין, ימתינו בתפלת מוסף עד השעה שבודאי התפללו בעירות מוסף, ואז יתפללו גם המה מוסף ויאמרוהו. ואומרים

מעדני השלחן

ז. אבל שאר ברכות, יכול לברך, אף על פי שהוא שיכור (רמ"א סימן צ"ט סעיף א'). וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק י"א) דלפי דברי ביאור הגר"א (שם סעיף א' ד"ה אבל) יש להחמיר לכתחילה, בשיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך, אף בשאר ברכות, דלא יברך (וכ"כ הפמ"ג יו"ד סימן א' מש"ז ס"ק ל"ה).

ח. אבל אין מצרפין אותו למנין עשרה (מגן גיבורים סימן צ"ט באלף המגן ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י').

ט. ולענין שלש לזימון, אפשר דשרי (מגן גיבורים סימן צ"ט באלף המגן ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י').

י. וכל זה כשלא הגיע לשכרותו של לומד, דאי לאו הכי, כשומה יחשב לגמרי, לכו"ע, ופטור אז מכל המצוות, על כן אפילו בדיעבד, אם קרא אז, וברך, לא מיפטר בכך, שהרי פטור היה באותה שעה, וחייב אח"כ לחזור ולקרות, ולברך (פר"ח סימן צ"ט סעיף א', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רמז

אותו עד מוסף יום א' של פסח, דהינו שהצבור, גם שליח הצבור, אומרים אותו עוד בתפלת הלחש. ובחזרת תפלת שליח הצבור פוסק מלאמרו, ושוב גם הצבור אין אומרים במנחה, בין שבר שמועו משליח הצבור שפסק מלאמרו. ומי שמתפלל ביחידות, יקדים להתפלל אז תפלת המוסף, בכדי שעדין לא פסק שליח הצבור מלאמרו בעירות, כי מי שהוא מתפלל לאחר שבר פסק שליח הצבור לאמרו במוסף, אינו אומר עוד. יש מקומות שאומרים בקוץ משיב הרוח ומוריד הטל, ויכריזו בן השמש קדם מוסף יום ראשון של פסח, ואז מתחילין לומר בן גם בלחש במוסף ופוסקין מלומר מוריד הגשם.

ב. [א] טעה ולא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם, אם נזכר קדם שאמר הברכה מחיה המתים, אומר במקום שנוכר רק

מעדני השלחן

[א] טעה, ולא אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם", - אם לא נזכר עד לאחר שסיים הברכה "מחיה המתים", צריך לחזור לראש תפלת "שמונה עשרה".

א. ובשלחן ערוך (סימן קי"ד סעיף ו') ובאחרונים, פסקו בסתם, דאפילו אם סיים הברכה, ונזכר קודם שהתחיל "אתה קדוש", אין צריך לחזור, אלא יאמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" בלא חתימה, ושוב אומר אתה קדוש (מסגרת השלחן סימן י"ט ס"ק ב', בשם שו"ת נודע ביהודה, מהדורא תניינא, או"ח סימן ט').

ב. ודע דאפילו התחיל תיבה "אתה" לבד (מ"ב סימן קי"ד ס"ק כ"ח, וכמבואר בשו"ע סימן תכ"ב סעיף א'), הוי התחלה, שצריך לחזור לראש. והוא הדין אם התחיל

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רמז

שלא יהא באמצע ענין, כגון אם נזכר לאחר שאמר ומקנים
אמונתו, אומר גם כן לישני עפר ואומר משיב הרוח וכו' מי
כמוך וכו'. ואם רוצה יכול לומר לגמרי משיב הרוח ומוריד
הגשם מכלכל חיים וכו'. אבל אם לא נזכר עד לאחר שפסים
הברכה מחיה המתים, צריך לחזור לראש תפלת שמונה עשרה
(ולא סגי שיתחיל אתה גבור כי שלש ברכות הראשונות בחדא
חשיבי לענין זה, שאם סים הברכה שלא כהגן צריך לחזור לראש
התפלה). טעה במעריב של פסח או בשחרית או במוסף ולא
אמרו אין צריך לחזור (דרך החיים).

ג. במקומות שאומרים בקיץ משיב הרוח ומוריד הטל, אם טעה
ואמר כן גם בחרף, אם לא נזכר עד לאחר שאמר ברוך
אתה ה', גומר הברכה מחיה המתים, ואין צריך לחזור בשביל
הזכרת גשם כיון שכבר הזכיר טל. ואך אם נזכר מקדם שאמר
את השם, אומר במקום דסלקא ענינא מוריד הגשם.

מעדני השלחן

לומר נקדישך ונעריצך (שערי תשובה שם ס"ק י"א, כן הוא נוסח ספרד), או "נקדש"
(מ"ב שם ס"ק כ"ח, כן הוא נוסח אשכנז).

ג. כתב המשנה ברורה (סימן קי"ד ס"ק ל"ב) וז"ל: על כל פנים, נראה לי למעשה,
אם נזכר (שלא אמר משיב הרוח ומוריד הגשם) לאחר שאמר "ברוך אתה ה'",
לא יגמור "מחיה המתים", אלא יסיים "למדני חוקך", ויהיה כקורא בתורה פסוק לבר,
ודינו כאילו עומד עדיין באמצע ברכה, וחוזר למשיב הרוח וכו' (עכ"ד). וזה במקומות
שאינן אומרים בקיץ "מוריד הטל". ולדין בארץ ישראל שאומרים "מוריד הטל", מבואר
דינו בקיצור שו"ע (סימן י"ט סעיף ג'), ובמסגרת השלחן (שם ס"ק ב').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רמח

ד. אם טעה בקנין ואמר משיב הרוח ומוריד הגשם, אם נזכר קודם שאמר הברכה מחיה המתים, חוזר ומתחיל אתה גבור וכו' (ואין זאת מדין חזרה, אלא כדי שתהא הברכה נפרת, שאינו אומר בה משיב הרוח ומוריד הגשם). אבל אם לא נזכר עד לאחר שפסיק מחיה המתים, חוזר לראש התפלה. אם לא אמר רק משיב הרוח ולא אמר מוריד הגשם, אינו מזיק כלל ואומר מכלל חיים וכו'. אם טעה במעריב או בשחרית של שמיני עצרת ואמר, אין צריך לחזור לראש.

ה. מתחילין לומר טל ומטר בתפלת ערבית של יום ששים לאחר תקופת תשרי, והוא ביום רביעי או ביום חמישי (עכשו חמישי או ששי) לחדש דצמבר ואומרים עד פסח.

ו. אם טעה ולא אמר טל ומטר, אם נזכר קודם שפסיק הברכה מברך השנים אומר שם: ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה ושבנו וכו' וחזרתם בראוי. ואם לא נזכר עד לאחר שחתם הברכה מתפלל להלן, ובתוך ברפת שמע קולנו, אחר "ריקם אל תשיבנו" אומר: ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע וכו'. ואפלו אם לא נזכר אז רק אחר שאמר ברוך אתה, כל שלא אמר עדן את השם יכול לומר ותן טל ומטר לברכה כי אתה שומע וכו', אבל אם לא נזכר עד לאחר שפסיק הברכה שומע תפלה, חוזר ומתחיל ברוך עלינו וכו'. ואם לא נזכר עד לאחר שאמר את הפסוק יהיו לרצון וגו' חוזר לראש התפלה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רמט

ז. [ב] טעה בקיין ואמר טל ומטר, חוזר ומתחיל בדרך עלינו. ואם לא נזכר עד לאחר שאמר את הפסוק יהיו לרצון, חוזר לראש התפלה.

ח. [ג] אם נסתפק לו אם אמר משיב הרוח או לא אמר, אם הוא לאחר שלשים יום שכבר התפלל תשעים פעמים

מעדני השלחן

[ב] טעה בקיין, ואמר "טל ומטר", חוזר ומתחיל "ברך עלינו".

ד. ואם לא התחיל מתחילת הברכה, רק מ"ותן ברכה, וברך שנתנו וכו'", לא מיבעי, אם נזכר בתוך כדי דיבור (שטעה, ואמר תיכף ותן ברכה), ודאי יצא בדיעבד, אלא אפילו אם לאחר כדי דיבור (ממה שאמר ותן טל ומטר), התחיל "ותן ברכה, וברך שנתנו וכו'" וסיים הברכה, יצא בדיעבד (חיי אדם כלל כ"כ סעיף י"ד, נשמת אדם שם ס"ק א', מ"ב סימן קי"ז בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה אם שאל).

[ג] אם נסתפק לו, (בימות החורף), אם אמר "משיב הרוח", או לא אמר, אם הוא לאחר שלושים יום, שכבר התפלל תשעים פעמים בראוי, חזקתו שגם עתה התפלל כהרגל שלו, בראוי.

ה. כתב הט"ז (סימן קי"ד ס"ק י"ג), ושו"ע בעל התניא (שם סעיף י') אם שגג, או פשע, באיזה יום, או יומיים, באלו השלושים יום, ולא התפלל כלל, ודאי לא הורע חזקתו לענין זה, דכיון שאחר שלא הזכיר איזה יום, חזר אח"כ, והזכיר עד תום שלושים יום, הרי זה בחזקה של שלושים יום (הובא במסגרת השלחן סימן י"ט ס"ק ח').

ו. אבל המשנה ברורה (סימן קי"ד ס"ק ל"ז) אחרי שמביא דברי הט"ז, סיים דהמחצית השקל (שם ס"ק י"ד), ומאמר מרדכי (שם ס"ק ט"ו), ודרך החיים (הלכות תפילה, דיני סמיכת גאולה לתפלה, סעיף מ"א), כולם מפקפקים בדינו של הט"ז.

רנ מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן

כָּרְאוּי, חֲזָקְתּוֹ שֶׁגַם עָתָה הִתְפַּלֵּל בְּהִרְגֵּל שְׁלוֹ כָּרְאוּי, וְדוֹ אֲבֵל
בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם צָרִיךְ לַחְזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וְכֵן בְּטֵל וּמָטָר, אִם
מִסְתַּפֵּק לוֹ לְאַחַר שֶׁכָּבַד הִתְפַּלֵּל תַּשְׁעִים תְּפִלּוֹת כָּרְאוּי,
מוֹקְמִינֵן אַחֲזָקְתָּהּ שֶׁגַם עָתָה הִתְפַּלֵּל כָּרְאוּי, וְקֵדָם לָכֵן צָרִיךְ
לַחְזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל.

ט. טָעָה בְּמַעְרִיב לַיִל רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁמוֹנָה
עָשָׂרָה שֶׁל חֹל, וְנִזְכָּר לְאַחַר שֶׁהִתְחִיל בֶּרֶךְ עָלֵינוּ, שֶׁהִדִּין
הוּא שֶׁצָּרִיךְ לְסִים כָּל אוֹתָהּ בִּרְכָּה (כְּמוֹ שֶׁאֶכְתֵּב לְקַמֵּן סִימָן
ע"ו), אֵינוֹ אוֹמֵר טֵל וּמָטָר, כִּיּוֹן שֶׁגַם הַצְבּוֹר אֵינָם אוֹמְרִים. וְאִם
חָלָה הַשָּׂאֵלָה (הוּא יוֹם הַהִתְחַלָּה לְשָׂאֵל טֵל וּמָטָר) כִּיּוֹם שֶׁכָּתַן,
וְטָעָה וְהִתְפַּלֵּל שֶׁל חֹל, וְהִתְחִיל בֶּרֶךְ עָלֵינוּ, גַּם כֵּן אֵינוֹ אוֹמֵר

מעדני השלחן

[ד] אֲבֵל (אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ) בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, צָרִיךְ לַחְזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל.

ז. הֵינּוּ בְּמִקּוּמוֹת שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּקִיץ "מוריד הטל", אֵלֹא אוֹמְרִים "רַב לְהוֹשִׁיעַ, מְכַלְכֵּל
חַיִּים וְכו'", אֲבֵל בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְהַמְקוּמוֹת שֶׁאוֹמְרִים בְּקִיץ "מוריד הטל", מְבֹאֵר
דִּינוֹ בְּקִיצוֹר שו"ע (סִימָן י"ט סעיף ג').

ח. בִּימֹת הַקִּיץ, אִם נִסְתַּפֵּק אִם הוֹכִיר "מוריד הגשם" אִם לֹא, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם,
בְּחֻזְקַת שֶׁהוֹכִיר "מוריד הגשם", וְצָרִיךְ לַחְזוֹר (שו"ע סִימָן קי"ד סעיף ח').

ט. אִם בְּרוּר לוֹ, שֶׁהִיָּה בִּדְעָתוֹ לִזְכוּר מַעֲיֵן הַמַּאֲוָרֶע (כְּגוֹן הוֹכֵרָה וּשְׂאֵלָה עַל הַגֶּשֶׁם,
וַיַּעֲלֶה וַיִּבְּוֹא, וְכֵהֲאִי גוֹוְנָא) בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְלֵאחֶר זְמַן מוֹפְלֵג, נִפְל סֶפֶק בְּלָבוֹ, אִם
זָכַר בְּתְפִלָּה, אוֹ לֹא, אֵין צָרִיךְ לַחְזוֹר (מור וקציעה סִימָן קי"ד ד"ה שֶׁם בְּטוֹר, מִגֵּן
גִּיבּוּרִים שֶׁם בְּאַלְפֵי הַמִּגֵּן ס"ק י"ב, מ"ב שֶׁם ס"ק ל"ח). אֲבֵל אִם נִתְעוֹרֵר הַסֶּפֶק, מִיד
אַחֵר הַתְּפִלָּה, יֵשׁ לַחְזוֹר (מור וקציעה שֶׁם, מִגֵּן גִּיבּוּרִים שֶׁם, מ"ב שֶׁם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רנא

טל ומטר, כיון שהצבור עדין לא התחילו, והיחיד נגרר תמיד
אחר הצבור.

י. [ה] שכח יעלה ויבא בראש חדש בשחרית או במנחה, ובחל
המועד בין בשחרית בין במנחה בין במערב, אם נזכר קדם
שאמר יהיו לציון, חוזר ומתחיל רצה. ואפלו אם נזכר קדם
שהתחיל מודים, כיון שסיים ברכת המחזיר שכינתו לציון, צריך
להתחיל רצה (כמו שכתבתי במשיב הרוח). אך אם הוא נזכר
קדם ברכת המחזיר שכינתו לציון, אומרו שם, ומסיים: ותחזינה
עינינו וכו'. ואם לא נזכר עד לאחר יהיו לציון וגו' חוזר לראש
התפלה. ובראש חדש אם שכח יעלה ויבא במערב, בין שראש

מעדני השלחן

[ה] שכח "יעלה ויבא" בראש חודש, בשחרית, או במנחה, ובחול
המועד, בין בשחרית, בין במנחה, בין במערב, - אם נזכר קודם
שהתחיל "מודים", כיון שסיים ברכת "המחזיר שכינתו לציון", צריך
להתחיל "רצה".

י. והמסגרת השלחן (סימן י"ט ס"ק ט') כתב, ואם נזכר קודם שאמר "מודים", אחר
שסיים ברכת "המחזיר שכינתו לציון", אומרו במקום שנזכר, ואח"כ יאמר "מודים"
(שו"ע סימן תכ"ב סעיף א', דרך החיים, הלכות תפילה, דיני סמיכות גאולה לתפילה,
סימן ע"ט, מ"ב סימן תכ"ב ס"ק ד').

יא. ואם אמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים "המחזיר שכינתו לציון", בשערי תשובה
(סימן תכ"ב ס"ק ד') הביא שני דעות בזה. והמשנה ברורה (שם ס"ק ה', וסימן
קי"ד ס"ק ל"ב, ובביאור הלכה שם סעיף ו' ד"ה בלא) מסיק, דנכון יותר לסיים "למדני
חוקיך", כדי שלא יהיה הזכרת השם לבטלה, ויאמר "יעלה ויבא", ואחר כך יאמר עוד
הפעם "ותחזינה וכו'".

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלח רנב

חֲדָשׁ הוּא שְׁנֵי יָמִים, בֵּין שְׁאִינוּ אֶלָּא יוֹם אֶחָד, בֵּין שְׁאָמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' וְהִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, שׁוֹב אִינוּ חוּזֵר, אֶלָּא מְסִים: הַמְחִזִּיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן וְגוֹמֵר תְּפִלָּתוֹ. וְהַטָּעַם בָּזֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ בַּלֵּילָה.

יא. [ו] שָׁכַח בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ אוֹ בַּחֹל הַמוֹעֵד יַעֲלֶה וַיָּבֹא בַשַּׁחֲרִית,

מעדני השלח

[ו] שָׁכַח בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ בַּחֹל הַמוֹעֵד "יעלה ויבא" בשחרית, אף על פי שלא נזכר עד לאחר שהתפלל מוסף, מכל מקום צריך לחזור ולהתפלל שחרית.

יב. וכתב מסגרת השלחן (סימן י"ט ס"ק י') דהאחרונים (כנסת הגדולה סימן תכ"ב בהגהת הטור ד"ה דף ר"ץ, מג"א סימן קכ"ו ס"ק ג', שו"ע בעל התניא שם סעיף ג', חיי אדם כלל כ"ד סעיף כ"ג, באר היטב סימן תכ"ב ס"ק ג', דרך החיים, הלכות תפילה, דיני סמיכות גאולה לתפילה, סימן פ"ג), פסקו, דאם התפלל מוסף, לא יחזור ויתפלל עוד תפלת שחרית, כיון שכבר זכר במוסף. אבל בשערי תשובה (סימן ק"ח ס"ק י"ב) הביא בשם שו"רי ברכה (שם ס"ק ב') מהרשב"א (בתשובה כת"י), כמו שכתב הקיצור שו"ע (כאן), וכן דעת הפר"ח (סימן קכ"ו ס"ק ג'), ואפשר שאילו ראו האחרונים, תשובה זו, לא היו חולקים עליה. וסיים ומ"מ כיון שהוא להקל, בספק ברכות, אפשר שאין לזוז מדברי האחרונים, ולא יתפלל שחרית אחרי תפלת מוסף. והמשנה ברורה (סימן תכ"ב ס"ק ד') כתב שכן הסכים מור וקציעה (סימן קכ"ו ד"ה בטור) אלא דכתב דמ"מ משום ספק, יתנה דאם אינו חייב, מתפלל הוא בתורת נדבה.

יג. אבל אם כשהיה מתפלל שלוש ראשונות, על דעת להתפלל מוסף, נזכר שלא אמר בשחרית "יעלה ויבא", יסיים התפלה בשל שחרית, ואח"כ יתפלל מוסף (שערי תשובה סימן תכ"ב ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ד').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן רנג

[ז] אף על פי שלא נזכר עד לאחר שהתפלל מוסף (שכבר הזכיר

מעדני השלחן

[ז] אף על פי שלא נזכר עד לאחר שהתפלל מוסף - מבל מקום צריך לחזור ולהתפלל שחרית.

יד. אם נסתפק לו, אם אמר "יעלה ויבא" בראש חודש, או בחול המועד, או לענין "טל ומטר", וכדומה, והספק אצלו, אינו ספק השקול, (דאם הוי ספק גמור, מדינא צריך לחזור ולהתפלל, כמו שכתב המשנה ברורה (סימן תכ"ב ס"ק י'), לענין יעלה ויבא, וכמבואר לעיל ס"ק ט'), אלא יותר סברא אצלו, שאמר, אך אינו זוכר בבירור. נראה לי שישתדל להיות ש"ץ, ויחזור התפלה בקול רם, להוציא את הציבור, ואז יוצא ג"כ מן הספק (כמו שמביא הפמ"ג (סימן קכ"ד מש"ז ס"ק א') לענין אם נסתפק לו אם התפלל שחרית בשבת, או מוסף בחול המועד, הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה ויוצא).

טו. ואם אי אפשר לו להיות ש"ץ, יש לו תקנה אחרת, שמובא בשו"ע (סימן קכ"ד סעיף י') דהיינו שיכוין דעתו, וישמע מהש"ץ כל ה"שמונה עשרה", מראש ועד סוף, כאדם שמתפלל לעצמו, ולא יפסיק אפילו לענות "ברוך הוא וברוך שמו" (מ"ב שם ס"ק כ"א), כי אם "אמן" לאותה ברכה (שו"ע שם סעיף ו'), וכן לא יאמר אז "מודים דרבנן", אלא יכוין לשמוע מהש"ץ, ה"מודים" שהש"ץ אומר (ברכי יוסף סימן קכ"ד ס"ק י"ג, מ"ב שם ס"ק מ"א), ויבקש מהש"ץ קודם חזרת התפלה, שיגיד ה"מודים" בקול רם, כדי שיהא נחשב אצלו שומע כעונה, ואח"כ יפסיע ג' פסיעות (שו"ע שם). וזו העצה, טובה היא, אם אין הש"ץ מבליע התיבות, רק מתפלל בראוי (ב"ח שם סעיף ט', אליה רבה שם ס"ק י"ח, מ"ב שם ס"ק מ'). ואם אירע איזה תיבות שהבליע, או שלא שמע "מודים" מהש"ץ, כתב המשנה ברורה (שם בשער הציון ס"ק מ"ז) דאפשר שיאמר אלו התיבות בלחש בפני עצמו, דומיא דמיקל הפמ"ג (סימן תר"ץ אשל אברהם ס"ק ז') לענין "מגילה" לומר בעצמו, איזה תיבות בעל פה בלחש, שלא שמע אותן מפי הש"ץ. ודע דעצה זו לשמוע מהש"ץ, נזכר בשו"ע (הג"ל סימן קכ"ד סעיף י') אפילו כשיוודע בוודאי ששכח יעלה ויבא, אלא דלא פסקינן לעשות כך, כמו שכתבו האחרונים, כי אין כל אדם יכול לכוין דעתו לשמוע מש"ץ, מראש ועד סוף, לכן מוטב להתפלל בעצמו (מג"א שם ס"ק ט"ז, שו"ע בעל התניא שם סעיף

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן יט השלחן

רנר

שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשֶׁל חֹל הַמּוֹעֵד, מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לְחֹזֵר
וּלְהִתְפַּלֵּל שְׁחֵרִית. וְאִם עָבַר זְמַנָּה יִשְׁלִימָנָה בְּתַפִּלַּת הַמִּנְחָה (עֵינִן
שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה סִימָן ק"ח סְעִיף קָטָן י"ב) בְּדִלְקָמֶן סִימָן כ"א סְעִיף
ד'. וְעֵינִן לְקָמֶן סִימָן כ' סְעִיף י'.

יב. בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהִתְפַּלֵּל, צָרִיךְ לְהִמָּתִין כְּדִי
הַלּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת.

יג. שְׁלִיחַ צְבוֹר שְׁטַעָה בְּתַפִּלַּת הַלַּחֲשׁ אֵינּוּ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל שְׁנִית,
מִפְּנֵי טַרַח הַצְבוֹר, אֲלָא סוּמָךְ עַל הַתַּפִּלָּה שְׁיִתְפַּלֵּל בְּקוֹל
רֶם (וְלִכֵּן לְאַחַר חֲזֹרַת הַתַּפִּלָּה יֹאמַר אֱלֹהֵי נְצוֹר וְכו'). וַיִּפְסִיעַ
שְׁלִישׁ פְּסִיעוֹת). אֲךָ אִם טָעָה בְּשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וְנִזְכָּר
קֹדֶם שֶׁהִשְׁלִים תַּפִּלָּתוֹ, בְּעֵנִין שְׁלֹא יִהְיֶה בַּחֲזֹרָתוֹ טַרַח הַצְבוֹר,
יִחְזֹר וְיִתְפַּלֵּל.

יד. בְּיוֹם הַתַּעֲנִית בֵּין בְּתַעֲנִית צְבוֹר בֵּין בְּתַעֲנִית יָחִיד, אוֹמְרִים
בְּתַפִּלַּת הַמִּנְחָה בְּבִרְכַּת שְׁמַע קוֹלָנוּ: עֲנֵנוּ. וּכְשֶׁמִּגִּיעַ לְבָכָל
עַת צָרָה וְצוּקָה, יִסִּים כִּי אִתָּה שׁוֹמֵעַ וְכו'. וְאִם שָׂכַח מְלֻמֵּר
עֲנֵנוּ, אִם לֹא נִזְכָּר עַד לְאַחַר שֶׁאָמַר אֵת הַשֵּׁם מִבְּרַכַּת שׁוֹמֵעַ
תַּפִּלָּה אֵינּוּ חוֹזֵר וְאוֹמְרוֹ, אֲלָא לְאַחַר שֶׁנֶּמַּר כָּל הַתַּפִּלָּה לְאַחַר
אֱלֹהֵי נְצוֹר, קֹדֶם שֶׁיַּעֲקֹר רִגְלָיו אוֹמְרוֹ עַד בְּכָל עַת צָרָה וְצוּקָה,

מעדני השלחן

י"ד, מ"ב שם ס"ק מ'). אמנם בנידון דידן, שיותר סברא אצלו, שאמר, לכן טוב לעשות
כמו שכתבנו כאן.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן כ השלחן רנה

וּמַסִּים יִהְיוּ לְרִצּוֹן וְכוּ'. וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד לְאַחַר שְׁעַקֵּר רִגְלָיו,
אֵינוֹ אוֹמְרוֹ עוֹד כָּלָל.

סימן כ

דִּין חֲזֵרַת תְּפִלַּת שְׁלִיחַ הַצָּבוּר וּבִי"ב סְעִיפִים

א. כְּשֶׁפּוֹסֵעַ שְׁלִיחַ הַצָּבוּר מִתְּפִלָּה שְׁבִלְחָשׁ, עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ
כְּשֶׁעוֹר הַלֹּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְחוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ, וְאוֹמֵר בְּלִחָשׁ:
ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח וְגו' וּמִתְחִיל בְּקוֹל: בְּרוּךְ אַתָּה וְכוּ'. [א] וְכָל
אֶחָד יוֹהֵר לְשִׁתּוֹק אִזּוּ וְלִשְׁמֹעַ הַיָּטֵב [ב] וּלְכוּיֵן לְמָה שֶׁהוּא אוֹמֵר,

מעדני השלחן

[א] וְכָל אֶחָד יוֹהֵר לְשִׁתּוֹק אִזּוּ, וְלִשְׁמֹעַ הַיָּטֵב, וּלְכוּיֵן לְמָה שֶׁהוּא אוֹמֵר
(חֲזֵרַת הַשִּׁי"ן).

א. הֵינּוּ לֹא מִיִּבְעִי, שֶׁאִסּוּר לֹמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִיבוּר, כָּל הַבְּרָכָה, דִּהוּי בְּרָכָה לְבַטְלָהּ,
אֵלֹא אִפְּלוּ לְמִנְקֻט עֲמוּ אִיזָה תִּיבּוֹת מֵאֲמָצְעוֹ, גַּם כֵּן אֵינוֹ נִכּוֹן (אֵלִיָּה רַבָּה סִימָן
קכ"ד ס"ק ז', פמ"ג שם אֵשֶׁל אֲבֵרָהִם ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק ט"ז), דִּישׁ לְחוּשׁ מִשּׁוּם
שִׁיגְרָא דְּלִישָׁנָא, יוֹצִיא בְּרָכָה מִפִּי, וְכָל שֶׁכֵּן אוֹתָם הַמְּגַבִּיָּהִם קוֹלֵם, וּמוֹמְרִים עִם הַשִּׁי"ן,
דִּהוּי כִּיּוֹהֲרָא, וַיֵּשׁ לְגַעוֹר בָּהֶם, דִּהוּי כְּקִלּוֹת רֹאשׁ (כ"ח שם סְעִיף ד', אֵלִיָּה רַבָּה שם,
מ"ב שם).

[ב] וּלְכוּיֵן לְמָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, וְלֹמַר "בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ", וְ"אֱמֵן",
עַל כָּל בְּרָכָה כְּרָאוּי.

ב. כְּתֵב הַחַיִּי אָדָם (כָּלָל ו' ס"ק א') שִׁיכוּיֵן בְּעִנִּיתוֹ "אֱמֵן", גַּם עַל מָה שֶׁאִמַּר הַמְּבָרֵךְ
"בְּרוּךְ אַתָּה ה'" דִּהֵינּוּ, שֶׁאִמַּר הַשְּׁלִיחַ צִיבוּר "בְּרוּךְ אַתָּה ה'", מִגֵּן אֲבֵרָהִם יְכוּיֵן

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן כ השלחן רנו

וְלֹמַר בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ וְאָמֵן עַל כָּל בְּרָכָה כְּרָאוּי. [ג] וְאֶפְלוּ לְלַמֵּד אֶסּוּר בַּשָּׁעָה שֶׁשְּׁלִיחַ הַצָּבוּר חוּזֵר הַתַּפִּלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר שְׁצַרִּיכִין לְהִזְהָר מִשִּׁיחָה בְּטָלָה. וּמִי שֶׁנִּקְלַל לוֹ, יֵשׁ לוֹ לַעֲמֹד כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ מְתַפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, אוֹ בְּעֵינָיִם עֲצוּמוֹת אוֹ לְרֹאוֹת תּוֹךְ הַסְּדוּר, מֵה שֶׁאֹמֵר שְׁלִיחַ הַצָּבוּר. קֶצֶת נוֹהֲגִין שְׁלֹאֲחֵר קִדְּשָׁה חוֹלָצִין תַּפְלִין שֶׁל רִשׁ"י (רַבֵּנוּ שְׁלֹמֹה יִצְחָקִי) וּמִנִּיחִין תַּפְלִין דְּרַבֵּנוּ תָם, וְעוֹשִׂין שְׁלֹא פֶדִין (עֵין פְּרִי מִגְדִּים סִימָן ל"ד מִשְׁבָּצוֹת סְעִיף קָטָן ב').

ב. בַּחֲזֶרֶת תַּפְלַת שְׁלִיחַ הַצָּבוּר, כִּיּוֹן שֶׁשְּׁלִיחַ הַצָּבוּר כָּבֵר הַתַּפִּלָּל בְּפָנָי עֲצָמוֹ בְּלַחֲשׁ וְאֵינּוּ חוּזֵר אֶת הַתַּפִּלָּה רַק בְּשִׁבְלֵי הַשּׁוּמְעִים, לָכֵן צָרִיכִין שִׁיְהִיו דּוֹקָא תַּשְׁעָה שׁוּמְעִין וְעוֹנִין, שְׁלֹא תִהְיֶינָה בְּרִכּוֹתָיו לְבִטּוֹלָה (וְלֹא דָמִי לָמָּה שֶׁכָּתוּב

מעדני השלחן

הַעוֹנָה אֶת ה"אמין", אִמֵּן שִׁיְהִיה מְבוּרָךְ שֵׁם ה', שֶׁהִיָּה "מִגֵּן אַבְרָהָם", וְכֹהֲאֵי גוֹוֵנָא בְּכָל הַבְּרִכוֹת (מ"ב סִימָן קכ"ד ס"ק כ"ד).

ג. וּבְקִיצוֹר שו"ע (לַעִיל סִימָן ו' סְעִיף ח') מְבֹאֵר כְּמָה כּוּוֹנוֹת ב"אמין", וְכָל אֶחָד שִׁייד לְגוֹפּוֹ שֶׁל בְּרָכָה וּבְרָכָה.

[ג] וְאֶפְלוּ לְלַמֵּד אֶסּוּר, בַּשָּׁעָה שֶׁשְּׁלִיחַ צִיבוּר חוּזֵר הַתַּפִּלָּה. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, שְׁצַרִּיכִין לְהִזְהָר מִשִּׁיחָה בְּטָלָה.

ד. כְּתַב אֵלֶיהָ רַבָּה (סִימָן קכ"ד ס"ק י"ב) בַּשֵּׁם הַכֹּל בּוֹ (סִימָן י"א) אוֹי לְהֶאֱנִישִׁים, שְׁמִשְׁיָחִים בַּעַת הַתַּפִּלָּה, כִּי רֹאִינוּ כְּמָה בְּתֵי הַכְּנֶסֶת נִחְרָבוּ, בְּשִׁבְלֵי עוֹן זֶה (מ"ב סִימָן קכ"ד ס"ק כ"ז). וַיֵּשׁ לְמִנּוֹת אֲנָשִׁים יְדוּעִים, לְהַשְׁנִיחַ עַל זֶה (פּמ"ג שֵׁם אֶשֶׁל אַבְרָהָם ס"ק י"א, בַּשֵּׁם וּוִי הַעֲמוּדִים עֲמוּד הַעֲבוּדָה פֶּרֶק י', מ"ב שֵׁם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן כ השלחן רנו

סימן ט"ו סעיף ז', ולכן פשיש מגין מצמצם, צריכין להשגיח שלא יתחיל שליח הצבור חזרת התפלה, עד שיגמרו בלן תפלותיהן שיוכלו לענות.

ג. שליח הצבור צריך להזהר פשהוא מסים ברכה אחת, שלא להתחיל ברכה שניה, עד לאחר שאמרו רב הצבור אמן. ואם התחיל תכף ברכה אחרת, כגון פשים מגן אברהם והתחיל מיד אתה גבור, אזי כיון שהתחיל לומר אתה גבור, שוב אין אומרים אמן, וענש בטול אמן אז הוא עליו (עבודת הקדש החדש סוף סימן ט').

ד. בקדשה יזהר כל אחד לבנו רגליו שיהיו שתייהן ביחד באלו הן רגל אחת (כמו שכתוב: ורגליהם רגל ישרה), וכשאומרים קדוש קדוש קדוש, וכן ברוך וימלך, מרים גופו ועקבו למעלה. ונוהגין לשא העינים למרום, וטוב שתהיינה סגורות.

ה. ודו כשמגיע שליח הצבור למודים, משתחוים כל הקהל ואומרים מודים דרבנן בלוי בהשתחויה. ומי שהוא עומד

מעדני השלחן

[ד] כשמגיע שליח ציבור ל"מודים", משתחוים כל הקהל, ואומרים "מודים דרבנן" כולו, בהשתחויה.

ה. כתב הפמ"ג (סימן נ"א מש"ז ס"ק ג') דלא יאמר אחר ברכת "המחזיר שכינתו לציון" "אמן מודים אנחנו לך" ביחד, כי "אמן" קאי על הברכה, ו"מודים" הוא ענין בפני עצמו, רק ישהה מעט, אחר תיבת אמן (מ"ב סימן קכ"ד ס"ק כ"ה).

מַעַדְנֵי קִיצוֹר שֶׁלחֵן עֶרוֹךְ סִימָן כ' הַשְּׁלַחַן רנה

בְּתַפְּלַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְשׁוּמַעַ שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר הַגִּיעַ לְמוֹדִים, אִם הוּא עוֹמֵד בְּאִמְצַע בְּרָכָה מִשְׁתַּחֲוֶה גַם כֵּן. אֲבָל אִם עוֹמֵד בְּתַחֲלַת בְּרָכָה אוֹ בְּסוֹף בְּרָכָה לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה, מִשּׁוּם דְּאִסּוּר לְהוֹסִיף הַשְׁתַּחֲוִיּוֹת בְּתַחֲלַת בְּרָכָה אוֹ בְּסוֹף בְּרָכָה עַל אוֹתָן שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל כְּדִלְעִיל סִימָן י"ח סְעִיף י"א.

ו. קֶדֶם שֶׁאֹמֵר שִׁים שְׁלוֹם, אֹמֵר אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּרַכְנוּ וְכו', וּכְשֶׁאֹמֵר וַיִּשְׁמְרֵךְ, אֹמְרִים הַקָּהָל כֵּן יְהִי רָצוֹן, וְלֹא יֹאמְרוּ אָמֵן, וְכֵן כְּשֶׁאֹמֵר וַיַּחֲנֹךְ וְשְׁלוֹם. וְאֵין אֹמְרִים אוֹתוֹ רַק בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסָף וְלֹא בְּמִנְחָה. רַק בְּתַעֲנִית צָבוֹר שֶׁאֹמְרִים גַּם בְּמִנְחָה שִׁים שְׁלוֹם, אִזּוֹ אֹמֵר שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר גַּם אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וְאֵין אֹמְרִים אוֹתוֹ בְּבֵית אָבִל וְלֹא בְּתַשְׁעָה בָּאֵב בְּשַׁחֲרִית.

ז. [ה] לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר שְׁלִיחַ הַצָּבוֹר הַתַּפְּלָה יֹאמַר בְּלַחֲשׁ: יְהִיו לְרָצוֹן וְגו'. אֲבָל לְפָסַע שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ, שְׁסוּמֵךְ עַל הַפְּסִיעוֹת שֶׁבְּסוֹף קִדִּישׁ הַשְּׁלֵם.

מַעַדְנֵי הַשְּׁלַחַן

ו. כִּשֶּׁהַחֹזֵן אֹמֵר "מוֹדִים" צְרִיכִים הַקָּהָל לִשְׁמוֹעַ, וְלֹא טוֹב עוֹשִׁים הַחֲזָנִים, שֶׁאֹמְרִים תַּחֲלִיל "מוֹדִים" בַּחֲשָׁאִי, דְּצָרִיךְ לֵאמֹרם עכ"פ קֶצֶת בְּקוֹל, שִׁיּוּכְלוּ לִשְׁמוֹעַ זֹאת, עֶשְׂרֵה בְּנֵי אָדָם, הָעוֹמְדִים סְבִיבּוֹ (מ"ב סִימָן קכ"ד ס"ק מ"א).

[ה] לְאַחַר שֶׁנִּגְמַר שְׁלִיחַ צִיבוֹר הַתַּפְּלָה, יֹאמַר בְּלַחֲשׁ "יְהִיו לְרָצוֹן וְכו'", אֲבָל לְפָסוּעַ ג' פְּסִיעוֹת, אֵינוֹ צָרִיךְ, שְׁסוּמֵךְ עַל הַפְּסִיעוֹת שֶׁבְּסוֹף ה"קִדִּישׁ שֶׁלֵּם".

ז. כֵּן הוּא בַּשְּׁלַחַן עֶרוֹךְ (סִימָן קכ"ג סְעִיף ה'). וְהַסְבִּיר הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (שם ס"ק י"ח) בְּשֵׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סִימָן י"ג), דְּסוּמֵךְ עַל הַפְּסִיעוֹת שֶׁל הַקִּדִּישׁ, שֶׁאֶחָד "וּבֹא לְצִוּוֹן"

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן כ השלחן רנט

ח. בתענית צבור ויש בבית הכנסת עשרה שמתענים ומשלימים ואמר שליח הצבור בשחרית ובמנחה ענגנו קדם רפאנו. ואם טעה ולא אמרו, אם נזכר קדם שאמר את השם מן הברכה רופא חולי, חוזר ואומר ענגנו ורפאנו. אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם, גומר הברכה רופא חולי עמו ישראל ואומר ענגנו, בתוך ברכת שומע תפלה, וחותם שומע תפלה כמו יחיד. ואם שכחו גם שם, אומרו לאחר סיום התפלה בלא חתימה.

ט. אין אומרים תפלת שמונה עשרה בקול, אלא אם כן יש לכל הפחות נשים אנשים, שהם רב מגין שהתפללו עתה. אבל אם אין נשים אנשים שהתפללו עתה, אין אומרים כל השמונה עשרה בקול, אלא אחד אומר עד האל הקדוש בקול, ואומרים קדשה וגומר תפלתו בלחש.

מעדני השלחן

אע"פ שמפסיקין ב"קריאת התורה", ו"הלל", ו"אבינו מלכינו", כולו לסדר התפלה הם באים, וקדיש של אחריהם, חוזר עיקר על תפלת שמונה עשרה.

ח. וסיים המשנה ברורה (סימן קכ"ג ס"ק י"ח) ומכאן דקדקו האחרונים (פרישה סימן קכ"ב ס"ק א', פמ"ג סימן קכ"ג מש"ז ס"ק ט'), דאין לשליח ציבור לדבר, ביני וביני, בשיחה, שלא מעניי התפלה, עד לאחר הקדיש של "ובא לציון", כי הקדיש חוזר על התפלה.

ט. משמע מכאן, שאם החזן יודע, שאיש אחר יתפלל "אשרי, ובא לציון" לפני העמוד, אז צריך לפסוע השלוש פסיעות, אחרי שמונה עשרה.

י. [ו] כל מקום שהיחיד אם טעה חוזר ומתפלל, כמו בן שליח
הצבור בחזרת התפלה אם טעה חוזר ומתפלל, חוץ משחרית של
ראש חדש וחל המועד, שאם שכח ולא אמר יעלה ויבא
ולא נזכר עד שהשלים תפלתו אין מחזירין אותו, כי משום טרח
הצבור סמכינן על מה שיזכיר בתפלת המוסף, אבל אם נזכר
קדם שהשלים תפלתו, חוזר לרצה ואין בזה טרח הצבור.

יא. חיוב על האדם לומר קדשה עם הצבור, וגם אמן שלאחר
האל הקדוש ושל אחר שומע תפלה, הוא גם כן חיוב כמו
קדשה, וכן הקדישים שאומר שליח הצבור חיוב הוא לענות
עליהם, וכן במודים הוא חיוב לשחות עם הצבור, ולכן אם
נתאחר לבא לבית הכנסת, באפן שאינו יכול להתפלל עם

מעדני השלח

[ו] כל מקום שהיחיד, אם טעה חוזר ומתפלל, כמו בן השליח ציבור,
בחזרת התפלה, אם טעה, חוזר ומתפלל. חוץ משחרית של ראש
חודש, וחול המועד, שאם שכח ולא אמר "יעלה ויבא", ולא נזכר עד
שהשלים תפלתו, אין מחזירין אותו, כי משום טרח הציבור, סמכינן
על מה שיזכיר בתפלת המוסף.

י. אבל אם שכח הש"ץ "יעלה ויבא במנחה", מחזירין אותו (שו"ע סימן קכ"ו סעיף
ג', וסימן תכ"ב סעיף א').

יא. אם שכח הש"ץ "משיב הרוח ומוריד הגשם" (במקום שאין אומרים בקיץ "מוריד
הטל"), או שכח "טל ומטר" וכהאי גוונא, מחזירין אותו, דדוקא ב"יעלה ויבא"
(בשחרית), מקילין, מפני שזכרון אחד (במוסף) עולה לכאן, ולכאן (פמ"ג סימן קכ"ו
מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק י"ג).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן כ השלחן רסא

הצבור, והוא מכרח להתפלל ביחידות, אם אין השעה עוברת צריך להשגיח שלא יתפלל שמונה עשרה בשעה שיפסיד מלענות אחד מדברים אלו, אלא ימתין עד שיענה ואחר כך יתפלל שמונה עשרה. אבל אל ימתין בין גאל ישראל לתפלת שמונה עשרה, דהא צריך להסמיך גאלה לתפלה ואסור להפסיק ביניהם, אלא ימתין קדם שירה חדשה (ועין עוד לקמן סימן ס"ט סעיף ז').

יב. יחיד העומד בתפלת שמונה עשרה ובשהוא מסים מחיה המתים, אומרים הצבור קדשת ובא לציון או קדשת יוצר, אינו אומר עמהם קדוש, לפי שאין הקדשות שוות. אבל אם הצבור אומרים קדשת מוסף, אף על פי שהוא מתפלל שחרית, עונה עמהם קדוש וכו' וכן בהפוך, דקדשת שחרית וקדשת מוסף שוות הן.

סימן קיא

הלכות בדיקת חמץ ובטולו ובו י"ז סעיפים

א. [א] בלילה שלפני ערב פסח בודקין את החמץ. וחיבין לבדק מיד בתחילת הלילה. [ב] ואסור להתחיל לאכל או לעשות שום מלאכה חצי שעה קודם הלילה.

מעדני השלחן

[א] בלילה שלפני ערב פסח, בודקין את החמץ, וחיבין לבדוק מיד בתחילת הלילה.

א. פירוש, תיכף אחר יציאת הכוכבים, שיש עדיין קצת מאור היום, ראוי להתחיל לבדוק, כדי שלא יתרשל, או שלא ישכח (אליה רבה סימן תל"א ס"ק ה', חק יעקב שם ס"ק א', דרך החיים, הלכות פסח, זמן בדיקת חמץ, סעיף א', ושאר אחרונים, מ"ב סימן תל"א ס"ק א').

[ב] ואסור להתחיל לאכול, או לעשות שום מלאכה, חצי שעה קודם הלילה.

ב. אבל טעימה בעלמא שרי, והיינו פת כביצה, ולא יותר (מ"ב סימן תל"א ס"ק ו'). ולענין פירות, נראה דבחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים, מותר לאכול פירות כמה שירצה, אבל משהגיע הזמן, אין להקל בשהייה רבה, אפילו על ידי פירות (מ"ב שם, ובבבאור הלכה שם סעיף ב' ד"ה ולא, וכתב שכן משמע בדרך החיים, הלכות פסח, זמן בדיקת חמץ, סעיף א').

ג. מבואר בש"ס (פסחים דף ד' ע"א, ודף י' ע"ב) דמי שלא בדק בלילה, ובודק ביום, יבדוק בצפרא, משום דזריזין מקדימין למצוות (מ"ב סימן תל"ג ס"ק ה'). ולא יאכל

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רסג

מקודם, עד שיבדוק (מ"ב שם). ואסור גם ביום בכל אלו הדברים (שאסור כליל י"ד), עד שיבדוק (מג"א סימן תל"א ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק ה', תוספות חיים כלל קי"ט ס"ק ט'). אבל לכתחילה, אסור לדחות הבדיקה, על יום ארבעה עשר (מ"ב סימן תל"ג ס"ק ב', ובשער הציון שם ס"ק ז').

ד. מותר ללמוד עד בין השמשות (חק יעקב סימן תל"א ס"ק ח', חיי אדם כלל קי"ט סעיף ז', דרך החיים, הלכות פסח, זמן בדיקת חמץ, סעיף א', מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק א').

ה. ויש אוסרין אף בחצי שעה שמקודם, דלמא אתי לאמשוכי הרבה (מ"ב סימן תל"א ס"ק ז', וכתב שכן משמע ממג"א שם ס"ק ג', וכ"כ שו"ע בעל התניא שם סעיף ה', ובקונטרס אחרון שם ס"ק א'), אם לא שביקש לאחד שיזכירנו (מ"ב שם). ויש מתירין, לענין לימוד מקודם, ורק בהגיע הזמן של צאת הכוכבים אסור (חק יעקב שם ס"ק ח', מגן האלף שם ס"ק ב', שרי האלף שם ס"ק ב', מ"ב שם).

ו. ואף להאוסרים (הובא דבריהם בס"ק הקודם), אינו אסור אלא בלומד בביתו, אבל הלומדין שיעור הלכה בבית המדרש, אחר התפלה, מותר, דהלא יהא מוכרח בודאי לבוא לביתו (מג"א סימן תל"א ס"ק ה', בשם ראב"ח, מים עמוקים חלק ב' סימן ע"ט, מ"ב סימן תל"א ס"ק ז'), ומשמע דאף בהגיע הזמן, לבדוק החמץ, מותר ללמוד בבית המדרש שיעור הלכה (מ"ב שם בשער הציון ס"ק ז'). והפרי חדש (שם סעיף ב') מפקפק עליו, משום לא פלוג, וגם דהא עכ"פ מתרחק מתחילת הזמן (שער ציון שם, וכתב שכן נראה מהרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב' הלכה ג', וכן מוכח מט"ז סימן תל"א ס"ק ב', ובית מאיר שם סעיף ב').

ז. ולענין תפלת ערבית, אותן המתפללים מעריב בזמנו בציבור, יתפללו מקודם, דמורה לקבצן אחר כך, וגם אין לחוש כל כך שישכח לבדוק, שהרי תפלה היא דבר קבוע, ולא שייד בו שמא ימשוך (מג"א סימן תל"א ס"ק ה', שו"ע בעל התניא שם סעיף ח', חיי אדם כלל קי"ט סעיף ז', מ"ב שם ס"ק ח').

ח. והמתפלל בביתו, יתפלל תחילה, אכן אם הוא רגיל להתפלל לעולם ביחודי, יבדוק תחילה, דכיון דרגיל בכך, לא חיישינן כל כך, שמא ישכח (ב"ח סימן תל"א סעיף א', שו"ע בעל התניא שם סעיף ו'- ז', חיי אדם כלל קי"ט סעיף ז', מ"ב סימן תל"א

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן

רסד

ס"ק ח', תוספות חיים כלל קי"ט ס"ק י"ב). והחק יעקב (שם ס"ק ז') כתב דלעולם יתפלל תחילה, דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (וכ"כ אליה רבה שם ס"ק ח', מקור חיים שם חידושים ס"ק ז'), והכריע המושג ברורה (שם בשער הציון ס"ק י"א) ודעבד כמר עבד, ודעבד כמר עבד.

ז. לא בדק בליל ארבעה עשר, יבדוק ביום ארבעה עשר (שו"ע סימן תל"ה סעיף א'). ולא יבדוק לאור החמה, אלא לאור הנר (שו"ע סימן תל"ג סעיף א'), שעל ידה יוכל לחפש היטב במחבואות, בחורים ובסדקים (מ"ב שם ס"ק ג'). ואחר הבדיקה, יבטל, אם עדיין לא הגיע שעה ששית, דאחר כך אין בידו לבטל (רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ג' הלכה ז', שו"ע בעל התניא סימן תל"ה סעיף א', מ"ב שם ס"ק א'), רק בדיקה וביעור לבד (מ"ב שם).

י. "אכסדרה", והוא מקום שיש לה ג' דפנות, וקירוי, ואורה רב, על ידי דופן רביעית שפתוחה לגמרי (חק יעקב סימן תל"ג ס"ק ב', אליה רבה שם ס"ק א', שו"ע בעל התניא שם סעיף ב', מ"ב שם ס"ק ד'), אם שכח ולא בדק, בליל ארבעה עשר, יבדוק ביום, לאור החמה (שו"ע שם סעיף א').

יא. והוא הדין כשבודק נגד ארובה שבחצר (שו"ע סימן תל"ג סעיף א'), "ארובה" מיקרי, מה שבאמצע הגג (מ"ב שם ס"ק ז'), יבדוק ביום לאור החמה (שו"ע שם).

יב. והוא הדין, נגד החלונות שבבתלים (מ"ב סימן תל"ג ס"ק ז'), יבדוק ביום לאור החמה (שו"ע שם סעיף א').

יג. ודוקא כנגד ארובה, ונגד החלון ממש, ששם אורן רב, משא"כ מן הצדדין, אף ששם יש גם כן אור, אין דומה לאכסדרה (מ"ב סימן תל"ג ס"ק ז'). ואפילו נגד החלון ממש, דוקא כשאין בו זכוכית, אבל כשיש בו זכוכית, דינו כמן הצדדין (מג"א שם ס"ק ד', ושאר אחרונים, מ"ב שם).

יד. אם לא בדק ביום ארבעה עשר, יבדוק בתוך הפסח, ואם לא בדק בתוך הפסח, יבדוק לאחר הפסח, כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח, ועל הבדיקה שאחר הפסח, לא יברך (שו"ע סימן תל"ה סעיף א').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רסה

ב. [ג] אין בודקין אלא בנר של שְׁעוּה יְחִידִי, וְלֹא קְלוּעַ מִשּׁוּם דְּהוּי כְּאַבּוּקָה. וּבְשַׁעַת הַדִּחָק נֶשְׂאִין לוֹ נֵר שֶׁל שְׁעוּה, יְבִדֵּק בְּנֵר שֶׁל חֶלֶב.

ג. [ד] בודק כל החדרים שיש לחוש שפא הכניסו בהם חמץ,

מעדני השלחן

[ג] אין בודקין אלא בנר של שְׁעוּה יְחִידִי, וְלֹא "קְלוּעִים", מִשּׁוּם דְּהוּי כְּאַבּוּקָה.

טו. ומשמע מפרי מגדים (סימן תל"ג ס"ק י"ב) דכל שאוחזן בידו יחד, ואין מפרידן זה מזה, חשיב אבוקה (מ"ב שם ס"ק י"ב).

טז. אם בדק בדיעבד, לאור אבוקה, צריך לחזור ולבדוק עוד פעם (מג"א סימן תל"ג ס"ק ה', שו"ע בעל התניא שם סעיף ט', חיי אדם כלל קי"ט סעיף ח'), בלא ברכה (שו"ע בעל התניא שם, תוספות חיים כלל קי"ט ס"ק ט"ז).

[ד] בודק כל החדרים, שיש לחוש, שמא הכניסו בהם חמץ.

יז. אפילו אם כיבר אותם, ובדקן ביום י"ג, או ביום אחר, ונוהר שלא להכניס לשם, עוד חמץ, אעפ"כ צריך לחזור ולבדקן, כליל י"ד כדינו (שו"ע סימן תל"ג סעיף י"א, ואחרונים, מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק ב'). ומ"מ נראה, דאין לברך או כליל על הבדיקה, דיש פוסקים (ביאור הגר"א סימן תל"ג סעיף י"א ד"ה אעפ"כ) דבדיעבד יצא בבדיקה ראשונה (מ"ב שם ס"ק א').

יח. אכן אם בדק כליל י"ג לאור הנר, שכלילה, אור הנר יפה לבדיקה, ונוהר היטב שלא להכניס חמץ, אין צריך לחזור ולבדוק (מ"ב סימן תל"ג ס"ק א', וכתב שכן הסכימו רוב אחרונים, הובא דבריהם בשער הציון שם ס"ק ה'). והרוצה להחמיר על עצמו, לחזור ולבדוק, על כל פנים לא יברך או (חק יעקב שם ס"ק א', ושאר אחרונים, מ"ב שם).

אֲפֵלוּ הַמִּרְתָּפִים וְהַעֲלִיזוּ וְהַחֲנִיזוּ וּבֵית הָעֵצִים. [ה] כָּל שֵׁשׁ
לְחוּשׁ שְׂמָא הַכְּנִיסוּ שֵׁם חֲמִין, צְרִיכִין לְבָדֵקוֹ. וְכֵן צְרִיכִין לְבָדֵק
כָּל הַפְּלִים שֶׁמִּחְזִיקִים בָּהֶם חֲמִין. וְקֹדֶם הַבְּדִיקָה יִכְבְּדוּ הַיָּמֵב
כָּל הַמְּקוֹמוֹת וַיִּנָּקוּ אוֹתָם מִכָּל חֲמִין, לְמַעַן יִהְיֶה נָקֵל לוֹ אַחֵר
כֶּךָ לְבָדֵקוֹ.

ד. רֶפֶת שֶׁל בֶּקָר שְׁנוֹתָנִים שְׂמָה תְּבוּאָה לְבִהְמוֹת לֶאֱכֹל, וְכֵן
לוֹל שֶׁל תְּרַנְגוּלִים שְׁנוֹתָנִים לָהֶם שֵׁם תְּבוּאָה, אֵינֶן צְרִיכִין

מעדני השלחן

[ה] כָּל שֵׁשׁ לְחוּשׁ, שְׂמָא הַכְּנִיסוּ שֵׁם חֲמִין, צְרִיכִין לְבָדֵקוֹ.

יז. "השמשים", צריכים לבדוק הבתי כנסיות, ובתי מדרשות כדן, מפני שהתינוקות,
מכניסין בהם חמץ (שו"ע סימן תל"ג סעיף י', ואחרונים, מסגרת השלחן סימן
קי"א ס"ק ג'). ויכולין לברך על בדיקה זו (שו"ע בעל התניא שם סעיף ל"ו, מ"ב שם
ס"ק מ"ג).

כ. אבל אין צריך לבטל אחר הבדיקה (שלא יאמרו אז "כל חמירא וכו'"), לפי שאינם
יכולים לבטל, ולהפקיר, חמץ שאינו שלהם (פר"ח סימן תל"ג סעיף י', מ"ב שם
ס"ק מ"ג).

כא. אם עבר, ולא בדק הבתי כנסיות, והבתי מדרשות, בליל ארבעה עשר, יכול
לבדקם לכתחילה, ביום ארבעה עשר, לאור היום (מ"ב סימן תל"ג ס"ק מ"ג).
ואין צריך לבדוק לאור הנר, לפי שדרך להרבות בהם חלונות, ויש בהם אורה גדולה,
ודינם כדן אכסדרה, שאורה רב ביום (מ"ב שם, וכמבואר בשו"ע שם סעיף א'). אכן
אם יש זכוכית בחלונות, אז אפילו נגד החלון ממש, אין דינו כאסדרה (מג"א שם ס"ק
ד', מ"ב שם ס"ק ז', וס"ק מ"ג, וכמבואר לעיל ס"ק י"ג), ולכן בעיני כשבדקם ביום,
לאור החמה, יפתח החלונות (מ"ב שם ס"ק מ"ג). ומכל מקום בחורין ובסדקין, צריך
לבדוק בנר, דלא עדיפא מחצר, דאין לו גג למעלה, ואפילו הכי, צריך לבדוק בחורין
ובסדקין (מ"ב שם בשער הציון ס"ק נ"ד).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רסז

בדיקה, כי שָׁמָא לא נתחמצה כָּלֵל התבואה. ואם תמצא לומר נתחמצה, שָׁמָא אָכְלוּ הַכֹּל וְלֹא שִׁירֵי כָלוּם. אָבֵל אם נתנו להם שָׁמָא תבואה חמוצה, שאין כאן אלא ספק אחד שָׁמָא אָכְלוּ הַכֹּל, אין סומכין על זה וצריכין בדיקה.

ה. צריכין לבדק בכל המקומות בחורין ובסדקין כל מה שאפשר, ויגם הכיסים שבבגדים שלו ושל תינוקות, שלפעמים נותנים בהן חמץ צריכין בדיקה, וינערם היטב למחר בשעת הבעור.

ו. ויזהרו החדרים שמוכרים לעובד בוכבים עם החמץ, כיון שאין

מעדני השלחן

[ו] וגם "הכיסים" שבבגדים, שלו, ושל תינוקות, שלפעמים נותנים בהם חמץ, צריכין בדיקה, וינערם היטב למחר, בשעת הבעור.

כב. "הכיסים" אין צריך לבדקן כליל ארבעה עשר, שהרי למחר כשיאכל חמץ, אפשר שיחזור ויכניס בהן חמץ (חק יעקב סימן תל"ג ס"ק כ"ז, שו"ע בעל התניא שם סעיף מ"ב, מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק ה').

כג. והעולם נוהגין, רק לנער הכיסים בשעת הבעור. ונכון לבדוק אותם בשעה הבדיקה. ומ"מ צריך לחזור ולנערם בשעת הבעור, שמא חזר והכניס בהם, מחמץ שאכל אחר הבדיקה (מ"ב סימן תל"ג ס"ק מ"ז בשם אחרונים).

כד. צריך לבדוק הכיסים, בין שלו, ובין של תינוקות שבבית (מ"ב סימן תל"ג ס"ק מ"ח).

[ז] החדרים שמוכרים לעכו"ם, עם החמץ, כיון שאין מוכרים עד למחר, אם כן חל עליו כלילה, חיוב בדיקה, וחייב לבדקם.

כה. המשנה ברורה (סימן תל"ו ס"ק ל"ב) אחרי שמביא דעת המקור חיים (סימן תל"ו ביאורים ס"ק ד'), והחיי אדם (כלל קי"ט סעיף ח'), שצריך לבדקן, מאחר

מעדני שלחן ערוך סימן קיא השלחן רסח

מוכרים עד למחר, אם כן חל עליו בליקח חיוב בדיקה וחיוב לבדקם.

ז. קדם שמתחיל לבדק יברך: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על בעור חמץ. ואף על פי שעדיין אינו מבער, מכל מקום מברך על בעור, לפי שמיד לאחר הבדיקה יבטל החמץ שאינו ידוע לו, והוא הבעור לחמץ שאינו ידוע לו. ולא יפסיק בין הברכה לתחלת הבדיקה, וטוב שלא יפסיק עד גמר כל הבדיקה אלא במה שהוא מענין הבדיקה. ויכול לבדק כמה בתים בברכה אחת.

מעדני השלחן

שלעת עתה, החדרים לא נמכרו, והם ברשות ישראל(דהקיצור שלחן ערוך פסק כמותם), כתב המשנה ברורה (שם) אמנם בתשובת בנין עולם (סימן כ') חולק, ודעתו דאין צריך בדיקה, דבזה עצמו שמוכר למחר לעכו"ם, מקיים "תשביחו וביעור". ולא גרע מחמץ שמוצא אחר הבדיקה, שמשייר למאכלו למחר, ואינו מחוייב לבער הכל. אף בזה, בעת שמקיים בדיקה בביתו, הוא משייר, לאלו החדרים למכרו למחר לעכו"ם.

כו. וכן בתשובת חתם סופר (או"ח סימן קל"א) דעתו להקל, כשמקיים מצות בדיקה, בשאר חדרים. וכן בספר אשל אברהם (סימן תל"ג ס"ק ג') כתב דמסתברא להקל, וכן פשט המנהג. והוסיף המשנה ברורה (שם ס"ק מ"ז) אך צריך ליזהר, שיבאר בעת המכירה, שמוכר לו החדר, וכל החמץ הנמצא בו, כדי לכלול בזה גם החמץ, הנמצא בחורין ובסדקין. ולא יאמר לו בסתמא, שמוכר לו החדר, והיי"ש, והשכר, הנמצא בו (פתחי תשובה שם סעיף ג'). וסיים המשנה ברורה (שם) ומכל מקום, אף דאין למחות נגד המקילין, המוכר ביום שלוש עשר בניסן, שפיר עדיף טפי.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רסמ

ח. [ח] יש נוהגין שקדם הבדיקה מניחין פתיתי לחם במקומות שימצאם הבדק, כי חוששין שמא לא ימצא כלום, ותהא ברכה לבטלה. ופשיטא שמי שאינו בודק בראוי, אלא שהוא מקבץ אלו הפתיתים, לא קים מצות בדיקה, ועשה ברכה לבטלה.

ט. החמץ שהוא משיר לאכילה או למכירה, יניח קדם הבדיקה במקום המשמר היטב, וכן החמץ שהוא מוצא בבדיקתו

מעדני השלחן

[ח] יש נוהגין, שקודם הבדיקה, מניחין פיתותי לחם, במקומות שימצאם הבדק, כי חוששין שמא לא ימצא כלום, ותהא ברכה לבטלה.

כו. ובאמת אין לחוש לזה, דאף אם לא ימצא שום חמץ, לא בירך לבטלה, שכך המצוה, לבדוק החמץ ולחפש אחריו, שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה (רמ"א סימן תל"ב סעיף ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף י"א, פמ"ג שם מש"ז ס"ק ד', מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק ח').

כח. ובפתחי תשובה (סימן תל"ב סעיף ב') הביא בשם עמק הלכה (או"ח סימן קכ"ח) דכחיום שהמנהג לכבד ולנקות הבית, מכל חשש חמץ, קודם ליל ארבעה עשר, יש למנהג זה יסוד מדינא (מ"ב סימן תל"ב בשער הציון ס"ק י"ב).

כט. וכבר נתפשט המנהג להניח (חק יעקב סימן תל"ב ס"ק י"ד, שו"ע בעל התניא שם סעיף י"א, מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק ח'), ומנהגן של ישראל תורה היא (שו"ע בעל התניא שם), ואין לבטל מנהג של ישראל (חק יעקב שם).

ל. והאריז"ל (פרי עין חיים שער חג המצות פרק ד') כתב להניח עשרה פתיתים, והוא על פי סוד גדול (באר היטב סימן תל"ב ס"ק ז', מקור חיים שם חידושים ס"ק ח', מסגרת השלחן סימן קי"א ס"ק ח').

ער מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן

וְצָרִיךְ לְשַׁרְפוֹ לְמַחֵר, וְיֵיחַ בְּמָקוֹם מְשֻׁמֵּר וּמְקֻשָּׁר שֶׁלֹּא יֵאבֵד
מִמֶּנּוּ, וְיֵיחַחוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּרָאֵהוּ לְמַחֵר וְלֹא יִשְׁפַח לְשַׁרְפוֹ.

י. אַחֲרֵי הַבְּדִיקָה מִיָּד יִבְטְלֶנּוּ. וְעַקֵּר הַבְּטוּל הוּא בְּלֵב, שֶׁיִּגְמֹר
בְּלִבּוֹ שֶׁכָּל חֶמֶץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ הָרִי הוּא כְּאִלוֹ אֵינוֹ, וְאֵינוֹ חָשׁוֹב
כְּלוּם וְהָרִי הוּא כְּמוֹ עֵפֶר וּכְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ צֶרֶךְ כָּלָל. וְתִקְנֵנוּ
חֻכְמִים שֶׁיּוֹצִיא דְּבָרִים אֵלּוּ גַם בְּפִי וַיֹּאמֶר: כָּל חֲמִירָא וְכו'. וְמִי
שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ פְּרוּשׁוֹ יֹאמֶר בְּלִשׁוֹן שֶׁהוּא מִבֵּין: [כָּל שְׂאוֹר וְכָל
חֶמֶץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתַי שֶׁלֹּא רָאִיתִיו וְלֹא בַּעֲרָתִיו יֵהָא בְּטָל וְהִפְקֵר
וְחָשׁוֹב כְּעֵפֶר הָאָרֶץ] (אֲלֵלֶעֶר זוּיעֶרְטִיג אונד אֲלֵלֶעֶם גַּעְזִיעֶרְטֶע
וועלכעם זיך אין מיינעם רִשּׁוֹת בַּעֲפִינְדֶעט דאס איך ניכט
געזעהען אונד ניכט וועגגעשאפֿט האבע זאלל פער ניכטעט
אונד דעם שטויבע דער ערדע גלייך געהאלטען זיין).

יא. אַף עַל פִּי שֶׁבְּטָל אֶת הַחֶמֶץ בְּלִילָה לְאַחֲרֵי הַבְּדִיקָה, מִכָּל
מָקוֹם גַּם בַּיּוֹם לְאַחֲרֵי שֶׁשָּׂרַף אוֹתוֹ יִחְזֹר וִיבְטָלֶנּוּ וְיִכְלָל
כָּל הַחֶמֶץ וַיֹּאמֶר: כָּל חֲמִירָא וְכו', אוֹ בְּלִשׁוֹן שֶׁהוּא מִבֵּין: [כָּל
שְׂאוֹר וְכָל חֶמֶץ שֶׁבְּרִשּׁוֹתַי, שֶׁרָאִיתִיו וְשֶׁלֹּא רָאִיתִיו, שֶׁבַּעֲרָתִיו
וְשֶׁלֹּא בַּעֲרָתִיו, יֵהָא בְּטָל וְהִפְקֵר וְחָשׁוֹב כְּעֵפֶר הָאָרֶץ]. (אֲלֵלֶעֶר
זוּיעֶרְטִיג אונד אֲלֵלֶעֶם גַּעְזִיעֶרְטֶע וועלכעם זיך אין מיינעם
רִשּׁוֹת בַּעֲפִינְדֶעט, דאס איך געזעהען אָדער ניכט געזעהען,
דאס איך וועגגעשאפֿט אָדער ניכט וועגגעשאפֿט האבע, זאלל
פערניכטעט אונד דעם שטויבע דער ערדע גלייך
געהאלטען זיין).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רעא

יב. חדר שצריך בדיקת חמץ ורוצה לעשותו אוצר, פרוש, שרוצה לאצר בתוכו פרות או עצים או שאר דברים, שמחמת זה לא יוכל לבדקו בשינוע ליל ארבעה עשר, צריך לבדק תחלה את החמץ שם בלילה כמו שבדקין את החמץ ליל ארבעה עשר, ואפלו יש עוד זמן רב עד הפסח, ואפלו מיד לאחר פסח שעבר. ובדיעבד אם לא בדקו קדם שעשאו אוצר, אם דעתו לפנותו קדם שינוע זמן בדיקת חמץ, אינו צריך למרח עתה לפנותו ולבדקו. אבל אם דעתו לפנותו בתוך ימי פסח צריך לפנותו עתה ולבדקו, ואף על פי שיש מרח רב וחסרון כים.

יג. ואם עושה את האוצר על דעת שלא לפנותו עד לאחר הפסח, אזי יש חלוק בזמן, אם הוא קדם [ט] שלשים יום שלפני הפסח, אינו צריך לבדקו (אלא שאם יש שם חמץ ידוע, יבערו תחלה), ויזעיל לו הבטול שיכטל כל חמץ בזמנו, אבל אם הוא תוך שלשים יום שלפני הפסח, חל עליו חיוב בדיקה (כיון ששואלין ודורשין בהלכות פסח קדם לפסח שלשים יום) וצריך לבדקו, ואפלו בדיעבד שכח ולא בדקו, צריך לפנות את האוצר ולבדקו בלילה, תכף לאחר שגזבר.

מעדני השלחן

[ט] שלשים יום לפני פסח.

לא. כתבו האחרונים, כל שלושים יום, לפני פסח, צריך לעיין בכל דבר שעושה, שלא ישאר בו חמץ, באופן שלא יוכל להסירו בניקל (מ"ב סימן תל"ו ס"ק ל"ב).

מערדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן ערב

יד. ואם עושה אוצר בבור, מחטים שאינן מחמצות, ואחר כך מחמת לחות הבור נתחמצו החטים שבקרקעית הבור ושבקירותיו, אף על פי שאצרן בתוך שלשים יום, אינו צריך לפנות את הבור בליל ארבעה עשר ולבדקו, אלא די לו בבטול, כיון שבשעה שאצר, אצר בהתר. ואם יש ביניהם חטים מחמצות, יש בזה פמה חלוקי דינים, ויעשה שאלת חכם.

טו. [י] לא ישליך גרעיני תבואה לתרנגולים במקום לח תוך שלשים יום, שמא ישכח מלבערם.

מערדני השלחן

[י] לא ישליך "גרעיני תבואה" לתרנגולים, במקום לח, תוך שלושים יום, שמא ישכח מלבערם.

לב. זו"ל המשנה ברורה (סימן תל"ג ס"ק כ"ח) ולדינא הסכימו כמה אחרונים (ב"ח שם סעיף ו', ט"ז שם ס"ק ה', ביאור הגר"א שם סעיף ו' ד"ה אבל, אליה רבה שם ס"ק ט', פר"ח שם סעיף ו', חמד משה ס"ק ב'), דלחצר שלו, או של שותפין, אסור לזרוק חמץ, על סמך שיאכלוהו עורבים ועופות. וגם בדיעבד, אם זרק, צריך לבדוק ולבער.

לג. אבל למקום מופקר לרבים, כגון "רחוב", מותר להשליך שם חמצו, ולהפקירו קודם זמן איסורו. ואם לא אכלוהו העורבים, ונשאר עד אחר זמן איסורו, לא איכפת לו, כיון שכבר יצא מרשותו, דומיא דמוכר לעכו"ם, קודם זמן איסורו (ט"ז סימן תל"ג ס"ק ה', מג"א סימן תמ"ה ס"ק ז', חק יעקב סימן תל"ג ס"ק י"ב, פר"ח שם סעיף ו', ביאור הגר"א שם סעיף ו' ד"ה אבל, מ"ב שם ס"ק כ"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן רעג

טז. [יא] היוצא לדרך, קדם לכתו ימנה שליח שיבדק ויבטל חמצו, ויאמר לו בפירוש שהוא ממנה אותו לשליח על הבדיקה וגם על הביטול, [יב] והשליח יאמר בביטול: חמצו של פלוני וכו'. ומכל מקום גם הוא באשר הוא שם, בערב פסח בבקר יבטל חמצו שברשותו.

יז. [יג] מצא חמץ בביתו בחל המועד, יוציאנו וישרפנו, ואם יש בו כזית, יברך מתחילה על בעור חמץ, אבל על פחות

מעדני השלחן

[יא] "היוצא לדרך", קודם לכתו, ימנה שליח, שיבדוק ויבטל חמצו, ויאמר לו בפירוש שהוא ממנה אותו לשליח על הבדיקה, וגם על הביטול.

לד. ובלא שליחות, אין יכול לבטל חמצו של חברו, אף היכא דזכות הוא לו, כגון שהוא בדרך, ושכח לבטל (פמ"ג בפתחה להלכות פסח פרק ב' ס"ק ג', מ"ב סימן תל"ד ס"ק ט"ו).

[יב] והשליח יאמר בביטול "חמצו של פלוני וכו"

לה. כתבו האחרונים, שיאמר ביום "כל חמירא דאיכא ברשותיה דפלוני, ידע ביה, ודלא ידע ביה וכו'". ובלילה יאמר "דלא ידע ביה" (מ"ב סימן תל"ד ס"ק ט"ז).

[יג] מצא חמץ בביתו, בחול המועד, יוציאנו, וישרפנו. ואם יש בו כזית, יברך מתחילה "על ביעור חמץ".

לו. וז"ל משנה ברורה (סימן תל"ה ס"ק ה') אם כבר בדק, וביטל כדינו, קודם פסח, ומצא חמץ בפסח, יש דעות בין האחרונים (המג"א (שם ס"ק ב') מסתפק בזה, ובסימן תמ"ו (ס"ק א') נראה דעתו שיברך, וכ"כ חק יעקב (סימן תל"ה ס"ק ה'),

מערדני קיצור שלחן ערוך סימן קיא השלחן עדר

מכּוֹזִית לֹא יִבְרַךְ. וְאִם מִצָּאוּ בַּיּוֹם טוֹב אוֹ בַּשַּׁבָּת חֹל הַמוֹעֵד, וְכֵן בַּשַּׁבָּת שָׁחַל בְּעֶרְב פֶּסַח דְּאָסוּר לְטַלְטֵלוֹ מִשּׁוּם דִּהְיוּ מְקַצֶּה, יִכְפֶּה עָלָיו כָּלִי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹ מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאִזּוּ יִשְׁרְפֻנּוּ. וְאִם מִצָּאוּ בַּיָּמִים הָאֲחֵרִים שָׂאוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב כָּבֵר עֵבֶר הַפֶּסַח, אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו, אֶלָּא שׁוֹרְפוֹ בְּלֹא בִּרְכָה אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כְּזִית.

מערדני השלחן

מקור חיים (שם חידושים ס"ק ג'), שו"ע בעל התניא (שם סעיף ד'). אבל באליה רבה (שם ס"ק ג'), חק יוסף (שם ס"ק ג'), פמ"ג (שם אשל אברהם ס"ק ב'), מגן האלף (שם ס"ק ב'), שלחן שלמה (שם סעיף א'), מצדדים דספק ברכות להקל, שער הציון שם ס"ק י"ב), אם צריך לברך, כיון שכבר בדק, וביטל כדינו, וקיים תקנת חכמים, אפשר דברכה ראשונה, שבירך אז, קאי על כל מה שימצא, וספק ברכות להקל.

לז. אבל אם לא בדק לפני פסח, ובודק בתוך הפסח (שו"ע סימן תל"ה סעיף א'), צריך לברך, אע"פ שביטלו קודם הפסח (מג"א שם ס"ק ב', חק יעקב שם ס"ק ה', אליה רבה שם ס"ק ג', ושאר אחרונים, מ"ב שם ס"ק ה').

לח. וכל שכן אם נתחמץ לו, חמץ גמור בפסח, רבודאי מברך בשעת הביעור, שהרי זה לא היה כלל בכלל הביטול (מג"א סימן תל"ה ס"ק ב', חק יעקב שם ס"ק ה', אליה רבה שם ס"ק ג', ושאר אחרונים, מ"ב שם ס"ק ה'). אבל דבר שאינו חמץ גמור, כגון שנמצא חיטה בתבשיל, וכיוצא בו, אינו מברך (מג"א שם, חק יעקב שם, אליה רבה שם, מ"ב שם).

לז. ודע שנחלקו הפוסקים, על "חמץ גמור", פחות מכזית, אם צריך לברך על ביעור חמץ. הפמ"ג (סימן תמ"ו אשל אברהם ס"ק א') כתב דעל חמץ גמור, אפילו על פחות משיעור, יברך. ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף ג') סובר דלא יברך על פחות מכזית, וכן דעת החיי אדם (כלל קי"ט סעיף כ"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן ערה

סימן קטז

דיני הגעלה ובו י"ח סעיפים

א. [א] כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ לא מהני ליה לא הגעלה ולא לבון, אבל התנורים והכירות הפנויים מאבנים

מעדני השלחן

[א] כל כלי חרס, שנשתמש בו חמץ, לא מהני ליה, לא הגעלה, ולא ליבון.

א. אבל אם נתן הכלי חרס, לתוך כבשן מלא, שמצרפין בו כלי חרס חדשים, הרי זה מותר להשתמש בו בפסח, דכיון שנתנם להיסק גדול כזה, בוודאי לא חיים עליהו שלא יתבקעו (שו"ע סימן תנ"א סעיף א'). ומכל מקום, לא נהגו כן, להחזיר הכלי חרס לכבשן (איסור והיתר כלל נ"ח דין מ"ט, אליה רבה סימן תנ"א ס"ק ג', תוספות חיים כלל קכ"ה ס"ק א'). אך בשעת הדחק, שאין לו כלים אחרים, רשאי (פמ"ג סימן תנ"א מש"ז ס"ק ד', תוספות חיים שם).

ב. המחבר אוסר כלי חרס שנשתמש בהם חמין, אפילו שלא על ידי האור, אלא שעירה לתוכה רותחין (שו"ע סימן תנ"א סעיף א'). והרמ"א (שם) מביא "יש אוסרים" אפילו בכלי שני.

ג. ולדינא כתב המשנה ברורה (סימן תנ"א ס"ק י"א) דהסכימו האחרונים, דלכתחילה, בודאי יש להחמיר כדעת הרמ"א (שם סעיף א'), דאין להתיר, אף כשידוע שלא נשתמש בו חמין, רק בכלי שני, ולכן בכלי מתכת צריך הגעלה (שו"ע שם סעיף ה'). ובכלי חרס, דלא מהני ליה הגעלה והיסק (כמבואר בשו"ע שם סעיף א'), אי אפשר להשתמש בו בפסח.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רעו

וּלְבָנִים מְהֵנִי לְהוֹ לָבוֹן (עֵין לְעִיל סִימָן ק"י סְעִיף א' וְסְעִיף ב').
בְּתַנּוּרִים שֶׁהֵם בְּבֵית הַחֹרֶף נוֹהֲגִין דְּלֹא מְהֵנִי לְהוֹ הַכֶּשֶׁר,
וּבְשִׁרְוֹצִים לְהַעֲמִיד עַל הַתַּנּוּר אֵיזוֹ קֶדְרָה בְּפֶסֶח צָרִיכִין לְהַנִּיחַ
תַּחֲלָה טֶס שֶׁל בְּרוֹזל וְעָלְיוֹ מַעֲמִידִין הַקֶּדְרָה. וְזֶה מְהֵנִי גַם בְּתַנּוּר
הָעֵשׂוֹי מִחֶרְסִים (קֹאכְעֶלֶן).

ב. כָּלִי עֵץ וְכָלִי מִתְכּוֹת וְכָלִי אֶבֶן וְכָלִי עֶצֶם, מְהֵנִי לְהוֹ הַגְּעֵלָה.
אֵךְ אִם הוּא דִּבְרַר שְׂמֵתִקְלָקֵל בְּרוֹתְחִין, כְּגוֹן וְכוּ כָּלִים

מעדני השלחן

ד. אִמְנָם בְּרִיעֵבֶד, אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּלֹא הַגְּעֵלָה, בְּכָלִי שְׂרׁוּב פְּעָמִים, אֵין מִשְׁתַּמֵּשִׁין בּוֹ
רַק בְּכָלִי שְׁנִי, כְּגוֹן טַעֲלַע"ר וְכַפּוֹת, יֵשׁ לַהֲקֵל אֶף בְּכָלִי חֶרֶס, בַּמָּקוֹם הַפֶּסֶד מְרׁוּבָה,
וּמִנִּיעַת שְׂמַחַת יוֹם טוֹב, אִם הוּא אֵינוֹ בֶּן יוֹמוֹ, שֶׁהוּא נוֹתֵן טֶעַם לִפְנֵם, שְׂכֵמָה פּוֹסְקִים
מִקִּילִין בּוֹ גְּבִי חֲמִץ (חֵק יַעֲקֹב סִימָן תִּנ"א ס"ק ח', אֵלִיָּה רַבָּה סִימָן תִּמ"ז ס"ק י"ד,
חַיִּי אָדָם כִּלֵּל קַב"ה סְעִיף ג', שׁו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא סִימָן תִּנ"א סְעִיף ל"א, מִקּוֹר חַיִּים
סִימָן תִּנ"א חִידוּשִׁים ס"ק ו', מ"ב שֵׁם ס"ק י"א).

ה. אֲבֵל בְּכָלִי שְׁלִישִׁי, בּוֹדֵאֵי יֵשׁ לַהֲקֵל, אֶף כִּשְׁהוּא בֶּן יוֹמוֹ (מ"ב סִימָן תִּנ"א בִּשְׁעַר
הַצִּיּוֹן ס"ק י').

[ב] כָּלִים הַמְדוּבָקִים בְּרִבָּק (לִיִּים), וְאִפִּילוֹ אִם רַק ה"קֶתֶא" מְדוּבָק
בְּאִיזָה דְּבָק, לֹא מְהֵנִי לִיָּה הַגְּעֵלָה, מִשּׁוֹם דְּחִיּוּשִׁינֵן שְׂמָא לֹא
יִגְעִילוּ יִפָּה.

ו. אִם הַקֶּתֶא שֶׁל בְּרוֹזל, דְּבוּקָה בְּבְרוֹזל ב"דְּבָק", לֹא מְהֵנִי לִיָּה הַגְּעֵלָה, דְּכִיּוֹן שֶׁה"דְּבָק"
מִתְקַלְקֵל בְּמִים רוֹתְחִים, יֵשׁ לַחוּשׁ שְׂמָא יְחוּס עַל ה"דְּבָק", וְלֹא יִרְתִּיחַ אֶת הַמִּים
יִפָּה יִפָּה (ט"ז סִימָן תִּנ"א ס"ק י"ג, חֵק יַעֲקֹב שֵׁם ס"ק ט"ו, שׁו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא שֵׁם
סְעִיף כ', מִקּוֹר חַיִּים שֵׁם חִידוּשִׁים ס"ק י"א, מִסְגֶּרֶת הַשְּׁלַחַן סִימָן קט"ז ס"ק ה').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רעז

הַמְדַבְּקִים בְּדִבְכָּךְ (לִיִּים) וְאַפְלוּ אִם רַק הִקְתָּא מְדַבְּקָת בְּאַיִזָּה דִבְכָּךְ, לֹא מְהִינִי לִיָּה הִגְעָלָה, מִשּׁוּם דְּחִישִׁינָן שְׂמָא לֹא יִגְעִילוּ יָפָה.

ג. נגן קודם שְׂמַגְעִיל אֶת הַכְּלִי צָרִיךְ לְנַקּוּתוֹ הַיָּטֵב מִן הַחֲלוּדָה (רַאסֵט) וְכַדּוּמָה שִׁיָּהָא נָקִי לְגַמְרִי, אָבֵל מְרֵאוֹת (כְּתָמִים - פִּלְעֶקֶעֶן) אֵין בָּהֶם קְפִידָא. [ד] וְאִם יֵשׁ גּוֹמּוֹת בְּכָלִי, צָרִיךְ לְנַקְרָם

מעדני השלחן

ז. כתב המשנה ברורה (סימן תנ"א ס"ק כ"ג) ומטעם זה הסכימו האחרונים, דהסכין שהקתא שלו, מחובר במסמרים קטנים, אין מועיל לו הגעלה, כי יש גומות הרבה, במקום המסמרים. ואין צריך לומר, אם גוף הבית יד, נעשה משני חלקים מדובקין, ויש ריוח מעט ביניהם, להכניס לשם הסכין, שעל פי הרוב, אי אפשר לנקר שם היטב (ב"ח שם סעיף ז' ד"ה ומ"ש, מג"א שם ס"ק ה', חק יעקב שם ס"ק ה', שו"ע בעל התניא שם סעיף כ', חיי אדם כלל קכ"ה סעיף ד').

ח. וכן לפעמים יש פגם, בין להב לקתא, ואי אפשר לנקות היטב זה המקום, אם לא שמסיר הקתא מהלהב (פמ"ג סימן תנ"א מש"ז ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק כ"ג).

[ג] קודם שְׂמַגְעִיל אֶת הַכְּלִי, צָרִיךְ לְנַקּוּתוֹ הַיָּטֵב, מִן הַחֲלוּדָה, וְכַדּוּמָה, שִׁיָּהָא נָקִי לְגַמְרִי. אָבֵל מְרֵאוֹת פִּלְעֶקֶין (כְּתָמִים), אֵין בָּהֶם קְפִידָא.

ט. היינו אם יגררו אותם, לא יהיה שם, שום עפרורית, אז אין לחוש כלל, שמא יש שם משהו חמץ (מ"ז סימן תנ"א ס"ק ו', חק יעקב שם ס"ק י"ח, שו"ע בעל התניא שם סעיף י"ח).

[ד] וְאִם יֵשׁ גּוֹמּוֹת בְּכָלִי, צָרִיךְ לְנַקְרָם הַיָּטֵב. וְאִם הוּא כָּלִי מִתְכַּת, יִשִּׁים עַל הַגּוֹמּוֹת גַּחְלִים, לְלַבֵּן שָׁם, וְאַחֵר כֵּךְ יִגְעִילוּ.

י. היינו ליבון קל, דהיינו שישא אותם כל כך, עד שיהיה קש נשרף, בצד החיצון (מסגרת השלחן סימן קט"ז ס"ק ח').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רעח

הַיֵּטֵב. וְאִם הוּא כָּלִי מִתְּכֶת, [ה] יָשִׁים עַל הַגְּמוּת גְּחָלִים לְלֶבֶן שֵׁם וְאַחֵר כָּךְ יִגְעִילוּ. [ו] וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְנִקּוֹת הַיֵּטֵב הַגְּמוּת וְהַסְדָּקִים וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְלֶבֶן שֵׁם, אֵין לוֹ תִּקְנָה. וְלֶבֶן בְּסִכְיֵינוּ

מעדני השלחן

יא. אבל הפרי מגדים (סימן תנ"א מש"ז ס"ק ח') כתב וצריך עיון, אם ליבון קל שורף הבעין, ואין צריך להעביר חלודה, או דילמא כשיש חלודה, צריך ליבון ניצוצות כהאי גוונא, והעולם מניחין רק גחלת במקום החלודה, וצריך עיון, וכתב עוד (שם) אשל אברהם ס"ק כ"ג) אפשר דהוא הדין "חלודה" אפשר נמי להעביר בליבון קל כזה, וצריך עיון.

יב. אמנם בשו"ע בעל התניא (סימן תנ"א סעיף ט"ז) כתב בפשטות שמועיל, דו"ל: אם אינו יכול להעביר החלודה, או שאינו רוצה לטרוח ולהעבירה, ישים גחלים בוערות, על מקום החלודה (עכ"ל), היינו ליבון קל (וכן משמע בט"ז שם ס"ק ז').

[ה] ישים על הגומות "גחלים", ללבן שם, ואחר כך יגעילו.

יג. ואם לא עשה הליבון לפני הגעלה, יעשה הליבון, אחר הגעלה (מ"ב סימן תנ"א ס"ק כ"ה).

[ו] ואם אי אפשר לנקות היטב, הגומות והסדקים, וגם אי אפשר ללבן שם, אין לו תקנה.

יד. ומכל מקום אם הגומות, הם בצד החיצון של הכלי, (אע"פ שלפעמים מגיע תשמיש החמץ, גם מבחוץ, מ"מ כיון) שרוב הפעמים, אין מגיע תשמיש החמץ עד לשם, אין קפידא (מסגרת השלחן סימן קט"ז ס"ק ט'). דמבחוץ לכלי, אין צריך להחזיק, שיש שם חמץ בעין, בהגומות (שו"ע בעל התניא סימן תנ"א סעיף י"ז, מ"ב שם ס"ק מ"ג). וכן הדין לענין חלודה (שו"ע בעל התניא שם סעיף י"ז - י"ט).

טו. אבל אם שואבים בכלי, מיורה גדולה, ודרך להתדבק גם מבחוץ, אז יש קפידה, אף מבחוץ, דלחמץ בעין, אין מי הגעלה פולטין (פמ"ג סימן תנ"א אשל אברהם ס"ק ט"ז, מ"ב שם ס"ק מ"ג).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רעט

עם קתות צריכין לְדַקְדֵּק הַיָּטֵב אִם מוֹעִיל לָהֶם הַנֶּעֱלָה. וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְמִי שֶׁאֵפְשָׁר לוֹ שִׁיקְנָה לוֹ סְבִינִים חֲדָשִׁים לְפָסַח.

ד. [ז] כָּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם עַל יְדֵי הָאוֹר בְּלִי מַיִם, צָרִיכִין לִבּוֹן. וְלִבְּנֵי הָאֲנָנוֹת וְהַמַּחְבֹּת שֶׁאֻפִּין בָּהֶן חֲמִין, צָרִיכִין

מעדני השלחן

[ז] כָּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם עַל יְדֵי הָאוֹר, בְּלִי מַיִם, צָרִיכִין לִבּוֹן. וְלִבְּנֵי הָאֲנָנוֹת וְהַמַּחְבֹּת, שֶׁאֻפִּין בָּהֶם חֲמִין, צָרִיכִין לִבּוֹן.

טז. כֵּן אֵיתָא בְּרַמ"א (סימן תנ"א סעיף י"א) ד"מחבת" שֶׁמִּטְגֵּנִין בָּהּ, נוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ לְכַתְחִילָהּ, לִיבּוֹן קָל, דִּהְיִינוּ שֶׁקֵּשׁ נִשְׂרָף עָלָיו מִבַּחוּץ.

יז. וְהֵנָּה הַמִּגְן אֲבֵרָה (סימן תנ"א ס"ק כ"ג) כֹּתֵב "וְנוֹהֲגִין לִלְבֹּשׁ", וְכֵן כֹּתֵב הַלְבוּשׁ (הַחוּר שֶׁם סעיף ט"ז), וְכֵן מִשְׁמַע בְּדִרְכֵי מִשָּׁה (הַאֲרוֹךְ שֶׁם ס"ק י"א) שֶׁהִגִּידָהּ זֶה (שֶׁל הַרְמ"א שֶׁהוּבָא בְּס"ק הַקּוּדֵם) שִׁיכָא כֹּאן, אֲבָל בְּמִקְצַת סְפָרִים אֵיתָא הִגִּידָהּ זֶה לְקַמֵּן (בְּשׁו"ע שֶׁם סעיף ט"ז, וּבְקִיצוֹר שׁו"ע סִימָן קמ"ז סעיף ו') גְּבִי מְדוּכָה (רֹאה לְקַמֵּן ס"ק כ"ו), וְכֵן מִשְׁמַע בְּב"ח (שֶׁם סעיף י"ד, דָּף קצ"ה ע"א), וּבִהְגָּהוֹת סְמ"ק (סִימָן רכ"ב ס"ק ד').

יח. וְלִבְּנֵי דַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים (חֵק יַעֲקֹב בִּימֵן תַּנ"א ס"ק ל"ח, מְקוֹר חַיִּים שֶׁם חִידוּשִׁים ס"ק כ"ב, שׁו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא שֶׁם סעיף ל"ו, תּוֹסְפוֹת חַיִּים כֻּלָּל קכ"ה ס"ק י') דְּמַחְבֵּת שֶׁמִּטְגֵּנִים בָּהּ, עַל יְדֵי שִׁמּוֹן, אוֹ שׁוּמֹן, לֹא מְקַרֵּי תִשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי אוֹר, וּמֵהֵנִי הַנֶּעֱלָה, אַע"פ שֶׁלְּפַעֲמִים נִכְלָה הַשִּׁמּוֹן, אוֹ הַשׁוּמֹן שֶׁתַּחַת הָעֵיסָה, וְנִבְלַע בָּהּ טַעַם הָעֵיסָה בְּמַחְבֵּת, מ"מ לְחִלּוּחִית מִשְׁקָהּ, יֵשׁ בְּתוֹכָהּ וּבְפָנִימִיּוּתָהּ, וְלֹא נִתְיַבֵּשׁ אֲלֵא צֶדֶד הַחִיצוֹן, שֶׁאֵצֶל דּוֹפֵן הַקִּדְרָה, וְגַם שֶׁם יֵשׁ קֶצֶת לְחִלּוּחִית מִשְׁקָהּ, אֲלֵא שֶׁהוּא יֵבֶשׁ (שׁו"ע בַּעַל הַתְּנִיָּא שֶׁם).

יט. וְדַעַת הַחַיִּי אֲדָם (כֻּלָּל קכ"ה סעיף ה') דְּצָרִיךְ לִיבּוֹן. וְהַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן תַּנ"א סעיף י"א בְּבִיאוֹר הַלֵּכָה ד"ה מוֹתֶרֶת) חוֹלֵק עַל הַחַיִּי אָדָם, וְהִבִּיא הַרְבֵּה רֵאשׁוֹנִים,

לבון. [ח] והלבון צריך להיות לכתחלה לבון חזק עד שיהיו

מעדני השלחן

דסוכרים דדינו בהגעלה, וסיים דעכ"פ רוב הפוסקים סבירא להו להקל, ובדיעבד בודאי סגי בהגעלה.

כ. אבל מחבת שאפו בה עיסה, לכו"ע צריך ליבון, אע"פ שמשח את המחבת בשמן, או בשומן תחת העיסה, כדי שלא תשרף, אין זה נקרא מיגון, אלא אפיה, כיון שאין העיסה רוחשת בשמן, או בשומן, והרי נבלע בה החמץ ע"י אור בלבד, וצריכה ליבון גמור כדינו (פר"ח סימן תנ"א סעיף י"א, שו"ע בעל התניא שם סעיף ל"ו).

כא. וכן הדין ב"אגנות" שאופין בהן עוגות, אף שמושחין תחתיו בשומן, או שמן, צריכין ליבון מדינא (מג"א סימן תנ"א ס"ק כ"א, פמ"ג שם מש"ז ס"ק ט"ז, שו"ע בעל התניא שם סעיף ל"ו, חיי אדם כלל קל"ה סעיף ל"ו, מ"ב סימן תנ"א ס"ק ס"ה).

כב. "חצובה" שקורין "דרייא פוס", שיש לה ג' רגלים, ומעמידין הקדירה, או המחבת עליה, צריכה ליבון גמור, לפי שלפעמים נשפך עליה עיסה, כשמבשלין במחבת לביבות, וכיוצא בהם, ונבלע בהם טעם חמץ, על ידי האור, שלא על ידי משקה (רמ"א סימן תנ"א סעיף ד', ואחרונים, מסגרת השלחן סימן קט"ז ס"ק י"א).

כג. וכתב המשנה ברורה (סימן תנ"א ס"ק ל"ד) דזה רק לכתחילה, משום חומרא דחמץ (מאמר מרדכי שם ס"ק י"א, מור וקציעה שם סעיף ד', גם הפמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"ב מפקפק בזה, מ"ב שם בשער הציון ס"ק ל"ח), דבאמת שתי קדירות הנוגעות זו בזו, אין יוצאת הבליעה מזו לזו (כמבואר ביו"ד סימן צ"ב סעיף ז'). וגם יש לתלות שאף אם נשפך, כבר נשרף והלך לו, כיון שבכל שעה היא על האש, ועל כן בודאי די לזה בליבון קל (היינו שקש נשרף עליו מבחוץ). ובדיעבד, אם נשתמש עליו בלי ליבון כלל, גם כן אין לאסור (פמ"ג שם, וכן משמע מדברי המאמר מרדכי שם, ומור וקציעה שם, מ"ב שם, שער הציון שם ס"ק ל"ט).

[ח] וחליבון צריך להיות לכתחילה, ליבון חזק, עד שיהיו ניצוצות, ניתזין ממנו.

כד. וכן כתב המשנה ברורה (סימן תנ"א ס"ק ל"ב) דלדינא עיקר כדעת המחבר (שם סעיף ד'), דחמץ מיקרי "איסורא בלע", ועל כן צריך ליבון טוב, שיהיו ניצוצות

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רפא

ניצוצות נתזין ממנו. והמרדה (שו"פ) של עץ אין לו תקנה.

ה. כלי שיש בו טלאי, אם הוא בענין שיש לחוש שפא ייש תחת הטלאי משהו חמץ בעין, אזי צריך מקדם ללבן אותו מקום עד שידע בברור שאם היה שם משהו חמץ היה נשרף, ואחר כך יגעילו. ואם אין חשש שיהא שם חמץ בעין, אזי אם היה הטלאי נעשה קדם שהשתמשו בו חמץ, יכול להגעילו כמו שהוא, דכמו שפלע את החמץ כך יפליטו בהגעלה. אבל אם נשתמש תחלה בהכלי חמץ ואחר כך נתנו את הטלאי, אזי לא מהני ליה ההגעלה למקום שתחת הטלאי, אלא צריך לתן גם כן קדם ההגעלה גחלים על הטלאי ללבן את המקום ההוא. ואם הטלאי נתחבר בהתכת בדיל או פספס וכדומה, יכול להגעילו כמו שהוא. כי בליעת החמץ נשרפה אז בהתכתה.

מעדני השלחן

נתזין ממנו. ואפילו בדיעבד יש לאסור, אם נשתמשו בו בפסח, בעוד שלא ליכנו אותו כל כך (ט"ז שם ס"ק ח', מג"א שם ס"ק י"א), או על ידי הגעלה (מ"ב שם).

כה. אבל במקום הפסד מרובה (אליה רבה סימן תנ"א ס"ק י"ג, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק י"א, שו"ע בעל התניא שם סעיף י"ג), או מניעת שמחת יום טוב (שו"ע בעל התניא שם), והוא אינו בן יומן, מעת שנשתמשו בו החמץ (פמ"ג שם), יש לסמוך בדיעבד על הפוסקים, דסוברים דחמץ "מיקרי היתרא בלע", ודי במה שהכשירו בהגעלה, או בליבון קל (אליה רבה שם, שו"ע בעל התניא שם, מ"ב שם ס"ק ל"ב. והגם שאליה רבה, ושו"ע בעל התניא, לא הזכירו שיהיה דוקא "אינו בן יומן", אך הפמ"ג שם, לא הסכים להקל, אלא דוקא "אינו בן יומן", מ"ב שם בשער הציון ס"ק ל"ז).

רפב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן

ו. [ט] מדוכה, במקום שדרךה לדרך בה דברים חריפים עם חמץ ביחד, צריך לבון קל, דהיינו שממלאין אותה גחלים בוערות שתתיתח כל בה, עד שהקש נשרף עליה מבחוץ. וז' ובמקום שאין דרכה לדרך בה רק פלפלין וכדומה, סגי בהגעלה.

מעדני השלחן

[ז] "מדוכה" במקום שדרכה לדרך בה, דברים חריפים, עם חמץ ביחד, צריכה ליבון קל. דהיינו שממלאין אותה גחלים בוערות, שתתיתח כל בה, עד ש"הקש" נשרף עליה מבחוץ.

כו. ובמקום דאי אפשר בליבון, כגון בכלי עץ, יש לקלפו בכלי אומנות, דחיישינן לגומות, ולהגעילו אחר כך (רמ"א סימן תנ"א סעיף ט"ז), כי מצד הדיו, די בהגעלה, רק המנהג ללבנו (מ"ב שם ס"ק צ').

[י] ובמקום שאין דרכה לדרך בה, רק פלפלין, וכדומה, סגי בהגעלה.

כו. וז"ל משנה ברורה (סימן תנ"א ס"ק צ') ומצוה מן המובחר, להגעיל, ולדרך הכל, קודם יום טוב (ב"ח שם סעיף י"ד, ט"ז שם ס"ק י"ט, ושאר אחרונים). ובדיעבד, אפילו אם לא הגעיל כלל, ודכו בתוכו, תבלין ביום טוב, ונתנו בתוך התבשיל, מצדדים האחרונים (חק יעקב שם ס"ק מ"ח, שו"ע בעל התניא שם סעיף מ"ו, חיי אדם כלל קכ"ה סעיף י"א) להתיר התבשיל. ובפרט אם הוא אינו בן יומו, בודאי אין להחמיר בדיעבד מספיקא, שמא נתערב פירור חמץ, ב"בשמים" שדכו בו, או שחתכו הזנגויל וכיוצא בו, בסכין של חמץ, דלא מחזקין איסור מספיקא (מ"ב שם, ובשער הציון שם ס"ק ק"ז).

כח. וכל זה במדוכה, שיש בה רק חשש, מבליעת מעט חמץ, אבל בהאק מעסער (סכין כבד לקציצת בשר), שידוע שחותכין הבצלים בסכין של חמץ, ומניחים אותו בבשר, ומחתכין בהאק מעסער הבשר, דק דק, יש לומר דאף בדיעבד אסור (חיי

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רפג

ז. [יא] כלים שהחזיק בהם יין שרף לקיום, אין טעם וריח יין-השרף נפלט על ידי הגעלה, רק אם בישל אותן היטב במים עם אפר עד שנסתלק מהם הריח לגמרי, מועיל להם אחר כך הגעלה.

ח. [יב] הגעלת החבית יעשה בדרך זו. ילבן אבנים וישימן בה ויערה עליהן מים רותחים מבלי ראשון, ויגלגל את החבית

מעדני השלחן

אדם כלל קב"ה סעיף י"א, מ"ב סימן תנ"א ס"ק צ'. וכל שכן למנהגינו, שנותנים גם חתיכת פת עם הבצלים, וחותרין הכל ביחד, דק דק, אם כן הוי בלוע מחמץ ממש, ביחד עם חריפות הבצלים, בודאי אין להקל בזה (מ"ב שם).

[יא] כלים שהחזיק בהם יין שרף לקיום, אין טעם וריח ה"יין שרף" נפלט על ידי הגעלה. רק אם בישל אותן היטב, במים עם אפר, עד שנסתלק מהם הריח לגמרי, מועילה להם אחר כך הגעלה.

כז. ודוקא לכלים שהם פתוחים לגמרי, ויכול להכניס ידו לתוכו, לנקר היטב, ולברוק בכל הסדקים, שלא יהיה נדבק בו שום ממשות. אבל אם אינו בענין זה, לא מהני אפילו אם יבשל באפר כמה פעמים (חיי אדם כלל קב"ה סעיף י"ג, מ"ב סימן תנ"א ס"ק ק"ב).

[יב] הגעלת ה"חבית" (של חרס שנתנו בהם שבר שעורים), יעשה בדרך זו. ילבן אבנים, וישימן בו, ויערה עליהם מים רותחים, מבלי ראשון, ויגלגל את החבית, כדי שתגיע ההגעלה לכל מקום.

ל. והגעלה מועלת כאן, אפילו לכלי חרס, והא דאמרינן (פסחים דף ל' ע"ב) "כלי חרס, אינו יוצא מידי דופיו לעולם", היינו דוקא כשבלע על ידי האור, אבל בצונן, סגי להו בהגעלה (מ"ב סימן תנ"א ס"ק קי"ז). ולפי טעם זה, אפילו בחמין, מותר להשתמש בו אחר הגעלה (מ"ב שם, ובשער הציון שם ס"ק קמ"ו).

רפד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן

כְּדִי שְׂתַגִּיעַ הַהֲגָעָה לְכָל מָקוֹם. [יג] וְחִבּוּיֹת שֶׁלָנוּ שֶׁהֵן עֲשׂוּיֹת

מעדני השלחן

לא. וכן נמי מהני כאן, עירוי שלושה ימים (שו"ע סימן תנ"א סעיף כ"א), דהיינו שימלאנו מים, אפילו צונגין, על כל גדותיו, וישהו בתוכו, עשרים וארבע שעות רצופין, ואחר כך יערה ממנו את המים, וימלאנו מים אחרים, וישהו בתוכו, עשרים וארבע שעות רצופין, ואחר כך יערה אותם ממנו, וימלאנו מים אחרים, וישהו בתוכו עשרים וארבע שעות רצופין (מ"ב שם ס"ק קי"ח). ושלושה מעת לעת הללו, אין צריך להיות רצופין, אלא אפילו מפוזרין (מ"ב שם, וכמו שנתבאר ביו"ד סימן קל"ה סעיף י"ב).

לב. אפילו כלי חרס "מזופף", מהני עירוי, שלושה ימים (מ"ב סימן תנ"א ס"ק קי"ח, כדאיתא בטור יו"ד סימן קל"ה).

לג. אבל בשאר איסורים, אם נכבש "איסור" בכלי היתר מעת לעת, לא מהני עירוי, דקיי"ל (פסחים דף ע"ו ע"א) "כבוש הרי הוא כמבושל", ובמבושל לכולי עלמא, לא מהני עירוי, אפילו בשאר כלים שאינם כלי חרס (ש"ך יו"ד סימן קל"ה ס"ק ל"ג, מ"ב סימן תנ"א ס"ק קי"ח).

[יג] וחביות שלנו, שהם עשויי דפים מחוברים בחשוקים, אם עמד בהם חמץ, כגון "יין שרף", או שהחזיק בהם "קמח", לא מהני להו הגעלה.

לד. והוא הדין בשאר משקה חמץ (מ"ב סימן תנ"א ס"ק קי"ט), כגון שכר שעורים. לה. אם נשתמש "בחבית של שכר", ולא פתחו השוליים, וניקרו היטב, אסור אפילו בדיעבד, דלא מהני הגעלה, למה שהוא בעין. אכן אם פתח אחד משוליה, וניקר היטב בפנים, מהני הגעלה בדיעבד (דרישה סימן תנ"א ס"ק ב', אליה רבה שם ס"ק מ"ג, וכן הסכים חיי אדם כלל קכ"ה סעיף י"ד, מ"ב סימן תנ"א ס"ק קי"ט).

לו. וכל זה בחבית של שכר, או שאר משקה חמץ, אבל חבית של "מי דבש" יש להתיר בהגעלה (מג"א סימן תנ"א ס"ק ל"ט, מ"ב שם ס"ק קי"ט), בכלי עץ

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רפה

מכמה דפים מחברים בחשוקים, אם עמד בהם חמין כגון יין שרף או שהחזיק בהם קמח, לא מהני להו הגעלה.

ט. כל דבר שצריך הגעלה, לא מהני ליה קליפה אלא דוקא הגעלה.

י. [יד] כל כלי שאי אפשר לנקותו היטב, כגון הנפה וכים של רחים וכן סלים שמשתמשים בהם חמין וכן ריב אייזען

מעדני השלחן

(מג"א שם), אף על פי שנתבשל הדבש, ביורה שבשלו בו שכר, תוך מעת לעת (מג"א שם, מ"ב שם).

[יד] כל "כלי" שאי אפשר לנקותו היטב, כגון ה"נפה", ו"כים של ריחיים", וכן "סלים" שמשתמשים בהם חמין, וכן "ריב אייזען" (מגרדת), וכן כלי שפיו צר, ואי אפשר לשפשפו מבפנים, או שיש לו קנים, לא מהני ליה הגעלה.

לז. כתב הרמ"א (סימן תנ"א סעיף י"ז) והמנהג שלא להשתמש בפסח בעריבות ודפין שלשין עליהן כל השנה, אפילו על ידי הגעלה, וכן עיקר. אבל אם השתמש בזה רק לפרקים, משמע בפוסקים, דנוהגים בהגעלה (מ"ב שם ס"ק צ"ב). וזה מדינא, אבל המנהג להחמיר, בכל גווני (מ"ב שם בשער הציון ס"ק ק"ח).

לח. ויש מאחרונים (אליה רבה סימן תנ"א ס"ק ל"ד, חק יעקב שם ס"ק מ"ט) שכתבו, שראוי לנהוג שלא להשתמש בכלי לישנה, על ידי הפסק מפה, אפילו בצונן (מ"ב שם ס"ק צ"ו).

למ. ואם הוא כלי מתכת, דאפשר לנקותו יפה, מותר על ידי הגעלה (פר"ח סימן תנ"א סעיף י"ז, חק יעקב שם ס"ק ג', מקור חיים שם חידושים ס"ק כ"ט, מ"ב שם ס"ק צ"ז). ויש מחמירין גם בזה (מג"א שם ס"ק ל"ג, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ל"ג, לדעת המג"א, הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף י"ז ד"ה בפסח), וטוב

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רפו

לכתחילה להחמיר (מ"ב בביאור הלכה שם). ומסתברא אם אחר הגעלה, משתמש בצונן, על ידי הפסק מפה, מותר.

מ. "נפה" בדיעבד אם עבר ונשתמש בה בפסח, על ידי שפשוף היטב לחוד, יש לסמוך על פסק המחבר (סימן תנ"א סעיף י"ח), דסבירא ליה, דבשפשוף לחוד, סגי (אליה רבה שם ס"ק ל"ו, חק יעקב שם ס"ק נ"א, שו"ע בעל התניא שם סעיף נ"ג, מ"ב שם ס"ק ק'). והוא הדין לכל שאר כלי הלישה, שתשמישו בצונן (שו"ע בעל התניא שם סעיף מ"ט).

מא. "ריב אייזן" אפילו בדיעבד יש לאסור, אם נשתמש בו בפסח, אפילו אם נשתמשו בו בפסח בצונן, כגון שפיררו עליו מצה (מ"ב סימן תנ"א ס"ק ק"ב).

מב. כל הכלים, חוץ משל חרס, אם נשתמש בהם חמץ בצונן (שו"ע סימן תנ"א סעיף כ"ב), חמץ יבש (מ"ב שם ס"ק קכ"ד), מותר להשתמש בהם מצה, אפילו בחמין (שו"ע שם), דכיון שלא נשתמשו בהם אלא בצונן, לא בלעו כלום, ודי להם בהדחה, להעביר מה שדבוק בעין, לדופני הכלי (מ"ב שם בשם פוסקים).

מג. והוא הדין אם נשתמש בהם חמץ, בדבר לח, אך שלא שהה שם מעט לעת, ולא היה דבר חריף (מ"ב סימן תנ"א ס"ק קכ"ד), מותר להשתמש בהם מצה, אפילו בחמין (שו"ע שם). דאם שהה בתוכו מעט לעת, הרי נעשה כבוש בתוכו, וצריך הגעלה, או עירוי (מ"ב שם, וכדאיתא בשו"ע שם סעיף כ"א).

מד. חוץ מבית שאור (שו"ע סימן תנ"א סעיף כ"ב), היינו כלי שהאשה שורה בו את השאור, ליתנו בעיסה, ופעמים שהשאור שוהה הרבה באותה כלי, ומחמת שחימוצו קשה, נבלע מעמו באותו כלי, אפילו בצונן (רש"י פסחים דף ל' ע"ב ד"ה בית שאור, מ"ב שם ס"ק קכ"ו), ולכן אע"פ שלא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן, אסור להשתמש בהם מצה בחמין, בלי הגעלה, אבל בהגעלה מותר (שו"ע שם).

מה. והנה כל זה (שנתבאר בס"ק הקודם) מעצם הדין, אבל לפי מה שכתב הרמ"א (סימן תנ"א סעיף י"ז) דהמנהג שלא להשתמש בכלי לישה, משום דאי אפשר לנקר בו (כמבואר לעיל ס"ק ל"ז), בודאי יש להחמיר גם בבית שאור (מג"א שם ס"ק מ"ב, מ"ב שם ס"ק קל"א, ובשער הציון שם ס"ק קס"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן רפז

(מגדרת) וכן כלי שפיו צר ואי אפשר לשפשו מִבְּפִנִּים או שיש לו קנים, לא מהני ליה הגעלה.

יא. התבות שמצניעים בהם מאכלים כל השנה, ולפעמים נשפך שם מרק מן הקדרות, צריכין הכשר קל דהנינו שמערין עליהן רותחין. ודוקא מתוך הכלי שהרתיחו בו את המים. ולא יזרק את המים אלא ישפכם עליהן בקלוח. והשלחנות נוהגין גם כן ללבן אבנים, ומניחין על השלחן ושופכין עליהן רותחין, ומוליכין את האבנים ממקום למקום, באפן שיהיו מים רותחים על פני כלו. וצריכין לשפשו מִבְּפִנִּים מקדש ואחר מעת-לעת יכשירום. ומכל מקום יש נוהגין שלא להשתמש גם אחר ההכשר בשלחנות ובתבות, אלא בפריסת מפה או דבר אחר.

יב. ידות הכלים צריכין גם כן הכשר. ומכל מקום אם אינה נכנסת לתוך היורה, יכול להכשיר את היד בשפיכת רותחין עליה.

מעדני השלחן

מו. "בית חרוסת" (שו"ע סימן תנ"א סעיף כ"ב), היינו שנותנים בו דברים חריפים, עם חמץ (מ"ב שם ס"ק קכ"ז), אסור להשתמש בהם מצה בחמץ, בלא הגעלה, אבל הגעלה מהני ליה (שו"ע שם).

מוז. וכל זה לא איירי בכלי חרס, אבל בכלי חרס ישנים, המנהג שלא להשתמש בהם בפסח (שו"ע סימן תנ"א סעיף כ"ב), אפילו בצונן (מג"א שם ס"ק מ"ג, ושאר אחרונים, מ"ב שם ס"ק קל"ג), ואפילו לא נשתמשו בהם חמץ, אלא בצונן (מ"ב שם, וכתב שכן משמע ברי"ף פסחים פרק ב' דף ט' ע"א, ובאחרונים).

רפח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קטז השלחן

יג. כל כלי שתיה וכלי המדות צריכין גם כן להגָעֵלָהּ. וכלי זכוכית נוהגין במדינות אלו דלא מהני להו הגָעֵלָהּ. וכן כלי מתכת שהן מתכין מבפנים בהתוך זכוכית (שמעלץ) אין להם תקנה בהגָעֵלָהּ אבל סגי להו בלבון קל כמו מדוכה בסעיף ו' (עין חתם סופר יורה דעה סימן קי"ג).

יד. אין מגְעִילִין אֶלָּא במים. ולא יהא בהם שום תערובת אֶפְלוּ אֶפֶר וכדומה. אם הגָעִיל הרבה כלים ביורה עד ששִׁעֲכְרוּ המים כְּעֵין ציר, אין מגְעִילִין עוד בהם.

טו. אם מגְעִיל על ידי צִבָּת שִׁמְחִזִּיק בה את הכלי, צריך לרפות את הכלי ולחזור ולתַפֵּסוֹ, דאם לא כן הרי לא באו מימי ההגָעֵלָהּ במקום הצִבָּת. וטוב יותר לשים את הכלים במחרוזה (שִׁבְכָה - נעטין) או בתוך סל. ולא יניח כלים הרבה בפעם אחת לתוך הכלי שהוא מגְעִיל בו כדי שלא יגעו יחד, דאם כן במקום נגיעתן אינן מגְעִילִין.

טז. אין להגְעִיל אֶלָּא כלי שאינן בן יומן, דהינו שִׁבְכָר עֶבֶר מעת־לעת משעה שִׁבְשְׁלוּ בו חמץ. וכן היורה שִׁמְגְעִילִין בה לא תהא בת יומה. וישגיח שִׁבְכָל פעם שהוא נותן כלי לתוך היורה יֵעָלוּ המים רתיחה. ואם צריך להגְעִיל את היורה, אזי כשהמים מעלין רתיחה תהא היורה מלאה ויזרק בה אבנים מלבנות כדי שישִׁטְפוּ המים הרוֹתְחִין על שִׁפְתָּהּ. ואין להגְעִיל רק עד חצות היום.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן רפט

יז. נוהגין שלאחר ההגעה שוטפים את הכלים במים קרים.
יח. אם אפשר יש להגעיל בפני בעל תורה הפקי בדיני הגעה.

סימן קלד

הלכות ספה ובו ט"ו סעיפים

א. מצוה לבנות את הספה מיד ביום שלאחר יום הכפורים ואפלו הוא ערב שבת, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. ויבחר מקום נקי להעמידה שם. ומצוה על כל אדם שיעסק בעצמו בעשיית הספה ובהנחת הסכך, ואף על פי שהוא אדם נכבד, זה כבודו, שעוסק בעצמו במצוה. ומן הראוי היה לברך "שהחינו" על עשיית הספה, אלא שאנו סומכין על "שהחינו" שאומרים בקדוש. ויהדר ליפות את הספה ולהנאותה בכלים נאים ומצעות נאים כפי כחו.

ב. בענין דפנות הספה יש הרבה חלוקי דינים ואין הכל בקיאים, על כן צריכין לעשות דפנות שלמות וחזקות, שלא יהא הרוח מניע אותן וגם שלא יכבה הרוח את הנרות. ומי שאין לו די צרכו לדפנות, מוטב שיעשה שלש שלמות מארבע שאינן שלמות. ומי שידו משגת, מצוה שיהיה לו ספה בנויה עם גגות שנפתחים ונסגרים על ידי צירים, לסגרם בשעת

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן

הַגְּשָׁמִים. וּבְשִׁפְסָקוֹ הַגְּשָׁמִים, נִפְתָּחִים הַגְּגוֹת, וְהַסֶּכֶךְ הוּא נָגוּב, וַיִּכּוֹל לְקַיֵּם מִצְוֹת סֶכֶה כָּרְאוּי.

ג. גַּם בַּסֶּכֶךְ יֵשׁ כַּמָּה דִּינִים, וְכִיּוֹן שְׁאֵנוּ נוֹחֲגִין לְסֶכֶךְ בְּעֵנְפֵי אֵילָנוֹת אוֹ בְּקִנִּים, כִּיּוֹן שֶׁהֵם גְּדוּלֵי קֶרֶקַע וְהֵמָּה תְּלוּשִׁים וְאֵינָם מְקַבְּלִים טָמְאָה וְאֵינָם קְשׁוּרִים יַחַד, אֵין בָּהֶם שׁוּם חֲשִׁשׁ.

ד. לְכַתְּחֻלָּה רָאוּי לְהַחֲמִיר שְׁלֹא לְהַנִּיחַ עַל הַסֶּכֶה דָּבָר הַמְּקַבֵּל טָמְאָה שְׁיִנִּיחַ עָלָיו אֶת הַסֶּכֶךְ, כְּגוֹן סְלֻמוֹת שִׁישׁ בֵּהֶן בֵּית קַבּוּל הַשְּׁלִיבוֹת, וְכָל שֶׁכֶּן שָׂאֵר בָּלִים כְּגוֹן מָרָה (אֵת) וּמִגְרָפָה, וְאֶפְלוּ לִתֵּן אוֹתָם עַל הַסֶּכֶךְ לְהַחֲזִיקוֹ, יֵשׁ לְהַחֲמִיר. וּבְדִיעֲבַד, אוֹ שְׂאִין לוֹ שָׂאֵר דְּבָרִים, הַכֹּל מִתֵּר, דְּקִימָא לָן דְּמִתֵּר לְהַעֲמִיד אֶת הַסֶּכֶךְ בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל טָמְאָה.

ה. [א] צָרִיךְ לְהַנִּיחַ סֶכֶךְ עַד שִׁיחָא צִלָּה מְרֻבָּה מִחֲמַתָּה, שְׂאֵם הֵיטָה חֲמַתָּה מְרֻבָּה מִצִּלָּה, פֶּסוּלָה מִן הַתּוֹרָה. וְלִכְּנֵן צָרִיכִין לְהַזְהִיר לְהַנִּיחַ כָּל כָּךְ, שְׂאֶפְלוּ כְּשִׁיתִּיבֵשׁ יִהְיֶה צִלָּה מְרֻבָּה. גַּם צָרִיכִין לְהַזְהִיר שְׁלֹא יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלֻשָּׁה מְפָחִים. וְלְכַתְּחֻלָּה צָרִיךְ שִׁיחָא אֲוִיר קֶצֶת בֵּין הַסֶּכֶךְ כְּדִי שִׁירָאוּ הַכּוֹכְבִּים.

מעדני השלחן

[א] צָרִיךְ לְהַנִּיחַ סֶכֶךְ, עַד שִׁיחָא צִלָּה מְרֻבָּה מִחֲמַתָּה. - וּלְכַתְּחִילָה צָרִיךְ שִׁיחָא אֲוִיר קֶצֶת, "בֵּין הַסֶּכֶךְ", כְּדִי שִׁירָאוּ הַכּוֹכְבִּים.

א. כֹּתֵב הַפְּרִי מִגְדִּים (סִימָן תרל"א אש"ל אברהם ס"ק ב') דַּאֲפֻשֶׁר דִּלְעִינֵן רַאֲיִית הַכּוֹכְבִּים, דִּי בְּכָל הַסּוּכָה, אִם רוֹאֶה רַק בְּמָקוֹם אֶחָד (הוּבָא בַּמ"ב שֵׁם ס"ק ה').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן רצא

ומכל מקום אם היתה מעבה שאין הפוכבים נראים, כשרה.
[ב] אבל אם היתה מעבה כל כך שאפילו אם יורדים גשמים
הרבה אינם יורדין לתוכה, אם כן הוי כעין בית ופסולה.

ו. בספות הפנויות, לפעמים בולטים דפים למעלה על
הפתלים, ועל דפים אלו מנחים הפלונסאות שעליהם
הסכך, ומאחר שאין הדף רחב ארבע אמות, אינו פוסל את
הסכה משום סכך פסול, [ג] כי הלכה למשה מסיני היא,

מעדני השלחן

[ב] אבל אם היתה (הסכך) מעובה כל כך, שאפילו אם יורדים גשמים
הרבה, אינם יורדים לתוכה, אם כן הוי כעין בית ופסולה.

ב. ומכל מקום אם נטל אחר כך, מקצת עובי הסכך מעליו, אין צריך לנענע הנשאר,
אפילו הניחו בבת אחת, כי אין שם סכך פסול ממש עליו (פמ"ג סימן תרל"א
אשל אברהם ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ה').

[ג] כי הלכה למשה מסיני היא, דבפחות מארבע אמות, אמרינן "דופן
עקומה", פירוש שנחשב אל הדופן, וחשבינן ליה, כאילו הדופן
נתעקמה שם למעלה, אלא שאין יושבים, ואין ישנים תחת הדף, כי
שם אין לו דין סוכה, ואפילו אינו רחב אלא ארבעה טפחים.

ג. ג"כ אין יושבים, ואין ישנים תחתיו. ויש אומרים (חיי אדם כלל קמ"ו סעיף כ"א)
דיש להחמיר שלא לישב תחתיו, אף אם הוא פחות מארבע טפחים (מסגרת השלחן
סימן קל"ד ס"ק ז').

ד. ויש פוסקים (ראב"ד, הובא בר"ן סוכה פרק א' דף ח' ע"ב ד"ה ולענין, ור"ן שם)
שסוברין, דאף דפחות מארבעה טפחים הסוכה כשירה, מכל מקום תחת אותו
המקום, אסור לישן ולאכול, אלא אם כן אותו המקום, הוא פחות משלשה טפחים

רצב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן

דבֿפחות מארבע אמות אמרינן "דפֿן עקמה", פרוש, שִנְחָשֵׁב
אֶל הַדֶּפֶן וְחֻשְׁבִּינָן לִיה כִּאלוֹ הַדֶּפֶן נִתְעַקְמָה שֶׁם לְמַעְלָה, אֲלֵא
שֶׁאִין יוֹשְׁבִים וְאִין יֹשְׁנִים שֶׁם תַּחַת הַדֶּף, כִּי שֶׁם אִין לוֹ דִּין
סִפָּה, וְאֶפְלוֹ אִינוּ רָחֵב אֲלֵא אַרְבַּעַה טַפָּחִים, אֲבָל יֵתֵר הַסִּפָּה
כְּשֶׁרָה. אֲךָ אִם מִנְחִים אֶצֶל הַדֶּפֶן דָּפִים בְּרָחֵב אַרְבַּע אמות
אוּ יוֹתֵר, זֶהוּ נִקְרָא סֶכֶךְ פָּסוּל וּפּוֹסֵל אֶת כָּל הַסִּפָּה. וּמִכָּל
מָקוֹם אִם אִינוּ בֵּין אֲלֵא בְּצַד אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהִדְרֵךְ הוּא בִּקְצַת
סִפּוֹת בְּנוּיֹת שְׁעוֹשִׂין קֶצֶת תִּקְרָה מִצַּד אֶחָד (כִּדִּי לַפְּנוֹת לְשֶׁם
אֶת הַכָּלִים תִּכְכֶּה בְּהִתְחַלֵּת גִּשְׁמִים), זֶה אִינוּ מִזִּיק, דְּכִיּוֹן שֶׁאִינוּ
אֲלֵא מִצַּד אֶחָד, הֲרִי יֵשׁ כָּאן עוֹד שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת כְּשֶׁרוֹת שְׁמֹנֶה
עֲלֵיהֶם סֶכֶךְ כָּשֵׁר, וְסִפָּה מִשְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת גַּם בֵּין כְּשֶׁרָה, וּבִלְבָד
שִׁיחָא שֶׁם שְׁעוֹר סִפָּה, דִּהְיוּ לְכָל הַפְּחוֹת שְׁבַעַה טַפָּחִים עַל
שְׁבַעַה טַפָּחִים בְּמַרְבֵּעַ, וְלֹא יֵשְׁבוּ תַּחַת הַתִּקְרָה.

ז. הָעוֹשֶׂה סִפָּתוֹ תַּחַת עֲנָפֵי אֵילָן, הֲרִי הִיא פָּסוּלָה, וְאֶפְלוֹ אִם
מִחֲמַת הָעֲנָפִים בְּלִבָּד הִיָּתָה חֲמֻתָה מְרַבָּה מִצְלָה, וְאִם בֵּין
בְּסֶכֶךְ שֶׁהֵנִיחַ עָלֶיהָ עָשָׂה אֶת הַסִּפָּה, מִכָּל מָקוֹם פָּסוּלָה. וְאֶפְלוֹ
אִם יִקְצֹץ אַחֵר כֶּךָ עֲנָפֵי הָאֵילָן, מִכָּל מָקוֹם הַסִּפָּה נִשְׁאַרְתָּ
בְּפָסוּלָה, דְּכִתִּיב: חֹג הַסִּפּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּהֶן, וְדִרְשִׁינוּ: תַּעֲשֶׂה וְלֹא
מִן הָעֲשׂוֹי (עֵין לְעֵיל סִימָן ט' סעי' ו'). וְלִכֵּן לְאַחֵר שֶׁקָּצַץ הָעֲנָפִים

מעדני השלחן

(מ"ב סימן תרל"ב ס"ק ג'), לכן יש להחמיר לכתחילה (חיי אדם כלל קמ"ו סעיף כ"א,
מ"ב שם), ורק כשהוא פחות משלשה טפחים, כשר לשבת תחתיו.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן רצג

צריך הוא להגביה כל ענף מן הסכך ויחזור ויניחנו לשם סכה.
נד] וכן אסור להניח את הסכך קודם שעשה את הדפנות, דבעינן
שבהנחת הסכך תהא הסכה בפשרה.

ח. [ה] וכן בסכה העשויה בגנות הנפתחים צריך לפתח את
הגנות קודם שמניח את הסכך, ואף שאחר כך סוגר את

מעדני השלחן

[ד] וכן אסור להניח את ה"סכך", קודם שעשה את הדפנות, דבעינן
שבהנחת ה"סכך", תהא הסוכה כשרה.

ה. ובדיעבד, אם עשה קודם הסכך, ואח"כ המחיצות, הב"ח (סימן תרל"ה סעיף ב')
מכשיר (וכן דעת שו"ת כנסת הגדולה שם בהגהת הטור ס"ק א', וברכי יוסף שם
ס"ק ב'), והרבה אחרונים (לבוש החור סימן תרכ"ו סעיף א', וסימן תרל"ה סעיף ב',
אליה רבה שם ס"ק ד', וכתב שכן הוא בספר אמרכל, חיי אדם כלל קמ"ו סעיף ל"ה,
בגדי ישע סימן תרל"ה ס"ק ד') חולקין עליו, ודעתם דאף בדיעבד פסול (מ"ב שם
ס"ק י'). אבל התוספות חיים (כלל קמ"ו ס"ק כ"ט) סובר שהמג"א (סימן תרל"ה ס"ק
ד') סובר ג"כ כהב"ח, ולכן מתיר בדיעבד.

ו. אבל אם עשה תחילה מחיצה רוחב טפח, באורך כל הסוכה, ונתן עליה הסכך,
ואח"כ גמר המחיצות, הרי זה כשר, אפילו לכתחילה (רמ"א סימן תרל"ה סעיף
א', ט"ז שם ס"ק ד', חיי אדם כלל קמ"ו סעיף ל"ה, מסגרת השלחן סימן קל"ד ס"ק
ט'). וכתב הרמ"א (שם) ש"הטפח", צריך להיות סמוך לסכך.

[ה] וכן בסוכה העשויה ב"גנות" הנפתחים, צריך לפתוח את ה"גנות",
קודם שמניח את הסכך.

ז. הרמ"א (סימן תרכ"ו סעיף ג') כתב דמותר לעשות הסוכה, תחת הגנות העשויות
לפתוח ולסגור. אבל המשנה ברורה (שם ס"ק י"ח) הביא דעת הב"ח (שם סעיף
ז') להחמיר בזה, שצריך לפתוח דלתות הגג, קודם שמסכך, וכן הסכימו הרבה אחרונים
(מג"א שם ס"ק ז', אליה רבה שם ס"ק ח', ועוד).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן רצד

הגג וְחֹזֵר וּפּוֹתֵחַ, אֵינוֹ מְזִיק דְּהוּי בָּאֵלוּ פּוֹרֵם עָלֶיהָ סָדִין וְחֹזֵר וְנוֹטֵלוֹ. וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְהַחֲמִיר שְׂיֵהָא הֲגַג פְּתוּחַ בְּכַנִּיסַת הַחֲגִי. (מִטָּה אֶפְרַיִם). עוֹד צְרִיכִין לְהַזְהִיר בָּאֵלוּ סְכּוּת שְׂיֵהָא הֲגַג פְּתוּחַ הַיֵּטֵב עוֹמֵד בְּשׂוּהָ עִם דָּפֵן הַסֶּכֶה, שָׂאֵם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּשׂוּהָ אֶלָּא נוֹטֵה קֶצֶת עַל הַסֶּכֶךְ, אֶפְלוּ אֵינוֹ שְׁעוֹר גָּדוֹל שֶׁתִּפְסֹל הַסֶּכֶה בְּכָךְ, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יֵשֵׁב בְּמָקוֹם הַזֶּה שֶׁהֲגַג מְשַׁפֵּעַ, שְׁנִמְצָא יוֹשֵׁב תַּחַת הֲגַג. (עֵין לְעִיל סְעִיף ו') [ו] אֵף עַל פִּי שְׁסֻכַּת הַחֲגִי בְּחֲג פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִכָּל מָקוֹם אֵלוּ סְכּוּת הַבְּנוּיֹת שֶׁמְשַׁתְּמָשִׁים בָּהֶם כָּל הַשָּׁנָה וְנִתְחַיְּבוּ בַּמְּזוּזָה, גַּם בְּחֲג לֹא נִפְטְרוּ, וְאֵין צְרִיכִין אַחֵר הַחֲג לִקְבֹּעַ אֶת הַמְּזוּזָה מִחֲדָשׁ.

מעדני השלחן

ח. אם שכח, והניח הסכך, בעוד שהיו הגגות סגורים, צריך לפתוח הגגות, ולנענע כל הסכך, דהיינו שיגביה כל עץ לבדו, ויחזור ויניחנו לשם צל, ושוב יגביה עץ חבירו, ויניחו, וכן כולם (מ"ב סימן תרכ"ו ס"ק י"ח).

[ו] אף על פי שסוכת החג בחג, פטורה מן ה"מזוזה", מ"מ אלו הסוכות הבנויות, שמשתמשים בהם כל השנה, ונתחייבו במזוזה, גם בחג לא נפטרו, ואין צריכין אחר החג לקבוע את ה"מזוזה" מחדש.

ט. אם נפלה המזוזה בערב החג, או שהסירה כדי לבדקה, וחזר וקבע אותה, צריך להסירה אחר החג, ולקבעה מחדש (מסגרת השלחן סימן קל"ד ס"ק י') כיון דלדעת הפמ"ג (סימן תרמ"ג מש"ז ס"ק ד') פטורה מהמזוזה בחג, דבשבע ימים, לאו קבע מיקרי, נמצא שלא היה צריך לקבעה כלל לצורך החג (מסגרת השלחן שם), צריך לקבעה מחדש. ולכן בחג יקבענו בלי ברכה, ואחר החג יקבענו בברכה (שו"ת כתב סופר יו"ד סימן קל"ט, אלף המגן סימן תרכ"ה ס"ק ל"ז).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן רצה

ז. יוצאין בספה שאולה אבל לא בספה גזולה, ולכן אסור לעשות ספה ברשות הרבים, ובשעת הדחק שאין לו ספה אחרת בשום אופן, יושב בה ומברך עליה.

י. יש להזהר שלא יקצץ הישראל בעצמו סכך לסכתו, אלא יקנה מאחר, ובשעת הדחק יכול לקצץ בעצמו, אלא שיטל רשות מבעל הקרקע.

יא. מתיר לעשות ספה בחל המועד.

יב. עצי ספה בין מהדפנות בין מהסכך אסורין בהנאה, עד לאחר שמחת תורה, בין שהקצו למצוה, ואפלו לטל מהם קיסם לחצי שניו אסור. ואפלו אם נפלו - אסורין, ולא מהני בהו תנאי. ואם חל שמחת תורה בערב שבת - אסורין גם בשבת, וכן גויי ספה אסורין בהנאה, אפלו נפלו, ובין שאסורין בהנאה לכן בשבת וביום טוב אסורין בטלטול משום מקצה. ומכל מקום אתרוג התלוי בספה לגוי, מתיר להריח בו דלא הקצה מריח. ובגוי התלוי בסכך נוהגין שאפלו תנאי לא מהני אבל בגוי התלוי בדפנות מהני תנאי. והסדינים המצירים שתלויים בספה לגוי, נוהגין לטלטלן שלא יתקלקלו מן הגשמים, ואפלו לא התנה בפרוש כי מסתמא מתחלה אדעתא דהכי תלאן. ומכל מקום טוב להתנות תחלה בפרוש, דהינו קדם בין השמשות הראשון יעמד שם ויאמר: אני מתנה שאהא מתיר לאכל ולהשתמש בגוי ספה זו מתי שארצה. וצריך להזהר בגוי

רצו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלד השלחן

סָפָה אֲשֶׁר בִּדְעָתוֹ לְטַלּוֹ בְּתוֹךְ יוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְקַשְׁרוֹ בְּקֶשֶׁר אֶלָּא בְּעִנְיָה (עֵין לְעִיל סִימָן פ' סְעִיף מ"ה מ"ו).

יג. גַּם לְאַחַר הַחֵג בְּשִׁסְתֵּר אֶת הַסָּפָה, לֹא יִפְסַע עַל הָעֵצִים וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְדַבֵּר מְגִנָּה, מִשּׁוּם דִּתְשַׁמִּישֵׁי מִצְוָה נִינְהוּ כְּמוֹ צִיצִית (עֵין לְעִיל סִימָן ט' סְעִיף י"ט).

יד. אָסוּר לְחַקֵּק פָּסוּק "בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ" וְגו' אוֹ שֶׁאֵר פָּסוּק עַל דִּלְעַת וּכְיוּצָא בּוֹ לְנוֹי סָפָה, מִשּׁוּם דִּיבֵּא אַחֵר כָּךְ לִידֵי בִזְיוֹן, וְעוֹד, דְּאָסוּר לְכַתֵּב פָּסוּק שֶׁלֹּא לְצַרְךָ.

טו. [ז] עֶרֶב סְבוֹת לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם לֹא יֵאָכֵל פֶּת, כְּדֵי שִׁיאָכֵל בַּסָּפָה לְתֵאָבוֹן. וַיֵּשׁ לְהִרְבוֹת בְּצִדְקָה בְּעֶרֶב סְבוֹת.

מעדני השלחן

[ז] עֶרֶב סְבוֹת לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, לֹא יֵאָכֵל פֶּת, כְּדֵי שִׁיאָכֵל בַּסֶּכֶת לְתֵאָבוֹן.

י. וְאִם הָיָה מְרֹדֵד, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לֵאכּוֹל קוֹדֵם חֲצוֹת, מוֹתֵר לֵאכּוֹל עַד שְׁעָה עֲשִׂירִית, דִּהְיִינוּ עַד שְׁלִישׁ רִבְעִית הַיּוֹם (מִטָּה אֶפְרַיִם סִימָן תַּרְכ"ה סְעִיף ז').

יא. "מִינֵי תְּרִגִּימָא", כְּגוֹן פִּירוֹת, יִרְקוֹת, בָּשָׂר, גְּבִינָה, בִּיצִים, דָּגִים, וּמִינֵי קִמְנוּת, מוֹתֵר לֵאכּוֹל, אִף אַחֵר זְמַן מִנְחָה קִמְנָה (מִטָּה אֶפְרַיִם סִימָן תַּרְכ"ה סְעִיף ז').

סימן קלה

דין ישיבת ספה ובו כ"ב סעיפים

א. כתיב: בספת תשבּוּ שבַּעַת יָמִים, פָּרוּשׁ, תְּדוּרוֹ בַּסִּפּוֹת, אָמְרָה תוֹרָה שְׂדִידוֹר בַּסִּפָּה שְׁבַעַת יָמִים, כָּמוֹ שֶׁהוּא דָר בְּבֵיתוֹ כָּל הַשָּׁנָה, כֵּן תִּהְיֶה עֵתָה עֶקֶר דִּירָתוֹ בַּסִּפָּה, שְׂיֻכְנִים לְתוֹכָהּ כָּלִיו הַנָּאִים וּמִצָּעוֹת הַנָּאִוֹת, וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ וְלוֹמֵד וּמִטְוִיל וְיֵשֶׁן בַּסִּפָּה. וְאַפְּלוֹ אִם מְסַפֵּר עִם חֲבֵרוֹ יִסְפֵּר בַּסִּפָּה, וְכֵן אִם מִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת יִתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ הַסִּפָּה, וְכִתִּיב: לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בַּסִּפָּת הוֹשְׁבֵתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְלִכֵּן צְרִיכִין לִכּוֹן בִּישִׁיבַת סִפָּה, שְׂצוֹנֵנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵיִשֵּׁב בַּסִּפָּה זָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. וְסִפּוֹת אֵלּוּ שְׂאוֹמֵר הַכְּתוּב: כִּי בַּסִּפּוֹת הוֹשְׁבֵתִי - נִחְלָקוּ בָהֶם תְּנָאִים, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: הִמָּה עֲנִי הַכְּבוֹד שֶׁהִקְיָה בָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ לְכָל יָבֵם שָׂרֵב וְשֹׁמֵשׁ. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: סִפּוֹת מִמֶּשׁ שְׂעִשׂוּ לָהֶם בְּשַׁעַת חֲנִיטָתָן מִפְּנֵי הַחֲמָה. וְאַף עַל פִּי שִׂיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ נִסָּן, לֹא צוֹנֵנוּ לַעֲשׂוֹת הַסִּפָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, לְפִי שֶׁהוּא הִתְחַלֵּת יְמוֹת הַקִּיץ וְדֶרֶךְ כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת אִזְ סִפָּה לְצֵל, וְלֹא הִיָּתָה נִפְרָת שֶׁהִיא בְּמִצּוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, לִכֵּן צָוָה אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שֶׁהוּא זְמַן הַגְּשָׁמִים, וְדֶרֶךְ כָּל אָדָם לִיצִאת מִסִּפָּתוֹ וְלֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְאַנְחָנוּ יוֹצֵאִין מִן הַבֵּית לֵישֵׁב בַּסִּפָּה. בָּזֶה יִרְאֶה לְכָל כִּי מִצּוֹת הַמֶּלֶךְ הִיא עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹתָהּ.

ב. צריך להחזיק את הספה בכבוד, שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ולכן לא יכניס לתוכה פלים שאינם מכבדים, כגון: קדרות, וכד' ששואבים בו מים, וכלים שמששים בהם קמח, וערבה ויורה, ומחבת ומכתשת וכיוצא בהן. וגם הקערות לאחר האכילה צריך להוציאן לחוץ, אבל כלי שתיה יהיו בספה. ונוהגין שלא להכניס לתוכה גר של חרס משום דמאים וכן לא יעשה בה תשמיש בזוי כגון שטיפת קדרות וקערות אבל כוסות מתר לשטף. וכל שכן דאסור להשתין בה אפלו בתוך כלי, אף על פי שעושה כן בתוך ביתו. אבל תשמיש המטה מתר בספה, שהרי עקר מצותה איש ואשתו. אם הכניס לתוכה פלים בזויים אינה נפסלת בכך, אך בשעה שהם בה אין לברך "לישב בספה" עד שיוציאום.

ג. אכילה בספה בלילה הראשון היא חובה, שצריך לאכל בספה פת לכל הפחות כזית. ואפלו מצטער חייב לאכל בספה. ואם יורדים גשמים (עין לקמן סעיף ט'), אם מדמה שיפסקו לאחר שעה או שתי שעות, ימתין ואחר כך יקדש ויאכל בספה כראוי. ואם רואה שלא יפסקו הגשמים או שהמתין ולא פסקו, מקדש בספה ומברך "שהחינו" ומכון ב"שהחינו" גם על הספה, אבל אינו מברך "לישב בספה", ונוטל ידיו ומברך "המוציא" ואוכל שם כזית פת בלי הפסק, והולך לתוך הבית וגו' סעודתו. ויש לו לכוון בשעת נטילת ידים ובשעת ברכת

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן רצט

"המוציא" שדעתו לאכל גם בבית (עין לעיל סימן מ"ב סעיף י"ט, כ"א). ואם פסקו הגשמים קדם שברך ברכת המזון, הולך שוב לתוך הספה ומברך "לישב בספה" ואוכל קצת יותר מכביצה פת ומברך ברכת המזון. ואם פסקו הגשמים לאחר שברך ברכת המזון, הולך גם כן לתוך הספה ונוטל ידיו שנית ואוכל קצת יותר מכביצה פת בברכת "לישב בספה" ומברך ברכת המזון. אם בספה שלו, אף לאחר שפסקו הגשמים עדן הפנים מטפספין מן הסכה, ויש בשכונתו סכה שהיתה מסגרת בגג ולאחר הגשמים נפתחה, ילך שמה ויאכל פתו בטוב לבב.

ד. בלילה השני גם כן חובה לאכל בספה, ואפלו הוא מצטער, ודינו כמו בלילה הראשון וכמו שכתבנו, אלא חלוק אחד יש ביניהן, שאם ראה שלא יפסקו, הגשמים או המתין ולא פסקו מקדש בבית ואוכל שם, וקדם ברכת המזון הולך לתוך הספה ואוכל שם לכל הפחות כזית פת בלא ברכת "לישב בספה", וחוזר לביתו ומברך ברכת המזון.

ה. ערבית, בשבא מבית הפנסת נכנס לספה ומקדש מיד, רק לא יקדש אלא כשהוא ודאי לילה. וכשהוא מברך בקדוש "לישב בספה", יבון לפטר בברכה זו סעודה זו וגם השנה ושאר צרכיו שיעשה בספה עד הקדוש שביום המחר. ובברכת "שהחינו" יבון שהוא מברך "שהחינו" על החג וגם על הספה. ולכן בלילה הראשון מברכין תחלה "לישב בספה" ואחר כך

ש מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן

"שֶׁחֲחִינוּ" שְׁתָּהָא בְּרַכַּת "שֶׁחֲחִינוּ" גַּם עַל הַסֶּכֶה, וּבְלִילָה הַשְּׁנִי מְבָרֵךְ תַּחֲלָה "שֶׁחֲחִינוּ" וְאַחֵר כֶּךָ "לֵישֵׁב בַּסֶּכֶה".

ו. כְּשֶׁאוֹכְלִים כֶּמָּה בְּעָלֵי בָתִּים בַּסֶּכֶה אַחַת וְיֵשׁ שָׁם גַּם הַנָּשִׁים וְשָׂאֵר בְּנֵי בֵּית שְׂצָרִיכִין לִשְׁמַע הַיָּטֵב אֶת הַקְּדוּשָׁה לְצֵאת בּוֹ, אִם יִקְדְּשׁוּ כָּל בְּעָלֵי הַבָּתִּים בְּיַחַד, תִּהְיֶה קָלִי לֹא מִשְׁתַּמְעֵי וְלֹא יִשְׁמְעוּ הַיָּטֵב אֶת הַקְּדוּשָׁה, עַל כֵּן טוֹב יוֹתֵר שְׂיִקְדְּשׁוּ בְּזֶה אַחֵר זֶה. וְאִם מְקַדְּשִׁין בְּיַחַד, כְּגוֹן אִם אֵין שָׁם מִי שְׂצָרִיךְ לְצֵאת בְּשִׁמְיעַת קְדוּשָׁה, אִם קָדָם אַחֵר וְסִיִּים בְּרַכַּת "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" אוֹ בְּרַכָּה אַחֲרֵת וְאַחֵר כֶּךָ סִיִּים חֲבֵרוֹ, אֵין לְהִרְאֵשׁוֹן לַעֲנוּת "אֱמֵן" אַחֵר בְּרַכַּת חֲבֵרוֹ, מִשּׁוּם דְּאֵמֵן הָיָה הַפֶּסֶק בֵּין בְּרַכַּת "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" לְשִׁתְּיָהּ. וְהַעוֹלָם נוֹחֲגִין לְהִמָּתִין זֶה עַל זֶה וְעוֹנִין "אֱמֵן" וְזֶהוּ שְׁלֹא בְּדִין, אֲלֹא יֵשׁ לָהֶם לֹמֵר הַכֹּל בְּיַחַד.

ז. בְּשָׂאֵר הַלֵּילוֹת וְכֵן בְּכָל הַיָּמִים אֵין חַיִּיב לֶאֱכֹל בַּסֶּכֶה, אֲלֹא שְׂאֵם הוּא רוֹצֶה לֶאֱכֹל אֲכִילַת קֶבֶע אוֹ לִישֹׁן, צָרִיךְ לֶאֱכֹל אוֹ לִישֹׁן בַּסֶּכֶה. וּמִהִי אֲכִילַת קֶבֶע, פֶּת יוֹתֵר מִכְּבִיצָה אֲפִלּוֹ לֹא קֶבֶע עָלֶיהָ, וְאֲפִלּוֹ הִיא פֶּת כִּיסְגִּין [א] וְכֵן תִּבְשִׁיל הָעֲשׂוֹי

מעדני השלחן

[א] וְכֵן תִּבְשִׁיל הָעֲשׂוֹי מִ"חֲמֶשֶׁת מִיֵּי דֶגֶן", יוֹתֵר מִכְּבִיצָה, וְקֶבֶע עָלָיו, חַיִּיב בַּסֶּכֶה, וּלְבָרֵךְ עָלָיו "לֵישֵׁב בַּסֶּכֶה".

א. אִם אָכַל עוֹנוֹת, אוֹ תִּבְשִׁיל, מִחֲמֶשֶׁת מִיֵּי דֶגֶן, יוֹתֵר מִכְּבִיצָה, וְלֹא קֶבֶע עָלָיו, צָרִיךְ סוֹכָה, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, לֵישֵׁב בַּסֶּכֶה (שו"ע סימן תרל"ט סעיף ב', מ"ב שם ס"ק

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן שא

מחמשת מיני דגן יותר מכביצה וקבע עליו, חייב בספה ולברך עליו "לישב בספה". אבל פרות אפלו אכל הרבה וקבע עליהם, מתר לאכל חוץ לספה. וכן יין או שאר משקים או בשר וגבינה מתר לאכל ולשתות חוץ לספה. ודוקא בשלא קבע עליהם, אבל אם רוצה לשתות יין או שאר משקים בדרך קבע או שרוצה לאכל בשר או גבינה בדרך קבע, צריך ספה ולא יברך עליהם "לישב בספה". ומוב שיהאכל קדם פת כדי שיברך. וכל זאת מדינא, אבל מי שמחמיר על עצמו שאפלו מים אינו שותה חוץ לספה, הרי זה משבח.

ח. שנה, אפלו ארעי, מדינא צריך ספה. וכן עושין המדקדקין במצוות, שאפלו שנת ארעי אינם ישנים חוץ לספה. ועתה שנוהגים הרבה להקל בשנה, כתבו האחרונים זכרונם לברכה כמה טעמים ללמד קצת זכות עליהם, וכן אבל כל ירא שמים ראוי לו להחמיר ולעשות ספה שיוכל לדור שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה בלה אם אפשר לו. ולכל הפחות

מעדני השלחן

ט"ו. ונכון שיקבע עליהם, דהיינו שישב קצת לאחר אכילה, לשם קביעות (מ"ב שם ס"ק ט"ז).

[ב] אבל כל ירא שמים, ראוי לו להחמיר, ולעשות סובה, - שתהא ראויה לישן שם. - ואם אינה כן, אפילו בדיעבד היא פסולה.

ב. היינו שמתירא מגנבים לענין גופו. אבל אם מתיירא מגנבים ממנו, כשר. ואף לענין גופו, יש מבשירין בדיעבד (אלף המגן סימן תרכ"ו סעיף י"א).

שב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן

שְׁתֵּהא רְאוּיָה לִישֵׁן שֶׁם הוּא לְבָדוֹ. וְאִם אֵינָהּ כֵּן, אִפְּלוּ בְּדִיעְבֵּד
הִיא פְּסוּלָה.

ט. יֵרְדוּ גִּשְׁמִים, פָּטוּר מִן הַסֶּכֶה. בְּאִיזָה גִּשְׁמִים פָּטוּר, אִם יֵרְדוּ
כָּל כֶּךָ שֶׁהוּא מְשַׁעַר שָׁאֵם הָיוּ נוֹפְלִים כֶּךָ לְתוֹךְ הַתְּבָשִׁיל
הָיָה מִתְקַלְקֵל, אִפְּלוּ אֵין לְפָנָיו הַתְּבָשִׁיל, אוֹ שֶׁהוּא מְשַׁעַר שָׁאֵם
הָיוּ נוֹפְלִים לְתוֹךְ הַחֶדֶר שֶׁהוּא בּוֹ הָיָה יוֹצֵא מִשָּׁם לְחֶדֶר אֲחֵר,
אוֹ יוֹצֵא גַם מִן הַסֶּכֶה לְבֵית. וְאִם הִתְחִיל לֵאכֹל בַּסֶּכֶה וְאַחֵר
כֶּךָ יֵרְדוּ גִּשְׁמִים וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת וְהִתְחִיל לֵאכֹל גַּם בַּבַּיִת, אוֹ
שֶׁמֶחֱמַת הַגִּשְׁמִים הִתְחִיל מִתְחִלָּה לֵאכֹל בַּבַּיִת וְאַחֵר כֶּךָ פָּסְקוּ
הַגִּשְׁמִים, גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ בַּבַּיִת וְאֵינוֹ מְחַיֵּב לְלַכֵּת בְּאַמְצָע
הַסְּעוּדָה מִבֵּיתוֹ לְתוֹךְ הַסֶּכֶה. וְכֵן כְּשֶׁהָעֵת קָרָה וְהַמְּאֻכָּלִים
נִקְרָשִׁים בְּתוֹךְ הַסֶּכֶה, פָּטוּר מִן הַסֶּכֶה וְאוֹכֵל בַּבַּיִת.

י. וְלַעֲגִין שָׁנָה בַּסֶּכֶה, גַּם גִּשְׁמִים מַעֲטִין הָיוּ צָעַר לִישֵׁן וַיִּכּוֹל
לְצֵאתָ. וְאִם יָצָא לְבֵיתוֹ וְהִשְׁכִּיב אֶת עַצְמוֹ לִישֵׁן וְאַחֵר כֶּךָ
פָּסְקוּ הַגִּשְׁמִים, אוֹ שֶׁמִּתְחִלָּה שָׁכַב בְּבֵיתוֹ לִישֵׁן מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים
וְאַחֵר כֶּךָ פָּסְקוּ, אֵין מְטַרִּיחִין אוֹתוֹ לִילֵךְ לַסֶּכֶה כָּל הַלַּיְלָה, אֲלֵא
יִשֵּׁן בְּבֵיתוֹ עַד הַבֹּקֶר.

יא. כְּשֶׁהוּא פָּטוּר מִן הַסֶּכֶה וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם, נִקְרָא הֶדְיוֹט
וְאֵינוֹ מְקַבֵּל שְׁכָר עָלֶיהָ וְאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבָרֵךְ, מִשּׁוּם דִּהְיוּ
בְּרָכָה לְבִטּוּלָה. וְכִשְׁיוֹצֵא מִן הַסֶּכֶה בְּשִׁבִּיל הַגִּשְׁמִים, לֹא יִבְעֹט

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן שג

בסבתו ויצא, אלא יצא בהכנעה, בעבר שמזוג כוס לרבו ושפך לו רבו קיתון על פניו.

יב. [ג] נוהגין שאין מברכין "לישב בספה" אלא באכילת קבע. ונוהגין שמברכין תחלה "המוציא" ואחר כך "לישב בספה" קדם שמועם. ושאר דברים שהוא אוכל בספה כל היום וכל מה שהוא יושב ועושה שם, ואפלו אם ישן שם, נפטר הכל בברכה שברך בשעת אכילת קבע, עד שיאכל שנית בקבע. ואם לא יצא מן הספה לעסקיו או לבית הכנסת בין סעודה לסעודה, בין שברך פעם אחת, שוב אינו צריך לברך בסעודה שניה שאוכל, ואפלו כל שבעת ימי החג אם ישב ואכל ולמד והתפלל וישן תוך סבתו, אינו צריך לברך רק פעם אחת, בין שלא הפסיח דעתו מן הספה. ואפלו יצא ויצא את ארעי ודעתו לחזור מיד, לא הוי הפסח הדעת ואינו צריך לברך בסעודה שניה, רק כשיצא לעסקיו או לבית הכנסת וכדומה, ואפלו הלך לתוך ביתו ללמוד

מעדני השלחן

[ג] נוהגין שאין מברכין "לישב בסוכה", אלא באכילת קבע. ונוהגין שמברכין תחילה "המוציא", ואח"כ "לישב בסוכה".

ג. אם מקדש, ודעתו לאכול הסעודה מיד, רק שיוצא אחר הקידוש, - לעשות צרכיו, ואוכל פת כיסניו, שיהיה קידוש במקום סעודה, יש לאכול פחות מכביצה, שלא להכניס את עצמו בפלוגתא (כמבואר בשערי תשובה סימן תרל"ט ס"ק ה', ובאחרונים), ואז יברך ברכת "לישב בסוכה" אחר המוציא (מסגרת השלחן סימן קל"ה ס"ק י"ד). קשה לי, איך יברך בורא מיני מזונות, כשמרגיש שצריך לנקביו, וצ"ע.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן דש

שם או לעשות שם איזה דבר שהוא שוהה בו, גם כן הוי הסח הדעת וצריך לברך בסעודה שניה.

יג. [ד] מי שהולך אפלו באמצע סעודתו לסבת חברו ואוכל שם שיעור דחייב בספה, צריך לברך גם שם "לישב בספה".

יד. מי ששכח לברך "לישב בספה" ונזכר באמצע סעודה או אפלו לאחר שגמר אכילתו, צריך לברך, כי גם הישיבה שישב שם אחר כך היא מצוה.

טו. נשים פטורות מספה, ואף על פי כן רשאין לברך. קטנים גם כן פטורים, ומכל מקום כל שהוא מבין חמש שנים ולמעלה חייב אביו לחנכו שיאכל בספה. ואפלו אין אביו בביתו, אין להניחו שיאכל חוץ לספה.

טז. חולה ומשמשיו פטורים מספה. אם הוא חולה שאין בו סכנה, אין המשמשים פטורים אלא בשעה שהוא צריך להם. אם הוא חולה שיש בו סכנה, פטורין גם בשעה שאין צריך להם כל כך.

מעדני השלחן

[ד] מי שהולך אפילו באמצע סעודתו, לסוכת חבירו, ואוכל שם שיעור, דחייב בסוכה, צריך לברך גם שם "לישב בסוכה".

ד. אבל אם מכוון בברכת "לישב בסוכה" שמברך בסוכתו, לפטור ג"כ מה שיאכל בסוכת חבירו, אינו צריך לברך שוב (מ"ב סימן תרל"ט ס"ק מ"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלה השלחן שה

יז. מצטער גם בן פטור מן הספה בשאר הלילות וכן בכל הימים. והינו שמצטער מחמת צנה או מרוח או מריח רע וכיוצא בו. וכן אם פכו לו הנרות בספתו בשבת ויש לו מרח גדול לילך לספת חבירו, יכול לילך לביתו במקום שיש לו נרות דולקים. ודוקא אם מתחלה עשה ספתו כראוי ואך במקרה בא לו הענין שהוא מצטער לישב או לישן בתוכה. אבל אם מתחלה עשאה במקום ריח רע וכדומה או במקום שיתירא לישן בה, אינו יוצא בה אפלו באכילה ביום. אם בא הרוח, לכבות הנרות דרך הדפנות, מתר לפרס שם סדין או בגד.

יח. הולכי דרכים ביום פטורין מן הספה ביום, כיון שאין להם שהות למרח אחר ספה, כיון שצריכין לילך תכף לדרך. אבל אם יכולים לישב בספה בלי מרח, חייבין לישב בספה. ובליילה פשהם במלון שהם רוצים ללון שם, צריכין להטריח את עצמן לישב בספה, אפלו הם במקום שאין שם ספה, אם יכולים לעשות ספה במעט ממון, חייבין להשתדל שתהא להם ספה לישן בתוכה. ואם הולכים גם בלילה דינם כמו ביום. וההולכים בפפרים לגבות חובות בחל המועד, אם אין יכולים לעשות להם ספה, יחמירו על עצמם לחזור לבתיהם בכל לילה לקיים מצות ספה.

יט. שלוחי מצוה אפלו בלילה פשהם במלון, אם צריכין למרח אחר ספה או שאין נוח להם לישן בספה, ואם יישנו יהיו

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שו

למחר יגעים ויתעבבו מן המצוה - פטורין מספה. אבל בלאו הכי - חיבים.

ב. שומרי גנות ופרדסים ותבואה וכיוצא בו, אם אפשר לשמור כלו במקום אחד, יעשה לו שם ספה וישב בה.

בא. העושים יין אצל עובדי הכוכבים, פטורין מן הספה בין ביום בין בלילה, משום דצריכין לשמור שלא יגע בו עובד כוכבים. ואם הוא בענין שאינו צריך שמור - חיבין.

בב. היושבים בחנות, אף על פי שהם דרים חוץ לעיר והחנות היא בעיר, ורגילין כל השנה ברב פעמים לאכל שם ביום, מכל מקום בספות חיבים לאכל בספה.

סימן קלט

הלכות חנכה וכו' כ"ו סעיפים

א. בבית השני, כשמלכה מלכות יון, גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות, ופשטו ידיהם בממזנם ובבגותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וממאו את הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שז

מִידָם וְהִצִּילָם וַגְּבֵרוּ בְּנֵי חֲשֹׁמוֹנָאֵי הַפְּהָנִים הַגְּדוֹלִים וְהַרְגוּם
וְהוֹשִׁיעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם, וְהַעֲמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַפְּהָנִים וְחֹזְרָה
מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל יֵתֵר עַל מְאִתִּים שָׁנָה עַד הַחֲרָפָן הַשְּׁנִי.
וּבְשִׁגְבָּרוֹ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאֶבְרוֹם, בְּחֻמְשָׁה וְעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ
כְּסֻלּוֹ הָיָה, וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל וְלֹא מָצְאוּ שָׁמַן טָהוֹר בַּמִּקְדָּשׁ, אֶלָּא
פֶּךָ אֶחָד שֶׁהָיָה מִנַּח בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל וְלֹא הָיָה בּוֹ
לְהַדְלִיק אֶלָּא יוֹם אֶחָד בַּלְבָּד, וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה
שְׁמוֹנֶה יָמִים עַד שֶׁכָּתְשׁוּ זֵיתִים וְהוֹצִיאוּ שָׁמַן טָהוֹר. וּמִפְּנֵי זֶה
הִתְקִינוּ חֲכָמִים שְׁבָאוֹתוֹ הַדּוֹר שֶׁיְהִיוּ שְׁמוֹנֶת הַיָּמִים הָאֵלּוּ
שְׁמֵת־חֵילִין בְּכ"ה כְּסֻלּוֹ יְמֵי שְׂמֻחָה וְהַלֵּל. וּמִדְּלִיקִין בָּהֶם הַנֵּרוֹת
בְּעֶרֶב עַל פֶּתַח הַבָּתִּים בְּכָל לַיְלָה וּלְיֵלָה בְּשְׁמוֹנֶת הַלֵּילוֹת
לְהִרְאוֹת וּלְגַלּוֹת הַנֶּסֶם. וְהַיָּמִים הָאֵלּוּ נִקְרָאִים "חֲנֻכָּה", רָצָה
לִזְמֹר: חָנוּ כ"ה - שְׁבִיּוֹם כ"ה חָנוּ מְאוֹיְבֵיהֶם. וְעוֹד מִפְּנֵי
שְׁבִיּוֹת הָאֵלּוּ עָשׂוּ חֲנֻכַּת הַבֵּית שֶׁהַצֹּרֵרִים טָמְאוּהוּ. וְלִכֵּן יֵשׁ
אוֹמְרִים שֶׁמִּצְוָה לְהַרְבוֹת קֶצֶת בְּסַעֲדָה בְּחֻנְכָּה. וְעוֹד מִפְּנֵי
שְׁמֵלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן נִגְמְרָה בַּיָּמִים הָאֵלּוּ. וַיֵּשׁ לְסַפֵּר לְבָנֵי בֵיתוֹ
עֲנִין הַנָּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָאֵלּוּ (עֵין יוֹסִיפּוֹן). וּמִכָּל
מָקוֹם לֹא הִי סַעֲדַת מִצְוָה אֶלָּא אִם כֵּן אוֹמְרִים בְּסַעֲדָה
שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וּמִרְבִּים בְּצִדְקָה בַּיָּמֵי חֲנֻכָּה, כִּי הֵם מְסֻגְלִים
לְתַקֵּן בָּהֶם פְּגָמֵי נַפְשׁוֹ עַל יְדֵי הַצִּדְקָה, וּבִיחּוֹד לְלוֹמְדֵי תוֹרָה
הָעֲנִיִּים לְהַחְזִיקָם.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

שה

ב. [א] אין מתענין בימי חנוכה, אבל ביום שלפניהם וביום שלאחריהם מתרין בהספד ובתענית.

מעדני השלחן

[א] אין מתענין בימי חנוכה.

א. אם עבר והתענה, יום שמת בו אביו ואמו, או תענית חלום, צריך למיתב תענית לתעניתה, אחר חנוכה (דרך החיים, הלכות חנוכה, דיני חנוכה, סעיף ג', מ"ב סימן תר"ע ס"ק י"א).

ב. אם התענה ביום כ"ז בכסליו, תענית חלום, או יארצייט, יכול למיתב תענית לתעניתו, ביום כ"ח כסליו, משום דהוא תענית צדיקים. וכן אם התענה ביום כ"ח בכסליו, תענית חלום או יארצייט, אין צריך למיתב תענית לתעניתו, משום דהוא תענית צדיקים (דרך החיים, הלכות חנוכה, דיני חנוכה, סעיף ג').

ג. "הספד" אין מספידין בהם, אלא לחכם בפניו (שו"ע סימן תר"ע סעיף ג').

ד. "אונן" פטור מנר חנוכה (פמ"ג סימן תר"ע מש"ז ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י"ב). וכתב אליה רבה (שם ס"ק י"ט) דאשתו תדליק (הובא בפמ"ג שם, ומ"ב שם). ואם מותר לו לענות אמן, יש דעות בפוסקים (בשו"ע יו"ד סימן שמ"א סעיף א'). ואם אין אשתו עמו, והוא יחידי בביתו, נראה שידליק הנרות לפרסומי ניסא, בלא ברכה (פמ"ג שם, מ"ב שם).

ה. "אבלות" לכו"ע נוהג בחנוכה (פמ"ג סימן תר"ע מש"ז ס"ק ה', מ"ב שם ס"ק י"ב).

ו. ומתפלל ה"אָבֶל" בחנוכה, מנחה ומעריב. ובחמשה עשר באב, ובחמשה עשר בשבט, ול"ג בעומר, דלית בהם "הלל", ה"אבל" מתפלל שחרית ג"כ. ובחול המועד דהוי כיום טוב, מנעתי לפעמים להניח האבל להתפלל מנחה ומעריב (פמ"ג סימן תרע"א מש"ז ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק מ"ד).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שט

ג. וכן חנכה מתר בעשיית מלאכה. אך הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות בבית דולקים, ואין להקל להם. והטעם שהנשים מחמירות יותר, מפני שהגזירה היתה קשה על בנות ישראל, שגזרו, בתולה הנשאת תבעל להגמון תחלה. ועוד מפני שהגם נעשה על ידי אשה: בת יוחנן בהן גדול היתה יפת תאר מאד ובקשה המלך הצורר שתשכב עמו, ואמרה לו שתמלא בקשתו, והאכילתו תבשילי גבינה כדי שיצמא וישתה יין וישתפר ויישן וירדם, וכן היה, וחתכה את ראשו והביאתו לירושלים. וכראות שר צבאם כי אבד מלכם ויגוסו. ולכן קצת נוהגין לאכל מאכלי חלב בחנכה, וזכר לגם שנעשה על ידי חלב.

ד. כל השמנים פשרים לגר חנכה. ומכל מקום מצוה מן המבחר לקחת שמן זית, דמאי דגם שבמקדש שהיה בשמן זית. ואם אינו מצוי, יברר שאר שמן שאורו זך ונקי או גרות של שעוה שגם בן אורן זך. ולא יהיו שנים קלועים ביחד משום דהוי כמדרה, אלא כל גר יחיד. ולא יעשה משעוה של פתי עבודת פוכבים, משום דמאים. וכן כל הפתילות פשרות לגר חנכה,

מעדני השלחן

[ב] חנוכה, מותר בעשיית מלאכה. אך הנשים נוהגות, שלא לעשות מלאכה, כל זמן שהנרות בבית דולקים.

ז. ויש מקומות שגם האנשים מחמירים בזה (אליה רבה סימן תר"ע ס"ק י"א, בשם מהרי"ל, מנהגים, הלכות חנוכה, סעיף י"א, וכן משמע בב"ח סימן תר"ע סעיף ד', מ"ב שם ס"ק ג').

שי מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

ומצוה מן המבחר לקח צמר־גפן (בזים וואל). ואינו צריך בכל לילה פתילות חדשות, אלא מדליק גם בראשונות עד שיכלו.

ה. אם מדליק בנר של חרס, בין שהדליק בו לילה אחד נעשה ישן, ואין מדליקין בו בלילה השני משום דמאים, ועל פן יהיה לו מנורה נאה של מיני מתכות. ומי שידו משגת יקנה מנורה של כסף להדור מצוה.

ו. [ג] מנהג פשוט במדינתנו במהדרין מן המהדרין, שמדליקין כל אחד ואחד מבני הבית בלילה הראשון נר אחד ובשני שני נרות, וכן מוסיפין עד שבליל שמיני מדליק שמונה. וצריכין להזהר שיתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהיה הכר כמה נרות מדליקין. ולא ידליקו במקום שמדליקין נרות כל השנה, כדי שיהיה הכר שהם נרות חנכה.

ז. [ד] מצות נר חנכה להדליק בפתח הסמוך לרשות הרבים,

מעדני השלחן

[ג] מנהג פשוט במדינותינו, כ"מהדרין מן המהדרין, שמדליקין כל אחד ואחד מבני הבית.

ח. לבד, מאשתו, שהיה כגופו (מ"ב סימן תרע"א ס"ק ט').

[ד] מצות "נר חנוכה" להדליק בפתח הסמוך לרשות הרבים, משום פרסומי ניסא.

מ. מי שיש לו שני בתים, או שבית אחד חלוק מתוכו, צריך להדליק בשניהן, משום חשד, שיחשדו ששני בני אדם דרים שם (דרכי משה סימן תרע"א ס"ק ח' בשם

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שיא

משום פרסומי ניסא, וכך היו עושין בזמן המשנה והגמרא. ובזמן הזה, שאנו דרים בין האמות, מדליקין בפית שהוא דר בו. ואם יש לו חלון לרשות הרבים ידליקם נשם, ואם לאו, מדליקם אצל הפתח. [ה] ומצוה שיניחם בטפח הסמוך לפתח משמאל, שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצות. [ו] ויותר טוב להניחם בחלל הפתח.

מעדני השלחן

כל בו סימן מ"ד, וכן הסכים ביאור הגר"א סימן תרע"א סעיף ח', וכמבואר במ"ב שם ס"ק נ"ג, ובשער הציון שם ס"ק נ"ט. ויש מקילין כיון ששתיהן שייכין לאדם אחד (מג"א שם ס"ק י"ג, מ"ב שם).

י. אבל אם יש לו בית אחד, ולבית או לחצר, יש הרכה פתחים, באותו רחוב, אינו מדליק רק בפתח אחד (שו"ע סימן תרע"א סעיף ח').

[ה] ומצוה שיניחם בטפח הסמוך לפתח משמאל, שתהא מזוזה מימין, ונר חנוכה משמאל, ונמצא שהוא מסובב במצוות.

יא. מיהו בדיעבד, אם הניח נר חנוכה מימין, יצא (פר"ח סימן תרע"א סעיף ז', מ"ב שם ס"ק ל"ג).

יב. אם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין (שו"ע סימן תרע"א סעיף ז'), דכל מידי דמצוה, ימין עדיף, ועוד דאיכא פרסומי ניסא מפיו, שהכל פונים לצד ימין (מ"ב שם ס"ק ל"ד).

יג. ולכן נראה, דאם מדליק בחלון, יניח הנר חנוכה, לצד ימין.

[ו] ויותר טוב להניחם, בחלל הפתח.

יד. היינו דוקא כשאין לו חלון סמוך לרשות הרבים, דאם לא כן, יניחם אצל חלון (מג"א סימן תרע"א ס"ק ח', מ"ב שם ס"ק ל"ח), כדי שיהיה היכר לבני רשות הרבים, ויתפרסם הנס (מ"ב שם).

שיב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

ח. [יז] מצוה להניחם [ח] למעלה משלושה טפחים מן הקרקע ולמטה מעשרה טפחים. ואם הניחם למעלה מעשרה יצא. [ט] אבל אם הניחם למעלה מעשרים אמה לא יצא, משום דלמעלה מעשרים אמה לא שלטא עינא. ומי שהוא דר בעליה יכול להניחם בחלון אף על פי שהוא גבוה למעלה מעשרה טפחים. אבל אם החלון למעלה מעשרים אמה מקרקע רשות הרבים דלא שלטא ביה עינא מההולכים ברשות הרבים, אזי טוב יותר להניחם אצל הפתח.

מעדני השלחן

[ז] מצוה להניחם למעלה משלושה טפחים, מן הקרקע.

טז. דכל למטה משלושה טפחים, כאילו הניח בקרקע, ואין היכר שבעל הבית הניחו שם (ב"ח סימן תרע"א סעיף י', מ"ב שם ס"ק כ"ו), ומכל מקום בדיעבד יצא (פר"ח שם סעיף ו', מ"ב שם).

[ח] למעלה משלושה טפחים, מן הקרקע, ולמטה מעשרה טפחים.

טז. בשערי תשובה (סימן תרע"א ס"ק ח') הביא בשם טור ברקת (מקור חיים ס"ק ז') דמצוה להניחה מעט למעלה משבעה טפחים. ובספר שומר אמונים (שו"ת סימן ה') כתב שיש לו מקום בכתבי האר"י ז"ל, על מה לסמוך.

[ט] אבל אם הניחם למעלה מעשרים אמה, לא יצא, משום דלמעלה מעשרים אמה, לא שלטא עינא.

יז. ואין היכר לבני רשות הרבים (פתחי תשובה סימן תרע"א ס"ק ה', מ"ב שם בשער הציון ס"ק מ"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שיג

מ. הנרות יהיו בשורה אחת בשעה, לא אחד גבוה ואחד נמוך. ויהיה הפסק בין נר לנר, שלא יתקרב הלהב של זה לזה ויהיה כמו מדורה. ובנרות של שעה, יהיה הפסק שלא יתחמם זה מזה ותפוף השעוה ויתקלקל. וכן מלא קערה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי, כל פתילה עולה בשביל נר אחד, לא כפה עליה כלי, אפילו לנר אחד אינה עולה, לפי שהיא במדורה. [יא] נר שיש לו שני פיות או יותר לא ידליקו בו שנים, אפילו בלילה הראשון, משום דלכא הבר כמה נרות מדליקין.

מעדני השלחן

[י] מילא קערה שמן, והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי, כל פתילה, עולה בשביל נר אחד.

יח. ודוקא כשכפה, ואח"כ הדליק, אבל אם הדליק, ואח"כ כפה, צריך לכבות, ולכסות בכלי, ולהדליק (פר"ח סימן תרע"א סעיף ד', פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ג', מ"ב שם ס"ק י"ג), בברכה (מ"ב שם).

[יא] "נר" שיש לו שתי פיות, או יותר, לא ידליקו בו שנים, אפילו בלילה הראשון, משום דליכא חיבר, כמה נרות מדליקין.

יז. כתב חיי אדם (כלל קנ"ד סעיף י"א) ואפשר, דדוקא נר שיש לו רק שני פיות, אבל מנורות שלנו, שיש להם שמונה פיות, מותר להדליק שני בני אדם, זה בקצה זה, וזה בקצה זה, שהרי הכל רואין שהדליקו שנים, דאם לא כן, היה מדליק בסדר, אחד אצל חבירו (מ"ב סימן תרע"א ס"ק י"ב), וכן נוהגין העולם (מ"ב שם).

שיד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

י. [יב] זמן הדלקתן מיד בצאת הכוכבים, ולא יאחר. ואסור לעשות שום דבר קדם ההדלקה, אפילו ללמד. רק אם לא התפלל מעריב יתפלל תחלה ואחר כך ידליק. וקדם שידליק יקבץ כל בני ביתו לפרסומי מלתא. וצריך לתת שמן שידלקו לכל הפחות חצי שעה. ובדיעבד אם לא הדליק מיד, יכול להדליק בברכה כל זמן שבני ביתו נעורים. אבל לאחר שבני ביתו ישנים, תו לפא פרסומי ניסא וידליק בלא ברכה, אם לא יהיה לו פנאי להדליק בלילה יכול להקדים את עצמו ולהדליק מפלג המנחה ולמעלה, דהיינו שעה ורביעית קדם צאת

מעדני השלחן

[יב] זמן הדלקתן, מיד בצאת הכוכבים,

ב. כן הוא בשו"ע (סימן תרע"ב סעיף א'), וכ"כ מגן אברהם (שם ס"ק א') בשם הב"ח (שם סעיף א'), בביאור דברי הטור (שם), וכן כתב המרדכי (הגהות מרדכי שבת פרק ב' סימן תנ"ה) בהדיא (הובא במ"ב שם ס"ק א', ובשער הציון שם ס"ק א'). אבל יש הרכה ראשונים (ר"ן שבת פרק ב' דף ט' ע"א ד"ה מצותה, רשב"א שם דף כ"א ע"ב ד"ה הא דאמרינן, מאירי שם פרק ב' משנה ד"ה אחר), דסבירא להו, דצריך להדליק בתחילת השקיעה, דהיינו רבע שעה קודם (מ"ב שם).

בא. הנהגין להדליק בצאת הכוכבים, יתפללו תחילה מעריב, שהוא תדיר, וגם יש בה מצות קריאת שמע, שהיא דאורייתא (שערי תשובה סימן תרע"ב ס"ק ב').

בב. כתב המשנה ברורה (סימן תרע"ב ס"ק א') ודע דאפילו הנהגין תמיד להדליק אחר תפלת ערבית, מן הנכון, שיכינו על כל פנים, השמן בתוך הנרות, קודם תפלת ערבית, כדי שיהיה מוכן, תיכף אחר תפלת ערבית להדליק, דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית, בודאי יש לחוש, שיעבור עיקר זמן הדלקתו, והוא חצי שעה מדינא דגמרא (שבת דף כ"א ע"ב).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שמו

הפוכבים (והינו שעה זמנית, לפי ערך היום, (עין לעיל סימן ס"ט סעיף ב'). ובימי חגפה שהימים קצרים, אם היום ארך רק עשר שעות על האוהר [השעון], אזי פלג המנחה הוי שעה אחת ושתי מינוטין [דקות] וחצי). ובלבד שיתן שמן כדי שיהיו דולקים עד חצי שעה לאחר צאת הפוכבים. ואם אינם דולקים כה, לא קנים המצוה. **יא.** סדר הדלקתן כפי מנהגנו: בלילה הראשון מדליק הנהר שפנגר ימינו, ובלילה השני מוסיף עליו נר פנגר שמאלו, וכן בכל לילה מוסיף פנגר שמאלו, וזה שהוא מוסיף מדליק בראשונה ופונה והולך לימינו.

יב. בלילה הראשון מברך המדליק קדם ההדלקה שלש ברכות: להדליק, שעשה נסים, שהחינו. ובשאר הלילות אינו מברך "שהחינו". לאחר שברך הברכות מדליק נר אחד ובעוד שמדליק האחרים אומר "הנרות הללו" וכו'. נר אומר "שעשה נסים לישראל". ואם אמר "לאבותינו" יצא. אוגן, רחמנא לצלן, אם יש אחר, ידליק האחר בברכות והוא יענה "אמן", ואי לכא אחר ידליק הוא בלא ברכות.

יג. קומא לן, הדלקה עושה מצוה, פרוש: ההדלקה היא המצוה [יג] ובשעת ההדלקה צריכין להיות הנרות במקומן הראוי

מעדני השלחן

[יג] בשעת ההדלקה, צריכין להיות הנרות במקומן הראוי, ובשיעור הראוי. כג. אם אין לו שמן, כשיעור שיוכל להדליק חצי שעה, ידליק בלא ברכה (פמ"ג סימן תרע"ב אשל אברהם ס"ק א', מ"ב שם בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה כזה).

שמו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

וכשעור הראוי, לאפוקי אם הדליקן למטה משלשה טפחים או למעלה מעשרים אמה, ואחר כך פשהם דולקים הניחן במקומן, פסולין. וכן אם בשעת ההדלקה לא היה שמן בשעור ואחר כך הוסיף, לא מהני. וכן אם העמידן במקום שהרוח שולט ועומדין לכבות לא קיים המצוה וחיב להדליקן שנית, אבל לא יכרך. אבל אם העמידן פראוי ועל ידי מקרה פבו, כבר קיים המצוה. ומכל מקום נוהגין שחזור ומדליקן. ונוהגין להחמיר שלא להדליק גר מגר אלא מדליקן מן השמש או מגר אחר.

יד. כל זמן מצותן, דהינו חצי שעה, אסור להנות מאורן. ולכן נוהגין להניח אצלן את השמש שהדליקו בו, כדי שאם ישתמש אצלן, ישתמש לאור השמש. וצריכין להניחו קצת למעלה מן הנרות, שיהיה נפר שאינו ממנן הנרות.

טו. [יד] מדליקין נרות בבית הכנסת משום פרסומי ניסא,

מעדני השלחן

כד. "שעוה" מעובדי עבודת גילולים, אין ליקח (מ"ב סימן תרע"ב בביאור הלכה סעיף ב' ד"ה כזה, ומ"ב סימן קנ"ד ס"ק מ"ה).

[יד] מדליקין נרות בבית הכנסת, משום פרסומי ניסא, ומברכין עליהם, ומניחן בכותל דרום.

כה. והטעם, וזכר למנורה, שמקומה במקדש בדרום (מ"ב סימן תרע"א ס"ק מ'), ומסדרן ממזרח למערב (רמ"א שם סעיף ז'), והמדליק עומד אחוריו לדרום, ופניו לצפון, ומתחיל מימינו, שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, ושוב מוסיף והולך,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שי

וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶן. וּמְנִיחִין בְּכֶתֶל דְּרוֹם, [טו] וּמְדַלִּיקִין בֵּין מְנַחָה לְמַעֲרִיב. וְאִין אָדָם יוֹצֵא בְּנֵרוֹת שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, וְצָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְהַדְלִיק בְּבֵיתוֹ. וּמִי שֶׁהוּא אָבֵל, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, לֹא יִדְלִיק בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִשּׁוּם דְּצָרִיךְ לוֹמַר "שֶׁחֲתִינוּ", וְאָבֵל אֵין לוֹ לוֹמַר "שֶׁחֲתִינוּ" בְּצַבּוּר. אָבֵל בְּבֵיתוֹ מְבָרַךְ "שֶׁחֲתִינוּ".

טז. נָשִׁים חַיְבוֹת בְּנֵר חֲנֻכָּה, שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס (עֵין לְעֵיל סְעִיף ג'), וַיְכוּלָה הָאִשָּׁה לְהַדְלִיק בְּעַד כָּל בְּנֵי בֵיתָהּ. [טז] וְקָמָן שֶׁהִגִּיעַ לְחֲנוּךְ גַּם בֶּן חַיִּב. סָמָא אִם יָכוֹל לְהַשְׁתַּתֵּף

מעדני השלחן

ומתחיל מהשמאלי, ופונה לימינו (שו"ת חתם סופר או"ח סימן קפ"ו, מ"ב סימן תרע"א ס"ק מ"ג).

[טז] ומדליקין בין מנחה למעריב.

כו. בערב שבת קודש, אם העולם מתאחרין לבוא, וטרם שיבואו מניין לבית הכנסת, יתקדש היום, לא ימתין כלל, אלא יברך וידליק מיד, אפילו קודם מנחה, דמ"מ איכא פרסומי ניסא, כשבאים אח"כ בבית הכנסת, ורואים הנרות (מג"א סימן תרע"א ס"ק י', מ"ב שם ס"ק מ"ז). ולדבריו, הוא הדין בחול, אפילו אין מניין כשמדליק אחר מנחה, יכול לברך (מ"ב שם בשער הציון ס"ק נ"ד).

[טז] קמן שהגיע לחינוך, ג"כ חייב (בנר חנוכה).

כז. כן הוא ברמ"א (סימן תרע"ה סעיף ג') שכתב לדיוק, דכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו, קמן שהגיע לחינוך, צריך להדליק ג"כ, וכן משמע דעת המחבר (סימן תרע"ז סעיף ב').

שיח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

עם אחר בפרוטה מוטב, ואם יש לו אשה, היא מדלקת בשבילו.
ואם אין לו אשה ויש לו דירה מיוחדת, שאין לו במי להשתתף
- מדליק על ידי סיוע אחר.

יז. בערב שבת מדליקין תחלה גר חנפה ואחר כך גר שבת
ובלבד שיהא לאחר פלג המנחה, ומתפללין תחלה מנחה.
וצריך שיתן שמן כדי שידלקו עד חצי שעה לאחר צאת
הכוכבים, דאם לא כן, הוה ליה ברכה לבטלה. ואם הדליק אצל
הפתח, צריך להזהר להפסיק באיזה דבר בינם לבין הדלת, שלא
יכבם הרוח בפתיחת ונעילת הדלת.

יח. [יז] במוצאי שבת מבדילין ואחר כך מדליקין גר חנפה,
ובבית הכנסת מדליקין קודם "ויתן לך".

מעדני השלחן

בח. וכן כתב המשנה ברורה (סימן תרע"ז ס"ק י"ג) דלדין דנהניג, שכל אחד צריך
להדר, ולהדליק בפני עצמו, אם כן גם הקטן הזה, צריך בכל גווי להדליק בפני
עצמו, והכי פסק הרמ"א (סימן תרע"ה סעיף ג). אבל דעת השלמי גיבורים (שבת פרק
ב' דף ט' ע"ב ס"ק א'), והמאירי (שם פרק ב' משנה ד"ה אע"פ) דאפילו לדין, אין צריך
לחנך הקטן, להדליק בפני עצמו, אם לא שיש לו בית בפני עצמו (עכ"ד המ"ב שם).

כז. כתב המשנה ברורה (סימן תרע"ה ס"ק י"ג) ונראה לי, דלקטן אין צריך להחמיר
כולי האי, ודי שידליק בכל לילה, רק גר אחד, לכולי עלמא.

[יז] במוצאי שבת מבדילין, ואחר כך מדליקין גר חנוכה. ובבית
הכנסת, מדליקין קודם "ויתן לך".

ל. כן סוברים הרבה ראשונים ואחרונים (הובא דבריהם במ"ב סימן תרפ"א בביאור
הלכה סעיף ב' ד"ה מדליקין), והטעם משום דתדיר קודם (מ"ז שם ס"ק א', מ"ב

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שיט

יט. [יח] מי שהוא אינו בביתו אלא במקום אחר, אם יודע שאשתו מדלקת בביתו, ידליק הוא במקום שהוא, בלא

מעדני השלחן

שם ס"ק ג'. ויש ג"כ הרבה ראשונים ואחרונים (ובניהם המחבר והרמ"א שם), שסוברים דמקודם מדליק נרות חנוכה, משום פירסומי ניסא, ואח"כ מבדילין (הובא בביאור הלכה שם), דכל מה דנוכל לאחר, לצאת מן השבת, עדיף מפי (מ"ב שם). ואם שכח "אתה חוננתנו" יאמר לפני הדלקת נרות חנוכה "המבדיל בין קודש לחול" (חיי אדם כלל סעיף ל"ז, מ"ב סימן תרפ"א ס"ק ב').

לא. וכיון שהוא מחלוקת הפוסקים ראשונים ואחרונים (כמבואר בס"ק הקודם), על כן מסיק המשנה ברורה (סימן תרפ"א ס"ק ב', ובביאור הלכה שם סעיף ב' ד"ה מדליקין) דהנכון להתנהג בזה, כמו שהסכימו כמה אחרונים, דבבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהגו מעולם, להדליק נר חנוכה קודם, ואח"כ להבדיל. ובביתו, דעביר כמור עביר, ודעביר כמור עביר. גם הפמ"ג (שם מש"ז ס"ק א') כתב דאין לגעור על שום אדם, כי יש לו על מי לסמוך (הובא ביאור הלכה שם).

לב. אין "מבדילין" בנר חנוכה, שאסור להנות מאורו (שו"ע סימן תרפ"א סעיף א').

[יח] מי שהוא אינו בביתו, אלא במקום אחר, אם יודע שאשתו מדלקת בביתו, ידליק הוא, במקום שהוא. בלא ברכות.

לג. כן הוא בט"ז (סימן תרע"ז ס"ק א') בשם שו"ת מהרש"ל (סימן פ"ה), דדוקא כשהוא יודע בבירור, שאשתו מדלקת עליו (או ידליק בלי לברך), אבל אם אינו יודע, יש לו להדליק, וגם לברך (מ"ב שם ס"ק ב').

לד. ובתרומת הדשן (סימן ק"א) משמע, דאפילו אינו יודע זה בבירור, רק שהוא יודע באשתו, שיודעת דין זה, שהאשה צריכה להדליק בגו ביתה, שהמצוה מוטלת על מי שהוא בתוך הבית. או אפילו אם אינה יודעת, אבל בני ביתה יודעים דין זה, לא יברך (הובא במ"ב סימן תרע"ז בשער הציון ס"ק ד').

לה. ויש עצה, למי שאינו בביתו, שיוכל לברך, אפילו כשיודע שאשתו מדלקת בביתו, דהיינו שיראה לשער, להדליק נרותיו, ולברך עליהן, זמן מה, קודם שמדלקת

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שכ

בְּרָכוֹת. וְטוֹב אִם אֶפְשָׁר, שְׂיִשְׁמַע תְּחִלָּה אֶת הַבְּרָכוֹת מִמִּי שְׂמַדְלִיק שָׁם וַיְכּוֹן לְצֵאת בְּבְרָכוֹתָיו וַיַּעֲנֶה "אָמֵן", וְאַחֵר כָּךְ יְדְלִיק הוּא בְּלֹא בְּרָכוֹת. וְאִם אֵין אִשְׁתּוֹ מְדַלֶּקֶת בְּבִיתוֹ, וַיֵּט וְכֵן הַבְּחוּרִים בְּאַכְסֵנִיָּא שְׁלָהֶם צְרִיכִין לְהַדְלִיק בְּבְרָכוֹת, אוֹ

מעדני השלחן

אִשְׁתּוֹ בְּבִיתוֹ, דְּהֵיִינוּ כְּשֶׁהָיָא מְדַלֶּקֶת אַחֵר מְעֵרִיב, כַּמְנַהֵג הָעוֹלָם, יְדְלִיק קוֹדֵם מְעֵרִיב (מ"ב סימן תרע"ז ס"ק ט"ז). וְכֹל זֶה אִם הוּא רּוֹצֵה לְהַחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ, דְּמַדִּינָא הוּא פְּטוּר לְהַדְלִיק, אוֹ לְהַשְׁתַּתֵּף בַּפְּרוּטָה, כִּיּוֹן שֶׁאִשְׁתּוֹ מְדַלֶּקֶת בְּבִיתוֹ (שו"ע שם סעיף א', ג', מ"ב שם ס"ק ב', וס"ק ט"ו).

לֹא. מִי שֶׁבָּא בַּלַּיְלָה לְבֵיתוֹ, וְרָאָה שֶׁאִשְׁתּוֹ כְּבֵר הַדְּלִיקָה, יְדְלִיק בְּלִי בְּרָכָה (מג"א סימן תרע"ז ד"ה כתב, מ"ב שם ס"ק ב'). וְלִתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סימן ק"א, הוֹבָא לְעִיל ס"ק ל"ד) פְּשוט שֶׁלֹא מְבָרֵךְ.

[יט] וְכֵן הַבְּחוּרִים בְּאַכְסֵנִיָּא שֶׁלֶחָן, צְרִיכִין לְהַדְלִיק בְּבְרָכוֹת, אוֹ יִשְׁתַּתְּפוּ עִם בַּעַל הַבֵּית.

לֹא. וְאִם יֵשׁ לָהֶם נִרְוֹת, נִכּוֹן יוֹתֵר לְהַדְלִיק, מִלְּהַשְׁתַּתֵּף (מ"ב סימן תרע"ז ס"ק ג'), לְצֵאת לְדַעַת מִהֲרִ"י וּוִייל (חִידוּשֵׁי דִינִין וְהַלְכוֹת סִימָן ל"א) שֶׁכָּתַב דְּכַהֲוִים שֶׁהַמְנַהֵג בַּעֲלָמָא, לְהִיּוֹת מִן הַמַּהְדְּרִין, נֵר לְכָל אֶחָד, אֲתוֹ לְחַשְׁדּוֹ, שֶׁלֹא הַדְּלִיק נֵר חֲנוּכָה (אֵלִיָּה רַבָּה סִימָן תרע"ז ס"ק א', דֶּרֶךְ הַחַיִּים, הַלְכוֹת חֲנוּכָה, דִּין אַכְסֵנִיָּא בַּחֲנוּכָה, סֵעִיף א'-ב', מ"ב שם בְּשַׁעַר הַצִּיּוֹן ס"ק י').

[כ] הַבְּחוּרִים בְּאַכְסֵנִיָּא שֶׁלֶחָן, צְרִיכִין לְהַדְלִיק בְּבְרָכוֹת, אוֹ - שִׁיתֵּנוּ לוֹ אִיזָה פְּרוּטָה, שִׁיְהִיָּה לָהֶם גַּם כֵּן חֶלֶק בְּשֶׁמֶן.

לֹח. וְהוּא הַדִּין, אִם בַּעַל הַבֵּית, מִקְנֶה לוֹ חֶלֶק בְּשֶׁמֶן בְּמִתְנָה, שְׂרִי, דְּהוּי כְּמִשְׁתַּתֵּף בַּפְּרוּטָה (מג"א סימן תרע"ז ס"ק א', בְּשֶׁם שׁו"ת הַרְשֵׁב"א חֶלֶק א' סִימָן תַּקמ"ב, מ"ב סִימָן תרע"ז ס"ק ג'), וְלִכְאוּרָה הַכוּוֹנָה בְּאַחַד מִדְּרָכֵי הַקִּנּוּן, וְלֹא בְּאִמְרָה בַּעֲלָמָא (מ"ב שם בְּשַׁעַר הַצִּיּוֹן ס"ק ט'). וְלִפִּי זֶה, צָרִיךְ לְעִיין, דֹּאפִּילוּ אִם מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בַּפְּרוּטָה

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שכא

יִשְׁתַּתְּפוּ עִם בַּעַל הַבֵּית, שְׂתַּנּוּ לוֹ אִיזוֹ פְּרוּטָה שְׂתִּיהִיָּה לָהֶם גַּם
בֶּן חֶלֶק בְּשֶׁמֶן וּבִפְתִילָה, וּבַעַל הַבֵּית יוֹסִיף קָצֵת שֶׁמֶן עַל הַשְּׁעוֹר
בְּשִׁבִּיל הַשְּׂתָף. אֲבָל יֵשׁ לָהֶם לְהִדָּר, שְׂיִדְּלִיקוּ כָּל אֶחָד בְּפָנָיו
עֲצָמוֹ. [כא] וְיָמִי שֶׁהוּא בְּעִירוֹ אֵלָּא בְּבֵית אַחֵר, כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן
הַהֲדָלָקָה, צָרִיךְ לָשׁוּב לְבֵיתוֹ וּלְהִדְלִיק.

מעדני השלחן

(כמבואר בשו"ע סימן תרע"ז סעיף א', וקיצור שו"ע סימן קל"ט סעיף י"ט), למה לא
יצטרכו קנין, הלא מעות אינן קונות, רק לענין מי שפרע (כמבואר בגמ' ב"מ דף מ"ד
ע"ב). שוב ראיתי בשדי חמד (כללים מערכת ל', כלל קמ"א ס"ק כ"ד, ד"ה אולם
בתשובתי. ומערכת מ', כלל פ"א, ד"ה ובעיקר) דלדבר מצות מעות קונות.

ל"ט. יש מאחרונים (פמ"ג סימן תרע"ז אשל אברהם ס"ק א', דרך החיים, הלכות
חנוכה, דין אכסנאי בחנוכה, סעיף ב') שכתבו דצריך בעל הבית להוסיף מעט
שמן בשביל האורח, חוץ השיעור שצריך ליתן לצורך חצי שעה, בשביל עצמו (הובא
במ"ב סימן תרע"ז ס"ק ג'). ויש שכתבו (אליה רבה שם ס"ק ב') שצריך ליתן בשביל
האורח לבד, כשיעור חצי שעה (הובא במ"ב שם בשער הציון ס"ק ח'). ויש אומרים
(פר"ח שם סעיף א') דאין צריך להוסיף כלל (הובא בשער הציון שם).

[כא] וְיָמִי שֶׁהוּא בְּעִירוֹ, אֵלָּא בְּבֵית אַחֵר, כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַהֲדָלָקָה, צָרִיךְ
לָשׁוּב לְבֵיתוֹ, וּלְהִדְלִיק.

מ. ודוקא באופן זה, אבל אם הולך הוא, וכל אנשי ביתו, לבית אביו, או חמיו
בקביעות, על שמונת ימי חנוכה, דבר ברור הוא, דכיון שסועד שם, וישן שם, כל
ימי חנוכה, אף שביום אוכל אכילת ארעי בביתו, שאינו מדליק אלא בבית שאוכל וישן
שם בלילה, דכיון שאין שום אדם בבית, למי ידליק, וכל שכן האידנא, שההיכר לבני
הבית, וכיון שישנים שם, בני הבית (אצל אביו או חמיו), שם ידליקו (פר"ח סימן
תרע"ז סעיף א', הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה במקום).

שכב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

כ. [כב] הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׂאָר בַּמְנוּרָה לְאַחַר חֲנֻכָּה וְכֵן הַפְּתִילוֹת, עוֹשֶׂה לָהֶן מְדוּרָה וְשׁוֹרְפֵן, מִשּׁוּם דְּהֻקְצוּ לְמִצּוֹתָן וְאִסּוּר לִיהֲנוֹת מֵהֶם, אֲלֵא אִם כֵּן הִתְנָה מִתְחִלָּה שְׂאִינוּ מְקַצֶּה מֵהַשֶּׂשׂאָר.

כא. [כג] כָּל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה אוֹמְרִים בְּשִׁמוּנָה עֲשֶׂרָה "עַל

מעדני השלחן

מא. מי שאוכל בקביעות בבית אחד, אף שהולך לחדר אחר לישון, מדליק במקום שאוכל (רמ"א סימן תרע"ז סעיף א', ואחרונים, מסגרת השלחן סימן קל"ט ס"ק כ'). וז"ל הרמ"א (שם) בזמן הזה שמדליקין בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו (עכ"ל), פירוש כיון שמדליקין בפנים, ליכא חשדא מעוברים ושבים, אלא מבני הבית, והם יודעים שמדליק במקום שאוכל (מ"ב שם ס"ק י"א).

מב. ולפי זה נראה, דאם הוא מדליק בחוץ, או אצל חלון, נכון יותר שידליק במקום שישן לפרסומי ניסא, אם במקום שאוכל, מדליק שם אחר. וכמדומני שכן נהגו כאן בירושלים עיה"ק, דהאוכל אצל חמיו, אחרי החתונה, שמדליק בביתו, כיון שישן בביתו.

[כב] ה"שמן" שנשאר במנורה, לאחר חנוכה, וכן הפתילות, עושה להן "מדורה", ושורפן, משום דהוקצו למצוותן, ואסור ליהנות מהם.

מג. היינו דוקא מה שנשאר במנורה. אבל אם לקח צלוחית של שמן, לנר חנוכה, ונשתמש ממנו כדי צרכו, לכו"ע מותר להשתמש בהשאר (עיקרי דינים או"ח סימן ל"ה ס"ק ל"ב, בשם בארות המים סימן כ"ז, מ"ב סימן תרע"ז בביאור הלכה סעיף ד' ד"ה הצריך).

[כג] כל שמונת ימי חנוכה, אומרים בשמונה עשרה "על הנסים".

מד. בברכת מודים (שו"ע סימן תרפ"ב סעיף א'), קודם "ועל כולם". והטעם, דכולה מילתא דחנוכה, עיקרה הודאה היא (פמ"ג שם אשל אברהם ד"ה הרשעה,

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שכן

הנפים". [נד] ואם שכת ולא אמרו, אם נזכר קדם שאמר את השם מן ברכת "הטוב שמך" וכו', חוזר ומתחיל "על הנפים", אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם, גומר את הברכה ואינו חוזר (ובברכת המזון אין לעיל סימן מ"ד סעיף ט"ז).

מעדני השלחן

בשם אליה רבה שם ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ב'), לפיכך קבעו בהודאה (שבת דף כ"ד ע"א).

מח. ומכל מקום, בדיעבד, אם אמר "על הנפים" בעבודה (בברכת רצה), והשלים תפלתו, אינו צריך לחזור, דלא הוי הפסק, מה שאמרו חז"ל למקומו (פתחי תשובה סימן תרפ"ב סעיף א'). בשם עיקרי דינים או"ח סימן ל"ה ס"ק ל"ה, מ"ב סימן תרפ"ב בשער הציון ס"ק ב').

מז. כתוב בספרים, שבנוסח "על הנפים", יאמר "ועל הנפים" בוי"ו, הן בתפלה, והן בברכת המזון (מ"ב סימן תרפ"ב ס"ק א').

מז. בברכת "מעין שלוש", כשאומרים "בחנוכה, ופורים", אין מזכירין של חנוכה ופורים (מ"ב סימן תרפ"ב ס"ק ב').

[כד] ואם שכת ולא אמרו, - אם לא נזכר, עד לאחר שאמר את "השם", גומר את הברכה, ואינו חוזר.

מח. היינו שאמר "ברוך אתה ה'", אז גומר את הברכה, ואינו חוזר, דלאו דאורייתא הוא (מ"ב סימן תרפ"ב ס"ק ג'). אבל אם אמר "הקל ישועתינו", יכול להתחיל "על הנפים", ולומר אח"כ "ועל כולם" (כן כתב מטה אפרים (סימן תקפ"ב סעיף י') לענין "וכתוב" שאומרים בעשרת ימי תשובה, לפני "ועל כולם").

מז. ויכול לומר אחר "אלקי נצור", קודם יהי לרצון בלשון זה, דרך בקשה "יהי רצון מלפניך, שתעשה לנו נסים ונפלאות, כמו שעשית לאבותינו, בימים ההם בזמן הזה, בימי מתיהו וכו'" (אליה רבה סימן תרפ"ב ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ד').

שכר מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן

בב. כל שמונת ימי חגגה גומרים את ההלל, ואין אומרים לא תחנון ולא "אל ארך אפים" ולא "למנצח" ולא "צדקתך צדק" (דין הלל בבית האבל, רחמנא לצלן, עין בסימן ר"ז סעיף ו').

בג. קורין בכל יום תלתא גברי בקרבנות הנשיאים שבפרשת "נשא". ביום הראשון מתחילין לכהן מן "ויחי ביום בלח משה" עד "לחנפת המזבח". ללוי "ויחי המקריב ביום הראשון" וגו', עד "מלאה קטרת". ולישראל "פר אחד" וגו' עד "בן עמינדב". ביום השני: לכהן וללוי "ביום השני" וגו', ולישראל "ביום השלישי" וגו', וכן בכל יום לכהן וללוי ששומדין בו ולישראל היום שלאחריו. וביום השמיני: לכהן וללוי "ביום השמיני" ולישראל מתחילין "ביום התשיעי" וגומרים כל הסדר וגם בפרשת "בהעלתך" עד "בן עשה את המנורה".

בד. בשבת חגגה מוציאין שני ספרי תורה, בראשון קורין פרשת השבוע, ובשני המפטיר בשל חגגה יומו, ומפטירין "רני ושמחי". ואם יש עוד שבת אחת, מפטירין בו במלכים בגרות דשלמה. בראש חדש טבת, בחל מוציאין שני ספרי תורה, בראשון קורין תלתא גברי בשל ראש חדש ואחר כך הרביעי בספר התורה השני, בשל חגגה יומו. משום דראש חדש תדיר טפי, וקומא לן תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, ולכן מקדימין ראש חדש. ואם טעו והתחילו לקרא בשל חגגה, ואפלו עדון

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קלט השלחן שכה

לא התחילו לקרא, אלא שִׁכְבַּר בְּרַךְ הָעוֹלָה, אין צריכין להפסיק, אלא הָעוֹלָה גומר קריאתו ואחר כך קורין להנשואים בְּשֵׁל ראש חֹדֶשׁ. אם קראו בראשון בְּשֵׁל ראש חֹדֶשׁ בְּרֵאוֹ, אלא שִׁמְעוּ וְקִרְאוּ גַם אֶת הָרְבִיעִי בְּשֵׁל ראש חֹדֶשׁ, אִפְלוּ נִזְכְּרוּ מִיָּד לְאַחַר שִׁבְרֵךְ הַקּוֹרֵא, אם לא הוציאו רק ספר תורה אחד, אין צריכין לקרא יותר. אבל אם הוציאו שְׁנֵי ספרי תורה שְׁנֵי כָּאֵן חֲשֵׁשׁ מִשּׁוּם פְּגָמוֹ שֶׁל סֵפֶר הַתּוֹרָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ פָּסוּל הוּא, צריכין לקרא בּוֹ חֲמִישִׁי בְּשֵׁל חֲנֻכָּה, ואחר החמישי יאמרו חֲצִי קָדִישׁ.

כה. חל ראש חֹדֶשׁ טִבֵּת בְּשַׁבָּת, מוציאין שְׁלֹשָׁה ספרי תורה, בְּרֵאוֹשׁוֹן - קורין שְׁשָׁה גְּבָרִי בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ, בְּשְׁנֵי - שְׁבִיעִי בְּשֵׁל ראש חֹדֶשׁ וּמִתְחִילִין "וביום השַׁבָּת" (וְעֵין לְעִיל סִימָן ע"ח סְעִיף א' וְסִימָן ע"ט סְעִיף א') וְאוֹמְרִים חֲצִי קָדִישׁ, וּבְשִׁלְיֵשִׁי - מִפְּטִיר בְּשֵׁל חֲנֻכָּה יוֹמוֹ, וּמִפְּטִירִין "רְנִי וְשִׂמְחִי". וְאַף עַל גַּב דִּתְדִיר קוֹדֶם, זֶהוּ בְּקִרְיָאָה שְׁקוֹרִין שְׁנֵיהֶם, אֲבָל בְּהַפְּטָרָה, שְׂאִין מִפְּטִירִין אֲלָא אַחַת, דּוֹחִין שֶׁל ראש חֹדֶשׁ וְקוֹרִין שֶׁל חֲנֻכָּה, מִשּׁוּם פְּרָסוּמִי נִיסָא.

כו. בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשַׁבָּט, ראש הַשָּׁנָה לְאֵילָנוֹת. אין אוֹמְרִים בּוֹ תַחֲנוּן, וְנוֹהֲגִין לְהַרְבּוֹת בּוֹ בְּמִינֵי פְרוֹת אֵילָנוֹת.

סימן קמא

הלכות מגלה ובו כ"ג סעיפים

א. משנכנס אדר מרבין בשמחה. וישראל שיש לו דין ודברים עם עובד כוכבים ישפט עמו בחדש זה.

ב. בימי מרדכי ואסתר, נקהלו היהודים בשלשה עשר לחדש אדר לעמד על נפשם ולהנצחם מאויביהם, והיו צריכים לבקש רחמים מאת ה' יתברך שמו, שיעזרם. ומצינו שבאשר היו ישראל במלחמה התענו שיעזרם ה', וגם משה רבנו, עליו השלום, ביום שנלחם עם עמלק התענה. ואם בן מסתמא גם אז בימי מרדכי ואסתר התענו ביום שלשה עשר באדר, ולכן קבלו עליהם כל ישראל יום זה לתענית צבור [א] ונקרא תענית

מעדני השלחן

[א] ונקרא תענית אסתר, - ומכל מקום אין תענית זה חובה כל כך, כמו ארבע תעניות, שכתובים במקרא (זכריה ח', י"ט), ולכן יש להקל בה בעת הצורך, כגון מעוברות ומיניקות, או אפילו חולה קצת בכאב עינים, שאם מצמערין הרבה, לא יתענו.

א. כתב המשנה ברורה (סימן תרפ"ו ס"ק ד') דמה שכתוב "אם מצמערין הרבה, לא יתענו" זה קאי על "כואבי עינים" אבל מעוברת (וכן מניקה), אף שאינה מצמערת, אינה מתענה (כ"כ ישועות יעקב שם ס"ק ב'). ובאליה רבה (שם ס"ק ב') מחמיר בזה, אך ביולדת כל שלושים יום, גם הוא מיקל. וכן דעת המחצית השקל

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שבו

אסתר, כִּדִּי לִזְכֹּר שֶׁהַבּוֹרָא, יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל אִישׁ בְּעֵת צָרָתוֹ כְּאִשֶּׁר יִתְעַנֶּה וַיֵּשׁוּב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְאַבְרָהָם בְּיָמֵי הָהֵם. וּמִכָּל מְקוֹם אֵין תַּעֲנִית זוֹ חוֹבָה כָּל כֶּךָ כְּמוֹ אַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת שְׁכָתוּבוֹת בַּמִּקְרָא (עֵין לְעִיל סִימָן קכ"א), וְלִכְּנֵן יֵשׁ לְהַקְלֵל בָּהּ בְּעֵת הַצָּרָה, כְּגוֹן מַעֲבְרוֹת וּמִיָּנִיקוֹת אוֹ אֲפִלּוֹ חוֹלָה קִצָּת בְּכֹאֵב עֵינַיִם, שָׂאֵם מִצְטַעְרִים הַרְבֵּה לֹא יִתְעַנּוּ. וְכֵן יוֹלְדֵת כָּל שְׁלִשִּׁים יוֹם וְכֵן חֵתָן בְּתוּךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה נִשְׁלֹו, אֵינָם צָרִיכִים לְהִתְעַנּוֹת וַיִּפְרְעוּ אֶת הַתַּעֲנִית אַחֵר כֶּךָ. אֲכָל נֶשֶׁאֱר הַבְּרִיאִים, לֹא יִפְרְשׁוּ אֶת עֲצָמָם מִן הַצָּבוּר. וְאַפִּלּוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְקָשָׁה עָלָיו הַתַּעֲנִית, מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת.

ג. בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר אֲדָר הוּא פּוּרִים. וְאֵם חָל פּוּרִים בְּיוֹם רֵאשִׁוֹן, מְקַדִּימִין לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי. וְאֵם יֵשׁ אֶז בְּרִית

מעדני השלחן

(שם ס"ק ה') דהתנאי שאם מצטערים, קאי גם על עוברות ומניקות, דבלא"ה, גם הם צריכים להתענות.

ב. והמשנה ברורה (סימן תרפ"ו בשער הציון ס"ק י') מסיק "ונראה דתלוי לפי מנהג המקום" (עכ"ל). רצונו לומר, כמו שאיתא ברמ"א (סימן תק"ג סעיף א') לענין ג' צומות, י"ז תמוז, ג' תשרי, י' טבת, דעוברות ומניקות, אפילו אינן מצטערות, אינן מחויבות להתענות, אלא שנהגו להחמיר (ומאימתי נקראת מעוברת, מבואר דינו באריכות במשנה ברורה סימן תק"ן ס"ק ג'). ומ"מ נלע"ד דברורות חלושות שלנו⁽¹⁾, הסומך על הישועות יעקב (סימן תרפ"ו ס"ק ב') "דעוברת ומניקות, אף שאינה מצטערת, אינה מתענה" לא הפסיד.

1. זאת נכתב כבר בשנת תש"ג - תש"ז בערך.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שכה

מִלָּה, יַעֲשׂוּ אֶת הַסַּעֲדָה בְּלִילָה. אָבֵל הַסַּנְדֵּק וְאֲבֵי הַבֵּן מִתְּרִין לֶאֱכֹל בַּיּוֹם, וְאִין צְרִיכִין לְהַתְעַנּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי. אָבֵל אָדָם אַחֵר שֶׁשָּׁכַח וְאָכַל בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי, יִתְעַנֶּה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי.

ד. לְכַבּוֹד הַמַּגָּלָה יֵשׁ לִלְבָּשׁ בְּגָדֵי שַׁבָּת מִבְּעָרְבִי, וּכְשֶׁכָּא מִבֵּית הַכִּנְסֵת יִמָּצֵא בְּבֵיתוֹ גֵּרוֹת דּוֹלָקִים וְשִׁלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּה מִצָּעֶת. עֶרְבִית, לְאַחֵר שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹמְרִים קִדִּישׁ שְׁלֵם עִם תְּתַקַּבֵּל, וְקוֹרִין אֶת הַמַּגָּלָה. אַחֵר כֵּךְ אוֹמְרִים "וְאַתָּה קְדוֹשׁ" (שֶׁהוּא בְּמִזְמוֹר: לְמַנְצֵחַ עַל אֵילַת הַשָּׁחַר שֶׁנֶּאֱמַר עַל אֶסְתֵּר וְשֵׁם נֶאֱמַר: אֱלֹהֵי אֶקְרָא וְגו') דְּנֶאֱמַר עַל מִקְרָא מַגָּלָה, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: חַיֵּב אָדָם לִקְרֹא אֶת הַמַּגָּלָה בְּלִילָה וּלְשִׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: אֱלֹהֵי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה וְלִילָה וְלֹא דוּמְיָה לִי וְסִמִּיד לִיָּה: וְאַתָּה קְדוֹשׁ וְגו'), וְאַחֵר כֵּךְ קִדִּישׁ שְׁלֵם בְּלֹא תְתַקַּבֵּל. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת: וִיהִי נֵעַם, וְאַתָּה קְדוֹשׁ, קִדִּישׁ שְׁלֵם בְּלֹא "תְתַקַּבֵּל", וְיִתֵּן-לָהּ, וּמִבְּדִילִין עַל הַכּוֹס, "עֲלִינוּ".

ה. וְכַן נוֹהֲגִין לִיתֵן קֹדֶם פּוֹרִים מַחֲצִית מִן הַמַּטְבֵּעַ הַקְּבוֹעַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן, וְכֵן לְמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים בְּאֶדְר

מעדני השלחן

[ב] נוֹהֲגִין לִיתֵן קוֹדֶם פּוֹרִים, מַחֲצִית מִן הַמַּטְבֵּעַ, - זָכַר לְמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל. - בֶּן י"ג שָׁנָה, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּחִיב, וִישׁ אוֹמְרִים דְּפִטּוֹר, עַד שִׁיחָא בֶן עֶשְׂרִים.

ג. וְכֵן זֶה מְדִינָא, אֲבָל הַמְנַהֵג הוּא לִיתֵן, אֲפִילוּ בְּעַד בְּנֵי הַקְּטָנִים. וְאִשָּׁה מְעוֹבְרַת בְּעַד וְלֹדָה (אֵלֶיהָ רַבָּה סִימָן תרפ"ו ס"ק ד', יד אֲפִרִּים סִימָן תרצ"ד ד"ה בְּמִגְ"א, מ"ב שֵׁם ס"ק ה').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שכת

לצורך קרבנות הצבור. ומנהג ליתן שלש מחציות, משום דבפרישת
כי תשא כתיב שלש פעמים תרומה. ונותנין בערב לפני קריאת
המגלה ומחלקין אותן לעניים. קטן פטור, ואם אביו נתן בשבילו
פעם אחת, חייב לעולם. בן שלש עשרה שנה - יש אומרים דחייב
ויש אומרים דפטור עד שיהא בן עשרים.

ו. בפורים, (דהינו ביום ארבעה עשר), ערבית, שחרית ומנחה
אומרים על הגסים. ואם שכח דינו כמו בחנפה (סימן קל"ט
סעיף כ"א).

ז. חייב כל אדם בין איש בין אשה לשמע קריאת המגלה בלילה
וביום. ולכן גם הבתולות יש להן ללכת לבית הכנסת. ואם
אינן הולכות, צריכין לקרא לפניהן בבית. וגם את הקטנים חייבים
לחנך אותן שישמעו קריאת המגלה. ומכל מקום לא יביאו לבית
הכנסת קטנים ביותר, שמבלבלים דעת השומעים.

ח. [ג] מגלה של לילה אסור לקרות קדם צאת הכוכבים, אף
על פי שמצטער הרבה מחמת התענית. אך יכול לטעם

מעדני השלחן

[ג] מגילה של לילה, אסור לקרות קודם "צאת הכוכבים", אף על פי
שמצטער הרבה מחמת התענית, אך יכול לטעם קצת קודם
המגילה, כגון קפה וכדומה, כדי להתחזק מעט מחולשת התענית.

ד. אם הוא אדם חלוש, והשהייה, יזיק לבריאותו, ויכול לבוא לידי חולי, ומעימה מעט
אינה מספיק לו, נראה דשרי לאכול, אך יבקש מאחר, שיוכירנו לקרוא את המגילה,
אחר אכילתו (מ"ב סימן תרצ"ב ס"ק מ"ז, ובשער הציון שם ס"ק כ"ט).

של מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן

קצת קדם המגלה, בגון קפה וכדומה, כדי להתחזק מעט מחלשת התענית.

ז. מצוה מן המבחר לשמע קריאת המגלה בבית הכנסת במקום שיש רב אנשים, משום דברב-עם הדרת-מלך. ולכל הפחות יראה לשמע אותה במנין עשרה. ואם אי אפשר לקרותה במנין, יקרא אותה כל יחיד מתוך מגלה פשרה עם הברכות שלפניה. ואם אחד יודע לקרותה והשאר אינם יודעין, יקרא זה שהוא יודע והם ישמעו, ויוציאין אף על פי שאינם עשרה. אבל ברכה שלאחריה, אין אומרים רק בעשרה. ואף בלא שם ומלכות, יכול גם יחיד לאמרה.

י. מנהג בכל ישראל, שהקורא אינו קורא מתוך מגלה פרוכה, אלא פושט אותה וכופלה דף על דף כמו אגרת, מפני שנקראת אגרת הפורים. אבל השומעים, אינם צריכים לפשטה.

יא. הקורא את המגלה, בין ביום בין בלילה, מברך לפניה שלש ברכות: על מקרא מגלה, שעשה נסים ושהחינו. ולאחר קריאתה בורכה בלה ומניחה לפניו ומברכין ברפת "הרב את

מעדני השלחן

ה. ודע, דכמו בלילה, אסור לאכול קודם קריאתה, הוא הדין ביום (מ"ב סימן תרצ"ב ס"ק ט"ו), דקריאה דיום חמור מלילה, דהוא מדברי קבלה (מ"ב שם בשער הציון שם ס"ק כ"ז), ואפילו כבר התפלל, אסור לאכול קודם קריאתה, וכמו לענין שופר ולולב (מ"ב שם, וכדאיתא בתוספתא שבת פרק א' הלכה ד').

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שלא

ריבנו" וכו'. אם אכל קורא את המגלה, יברך אחר את הפרכות משום ברפת שהחינו.

יב. בברפת שהחינו של יום, יכנו גם על מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים וסעודת פורים. וכן שלח הצבור צריך שיכון להוציא את הצבור גם על מצוות אלו.

יג. הן הקורא את המגלה צריך לכוין להוציא את כל השומעים. וגם השומע צריך לכוין לצאת ולשמע כל תבה ותבה, שאפילו אם רק תבה אחת לא שמע, אינו יוצא. ולכן צריך הקורא להשגיח מאד שבשעה שמרעישין ומבלבלין בהפאת המון, ישתק עד יעבר הרעש לגמרי. והן ומכל מקום ראוי ונכון

מעדני השלחן

[ד] הקורא את המגילה, צריך לכוין, להוציא את כל השומעים. וגם השומע, צריך לכוין לצאת, ולשמוע כל תיבה ותיבה, שאפילו אם רק תיבה אחת, לא שמע, אינו יוצא.

ו. כתב המשנה ברורה (סימן תר"צ בביאור הלכה סעיף י"ד ד"ה אין מדקדקין) אם חסר לגמרי איזה תיבה, בקריאה, או בשמיעה, חוזר ומברך, אף שאין מפסיד הקריאה (על ידי חיסורו). אכן החיי אדם (כלל קנ"ה סעיף ט"ז) חושש לדעת הרי"ז (המובא בשלטי גיבורים, שבת פרק ב' דף ה' ע"א ס"ק ב') דתיבה שאין מפסיד הקריאה, חוזר ואינו מברך. ואפילו חסר אות אחת בקריאתו, יחזור, אבל אין צריך לקרוא מתחילת המגילה, אלא ממקום שחסר עד סוף המגילה (עכ"ד המ"ב).

[ה] ומכל מקום ראוי ונכון, שיהיה לכל אחד מגילה בשירה, כדי שיאמר בעצמו מלה במלה בלחש, פן לא ישמע תיבה אחת מן הקורא. ז. דלכתחילה, צריך לקרוא או לשמוע, כולה מכתב (פמ"ג סימן תר"צ אשל אברהם ס"ק ז', מסגרת השלחן סימן קמ"א ס"ק י').

שלב מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן

שִׁיהִיָּה לְכָל אֶחָד מִגָּלָה בְּשָׂרָה, בְּדִי שִׁיאֲמֹר בְּעֶצְמוֹ מָלָה בְּמָלָה בְּלַחֲשׁ, פֶּן לֹא יִשְׁמַע תִּבָּה אַחַת מִן הַקּוֹרָא. וְכֵן כָּל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב שְׁעוּמָדַת בְּעֵזֶרֶת נָשִׁים, אִם אֶפְשָׁר מָה טוֹב לְהִיּוֹת לָהּ מִגָּלָה בְּשָׂרָה לְקָרָא מִתּוֹכָהּ, כִּי שָׁם קָשָׁה לִשְׁמָע, וְהַנָּשִׁים מְחַיְבוֹת כְּמוֹ הָאֲנָשִׁים. (אם לא קדשו את הלבנה ונראתה בשעת קריאת המגלה, עין לעיל סוף סימן צ"ז).

יד. הקורא צריך שיאמר את עשרת בני המן וגם תבת "עשרת" הכל בגשימה אחת, להודיע שכלם נהרגו ונתלו באחד. ונוהגין לכתחלה לומר מן חמש מאות איש הכל בגשימה אחת. ובדיעבד אפלו הפסיק בין עשרת בני המן, יצא. ומה שנוהגין בקצת מקומות שכל הקהל אומרים עשרת בני המן. אינו מנהג נכון, אלא הקורא לבד יאמר, והקהל ישמעו כמו כל המגלה. כשאומר הקורא: בלילה ההוא נדדה וגו' יגביה קולו, כי שם מתחיל עקר הגם, וכשאומר "האגרת הזאת" ינענע את המגלה. **זו.** מי שיש לפניו מגלה פסולה או חמש, לא יקרא עם שליח הצבור, כי אם הוא קורא, אינו יכול לבנון לשמע מן שליח

מעדני השלחן

ח. ואותן שאין להם מגילה כשירה, צריך להיות לפניהם חומש, שאם לא ישמע איזה תיבה מן הקורא, יקרא על פה מתוך החומש, ויוצא עכ"פ דיעבד (פמ"ג סימן תר"צ אשל אברהם ס"ק ז', מסגרת השלחן סימן קמ"א ס"ק י'), כמבואר בשו"ע (סימן תר"צ סעיף ג') דביעבד, אם השמיט הסופר באמצע תיבות, אפילו עד חציה, וקראם הקורא בעל פה, יצא.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שלג

הצבור, ואִפְּלוּ אִם הוּא יָכוֹן, שְׂמָא יִשְׁמַע אַחֵר מַה שֶּׁהוּא קוֹרֵא וְלֹא יָכוֹן לְקִרְיַת שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר. וְכֵן לֹא יִסִּיעַ שׁוּם אָדָם בְּעַל פֶּה לְשְׁלִיחַ הַצִּבּוּר. וְלָכֵן אוֹתָן אַרְבָּעָה פְּסוּקֵי גְּאֻלָּה שְׁאוּמְרִים הִקְהֵל בְּקוֹל רָם, צָרִיךְ שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר לַחֲזוֹר וּלְקִרְוֹתָם מִתּוֹךְ הַמְּגִלָּה הַכְּשֻׁרָה.

טז. וְ[ו] מִי שֶׁכָּבַר יָצָא בְּקִרְיַת הַמְּגִלָּה וְקוֹרֵא לְהוֹצִיא אַחֵר, אִם זֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְצֵאת יוֹדֵעַ בְּעֶצְמוֹ לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרֻכּוֹת, יְבָרֵךְ בְּעֶצְמוֹ. וְאִם הִיא אִשָּׁה, טוֹב יוֹתֵר שֶׁהַקּוֹרֵא יְבָרֵךְ, וְאוֹמֵר: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִשְׁמֹעַ מִגְּלָה.

יז. בְּשֵׁבֶת (שְׂאִינוּ פוֹרִים) מִתְּרִין לְטַלֵּל אֶת הַמְּגִלָּה. וּמִכָּל מָקוֹם אִם חָל פּוֹרִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין לְהֵבִיא בְּשֵׁבֶת אֶת הַמְּגִלָּה לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֲפִלּוּ בְּעִיר שֶׁהִיא מְתַקֶּנֶת בְּעֶרְוִבִין, מִשּׁוּם דִּהְיוּ מִכֵּין מִשְׁבֶּת לְחָל.

יח. צָבוּר שְׂאִין לָהֶם שְׁלִיחַ צָבוּר שְׂיָכוּל לְקַרֵּא אֶת הַמְּגִלָּה עִם הַטַּעֲמִים כְּרָאוּי, יָכוּל לְקַרֵּא גַם בְּלֹא טַעֲמִים, רַק שִׁיקְרָא

מעדני השלחן

[ו] מִי שֶׁכָּבַר יָצָא בְּקִרְיַת מְגִלָּה, וְקוֹרֵא לְהוֹצִיא אַחֵר, אִם זֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְצֵאת, יוֹדֵעַ בְּעֶצְמוֹ לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרֻכּוֹת, יְבָרֵךְ בְּעֶצְמוֹ.

טז. אִמְנָם מְנַהֵג הָעוֹלָם לְהַקְלֵל, לְהוֹצִיאַן בְּכָל גּוֹוֵנִי (חַיִּי אָדָם כָּלל קמ"א סעיף ז'), וְאֵין לְמַחֲוֹת בָּהֶם, כִּי כֵן הוּא עֵיקַר מִדִּינָא (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּר"ח סִימָן תַּקפ"ה סעיף ב'), בִּיאֹוֹר הַגֵּר"א שֵׁם סַעִיף ב' ד"ה הַתּוֹקֵעַ, מ"ב שֵׁם ס"ק ה').

שלד מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן

את התבות קראוי שלא ישתנה הענין, וזו שאם קרא במקום "ומרדכי יושב" - יושב, או במקום "והמן נפל" - נפל, וכדומה אפילו בדיעבד אינו יוצא. ויכולין לעשות במגלה נקודות ומעמים שיקרא בהגן כיון שהיא שעת הדחק, והכי עדיף טפי ממה שיקרא אחד מתוך החמש בלחש, דכיון שזה הקורא מתוך החמש, אפילו הוא קורא בלחש אינו יכול לבין דעתו שישמע משליח הצבור ונמצא שקרא רק מתוך החמש ואינו יוצא. ואם ארע כך, צריך לחזור ולשמעה מתוך מגלה כשירה.

יט. [ח] צבור שאין להם מגלה כשירה כדירה, מכל מקום אם היא בתובה על קלף בהלכתה רק שחסרות איזו תבות

מעדני השלחן

[ז] שאם קרא במקום "ומרדכי יושב" "יושב", או במקום "והמן נפל" "נפל", וכדומה, אפילו בדיעבד, אינו יוצא.

י. והמשנה ברורה (סימן תר"צ בביאור הלכה סעיף י"ד ד"ה אין מדקדקין) מסיק, שיש לחזור ולקרות המגילה, ממקום הטעות, בלי ברכה.

[ח] ציבור - אם אין להם "מגילה" כלל, או שחסר בה ענין אחד שלם, או שחסר בה בתחילה או בסוף, קורין מתוך ה"חומש", כל אחד בפני עצמו, ואין מברכין.

יא. כתב המשנה ברורה (סימן תר"צ בביאור הלכה סעיף ג' ד"ה דוקא) דבכל זה הטעם, דבעינן שיקרא מתוך ספר, ואם חסר מתחילתו, או שחסר באמצע ענין שלם, אף שהוא רק מקצתו, לא מקרי ספר (והמגילה פסולה). ולפי זה נראה פשוט, דזה שייד דוקא לענין, אם השמיט מתוך הספר (שלא היה כתוב במגילה), ולאפוקי

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן שלה

בְּאַמְצָעָהּ, בִּיּוֹן שְׁלֹא חָסֵר בָּהּ עֲנִין אֶחָד שָׁלֵם, יְכוּלִין לְקַרֵּא מִתּוֹכָהּ עִם הַבְּרָכוֹת, וְהַטָּעוֹת יִקְרָא הַקּוֹרֵא בְּעַל פֶּה אוֹ יֹאמֹר לְפָנָיו בְּלַחֲשׁ מִתּוֹךְ הַחֲמִשׁ. אָבֵל אִם אֵין לָהֶם מְגִלָּה בָּלָל אוֹ שֶׁחָסֵר בָּהּ עֲנִין אֶחָד שָׁלֵם [ט] אוֹ שֶׁחָסֵר בָּהּ בַּתְּחִלָּה אוֹ בַּסּוֹף, קוֹרִין מִתּוֹךְ הַחֲמִשׁ כָּל אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, וְאֵין מְבָרְכִין. וַיִּחִיד שְׂאִין לוֹ רַק מְגִלָּה פְּסוּלָה, קוֹרֵא בָּהּ בְּלֹא בְּרָכוֹת.

ב. וַיֵּן אָבֵל תּוֹךְ שִׁבְעָה נוֹהֵג בְּכָל דִּינֵי אֲבִלוֹת, וְאִסּוּר לְרֵאוֹת כָּל מוֹיֵי שְׂמֻחָה. אֵךְ בְּנִעִילַת הַסְּנָדֵל וַיִּשְׁיבָה עַל גְּבִי סִפְסָל

מעדני השלחן

לענין קריאה בעל פה, דיצא במקצתו, אין לחלק בזה. וסיים המשנה ברורה (שם) ובבגדי ישע (שם ס"ק ח') ראיתי שהחמיר בה, ולא נהירא כלל, וכן מוכח מסתימת כל הפוסקים, שכתבו דמקצתו כשר, ולא חלקו בזה, אח"כ מצאתי כדברי במטה יהודה (שם ס"ק ד').

[ט] או שחסר בה בתחילה, או בסוף, קורין מתוך ה"חומש", כל אחד בפני עצמו, ואין מברכין.

יב. ואפשר אפילו בחסר רק פסוק ראשון, או אחרון, נמי הדין כן (מ"ב סימן תר"צ ס"ק י"א, ובשער הציון שם ס"ק י').

[י] "אבל" תוך שבעה, - ביום הולך לבית הכנסת, לתפילה ולמגילה. יג. ואפילו אם יש לו מגין בביתו, הולך לבית הכנסת, לשמוע מקרא מגילה בציבור (פמ"ג סימן תרצ"ו מש"ז ס"ק ב', מ"ב שם ס"ק ט"ז).

יד. אמנם ביום ט"ו אדר, לעיירות שקורין בי"ד, לא ילך האב"ל, לבית הכנסת, אפילו להתפלל שחרית (דרך החיים, הלכות פורים, דיני אבלות בפורים, סעיף ב', מ"ב סימן תרצ"ו ס"ק ט"ז).

שלו מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמא השלחן

מתר, מפני שהן דברים הנראין לכל. בלילה אם יכול לאסוף מגין לביתו לקרא המגלה, מוטב, ואם לאו יתפלל בביתו, וילך לבית הכנסת לשמע המגלה. ואם חל במוצאי שבת, ילך לבית הכנסת לאחר סעודה שלישית בעוד יום. וביום, הולך לבית הכנסת לתפלה ולמגלה.

כא. מי שמע לו מת בתענית אסתר, ובלילה הוא אוגן קדם הקבורה, ישמע קריאת המגלה מאחר ולא יאכל בשר ולא ישקה יין, כי בלילה אינו חייב במשתה. וביום לאחר יציאה מבית הכנסת קורין את המת, ואחר כך יתפלל ויקרא את המגלה או ישמע מאחר. ואם שמע קריאת המגלה קדם הקבורה, יצא. ומכל מקום נכון שיחזור ויקראה בלא ברכות. ותפלין לא יניח אפלו אחר הקבורה, כיון שהוא יום ראשון באבלו. ואוגן בפורים, ביום מתר בבשר ובין.

כב. שחרית משכימין לבית הכנסת. לאחר שמונה עשרה אומרים חצי קדיש וקורין בתורה בפרשת "ויבא עמלק" תלתא גברי, ואחר כך חצי קדיש, ולאחר שמכניסין את ספר התורה קורין את המגלה. לאחר ברכה אחרונה, אין אומרים בשחרית "אשר הניא". ולאחר שפסים "האל המושיע" אומרים "שושנת יעקב" וכו', ואומרים: אשרי וכו' לציון קדיש שלם עם תתקבל. ואין לחלץ את התפלין עד לאחר קריאת המגלה, משום דכתיב בה: ויקר, ודרשינן: אלו תפלין. אם יש מילה מלין קדם קריאת המגלה, משום דכתיב: וששון - זו מילה.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן של

בג. עיר שְׁהִיא מְקַפֶּת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, קוֹרִין בָּהּ
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר. (וְלֹא שְׂכִיחִי בַּמִּדְּיוֹתֵינוּ).

סימן קמב

הַלְכוֹת מִשְׁלוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמִתְּנוּת
לְאַבְיוֹנִים וּסְעֻדַת פּוֹרִים וְכו' י' סְעִיפִים

א. חַיֵּב כָּל אָדָם לְשַׁלַּח לְכָל הַפְּחוֹת לְאָדָם אֶחָד שְׁתֵּי מִתְּנוּת,
דְּכִתִּיב: וּמִשְׁלוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מִשְׁמַע: שְׁתֵּי מִתְּנוּת
לְאֶחָד. וְכָל הַמְּרַבֵּה לְשַׁלַּח מְנוֹת לְרֵעִים הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וּמִכָּל
מָקוֹם מוּטָב לְהִרְבּוֹת בַּמִּתְּנוּת לְאַבְיוֹנִים מִלְּהִרְבּוֹת בַּסְּעֻדָּתוֹ
וּבַמִּשְׁלוּחַ מְנוֹת לְרֵעִים, כִּי אֵין שְׂמִיחָה גְדוֹלָה וּמִפְאָרַת לִפְנֵי
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא לְשִׂמְחָה לֵב עֲנִיִּים וִיתוּמִים וְאַלְמָנוֹת,
וְהַמְשִׁימָה לֵב הָאֲמֻלָּלִים הָאֵלּוּ דּוֹמָה לְשְׂכִינָה, שְׁנֵאמַר: לְהַחֲיוֹת
רוּחַ שְׂפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב גְּדָכָאִים.

ב. [א] לֹא נִקְרְאוּ מְנוֹת אֶלָּא דְּבָרִים שְׂרָאוּיִים לְהֵאכֵל כְּמוֹת

מעדני השלחן

[א] לֹא נִקְרְאוּ "מְנוֹת", אֶלָּא דְּבָרִים שְׂרָאוּיִים לְהֵאכֵל כְּמוֹת שֶׁהֵן, בְּלִי
תִּיקוּן, כְּגוֹן בֶּשֶׂר, וּדְגִינִים מִבוֹשְׁלִים, וְלֹא חַיִּים.

א. דַּמְשִׁלוּחַ מְנוֹת, הֵרָאוּ מִיד לֹאכִילָה מִשְׁמַע (מֵהֲרִי"ל, מִנְהֲגִים, הַלְכוֹת פּוֹרִים סְעִיף
ט"ו, מִג"א סִימָן תרצ"ה ס"ק י"א, מ"ב שם ס"ק י"ט).

שלח מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלח

שֶׁהֵן בְּלִי תִקּוּן, בְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים מְבֻשָּׁלִים, וְלֹא חַיִּים. אוּ מִיָּנִי
מִתִּיקָה אוּ פְרוֹת אוּ פֹס וְיֵין וְיֵי דְבִשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ.

ג. [ב] כָּל אָדָם, אֲפִלּוּ עֲנִי שְׂבִי־שְׂרָאֵל הַמִּקְבֵּל צָדָקָה, חַיֵּב לִתֵּן
לְכָל הַפְּחוֹת שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשְׁנֵי עָנִיִּים, דִּהְיֵנוּ מִתְּנָה אַחַת לְכָל

מעדני השלח

ב. ויש אומרים (פר"ח סימן תרצ"ה סעיף ד') דכיון שהוא שחוט, וראוי להתבשל
מיד, שרי (וכן משמע קצת מהט"ז שם ס"ק ד', ופמ"ג שם מש"ז ס"ק ד', מ"ב
שם ס"ק י"ט, ובשער הציון שם ס"ק כ"ז).

ג. בתשובת בנין ציון (סימן מ"ד) נסתפק אם הביא בעצמו ה"משלוח מנות", ולא על
ידי שליח, אי יוצא, כיון דכתיב (מגילת אסתר ט', כ"ב) "ומשלוח מנות" נימא
דבעינן דוקא על ידי שליחות (מ"ב סימן תרצ"ה ס"ק י"ח).

ד. החיי אדם (כלל קנ"ה סעיף ל"א) הוכיח מן הירושלמי (מגילה פרק א' הלכה ד')
דאם שולח לעשיר דבר פחות, אינו יוצא בזה משלוח מנות. הובא במשנה ברורה
(בביאור הלכה סעיף ד' ד"ה חייב) וסיים, אכן שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה, ונכון
ליזהר בזה לכתחילה.

[ב] כָּל אָדָם אֲפִלּוּ עֲנִי שְׂבִי־שְׂרָאֵל, הַמִּקְבֵּל צָדָקָה, חַיֵּב לִיתֵן לְכָל
הַפְּחוֹת "שְׁתֵּי מִתְּנוֹת" לְשְׁנֵי עָנִיִּים.

ה. ודע דה"שתי מתנות", צריך ליתן משלו, ולא משל מעשר (שו"ת מהרי"ל סימן נ"ו
ס"ק ז', של"ה מסכת מגילה נר מצוה ס"ק ד', מג"א סימן תרצ"ד ס"ק א', מ"ב
שם ס"ק ג'), וההוספה שמוסיף, יכול ליתן משל מעשר (שו"ת מהרי"ל שם, מ"ב שם).

ו. ורשאי ליתן מאכל, או מעות, ולא מצאתיו כעת, כמה יהיה שיעור מתנות (פמ"ג
סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב'), ובחידושי הריטב"א (מגילה דף ז'
ע"א ד"ה תני) כתב אפילו שתי פרוטות, דשוה פרוטה חשוכה מתנה, ולא בפחות
(מ"ב שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן שלט

אָחד, דַּכְּתִיב: וּמִתְּנוֹת לְאֲבִיּוֹנִים, מִשְׁמַע, שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשְׁנֵי אֲבִיּוֹנִים. וְאִין מְדַקְדָּקִין בְּמַעוֹת פּוֹרִים. אֲלֹא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד לְטַל נוֹתָנִים לוֹ. וּמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם עֲנִיִּים, יַעֲכֹב אֶת הַמַּעוֹת אֲצִלוֹ עַד שֶׁיִּזְדַּמְּנוּ לוֹ עֲנִיִּים, אוֹ יִשְׁלַחֻם לָהֶם.

ד. גַּם הַנָּשִׁים חַיְבוֹת בְּמִשְׁלוֹחַ מְנוֹת וּמִתְּנוֹת לְאֲבִיּוֹנִים. מִשְׁלוֹחַ מְנוֹת תִּשְׁלַח אִשָּׁה לְאִשָּׁה וְאִישׁ לְאִישׁ. אֲכָל מִתְּנוֹת לְאֲבִיּוֹנִים יִכּוֹלָה גַּם אִשָּׁה לְשַׁלַּח לְאִישׁ וְכֵן בְּהִפּוּךְ. קֶצֶת נָשִׁים סוּמְכוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן שֶׁהֵם שׁוֹלְחִין גַּם בְּשִׁבְלָן, וְאִינוּ נִכּוֹן, אֲלֹא יֵשׁ לְהַחֲמִיר.

מעדני השלחן

ז. לכתחילה צריך ליתן לאביון, דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים, מאכל, או מעות, שיוכל להוציא בפורים (פמ"ג סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א', מ"ב שם ס"ק ב', ובביאור הלכה שם סעיף א' ד"ה לשני)

ח. כתב הפמ"ג (סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א') נסתפקתי, "מתנה לאביון", אם מהני על מנת להחזיר, וצ"ע (הובא במ"ב סימן תרצ"ד בביאור הלכה סעיף א' ד"ה ליתן).

ט. "משלוח מנות" לא מהני (על מנת להחזיר), כי מצוה (ליתן) מאכל ומשקה, שישמחו בפורים, וצ"ע (פמ"ג סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א', הובא במ"ב שם בביאור הלכה סעיף א' ד"ה ליתן).

י. "מחצית השקל", אם מחלקים לאביונים, יוצאים ידי מתנות לאביונים (פמ"ג סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א', הובא במ"ב סימן תרצ"ד בביאור הלכה סעיף א' ד"ה ליתן).

יא. אם החליף סעודתו בשל חבירו, יצא ידי מתנות (גמ' מגילה דף ז' ע"ב, הובא בפסקי הרא"ש שם פרק א' סימן ז', מ"ב סימן תרצ"ד ס"ק ב'), ומקיים סעודת פורים, ומשלוח מנות (ר"ן שם פרק א' דף ג' ע"ב, הובא בב"י סימן תרצ"ה סעיף ד').

שמ מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן

ה. [ג] חייבין לאכול ולשתות ולשמוח בפורים. גם בליל ארבעה עשר ישמח וירבה קצת בסעודה. וכשחל במוצאי שבת, אף שצריך לעשות בשבת סעודה שלישית, ימעט קצת באכילתו ביום לתן מקום לסעדת ליל פורים. ומכל מקום בסעודה שעושין בלילה אין יוצאין ידי חובתן, דעקר הסעודה מצוה שתהא ביום, דכתיב: ימי משתה. ויש להדליק נרות דרך שמחה ויום טוב גם כשעושין הסעודה ביום, וגם בליל חמשה עשר צריך לשמוח קצת. גם מתנות לאביונים ומנות לרעהו צריכין להיות ביום, ומשום דמרידי במשלוח מנות, עושין מקצת הסעודה בלילה. ומתפללין מנחה בעוד היום גדול ועושין את הסעודה לאחר מנחה. וצריכין לעשות על כל פנים רב הסעודה ביום. וכשחל בערב שבת, עושין אותה בשחרית מפני כבוד שבת. וטוב לעסק

מעדני השלחן

ועל כן, עני המתפרנס מן הצדקה, יתן שתי מתנות, לשני אביונים (לחלוטין), ויחזרו הם ויתנו לו (פמ"ג סימן תרצ"ד מש"ז ס"ק א') משלהם.

[ג] חייבין לאכול ולשתות, ולשמוח בפורים, - ועיקר הסעודה, מצוה שתהא ביום. - וכשחל ב"ערב שבת", עושין אותה בשחרית, מפני כבוד שבת.

יב. היינו קודם חצות היום (יעב"ץ בסידורו רבי יעקב מעמדן, שער הדגים, דיני סעודת פורים פרק ז' ס"ק ד', מ"ב סימן תרצ"ה ס"ק י'). ויש אומרים דיעשה הסעודה, קודם שעה עשירית (שו"ת מהרי"ל סימן נ"ו ס"ק ח', הובא ביד אפרים סימן תרצ"ה סעיף ב'). ובמגן אברהם (שם ס"ק מ') איתא דמצי ליפטר נפשיה, בשאר מטעמים, ובמהרי"ל (שם) לא משמע כן (יד אפרים שם).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן שמא

קצת בתורה קדם שמתחיל הסעודה, וסמך לדבר: ליהודים היתה אורה, ודרשין: אורה - זו תורה. יש אומרים שיש לאכל מיני זרעונים בפורים, וזכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו בבבל וזכר לזרעונים שאכלה אסתר דאיתא בגמרא: וישנה זאת נערוותיה לטוב, שהאכילה זרעונים. (דיני על הנסים בברכת המזון עין סימן מ"ד סעיף ט"ז י"ז).

ו. [ד] כיון שכל הנם היה על ידי היין: ושתתי נמרדה במשתה היין ובאה אסתר במקומה, וכן ענין "המן" ומפלתו, היה על ידי היין, לכן חייבו רז"ל, להשתכר ביינ, ואמרו, "חייב אינש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע, בין ארור המן, לברוך מרדכי".

מעדני השלחן

[ד] כיון שכל הנם היה על ידי היין, "ושתתי" נמרדה במשתה היין, ובאה אסתר במקומה. וכן ענין "המן" ומפלתו, היה על ידי היין, לכן חייבו רז"ל, להשתכר ביינ, ואמרו, "חייב אינש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע, בין ארור המן, לברוך מרדכי".

ג. וז"ל יד אפרים (סימן תרצ"ה ד"ה בט"ז) ולי הצעיר, נתפרש בחזיון לילה, שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא, שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהלים ק"ד, ט"ו), "ויין ישמח לבב אנוש", ומחמת שיהיה שרוי בשמחה "יהיה חרות ה' מעוזו" (ראה נחמיה ח', י'), ויתן תודות והלל לה', על הנס, מתוך הרחבת הלב, ולכן אין לו להשתכר יותר מדאי, שיתבלבל דעתו, ולא יכיר בתוקף הנס כלל, וזה שאמרו "חייב אדם לבסומי בפוריא, עד שלא ידע", הק' "עד" הוא "ולא עד בכלל", ורצה לומר שגדר חיוב השתיה בזה "לבסומי" עד גבול דלא ידע, שמן הגבול הזה והלאה, הוא ביטול כוונת "חיוב", שחייבו חכמים לבסומי, כדי שיתן הלל והודאה, שכיון שיתבלבל דעתו כל כך, "דלא ידע, בין ארור המן, לברוך מרדכי", פשיטא שאין בו דעת ותבונה, לשבח ולפאר על תוקף הנס, וסיים היד אפרים, ואתבונן אליו בבוקר, וראיתי כי נכון הוא.

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן ש"מב

יְדֵי הַיָּד, לָכֵן חִיבוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָם לְבִרְכָּה, לְהַשְׁתַּכֵּר בֵּינָם, וְאָמְרוּ: חַיֵּב אָנֹכִי לְבִסּוּמִי בְּפִירְיָא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מְרִדְכִי. וּלְפָחוֹת יִשְׁתָּה יוֹתֵר מִהֲרַגְלוֹ בְּדִי לְזִכֹּר אֶת הַגֵּם הַגָּדוֹל, וַיֵּשֶׁן, וּמִתּוֹךְ שְׁיָשָׁן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מְרִדְכִי. וְאוֹלָם מִי שֶׁהוּא חָלָשׁ בְּמַכְעוֹ, וְכֵן מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעֶצְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי כֵן יִזְלֹל חֵם וְשָׁלוֹם בְּאִיזוֹ מִצָּוָה, בְּבִרְכָּה אוֹ בְּתַפְלָה, אוֹ שֶׁיֵּבֹא חֵם וְשָׁלוֹם לְקִלּוֹת רֹאשׁ, מוֹטֵב שְׁלֹא לְהַשְׁתַּכֵּר. וְכָל מַעֲשָׂיו יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם.

ז. [ה] הָאֵבֶל, אֶפְלוֹ תוֹךְ שְׁבַעָה, חַיֵּב בְּמִתְנֹת לְאֲכִיזִים וְגַם לְשִׁלַּח מְנוֹת לְרַעְהוּ. וּמִכָּל מְקוֹם לֹא יִשְׁלַח דָּבָר שֶׁל שְׂמִיחָה.

מעדני השלחן

יד. והמגן אברהם (סימן תרצ"ה ס"ק ג') כתב, יש אומרים שלא ידע לחשוב, ש"ארוּר הָמָן" בגימטריא "ברוך מרדכי" (עכ"ל), פירוש: "ארוּר הָמָן" בגימטריא "תקב", וגם "ברוך מרדכי" בגימטריא "תקב", ומשגשגת, עד שלא ידע לחשוב הגימטריא, פטור מלהשתכר עוד.

[ה] ה"אֵבֶל" אפילו תוך שבועה, חייב במתנות לאכיונים, וגם לשלוח מנות לרעהו. ומכל מקום לא ישלח דבר של שמחה.

טו. כתב מגן אברהם (סימן תרצ"ו ס"ק י"א) בשם ספר חסידים (סימן תשי"ג) ה"אֵבֶל", באותה שנה, ישלח מעות, או בשר לעניים, רק לא תפנוקים, העשויים לשמחה (וכ"כ מהרי"ל, מנהגים, הלכות פורים סעיף י"ז, מ"ב סימן תרצ"ו ס"ק י"ח).

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן שמוג

נו. אבל להאביל אין שולחין מנות כל שנים עשר חודש, אפלו דבר שאינו של שמחה. אם הוא עני, מתר לשלח לו מעות או שאר דבר שאינו של שמחה. ואם אין במקום ההוא רק האביל עם אחר, חייב לשלח לו, כדי לקיים מצות משלוח מנות. (דין האונן עין לעיל סימן קמ"א סעיף כ"א).

ח. אין לעשות מלאכה בפורים, ומי שעושה בו מלאכה אינו רואה מאותה מלאכה סימן ברכה לעולם. ועל ידי עובר פוכבים מתר, ומתר לעסק בפרקמטיא. וכן מתר לכתב אפלו אגרת שלום, וכן חובותיו וכל דבר שאינו צריך עיון גדול. וכל שכן לכתב דבר מצוה או לעשות שאר דבר מצוה. וכן לצרף פורים מתר לעשות אפלו מלאכות גמורות.

ט. יום חמשה עשר באדר נקרא אצלנו שושן פורים. אין אומרים בו תחנון ולא "אל ארץ אפים" ולא "למנצח".

מעדני השלחן

[ו] אבל לה"אביל", אין שולחין מנות, כל שנים עשר חודש, אפילו דבר שאינו של שמחה.

פז. היינו אם הוא "אביל" על אביו, או על אמו, דאז הוא "אביל" כל שנים עשר חודש (מ"ב סימן תרצ"ו ס"ק כ'). והטעם, כדין שאילת שלום, שאסור שנים עשר חודש (ביאור הגר"א שם סעיף ו' ד"ה אביל, ושאר אחרונים, מ"ב שם). אבל לשאר קרובים, הוא "אביל" רק שלושים יום (מ"ב שם).

יז. ובמקום שנהגו להקל לשאול בשלומם, מותר לשלוח להם מנות ג"כ בתוך שנים עשר חודש (מג"א סימן תרצ"ו ס"ק י"ב, מ"ב שם ס"ק כ"א), אבל לא בתוך

מעדני קיצור שלחן ערוך סימן קמב השלחן שדמ

ואסור גם כן בהספד ותענית. ונוהגין בו קצת משתה ושמחה, אבל אין אומרים "על הנסים". ומתריין לעשות בו נשואין, כיון שאין אנו קורין בו את המגלה. [ז] אבל ביום שקורין את המגלה, שאז עקר השמחה, אין עושין בו נשואין, משום דאין מערבין שמחה בשמחה.

י. יום ארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר הראשון גם כן אין אומרים לא תחנון ולא "אל ארך אפים" ולא "למנצח", ואסורין בהספד ותענית. וביום ארבעה עשר מרבין קצת בסעודה.

מעדני השלחן

שלושים (דרך החיים, הלכות פורים, דיני אבלות בפורים, סעיף ג', מ"ב שם). אבל לא ישלחו לו מיני שמחה (דרך החיים שם, מ"ב שם).

[ז] אבל "ביום" שקורין את המגלה, שאז עיקר השמחה, אין עושין בו נשואין, משום דאין מערבין שמחה בשמחה.

יח. כתב השערי תשובה (סימן תרצ"ו ס"ק י"ב) שבמדינות אלו, פשט המנהג, להיתר כדעת השלחן ערוך (שם סעיף ח') ש"מותר לישא אשה בפורים". ובחמד משה (שם ס"ק א') כתב שנכון יותר לעשות החופה בסוף יום י"ד אדר (לאילו שפורים בי"ד), וסעודת פורים יעשה מקודם (מ"ב שם ס"ק כ"ח).

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

אורח חיים

הלכות הנהגת האדם בבוקר

- סימן א' סעיף א' יטול ידיו תיכף כשקם ..... סימן ב' ס"ק כ"ה
- סימן א' סעיף א' ההולך בלי נטילת ידים, משהה הטומאה עליו ..... סימן ב' ס"ק א'
- סימן א' סעיף א' הטעם ששורה טומאה על הידים ..... סימן ב' ס"ק י"ח
- סימן א' סעיף א' לא יעבור שום איסור, בשביל שיהיה לו מים סמוך למטתו ..... סימן ב' ס"ק א'
- סימן א' סעיף א' כשאין לו מים, האם ילך מזהר, או פחות מוד' אמות ..... סימן ב' ס"ק ב'
- סימן א' סעיף א' אם כל הבית נחשב לד' אמות ..... סימן ב' ס"ק ג'
- סימן א' סעיף א' סתם ידים כשירות לומר ברכות ..... סימן ב' ס"ק ד'
- סימן א' סעיף א' בזוהר החמיר לא לברך ברכה בלי נטילת ידים ..... סימן ב' ס"ק ה'
- סימן א' סעיף א' אסור ללמוד בידים מטונפות ..... סימן א' ס"ק ו'
- סימן א' סעיף א' להרהר בדברי תורה בידים מטונפות ..... סימן א' ס"ק ו' / סימן ב' ס"ק ט'
- סימן א' סעיף א' כשמתעורר יקום מיד, ולא ירהר בדברי תורה ..... סימן א' ס"ק ו'
- סימן א' סעיף א' "שויתי" תועלת גדול ליראת שמים ..... סימן א' ס"ק א'

סימן א' סעיף א'

שש מצוות שהיובן תמיד ..... סימן א' ס"ק ב'

סימן א' סעיף א'

סגולה לאמונה פשוטה, ללמוד תורה לשמה ..... סימן א' ס"ק ג'

סימן א' סעיף א'

עיצה ליראת שמים ..... סימן א' ס"ק ד'

סימן א' סעיף א'

לומר "מודה אני" כשהמקום אינו נקי ..... סימן א' ס"ק ה'

סימן א' סעיף א'

לומר "מודה אני" לפני נטילת ידים ..... סימן א' ס"ק ו'-ז'

סימן א' סעיף ב'

זמן חצות ..... סימן א' ס"ק ח'

סימן א' סעיף ב'

זמן להתאונן על החורבן ..... סימן א' ס"ק ט'

סימן א' סעיף ב'

לקום בחצות ..... סימן א' ס"ק י'

סימן א' סעיף ב'

לבכות על חורבן בית המקדש ..... סימן א' ס"ק י"א

סימן א' סעיף ב'

מחצות עד עלות השחר מה עדיף לעשות ..... סימן א' ס"ק ט'

סימן א' סעיף ב'

ללמוד שעה לפני אור היום ..... סימן א' ס"ק י"ב

סימן א' סעיף ב'

עד אימתי אפשר לומר "תיקון חצות" ..... סימן א' ס"ק י"ג

סימן א' סעיף ב'

לפחות יקום, שיוכל להתפלל בשלימות, במנין ..... סימן א' ס"ק ט"ז

הלכות לבישת בגדים

סימן ב' סעיף ג'

לא יגע במלבושיו, לפני נטילת ידים ..... סימן ב' ס"ק כ"ד

מעדני

השלחן שמו

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן ב' סעיף ג'

חמשה דברים שקשה לשכחה ..... סימן ג' ס"ק ז'

סימן ב' סעיף ג'

חמשה דברים מחזירים הלימוד ..... סימן ג' ס"ק ח'

סימן ב' סעיף ג'

עשרה דברים קשים ללימוד ..... סימן ג' ס"ק ט'

סימן ב' סעיף ג'

סגולה לשכחה, לומר "אהבה רבה" ..... סימן ג' ס"ק י'

סימן ב' סעיף ג'

המשאיר "ספר פתוח" קשה לשכחה ..... סימן ג' ס"ק י"א

סימן ב' סעיף ג'

התופר בגדיו כשהוא לבוש, קשה לשכחה ..... סימן ג' ס"ק י"ב

סימן ב' סעיף ד'

יש לו עכשיו רק נעל שמאל, האם ילבישו ..... סימן ג' ס"ק ב'

סימן ב' סעיף ד'

גם ברחיצה "ימין" תחילה ..... סימן ג' ס"ק ג'

סימן ב' סעיף ד'

ברחיצת כל גופו, ה"ראש" תחילה ..... סימן ג' ס"ק ד'

סימן ב' סעיף ד'

האם בקשירה של מכנסיים, גם "שמאל" תחילה ..... סימן ג' ס"ק ה'

סימן ב' סעיף ד'

"איטר" יקדים "ימין" גם לקשירה ..... סימן ג' ס"ק ו'

סימן ב' סעיף ו'

לא יגדל שערות ראשו, כמו הגויים ..... סימן ג' ס"ק א'

סימן ב' סעיף ו'

לא יגלח ראשו, כמו הגויים ..... סימן ג' ס"ק א'

סימן ב' סעיף ו'

איסור גמור מדינא להיות בגילוי ראש ..... סימן ג' ס"ק י"ג

סימן ב' סעיף ו'

גם עמידה ושיבה צריך לזהר להיות בגילוי ראש ..... סימן ג' ס"ק י"ג - י"ד

סימן ב' סעיף ו'

מידת חסידות לזוהר אפילו פחות מד' אמות . . . . . סימן ג' ס"ק ט"ו

סימן ב' סעיף ו'

מידת חסידות לזוהר אפילו בעת השינה . . . . . סימן ג' ס"ק ט"ו

סימן ב' סעיף ו'

האם מועיל לשים ידו על ראשו . . . . . סימן ג' ס"ק ט"ז

סימן ב' סעיף ו'

יכול להמשיך הבית יד של הבגד, על ידו, וכך יכסה ראשו ראשו . . . סימן ג' ס"ק י"ח

סימן ב' סעיף ו'

כשאומר ברכה, לא מהני כיסוי ידו על ראשו . . . . . סימן ג' ס"ק י"ח

סימן ב' סעיף ו'

יד חברו מהני לכיסוי על ראשו . . . . . סימן ג' ס"ק י"ט

סימן ב' סעיף ו'

כשמניח תפילין של ראש, לא יברך בראש מגולה . . . . . סימן ג' ס"ק כ'

סימן ב' סעיף ו'

המפלה ראשו, שרי בגילוי הראש . . . . . סימן ג' ס"ק י"ז

סימן ב' סעיף ו'

האם מותר לומר שלום, למי שהולך בגילוי ראש . . . . . סימן ה' ס"ק נ'

סימן ב' סעיף ז'

אין לו כלי שלם, רק כלי נקוב, מה יעשה . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ו

סימן ב' סעיף כ"ב

אין לו מים לנטילת ידים, מה יעשה . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ז

סימן ב' סעיף כ"ב

האם נקיון ידים, צריכים ג"כ לכל היד . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ח

הלכות הנהגת בית הכסא

סימן ג' סעיף ה'

טוב לזוהר לפנות, פניו לדרום, ואחוריו לצפון . . . . . סימן ד' ס"ק א'

סימן ג' סעיף ה'

כשיש מחיצות, מותר לפנות, כשאחוריו למערב . . . . . סימן ד' ס"ק ב'

מעדני

השלחן ערוך מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

שמט

סימן ג' סעיף ה'

גובה המחיצות, שיהיה מותר לפנות . . . . . סימן ד' ס"ק ב'

סימן ג' סעיף ז'

לא יפנה נגד בית הכנסת ובית המדרש . . . . . סימן ד' ס"ק ג'

סימן ג' סעיף ז'

לא יעשה בית הכסא, נגד בית כנסת, ובית מדרש . . . . . סימן ד' ס"ק ד'

סימן ג' סעיף ז'

אם בונה כותל, בין בית הכסא, לבית כנסת . . . . . סימן ד' ס"ק ה'

סימן ג' סעיף י"ב

כשיוצא מבית הכסא, יבדוק שלא ישאר טינופת . . . . . סימן ד' ס"ק ו'

סימן ג' סעיף י"ג

מה יעשה כשנפלו ניצוצות על רגליו . . . . . סימן ד' ס"ק ז'

סימן ג' סעיף י"ג

מצוה לשפשף ניצוצות . . . . . סימן ד' ס"ק ז'

הלכות נטילת ידיים שחרית

סימן ד' סעיף א'

לא לשחות מים שנשארו ממה שנטל ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ח'

סימן ד' סעיף א'

האם יכול לחכות עם ברכת "אשר יצר" עד שקם בבוקר . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ט- ל"א

סימן ד' סעיף ב'

יטול ידיו ג' פעמים סירוגין, וג' פעמים רצופין . . . . . סימן ב' ס"ק י"ב

סימן ד' סעיף ב'

יטול ידיו גם פעם רביעית . . . . . סימן ב' ס"ק י"ד

סימן ד' סעיף ב'

הנוטל ידו אחת, אם מהני לרוח רע . . . . . סימן ב' ס"ק י"ג

סימן ד' סעיף ב'

על איזה דברים צריכים נטילה ג' פעמים . . . . . סימן ב' ס"ק ט"ו

סימן ד' סעיף ב'

מאיזה גיל צריכים נטילה ידיים . . . . . סימן ב' ס"ק י"ז

סימן ד' סעיף ה'

בדיעבד שנגע בגיגית שכר, לפני נטילת ידים . . . . . סימן ב' ס"ק י"ט

סימן ד' סעיף ה'

לא לנגוע בשום מאכל, לפני נטילת ידים . . . . . סימן ב' ס"ק כ'

סימן ד' סעיף ה'

בדיעבד שנגע במאכל, לפני נטילת ידים . . . . . סימן ב' ס"ק כ"א

סימן ד' סעיף ה'

ירא שמים לא יאכל מאכל שנגעו בו לפני נטילת ידים . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ב

סימן ד' סעיף ה'

אם מועיל רחיצת המאכל, ג' פעמים . . . . . סימן ב' ס"ק כ"ג

סימן ד' סעיף ה'

נכרי שנגע באוכלין . . . . . סימן ב' ס"ק י"ח

סימן ד' סעיף ח'

אם מותר לומר ברכה, נגד המים שנטלו בהם ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ט"ז

סימן ד' סעיף י"א

לא יטול ידיו, ממי שלא נטל ידיו שחרית . . . . . סימן ב' ס"ק י"א

סימן ד' סעיף י"א

מי שלא נטל ידיו, מותר לו להביא מים לחבירו . . . . . סימן ב' ס"ק י"א

סימן ד' סעיף י"ח

איזה עונש מקבל מי שלא נוטל ידיו כשצריך . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ב

סימן ד' סעיף י"ח

מה פירוש יוצא מדעתו . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ג

סימן ד' סעיף י"ח

הנכנס לבית הכסא, אם צריך ליטול ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ד

סימן ד' סעיף י"ח

הנכנס לבית המרחץ, אם צריך ליטול ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ד

סימן ד' סעיף י"ח

המוריד ציפרניו בסכין, או בשיניו, אם צריך ליטול ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ה

סימן ד' סעיף י"ח

המוריד ציפרניו, על ידי חבירו, אם צריך ליטול ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק ל"ו

סימן ד' סעיף י"ח

אם יש חילוק בין ציפרני ידיו, לציפרני רגליו. . . . . סימן ב' ס"ק ל"ז

סימן ד' סעיף י"ח

נגע בנעלים חדשים, אם צריך ליטול ידיו. . . . . סימן ב' ס"ק ל"ח

סימן ד' סעיף י"ח

נגע בצואת האוזן, וצואת האף, אם צריך ליטול ידיו. . . . . סימן ב' ס"ק ל"ט

סימן ד' סעיף י"ח

נגע במקומות מגולים, בראשו, בפניו, ובצווארו אם צריך ליטול ידיו. . . . . סימן ב' ס"ק מ'

סימן ד' סעיף י"ח

נגע במקומות מגולים, בגופו, או ברגליו, אם צריך ליטול ידיו. . . . . סימן ב' ס"ק מ"א

סימן ד' סעיף י"ח

הרואה את המת ואינו מלווהו, אם צריך ליטול ידיו. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ב

סימן ד' סעיף י"ח

כשחוזרים מלווה של מת, לא לקחת הכלי מיד הרוחץ. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ג

סימן ד' סעיף י"ח

כשחוזרים מלווה של מת, לא לנגב הידים, אחרי רחיצתם. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ד

סימן ד' סעיף י"ח

כשחוזרים מלווה של מת, לא יכנס לבית בלי נטילת ידים. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ה

סימן ד' סעיף י"ח

נגיעה בנכרי, או בישראל מומר, אם צריך נטילת ידים. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ו

סימן ד' סעיף י"ח

נגיעה בבעלי חיים טמאים, אם צריך נטילת ידים. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ז

סימן ד' סעיף י"ט

כשעושים "ביינקעס", אם צריך נטילת ידים. . . . . סימן ב' ס"ק מ"ז

סימן ד' סעיף כ"ב

אין לו מים, ורוצה ללמוד. . . . . סימן ב' ס"ק ו'

סימן ד' סעיף כ"ב

הניעור בלילה, וצמא לשתות, ואין לו מים לנטילה. . . . . סימן ב' ס"ק ז'

סימן ה' סעיף א'

כוונת שם "השם" בברכה. . . . . סימן ו' ס"ק א'

סימן ה' סעיף א'

מה דעת הגר"א בזה ..... סימן ו' ס"ק ב'

סימן ה' סעיף א'

כשכתוב שם "אדני" מה יכוין ..... סימן ו' ס"ק ג'

סימן ה' סעיף א'

כשכתוב שם "אלקים" מה יכוין ..... סימן ו' ס"ק ד'

סימן ה' סעיף א'

זהירות בתיבות שאומר לפני שם "השם", ולאחריה ..... סימן ו' ס"ק ה'

סימן ה' סעיף א'

יזהר באמירת "השם", כל אות כהוגן ..... סימן ו' ס"ק ו'

סימן ה' סעיף א'

יזהר באמירת שם "אלקים" ..... סימן ו' ס"ק ז'

סימן ה' סעיף א'

מעשה נורא, שנעש אחד שהוציא שם "השם", בלא כוונה ..... סימן ו' ס"ק ח'

סימן ו' סעיף ב'

אם לא בירך לפני התפילה "על נטילת ידיים" ..... סימן י"ד ס"ק כ"א

סימן ו' סעיף ב'

אם לא בירך לפני התפילה "על נטילת ידיים" וכל הברכות מ"הנותן לשכוי" ..... סימן י"ד ס"ק כ"א

סימן ו' סעיף ב'

שכח לומר "אלקי נשמה" לפני התפילה ..... סימן י"ד ס"ק כ"ג

סימן ו' סעיף ג'

שכח לומר "ברכת השחר" לפני התפילה ..... סימן י"ד ס"ק כ"ד

סימן ז' סעיף א'

"ברכה אחרונה" ו"אשר יצר" מה קודם ..... סימן ד' ס"ק י'

סימן ז' סעיף א'

יזהר לברך "אשר יצר" תיכף ..... סימן ד' ס"ק י"א - י"ב

סימן ז' סעיף א'

השותה סם המושלשל, מה דינו ..... סימן ד' ס"ק י"ב

הלכות ציצית

סימן ח' סעיף ב'

הטעם שצריכים לכסות הראש בהטלית . . . . . סימן ט' ס"ק י"ב

סימן ח' סעיף ב'

לא יסיר כובע הקטן, אף שיש לו טלית . . . . . סימן ט' ס"ק י"ב

סימן ח' סעיף ב'

יכסה קצת עם הטלית, התפילין שבראשו . . . . . סימן ט' ס"ק י"ג

סימן ח' סעיף ט'

קראוהו לתורה, האם יכול ללבוש טלית בלי בדיקה . . . . . סימן ט' ס"ק כ"ח- כ"ט

סימן ח' סעיף ט'

שאל טלית מחבירו לעלות לתורה, האם צריך לומר ברכה על זה . . . . . סימן ט' ס"ק ל'

סימן ח' סעיף ט'

שאל טלית מחבירו לעלות לתורה, האם צריך לבדוק הציצית . . . . . סימן ט' ס"ק ל'

סימן ח' סעיף ט'

בדק הטלית אתמול אחרי שקיפלו, האם צריך לבדוק הציצית למחר . . . . . סימן ט' ס"ק ל"א

סימן ח' סעיף ט'

הטעם שהעטיפה והברכה, שניהם בעמידה . . . . . סימן ט' ס"ק ל"ב

סימן ח' סעיף י"א

עיקר מצות "טלית קטן" שיהיה על בגדיו . . . . . סימן ט' ס"ק ב'

סימן ח' סעיף י"א

יש אומרים שה"טלית קטן" יהיה תחת בגדיו, אבל הציצית בחוץ . . . . . סימן ט' ס"ק ג'

סימן ח' סעיף י"א

מה יעשו אנשים שהולכים בין הגוים . . . . . סימן ט' ס"ק ד'- ה'

סימן ח' סעיף י"א

אנשים שהציצית בתוך המכנסים, עתידין ליתן את הדין . . . . . סימן ט' ס"ק ה'

סימן ח' סעיף י"א

שכר הזהיר במצות ציצית . . . . . סימן ט' ס"ק ו'

סימן ח' סעיף י"ד

הוריד הטלית, ולבשו שוב, האם צריך לברך . . . . . סימן ט' ס"ק ל"ט

סימן ח' סעיף י"ד

הוריד הטלית, והתחרט, ולבשו שוב, האם צריך לברך ..... סימן ט' ס"ק ל"ט

סימן ח' סעיף י"ד

אפילו נשאר בטלית קטן, צריך לברך ..... סימן ט' ס"ק ל"ט

סימן ח' סעיף י"ד

פשט הטלית בסתמא, מתי צריך לברך שוב ..... סימן ט' ס"ק מ'

סימן ח' סעיף י"ד

פשט ה"טלית" באמצע התפילה, ולא נשאר בטלית קטן ..... סימן ט' ס"ק מ"א

סימן ח' סעיף י"ד

קיפל ה"טלית", אפילו נשאר בטלית קטן, צריך לברך ..... סימן ט' ס"ק מ"ב

סימן ח' סעיף י"ד

פשט ה"טלית", ושהה זמן מרובה, צריך לברך ..... סימן ט' ס"ק מ"ג

סימן ח' סעיף י"ד

מה השיעור של "זמן מרובה" ..... סימן ט' ס"ק מ"ג

סימן ח' סעיף ט"ז

הישן בצהרים, ומוריד הטלית קטן, צריך לברך עליו אח"כ ..... סימן ט' ס"ק ל"ח

סימן ט' סעיף א'

שיעור כדי עניבה ..... סימן ט' ס"ק מ"ד

סימן י' סעיף י"ב

בגדים שפתוח מאחריהם, מה דינו ..... סימן ט' ס"ק ס"ג

סימן י"א סעיף ג'

לא נשתייר מכל הד' חוטין, אלא כדי עניבה ..... סימן ט' ס"ק מ"ט

סימן י"א סעיף ג'

מתי מתירין אפילו לא נשתייר כדי עניבה ..... סימן ט' ס"ק נ'

סימן י"א סעיף ג'

נתפרקו החוטין משמונה לשש עשרה ..... סימן ט' ס"ק נ"א

סימן י"א סעיף ג'

ומה עם בל תוסיף ..... סימן ט' ס"ק נ"א

סימן י"א סעיף י"ד

האם נכון לעשות קשר בכל חוט וחוט ..... סימן ט' ס"ק מ"ח

מעדני

השלחן שנה מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן י"ב סעיף א'

מתי מותר לקשור ב' חוטין לחוט אחד, ומתי אסור . . . . . סימן ט' ס"ק כ"ד - כ"ז

סימן י"ב סעיף ג'

נפסקו כל החוטין, ונשאר כדי עניבה, כשר בשעת הדחק . . . . . סימן ט' ס"ק מ"ה

סימן י"ב סעיף ג'

מה נקרא שעת הדחק . . . . . סימן ט' ס"ק מ"ה

סימן י"ב סעיף ג'

מתי מתירין כשנחתך כל הענף, ולא נשתייר כדי עניבה . . . . . סימן ט' ס"ק מ"ו

סימן י"ב סעיף ג'

נפסק החוט במקום הנקב . . . . . סימן ט' ס"ק מ"ז

סימן י"ב סעיף ג'

כשנפסלו הציצית, צריך לפושטו, אפילו שלא הולך . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ד

סימן י"ג סעיף ג'

מתי מתירים בטלית גדול כשנפסק במקום הנקב . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ב

סימן י"ג סעיף ג'

מה יעשה בחול כשנפסלו הציצית מטלית גדול . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ג

סימן י"ג סעיף ג'

אם הציצית פסולין מספק, האם צריך לפושטו . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ה

סימן י"ג סעיף ג'

אין ציצית בעיר, מה יעשה . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ו

סימן י"ג סעיף ג'

טלית שמחוייב בציצית רק מדרבנן . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ז

סימן י"ג סעיף ג'

הרואה בחבירו שנפסלו הציצית מה יעשה . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ח

סימן י"ג סעיף ג'

נפסקו הציצית מטלית קטן, והוא ברחוב . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ט

סימן י"ג סעיף ג'

נפסקו הציצית מטלית קטן, והוא בבית כנסת . . . . . סימן ט' ס"ק נ"ט

סימן י"ד סעיף א'

האם אשה יכולה להכניס הציציות בהבגד . . . . . סימן ט' ס"ק כ"א

סימן י"ד סעיף א'

טויה ושזירה מותר על ידי נשים..... סימן ט' ס"ק כ"א

סימן י"ד סעיף א'

קטן אם יכול להכניס הציציות בהבגד..... סימן ט' ס"ק כ"ב - כ"ג

סימן י"ד סעיף א'

בן י"ג שנה ויום אחד, מותר לכתחילה להכניס הציציות בהבגד..... סימן ט' ס"ק כ"ב

סימן י"ד סעיף ב'

בשעה שמכניס הציצית לבגד יאמר "לשם מצות ציצית"..... סימן ט' ס"ק י"ז

סימן י"ד סעיף ב'

אם רק חשב "לשם מצות ציצית", ולא אמר..... סימן ט' ס"ק י"ח

סימן י"ד סעיף ב'

חשב "לשם מצות ציצית", רק בעשיית הציצה הראשונה..... סימן ט' ס"ק י"ט

סימן י"ד סעיף ב'

הכניס הציציות בתוך הבגד, ולא חשב "לשם מצות ציצית"..... סימן ט' ס"ק כ'

סימן י"ד סעיף ב'

אסור ללמוד בספרים של חבירו, בלי רשותו..... סימן י' ס"ק פ"ב

סימן י"ד סעיף ב'

מה הדין בסידורי תפילה, ומחזורים..... סימן י' ס"ק פ"ג

סימן ט"ז סעיף א'

מה שיעור "טלית קטן"..... סימן ט' ס"ק י'

סימן ט"ז סעיף א'

יעשה הכתפיים של טלית גדול רחבים..... סימן ט' ס"ק י"א

סימן י"ז סעיף ג'

מאיזה גיל לובשים לקטן ציצית..... סימן ט' ס"ק ח'

סימן י"ז סעיף ג'

מה שיעור "טלית קטן" לקטן..... סימן ט' ס"ק ט'

סימן י"ח סעיף א'

הלובש טלית, כשכבר לילה, לא יברך עליו..... סימן ט' ס"ק ל"ג

סימן י"ח סעיף א'

האם מותר לברך על הטלית בין השמשות..... סימן ט' ס"ק ל"ד

- סימן י"ח סעיף א' . . . . . אם נסתפק אם כבר בין השמשות, יכול לברך . . . . . סימן ט' ס"ק ל"ה
- סימן י"ח סעיף א' . . . . . האם מותר ללבוש כסות של לילה, ביום . . . . . סימן ט' ס"ק ס'
- סימן י"ח סעיף א' . . . . . האם מותר ללבוש כסות של יום, בלילה . . . . . סימן ט' ס"ק ס'
- סימן י"ח סעיף א' . . . . . הישן על בגד של ארבע כנפות . . . . . סימן ט' ס"ק ס"ב
- סימן י"ח סעיף א' . . . . . מברכים רק על כסות יום, אפילו לובשו בלילה . . . . . סימן ט' ס"ק ס"א
- סימן י"ח סעיף ג' . . . . . בירך על הטלית לפני עלות השחר . . . . . סימן ט' ס"ק ל"ו
- סימן כ"א סעיף ג' . . . . . מהנכון לשכב בלילה עם טלית קטן . . . . . סימן ט' ס"ק ל"ז
- סימן כ"ב סעיף א' . . . . . מתי מברך שהחיינו על טלית חדש . . . . . סימן ט' ס"ק ט"ו
- סימן כ"ב סעיף א' . . . . . איזה ברכה מברך קודם "שהחיינו" או "להתעטף" . . . . . סימן ט' ס"ק ט"ז
- סימן כ"ג סעיף א' . . . . . מה יעשה עם הציצית, כשהוא בבית הקברות . . . . . סימן ט' ס"ק ז'
- סימן כ"ג סעיף א' . . . . . מה יעשה עם הציצית, כשהוא בארבע אמות של מות . . . . . סימן ט' ס"ק ז'
- סימן כ"ג סעיף א' . . . . . האם גם בקבר של קטן, צריכים להחמיר . . . . . סימן ט' ס"ק ז'
- סימן כ"ג סעיף א' . . . . . מה הדין בציצית מגולה, ליד קבר אשה . . . . . סימן ט' ס"ק ז'
- סימן כ"ד סעיף א' . . . . . מצוה לעשות טלית נאה וציצית נאה . . . . . סימן ט' ס"ק י"ג
- סימן כ"ד סעיף ג' . . . . . טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה . . . . . סימן ט' ס"ק א'

סימן כ"ד סעיף ה'

עונש המבטל מצות ציצית ..... סימן ט' ס"ק ס"ד

סימן כ"ד סעיף ה'

שכר המקיים מצות ציצית ..... סימן ט' ס"ק ס"ד

הלכות תפילין

סימן כ"ה סעיף ה'

ברכה על תפילין של ראש ..... סימן י' ס"ק ז' / סימן י' ס"ק כ"ד

סימן כ"ה סעיף ה'

מתי יאמר בשכמל"ו על ברכת תפילין של ראש ..... סימן י' ס"ק ח'

סימן כ"ה סעיף ו'

לומר ד' פרשיות עם התפילין ..... סימן י' ס"ק ס"ה

סימן כ"ה סעיף ו'

לומר ד' פרשיות, כסידרן בחומש ..... סימן י' ס"ק ס"ה

סימן כ"ה סעיף ח'

מתי מברך על תפילין של יד ..... סימן י' ס"ק ו'

סימן כ"ה סעיף ט'

סח בין של יד, לשל ראש, איזה ברכה יברך ..... סימן י' ס"ק כ"א - כ"ב

סימן כ"ה סעיף ט'

ענה "אמן" בין של יד, לשל ראש, מה דינו ..... סימן י' ס"ק כ"ג

סימן כ"ה סעיף י'

האם מותר לענות "אמן" בין של יד לשל ראש ..... סימן י' ס"ק י"ט

סימן כ"ה סעיף י'

בחול המועד, כשמניח בלי ברכה, האם מותר לענות אז "אמן" ..... סימן י' ס"ק כ'

סימן כ"ה סעיף י"א

שיעור רוחב הרצועות ..... סימן י' ס"ק כ"ה - כ"ז

סימן כ"ה סעיף י"א

צריך לזהר במקום כפל ההידוק, שישאר שם השיעור ..... סימן י' ס"ק כ"ח

סימן כ"ה סעיף י"א

שיעור אורך הרצועות של ראש ..... סימן י' ס"ק כ"ט

מעדני

השלחן שנט

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן כ"ה סעיף י"א

אין לו רצועות של ראש, גדולות . . . . . סימן י" ס"ק ל'

סימן כ"ה סעיף י"א

שיעור אורך הרצועות של יד . . . . . סימן י" ס"ק ל"א

סימן כ"ה סעיף י"ב

נשמטו התפילין ממקומם, האם צריך לברך . . . . . סימן י" ס"ק ל"ז

סימן כ"ה סעיף י"ב

נשמטו התפילין ממקומם, בשעת התפילה . . . . . סימן י" ס"ק ל"ח / סימן י" ס"ק מ'

סימן כ"ה סעיף י"ב

ההולכים בתפילין עד חצות, ונשמטו, מה דינם . . . . . סימן י" ס"ק ל"ט

סימן כ"ה סעיף י"ב

המניח תפילין של יד, ונפסק הקשר וכדומה, מה דינו . . . . . סימן י" ס"ק מ"א - מ"ב

סימן כ"ה סעיף י"ב

אם נפסק הקשר, אחרי שהניח "של ראש" . . . . . סימן י" ס"ק מ"ג

סימן כ"ה סעיף י"ב

הוריד התפילין, ליכנס לבית הכסא . . . . . סימן י" ס"ק מ"ד

סימן כ"ה סעיף י"ב

הוריד התפילין, להניח לאחר זמן מרובה . . . . . סימן י" ס"ק מ"ה - מ"ו

סימן כ"ה סעיף י"ב

מה נקרא זמן מרובה . . . . . סימן י" ס"ק מ"ה

סימן כ"ה סעיף י"ב

הוריד התפילין, להחזיר מיד . . . . . סימן י" ס"ק מ"ז - מ"ח

סימן כ"ה סעיף י"ב

מתי מותר להניח תפילין של חבירו, בלי ידיעתו . . . . . סימן י" ס"ק פ' - פ"א

סימן כ"ה סעיף י"ג

מתי חולצין התפילין . . . . . סימן י" ס"ק ס"ד

סימן כ"ה סעיף י"ג

לפני שמוריד התפילין יוריד הרצועות מהאצבע . . . . . סימן י" ס"ק ע"ז

סימן כ"ה סעיף י"ג

לא לקפל הטלית והתפילין באמצע קדיש . . . . . סימן י" ס"ק ס"ו

סימן כ"ה סעיף י"ג

לא יחלוץ התפילין בפני ספר תורה . . . . . סימן י" ס"ק ס"ז

סימן כ"ה סעיף י"ג

באיזה אופן יכול לחלוץ התפילין בפני ס"ת . . . . . סימן י" ס"ק ס"ז

סימן כ"ה סעיף י"ג

לא ילבש תפילין, בפני ספר תורה . . . . . סימן י" ס"ק ס"ז

סימן כ"ה סעיף י"ג

שכח להוריד התפילין בראש חודש לפני מוסף, והתחיל מוסף . . . . . סימן י" ס"ק ס"ח

סימן כ"ה סעיף י"ג

הציבור אומרים כתר, ויש לו תפילין בראשו, מזה יעשה . . . . . סימן י" ס"ק ס"ט

סימן כ"ה סעיף י"ג

ציבור שאומרים כתר, והולך עם תפילין, ולא מתפלל עמהם . . . . . סימן י" ס"ק ע'

סימן כ"ה סעיף י"ג

בראש חודש מתי מניחין תפילין של ר"ת . . . . . סימן י" ס"ק ע"א

סימן כ"ה סעיף י"ג

ההולכים בתפילין כל היום, האם יניחו שוב, אחרי מוסף . . . . . סימן י" ס"ק ע"ב - ע"ג

סימן כ"ה סעיף י"ג

ברית בר"ח, אבי הבן, הסנדק, והמוהל לא יניחו אז תפילין . . . . . סימן י" ס"ק ע"ד

סימן כ"ה סעיף י"ג

האם מניחים תפילין במנחה של ראש חודש . . . . . סימן י" ס"ק ע"ג - ע"ה

סימן כ"ה סעיף י"ג

הנחת תפילין בחול המועד . . . . . סימן י" ס"ק פ"ד

סימן כ"ה סעיף י"ג

תפילין של רש"י בחול המועד אחרי מוסף . . . . . סימן י" ס"ק ע"ו

סימן כ"ה סעיף י"ג

תפילין של ר"ת בחול המועד . . . . . סימן י" ס"ק ע"ו

סימן כ"ז סעיף א'

מקום הנחת תפילין של יד . . . . . סימן י" ס"ק ד'

סימן כ"ז סעיף א'

איך יניח תפילין של יד, כשיש לו תפילין גדולים . . . . . סימן י" ס"ק ה'

מעדני

השלחן שסא

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן כ"ז סעיף ג'

איטר שיש לו תפילין שאולין, איך יניח ה"של יד" . . . . . סימן י' ס"ק ט"ז - י"ח

סימן כ"ז סעיף ד'

יזהר מחציצה בתפילין . . . . . סימן י' ס"ק ט'

סימן כ"ז סעיף ד'

האם גם ב"רצועות" צריך ליזהר מחציצה . . . . . סימן י' ס"ק ט'

סימן כ"ז סעיף ד'

רצועה שחוצצת בין תפילין לבשרו . . . . . סימן י' ס"ק ט"ו

סימן כ"ז סעיף ד'

מה יעשה כשיש לו מכה בראשו, במקום הרצועות . . . . . סימן י' ס"ק י'

סימן כ"ז סעיף ד'

מה יעשה כשיש לו מכה בידו, במקום הרצועות . . . . . סימן י' ס"ק י"א

סימן כ"ז סעיף ה'

אם יש לו מכה בידו במקום הקציצה . . . . . סימן י' ס"ק י"ב

סימן כ"ז סעיף ה'

אם יש לו מכה בידו במקום הקיבורת . . . . . סימן י' ס"ק י"ג

סימן כ"ז סעיף ה'

האם מותר להניח תפילין על חלוקו . . . . . סימן י' ס"ק י"ד

סימן כ"ז סעיף י"א

תפילין של ראש, טוב שיהיו מגלויים, או יותר טוב מכוסים . . . . . סימן י' ס"ק א'

סימן כ"ז סעיף י"א

תפילין של יד, האם טוב שיהיו מגלויים, או יותר טוב מכוסים . . . . . סימן י' ס"ק א'

סימן כ"ז סעיף י"א

אם נתהפכה הרצועות, יתענה, או יתן צדקה . . . . . סימן י' ס"ק ל"ג

סימן כ"ז סעיף י"א

על איזה רצועות צריכים להקפיד, שלא יתהפכו . . . . . סימן י' ס"ק ל"ד

סימן כ"ז סעיף י"א

מנויי המצה, שיהיה כל הרצועות שחורות לצד חוץ . . . . . סימן י' ס"ק ל"ד

סימן כ"ז סעיף י"א

נפלו התפילין לארץ, יש להתענות . . . . . סימן י' ס"ק ל"ה

סימן כ"ז סעיף י"א

יש אומרים שמתענה דוקא כשנפל לארץ ה"של ראש" . . . . . סימן י' ס"ק ל"ה

סימן כ"ז סעיף י"א

נפלו התפילין בשבת, מתי יתענה . . . . . סימן י' ס"ק ל"ו

סימן כ"ח סעיף ב'

איך מניחים התפילין בנתיקים . . . . . סימן י' ס"ק ע"ט

סימן ל"ג סעיף ה'

נפסקה הרצועה, אם יכול לחברם . . . . . סימן י' ס"ק ל"ב

סימן ל"ח סעיף ה'

"אבל" אסור בהנחת תפילין ביום הראשון, אפילו אינו יום המיתה . . . . . סימן י' ס"ק ב'

סימן ל"ח סעיף ה'

נקבר בלילה, לא יניח תפילין למחרתו . . . . . סימן י' ס"ק ב'

סימן ל"ח סעיף ה'

האם מותר להניח תפילין ביום שני של אבילות לפני גז החמה . . . . . סימן י' ס"ק ג'

סימן ל"ח סעיף י"א

חליצת תפילין בפני רבו מובהק . . . . . סימן י' ס"ק ע"ח

סימן ל"ט סעיף י'

נקרע הבית, ואין לו מי שיבדוק התפילין . . . . . סימן י' ס"ק פ"ה

סימן ל"ט סעיף י'

מתי צריכים התפילין בדיקה "פעמיים בשמיטה" . . . . . סימן י' ס"ק פ"ו

סימן ל"ט סעיף י'

כשהתפילין צריכים בדיקה, האם יכול לברך עליו . . . . . סימן י' ס"ק פ"ו

סימן מ"ב סעיף ג'

עשה כים לשם תפילין, אם מותר להכניס שם דברים אחרים . . . . . סימן י' ס"ק נ"ה

סימן מ"ב סעיף ג'

להניח סידור בתוך תיק של תפילין . . . . . סימן י' ס"ק נ"ו

סימן מ"ב סעיף ג'

קטן שהכניס בכיס תפילין . . . . . סימן י' ס"ק נ"ז

סימן מ"ב סעיף ג'

כיס של טלית, לא נקרא תשמיש קדושה . . . . . סימן י' ס"ק נ"ח

מעדני

השלחן ערוך מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן מ"ב סעיף ג'
תיק של מלית, שמונח שם תיק של תפילין, מזה דינו . . . . . סימן י' ס"ק נ"ט

סימן מ"ב סעיף ג'
מה הדין אם התנה על כים של תפילין . . . . . סימן י' ס"ק ס' - ס"א

סימן מ"ב סעיף ג'
לתשמיש מגונה, לא מהני תנאי . . . . . סימן י' ס"ק ס"ב

סימן מ"ב סעיף ג'
נייר שכתוב בו דברי קדושה . . . . . סימן י' ס"ק ס"ג

סימן מ"ב סעיף ג'
אם מהני תנאי על נייר, שעל חציו כתוב דברי תורה . . . . . סימן י' ס"ק ס"ג

סימן מ"ג סעיף ז'
אם מותר ליכנס לבית הכסא, כשיש לו בכיס, ספרי קודש . . . . . סימן ד' ס"ק ח'

סימן מ"ג סעיף ז'
קמיע שמלבישים לתינוק . . . . . סימן ד' ס"ק ט'

הלכות ברכת השחר

סימן מ"ו סעיף ג'
מה יעשה יעשה ב"שבת" שחסר לו י"ג ברכות . . . . . סימן ו' ס"ק כ'

סימן מ"ו סעיף ג'
מה יעשה ב"יום כיפור" שחסר לו ג' ברכות . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ב

סימן מ"ו סעיף ג'
לא יכנס לספק ברכה, בשביל המאה ברכות . . . . . סימן ו' ס"ק כ"א

סימן מ"ו סעיף ד'
הקדים ברכת "שלא עשני אשה" . . . . . סימן ז' ס"ק א'

סימן מ"ו סעיף ד'
הקדים ברכת "שלא עשני עבד" . . . . . סימן ז' ס"ק א'

סימן מ"ו סעיף ה'
הקדים ברכת "זוקף כפופים", לפני "מתיר אסורים" . . . . . סימן ז' ס"ק ב'

סימן מ"ו סעיף ה'
התחיל ברוך אתה ה' לומר "זוקף כפופים", ולא אמר "מתיר אסורים" . . . . . סימן ז' ס"ק ג'

סימן מ"ו סעיף ח'

הניעור בלילה, האם מברך בעצמו "ברכת השחר" . . . . . סימן ז' ס"ק ד'

סימן מ"ו סעיף ט'

מה יכוין כשאומר ק"ש לפני קרבנות . . . . . סימן י"ז ס"ק מ"ו

סימן מ"ו סעיף ט'

מתי צריך לכוין בק"ש זו לצאת ידי חובה . . . . . סימן י"ז ס"ק מ"ז - מ"ט

סימן מ"ו סעיף ט'

אם הציבור מתאחרין בתפילה עד ארבע שעות, מה יעשה . . . . . סימן י"ז ס"ק נ'

הלכות ברכות

סימן מ"ז סעיף א'

אם נסתפק אם אמר ברכת התורה . . . . . סימן ו' ס"ק י"ט

סימן מ"ז סעיף א'

שכח "ברכת התורה", והתחיל "אהבה רבה" . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ב

סימן מ"ז סעיף ט'

למה אומרים "ברכת כהנים" אחרי "ברכת התורה" . . . . . סימן ז' ס"ק ח'

סימן מ"ז סעיף ט'

לא יפסיק בין "ברכת התורה" ללימוד . . . . . סימן ז' ס"ק ח'

סימן מ"ז סעיף ט'

מה יעשה אדם שהפסיק בין "ברכת התורה" ללימוד . . . . . סימן ז' ס"ק ח'

סימן מ"ז סעיף י"ב

הניעור בלילה, האם מברך בעצמו "ברכת התורה" . . . . . סימן ז' ס"ק ה'- ו'

סימן מ"ז סעיף י"ב

מה צריך האדם לומר, אחרי שחבירו מוציאו ב"ברכת התורה" . . . . . סימן ז' ס"ק ו'

סימן מ"ז סעיף י"ב

הישן ביום שינת קבע, ואח"כ היה ניעור בלילה, מה יעשה ב"ברכת התורה" . . . . . סימן ז' ס"ק ז'

סימן מ"ט סעיף א'

תהלים בעל פה . . . . . סימן א' ס"ק י"ט / סימן א ס"ק כ"ב

סימן מ"ט סעיף א'

דבר השגור בפי כל, מותר לומר בעל פה . . . . . סימן א' ס"ק כ'

מעדני

השלחן שסה מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן מ"ט סעיף א'

מה הם הדברים שישגור בפי כולם . . . . . סימן א' ס"ק כ'

סימן מ"ט סעיף א'

מפני כבוד הציבור, מותר לומר בעל פה . . . . . סימן א' ס"ק כ"א

סימן נ"א סעיף א'

מי תיקן "ברוך שאמר" . . . . . סימן י"ד ס"ק א'

סימן נ"א סעיף א'

"ברוך שאמר" אומרים בעמידה, אפילו ביחיד . . . . . סימן י"ד ס"ק י"א

סימן נ"א סעיף א'

איך הניקוד "בפה עמו" . . . . . סימן י"ד ס"ק ב'

סימן נ"א סעיף א'

איך הניקוד "בתשבוה" . . . . . סימן י"ד ס"ק ב'

סימן נ"א סעיף ב'

שמע ברכה באמצע "ברוך שאמר", או ב"ישתבח" . . . . . סימן י"ד ס"ק ג'

סימן נ"א סעיף ב'

שמע ברכה לפני שסיים "מלך מהולל בתשבוה" . . . . . סימן י"ד ס"ק ג'

סימן נ"א סעיף ב'

לענות "אמן" על "ברוך שאמר" באמצע "ברוך שאמר" . . . . . סימן י"ד ס"ק ד'

סימן נ"א סעיף ב'

לענות "אמן" על "ישתבח" באמצע "ישתבח" . . . . . סימן י"ד ס"ק ה'

סימן נ"א סעיף ב'

אם סיים "ברוך שאמר" ביחד עם הש"ץ, לא יענה אמן . . . . . סימן י"ד ס"ק ו'

סימן נ"א סעיף ב'

אם סיים "ישתבח" ביחד עם הש"ץ, עונה אמן . . . . . סימן י"ד ס"ק ו'

סימן נ"א סעיף ב'

אם סיים "יהללך" אחר הלל ביחד עם הש"ץ, עונה אמן . . . . . סימן י"ד ס"ק ו'

סימן נ"א סעיף ב'

אם סיים "שומר עמו ישראל לעד" ביחד עם הש"ץ, עונה אמן . . . . . סימן י"ד ס"ק ו'

סימן נ"א סעיף ד'

האם מותר לקרות ק"ש עם הציבור, באמצע פסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק ז'

סימן נ"א סעיף ד'

האם מותר לומר "ברכת התורה", באמצע פסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק ח'

סימן נ"א סעיף ד'

למי מותר לעלות לעליה לתורה, באמצע פסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק ט'

סימן נ"א סעיף ד'

האם מותר לו לקרות בלחש עם הבעל קורא . . . . . סימן י"ד ס"ק ט'

סימן נ"א סעיף ד'

אם הגבאי שואל על שמו, האם מותר לענות באמצע פסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק ט'

סימן נ"א סעיף ד'

האם מותר לומר "אשר יצר" בפסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק י'

סימן נ"א סעיף ז'

פירושו של פסוק "פותח את ידיך" . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ב

סימן נ"א סעיף ט'

איך אומרים "מזמור לתודה" בעמידה, או בישיבה . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ד

סימן נ"ב סעיף א'

המתפלל במתון ובכוונה, יתפלל על הסדר, ולא ידלג . . . . . סימן י"ד ס"ק ט"ו

סימן נ"ב סעיף א'

חייב כל אדם לבוא לתפילה מוקדם, שלא יצטרך לדלג . . . . . סימן י"ד ס"ק ט"ז

סימן נ"ב סעיף א'

המדלג בתפילה, מהפך הצינורות . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ז

סימן נ"ב סעיף א'

אנשי מעשה מתפללים על הסדר, אפילו אם איחרו . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ח

סימן נ"ב סעיף א'

י"א דכל זה שצריכים להתפלל על הסדר, הוא ביחיד . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ח

סימן נ"ב סעיף א'

עצה לדלג, ומה לכוין שלא יתהפכו הצינורות . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ט

סימן נ"ב סעיף א'

המדלג בתפילה, עכ"ז "אשר יצר" יאמר לפני התפילה . . . . . סימן י"ד ס"ק כ'

סימן נ"ב סעיף א'

אם לא בירך לפני התפילה "על נטילת ידים" . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"א

מעדני

השלחן שסו מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן נ"ב סעיף א'

אם לא בירך לפני התפילה "על נטילת ידיים" וכל הברכות מ"הנותן לשכיו" . . . סימן י"ד ס"ק כ"א

סימן נ"ב סעיף א'

שכח "ברכת התורה", והתחיל "אהבה רבה" . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ב

סימן נ"ב סעיף א'

שכח לומר "אלקי נשמה" לפני התפילה . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ג

סימן נ"ב סעיף א'

שכח לומר "ברכת השחר" לפני התפילה . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ד

סימן נ"ב סעיף א'

האם יכול לדלג על "ברוך שאמר" ו"ישתבח" להתפלל שמונה עשרה בציבור . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ה

סימן נ"ב סעיף א'

כשמתפלל בדילוג בשבת, לא ידלג על "נשמת" . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ו

סימן נ"ג סעיף ג'

אחרי "מלך מהולל בתשבחות" לא יברך על טלית ותפילין . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ח

סימן נ"ג סעיף ג'

הביאו לו "טלית ותפילין" בפסוקי דזמרה, בן הפרקים . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ט

סימן נ"ג סעיף ג'

הביאו לש"ץ "טלית ותפילין" בפסוקי דזמרה, בן הפרקים . . . . . סימן י"ד ס"ק ל'

סימן נ"ג סעיף ג'

לפני "ישתבח" לא יברך על טלית ותפילין . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ח

סימן נ"ג סעיף ג'

כשאין מנין, ימתין הש"ץ לפני "ישתבח" . . . . . סימן ט"ו ס"ק ב'

סימן נ"ג סעיף ג'

יש אומרים שגם הציבור ימתינו לפני "ישתבח" . . . . . סימן ט"ו ס"ק ג'

סימן נ"ג סעיף ג'

הנצרך לנקביו לפני "ישתבח", יחזור על "תהלה לדוד" . . . . . סימן י"ד ס"ק ל"א

סימן נ"ג סעיף ד'

הדרכה למנות ש"ץ . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ב

סימן נ"ג סעיף ד'	אם יכול "אבל" להיות ש"ץ בשבת ויו"ט . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ג
סימן נ"ג סעיף ד'	אם יכול "אבל" להיות ש"ץ בראש חודש . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ג
סימן נ"ג סעיף ח'	מי שהוא בן כ' שנה, ואין לו "זקן", האם יכול להיות ש"ץ . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ד
סימן נ"ג סעיף ח'	ומה הדין אם יש לו "זקן" מעט . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ה
סימן נ"ג סעיף ח'	ומה הדין ב"ראש השנה" ו"יום הכיפורים" . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ו
סימן נ"ג סעיף ח'	ומה הדין בתענית . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ז - ל"ז
סימן נ"ג סעיף ח'	האם מהני מחילת הציבור בזה . . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"ז
סימן נ"ד סעיף ג'	אומרים קדיש אחרי פסוקי "תנ"ך" . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ח
סימן נ"ד סעיף ג'	על "תנ"ך" גם על ג' פסוקים, אומרים קדיש . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ט
סימן נ"ד סעיף ג'	אומרים קדיש אחרי אגדה, שהוא דרשת פסוקים . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ח
סימן נ"ד סעיף ג'	אין אומרים קדיש על תורה שבעל פה . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ח
סימן נ"ד סעיף ג'	אין אומרים קדיש על משניות . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ח
סימן נ"ד סעיף ג'	על תורה שבעל פה, ומשניות, אומרים "תלמידי חכמים מרבים שלום" . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ח
סימן נ"ד סעיף ג'	אומרים קדיש, רק כשיש מניין באמירת הפסוקים . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ'
סימן נ"ד סעיף ג'	אפילו מי שלא למד, יכול לומר הקדיש . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ'

מעדני

השלחן שסמט מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן נ"ה סעיף א'

ב"פסוקי דזמרה" לא צריכים עשרה, רק ל"קדיש" צריכים עשרה. . . . . סימן ט"ו ס"ק א'

סימן נ"ה סעיף א'

"תפלת ערבית" לא צריכים עשרה, רק ל"קדיש" צריכים עשרה. . . . . סימן ט"ו ס"ק א'

סימן נ"ה סעיף א'

לימוד פסוקים, או אגדה, כשיש מנין, אומרים ג' פסוקים וקדיש. . . . . סימן ט"ו ס"ק א'

סימן נ"ה סעיף א'

והוא הדין ב"עלינו", "אשרי" לפני מנחה, "תהלים" . . . . . סימן ט"ו ס"ק א'

סימן נ"ה סעיף ב'

כשיצא העשירי, האם מותר כבר להתשיעי לצאת . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ו

סימן נ"ה סעיף ג'

באמצע חזרת הש"ץ לא היה מנין, אומר גם קדיש שלם. . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ז

סימן נ"ה סעיף ג'

הקדיש אחרי "היום יום", "קוה אל ה'", אין אומרים בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ח

סימן נ"ה סעיף ג'

הקדיש אחרי "עלינו", "שיר היחוד", אין אומרים בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ח

סימן נ"ה סעיף ג'

גם אחרי הלימוד, אין אומרים קדיש בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ח

סימן נ"ה סעיף ג'

התחיל ברכו של מעריב, ונשאר בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ט

סימן נ"ה סעיף ג'

התחילו שמונה עשרה של ערבית, ונשארו בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק ל'

סימן נ"ה סעיף ג'

התחילו שמונה עשרה בלחש, של שחרית, ונשארו בלי מנין. . . . . סימן ט"ו ס"ק ל"א

סימן נ"ה סעיף י'

הנולד ל' חשון, ובשנת הבר מצוה, חשון חסר, מתי הבר מצוה. . . . . סימן ט"ו ס"ק ד'

סימן נ"ה סעיף י'

הנולד א' כסלו, ובשנת הבר מצוה, ב' ימים ראש חודש, מתי הבר מצוה. . . . . סימן ט"ו ס"ק ה'

סימן נ"ה סעיף י"ג

"מנין" שיש עשרה במקום אחד, אפילו לא רואים אלו את אלו. . . . . סימן ט"ו ס"ק ו'

סימן נ"ה סעיף י"ג

העומדים על האסקופה בתוך הפתח . . . . . סימן ט"ו ס"ק ז'

סימן נ"ה סעיף י"ח

מראה פניו לבית הכנסת, והוא בבית אחר . . . . . סימן ט"ו ס"ק ח' - ט'

סימן נ"ה סעיף י"ח

המתפלל ב"חדר" בתוך בית הכנסת, האם זה תפילה בציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק י'

סימן נ"ה סעיף כ'

כשמפסיק צוואה, בינו לבין הציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"א

סימן נ"ה סעיף כ'

כשמפסיק מי רגלים, בינו לבין הציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ב

סימן נ"ה סעיף כ'

כשמפסיק "עבודה זרה", בינו לבין הציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ג / סימן ט"ו ס"ק ט"ו - י"ז

סימן נ"ה סעיף כ'

כשמפסיק "עובדי עבודה זרה", בינו לבין הציבור

. . . . . סימן ט"ו ס"ק י"ג / סימן ט"ו ס"ק י"ד - ט"ו / סימן ט"ו ס"ק י"ז

סימן נ"ו סעיף א'

"אמן יהא שמיה רבה" הוא מדריגה יותר גבוהה מ"קדושה" . . . . . סימן י' ס"ק ט"ו

סימן נ"ז סעיף א'

שמע מהקהל שאומרים "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"א

סימן נ"ז סעיף א'

שמע מהש"ץ שחוזר "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"א

סימן נ"ז סעיף א'

שמע "אמן" אחר שהש"ץ אמר "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ב

סימן נ"ז סעיף א'

אם מותר לענות אמן זה, במקום שאסור להפסיק . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ב

הלכות קריאת שמע

סימן נ"ח סעיף א'

לגמור ק"ש בתוך זמנה . . . . . סימן י"ז ס"ק א'

מעדני

השלחן שעת
מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן נ"ח סעיף א'

לא לאחר ק"ש בשביל ציצית או תפילין . . . . . סימן י"ז ס"ק ב'

סימן נ"ח סעיף א'

לא לאחר ק"ש בשביל תפילה בציבור . . . . . סימן י"ז ס"ק ג'

סימן נ"ח סעיף א'

זמן ק"ש, דעין המג"א, ודעת הגר"א . . . . . סימן י"ז ס"ק ד'

סימן נ"ח סעיף א'

שכר הקורא ק"ש ותפלה כותקין . . . . . סימן י"ז ס"ק ה'

סימן נ"ח סעיף א'

האם תפילת ותקין עדיף מתפילה בציבור . . . . . סימן י"ז ס"ק ו'- ח'

סימן נ"ח סעיף ו'

האם אפשר להתפלל שחרית, עד חצות היום . . . . . סימן י"ז ס"ק ט'

סימן נ"ט סעיף א'

להפסיק קצת בין "יוצר" לבין "אור" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ז'

סימן נ"ט סעיף א'

ב"יוצר אור, ובזרא חושך" ימשמש בתפילין . . . . . סימן ט"ז ס"ק ח'

סימן נ"ט סעיף א'

"רצון קונם" או "רצון קוניהם" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ט'

סימן נ"ט סעיף א'

"מערצים ומקדישים", או "מערצין ומקדישין" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י'

סימן נ"ט סעיף א'

להפסיק בין "ממליכים" ל"את שם הקל" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י'

סימן נ"ט סעיף א'

מה לכיין כשאומר "משרתיו ואשר משרתיו" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"א

סימן נ"ט סעיף א'

מה לכיין כשאומר "אהובים ברורים גיבורים" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"ב

סימן נ"ט סעיף א'

מה לכיין כשאומר "עושים באימה" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"ג

סימן נ"ט סעיף א'

המכין בשמות אלו, אינו ניזוק כל היום . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"ד

סימן נ"ט סעיף א'

הניקוד ב"לקל ברוך נעימות" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ט"ו

סימן נ"ט סעיף א'

הניקוד ב"למלך קל" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ט"ז

סימן נ"ט סעיף ג'

האם צריכים דוקא לישב בקדושה ש"ביוצר" . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ג

סימן נ"ט סעיף ג'

קדושה ש"ביוצר" יש להדר לאמרם בציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ד

סימן נ"ט סעיף ג'

האומרים ביחיד, טוב להדר בניגון וטעמים . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ה

סימן נ"ט סעיף ג'

קדושת "ובא לציון" יש להדר לאמרם בציבור . . . . . סימן ט"ו ס"ק כ"ד

סימן ס' סעיף ד'

לכתחילה צריך לכוין קודם כל מצוה, לצאת ידי חובת המצוה . . . . . סימן י"ז ס"ק כ'

סימן ס' סעיף ד'

בדיעבד אם לא כוון, מה דינו . . . . . סימן י"ז ס"ק כ'

סימן ס' סעיף ט'

אם לא כוון בפסוק "שמע ישראל" יקרא בלחש . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ב

סימן ס' סעיף ט'

אם לא שומעים אותו, מותר לחזור "שמע ישראל" בקול . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ג

סימן ס' סעיף ט'

אם מתחילה כוון, אסור לומר עוד פעם "שמע ישראל" . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ד

סימן ס"א סעיף ג'

האם יענה אמן אחרי ששמע "הבוחר בעמו ישראל באהבה" . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"ז

סימן ס"א סעיף ג'

לכתחילה יסיים ברכה זו עם הש"ץ, שלא יצטרך לענות אמן . . . . . סימן ט"ז ס"ק י"ז

סימן ס"א סעיף ג'

מה יעשה אם שכח לומר "קל מלך נאמן" . . . . . סימן י"ז ס"ק ל'- ל"א

סימן ס"א סעיף ג'

שכח בערבית לומר "קל מלך נאמן" . . . . . סימן י"ז ס"ק ל"ב

מעדני

השלחן שנג מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן ס"א סעיף כ"א

הדקדוקים בקריאת שמע . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ח

סימן ס"ג סעיף א'

הטעם שאסור לקרות ק"ש מוטה על צידו . . . . . סימן י"ז ס"ק י"ד

סימן ס"ג סעיף א'

יקרא ק"ש מיושב, באימה וביראה . . . . . סימן י"ז ס"ק ט"ו

סימן ס"ג סעיף א'

מתי מותר לקרות ק"ש על צידו . . . . . סימן י"ז ס"ק י"ח - י"ט

סימן ס"ג סעיף ב'

בק"ש של שחרית, כשיושב, אסור לעמוד . . . . . סימן י"ז ס"ק י'

סימן ס"ג סעיף ב'

אפילו לעורר הכוונה, אסור לעמוד . . . . . סימן י"ז ס"ק י"א

סימן ס"ג סעיף ב'

בדיעבד שעמד וקרא, יצא . . . . . סימן י"ז ס"ק י"א

סימן ס"ג סעיף ב'

בק"ש של שחרית, כשעמד, יכול לישב . . . . . סימן י"ז ס"ק י"ב

סימן ס"ג סעיף ב'

בק"ש של ערבית, כשעמד לא ישב . . . . . סימן י"ז ס"ק י"ג

סימן ס"ג סעיף ג'

אם לא כוון בפסוק ראשון של קריאת שמע . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"א

סימן ס"ג סעיף ג'

אם לא כוון בברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"א

סימן ס"ג סעיף ג'

אם לא כוון עד "על לבבך" . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"א

סימן ס"ג סעיף ג'

נוצר אח"כ שלא כוון, חוזר לראש . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ה

סימן ס"ג סעיף ג'

נוצר כשגמר פרשה שניה, חוזר רק פרשה ראשונה . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ו

סימן ס"ג סעיף ג'

נוצר באמצע "והיה אם שמוע" שלא כוון . . . . . סימן י"ז ס"ק כ"ז

סימן ס"ג סעיף ו'	האם מותר לשאוף טאבק בפרשה שניה	סימן י"ז ס"ק כ"ט
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע ק"ש בלי אונס	סימן י"ז ס"ק ל"ג
סימן ס"ה סעיף א'	אם דיבר באמצע ק"ש	סימן י"ז ס"ק ל"ג
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע ק"ש מחמת אונס	סימן י"ז ס"ק ל"ד
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע תפילה	סימן י"ז ס"ק ל"ד
סימן ס"ה סעיף א'	דיבר באמצע "הלל" "מגילה" "ברכת המזון"	סימן י"ז ס"ק ל"ה
סימן ס"ה סעיף א'	לכתחילה לא יפסיק אפילו בשתיקה בעלמא	סימן י"ז ס"ק ל"ו
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע ק"ש מחמת אונס	סימן י"ז ס"ק ל"ז
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק בברכת ק"ש בין הפרקים	סימן י"ז ס"ק ל"ח
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע ברכת ק"ש	סימן י"ז ס"ק ל"ט
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע ברכת אהבה רבה	סימן י"ז ס"ק מ'
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק באמצע "ויציב ונכון"	סימן י"ז ס"ק מ"א
סימן ס"ה סעיף א'	הפסיק בק"ש של ערבית וברכותיה	סימן י"ז ס"ק מ"ב
סימן ס"ה סעיף א'	איך משערים הזמן ששהה	סימן י"ז ס"ק מ"ג
סימן ס"ה סעיף ג'	הנכנס לבית הכנסת, והציבור קורין ק"ש, מה יעשה	סימן י"ז ס"ק מ"ד

מעדני

השלחן שעה מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן ס"ה סעיף ג'

אם לא אמר ברכת התורה, והציבור קורין ק"ש . . . . . סימן י"ז ס"ק מ"ה

סימן ס"ה סעיף ג'

אם עומד בפסוקי דזמרה, והציבור קורין ק"ש . . . . . סימן י"ז ס"ק מ"ה

סימן ס"ה סעיף ג'

אם עומד בברכות ק"ש בין הפרקים, והציבור קורין ק"ש . . . . . סימן י"ז ס"ק מ"ה

סימן ס"ו סעיף א'

אדם נכבד, כגון "זקן" או "תלמיד חכם" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ג'

סימן ס"ו סעיף א'

אדם נכבד, כגון עשיר . . . . . סימן ט"ז ס"ק ג'

סימן ס"ו סעיף א'

הקורא ק"ש בתפילין של ר"ת, האם יכול להפסיק באמצע . . . . . סימן ט"ז ס"ק ד'

סימן ס"ו סעיף א'

הקורא ק"ש בתפילין של ר"ת, האם יכול לענות "אמן" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ד'

סימן ס"ו סעיף א'

הקורא ק"ש בתפילין של ר"ת, האם יכול לענות "ברוך הוא, וברוך שמו" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ד'

סימן ס"ו סעיף א'

הקורא ק"ש בתפילין של ר"ת, ונתכוין לצאת בזה . . . . . סימן ט"ז ס"ק ו'

סימן ס"ו סעיף א'

בק"ש לפני הקרבנות, האם מותר לענות "אמן" "ברוך הוא וברוך שמו" . . . . . סימן ט"ז ס"ק ה'

סימן ס"ו סעיף ב'

האם יכול לברך על התפילין, בין הפרקים של ברכות ק"ש . . . . . סימן י" ס"ק מ"ט - נ'

סימן ס"ו סעיף ב'

נודמן לו תפילין בברכות ק"ש באמצע הפרק . . . . . סימן י" ס"ק נ"א - נ"ב

סימן ס"ו סעיף ב'

נודמן לו תפילין באמצע ק"ש . . . . . סימן י" ס"ק נ"ב - נ"ג

סימן ס"ו סעיף ב'

הביאו לו טלית ב"יוצר אור" . . . . . סימן י" ס"ק נ"ד

סימן ס"ו סעיף ג'

באמצע הפרק האם יכול לענות על "ברכו" . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"א

סימן ס"ו סעיף ג'	באמצע הפרק, האם יכול לענות "אמן" כשקוראים בתורה . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"א
סימן ס"ו סעיף ג'	ומה הדין בין הפרקים בזה . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"א
סימן ס"ו סעיף ג'	באמצע הפרק אומר רק "מודים אנחנו לך" . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"ב
סימן ס"ו סעיף ג'	גם בבין הפרקים לא יאמר יותר מזה . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"ב
סימן ס"ו סעיף ג'	האם יברך על "קול רעם" ששמע "באמצע הפרק" . . . . . סימן ט"ז ס"ק כ"ג
סימן ס"ו סעיף ה'	בין הפרקים של תפלת ערבית . . . . . סימן ט"ז ס"ק א'- ב'
סימן ע"ה סעיף א'	מאיזה גיל אמרינן שער באשה ערוה . . . . . סימן ה' ס"ק ג"ו
סימן ע"ה סעיף א'	שוק מגולה באשה . . . . . סימן ה' ס"ק ג"ז
סימן ע"ה סעיף א'	פרסות מגולה עד השוק של אשה . . . . . סימן ה' ס"ק ג"ח
סימן ע"ה סעיף א'	זרועות אשה . . . . . סימן ה' ס"ק ג"ט
סימן ע"ה סעיף א'	יד אשה . . . . . סימן ה' ס"ק ס'
סימן ע"ה סעיף א'	נגד ערוה אסור אפילו בעצימת עינים . . . . . סימן ה' ס"ק ס"א
סימן ע"ה סעיף א'	מתי מותר נגד ערוה בעצימת עינים . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ב
סימן ע"ה סעיף א'	האיסור של הסתכלות בנשים . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ד
סימן ע"ה סעיף א'	ראיה בעלמא בלי הנאה . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ה

מעדני

השלחן שעו מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן ע"ה סעיף א'

אם מהני עצימת עינים, נגד שערות נשים נשואות . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ו

סימן ע"ה סעיף ב'

ללמוד נגד שערות הנשים שיוצא חוץ לצמתן . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ז

סימן ע"ה סעיף ב'

מה פירוש "חוץ לצמתן" . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ז

סימן ע"ה סעיף ב'

מביא דברי הוזהר שמחמיר מאוד בזה, אפילו מה שיוצא חוץ לצמתן . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ח

סימן ע"ה סעיף ב'

במה זוכים הנשים, שמתנהגים כמו הוזהר הק' בזה . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ט

סימן ע"ה סעיף ב'

האיסור לנשים, ללכת בגילוי הראש . . . . . סימן ה' ס"ק ע'

סימן ע"ה סעיף ב'

מה הדין בשערות של בתולות . . . . . סימן ה' ס"ק ע"ב

סימן ע"ה סעיף ב'

מה הדין בשערות של נכריות . . . . . סימן ה' ס"ק ע"א

סימן ע"ה סעיף ד'

ערות קטן לפני תשע שנים . . . . . סימן ה' ס"ק נ"ג

סימן ע"ה סעיף ד'

ומה הדין בקטן עצמו כשהוא ערום . . . . . סימן ה' ס"ק נ"ד

סימן ע"ה סעיף ד'

קטן נגד ערות איש . . . . . סימן ה' ס"ק נ"ה

סימן ע"ה סעיף ו'

להרהר בדברי תורה כנגד ערוה . . . . . סימן ה' ס"ק נ"ב

סימן ע"ה סעיף ו'

האם מותר לשמוע ברכה, כדי לצאת, והוא כנגד ערוה . . . . . סימן ה' ס"ק נ"ב

סימן ע"ה סעיף ו'

חלון של זכוכית מפסיק בינו לערוה . . . . . סימן ה' ס"ק ס"ג

סימן ע"ו סעיף ו'

אין צריך להרחיק ממה שאדם מקיא . . . . . סימן ה' ס"ק י"ג

סימן ע"ו סעיף ז'

ספק אם אם הכנים רבעית מים, למי רגלים..... סימן ה' ס"ק ד'

סימן ע"ו סעיף ז'

ספק אם פינו הצואה מהבית..... סימן ה' ס"ק ה'

סימן ע"ו סעיף ז'

ספק אם הוא מי רגלים של אדם, או של בהמה..... סימן ה' ס"ק ו'

סימן ע"ו סעיף ז'

נשפך על הארץ, וספק אם הוא מים או מי רגלים..... סימן ה' ס"ק ז'

סימן ע"ו סעיף ז'

אשפה שאין שם ריח רע, מה דינו..... סימן ה' ס"ק ח'

סימן ע"ו סעיף ח'

התפלל ומצא בגדיו מטונף, מלפני התפלה..... סימן ה' ס"ק כ"א-כ"ב

סימן ע"ז סעיף א'

רביעית מים, למי רגלים, מועיל כשלא מסריחין..... סימן ה' ס"ק א'

סימן ע"ז סעיף א'

אם ידוע שמסריחין, ירבה מים, לבטל הסירחון..... סימן ה' ס"ק א'

סימן ע"ז סעיף א'

עביט שלא מיוחד לזה, ישפוך רביעית מים בכל פעם..... סימן ב' ס"ק ל'

סימן ע"ז סעיף א'

באיזה אופן ישפוך מים, במקום שיש מי רגלים..... סימן ה' ס"ק ב'

סימן ע"ז סעיף א'

ברכיו לחות ממני רגלים..... סימן ה' ס"ק ג'

סימן ע"ט סעיף א'

החזרת פניו לבד, בלי גופו, לא מהני..... סימן ה' ס"ק י"ח

סימן ע"ט סעיף א'

איך משערים ראות עיניו..... סימן ה' ס"ק כ'

סימן ע"ט סעיף א'

מה שיעור לסומא בראיית צואה..... סימן ה' ס"ק י"ט

סימן ע"ט סעיף ב'

צואה בחדר אחד, והוא בחדר אחד, והפתח פתוח..... סימן ה' ס"ק י"ד-ט"ו

מעדני

השלחן ערוך מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

שעט

סימן ע"ט סעיף ב'

רואה צואה דרך זכוכית..... סימן ה' ס"ק ט"ז

סימן ע"ט סעיף ב'

מה נקרא רשות בפני עצמו..... סימן ה' ס"ק י"ז

סימן ע"ט סעיף ד'

דבר שטבעו ריח רע, מותר..... סימן ה' ס"ק י"ב

סימן ע"ט סעיף ד'

דבר שנסרח מחמת עיפוש, נקרא צואה..... סימן ה' ס"ק י"ב

סימן ע"ט סעיף ז'

לא להחזיק בבית תרנגולים אדומים..... סימן ה' ס"ק ט'

סימן ע"ט סעיף ז'

צואת עופות, שיושבים על ביצתם..... סימן ה' ס"ק י

סימן ע"ט סעיף ז'

דיר של בהמות, מה דינו..... סימן ה' ס"ק י"א

סימן ע"ט סעיף ז'

רפת מסריח, מה דינו..... סימן ה' ס"ק י"א

סימן פ' סעיף א'

אינו יכול להעמיד עצמו מלהפיח..... סימן י"ב ס"ק י"א

סימן פ"ג סעיף א'

מחיצות בית הכסא..... סימן ה' ס"ק ל'- ל"א

סימן פ"ג סעיף א'

חצר כנגד בית הכסא..... סימן ה' ס"ק ל"ב

סימן פ"ג סעיף א'

לא לעשות סוכה מול מחיצות בית הכסא..... סימן ה' ס"ק ל"ג

סימן פ"ג סעיף א'

בית הכסא מול חלון ביתו..... סימן ה' ס"ק ל"ד

סימן פ"ג סעיף א'

מחיצה של בית הכסא, שהוא גם מחיצה של בית..... סימן ה' ס"ק ל"ה

סימן פ"ג סעיף ב'

בית הכסא, שלא השתמשו בו, מה דינו..... סימן ה' ס"ק מ"ב

סימן פ"ג סעיף ה'

גרף של רעי, ועביט של מי רגלים . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ג

סימן פ"ג סעיף ה'

כל גרף, דינו כבית הכסא . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ד

סימן פ"ג סעיף ה'

ספסל נקוב, יש לו דין בית הכסא . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ה

סימן פ"ג סעיף ה'

ספסל לשיבה, ומסירין הכר לפנות עליו . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ו

סימן פ"ג סעיף ה'

כסא של קטן . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ז

סימן פ"ד סעיף א'

מה החילוק בין מרחץ חדש לישן . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ב

סימן פ"ד סעיף א'

בית מרחץ, בית הפנימי . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ג

סימן פ"ד סעיף א'

בית מרחץ, בית האמצעי . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ד

סימן פ"ד סעיף א'

שמע מבחוץ שאומרים ברכה, והוא בבית מרחץ . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ה

סימן פ"ד סעיף א'

שאלו אותו דבר הלכה במרחץ . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ו

סימן פ"ד סעיף א'

האם צריכים לעמוד במרחץ לזקן, ותלמיד חכם . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ז

סימן פ"ד סעיף א'

מה יעשה כשאמרו לו שלום במרחץ . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ח

סימן פ"ד סעיף א'

אמירת שלום במקומות מטונפים . . . . . סימן ה' ס"ק מ"ט

סימן פ"ד סעיף א'

האם מותר לכתוב שלום באגרות הרשות . . . . . סימן ה' ס"ק נ"א

סימן פ"ז סעיף א'

גרף של רעי, מצופה בזכוכית . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ח

מעדני

השלחן מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

- סימן פ"ז סעיף א'
גרף של רעי, מפארצליין . . . . . סימן ה' ס"ק כ"ט
- סימן פ"ז סעיף ב'
גרף של רעי, מתי יכול לכסותן . . . . . סימן ה' ס"ק ל"ו
- סימן פ"ז סעיף ב'
גרף של רעי, של מתכת, ואינו רחוק . . . . . סימן ה' ס"ק ל"ח
- סימן פ"ז סעיף ב'
גרף של רעי, של מתכת, ואינו רחוק, וריח רע נודף ממנו . . . . . סימן ה' ס"ק ל"ט
- סימן פ"ז סעיף ב'
גרף של רעי, של מתכת, רחוק, ויש לו ריח רע . . . . . סימן ה' ס"ק מ'
- סימן פ"ז סעיף ב'
מהנכון להשתמש בגרף של מתכת, או זכוכית . . . . . סימן ה' ס"ק מ"א
- סימן פ"ז סעיף ב'
מתי אמרינן שיכול לרחוק הגרף, רק מערב שבת לערב שבת . . . . . סימן ה' ס"ק מ"א
- סימן פ"ז סעיף ב'
מתי אמרינן שיכול לרחוק הגרף, רק מערב שבת לערב שבת . . . . . סימן ה' ס"ק מ"א
- סימן פ"ז סעיף ג'
גרף של רעי, שכפה עליהם כלי . . . . . סימן ה' ס"ק ל"ז

הלכות תפילה

- סימן פ"ט סעיף ב'
האם מותר ללכת לבית אביו ורבו, לפני התפילה, ליתן לו שלום . . . . . סימן ח' ס"ק ח'-ט'
- סימן פ"ט סעיף ב'
האם מותר לומר שלום לפני התפילה "צפרא דמרי טב" . . . . . סימן ח' ס"ק י'-י"א
- סימן פ"ט סעיף ב'
התחיל הברכות, מותר ליתן שלום . . . . . סימן ח' ס"ק י"ג
- סימן פ"ט סעיף ב'
מה הדין כשחבירו שואל בשלומו, לפני התפילה . . . . . סימן ח' ס"ק י"ב
- סימן פ"ט סעיף ב'
מי שכבר התפלל, מותר לילך לבית חבירו שלא התפלל, ולשאול בשלומו . . . . . סימן ח' ס"ק י"ג

סימון פ"ט סעיף ד'

משקה שכר – ביער, לפני התפילה..... סימון ח' ס"ק א'

סימון פ"ט סעיף ד'

לשתות טיילא, עם חתיכת סוכר, לפני התפילה..... סימון ח' ס"ק ב'

סימון פ"ט סעיף ד'

לשתות טיילא, עם סוכר בתוך הכוס, כשיש לו חלישות הלב..... סימון ח' ס"ק ג'

סימון פ"ט סעיף ד'

העולם נוהגין לשתות קפה עם סוכר לפני התפילה..... סימון ח' ס"ק ד'

סימון פ"ט סעיף ד'

שכר תפילה בציבור..... סימון א' ס"ק י"ז

סימון פ"ט סעיף ד'

העולם נוהגין לשתות קפה עם סוכר וחלב, לפני התפילה..... סימון ח' ס"ק ה'- ז'

סימון צ' סעיף ט'

מי שתש כחו לילך לבית הכנסת..... סימון י"ב ס"ק מ"א

סימון צ' סעיף ט'

אונס ממון, האם יכול להתפלל בביתו..... סימון י"ב ס"ק מ"ב

סימון צ' סעיף ט'

ומה הדין במניעת הרויח..... סימון י"ב ס"ק מ"ג

סימון צ' סעיף ט'

מתי פטור מתפילה משום הפסד ממון..... סימון י"ב ס"ק מ"ה

סימון צ' סעיף ט'

מעשה מאחד, שהפסיד כמה אלפים רובל בשביל תפילה בציבור, ושמח... סימון י"ב ס"ק מ"ד

סימון צ' סעיף י"א

הטעם שנקרא שכן רע, מי שלא נכנס לבית הכנסת שבעירו..... סימון י"ב ס"ק כ"ה

סימון צ' סעיף י"א

אם הוא חוץ לעיר, אם נקרא שכן רע..... סימון י"ב ס"ק כ"ו

סימון צ' סעיף י"א

המתפלל במנין בביתו, אם נקרא שכן רע..... סימון י"ב ס"ק כ"ז

סימון צ' סעיף י"א

כשיש ב' בתי כנסיות בעיר, היכן יתפלל..... סימון י"ב ס"ק כ"ח

מעדני

השלחן שפג

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן צ' סעיף י"א

כשאין מניין בבית הכנסת, האם יתפלל שם ביחידות . . . . . סימן י"ב ס"ק כ"ט

סימן צ' סעיף י"א

תלמיד חכם שאיחר תפילה בציבור, היכן יתפלל . . . . . סימן י"ב ס"ק ל'

סימן צ' סעיף י"ב

כשהולך להתפלל, לא יתעכב בדרך לדבר עם חבריו . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ד

סימן צ' סעיף י"ב

מצוה לרוץ כשבא סמוך לבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ה

סימן צ' סעיף י"ב

ומה הדין בשחרית, שהטלית ותפילין בידו . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ה

סימן צ' סעיף י"ב

ברחוב עכו"ם לא ירוץ . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ה

סימן צ' סעיף י"ב

הטעם שאסור לרוץ כשיוצא מבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק מ'

סימן צ' סעיף י"ב

מתי מותר לרוץ כשיוצא מבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק מ'

סימן צ' סעיף י"ד

הזכות שיש לעשרה ראשונים, דוקא אם מתפללים שם . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ב

סימן צ' סעיף י"ד

מה פירוש נותנים לו שכר כנגד כולם . . . . . סימן א' ס"ק י"ח / סימן י"ב ס"ק ל"ג

סימן צ' סעיף ט"ז

ההולך בדרך, כמה צריך לילך בשביל תפילה בציבור . . . . . סימן י"ב ס"ק ט"ז

סימן צ' סעיף ט"ז

ההולך בדרך, והמנין הוא לצדדיו, כמה צריך ללכת . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ט

סימן צ' סעיף ט"ז

יש לו ספק אם ימצא שם מנין . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ז

סימן צ' סעיף ט"ז

אם צריך בשביל זה, לילך יחידי, האם צריך ללכת לתפילה בציבור . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ח

סימן צ' סעיף ט"ז

מה השיעור שצריך לחזור לאחוריו, בשביל תפילה בציבור . . . . . סימן י"ב ס"ק כ'

סימן צ' סעיף ט"ז

היושב בביתו, כמה צריך ללכת לתפילה בציבור . . . . . סימן י"ב ס"ק כ"א

סימן צ' סעיף ט"ז

היושב בביתו, מהיכן מתחיל שיעור מיל . . . . . סימן י"ב ס"ק כ"ב

סימן צ' סעיף ט"ז

היושב בביתו, האם צריך לילך מיל לתפלת ערבית . . . . . סימן י"ב ס"ק כ"ג

סימן צ' סעיף ט"ז

תוכחה למתפללים ביחידות . . . . . סימן י"ב ס"ק כ"ד

סימן צ' סעיף י"ח

בית המדרש של יחיד, ובית הכנסת של רבים, היכן יתפלל . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"א

סימן צ' סעיף י"ח

בית המדרש ובית הכנסת שניהם של רבים, היכן יתפלל . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"א

סימן צ' סעיף כ'

לא יתחיל להתפלל תיכף כשנכנס לבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ו

סימן צ' סעיף כ'

למי מותר לישב ליד הפתח ולהתפלל, ולמי אסור . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ו

סימן צ"א סעיף ג'

לאזור חגורה בשעת תפילה . . . . . סימן י"ב ס"ק א'

סימן צ"א סעיף ג'

כשאומר ברכה, לא מהני כיסו ידו על ראשו . . . . . סימן ג' ס"ק י"ח

סימן צ"א סעיף ג'

יכול להמשיך הבית יד של הבגד, על ידו, וכך יכסה ראשו, ... סימן ג' ס"ק י"ח

סימן צ"א סעיף ג'

יד חברו, מהני לכסות ראשו, ולומר ברכה . . . . . סימן ג' ס"ק י"ט

סימן צ"ב סעיף א'

גוף נקי, עדיף מתפילה בציבור . . . . . סימן י"ב ס"ק ב'

סימן צ"ב סעיף א'

הנצרך לנקביו, ויכול להעמיד עצמו שיעור פרסה . סימן י"ב ס"ק ג' / סימן י"ב ס"ק ז'

סימן צ"ב סעיף א'

שיעור פרסה מתחיל מהתחלת התפילה . . . . . סימן י"ב ס"ק ג'

מעדני

השלחן שפה מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן צ"ב סעיף א'

שיעור פרסה כשהוא הולך, ולא כשיושב שיעור הליכת פרסה . . . . . סימן י"ב ס"ק ד'

סימן צ"ב סעיף א'

אינו יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה . . . . . סימן י"ב ס"ק ו'

סימן צ"ב סעיף א'

אם עבר והתפלל באופן זה . . . . . סימן י"ב ס"ק ה'

סימן צ"ב סעיף א'

ש"ץ שצריך לנקביו, לפני חזרת הש"ץ . . . . . סימן י"ב ס"ק ט'

סימן צ"ב סעיף א'

הקורא בספר תורה, ונצרך לנקביו . . . . . סימן י"ב ס"ק י'

סימן צ"ב סעיף א'

מלמד תורה לרבים, ונצרך לנקביו . . . . . סימן י"ב ס"ק ח'

סימן צ"ב סעיף ד'

מה השיעור שצריך לחזור אחרי מים, לפני התפילה . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ד

סימן צ"ב סעיף ד'

אם יש לו ספק, אם ימצא שם מים . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ב

סימן צ"ב סעיף ד'

כמה דקות הוא שיעור מיל . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ג

סימן צ"ב סעיף ד'

זמן תפילה עדיף ממה שיחזור אחר מים . . . . . סימן י"ב ס"ק ט"ו

סימן צ"ב סעיף ד'

נגע במקומות המכוסין בגופו, בפסוקי דזמרה, וק"ש . . . . . סימן י"ד ס"ק י"ג

סימן צ"ג סעיף א'

הטעם שצריכים לשהות אחרי התפילה מעט בבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ח

סימן צ"ג סעיף א'

יתעכב עד שלא ישאר עשרה בבית הכנסת . . . . . סימן י"ב ס"ק ל"ט

סימן צ"ט סעיף א'

כמה יין צריך לשתות, כדי להיות שיכור . . . . . סימן י"ח ס"ק א'

סימן צ"ט סעיף א'

שתה רביעית יין, ורגיל בשתיה . . . . . סימן י"ח ס"ק ב'

סימן צ"ט סעיף א'

יין שבתוך הסעודה... סימן י"ח ס"ק ג'

סימן צ"ט סעיף א'

מה דין השיכור בקריאת שמע... סימן י"ח ס"ק ה' - ו'

סימן צ"ט סעיף א'

מה דין השיכור בברכת ק"ש... סימן י"ח ס"ק ה'

סימן צ"ט סעיף א'

מה דין השיכור בשאר ברכות... סימן י"ח ס"ק ז'

סימן צ"ט סעיף א'

האם אפשר לצרף השיכור למנין... סימן י"ח ס"ק ח'

סימן צ"ט סעיף א'

האם אפשר לצרף השיכור לזימון... סימן י"ח ס"ק ט'

סימן צ"ט סעיף א'

שיכור כ"לוט" מה דינו... סימן י"ח ס"ק י'

סימן צ"ט סעיף ג'

אם ימותין שהיין ייצא ממנו, יעבור זמן תפילה... סימן י"ח ס"ק ד'

סימן ק"ח סעיף ח'

מתי פטור מתפילה משום הפסד מומון... סימן י"ב ס"ק מ"ה

סימן קי"ד סעיף ו'

סיים "מחיה המתים" ונזכר של אמר "משיב הרוח"... סימן י"ט ס"ק א'

סימן קי"ד סעיף ו'

התחיל "אתה קדוש", ונזכר שלא אמר "משיב הרוח"... סימן י"ט ס"ק ב'

סימן קי"ד סעיף ו'

התחיל לומר "קדושה", ונזכר שלא אמר "משיב הרוח"... סימן י"ט ס"ק ב'

סימן קי"ד סעיף ו'

אמר "ברוך אתה ה'", ונזכר שלא אמר משיב הרוח... סימן י"ט ס"ק ג'

סימן קי"ד סעיף ח'

אחרי שעבר ל' יום שאמר "משיב הרוח" ויש ספק אם אמר... סימן י"ט ס"ק ה'

סימן קי"ד סעיף ח'

אם לא התפלל תפילה אחת בתוך ל' יום, האם אורע חזקתו... סימן י"ט ס"ק ה'- ו'

מעדני

השלחן שפז מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן קי"ד סעיף ח'

יש לו ספק אם אמר "מושיב הרוח" בתוך השלושים יום. . . . . סימן י"ט ס"ק ז'

סימן קי"ד סעיף ח'

יש לו ספק בקיץ, אם אמר מוריד הגשם. . . . . סימן י"ט ס"ק ח'

סימן קי"ד סעיף ח'

נתעורר לו הספק אם אמר, תיכף אחרי התפילה. . . . . סימן י"ט ס"ק ט'

סימן קי"ד סעיף ח'

נתעורר לו הספק אם אמר, אחרי זמן מופלג. . . . . סימן י"ט ס"ק ט'

סימן קי"ז סעיף ג'

טעה בקיץ, ולא אמר "טל ומטר", וחזר מ"ותן ברכה". . . . . סימן י"ט ס"ק ד'

סימן קי"ז סעיף ה'

נסתפק אם אמר "טל ומטר" והספק אינו שקול. . . . . סימן י"ט ס"ק י"ד - ט"ו

סימן קכ"ג סעיף ה'

למה לא פוסע הש"ץ ג' פסיעות אחרי שמונה עשרה. . . . . סימן כ' ס"ק ז'

סימן קכ"ג סעיף ה'

הש"ץ אסור לדבר, עד אחרי "קדיש תתקבל". . . . . סימן כ' ס"ק ח'

סימן קכ"ג סעיף ה'

ש"ץ שיודע שלא יאמר ה"קדיש תתקבל" מזה יעשה. . . . . סימן כ' ס"ק ט'

סימן קכ"ד סעיף ב'

הטעם שצריכים לענות "ברוך הוא וברוך שמו". . . . . סימן ו' ס"ק כ"ה

סימן קכ"ד סעיף ב'

הש"ץ יזהר בסיום ברכה קצרה, שיספיקו לענות "ברוך הוא וברוך שמו". . . . . סימן ו' ס"ק כ"ג

סימן קכ"ד סעיף ב'

מתי לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו". . . . . סימן ו' ס"ק כ"ד

סימן קכ"ד סעיף ג'

ש"ץ שמאריך באמירת "אמן" של קדיש. . . . . סימן ו' ס"ק ל"א

סימן קכ"ד סעיף ד'

הטעם שצריך לשתוק בחזרת הש"ץ. . . . . סימן כ' ס"ק א'

סימן קכ"ד סעיף ו'

כוונת אמן על חזרת הש"ץ. . . . . סימן כ' ס"ק ב' - ג'

סימן קכ"ד סעיף ו'

כשהש"ץ אומר "שכינתו לציון" יעשה הפסק בין "אמן" ל"מודים" . . . . . סימן כ' ס"ק ה'

סימן קכ"ד סעיף ז'

תוכחה שמדברים בחזרת הש"ץ . . . . . סימן כ' ס"ק ד'

סימן קכ"ד סעיף ח'

לא יאחר לענות "אמן" יותר מתוך כדי דיבור . . . . . סימן ו' ס"ק ל"ב

סימן קכ"ד סעיף ח'

שיעור תוך כדי דיבור . . . . . סימן ו' ס"ק ל"ב

סימן קכ"ד סעיף ח'

אם יכול לענות "תוך כדי דיבור" מהציבור . . . . . סימן ו' ס"ק ל"ג

סימן קכ"ד סעיף י'

כשהש"ץ אומר "מודים" צריכים הקהל לשמוע . . . . . סימן כ' ס"ק ו'

סימן קכ"ד סעיף י"ב

העונה אמן יותר מן המברך, כדי לזרז הקהל . . . . . סימן ו' ס"ק ל"ד

סימן קכ"ד סעיף י"ב

גם בברכו, וברכת המזון, לא יענה "אמן" יותר מן המברך . . . . . סימן ו' ס"ק ל"ה

סימן קכ"ו סעיף ג'

ש"ץ ששכח "משיב הרוח" . . . . . סימן כ' ס"ק י"א

סימן קכ"ו סעיף ג'

ש"ץ ששכח "טל ומטר" . . . . . סימן כ' ס"ק י"א

סימן קכ"ו סעיף ג'

ש"ץ ששכח "יעלה ויבוא" בשחרית . . . . . סימן כ' ס"ק י"א

סימן קכ"ו סעיף ג'

ש"ץ ששכח "יעלה ויבוא" במנחה . . . . . סימן כ' ס"ק י'

הלכות קריאת התורה

סימן קל"ה סעיף ה'

למי מותר לעלות לעליה לתורה, באמצע פסוקי דזמרה . . . . . סימן י"ד ס"ק ט'

סימן קל"ה סעיף ה'

האם מותר לו לקרות בלחש עם הבעל קורא . . . . . סימן י"ד ס"ק ט'

סימן קל"ה סעיף ה'

אם הגבאי שואל על שמו, האם מותר לענות באמצע פסוקי דזמרה . . . סימן י"ד ס"ק ט'

הלכות בית הכנסת

סימן קנ"ה סעיף א'

משניות מציל מהגיהנום . . . . . סימן א' ס"ק י"ד

סימן קנ"ה סעיף א'

מועלת משניות בעל פה . . . . . סימן א' ס"ק ט"ו

סימן קנ"ה סעיף א'

לקבוע שיעור ביום ובלילה . . . . . סימן א' ס"ק ג'

הלכות ברכת המזון

סימן קפ"ט סעיף ב'

המקור לענות "אמן" אחרי "הרחמן" בברכת המזון . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ז

סימן קצ"א סעיף ג'

בכל ברכה שמברך, אסור לעשות אפילו תשמיש קל . . . . . סימן י' ס"ק ס"ו

הלכות ברכת הפירות

סימן ר"ט סעיף ג'

הטעם שבכל הברכות, אם נסתפק, אינו חוזר לברך . . . . . סימן ו' ס"ק ט"ו

סימן ר"ט סעיף ג'

הטעם שבברכת המזון, אם נסתפק, חוזר לברך . . . . . סימן ו' ס"ק ט"ו

סימן ר"ט סעיף ג'

ברכת מעין שלוש על ז' המינים, אם הוא דאורייתא . . . . . סימן ו' ס"ק ט"ז

סימן ר"ט סעיף ג'

מה יעשה שנסתפק אם צריך לברך, ברכת מעין שלוש על ז' המינים . . . . . סימן ו' ס"ק ט"ז - י"ז

סימן ר"ט סעיף ג'

מה יעשה שנסתפק אם צריך לברך על המחיה . . . . . סימן ו' ס"ק י"ח

סימן רמ"ו סעיף ב'

גם כששומע רק חתימת הברכה, צריך לענות אמן . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ו

סימן רט"ו סעיף ב'

המקור לענות "אמן" אחרי "הרחמן" בברכת המזון . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ז

סימן רט"ו סעיף ג'

עניית "אמן" אחרי קטנים שהגיעו לחינוך . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ח

סימן רט"ו סעיף ג'

קטן שאומר "ברכה" דרך לימוד, האם צריכים לענות "אמן" . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ח

סימן רט"ו סעיף ג'

עניית "אמן" אחר ברכה של "שוטה" . . . . . סימן ו' ס"ק כ"ט

סימן רט"ו סעיף ג'

עניית "אמן" אחר ברכה של "נשים" . . . . . סימן ו' ס"ק ל'

סימן רט"ו סעיף ד'

עונש להמברך ברכה שאינה צריכה . . . . . סימן ו' ס"ק ט'

סימן רט"ו סעיף ד'

אסור לענות "אמן" על ברכה שאינה צריכה . . . . . סימן ו' ס"ק י'

סימן רט"ו סעיף ד'

כגון המברך על דבר שדעתו לאכול בתוך הסעודה, סמוך לסעודה . . . . . סימן ו' ס"ק י"א

סימן רט"ו סעיף ד'

ואפילו לא היה בדעתו לאכול בסעודה, כיון שיכול לאכול בסעודה . . . . . סימן ו' ס"ק י"ב

סימן רט"ו סעיף ד'

ב' דברים של ברכה אחת, ואומר שני ברכות . . . . . סימן ו' ס"ק י"ג

סימן רט"ו סעיף ד'

המפסיק בין ברכה, לעשיה, נתבטל הברכה . . . . . סימן ו' ס"ק י"ד

הלכות קריאת שמע

סימן רל"ט סעיף א'

האם מותר לקרות בשכיבה ק"ש שעל המטה . . . . . סימן י"ז ס"ק ט"ז

סימן רל"ט סעיף א'

טוב יותר לקרותה בישיבה . . . . . סימן י"ז ס"ק ט"ז

הלכות שבת

סימן רס"א סעיף א'

כמה דקות הוא שיעור מיל . . . . . סימן י"ב ס"ק י"ג

סימן רפ"א סעיף א'

נוכר בשבת אחרי "ישתבח" שלא אמר "נשמות" . . . . . סימן י"ד ס"ק כ"ז

הלכות ראש חודש

סימן תכ"ב סעיף א'

שכח יעלה ויבוא, ונוכר לפני "מודים" . . . . . סימן י"ט ס"ק י'

סימן תכ"ב סעיף א'

שכח יעלה ויבוא, ונוכר לפני "המחזיר שכינתו" . . . . . סימן י"ט ס"ק י"א

סימן תכ"ב סעיף א'

שכח יעלה ויבוא, ונוכר אחרי "מוסף" . . . . . סימן י"ט ס"ק י"ב

סימן תכ"ב סעיף א'

התחיל ג' ברכות ראשונות של מוסף, ונוכר שלא אמר בשחרית "יעלה ויבוא" . . . . . סימן י"ט ס"ק י"ג

סימן תכ"ב סעיף א'

נסתפק אם אמר "יעלה ויבוא" והספק אינו שקול . . . . . סימן י"ט ס"ק י"ד - ט"ו

סימן תכ"ב סעיף א'

ש"ץ ששכח "יעלה ויבוא" בשחרית . . . . . סימן כ' ס"ק י"א

סימן תכ"ב סעיף א'

ש"ץ ששכח "יעלה ויבוא" במנחה . . . . . סימן כ' ס"ק י'

סימן תכ"ג סעיף ד'

שכח להוריד התפילין בראש חודש לפני מוסף, והתחיל מוסף . . . . . סימן י' ס"ק ס"ח

סימן תכ"ג סעיף ד'

הציבור אומרים כתר, ויש לו תפילין בראשו, מה יעשה . . . . . סימן י' ס"ק ס"ט

סימן תכ"ג סעיף ד'

ציבור שאומרים כתר, והולך עם תפילין, ולא מתפלל עמהם . . . . . סימן י' ס"ק ע'

סימן תכ"ג סעיף ד'

בראש חודש מתי מניחין תפילין של ר"ת. . . . . סימן י' ס"ק ע"א

סימן תכ"ג סעיף ד'

ההולכים בתפילין כל היום, האם יניחו שוב, אחרי מוסף. . . . . סימן י' ס"ק ע"ב - ע"ג

סימן תכ"ג סעיף ד'

האם מניחים תפילין במנחה של ראש חודש. . . . . סימן י' ס"ק ע"ג - ע"ה

סימן תכ"ג סעיף ד'

ברית בר"ה, אבי הבן, סנדק, מוהל, לא יניחו תפילין. . . . . סימן י' ס"ק ע"ד

הלכות פסח

סימן תל"א סעיף א'

זמן בדיקת חמץ, תיכף אחרי צאת הכוכבים. . . . . סימן קי"א ס"ק א'

סימן תל"א סעיף ב'

אם מותר טעימה לפני בדיקת חמץ. . . . . סימן קי"א ס"ק ב'

סימן תל"א סעיף ב'

אם מותר לאכול פירות לפני בדיקת חמץ. . . . . סימן קי"א ס"ק ב'

סימן תל"א סעיף ב'

מותר ללמוד עד בין השמשות. . . . . סימן קי"א ס"ק ד'

סימן תל"א סעיף ב'

יש אוסרין ללמוד חצי שעה קודם. . . . . סימן קי"א ס"ק ה'

סימן תל"א סעיף ב'

ללמוד בבית המדרש, מותר. . . . . סימן קי"א ס"ק ו'

סימן תל"א סעיף ב'

ויש מתירין עד בין השמשות. . . . . סימן קי"א ס"ק ה'

סימן תל"א סעיף ב'

המתפלל מעריב בציבור, יבדוק אח"כ. . . . . סימן קי"א ס"ק ז'

סימן תל"א סעיף א'

המתפלל מעריב בביתו, מתי יבדוק. . . . . סימן קי"א ס"ק ח'

סימן תל"ב סעיף ב'

למנהג לשים י' פתיתי חמץ, אין לחוש. . . . . סימן קי"א ס"ק כ"ז

סימן תל"ב סעיף ב'	כהיום שמנקים טוב הבית, יש יסוד למנהג זה . . . . . סימן קי"א ס"ק כ"ח
סימן תל"ב סעיף ב'	נתפשט המנהג להניח, ומנהג ישראל תורה היא . . . . . סימן קי"א ס"ק כ"ט
סימן תל"ב סעיף ב'	על פי סוד, עשרה פתיתים דוקא . . . . . סימן קי"א ס"ק ל'
סימן תל"ב סעיף ב'	מה צריך להקפיד שלושים יום לפני פסח . . . . . סימן קי"א ס"ק ל"א
סימן תל"ג סעיף א'	מי שלא בדק בלילה, יזדרז לבדוק ביום . . . . . סימן קי"א ס"ק ג'
סימן תל"ג סעיף א'	לכתחילה אסור לדחות הבדיקה על יום י"ד . . . . . סימן קי"א ס"ק ג'
סימן תל"ג סעיף א'	גם כשבודק ביום, יבדוק לאור הנר . . . . . סימן קי"א ס"ק ט'
סימן תל"ג סעיף א'	הבודק ביום, יבטל החמץ אחרי הבדיקה . . . . . סימן קי"א ס"ק ט'
סימן תל"ג סעיף א'	אחרי שעה ששית לא יכול לבטל החמץ . . . . . סימן קי"א ס"ק ט'
סימן תל"ג סעיף א'	"אכסדרה" מה הוא . . . . . סימן קי"א ס"ק י'
סימן תל"ג סעיף א'	שכח ולא בדק "אכסדרה" בלילה, איך בדקו ביום . . . . . סימן קי"א ס"ק י'
סימן תל"ג סעיף א'	"ארובה" מה הוא . . . . . סימן קי"א ס"ק י"א
סימן תל"ג סעיף א'	שכח ולא בדק ה"ארובה" בלילה, איך בדקו ביום . . . . . סימן קי"א ס"ק י"א
סימן תל"ג סעיף א'	איך בודקין ביום הצדדין של "ארובה" . . . . . סימן קי"א ס"ק י"ג
סימן תל"ג סעיף א'	שכח ולא בדק ה"חלונות" איך בדקו ביום . . . . . סימן קי"א ס"ק י"ב

סימון תל"ג סעיף א'

ומה הדין ב"חלונות" שיש בו זכויות ..... סימון קי"א ס"ק י"ג

סימון תל"ג סעיף ב'

מה נקרא "אבוקה" ..... סימון קי"א ס"ק ט"ו

סימון תל"ג סעיף ב'

אם בדק ב"אבוקה", יחזור ויבדוק בלי ברכה ..... סימון קי"א ס"ק ט"ז

סימון תל"ג סעיף י'

בתי כנסיות צריכים גם בדיקה, עם ברכה ..... סימון קי"א ס"ק י"ט

סימון תל"ג סעיף י'

אין צריכים לבטל החמץ שיש בבתי כנסיות ..... סימון קי"א ס"ק כ'

סימון תל"ג סעיף י'

לא בדק בתי כנסיות ליל י"ד מה יעשה ..... סימון קי"א ס"ק כ"א

סימון תל"ג סעיף י"א

בדק ביום י"ג, יבדוק שוב ליל י"ד, בלי ברכה ..... סימון קי"א ס"ק י"ז

סימון תל"ג סעיף י"א

בדק ליל י"ג לאור הנר, מה דינו ..... סימון קי"א ס"ק י"ח

סימון תל"ג סעיף י"א

מתי בודקים הכיסים שבבגדים ..... סימון קי"א ס"ק כ"ב - כ"ג

סימון תל"ג סעיף י"א

גם הכיסים של התינוקות צריכים בדיקה ..... סימון קי"א ס"ק כ"ד

סימון תל"ג סעיף ו'

האם מותר לזרוק לחצר שלו, חמץ לבעלי חיים, תוך ל' לפסח ... סימון קי"א ס"ק ל"ב

סימון תל"ג סעיף ו'

ומה הדין למקום הפקר, או ברחוב ..... סימון קי"א ס"ק ל"ג

סימון תל"ד סעיף ד'

אי אפשר לבטל חמצו של חברו, בלי שליחות ..... סימון קי"א ס"ק ל"ד

סימון תל"ד סעיף ד'

העושה שליח לבטל חמצו, איזה נוסח אומר השליח ..... סימון קי"א ס"ק ל"ה

סימון תל"ה סעיף א'

בדק כדון, ומצא חמץ בפסח ..... סימון קי"א ס"ק ל"ו

מעדני

השלחן ערוך מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

שצה

סימן תל"ה סעיף א'

לא בדק ומצא חמץ בפסח . . . . . סימן קי"א ס"ק ל"ז

סימן תל"ה סעיף א'

נתחמץ לו חמץ גמור בפסח . . . . . סימן קי"א ס"ק ל"ח

סימן תל"ה סעיף א'

דבר שאינו חמץ גמור . . . . . סימן קי"א ס"ק ל"ח

סימן תל"ה סעיף א'

חמץ גמור בפסח, פחות מכזית . . . . . סימן קי"א ס"ק ל"ט

סימן תל"ה סעיף א'

לא בדק ביום ארבעה עשר . . . . . סימן קי"א ס"ק י"ד

סימן תל"ה סעיף א'

לא בדק בתוך הפסח . . . . . סימן קי"א ס"ק י"ד

סימן תל"ה סעיף א'

על בדיקת חמץ שבודק אחרי פסח, לא יברך . . . . . סימן קי"א ס"ק י"ד

סימן תל"ו סעיף ג'

החדרים שמוכרים לגוי, האם צריכים בדיקה . . . . . סימן קי"א ס"ק כ"ה - כ"ו

סימן תנ"א סעיף א'

כלי חרס שהכניסו לכבשן, האם מועיל לפסח . . . . . סימן קט"ז ס"ק א'

סימן תנ"א סעיף א'

כלי חרס שנשתמש בהם חמין בכלי ראשון . . . . . סימן קט"ז ס"ק ב'

סימן תנ"א סעיף א'

כלי חרס שנשתמש בהם חמין בכלי שני . . . . . סימן קט"ז ס"ק ב'- ג'

סימן תנ"א סעיף א'

בדיעבד שהשתמש בכלי חרס כלי שני בפסח . . . . . סימן קט"ז ס"ק ד'

סימן תנ"א סעיף א'

כלי חרס שהשתמש בהם בחמין בכלי שלישי . . . . . סימן קט"ז ס"ק ה'

סימן תנ"א סעיף א'

כלי מתכת שנשתמש בהם חמין בכלי שני . . . . . סימן קט"ז ס"ק ג'

סימן תנ"א סעיף ג'

קתא של ברזל שדבוק בדבק לברזל . . . . . סימן קט"ז ס"ק ו'

סימן תנ"א סעיף ג'

סכין שהקתא שלו מחובר במסמרים . . . . . סימן קט"ז ס"ק ז' - ח'

סימן תנ"א סעיף ג'

אפשר להגעיל כלי שיש עליה כתמים . . . . . סימן קט"ז ס"ק ט'

סימן תנ"א סעיף ג'

גומות בכלי צריך ליבון קל . . . . . סימן קט"ז ס"ק י'

סימן תנ"א סעיף ג'

איך עושים ליבון קל . . . . . סימן קט"ז ס"ק י'

סימן תנ"א סעיף ג'

איך עושים ליבון על כלי שיש בה חלודה . . . . . סימן קט"ז ס"ק י"א - י"ב

סימן תנ"א סעיף ג'

אם לא עשה ליבון לפני הגעלה . . . . . סימן קט"ז ס"ק י"ג

סימן תנ"א סעיף ד'

"חצובה" מה הוא . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ב

סימן תנ"א סעיף ד'

"חצובה" צריכה ליבון . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ב - כ"ג

סימן תנ"א סעיף ד'

בדיעבד עם נשתמש ב"חצובה" בלי ליבון . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ג

סימן תנ"א סעיף ד'

כלים שנשתמשו בו ע"י האור, צריכים ליבון חזק . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ד

סימן תנ"א סעיף ד'

במקום הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב, מה דינו . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ה

סימן תנ"א סעיף ה'

גומות שיש מצד החוץ של הכלי, מה דינו . . . . . סימן קט"ז ס"ק י"ד

סימן תנ"א סעיף ה'

כלי ששואבים בו מיורה גדולה, והגומות בחוץ . . . . . סימן קט"ז ס"ק ט"ו

סימן תנ"א סעיף י"א

"מחבת" צריך ליבון קל . . . . . סימן קט"ז ס"ק ט"ז

סימן תנ"א סעיף י"א

"מחבת" שמטגנים בה בשמן, מה דינו . . . . . סימן קט"ז ס"ק י"ז - י"ט

מעדני

השלחן שצו מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

סימן תנ"א סעיף י"א

"מחבת" שאופים בו . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ'

סימן תנ"א סעיף י"א

"אגנות" שאופין בו . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"א

סימן תנ"א סעיף ט"ז

"מדוכה" של עץ, מה דינו . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ו

סימן תנ"א סעיף ט"ז

"מדוכה" שדכו בה רק פלפלין . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ז

סימן תנ"א סעיף ט"ז

האק מאסער – סכין כבד לקציצת בשר . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ח

סימן תנ"א סעיף י"ז

"עריבות" ו"דפין" שלשין עליהם כל השנה . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל"ז / סימן קט"ז ס"ק מ"ה

סימן תנ"א סעיף י"ז

לא להשתמש בפסח, בכלי לישא בכלל . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל"ח

סימן תנ"א סעיף י"ז

כלי של לישא של מתכת, מה דינו . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל"ט

סימן תנ"א סעיף י"ח

בדיעבד שהשתמש בכלי "לישא" בפסח . . . . . סימן קט"ז ס"ק מ'

סימן תנ"א סעיף י"ח

בדיעבד שהשתמש ב"נפה" בפסח . . . . . סימן קט"ז ס"ק מ'

סימן תנ"א סעיף י"ח

"ריב אייזין" אפילו בדיעבד יש לאסור . . . . . סימן קט"ז ס"ק מ"א

סימן תנ"א סעיף כ"א

לאיזה כלי יין מהני הגעלה . . . . . סימן קט"ז ס"ק כ"ט

סימן תנ"א סעיף כ"א

חבית של חרס, שנתנו שם שעורים, מהני הגעלה . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל'

סימן תנ"א סעיף כ"א

גם מהני לזה עירו ג' מעל"ע . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל"א

סימן תנ"א סעיף כ"א

עירו ג' מעל"ע מה הוא . . . . . סימן קט"ז ס"ק ל"א

סימון תנ"א סעיף כ"א

כלי חרס מזופף, מזהני עירוי ג' מעל"ע . . . . . סימון קט"ז ס"ק ל"ב

סימון תנ"א סעיף כ"א

נכבש איסור בכלי היתר מעל"ע . . . . . סימון קט"ז ס"ק ל"ג

סימון תנ"א סעיף כ"א

חבית של עץ מחוברים בחשוקים, של שכר שעורים . . . . . סימון קט"ז ס"ק ל"ד

סימון תנ"א סעיף כ"א

איך מזהני הגעלה לחבית של שכר . . . . . סימון קט"ז ס"ק ל"ה

סימון תנ"א סעיף כ"א

חבית של דבש, מזה דינו . . . . . סימון קט"ז ס"ק

סימון תנ"א סעיף כ"ב

כל הכלים (חוץ מכלי חרס) שהשתמשו בהם חמץ בצונן . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ב

סימון תנ"א סעיף כ"ב

כל הכלים (חוץ מכלי חרס) שהשתמשו בהם חמץ בלח . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ג

סימון תנ"א סעיף כ"ב

כל הכלים (חוץ מכלי חרס) שהשתמשו בהם חמץ בלח, מעל"ע . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ג

סימון תנ"א סעיף כ"ב

"בית שאור" . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ד - מ"ה

סימון תנ"א סעיף כ"ב

"בית חרוסת" . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ו

סימון תנ"א סעיף כ"ב

נוהגים לא להשתמש בפסח בכלי חרס ישנים . . . . . סימון קט"ז ס"ק מ"ז

סימון תנ"ט סעיף ב

כמה דקות הוא שיעור מיל . . . . . סימון י"ב ס"ק י"ג

הלכות סוכה

סימון תרכ"ז סעיף ג'

צריך לפתוח דלתות הגג, לפני שמסבך . . . . . סימון קל"ד ס"ק ז'

סימון תרכ"ז סעיף ג'

הניח הסבך, כשהגג סגור, מזה דינו . . . . . סימון קל"ד ס"ק ח'

סימן תרכ"ז סעיף ג'

נפלה ה"מזוזה" שיש בסוכה, לפני החג, מה דינו . . . . . סימן קל"ד ס"ק ט'

סימן תרכ"ז סעיף ג'

הסיר ה"מזוזה" שיש בסוכה, לפני החג לבדיקה . . . . . סימן קל"ד ס"ק ט'

סימן תרל"א סעיף ג'

האם צריכים לראות כוכבים מכל שטח הסוכה . . . . . סימן קל"ד ס"ק א'

סימן תרל"א סעיף ג'

סכך מעובה, כמו תקרה, צריך להוריד קצת מהסכך . . . . . סימן קל"ד ס"ק ב'

סימן תרל"א סעיף ג'

ואז אין צריך לנענע סכך הנשאר . . . . . סימן קל"ד ס"ק ב'

סימן תרל"ב סעיף א'

"דופן עקומה" מכשיר הסוכה, אבל אין יושבים תחתיו . . . . . סימן קל"ד ס"ק ג'

סימן תרל"ב סעיף א'

יש להחמיר אף בפחות מד' טפחים, לא לישב תחתיו . . . . . סימן קל"ד ס"ק ג' - ד'

סימן תרל"ב סעיף א'

ויש להחמיר שרק פחות מג' טפחים, כשר לישב תחתיו . . . . . סימן קל"ד ס"ק ד'

סימן תרל"ה סעיף א'

עשה קודם הסכך, ואח"כ המחיצות, מה דינו . . . . . סימן קל"ד ס"ק ה'

סימן תרל"ה סעיף א'

עשה מחיצה רוחב טפח סמוך לסכך, ואח"כ הסכך . . . . . סימן קל"ד ס"ק ו'

סימן תרל"ט סעיף א'

לא ימנע מלישון בסוכה, בשביל שאין שם מים . . . . . סימן ב' ס"ק י'

סימן תרל"ט סעיף א'

המפחד מגנבים על גופו, האם צריך לישון בסוכה . . . . . סימן קל"ה ס"ק ב'

סימן תרל"ט סעיף א'

המפחד מגנבים על ממונו, האם צריך לישון בסוכה . . . . . סימן קל"ה ס"ק ב'

סימן תרל"ט סעיף ב'

האוכל "פת כיסנין", לפני הסעודה, האם יברך "לישב בסוכה" . . . . . סימן קל"ה ס"ק ג'

סימן תרל"ט סעיף ב'

אכל יותר מכביצה, בלי קביעות, האם מברך "לישב בסוכה" . . . . . סימן קל"ה ס"ק א'

סימן תרל"ט סעיף ג'

לא הספיק לאכול ערב סוכות, לפני חצות . . . . . סימן קל"ד ס"ק י'

סימן תרל"ט סעיף ג'

מיני "תרגימא" מותר לאכול ערב סוכות, גם אחר זמן מנחה קטנה . . . סימן קל"ד ס"ק י"א

סימן תרל"ט סעיף ח'

הממשיך סעודתו, אצל חבירו, האם יברך שוב "לישב בסוכה" . . . סימן קל"ה ס"ק ד'

הלכות חנוכה

סימן תר"ע סעיף ג'

המתענה בחנוכה, צריך למיתב תענית לתעניתה . . . . . סימן קל"ט ס"ק א'

סימן תר"ע סעיף ג'

ביום כ"ח כסליו, מותר להתענות . . . . . סימן קל"ט ס"ק ב'

סימן תר"ע סעיף ג'

אין מספידים בחנוכה, אלא חכם בפניו . . . . . סימן קל"ט ס"ק ג'

סימן תר"ע סעיף ג'

"אונן" האם מדליק נרות חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ד'

סימן תר"ע סעיף ג'

"אבילות" נוהג בחנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ה'

סימן תר"ע סעיף ד'

יש מקומות שגם אנשים לא עושים מלאכה, כשהנרות דולקות . . . . . סימן קל"ט ס"ק ז'

סימן תרע"א סעיף ג'

מנורה שיש בה ח' קנים, מותר לשנים שידיקו, ... סימן קל"ט ס"ק י"ט

סימן תרע"א סעיף ד'

"אשה" לא מדליקה נרות חנוכה, כשבעלה מדליק . . . . . סימן קל"ט ס"ק ח'

סימן תרע"א סעיף ד'

הדליק נרות חנוכה בקערה שמן, ואח"כ כפה עליה כלי . . . . . סימן קל"ט ס"ק י"ח

סימן תרע"א סעיף ו'

הטעם שלא יניחם פחות משלושה טפחים . . . . . סימן קל"ט ס"ק ט"ו

סימן תרע"א סעיף ו'

בדיעבד שהדליק פחות משלוש טפחים . . . . . סימן קל"ט ס"ק ט"ו

מעדני השלחן

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

- סימן תרע"א סעיף ו'
מצוה להניח מעט למעלה משבעה טפחים . . . . . סימן קל"ט ס"ק ט"ז
- סימן תרע"א סעיף ז'
הטעם שלמעלה מכ' אמה פסולה . . . . . סימן קל"ט ס"ק י"ז
- סימן תרע"א סעיף ז'
אם הניח נר חנוכה מימין . . . . . סימן קל"ט ס"ק י"א
- סימן תרע"א סעיף ז'
אם אין מזוזה בפתח, ידליק נרות חנוכה בימין. . . . . סימן קל"ט ס"ק י"ב
- סימן תרע"א סעיף ז'
המדליק בחלון, ידליק בימין . . . . . סימן קל"ט ס"ק י"ג
- סימן תרע"א סעיף ז'
אם יש לו חלון סמוך לרשות הרבים. . . . . סימן קל"ט ס"ק י"ד
- סימן תרע"א סעיף ז'
הטעם שמדליקין בבית הכנסת ב"דרום" . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ה
- סימן תרע"א סעיף ז'
היכן עומד המדליק נרות חנוכה בבית הכנסת . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ה
- סימן תרע"א סעיף ז'
בערב שבת ידליקו בבית כנסת מוקדם, אפילו בלי מנין. . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ו
- סימן תרע"א סעיף ז'
גם ב"חול" יכולים לברך על נרות בית הכנסת בלי מנין. . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ו
- סימן תרע"א סעיף ז'
האם "אבל" מתפלל בחנוכה. . . . . סימן קל"ט ס"ק ו'
- סימן תרע"א סעיף ז'
האם "אבל" מתפלל בחמשה עשר באב. . . . . סימן קל"ט ס"ק ו'
- סימן תרע"א סעיף ז'
האם "אבל" מתפלל בחמשה עשר בשבט. . . . . סימן קל"ט ס"ק ו'
- סימן תרע"א סעיף ז'
האם "אבל" מתפלל בל"ג בעומר . . . . . סימן קל"ט ס"ק ו'
- סימן תרע"א סעיף ח'
מי שיש לו שני בתים, האם מדליק בשניהם . . . . . סימן קל"ט ס"ק ט'

סימן תרע"א סעיף ח'

מי שיש לו בית אחד, והרבה פתחים . . . . . סימן קל"ט ס"ק י'

סימן תרע"ב סעיף א'

זמן הדלקת נרות חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ'

סימן תרע"ב סעיף א'

המדליקין בצאת הכוכבים, יתפללו מעריב קודם . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"א

סימן תרע"ב סעיף א'

המדליקין בצאת הכוכבים, יכינו השמן והפתילות לפני מעריב . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ב

סימן תרע"ב סעיף ב'

אין לו שמן כשיעור, ידליק בלא ברכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ג

סימן תרע"ב סעיף ב'

שעוה מ"גוי", מה דינו . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ד

סימן תרע"ה סעיף ג'

קטן שהגיע לחינוך, חייב בנר חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ז - כ"ח

סימן תרע"ה סעיף ג'

יש אומרים שלא צריכים לחנך את הקטן בזה . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ח

סימן תרע"ה סעיף ג'

"קטן" די שידליק בכל לילה, נר אחד . . . . . סימן קל"ט ס"ק כ"ט

סימן תרע"ז סעיף א'

מי שאינו בביתו, ויודע שאשתו מדלקת בביתו . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ג

סימן תרע"ז סעיף א'

מי שאינו בביתו, ואינו יודע אם אשתו מדלקת בביתו . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ג

סימן תרע"ז סעיף א'

מי שאינו בביתו, ויודע שאשתו יודעת להלכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ד

סימן תרע"ז סעיף א'

עצה למי שאינו בביתו, שיוכל להדליק בברכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ה

סימן תרע"ז סעיף א'

אמנם מדינא פטור מלהדליק, כשיודע שאשתו מדלקת . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ה

סימן תרע"ז סעיף א'

הבא לביתו, וראה שאשתו הדליקה, ידליק בלי ברכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ו

סימן תרע"ז סעיף א'

בחורים באכסניא, עדיף שידליקו, מלהשתתף בפרומה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ז

סימן תרע"ז סעיף א'

אם בעל הבית מקנה לו חלק בהשמן . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ח

סימן תרע"ז סעיף א'

לדבר מצוה אמרינן מעות קונות . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ח

סימן תרע"ז סעיף א'

האם צריך בעל הבית להוסיף יותר שמן, בשבל האורח . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ט

סימן תרע"ז סעיף א'

ההולך עם משפחתו לכל ה"חנוכה" . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ'

סימן תרע"ז סעיף א'

היכן ידליק במקום שאוכל, או במקום שהוא ישן . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"א

סימן תרע"ז סעיף א'

המדליק בחוץ, ידליק במקום שהוא ישן . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ב

סימן תרע"ז סעיף א'

שמן הנשאר במנורה, עושה מדורה בפני עצמה . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ג

סימן תרע"ז סעיף א'

אבל השמן שנשאר בבקבוק, מותר להשתמש בזה . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ג

סימן תרפ"א סעיף א'

אין מבדילין בנר חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"ב

סימן תרפ"א סעיף ב'

שכח "אתה חוננתנו" . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל'

סימן תרפ"א סעיף ב'

במוצאי שבת חנוכה, מה קודם, הבדלה, או נרות חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל'

סימן תרפ"א סעיף ב'

בבית הכנסת, נרות חנוכה, לפני הבדלה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"א

סימן תרפ"א סעיף ב'

בבית, הבדלה לפני נרות חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק ל"א

סימן תרפ"ב סעיף א'

הטעם שאומרים "על הניסים" במודים . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ד

סימן תרפ"ב סעיף א'

אם אם "על הניסים" ברצה . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ה

סימן תרפ"ב סעיף א'

יאמר "ועל הניסים" בו . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ו

סימן תרפ"ב סעיף א'

לא אמר "על הניסים" והתחיל "ברוך אתה ה'" . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ח

סימן תרפ"ב סעיף א'

אמר "הקל ישועתינו" וזכר שלא אמר "על הניסים" . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ח

סימן תרפ"ב סעיף א'

יכול לומר ב"אלקי נצור" "על הניסים" . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ט

סימן תרפ"ב סעיף א'

בברכת "מעין שלוש" אין מזכירים חנוכה . . . . . סימן קל"ט ס"ק מ"ז

הלכות מגילה

סימן תרפ"ו סעיף ב'

מי שכואב לו ה"עינים", לא מתענה תענית אסתר . . . . . סימן קמ"א ס"ק א'

סימן תרפ"ו סעיף ב'

"עוברות ומניקות" שלא מצטערות, האם צריכים להתענות . . . סימן קמ"א ס"ק א' - ב'

סימן תרפ"ו סעיף ב'

בדורינו אף שאינם מצטערות, לא מתענים . . . . . סימן קמ"א ס"ק ב'

סימן תר"צ סעיף א'

הבעל קורא מוציא אחרים בברכה, אפילו שכבר קרא את המגילה . . . סימן קמ"א ס"ק ט'

סימן תר"צ סעיף ג'

חיסר מתחילתו "ענין שלם" לא מקרי ספר . . . . . סימן קמ"א ס"ק י"א

סימן תר"צ סעיף ג'

חיסר פסוק ראשון, או פסוק אחרון . . . . . סימן קמ"א ס"ק י"ב

סימן תר"צ סעיף ד'

חיסר לגמרי איזה תיבה בקריאה . . . . . סימן קמ"א ס"ק ו'

סימן תר"צ סעיף ד'

אם יש חילוק אם זה מפסיד הקריאה, או לא . . . . . סימן קמ"א ס"ק ו'

מעדני השלחן

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

- סימן תר"צ סעיף ד'
כשחזור, אין צריך לקרות מתחילת המגילה . . . . . סימן קמ"א ס"ק ו'
- סימן תר"צ סעיף ד'
קרא "ומרדכי ישב" ולא "יושב" . . . . . סימן קמ"א ס"ק י'
- סימן תר"צ סעיף ד'
קרא "והמן נפל", ולא "נופל" . . . . . סימן קמ"א ס"ק י'
- סימן תר"צ סעיף ה'
מי שאין לו מגילה כשירה, יחזיק "חומש" . . . . . סימן קמ"א ס"ק ח'
- סימן תר"צ סעיף ז'
לכתחילה צריך להיות כולה מתוך הכתב . . . . . סימן קמ"א ס"ק ז'
- סימן תרצ"ב סעיף ד'
אדם חלוש, מותר לאכול לפני קריאת המגילה . . . . . סימן קמ"א ס"ק ד'
- סימן תרצ"ב סעיף ד'
גם ביום הפורים, אסור לאכול לפני קריאת המגילה . . . . . סימן קמ"א ס"ק ה'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
"מתנות לאביונים" צריך להיות משלו, ולא מכסף מעשר . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ה'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
ההוספה שמוסיף יותר, יכול להיות ממעות מעשר . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ו'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
כמה מעות צריך להיות "מתנות לאביונים" . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ו'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
"מתנות לאביונים" יכול להיות גם מאכל . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ו'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
יתן "מאכל" או "מעות" שיוכל להוציא בפורים . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ז'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
"מתנות לאביונים" אם יכול להיות "על מנת להחזיר" . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ח'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
"משלוח מנות" לא מהני "על מנת להחזיר" . . . . . סימן קמ"ב ס"ק ט'
- סימן תרצ"ד סעיף א'
"מחצית השקל" יכול לחלק לאביונים, ל"מתנות לאביונים" . . . . . סימן קמ"ב ס"ק י'

סימן תרצ"ד סעיף א'

"מחצית השקל" המנהג ליתן גם על בניו הקטנים. . . . . סימן קמ"א ס"ק ג'

סימן תרצ"ד סעיף א'

החליף סעודתו בשל חברו, יוצא גם "מתנות לאביונים". . . . . סימן קמ"ב ס"ק י"א

סימן תרצ"ד סעיף א'

עני המתפרנס מהצדקה, יתן ב' מתנות לחבירו, וחבירו יתן גם לו, משלו. . . . . סימן קמ"ב ס"ק י"א

סימן תרצ"ה סעיף ב'

כשחל פורים ביום הששי, מתי עושים סעודת פורים. . . . . סימן קמ"ב ס"ק י"ב

סימן תרצ"ה סעיף ב'

"עד דלא ידע" עד ולא עד בכלל. . . . . סימן קמ"ב ס"ק י"ג

סימן תרצ"ה סעיף ב'

יש אומרים שהכוונה, שלא ידע ש"ברוך מרדכי" בגימטריא "ארור המן". . . . . סימן קמ"ב ס"ק י"ד

סימן תרצ"ה סעיף ד'

"משלוח מנות" היינו הראוי מיד באכילה. . . . . סימן קמ"ב ס"ק א'

סימן תרצ"ה סעיף ד'

יש אומרים שאם הוא "שחוט" ראוי הוא לאכילה. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ב'

סימן תרצ"ה סעיף ד'

האם "משלוח מנות" הוא דייקא על ידי שליח. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ג'

סימן תרצ"ה סעיף ד'

לעשיר מהנכון לשלוח "משלוח מנות" מה שהוא חשוב בשבילו. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ד'

סימן תרצ"ו סעיף ה'

אבל ביום הפורים, הולך לבית הכנסת לשמוע קריאת המגילה. . . . . סימן קמ"א ס"ק י"ג

סימן תרצ"ו סעיף ה'

ביום ט"ו לפרזים, לא ילך האבל לבית כנסת. . . . . סימן קמ"א ס"ק י"ד

סימן תרצ"ו סעיף ו'

"אבל" לא ישלח תפנוקים, העשוי לשמחה. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ט"ו

סימן תרצ"ו סעיף ו'

"אבל" על הוריו, לא שולחים לו "משלוח מנות" במשך השנה. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ט"ז

סימן תרצ"ו סעיף ו'

"אבל" על שאר קרוביו, לא שולחים לו במשך שלושים יום. . . . . סימן קמ"ב ס"ק ט"ז

- סימן תרצ"ו סעיף ו'**
 במקום שמקילין בשאילת שלום ל"אבל", מותר לשלוח לו "משלוח מנות
 ..... סימן קמ"ב ס"ק י"ז
- סימן תרצ"ו סעיף ו'**
 אבל לא ישלח בתוך שלושים יום, כשהוא "אבל" על הוריו ..... סימן קמ"ב ס"ק י"ח
- סימן תרצ"ו סעיף ח'**
 מותר לישא אשה בפורים ..... סימן קמ"ב ס"ק י"ח
- סימן תרצ"ו סעיף ח'**
 והחופה היה בסוף היום והסעודה במוצאי פורים ..... סימן קמ"ב ס"ק י"ח

יורה דעה

הלכות כלי היין

- סימן קל"ה סעיף י"ג**
 נכבש איסור בכלי היתר מעל"ע ..... סימן קט"ז ס"ק ל"ג

הלכות מזוזה

- סימן רפ"ו סעיף י"א**
 נפלה ה"מזוזה" שיש בסוכה, לפני החג, מה דינו ..... סימן קל"ד ס"ק ט'
- סימן רפ"ו סעיף י"א**
 הסיר ה"מזוזה" שיש בסוכה, לפני החג לבדיקה ..... סימן קל"ד ס"ק ט'
- סימן רפ"ט סעיף א'**
 הוריד המזוזה לבדקה, האם צריך לברך ..... סימן י"א ס"ק א' - ג'
- סימן רפ"ט סעיף א'**
 שהה זמן מרובה משהורידה, עד שקבעה ..... סימן י"א ס"ק ב'
- סימן רפ"ט סעיף א'**
 מה הוא השיעור של זמן מרובה ..... סימן י"א ס"ק ג'
- סימן רפ"ט סעיף א'**
 הורידה, וקבעה למחרתו, צריך לברך ..... סימן י"א ס"ק ד'

סימן רפ"ט סעיף א'

נפלה לארץ, צריך לברך . . . . . סימן י"א ס"ק ה'

הלכות אבלות

סימן שע"ו סעיף ד'

הרואה את המת ואינו מלווהו, אם צריך ליטול ידיו . . . . . סימן ב' ס"ק מ"ב

סימן שע"ו סעיף ד

כשחוזרים מלוויה של מת, לא לקחת הכלי מיד הרוחץ . . . . . סימן ב' ס"ק מ"ג

סימן שע"ו סעיף ד'

כשחוזרים מלוויה של מת, לא לנגב הידים, אחרי רחיצתם . . . . . סימן ב' ס"ק מ"ד

סימן שע"ו סעיף ד

כשחוזרים מלוויה של מת, לא יכנס לבית בלי נטילת ידים . . . . . סימן ב' ס"ק מ"ה

סימן שפ"ח סעיף א'

"אבל" אסור בהנחת תפילין ביום הראשון, אפילו אינו יום המיתה . . . . . סימן י' ס"ק ב'

סימן שפ"ח סעיף א'

נקבר בלילה, לא יניח תפילין למחרתו . . . . . סימן י' ס"ק ב'

סימן שפ"ח סעיף א'

האם מותר להניח תפילין ביום שני של אבלות לפני נץ החמה . . . . . סימן י' ס"ק ג'

לעילוי נשמת

האי גברא רבא הרה"ח רבי אהרן ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ליל שבת קודש י"ג אב תש"ע
וזוגתו האשה החשובה והצדקנית
מרת פריידא ע"ה בת הרה"ח רבי יוסף אריה ז"ל
נלב"ע ז' אדר ב' תשס"ג
הונצח ע"י בנם אין גומרין עליו את הלל
הר"ר שלמה חיים שליט"א

איש חסד ורודף צדקה
הרה"ח ר' צבי אריה פערלשטיין
בן הרה"ח ר' יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ו תשרי תשס"ה
הונצח ע"י בניו הנ"ל תרי צנתרי דדהבא
הר"ר יהודה שליט"א, והר"ר שאול יחזקאל שליט"א

האשה החשובה והצדקנית מרת גאלדא ע"ה
בת הרה"ח ר' לוי זצ"ל בערטרם
נלב"ע ט' טבת תשע"ד
הונצח ע"י בעלה
הרה"ח ר' בצלאל בערטרם שליט"א

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכות

שמואל בן רחל שרה שליט"א

יונתן בן רחל שרה שליט"א

בניו של האי גברא רבא

הר"ר שמעון מכליס שליט"א

לברכה והצלחה בכל הענינים

לעילוי נשמת

**הרה"ח רבי יצחק אייזיק מנלה
בן הר"ר שלמה דוד זצ"ל
נלב"ע כ"ז אב תשע"א**

**וזוגתו מרת גאלדה ע"ה
בת הר"ר ברוך אלעזר זצ"ל
נלב"ע י"ד תמוז תשע"ד**

**הרה"ח רבי אברהם צבי זצ"ל
בן הר"ר מתתיהו זצ"ל גולדברגר
נלב"ע בשבת קודש י"ב תמוז תשס"ו**

**וזוגתו מרת גאלדה רויזא ע"ה
בת הרב צבי זצ"ל
נלב"ע כ"ב אדר א' תשס"ה**

ת. נ. צ. ב. ה.

**הונצח ע"י בנם וחתנם
האי גברא רבא הר"ר רפאל מנלה שליט"א**

מצבת זכרון

אבי מורי

הגאון הצדיק רבי גמליאל בן רבי לוי זצ"ל

נלב"ע כ"ב אדר שני תרפ"ט

אמי מורתי

מרת אסתר מירל בת רבי יעקב עקיבא ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תרפ"ט

חמי הרה"ח ר' יחיאל מאיר ב"ר מיכאל זילבר ז"ל

נלב"ע ל' כסלו תשכ"ט

חמותי מרת חנה דינה ב"ר משה יהושע ע"ה

נלב"ע י"ז שבט תש"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בחיי המחבר זצ"ל

מצבת זכרון

חמי הרה"ח ר' יהואל מאיר ב"ר מיכאל זילבר ז"ל

נלב"ע ל' כסלו תשכ"ט

חמותי מרת חנה דינה ב"ר משה יהושע ע"ה

נלב"ע י"ז שבט תש"ט

הרה"ג רבי משה יהושע ב"ר נתנאל חיים טורנהיים ז"ל

נלב"ע י' אלול תשס"א

הרה"ג רבי אשר ב"ר דוד זעליג זלצמן ז"ל

נלב"ע כ"א תמוז תשנ"ד

הגה"ח רבי שימואל צבי ב"ר בנימין קובלסקי ז"ל

נלב"ע כ"ג סיון תשנ"ג

חתני הרה"צ ר' דוד הכהן בטלמן זצ"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בחיי המהבר זצ"ל

אלון בכות

נכדי היקרים האהובים בחייהם ובמותם לא נפרדו
הרב גמליאל וויינשטיין ז"ל
בן יבלחט"א חתני הרב ר' חיים לייב שליט"א
וזוגתו מרת לאה ע"ה
בת יבלחט"א הרה"ח ר' שמואל רבינוביץ שליט"א
שנספו בתאונת דרכים מחרידה אור ליום י"ב אייר תשס"ב

נכדי נפש נקי וצדיק
הילד היקר רפאל בנימין ז"ל
בן יבלחט"א הרב ר' יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א
נולד בש"ק ח' אייר תשס"ב
נלב"ע במוצאי ש"ק פרשת "ויהי מקץ שנתיים ימים" ג' טבת תשס"ד

נכדי האברך החשוב הרה"ח ר' יחיאל מאיר ז"ל
בן חתני יבדלחט"א הרב ר' אברהם עקשטיין שליט"א
נלב"ע י"ב טבת תשס"ח
נכדי נפש נקי וצדיק הבחור נתן צבי ז"ל
בן חתני יבדלחט"א הרה"ח רבי אברהם עקשטיין שליט"א
נלב"ע י"ד טבת תשס"ט

מיכלא איטא ע"ה בת יבדלחט"א הרב צבי אריה שליט"א
נלב"ע ז' תמוז תשנ"ח

ת. ג. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בחיי המחבר זצ"ל

לעילוי נשמת

חמי היקר והחשוב ענותן ושפל ברך
שייף עייל ושייף נפיק וגריס באורייתא, בעל מידות תרומיות
הרב יהושע אליקים גוגנהיים זצ"ל בן הרב יחיאל זצ"ל
נולד ביום השישי פרשת לך לך, י"ב חשון תר"צ
נלב"ע כ"ד אדר ב' תשס"ה

האי גברא רבא רודף צדקה וחסד, אציל הנפש, ומצניע לכת, תלמיד חכם
חמי זקני הרב יחיאל זצ"ל בן הרב שלמה גוגנהיים זצ"ל
נלב"ע א' אלול תשמ"ח

וזוגתו החשובה והצדקנית אשר מסרה נפשה להציל יהודים בשנות הזעם
אשת חיל עטרת בעלה
מרת חוה בילא ע"ה בת הגאון הצדיק רבי אליעזר ליפמאן שלזינגר זצ"ל
נלב"ע כ' חשון תשמ"א
ת. נ. צ. ב. ה.

גיסי הרה"ח ר' שלמה ב"ר עקיבא גוטליב ז"ל
נלב"ע כ"ה כסלו תשע"א

גיסי הרה"ג ר' אברהם נחמן שמחה ב"ר אלעזר וויצהנדלר ז"ל
נלב"ע כ"ד אדר תשע"ד

בנו הבחור החשוב והיקר נפש נקי וצדיק שמואל ז"ל
נלב"ע י' חשון תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצה ע"י הרב אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ

לזכרון עולם

האשה הצדקנית אשר כל ימיה מסרה נפשה למצות חסד

מרת **פרומא וויינשטיין** ע"ה

בת הגאון הצדיק **רבי לוי הכהן רבינוביץ** זצ"ל

אשת יבדלחט"א הרה"ח **רבי חיים לייב וויינשטיין** שליט"א

נלב"ע כ"ד אלול תשע"ד

האי גברא רבא, קירב הרבה אנשים לאביהם שבשמים,

מח"ס זאת התורה, טוב להודות

הרה"צ **ר שלמה בן ר' אברהם מן** זצ"ל

חתנו של בעל המעדני השלחן זצ"ל

נלב"ע כ"ט אב תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.